جالالىدىن بەھرام

تاغ جۇدۇنلىرى

(تارىخىي رومان)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

www.uyghurkitap.com

图书在版编目(CIP)数据

高山风雪：维吾尔文/加拉力丁·巴合拉木著．
—乌鲁木齐：新疆人民出版社，2011.5（2012.3重印）
ISBN 978-7-228-14273-6

Ⅰ.①高… Ⅱ.①加… Ⅲ.①中篇小说-小说集-中国-当代-维吾尔语（中国小数民族语言） Ⅳ.①I247.5

中国版本图书馆CIP数据核字(2011)第087539号

责任编辑	艾孜则·吐尔迪
责任校对	万力·再顿
封面设计	艾克拜尔·沙力
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路348号
电　　话	(0991)2827472
邮政编码	830001
印　　刷	北京盛通印刷股份有限公司
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230毫米 1/32
印　　张	17.25
版　　次	2011年8月第1版
印　　次	2012年3月第2次印刷
印　　数	10,001-15,000
定　　价	47.00元

www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب يەكەن دەرياسى بويلىرىدا 1
ئىككىنچى باب يېتىم قىزنىڭ ھەسرىتى 30
ئۈچىنچى باب نجاتلىق يولىدا........................ 66
تۆتىنچى باب دارىلئىيتام 77
بەشىنچى باب باش باھارنىڭ سوغۇق 105
ئالتىنچى باب ئۇنتۇلماس دەقىقىلەر 138
يەتتىنچى باب باھاردا توزۇغان چېچەك 171
سەككىزىنچى باب قوشراپقا سەپەر 201
توققۇزىنچى باب قوشراپتىكى تاغ جۇدۇنلىرى 234
ئونىنچى باب زەھەرلىك قول 263
ئون بىرىنچى باب سۈيىقەست 293
ئون ئىككىنچى باب پولكوۋنىكنىڭ غەزىپى 322
ئون ئۈچىنچى باب جىددىي ئېلىشىش 352
ئون تۆتىنچى باب قوشراپتىكى ئوق ئاۋازى 385
ئون بەشىنچى باب قوزغىلاڭ 412
ئون ئالتىنچى باب ۋەزىيەتنىڭ تەقەززاسى 443
ئون يەتتىنچى باب قەھرىتان سوغۇق 476
ئون سەككىزىنچى باب ھايات ـ ماماتلىق 511
خاتىمە 542

بىرىنچى باب

يەكەن دەرياسى بويلىرىدا

بۇنىڭدىن سەكسەن يىللار مۇقەددەم.

يەكەن دەرياسى گاھىدا ئېغىر چايقىلىپ تاشلىق ھەم لايلىق قىرغاقلىرىغا ئۇرۇلۇپ خىيال بىلەن، گاھىدا غەزەپلىك نەرە تارتىپ، گاھىدا تولىمۇ مۇڭلۇق بىر نىدا بىلەن قاياقلارغىدۇر شاۋقۇنلاپ ئاقماقتا. ئۇنىڭ بىسىپ كېلىۋاتقان يوللىرى بەكمۇ ئەگرى ـ توقاي ۋە ئۇزۇندىن ـ ئۇزۇن بولۇپ، قاتمۇقات تاقىر تاغلار، تىك چېقىللار، كۆز يەتكۈسىز چوقىلار، چوڭقۇر جىلغىلار، ئوت ـ گىياھقا نامرات بەرىكەتسىز يايلاقلار، قاراڭغۇ قاپتاللار، ئەرش قەرىگە تۇتاشقان داۋانلار ھەر كۈنى سۇبھى بىلەن بۇ قەدىم دەرياغا سالام بېرىدۇ ۋە ئۇنى مانان باسقان تولىمۇ ئۇزۇن تامانلارغا ئۇزىتىپ قويىدۇ. يەكەن دەرياسىنىڭ ئىككى تەرىپى چەكسىز ۋادىلار ۋە ئەنە شۇنداق تاغ تۇرالار بىلەن قاپلانغان. بۇ كۆز يەتكۈسىز قاتمۇقات تاغ ـ ئېدىرلار، چاتقال قاپلىغان يانباغىرلار، چېقىل، ھاڭلار گويا يەكەن دەرياسىنى ئامان ـ ئېسەن ساقلاۋاتقاندەك، تەرەپ ـ تەرەپتىن ئۇنى قورشاپ تۇرىدۇ. ئەمما، قەدىم ـ قەدىمدىن تارتىپ ئۆز باغرىدا قارار تاپقان كەچمىشلەر ۋە نادامەتلەرنىڭ شاھىتى بولۇپ كېلىۋاتقان بۇ دەريا ھەسرەت بىلەن ئۇھ تارتىدۇ، ئېغىر تىنىدۇ، گويا نەپەس يېتىشمەيۋاتقاندەك كۆكسى ئۆركەش ياساپ، دەم كۆتۈرۈلۈپ، دەم چۈشۈپ تۇرىدۇ. گويا ئۇ قاباھەتلىك چۈش ئىلكىدىن چۆچۈپ

ئويغانغان ئانىنىڭ ئۆزىلا ! راست، ئۇ چۈشىدە ئوڭ ۋە سول ساھىللىرىدىكى يۇلغۇنلۇقلارنى، جىغان، ئالىقات، ئازغان، قوغۇراقتىكەن قاپلىغان دالالارنى، ياپيېشىل ۋادىلارنى، سۆسۈن رەڭ سايىلەر تىنىپ قالغان تەسكەي ئېدىرلانى، بېخىللارنىڭ ئوچۇملىرىدىن قىسىلىپ چۈشكەن قەترىلەردەك تاش يېرىقلىرىدىن سىرغىپ چىقىۋاتقان بۇلاقلارنى قان ئىچىدە كۆرگەندەك بولدى. ئەدناسى ئوڭ ساھىلىدىكى تۇمشۇقساراي، چامسال، كاچۇڭ، ئارتاشلار... سول ساھىلىدىكى چىمدۇ، قوشراپ، تاشناتا، دامسىيە، ئۇچبەلتە، قىزىلقىر، كەندىلىككە ئوخشاش تاغ تۇرالار ئىچىدىن ماكان تۇتقان كەنت ــ مەھەللە، ئۆتەڭ، تۇرالغۇ ۋە قونالغۇلارمۇ قانغا چىلىشىپ قالغاندەك كۆرۈندى، ھەتتا ئۆز باغرىدا سۇ ئەمەس، لەختە ــ لەختە قان ئېقىۋاتقاندەك، جىمى ئالەم قىپقىزىل ئىدى... دەرۋەقە، كارامەت ئىگىسى ئۇنىڭ يېقىن كەلگۈسىدىكى ئازابلىق ھەم ئېچىنىشلىق كەچمىشلىرىدىن بېشارەت بېرىۋاتاتتى. قانغا بويالغان تاغ تۇرا، كەنت ــ مەھەللە، ئۆتەڭ ــ تۇرالغۇلار، جان قاقشاتقان غەليانلار، غېرىبانە يەكەننىڭ ئېغىر تىنىقلىرى يەكەن دەرياسىنىڭ چۈشىدە ئايان بولغانىدى...

شۇنداق ! يەكەن دەرياسى گاھ تىپتىنچ، غەملىك خىياللار بىلەن، گاھ سۈرەن سېلىپ ۋە گاھىدا ئەلەملىك ناخشىلىرىنى ئېيتىپ ئىلگىرىلىمەكتە ! ئۇنىڭ مېھرى ئوتلۇق ماكان ــ يەكەننىڭ مەخمەلدەك ياپيېشىل ۋادىلىرىنى، شېرىن شەربەت مېۋىلەرگە تولغان جەننەتسىمان باغلىرىنى، قوغۇن، شاپتۇل، ئۈزۈملىرى بىلەن ئالەمدە يەكتا ياقائىرىق، غوجئىرىقتەك يۇرتلىرىنى، يىراق سەھرالارغا ئېلىپ بارىدىغان يىلان باغرى توپىلاڭ يوللىرىنى، يۇرەكلەرنى يىغلىتىپ، تۈۋسىز ئويلارغا سالىدىغان مىسكىن ناخشىلىرىنى، يامغۇر بۇلۇتىدەك كۆكۈچ كۆجۈم مەھەللىلىرىنى، ھەتتا يەكەن قىزلىرىنىڭ مۇڭلۇق ۋە شەپقەتلىك چېھرى ــ رۇخسارلىرىنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، ئاققىنى

ئاققانىدى... ئۇنى ئەلمىساقتىن تارتىپ، ئاددىيسى سۇلتان ئابدۇرېشىتخان زامانىسىدىن بۇيانمۇ قانچىلىغان بوران - چۇدۇنلارنى، زورلۇق - زومبۇلۇقلارنى، ئاۋامنى قاقشاتقان ئازاب ۋە ئالۋانلارنى كۆرمىگەن دەيسىز... ئاققان قانلار، تۆكۈلگەن ياشلار، قىيىلغان جانلار، ناتىۋانلارنىڭ ئىڭراشلىرى ۋە نىدالىرى ئۇنىڭ شاۋقۇنلىرىدىن ئاڭلىنىپ تۇرۇپتۇ ! راست، ئۇ ھەممە ۋەقەلەرگە گۇۋاھ، بارچىگە شاھىت بولۇپ كەلگەن...

مىلادىيە 1928 - يىلى كەچ كۈزنىڭ سوغۇق بىر سەھەرلىكى يەكەن راۋاچچى(ئۇدالىق) يېزىسى (بەگلىكى)نى ئارقىدا قالدۇرۇپ كېتىۋاتقان يەكەن دەرياسى بىر بوۋاقنىڭ قىرقىراپ يىغلىغان ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك بولدى. ئۇ خاتا ئاڭلىمىغانىدى، راستلا راۋاچچى بەگلىكى خۇشئاۋات كەنتى باغئېرىق مەھەللىسىدە بىر مەزلۇمە ئازابلىق ئىڭراش، چىرقىراش، قاتتىق سىلكىنىش ۋە ئۆزىنى تەرەپ - تەرەپكە ئېتىپ دەھشەتلىك ۋارقىراشلاردىن كېيىن تاڭ ئاتارغا يېقىن بىر ئوغۇل تۇغدى. تۇغۇت ئانىسى ۋە باشقا پايپېتەك بولۇۋاتقانلارنىڭ چىرايلىرى ۋىللىدە ئېچىلىپ: «پولۇ[1] ئىكەن، پولۇ، مۇبارەك بولسۇن، پولۇ ئىكەن ! ...» دېيىشىپ كېتىشتى. ئاق لېچەك ئارتقان بىر مەزلۇمە ئۆيدىن ئوقچۇپ چىقتى - دە، ھويلا سەيناسىنى تەقەززالىق ئىچىدە ئايلىنىپ يۈرگەن خۇشپىچىم، كەكە ساقال كىشىگە ئېگىلىپ سالام قىلغىنىچە پەرەنجىسىنى سەل - پەل قايرىدى:

— داموللام، سۆيۈنچە، سۆيۈنچە !

— خوش، قۇشناچىم، سۆيۈنچە ئۆزلىرىدىن ئايلانسۇن.

— پولۇ ئىكەن، پولۇ... پولۇ دەپ باقسىلا قېنى؟

— ناشۇكۇرلۇك قىلمىسىلا، قۇشناچىم، — داموللامنىڭ ئاچچىقى كەلگەنىدى، — پولۇ ياكى ھالۋا[2] بولسۇن، ھەممىسى

---

[1] پولۇ — كونىلاردا ئوغۇل تۇغۇلسا «پولۇ» دەپ قويۇشىدۇ.

[2] ھالۋا — كونىلاردا قىز تۇغۇلسا «ھالۋا» دەپ قويۇشىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

خۇدانىڭ بەرگىنى، شۈكۈر قىلماق كېرەك.

داموللام مەزلۇمەنىڭ قولىغا نېمىدۇر بىر نەرسىنى تۇتقۇزدى ـ دە، ئۆيگە ئالدىراپ كىرىپ كەتتى. دەرۋەقە، تاڭ سەھەر — سۈبھى بىلەن تەڭ راھەتتىن ئازابى تولا بۇ دۇنياغا كۆز ئاچقان «پولۇ» ئەيسا داموللامنىڭ «تاغار قېقىنىدىسى»، يەنى ئونىنچى پەرزەنتى ئىدى. ئەيسا داموللام ئەۋلىيا ـ ماشايىخلارغا ئېۋىنىدىغان، خۇداگۈي ئادەم بولغانلىقى ئۈچۈن، چاھاريارلاردىن بىرى بولغان ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا سىغىنىپ، ئوغلىغا «ئۆمەر①» دەپ ئىسىم قويدى.

— مۇبارەك بولسۇن، ئۆمەرئاخۇننىڭ ئۆمرى ئۇزۇن، دۆلىتى پۇزۇن بولغاي! — دېدى ئۆچكە ساقال مەزىن ئاخۇنۇم.

— ئۆمەرئاخۇننىڭ نەسلى ھەم روزىغارى ئاۋات، تاپقان دۇنياسى بوستاندەك ئايىنغاي، — دۇئاغا قول كۆتۈردى داپساقال مۇپتى.

— ئاللا ئاتا قىلغان مەئىشەتتى جەننەت نېمىتىدەك مەمۇرچىلىق بولغاي، — ئىشانمۇ ساقالسىز يۈزىنى سىيپىدى.

ئەيسا داموللام پاكار، ئورۇق، تورۇلغۇدەك ۋىجىك، كەكە ساقال ئادەم بولۇپ، خۇشئاۋات كەنتى بويىچە ھويلا ـ ئارانى ئازادە، ئات ـ ھارۋىلىرى تاراق ـ تۇرۇق، توخۇ ـ تۇمانلىرى قاقاقلاپ، ئېغىل ـ قوتانلىرىدا ئېشەكلىرى ھاڭراپ، قوي ـ ئۆچكىلىرى مەرەپ تۇرىدىغان، ئاتىسا ئېتى، تۇتسا سىپى بار ئوتتۇراھال بايلاردىن ئىدى. ئۇنى دېھقان دېگەندىن كۆرە، مۇدەررىس دېسىمۇ بولاتتى. چۈنكى، ئۇنىڭ كۆپ ۋاقتى تالىپلارغا دىنىي دەرس بېرىش بىلەن ئۆتەتتى. شۇڭا، ئەللىك توت مو يېرىدىكى كېۋەز، بۇغداي، قوناق، ئارپىلارنى تېرىش، سۇغىرىش، يىغىش، ئامبارغا كىرگۈزۈشتەك دېھقانچىلىقنىڭ ئەڭ قاتىلاڭ ئىشلىرى يىگىرمىدىن ئارتۇق تالىپنىڭ ئەمگىكى

---

① ئۆمەر — چاھاريارلارنىڭ بىرى بولغان ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئىسمى بولۇپ، ئاۋات، بوستان، مەمۇرچىلىق دېگەن مەنىدە.

ئارقىلىق بېجىرىلەتتى. گەرچە ئەيسا داموللامنىڭ يېگەن ـ ئىچكەندەك، سوقا ـ سەندەلدەك ئون بالىسى بار بولغىنى بىلەن، «ئاچقان يەرگە بارىدىغان»، قولىغا قول، پۇتىغا پۇت بولالايدىغىنى يوق دېيەرلىك بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە پىلە قۇرتى ئۇجمە يوپۇرمىقىنى يېگەندەك، پېشانىسىنى تەرلەتمەي يەيدىغانلار كۆپ ئىدى. ئالدىنقى ئۆلۈپ كەتكەن ئايالىدىن بولغان تۆت بالىدىن ھېيتاخۇن بىلەن قۇناخۇن؛ ھازىرقى ئايالى ئىمىنىخاندىن تۇغۇلغان ئالتە بالىدىن سېلىمىخان، مەختۇمخان، ئايىمخان قاتارلىق بالىلىرى ئۆيلۈك ـ ئوچاقلىق بولغان بولۇپ، قوشنا كەنتلەردە ئۆز تىرىكچىلىكىنى ئۆزلىرى ئۆتكۈزۈۋاتاتتى؛ ئىمىنىخانغا ئۆگەي ھېلىمىخان ھەرە بىلەن ھوشۇر تەلۋە بۇ ئايالدىن بولغان تۇنجى بالىسى ئىبلاخۇن، بەشىنچى ـ ئالتىنچى ئوغۇللىرى — ئوسمان، ئۆمەرلەر ئۆزىنىڭ يېنىدا — چوڭ قورۇدا بىللە تۇرۇۋاتاتتى. يىگىرمە سەككىز، يىگىرمە توققۇز ياشلارنىڭ قارىسىنى ئالغان ئىبلاخۇن سەككىز يېشىدىن باشلاپلا دادىسىدىن دىنىي تەلىم ئالغانىدى. ئۇ ئايالى نىسابىبى ۋە ئۈچ بالىسى بىلەن قورۇدا غەلۋە ـ غودۇرسىز، تىنچ ـ تىمۇۋشسىز ياشايتتى. ئەمما، بۇ قورۇنى پات ـ پاتلا بېشىغا كىيىپ غوۋغا كۆتۈرىدىغىنى بۇرۇنقى خوتۇنىنىڭ بالىلىرىدىن ھېلىمىخان ھەرە بىلەن ھوشۇر تەلۋە بولۇپ، ئۇلار ئۆگەي ئانىسى بىلەن ھە دېسىلا: «ئۆزۈڭنىڭ بالىلىرىغا يېدۈرۈپ كەتتىڭ، ئىچۈرۈپ كەتتىڭ، كىيدۈرۈپ كەتتىڭ!» دەپ ئۇرۇشاتتى. ئۇلار يەڭ شىمايلاپ «جەڭ»گە چۈشكەندە شۇنچىلىك بېزەپ تىللارنى ياغدۇراتتىكى، ئاغزىدىن ئاق ئىت كىرىپ، قارا ئىت چىقاتتى. مۇنداق چاغلاردا چىدا ـ چىدا سەۋر تاقىتى چېكىگە يەتكەن ئەيسا داموللام ئۆيدىن ئېتىلىپ چىقاتتى ـ دە، قولىنى شىلتىپ ۋارقىراپ كېتەتتى:

— ھەي ھوشۇر، قىرىق ياشقا ئۇلىشىپ قالدىڭيا، مەن سېنى قاچانغىچە باقىمەن؟! يەنە نومۇس قىلماي يەيدىغاننىڭ،

ئىچىدىغانلىقىنى گېپىنى قىلىسەنا؟!

— ماۋۇ مادا ئېشەكنىڭ، — ھوشۇر ئىمىنىخانغا قولىنى شىلتىيتتى، — بالىلىرى يېسە، ئىچسە، كىيسە بولىدىكەنۇ، ئەجەب ئاچام بىلەن ئىككىمىزگە بولمايدىكەن؟

— ھەي قارا يۈز دۆيۈز، ئاغزىڭدىن پوق ئېقىتما، — ئەيسا داموللام ئاچچىقىدا لاغ - لاغ تىترەيتتى، — ئېلاخۇن مەسچىتنىڭ ئىماملىقىنى قىلىۋاتىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەممە دېھقانچىلىق شۇنىڭ قولىدىن چىقىۋاتىدۇغۇ؟ تېخى ئىمىنىخان ئاناڭمۇ ئۇسمان ئىنىڭ بىلەن بىللە ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرىغا قارىشىۋاتىدۇ. سەنچۇ؟ ھەر كۈنى سىپسىق ئۇسۇرۇپ، ساغراڭغا كۈن چۈشكۈچە ياتقىنىڭ ياتقان!

— ئۇنداق پاخماق باش پاسكىنا، — ھېلىمىخاننىڭ تۇكۇرۇكلىرى چاچرىدى، — بىزنىڭ ئانىمىز ئەمەس، ئۇ ئىت - ئېشەككە ئانا بولۇۋالسۇن!

— سەندەك ئىمانسىزلارغا ئانا بولغاندىن ئىت - ئېشەكلەرگە ئانا بولغان مىڭ مىراتەم ياخشىراق. بىلىپ قويۇش، مەن ھەرنېمە بولاي، ناننى ھالاللاپ يەۋاتىمەن، — ئىمىنىخان ھېلىمىخانغا قادالدى، — ھەي، سەككىز ئەر مىشقىرىپ تاشلىۋەتكەن ھام - ھام مۇشۇك، ئەر كىشىنىڭ پېشى تېگىپ كەتسىمۇ موزايلايدىغان شاتىراق ئىنەك، ئەر خۇمارىڭ تۇتسىلا جېدەل كۆتۈرەمسەن؟ سېنى ئابدال، دىۋانىمۇ ئالمىسايا... ئەمدى ئېغىلدىكى ئالا بۇقىغا تەگ...

بۇنداق جېدەللەر كۆتۈرۈلگەندە، كىچىك ئۆمەر قورققىنىدىن كاجۇ ساندۇق① نىڭ خاپانلىرىغا ياكى كات② ئاستىغا كىرىۋالاتتى. بەزىدە مۆكۈنگەن يېرىدىلا ئۇخلاپ قالىدىغان بولغاچقا، ئۆيدىكىلەر ئۇنى ئىزدەپ ئۆرتۈپە بولۇشۇپ كېتەتتى.

---

① كاجۇ ساندۇق — ئاشلىق ساقلايدىغان چوڭ كات.
② كات — سالاسۇنلۇق چوڭ كارىۋات.

دېمىسىمۇ بۇ تاغار قېقىندىسىغا ئەيسا داموللام تولىمۇ ئامراق ئىدى. ئاخىرقى ئوغۇل ئوسمان تۇغۇلۇپ سەككىز يىلغىچە قورساق كۆتۈرمىگەن ئىمىنىخان «ئەمدى ئاللانىڭ ئاتا قىلغىنى تۆگىگەن چېغى» دەپ يۈرگەن كۈنلەردە تۇيۇقسىز سىېزىك ئازابىغا دۇچار بولدى. ئاتمىش ئالتە يېشىدا پەرزەنت يۈزى كۆرۈش ئەيسا داموللامنى ئۆزى بويلۇق بولۇپ قالغان باللىرى ۋە نەۋرىلىرى ئالدىدا سەل ئوسال ھالغا چۈشۈرۈپ قويغان بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا خۇشال بولدى. ئەلۋەتتە، بۇمۇ ئاللا ئاتا قىلغان پەرزەنت ـ دە! قادىر ئاللانىڭ ئىرادىسىسىز قىل تەۋرىمەيدىغانلىقى، تاپانغا تىككەن كىرمەيدىغانلىقى ھەممىگە ئايانغۇ! ئۇنداقتا ئەل ـ جامائەت، باللار، تالىپلار بۇ توغرۇلۇق باشقىچە خىياللاردا بولسا بولمايدۇ ـ دە!

خەيرىيەت، ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بۇنداق تەڭلىكتە قېلىش بىلەن خىجىللىقنى ئاستا ـ ئاستا ئۇنتۇلدۇردى. ئۆمەر يەتتە ياشقا كىرگەن يىلى بولسا كېرەك، ئەيسا داموللام بىرنەچچە جامائەتنى ئارقىدىكى چاققانغىنا قورۇسىغا باشلاپ كىردى، ئاندىن كىچىك ئەگۈن ئارقىلىق قورۇغا ياندىش باغقا چىقتى. ئۇ باغ تەرەپكە چوڭ ـ چوڭ چامداپ بەش قەدەم ماڭغاندىن كېيىن، تىكىلگىنىگە ئۇزاق بولمىغان ئۈجمە كۆچەتلىرى قاتارىدا توختاپ، جامائەتكە قارىدى:

ــ جامائەت، بۇ ئۈجمە كۆچەتلىرىنى بەلگە بولسۇن ئۈچۈن تىكتىم، ــ ئەيسا داموللام خورسىنغاندەك بولۇپ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويدى، ــ مەشەددىن باشلاپ بۇ كىچىك قورۇنى ئوغلۇم ئۆمەرگە قالدۇرماقچىمەن. ئۆزۈڭلەرگە مەلۇم، ئۇ تېخى گۆدەك، ھېچنېمىنى ئاڭقىرالمايدۇ. مەندىن كېيىن قالسا ئۇنىڭ باشقىلار تەرىپىدىن بوزەك قىلىنىشى، خورلىنىشىدىن بەكمۇ ئەنسىرەيمەن.

جامائەت باشلىرىنى لىڭشىتىشتى. نېملەرنىدۇر دېيىشىپ، ھېلىمىخان ھەرە بىلەن ھوشۇر تەلۋىنىڭ ئىسىملىرىنى

پىچىرلىشىپ تىلغا ئالدى. ئۇلار قايتىپ مېھمانسارايغا كىرىپ، ئالدىن تەييارلانغان ۋەسىيەتنامىگە بارماق بېسىشتى، ئاندىن ئۇلارنىڭ ئالدىغا داستىخان سېلىنىپ مەزەلەر تارتىلدى.

ئەيسا داموللام ئەۋلىيادەك ئالدىن بىلەر ئادەممۇ نېمە، ئارىدىن بىر يىل ئۆتەر - ئۆتمەي، ئۆزىنىڭ يەتمىش تۆت ياشلىق ئۆمۈر مەنزىلىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، پانىيدىن باقىيغا رەھلەت قىلدى. ئۇ نامازلىرىدا داۋاملىق ئاللادىن: «ئاھ رەببەنا، ئاسان ئاغرىق، ئاسان ئۆلۈم بەرگەيسەن» دەپ تىلەيتتى. ئاللا ئۇنىڭ تىلەكلىرىنى مەقبۇل ئەتتى بولغاي، تاھارەت ئېلىۋاتقان يېرىدە كۆكرىكىنى بىرنېمە قاماللىۋالغاندەك بولدى - دە، جايىغىلا قىڭغىيىپ كۆز يۇمدى. ئەيسا داموللامنىڭ ئۆلۈمىگە خۇشئاۋات كەنتى باغئېرىق مەھەللىسىدىكى جامائەتلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن راۋاچچى بەگلىكىدىكى مۆتىۋەر زاتلار، مىڭبېگى، يۈزبېگى ۋە ئۇنىڭدىن تەلىم ئالغان ئەھلى ئىلمىلەرمۇ كەلدى. جىنازا ئالدىدا ئىبلاخۇن، ئوسمان، سەككىز ياشلىق ئۆمەر، ھوشۇر تەلۋە ۋە ئۇنىڭ ئاكىلىرىدىن ھېيتاخۇن، قۇناخۇنلار بېشىغا ئاق سەللە ئوراپ، بېلىگە پوتا باغلاپ يىغلاپ مېڭىشتى.

ئەيسا داموللامنىڭ قازا قىلىشتىن ئىلگىرى يېزىپ قالدۇرغان ۋەسىيەتنامىسى بويىچە ئۇزاق ئۆتمەيلا ئىبلاخۇن بۇ چوڭ روزىغارنىڭ دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ۋە باشقا ئىگىلىكلىرىنىڭ باشقۇرۇش ئىشلىرىنى ئۆز قولىغا ئالدى. ئۇ يەنە دادىسىنىڭ ھايات ۋاقتىدىكى ئارزۇ - ئارمانلىرىغا ۋارىسلىق قىلىپ، يىگىرمە تالىپنى ھېچ يەرگە تەۋرەتمەي، ئۇلارغا ئۆزى مۇدەررىس بولدى. ئەڭ كىچىك ئۇكىسى ئۆمەرنى باغئېرىق باشلانغۇچ مەكتىپىگە ئوقۇشقا بەردى. تېخى كەچ تەرەپلەردە ئۆزىنىڭ ئىككى ئوغۇل، بىر قىزىغا قوشۇپ ئۇنىڭغا دىن ئىلمىدىن ساۋاق بېرىشكە باشلىدى. ئەمما، ئۆمەرنىڭ خۇشاللىق كۈنلىرى بىر يىل بولار - بولمايلا تالى مەجنۇن پوتلىسىدەك توزۇپ كەتتى. بىر كۈنى ھېلىمخان ھەرە ھوشۇر تەلۋىنى يان

قورۇنىڭ بېغىغا ئاچىقىپ، ئۇنىڭ كۆتىگە ئوت قويۇشقا باشلىدى:

— سەن تېخى مۇشۇ قورۇغا خام تەمەدە بولۇپ يۈرەمسەن؟ — دېدى ھېلىمخان قورۇ تېمىغا قولىنى شىلتىپ، — بۇ قورۇ بىر يىلنىڭ ئالدىدىلا ئۆمەر دېگەن كۆك ماڭقىنىڭ چاڭگىلىغا ئۆتۈپ كېتىپتۇ.

— سەن نەدىن ئۇقتۇڭ؟ — ھوشۇرنىڭ كۆزلىرى ئالايدى، — تېزرەك دېمەمسەن، ئادەمنى رەللە قىلماي.

— گۇۋاھچى، شاھىت بولۇپ بارماق باسقانلاردىن ئاڭلىدىم. بىز سۈت ئۇيقۇدا ئۇخلاپتىمىز.

— خەپ، دادام دېگەن پوق ساقال... ئۆلمىگەن بولساڭ توۋاڭغا تاياندۇراتتىم.

— ھەي تەلۋە، ئەرۋاھنى تىللىغىنىڭ بىلەن، بۇ ئاچچىقىڭ پوققا ئەسقاتامدۇ؟ — ھېلىمخان ئالىقانلىرىغا ئۇردى، — قارا، بۇ ئۇجمە كۆچەتلىرىنى، بۇلار ئۆمەر دېگەن كۇچۇككە قالدۇرۇلغان پاسىل ئىكەن.

— سەن قانداق بىلىسەن؟

— دادام قالدۇرغان ۋەسىيەتنامىدە: «مەن تىككەن بىر قاتار ئۇجمە كۆچەتلىرى پاسىلغا تەۋەدۇر» دەپ ئېنىق پۈتۈلۈپتۇ ئەمەسمۇ !

— خەپ، مۇناپىقلار !...

ھوشۇر تەلۋە شۇ كۈنى كەچتە يەتتە - سەككىز تۈپ جىگدە كۆچىتى ئەكەلدى - دە، ئۇجمە كۆچەتلىرىنى كەتمەندە بىر - بىرلەپ قومۇرۇشقا باشلىدى. قاياقتىندۇر يېتىپ كەلگەن ئىمىنخان كولانغان ئورەككە بىر پۇتىنى تىقىۋېلىپ، ھوشۇر تەلۋىنىڭ ئۇ يەرگە جىگدە كۆچىتى تىكىشكە يول قويمىدى.

— پۇتۇڭنى تارت دەيمەن، ھەي دەججال قېرى !

— بۇ دېگەن داداڭ ئۆز قولى بىلەن سالغان بەلگە كۆچەتلىرى، بۇنى ئۆزگەرتىشكە يول قويمايمەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— ھەي قېرى مادا، ھېلى بىر قويۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىمەن، — ھوشۇر تەلۋە كەتمەننى ئېگىز كۆتۈردى، — ئورەكتىن پۇتۇڭنى تارت !

— ئۆلتۈرۈۋەتسەڭمۇ تارتمايمەن. بۇ... بۇ... مۇرەببىمنىڭ كىچىك ئوغلىغا قالدۇرغان مىراس قورۇسىنىڭ بەلگىسى !

— مانا ئەمىسە !

ھوشۇر تەلۋە غەزەپ بىلەن ئۇرغانىدى، كەتمەننىڭ يالىلداپ تۇرغان بىسى ئىمىنىخاننىڭ ئورەكتىكى ئوڭ پۇتىنىڭ نەق چوڭ يوتىسىغا كېلىپ تەگدى - دە، ئۇ قىرغىلا يىقىلدى. ئۇنىڭ ئۈزۈلۈپ كەتكەن پۇتىنى پەقەت ئالىقانىدەك گۆش بىلەن تېرىلا تۇتۇپ تۇراتتى. بىر دەمدىلا ئۇنىڭ چىت تامبىلى، ئۈزۈلگەن پۇتى ۋە ئەتراپ قىپقىزىل قانغا بويالدى. بۇ خەۋەر ئىچكىرىكى چوڭ قورۇغا يېتىشى بىلەن ئېلاخۇننىڭ يىگىرمىدەك تالىپى تاياق، كالتەك، قامچىلارنى كۆتۈرۈپ چىقىپ، ھوشۇر تەلۋە بىلەن ھېلىمخان ھەرىنى شۇنداق سالدىكى، قىپقىزىل قانغا بويىلىپ كەتكەن بۇ قارا نىيەتلەر جانلىرىنى ئېلىپ قاچمىسا بولمايدىغانلىقىغا كۆزلىرى يەتتى بولغاي، گۇگۇم قاراڭغۇلۇقى بىلەن بىگىل تەرەپكە قاراپ قاچتى. ئۇلار ئۆلەر - تىرىلىشىگە باقماي قېچىپ، قاراقۇم ئىچىگە كىرىپ كېتىپ كۆزدىن غايىب بولدى. ئەمما، قانسىراپ كەتكەن ئىمىنىخان تۇن نىسپى بىلەن جان ئۈزدى.

سەككىز يېشىدا دادىسىدىن، توققۇز يېشىدا ئانىسىدىن ئايرىلغان ئۆمەر ئەمدى ئاكىسى ئېلاخۇن خەلىپىتىمنىڭ ئىلتىپاتىغا قاراشلىق بولۇپ قالدى. مەھەللىدىكىلەر ئېلاخۇننى نېمە ئۈچۈندۇر «يۇمشاق قۇرت» دەپ ئاتىشاتتى. دېمىسىمۇ ئۇ ئاكا - ئاچا، ئىنى - سىڭىللارغا ۋە تالىپلارغا بولغان مۇئامىلىدە بەكمۇ سىلىق - سىپايە ئىدى. ئۇنىڭ بۇنداق سىلىق - سىپايىلىكى، تاتلىق لەۋزى، يۇمشاقلىقى خۇددى كەچ كۈزدە چىققان شامالغىلا ئوخشايتتى، بۇ خىل شامال بېشىڭنى سىيپاپ

ئۆتۈپ ھۇزۇر بەخش ئەتكەندەك قىلغىنى بىلەن، ئاچچىق سوغۇقى نەشتەردەك سانجىلاتتى. ھوشۇر تەلۋە بىلەن ھىلىمخان ھەرە يوقالغاندىن كېيىن ئىلاخۇن خەلپىتىم خۇددى قىشتىن ئامان - ئېسەن چىقىۋالغان قىرىقئايىاغدەك قەددىنى رۇسلاپ، ھەممە ئاياغلىرىنى ھەرىكەتكە سېلىپ، كىرىلىپ مېڭىشقا باشلىدى. راست، ھازىر كۆزگە چىققان يېڭىناسقۇدەك ھەممىلا ئىشقا ئىلىنىشىپلا تۇرىدىغان ھىلىمخان ھەرە بىلەن ھوشۇر تەلۋە كۆزدىن غايىب بولغانىدى. توغرا، ئۇلار بار چاغدا ئۇنلۇكرەك كېكىرگىلى، ئىچىڭنى تولدۇرۇپ نەپەس ئالغىلىمۇ بولمايتتى. مانا ئەمدى ئىلاخۇن خەلپىتىم توختىماي ۋالاقلايدىغان بولۇپ قالغانىدى:

— ھەي ئوسمان، ماللارنى جاڭگالغا ئاپىرىپ بېقىپ كەل. سېنىڭ قورسىقىڭ كىمگە قاراشلىق ئىكەنلىكىنى بىلەرسەن؟

— ئۆمەر كىچىككىنەم، مال ئېغىلىنىڭ قىغلىرىنى چىقىرىۋەت، ناننى ھالاللاپ يېمىگەن ئوغۇل بالىنى، ئوغۇل بالا دېگىلى بولمايدۇ.

— ئوسمان، كېچىچە يەرلەرنى ئوسا قىلىۋەت، تاۋاقتا پوتەيدەك قىلىپ سېلىپ ئالدىراپ كۆشەيدىغانغا نان لازىم بولار...

— ئۆمەر، تۇگمەنگە ئۇگۇت تەييار قىل، ئىش قىل دېسە چىپىغا تارتىدىغان، ئاش يەڭ دېسە قوشۇقىنى تارتىدىغانلاردىن بولۇپ قالما! ...

بۇ خىل بۇيرۇق ۋە تاپا - تەنىلەر ئىلاخۇن خەلپىتىمنىڭ ھەر كۇنلۇك ئادىتىگە ئايلاندى. تېخى ئۆزى بىر غېرىچ، زەھەر - زوققۇمى ئون غېرىچ نىسابىبىنىڭمۇ تىلى كۇندىن - كۇنگە ئۇزىراپ زۇۋانىغا جان كىرگەنىدى، ئۇ گويا ئېرى بىلەن ئۇزەڭگە سوقۇشتۇرۇۋاتقاندەك ئىدى:

— ھەي ئوسمان، ئۇكاڭ چىچىۋېتىپتۇ، ئىشتان - پايپىقىنى يۇيۇپ ئاپتاپقا يېيىۋەت، پاكىز بولسۇن - ھە!

www.uyghurkitap.com

— هوي ئۆمەر ئۇندىمەس، كۇلتۇكتىكى پوق - سۇيدۇكنى تۆكۈپ، كۇلتۇك بىلەن شۇمەكنى يۇيۇپ ئاپتاپقا سال، ئاندىن بۆشۈكنىڭ قول تارتقۇ، پۇت تارتقۇلىرىنى چىرايلىق ئوراپ تۈرمەللەپ قوي !

— ئوسمان، ئۇكاڭنى كۆتۈرۈپ ئوينات !

— ئۆمەر، هويلا - ئارانلارنى سۈپۈرۈۋەت، يالىغاندەك پاكىز بولسۇن - هە !

ئىپلاخۇن خەلپىتىم ئىككى ئىنىسىغا خوتۇنىنىڭ ئۆزىدىن بەتتەر زۇلۇم سېلىۋاتقانلىقىنى بىلەتتى، ئەمما كۆزى كۆرۈپ تۇرسىمۇ، قۇلىقىنى يوپۇرۇۋالاتتى. خۇددى كونىلار: «ئەركە خوتۇن ئېرىگە تېكە بولار» دېگەندەك، نىسابىبىنىڭ دېگىنى دېگەن، ئەتكىنى ئەتكەندى. ئۇزۇن گەپنىڭ قىسقىسى، نىسابىبى ئېرىنى «نامازنى قىبلىگە قاراپ ئوقۇماي، مەشرىققە قاراپ ئوقۇ» دېسە، ئىپلاخۇن خەلپىتىممۇ «نېمىشقا؟» دېمەيلا، «بوپتۇ، قاياققا قاراپ ئوقۇي، هەممىسىلا خۇدايىمنىڭ يېرىغۇ !» دېيىشتىن يانمايتتى. چۈنكى، نىسابىبى راۋاچچى بەگلىكى بويىچە قامچىسىدىن قان، تىلىدىن زەهەر تامىدىغان ئەڭ چوڭ زومىگەر باي ساهىبىبەگنىڭ قىزى ئىدى. شۇڭا، ئۇ ئېرىدىن هېچ تەپتارماي، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا ئوسمان بىلەن ئۆمەرنى: «هۇ، مىس - مىس پەسەندىلەر ! ...»، «لەلەڭلەپ يۈرۈشەمسەن؟...»، «نان قېپى دىۋانىلەر ! ...»، «قورسىقىمىز تويمىدى دەپ باتناپ قېلىشتىڭمۇ - هە؟...» دېگەندەك يامان تىللار بىلەن تىللايتتى، ئۇلارنىڭ يۈزىگە يۇندى چاچاتتى. بىر كۈنى ئۆمەر ئېغىلدىن قىغ چىقىرىۋېتىپ ئاكىسى ئوسمانغا ئۆزىنىڭ قورسىقىنىڭ زادى تويمايۋاتقانلىقىنى ئېيتتى ۋە يىغلىۋەتتى.

— ئاكا، مەكتەپتىن قايتىپلا ماللارغا يەم تەييارلايمەن، هويلا - ئارانلارنى تازىلايمەن، ئۇكىلىرىمنىڭ پوق لاتىلىرىنى يۇيىمەن، ئوتۇن يارىمەن، قورسىقىم ئېچىپ، كۆزلىرىم تورلىشىپ هېچنېمىنى كۆرەلمەي قالىمەن. تېخى ئاكام كېچىدە

دەرس يادلىماپسەن، دەپ كاچىتىمغا ئۇرىدۇ.

— ئۇكام، بۇ نىسابىبى دېگەن ھاننات خوتۇننىڭ ئويۇنلىرى، — دېدى ئوسمان ئالىقىنىغا غەزەپ بىلەن تۈكۈرۈپ، — بىز ئىككىمىز ئۇنىڭ كۆزىگە سىغماي قېلىۋاتىمىز. مېنىڭمۇ زادى چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى.

ئون يەتتە ياشنى تۈگەتكەن ئوسماننىڭ ئاكىسى ئېلاخۇن، يەڭگىسى نىسابىبىنىڭ سېلىۋاتقان زۇلۇمى ۋە كەلتۈرگەن خورلۇقلىرىدىن سەۋر قاچىسى توشۇپ، تاقىتى قالمىغانىدى. ئۇ باش توخۇ چىللىغاندا قورۇدىن قىرىقتەك قوي ـ ئۆچكە، ئېشەك ۋە كالا، موزايلارنى ھەيدەپ چىقىپ، جاڭگالغا ئاپىرىپ باقاتتى. كۈن نەيزە بويى كۆتۈرۈلگەندە قايتىپ كېلىپ، بىر زاغرىنى پۈتىسىغا تۈگەتتى ـ دە، ئېتىزغا ماڭاتتى. ئۇنىڭ بىر كۈن كەچكىچە ئاچ كېكىرىپ، ئېتىز قىرلىرىنى ياساش، قوناقلارنى تاقلاش، ئوغۇت چېچىش، سۇغىرىش، ئوتاشتەك ئىشلار بىلەن بولۇپ مىسقالچە ماغدۇرى قالمايتتى. بىراق، ئۆيدە بۇ ئاكا ـ ئۇكىلاردىن «قورسىقىڭلار قانداق؟» دەپ سورايدىغان ئادەم چىقمايتتى. شۇڭا، ئوسمان قېچىش قارارىغىمۇ كېلىپ قالغانىدى.

— ئۇكام، بىر گەپنى دېسەم، سىر ساقلىيالامسەن؟ — دېدى ئوسمان ئەتراپىغا قاراپ قويۇپ، — بولدىلا، دېمەيلا قوياي، سەن تېخى توققۇز ياشلىق بالا تۇرساڭ...

— قېنى دېمەمسەن؟ — ئۆمەر ئاكىسىغا ئۈمىدلىك كۆزلىرىنى تىكتى، — نان ئوغرىلايدىغان ئىشمىدى؟

— ياق، قاچىمىز !

— نېمە؟ قاچىمىز، نەگە؟

— تاغ ئارقىسىغا.

— تاغ ئارقىسى دېگەن نە ئۇ؟

— ئىلىخو، — ئوسمان ئۇكىسىنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە قادىلىپ قاراپ قالدى، — مەن تاغ ئارقىسىغا دورا ـ دەرمەك،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قورۇق يەل - يېمىش يۆتكەيدىغان كارۋانلار بىلەن سۆزلىشىپ قويدۇم.

— مې... مېنىڭ ئوقۇشۇمچۇ؟ — ئۆمەر دۇدۇقلاپ كەتتى، — مەن... مەن ئوقۇمامدىم؟

— سېنىڭ بىلەن ماڭا ئوقۇشنى كىم قويۇپتۇ؟!

— نېمە دەۋاتىسەن؟ — ئۆمەرنىڭ كۆزلىرى چىمچىقلاپ كەتتى، — ئەمىسە، ئەمىسە مەن ھېچ يەرگە قاچمايمەن.

— ئەمىسە ئاچلىقتىن ئۆل، — ئوسمان تۆمۈر ئارىنى قىغقا غەزەپ بىلەن سانجىدى، — تاڭ سەھەردە مەكتەپكە كېتىسەن، چۈشتە ئېشەك تۇيىقىدەك زاغرىنى پەيزاۋات ئۆستىڭىگە چىلاپ يەيسەن، مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپ باش كۆتۈرمەي ئىشلەيسەن، ئاخشاملىرى ئىلاخۇن ئاكامنىڭ شاپىلىقىنى يەيسەن...

— ئۇ... ئۇ... دىنىي سۈرىلەرنى يادلاپ بېرەلمىسەم ئۇرىدۇ.

— ئىت ئۇرغۇچىغا ئامراق دەپ، ئەمىسە ئۇنىڭ دەشنىمىنى ئىشتىپ، دۇمبا - تېپىكىگە چىداپ يۈرىۋەر! — ئوسمان ئاچچىقى بىلەن بۇرنىنى تاشلىدى، — قانداق، مەن بىلەن قاچامسەن - قاچمامسەن؟

— مەن... مەن... — ئۆمەرنىڭ كۆزلىرىدىن ئۇششاق تامچىلار يۇمىلاپ چۈشتى، — ئاچلىقتىن ئۆلسەممۇ مەيلى، ئەمما... ئەمما ئوقۇمىسام بولمايدۇ...

ئۇكىسىنىڭ بىچارە ھالىتىدىن غەلىتىلا بولۇپ قالغان ئوسمان يەنە چىش يېرىپ بىر نېمە دېمىدى. بىراق، ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتكەندە، ئۇ ئىلاخۇننىڭ روزىغارىدا ياكى ئىتىز - ئېرىق، ئېغىللاردىمۇ كۆرۈنمەي قالدى. ئۇنىڭ قېچىپ كەتكەنلىكىگە كۆزى يەتكەن ئىلاخۇن خەلپىتىم: «ھۇ تۇزكور!» دېدى - دە، بىر نەچچە كۇنگىچە تىللاپ - قارغاپ يۈردى، ئاخىر بېسىقىپ قالدى. ئەمما، شۇنىڭدىن باشلاپ ئۆمەر بۇ ئائىلىنىڭ كىچىك مەدىكارىغا ئايلاندى. ئۇ باش توخۇ چىللاش بىلەن كۆزلىرىنى يىرتىپ ئېچىپ، قوي - ئۆچكە، ئېشەك، كالا -

مۇزايلارنى ھەيدەپ جاڭگالغا ماڭاتتى. سەھەر قاراڭغۇلۇقدا باغئېرىق مەھەللىسىدىن ئۆزاپ چىقاتتى ـ دە، بىرەر چاقىرىم ماڭغاندىن كېيىن ياقۇم، پەيزاۋات مەھەللىلىرىدىن ئۆتەتتى، ئاندىن راۋات ئۆستىڭىنىڭ يېيىلىپ ئاققان يېرىدىن ماللارنى ئۆتكۈزەتتى. ماللارمۇ كۆنۈپ كەتكەچكە، ئۆستەڭدىن بىر ـ بىرىدىن قىزغىنىشىپ، قىستىلىشىپ، سەكرىشىپ ئۆتۈپ، جاڭگالغا قاراپ ئالدىرىشاتتى. بىر تەرىپى چەكسىز كەتكەن ياۋا قومۇشلۇق، يەنە بىر تەرىپى ئېگىز ـ پەس چوقچىيىپ تۇرغان قۇم بارخانلىرى بىلەن قورشالغان بۇ جاڭگالنىڭ نېمە ئۈچۈن «شىڭلۇجى» دەپ ئاتىلىپ قالغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. ئەمما، شىڭلۇجى مالچىلار ئۈچۈن يايلاق، نامراتلار ئۈچۈن ئوتۇن تېرىدىغان جاڭگال. ياۋا توشقان، سېرىققۇيرۇق، چۆل كىرپىلىرى ئۈچۈن ھاياتلىق ماكانى ئىدى. ياۋا قومۇشلار ئارىسىدا يۇمشاق مىسىل، قىزىلبۇغداش، يۆگىمەچ، ياۋا بېدە، لويلا، سېرىقيۆگەي دېگەندەك مال ئۈچۈن تاتلىق ئوتلار بار ئىدى. قۇم بارخانلىرىنىڭ ئاستى تەرەپلىرى چاۋار ـ چاتقال، قۇرۇق قاقشاللار بىلەن قاپلانغانىدى. ئېگىز شاخراپ كەتكەن ئەمەن، سۆتلىگەن، كەندىر، قىزىلقورايلار ئۆسۈپ تۇراتتى. بۇ يەرگە نامراتلار، بايلارنىڭ مالچىلىرى باغئېرىق، ياقۇم، پەيزاۋات مەھەللىلىرىدىن ماللىرىنى ئەكېلىپ باقاتتى. يوقسۇللار كەچ تەرەپلەردە ماللىرىنى ھەيدىگەچ، بىر قۇچاق ئوتۇننى يۈدۈپ قايتىشاتتى. ئاستى قويۇق چاتقاللىق، ئۈستى كۆك قۇم بارخانلىرى خۇددى تاقىر باش ئادەمنىڭ ئايپاڭ بېشىغىلا ئوخشايتتى. سوغۇقتا توڭلىغان مالچىلار ئەتىسى ـ ئاخشىمى ئوت يېقىپ ئىسسىنغاچقا، بارخانلار ئۈستىدىكى يۇمشاق قۇمدا قارىيىپ تۇرغان گۈلخان ئىزنالىرى، كۆل ۋە كۆيۈندى ياغاچلار بولاتتى.

ئون بىر ياشقا كىرىپ قالغان ئۆمەر ئەمدىلىكتە شىڭلۇجى جاڭگىلىنىڭ دائىملىق مالچىسى بولۇپ قالغانىدى. ئۇ ھەر كۈنى

www.uyghurkitap.com

تالڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن ماللارنى ھەيدەپ ئەكىلىپ جاڭگالغا قويۇپ بېرەتتى، ئۆزى قورايلىقتىن قۇرۇق شاخ چاتاپ، ئۇلارنى رەتلىك تىزىپ باغلايتتى. كۈن نەيزە بويى كۆتۈرۈلگەندە، ئوتۇننى يۈدۈپ، ماللارنى ھەيدەپ قايتىپ كېلەتتى ـ دە، بىر زاغرىنى ئېلىپ مەكتەپكە ماڭاتتى. باغئېرىق باشلانغۇچ مەكتىپىنىڭ ئالدىدا پەيزاۋات ئۆستىڭى بولۇپ، سۈيى سۈزۈك ھەم تاتلىق ئىدى. ئۆمەر چۈشتە زاغرىسىنى ئۆستەڭ سۈيىدە يۇمشىتىپ يەۋالغاندىن كېيىن يەنە ئىككى سائەتتەك ئوقۇپ قايتىپ كېلەتتى. ئۇ كەلگۈچە ھويلىنىڭ پېشايۋىنىغا دۈۋىلەپ قويۇلغان پوق ـ سۈيدۈك تولغان كۆلتۈك، شۇمەك، مىلىشلاپ كەتكەن لاتا ـ پاتا، ئىشتان ـ پايپاقلار، بۆشۈكنىڭ قول ـ پۇت تارتقۇلىرى ئۇنى ساقلاپ تۇرغان بولاتتى. ئۇ ھەممىسىنى يۇيۇپ، ئاپتاپقا قاقلاپ، شاخلارغا يېيىپ، ئاندىن ھويلىنىڭ تەسكەي تەرىپىدىكى لاپاس ئاستىغا كېلەتتى ۋە قاتارىسىغا كەتكەن ئېغىل ـ قوتانلاردىكى قىغنى چىقىراتتى. ئۆمەر ئالدىراپ ئىشلەپ، چىلىق ـ چىلىق تەرگە چۆمۈلۈپ قالاتتى، بولۇپمۇ ئۇنى قورساق ئاچلىقى ھالىدىن كەتكۈزەتتى. بەزىدە ئۇ ئېلاخۇن ئاكىسىنىڭ ئوغۇل ـ قىزلىرىغا يالۋۇرۇپ يۈرۈپ، بىرەر زاغرا ياكى پۇچۇق كاكچىغا ئېرىشەتتى. بالىلارنىڭ بەزىلىرى ئۆمەردىن چوڭ، بەزىلىرى كىچىك بولسىمۇ، ھەرھالدا ئۇلار ئېلاخۇن خەلىپىتىمگە قارىغاندا ئىنسابلىق ئىدى.

ئۇ ھويلا ـ ئاراندىكى سۈپۈرۈش، تازىلاش، يۇيۇش، ئادالاش ئىشلىرىنى چاقماق تېزلىكىدە ئىشلەپ تۈگىتىپ، ئاندىن مەرىشۋاتقان قوي ـ ئۆچكىلەر بىلەن ئېشەك ۋە كالىلارنى قورۇدىن ھەيدەپ چىقىپ، يەنە شىڭلۇجى جاڭگىلىغا قاراپ ماڭاتتى. ماللار جاڭگالدا تاتلىق ئوتلارنى بىر ـ بىرىدىن قىزغىنىشىپ يالمايتتى. ئۆمەر يەنىلا قۇرۇق شاخلارنى بىر يەرگە يىغىپ، ئۇلارنى پۇتايتتى ۋە سەيلەيتتى، ئاندىن چىغدا باغلىق ئېشىپ باغلايتتى. ئۇ يىغقان ئوتۇننى بىرەر ـ ئىككى ئايدا بىر

قىتىم شەھەرگە ئەكىرىپ سىتىپ، باغچىرىق مەكتىپىنىڭ ئوقۇش خىراجىتى بىلەن كىتاب ـ دەپتەر ھەققىگە پۇل تەييارلايتتى. ئۇ ئوتۇننى گومىنداڭ چېرىكلىرىگە ساتاتتى. ئۇلار ئوتۇنلارنى جىڭلاپ ئۆتكۈزۈۋېلىپ، ئۇنىڭ قولىغا بىر پارچە خەت يېزىپ بېرەتتى. خەتنى كۆتۈرۈپ بارسا، ئۇيغۇر مالىيە خادىملىرى: «خەتنى تەرجىمە قىلدۇرۇپ كەل» دەپ تۇرۇۋالاتتى. شەھەرنىڭ دوقمۇشلىرىدا ئولتۇرىدىغان پۈتۈكچىلەر خەتكە بىرلا قاراپ، خۇددى ئالتۇن خەزىنىسىنىڭ تىلسىملىق ئىشىكىنى ئېچىپ بېرىدىغاندەك قىلىشىپ، كۆزلىرىنى ئالايتىپ، قوۋۇزلىرىنى كۆپتۈرۈپ: «پاھ، پاھ، پاھ» دېيىشىپ، ئوتۇن ساتقان پۇلنىڭ يېرىمىنى بېرىش شەرتى بىلەن ئۇ خەتلەرنى تەرجىمە قىلىشىپ بېرەتتى. شۇڭا، ئۆمەر ئىچىدە ئۇلارنى مىڭنى تىللاپ: «خەپ، مۇشۇ خەنزۇچە خەت دېگەننى ئىجىر ـ مىجىرىغىچە ئۆگەنمىسەم !» دەپ غەزەپلىنىپ كېتەتتى.

ئۆمەر گۆگۈم بىلەن قايتىپ كېلىپ، ماللارنى ئەمدىلا ئېغىلغا سولاپ تۇرۇشىغا، ئېلاخۇن خەلپىتىمنىڭ بالىلىرى كېلىپ: «ساۋاق ئالغىلى كىرىلى، بولمىسا دادام ئۇرىدۇ...» دەپ ئۇنى باشلاپ كېتەتتى. قورساقنىڭ ئاچلىقىدا ھېچقانداق ساۋاق قۇلىقىغا كىرمىگەن ئۆمەر پات ـ پاتلا ئەسنەيتتى، كۆڭلى ئېلىشاتتى. بۇنىڭدىن غەزەپلەنگەن ئېلاخۇن خەلپىتىم ئىككى غېرىچتەك ئۇزۇنلۇقتىكى پارقىراپ كەتكەن پالاقتا ئۇنىڭ ئالقىنىغا ئۇراتتى.

بىر كۈنى ئاخشىمى نىسابىبى يېتىش ئالدىدا بەش ئايلىق بولغان بوۋىقىنى بۆشۈككە بۆلەپ بولۇپ، چىڭقىلىپ كەتكەن ئەمچىكىنىڭ توپچىسىنى بوۋاقنىڭ چىشسىز قىپقىزىل ئاغزىغا تىقتى. ئېلاخۇن خەلپىتىم خۇپتەن نامىزىنى ئۆتەپ بولۇپ ئەمدىلا يوتقانغا كىرىۋىدى، نىسابىبى قاپاقلىرىنى سۈزۈپ ئېرىگە قارىدى:

ـــ دادىسى، ئۆمەرنى مەكتەپتە ئوقۇتمىساقمىكىن دەپ ئويلاپ

قالدىم.

— قانداق دەيسىلە، خوتۇن؟

— ئۇ مەكتەپنى باھانە قىلىپ، ئىشنى ئوبدان قىلمايدىغان بولۇپ قالدى.

— ئۇنىڭ قايسى ئىشى پىسەنتىڭلاغا سىغمىدى؟

— بالىنىڭ پوق لاتىلىرىدىكى ساپسېرىق داغلار چىقماپتۇ.

خوتۇنۇمنىڭ گېپى گەجگىسىنى سەل قورۇدى بولغاي، ئېلاخۇن خەلپىتىم يوتقاننى مۇرىسىگە تارتىپ، نىسابىبىگە ئارقىسىنى قىلىپ ياتتى. ئەسلىدىمۇ ئوغۇل بالىغا چىنە - قاچا، كىر - قات، لاتا - پىتە يۇغۇزۇش جايىز ئەمەس ئىدى. بۇنى نىسابىبىدەك باينىڭ ئەركە قىزىغا چۈشەندۈرۈش ئىشەكنىڭ قۇلىقىغا راۋاب چالغاندەك قۇرۇق ئاۋارىگەرچىلىك بولاتتى. ئەڭ قورقۇنچلۇقى، ئۇنىڭ چىرايىدا پەيدا بولغان قارا بۇلۇت چاقماقسىز ئۆتۈپ كەتمەيتتى. ساھىبىگمۇ ئاق - قارىنى، ئەركەك - چىشىسىنى ئايرىمايلا قامچىسىغا تۇكۇرۇپ قوياتتى. شۇڭا، بۇ قانجۇق بۆرىنىڭ تۈكىنى يېتىشىغا سىلاپ، ئۇنى ئاچچىقلاتماسلىق ئەڭ ئاقىلانىلىك ھېسابلىناتتى.

— خوتۇن، — دېدى ئېلاخۇن سىلىققىنا غوڭشىپ، — دادام رەھمەتلىك دائىم: «ئۆمەر بالىلارنىڭ كەنجىسى، ئۇنى پەننى مەكتەپتە ئوقۇتقىن. زاماننىڭ رەپتارىغا قارىغاندا، شۇ ئەسقاتىدىغاندەك قىلىدۇ...» دەپ ماڭا نەچچە قېتىم ۋەسىيەت قىلغان. مەنمۇ ئۇنىڭغا ئىمانىم بىلەن ئەھدە قىلغانىدىم.

— ئەمىسە، دىندىن ساۋاق بېرىپ نېمە قىلىلا؟

— بىر دىننى ئائىلىدە تۇرۇپ، ئىمانى سۇس مۇسۇلمان بولۇپ قالسا، بۇنىڭ گۇناھى ئىككىمىزگە بولار! شۇنداق ئەمەسمۇ ئانىسى؟

— نېمىلا دېسەم گەپلىرى تەييار، — نىسابىبى كالپۇكىنى ئۆرۈدى، — «ئەھدە قىلغان»، «گۇناھ بولىدۇ...» دەپ مىسىلداپ ئولتۇرسىلا، شۇنچە چوڭ ئائىلىنىڭ ئىشلىرىنى كىم قىلىدۇ؟

— خۇدانى شىپى كەلتۈرۈپ قىلغان ئەھدىدە تۇرماسلىق ئىپتىقۇسىز گۇناھتۇر. ئەڭ يامىنى، ئائىلىمىزنى پالاكەت باسىدۇ.

— ئەمىسە، ئائىلىنىڭ ئېغىر - يېنىك ئىشلىرىنى ئۆزلىرى قىلسىلا.

— ئۆمەر كىچىك بولغىنى بىلەن جىگەرلىك، كۆچتۈڭگۈر بالا بولدى. ئۇ ھەممە ئىشنى ئېپى - جېپى بىلەن قىلىپ ھۆددىسىدىن چىقىۋاتامدۇ؟...

چىن گەپنى قىلغاندا، ئېلاخۇن خەلپىتىم نىسابىبىنىڭ لەۋزىگە تۇنجى قېتىم توغرا تۇرۇۋاتاتتى. بۇنىڭدىن ئۆزىمۇ ھەيران ئىدى. ھەتتا ئۇ بۇ قېتىم كەنجى ئىنىسىنى ئۇنىڭ ئاش - تاماقتىن قىينىماسلىقى لازىملىقىنىمۇ ئېيتماقچى بولدى - يۇ، ئەمما تىلىنى تىيىدى. خوتۇنىنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىشنىڭ (سىلىق - سىپايە بولسىمۇ) ئۆزىلا ئېپتىقۇسىز بىر مۆجىزە بولغانىدى. ئەمدى ئۇنىڭدىن ئاشۇرۇۋەتسە بولمايتتى، بولمىسا ئىش خېمىغا يېنىپ، نىسابىبى ئىشتان - كۆڭلەكنى سېلىپلا ئازمىغا سەكرەيتتى. ھەرھالدا ئېلاخۇن خەلپىتىم بىر چوقۇپ، ئۈچ قارىمىسا بولمايتتى. لېكىن، ئۇ تالىپلارغا، تالىپلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرىغا بولسا سېخىي - ساخاۋەت، خەير - ئېھسان، ئۆشرە - زاكاتنىڭ ئۇ دۇنيالىق ساۋابى ھەققىدە سۆزلەپ، قۇرئان - ھەدىسلەردىن شۇنچىلىك دەلىللەرنى كەلتۈرەتتىكى، ئۇلار قوزىلىق قويلىرىنى، بىرەر تاغار ياڭاق، بىر - ئىككى تاغار ئاشلىقلىرىنى كۆزلىرىنى يۇمۇپلا بېرىۋېتىشەتتى، بىراق خېلى بىر زامانلارغىچە يۈرەكلىرى ئېچىشىپ ئاچچىق يۇتۇۋېلىشاتتى. شۇڭا، ئېلاخۇن خەلپىتىمنى خەقلەرنىڭ يۇمشاق قۇرت دېگىنى بىكار ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ نىسابىبىدەك كۆڭلى قارا، ئىچى تار، ئازازۇل خوتۇن بىلەن ياقىلاشماي، چاچلاشماي، ئېپى - جېپىدە ئۆتۈپ كېتىشىمۇ ئاشۇ يۇمشاق قۇرۇتلۇقىنىڭ خاسىيىتىدىن ئىدى. بولمىسا ئۆمەرنىڭ ئوتتۇرا كېچىدە جاڭگالغا ئاچ قورساق

كېتىپ مال باقىدىغانلىقىدىن، چۈشتە پەيزاۋات ئۆستىڭگە شوڭغۇتۇپ يېگەن بىر زاغرا بىلەن هويلا ـ ئاران، سەينالارنى سۈپۈرۈپ ـ تازىلاپ، ئەخلەتنى توشۇيدىغانلىقىدىن، ئېغىللاردىن قىغ چىقىرىش، ئەدناسى باللارنىڭ لاتا ـ پېتىلىرىنى يۇيۇپ، كۆلتۈك ـ شۇمەكلىرىنى تازىلاپ، ئاپتاپقا قاقلاشتەك ئايىغى چىقماس ئىشلاردىن، تېخى كۈن قىڭغايغاندا جاڭگالغاماللارنى يەنە هەيدەپ كېتىشىدىن ئۆنىڭ خەۋىرى بار ئىدى. خەۋىرى يوق دېسە، ساراڭمۇ ئىشەنمەس! تاڭ قاراڭغۇلۇقىدىن زاۋال قاراڭغۇلۇقىغىچە پوسۇرلاپ يۈرگەن ئاشۇ بىچارە بالىغا ئىسابىبى بىرەر قېتىم: «ماۋۇ بىر قاچا يوبدانىنى ئىچىۋال، مۇنۇ كاكچى ناننى توۋراڭغا سېلىۋال» دەپ بېقىپتۇمۇ؟ توۋا، بۇ دۇنيادا ئەجەب باغرى تاش ئادەملەر بار ـ هە! بىراق، بۇ رايىش بالا كۈندۈزى باغئېرىق مەكتىپىدە، كېچىسى ئۆيدە دىنىي دەرس ئوقۇغانلىقىنىڭ خۇشاللىقىدا هەممە شالدىر ـ شاپىلاقنى يەلكىسىگە ئېلىپ كۆتۈرۈپ كېتىۋاتامدۇ؟ ئۆمەر پەقەت شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدا مال باققان چاغلىرىدىلا كۆڭلى شام چىراغدەك ۋىللىدە يورۇپ، قورساق خاپىلىقىنىمۇ ئۇنتۇيتتى. ئۆمەرنىڭ يۇسۇپ دەيدىغان بىر دېمەتلىك قويچى ئاغىنىسى بار ئىدى. ئۇلار تاڭ قاراڭغۇلۇقىدا ۋە كەچ تەرەپلەردە شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدا بىللە مال باقاتتى. يۇسۇپ بەكمۇ ئەقىللىك، چاققان، تېتىك بالا بولۇپ، ئۇ باغئېرىق مەھەللىسىدىكى سەلەي مىرابنىڭ قويچىسى ئىدى. ئەسلىدە يۇسۇپنىڭ دادىسىنى خېلىلاخۇن خارەت دېسە، راۋاپچى بەگلىكى بويىچە ئۇششاقۇ چوك، پىششىقۇ توڭنىڭ هەممىسى بىلەتتى. ئۇ بىر كۈنى چېرىكلەر هاشارغا تۇتۇپ كېلىپ، يېڭىشەهەر قوماندانلىق ئىشتابىدا ئۆي ياسىتىۋاتقاندا، ئۆگزىدىن يىقىلىپ چۈشۈپ ئۆلۈپ كەتكەنىدى. ئارىدىن بىر يىل ئۆتەر ـ ئۆتمەيلا تۇل قالغان ئانا ئۈچ ياشلىق يۇسۇپنى قېيىنئاتىسى ئەمەر بوۋايغا تاشلاپ بېرىپ، ئۆزى يېڭىسارغا ئەرگە تېگىپ كېتىپ قالدى. يۇسۇپ توققۇز

ياشقا كىرگەن يىلى ئەمەر بوۋاي پالەچ بولۇپ قېلىپ، ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى. باغئېرىق مەكتىپىنىڭ ئىككىنچى سىنىپىدا ئوقۇۋاتقان يۈسۈپ بوۋىسىنى بېقىش ھېسابىغا سەلەي مىرابقا ياللاندى. يۈسۈپنىڭ ئۇنىڭ قويلىرىنى بېقىۋاتقىنىغا ئۈچ يىل بولۇپ قالغانىدى.

يۈسۈپ سەلەي مىراب ئائىلىسىنىڭ قىسىپ بەرگەن ئاش ـ تاماق، نانلىرىدا بوۋىسىنى بېقىپ، ئۆزىنىڭ كەم قالغان قورسىقىنى سىرتتا تويغۇزاتتى، ئۇ كېچىلىرى تۈن كۆلەڭگىسىدەك چاققان، سىرلىق بولۇپ كېتەتتى. ئېرىق ئىچىلىرىدە يىلاندەك تېز يۈرۈپ، قوغۇنلۇقلاردىن بىر ـ ئىككى قوغۇن ئۈزۈپ چىقاتتى، ئۆگزىلەرگە مۈشۈكتەك لىككىدە سەكرەپ چىقىپ كاۋا، كاتەك ۋە كەپتەرخانىلارغا چۈشۈپ توخۇ ـ كەپتەرلەرنى ئوغرىلاپ چىقاتتى، ئاندىن قۇم بارخىنى ئۈستىگە ياققان گۈلخان ئەتراپىدا ئوتسىنغاچ، ئىككى قويچى بالا كاۋىنىڭ بۆرنىنى ئويۇپ، ئىچىنى پاكىز تازىلايتتى، يۇڭدىلىنىپ ئىچ ـ باغرى ئېلىنغان كەپتەرگە ياكى توخۇ گۆشىگە توۋرىدىكى تۇزلۇق قاپاقتىن تۇز سۈيى سېپەتتى. يۈسۈپ بۇنداق ئىشلارنى تۇجۇپىلەپ قىلىشقا بەكمۇ ئۇستا ئىدى. ئۇ كەپتەر ياكى توخۇنى كاۋا ئىچىگە سېلىپ، كاۋىنىڭ تۇمشۇقىنى قايتا بېكىتكەندىن كېيىن كاۋىنىڭ ئاستى تەرىپىدىن ئىككى ـ ئۈچ يەرگە پىچاق ئۇرۇۋېتەتتى. بىر كۈنى ئۆمەر ئۇنىڭدىن: «بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟» دەپ سورىۋىدى، ئۇ: «بۇ پىچاق ئۇرغان يەرلەردىن كاۋىنىڭ زەرداپ سۈيى قۇمغا چىقىپ كېتىپ، كاۋا قورغاق ھەم مەززىلىك بولۇپ پىشىدۇ» دەپ چۈشەندۈردى ۋە تامىقىنى چاكىلدىتىپ كەتتى. ئۇلار گۈلخان يېقىلغان يەرنى ياغاچتا كولاپ، ئۇ يەرگە كاۋىنى كۆمۈپ قويغاندىن كېيىن ماللىرىنى ھەيدەپ كېتىپ قىلىشاتتى.

بۇ نېمەت ئەتىسى تاڭ قاراڭغۇلۇقىدا ناشتىسىز كەلگەن قويچىلارنىڭ بىر ۋاقلىق مەززىلىك تامىقى بولاتتى، بولۇپمۇ كېچىچە مال باققاندا تېخىمۇ شۇنداق بولاتتى. بۇنداق ئىشلار

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئادەتكە ئايلىنىپ كەتكەنىدى. بىر قېتىم ئۆمەر هويلىدىكى ئىشلىرىنى تۈگىتەلمەي، ماللىرىنى كېچىكىپرەك ئەكەلدى. ئاغىنىسىنى يالغۇز قويۇپ كېتىشكە كۆزى قىيمىغان يۇسۇپ بىر ئېگىز قۇم بارخىنى ئۈستىگە گۈلخان ياقتى. بۇ يەردىن ئوت يورۇقى هەم ئايدىڭدا ماللارنىڭ نەدە ئوتلاۋاتقانلىقىنى كۆرگىلى بولاتتى.

— ئۆمەر ئاداش، قورسىقىڭ ئاچ ئوخشىمامدۇ؟ — سورىدى ئاغىنىسىنىڭ سولغۇن چىرايىغا قاراپ، — ئاكاڭ دېگەن خوتۇنىنىڭ ئىشتىنىدا ناماز ئۆتەيدىغان تازا لاتا بىرنېمە ئىكەن - دە!

— مەن چۈشتە كىچىككىنە بىر زاغرىنى سۇغا چىلاپ يېگەنچە...

— ئەمىسە ماللار قۇملۇقتىن ئۆزاپ كونىئاۋات تەرەپكە يېتىراپ كەتمىسۇن، مەن هېلىلا قايتىپ كېلىمەن.

يۇسۇپ ئېگىز قۇم بارخىنىدىن گويا يۇمىلىغاندەك چۈشۈپ كېتىپ قالدى. نىل رەڭلىك سۇزۇك ئاسماندا بىر تەرىپى داغلاشقان ئاي كۆرۈندى. ئۇ شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدىكى تۆگە لوكىلىرىدەك ئېگىز - پەس قۇم بارخانلىرىنىڭ، قارىيىپ كۆرۈنگەن قېرى توغراق، قاقشال بەقەم، پاختا يۇلغۇنلار گىرەلىشىپ كەتكەن قويۇق چاتقاللىقلارنىڭ ئېنىق ئىزنالىرىنى سىزدى. ئېغىر پۇشۇلداپ ۋە پۇشقۇرۇپ ئوت يالماۋاتقان ئېشەكلەر ۋە كالىلارنىڭ غۇۋا كۆلەڭگىلىرى ئېگىز ئۆسكەن ئوت - چۆپلەر ئارىسىدا يېرىم - يارتا كۆرۈنسىمۇ، ياۋا قومۇشلار ئارىسىدىكى قويلار كۆرۈنمەي قالغانىدى. لېكىن، ئۇلارنىڭ پىرسىلىتىپ ئوت يەۋاتقان شەپىسى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۆمەر ئاغىنىسى يۇسۇپنىڭ كەنت تەرەپكە يۈزلىنىپ بارغانسېرى ئېرىپ يوقاپ كېتىۋاتقان سىماسىغا قاراپ تۇرۇپ قالدى ۋە كۆزلىرىگە ياش ئالدى. يۇسۇپ بولمىغان بولسا، ئۇنىڭ ئاچ - زېرىنلىكى

يەنە قاچانغىچە داۋام ئېتەتتىكىنتاڭ؟! ئۇ بۇنى بىلمەيتتى. ئۆمەر قورساق خاپىلىقىدا بىر قېتىم ئاچىسى ئايىمخاننىڭ قېشىغا يىغلاپ بارغانىدى، ئۇ قاقشاپلا كەتتى:

— چىدا! ئاتا - ئاناڭ بولمىغاندىكىن، خەقنىڭ رايىغا باقىدىغان گەپ. مېنىڭمۇ سايەم بالىلىرىمدىن ئاشمايدۇ. خۇدايىم بىز دېھقان خەقنىڭ زۇۋۇلىسىنى ئەزەلدىن شۇنداق كىچىك ئۆزگەن ئوخشايدۇ. يەر ھىممەت قىلسا، قورساقنىڭ غېمىدىن ئاران چىقىمىز، بولمىسا بالىلىرىمىز يىلىڭ - يوپۇڭ، ئاچ - توق، مۇساپىرنىڭ كۆچۈكىدەك تىترىشىپ يۈرگەن. ئوغۇل بالا بولغاندىكىن لېۋىڭنى چىشلە!

ئاچىسىنىڭ بۇنداق چالۋاقاپ كېتىشى «بۇنىڭدىن كېيىن مەندىن بىرنېمە تەمە قىلما» دەپ گەپنى ئۈزۈۋەتكىنى ئىدى. قانداق قىلىش كېرەك؟ ئاكىسى ئېلاخۇن خەلپىتىمنىڭ نەچچە جىڭ، قانچە سەر كېلىشى ئۆمەرگە ئايان تۇرسا! ئوسمان بولسا تاغ ئارقىسىغا قېچىپ كەتتى. چوڭ ئاچىلىرى سېلىمخان، مەختۇمخانلارنىڭ ھال - كۈنى راھەتتە بولمىسىمۇ، ھەرھالدا قەدىر ئەھۋال ئىدى. بىراق، ئۇلار ئايىمخاندىن بەتتەر قاقشاپ كېتىشتى. مانا شۇنىڭدىن بېرى ئۆمەر ئۇلارنىڭ ئالدىغا داد ئېيتىپ بارمايدىغان بولدى. كونىلار: «يادلىساڭ يېنىڭدا مەن، يادلىمىساڭ يەمەندە مەن» دەپ بىكار ئېيتماپتىكەن. شۇنىڭدىن بېرى بۇ قېرىنداشلار بىر - بىرىنى ئىزدەشمەيدىغان بولۇشتى. شۇنداق بولغاچقا، يۈسۈپ ئۆمەر ئۆچۈن قېرىنداشتىنمۇ چارە ئىدى. «قېشىڭدا كىم ئولتۇرسا، چىرايلىقىڭ شۇ، بېشىڭنى كىم سىلىسا، ماشايىخىڭ شۇ» دېگەن گەپنى قايسى دانا دېگەنىدىكىن؟ ئەجەبمۇ ياخشى دەپتىكەن. مانا ئاغىنىسىنىڭ چىرايىغا بىرلا قاراپ، ئۇنىڭ قورسىقىنىڭ ئاچلىقىنى بىلگەن يۈسۈپ مۇشۇ كېچىدىمۇ يەنە كەنت ئىچىگە كىرىپ كەتتى. ئۇ ھازىر قايسى باينىڭ ئۆگزىسىدە، تام، كاتەك، كەپەرخانىلىرىدا تىمىسقىلاپ يۈرىدىكىن؟ ئوغرىلىقمۇ گۇناھ ئىش، لېكىن ئەۋلىيا -

ئەنبىيالىرىمىز ھېلىمۇ ياخشى: «ئۆزى ئۇچۇن قىلىنمىغان ئوغرىلىق ئوغرىلىق ھېسابلانمايدۇ» دەپ خويمۇ بەلەن گەپ قىپتىكەن. شۇڭا، يۇسۇپنى خۇدايىم ئۆز پاناھىدا ساقلايدۇ.

توختىماي تۆكۈلۈۋاتقان كۆز ياشلىرىدىن يۈزى ھۆل بولۇپ كەتكەن ئۆمەر گۈلخانغا ئوتۇن تاشلىغاچ، ئاچچىق ۋە مەۋھۇم خىياللار ئىلكىگە چۆمۈپ ئولتۇرغىنىدا، يۇسۇپ كەنت تەرەپتىن بىر قولتۇقىدا كاۋا، يەنە بىر قولتۇقىدا قوغۇن قولتۇقلىغان ھالدا ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ يېتىپ كەلدى. ئۇ ئوڭۇشلۇق بولغان ئوغرىلىق ھاياجىنىدىن تىترىگەن ھالدا كاۋا بىلەن قوغۇننى قۇمغا قويدى، ئاندىن قوينىدىن پالاقشىۋاتقان بىر كۆك كەپتەرنى ئېلىپ، ئۇنى تېرە تۇۋرا ئىچىگە سالدى. ئۆمەر ئۇنىڭ قىزىرىپ تەرلەپ كەتكەن چىرايىغا قاراپ ئىچىدە: «ئەجەب قارام، باتۇر نېمە ـ دە، بۇ...» دەپ ئويلىدى. بۇ ئەسنادا يۇسۇپ پوتىسىنى يەرگە يېيىپ قوغۇننى تىلدى، ئاندىن تۇۋرىدىن بىر كاكچا ناننى ئالدى ـ دە، ئۆمەرگە سۇندى.

— بۇ كاكچا بىلەن قوغۇننى يەپ، قورساقنى پوملا! مەن كەپتەرنى ئۆلتۈرۈپ كاۋىنى تەييار قىلاي.

— بۇ... بۇ... بۇ... — ئۆمەر كاكچا نانغا تىكىلىپلا قالغانىدى، — كاكچا نانى نەدىن تاپتىڭ؟

— «ئۇزۇمنى يە، ئېگىسىنى سورىما» دېگەن گەپ بار، دەرھال يە! قارنىنا قورسىقىڭنىڭ كوركىرىشى مەشەگىچە ئاڭلىنىۋاتىدۇ. قېنى، گۈلخانغا ئوتۇن تاشلىۋەت!

يۇسۇپ كەپتەرنى بوغۇزلاپ يۇڭداپ، ئىچ ـ قارنىنى تازىلىغاچ، كاكچا ناننىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى ئاستا سۆزلەشكە باشلىدى. سەلەي مىراب ئەمەر بوۋاي بىلەن يۇسۇپكە ئەتىگەندە ئىككى، چۈشتە ئىككى زاغرا، كەچتە ئىككى ئاياق ئۇماچ كىرگۈزۈپ بېرەتتى. يۇسۇپ ئىلاج بار بوۋىسىغا كۆپرەك يېگۈزەتتى، ئىچۈرەتتى. بوۋاي ئۇنىماي تۇرۇۋالسا، ئۆزىنىڭ سىرتتا يېگەن نەرسىلىرىنى ساناپ بېرىپ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى

تىندۇراتتى. لېكىن، كېچىلىرى قورسىقى ئېچىپ، تولغىنىپ ياتالمايتتى. بوۋايمۇ تاڭ ئاتقۇچە «ئاھ ـ ئۇھ» قىلىپ ئىڭراپ چىقاتتى. شۇڭا، بىر كۈنى كېچىسى يۈسۈپ ئۇزۇن يۇلغۇن تايىقىنىڭ ئۇچىنى ئۇچلاپ بىگىزدەك قىلغاندىن كېيىن سەلەي مىرابنىڭ نان، ئاشلىق، قۇرۇق يەل ـ يېمىش قويىدىغان قازنىقىنىڭ ئۆگزىسىگە يامىشىپ چىقتى. ئۇ تۈڭلۈكتىن بېشىنى تىقىپ قاراپ، تورۇس لېمىغا ئېسىلىپ تۇرغان تاختىبېشىدىكى كاكچا، مايلىق توقاچلارنى، سېۋەتتىكى ساپسېرىق زاغرىلارنى ئاي يورۇقىدا ئېنىق كۆردى. مانا شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇ قازناقتىن ئىككى ـ ئۈچ كۈندە بىر قېتىم يۇلغۇن تايىقىغا سانجىپ بىرقانچە كاكچا ۋە زاغرا ئېلىپ، بىر نەچچە كۈنگىچە قوشۇمچە قىلىپ يەيدىغان بولدى.

— بۇ ئىشىڭنى سەلەي مىراب بىلىپ قالسا، — دېدى ئۆمەر قوغۇن يەۋېتىپ، — بوۋاي بىلەن سېنى ھويلىدىن قوغلاپ چىقىرىۋېتىشتىن يانمايدۇ جۇمۇ، ئۇ بەك قارا كۆڭۈل، قارىبېس[1] ئادەم.

— مەنمۇ چانمىغۇدەك ئىش قىلمىمەن ـ دە، — يۈسۈپ كاۋىنىڭ لەشلىرىنى ئېلىۋېتىپ كۈلۈپ قويدى، — بولمىسا ياغاچ قازان بىر قېتىم قاينايدۇ بولۇپ قالامدۇ؟

— يۈسۈپ، — ئۆمەر بىر تىلىم قوغۇننى ئۇنىڭغا سۇندى، — بۇ ئەجەب تاتلىق قوغۇن ئىكەن، كىمنىڭ قوغۇنلۇقىدىن ئالدىڭ؟

— كاۋا بىلەن قوغۇننى ئايمەختۇمنىڭ قوغۇنلۇقىدىن ئالدىم.

— ۋاي خۇدايىم، ئۇ كاززاپنىڭ قوغۇنلۇقىنى باقىدىغان بىر نەچچە يامان ئىتى بار دەۋاتاتتى، بەك قارامىلىق قىپسەن جۇمۇ.

— قورساق خاپىلىقى، بوۋامنىڭ كېسىلى مېنى ھەر

---

① قارىبېس — قارام، تەۋەككۇلچى، قارا نىيەت.

كويلارغا سالدى، — دېدى يۈسۈپ ئېغىر تىنىپ، — مەن ھەر قېتىم بىرەر يېمەكلىك ئوغرىلىغىنىمدا يىلاندەك تىۋىشسىز، مۈشۈكتەك شەپىسىز، قارىغۇ ياپىلاقتەك ئاۋازسىز ھەرىكەت قىلىمەن.

— قورقمامسەن؟

— «قورققان يەردە جىن بار» دېگەن گەپنى ئاڭلىغانمۇ سەن؟ قورقساڭلا چوقۇم ئىشنى بۇزىسەن، بۇنداق ئىش چاققان، چەبدەس بولۇشنى، تېز ۋە ئۆتكۈر ئەقىلنى تەلەپ قىلىدۇ.

ئون ئىككى ياش ئۆپچۆرىسىدىكى بۇ بالىلارنىڭ بوي تۇرقى بىر - بىرىنىڭكىدىن ئانچە پەرقلىنىپ كەتمەيتتى. ئاق يۈزلۈك، قاڭشارلىق، كۆزلىرى مۆلايىم، لەۋ سىزىقلىرى ئېنىق كەلگەن ئۆمەر يۈسۈپكە قارىغاندا ئورۇقراق ھەم ئېگىزرەك كۆرۈنەتتى. يۈسۈپنىڭ بۇغداي ئۆڭ چىرايىغا بىر كۈلكە ھەمراھ بولۇپ، ئۇ داۋاملىق كۈلۈمسىرەپلا تۇراتتى. ئۇنىڭ دىقماقراق كەلگەن بەستى يېنىك ۋە چاققان ئىدى.

ئاي شىگلۇجى جاڭگاللىقىدىكى ئېگىز توغراق ئۈستىگە قونغاندا، ئۇلار ئىچىگە كەپتەر گۆشى سېلىنغان كاۋىنى قىزىق قۇمغا كۆمدى - دە، ماللىرىنى ھەيدەپ كەنتكە قايتىشتى. ئۆمەر ئېشەك، كالىلارنى ئېغىللىرىغا، قوي - ئۆچكىلەرنى قوتانغا سولىغاندىن كېيىن ئاشخانىغا كىردى. ئۇ چىنە - قاچىلار تەكچىسىدىكى ئاياقنى ئاۋايلاپ ئېلىپ ئوچاق بېشىغا قويدى. ئۇماچ ئۇيۇپ قالغان بولسىمۇ، قورساق ئاچلىقىدا ئۇنىڭغا خۇددى ھالۋىدەك تېتىدى. ئۇ ئۇماچنى قوشۇقتا ئويۇپ ئېلىپ راسا يەۋەتقاندا، ئېلاخۇن خەلپىتىمنىڭ ئون ياشلىق قىزى چىمەنگۈل يۈگۈرۈپ كىرىپ كەلدى.

— ئۆمەر ئاكا، كەچلىك ساۋاققا ھەممىمىز يىغىلىپ بولدۇق، — دېدى چىمەنگۈل ئۆمەرنىڭ قولىدىن تارتىپ، — تېز بولە، كېچىكىپ قالساڭ، دادامدىن تىل ئىشىتىسەن.

ئېلاخۇن خەلپىتىم كۈندۈزى ئۆزى بويلۇق بولغان

تالىپلارغا دەرس بېرىشتىن سىرت، كەچتە يەنە يەتتە ياشتىن ئون ئىككى ياشقىچە بولغان ئوندەك بالىغا دەرس بېرەتتى. بۇ بالىلار مەھەللىدىكى بايلارنىڭ ئەركە ـ نايناقلىرى ۋە كۆكەرمىلىرى بولۇپ، ئۇلار ھەرقانچە شوخلۇق قىلىپ، توپا ـ توزان كۆتۈرسىمۇ، ئىلاخۇن خەلپىتىم چىش يېرىپ بىرنېمە دېمەيتتى. پەقەت ئۆمەر ۋە ئۆزىنىڭ ئىككى ئوغۇل، بىر قىزىنىلا پالاقتا ئۇرالايتتى، «بەتبەخت، ھارامزادە، ھۇ نائەھلى...» دەپ تىللىيالايتتى.

ئۆمەر مېھمانخانا ئۆينىڭ گىلەم سېلىنغان سۇپىسىغا چىققاندا، ئوندەك بالا ئۇ يەردە تىزلانغان ھالەتتە بېشىنى سىلىپ ئولتۇراتتى. ئىككى قات كۆرپە ئۈستىدە باداشقان قۇرۇپ ئولتۇرغان ئىلاخۇن خەلپىتىم ئۆمەرگە دەھشەتلىك بىر ئالايغاندىن كېيىن گېلىنى قىرىپ، كانىيىنى رۇسلىدى. ئۇ دەرسكە داۋاملىق كېچىكىپ كىرىدىغان ئۆمەرنى بىرەر باھانە تېپىپ جازالىماقچى بولغانىدى، شۇڭا سارغۇچ ئۆسكىلەڭ قاشلىرىنى كۆتۈرۈپ، بوز قارىچۇقلۇق كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا قادىدى.

— سەن، — ئىلاخۇن بىگىز قولىنى جۇنۇدى، — ئىسلام ئەخلاقىمىزدىكى پەزىلەت نەمۇنىلىرى شەرھلەنگەن «نامى ھەق» رىسالىسىدىكى بېيىتنى يادقا ئوقۇپ بەر!

«نامى ھەق»تىكى بۇ بېيىت تېخى تۈنۈگۈن ئاخشامقى دەرستىلا دەپتەرلەرگە يازدۇرۇلغانىدى. «بىر كۈن كەچكىچە ئىشتىن باش كۆتۈرەلمىگەن ئۆمەر بۇ بېيىتنى يادلاپ بولالمىدى» دەپ ئويلىغان ئىلاخۇن خەلپىتىم ئۇنىڭدىن قەستەن سورىغانىدى. بىراق، ھەرقانداق سۆرە، ئىبرەتلىك ھېكايەت ۋە بېيىتلارنى بىرنەچچە قېتىم ئوقۇپلا يادلىۋالىدىغان ئۆمەر ئۇ بېيىتنى ھېچ تەمتىرىمەي، سىلىق ئاھاڭدا ئوقۇشقا باشلىدى:

... نامى ھەق بەر زەبانى ھەمرانەم،
كە بىجانۇ دىلكەش ھەمىي خانەم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

مالۇكۇ سانئۇ قەدىمۇ ھەكىم،
خالىقۇ رازىقۇرەغەفۇرۇر ـ رەھىم.
ھەرچە ھەستى ئەز بەلەند پەستى،
ھەم زى يابەد سۇرەتى ھەستى.

ئۆمەرنىڭ بېيىتنى تەمتىرىمەي، دۇدۇقلىماي قائىدىگە سېلىپ ئوقۇشى ئىبلاخۇن خەلپىتىمنى تونجۇقتۇرۇپ قويدى. ئۆمەرنى جازالاش ئارقىلىق باشقىلارغا ئىبرەت قىلماقچى بولغان خەلپىتىمنىڭ چالمىسى سۇغا چىلاشقاندى. لېكىن، ئۆمەرنىڭ ئويلاشماي قىلىپ قويغان بىر ئېغىز گېپى ئۇنىڭ چاڭقاپ تۇرغان جازالاش خۇمارىنى قاندۇردى.

— ئۆزۈمچە، — ئۆمەر بېشىنى كۆتۈرمەي پەس ئاۋازدا پىچىرلىدى، — بۇ بېيىتنى يەشمە قىلىپ باقاي: «سىنىڭ سۇرىتىڭ ئادەمگە ئوخشىغىنى بىلەن قىلمىشىڭ ھايۋاننىڭكىدىنمۇ بەتتەردۇر...»

— ئەبلەخ!

«قارس» قىلغان بىر كاچاتتىن ئۆمەرنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ، ئەتراپ قىپقىزىللىق ئىچىدە قالغاندەك بولۇپ كەتتى. سۆزى ئاياغلاشمايلا تەگكەن بۇ تەستەك ئۇنى گاڭگىرىتىپلا قويغانىدى.

— سەن تېخى ئەۋلىيا ـ ئەنبىيالىرىمىزنىڭ، دانا ـ دانىشلىرىمىزنىڭ، موللا ـ مۇنەججىملىرىمىزنىڭ دۇرى ـ گۆھەرلىرىنى يەشمە قىلىغۇدەك بولدۇڭمۇ؟ — ئىبلاخۇن خەلپىتىمنىڭ كۆزلىرىدىن چېقىن چىقىۋاتاتتى، — بىلىپ قوي، بۇ چوڭ گۇناھ، بىلمەسەن، بۇ دېگەن گۇناھى كەبىر①... توۋا قىل، مىڭ توۋا قىل، توۋا ئىستىغپار ئوقۇ! ...

ئىبلاخۇن خەلپىتىم قۇرئاننى يادا قىرائەت قىلالىغىنى

① گۇناھى كەبىر — ئەڭ چوڭ گۇناھ.

بىلەن، ئۇنىڭ مەزمۇنىنى چۈشەنمەيتتى. ئۇ ئۆزى چۈشەنمىگەنلىكى ئۈچۈنمۇ ياكى قۇرئاندىكى سۈرە ۋە ئۇلۇغلارنىڭ سۆزلىرىنى يېشىشنى گۇناھ دەپ بىلەمدۇ، ئىشقىلىپ، ئۇ دەرس ئۆتكەندە يەشمىسىنى دېمەيتتى، باشقىلارنىمۇ دېگۈزمەيتتى، سورىغىلىمۇ قويمايتتى. ئۇ «كۆزۈڭنى چوقۇيمەن» دېگەندەك، ئۆمەرگە كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ قاراپ تۇراتتى. مۇشۇ دېمەتلىك بولغۇچە ئاتا ـ ئانىسى ياكى باشقىلار تاك ئېتىپ چېكىپ باقمىغان ئۆمەرگە قاتتىق ئۇرۇلغان بۇ كاچات بەكمۇ ئېغىر كەلدى، باللار ئالدىدا ھارسىندى، غۇرۇرى دەپسەندە قىلىنىپ، يۈرىكى ئەلەمدە زېدە بولدى. شۇڭا، ئۇ مۆلدۈرلەپ تۆكۈلۈۋاتقان ياشلىرى بىلەن ئاكىسىغا، ياق، ئاكىسىنىڭ كۆزلىرىگە، كۆزلىرىنىڭ ئىچىگە مىختەك قادالدى. ئۇ شۇنچە دەھشەتلىك تىكىلىپ تۇرۇۋالدىكى، ھەتتا كۆز قارىچۇقلىرى مىتمۇ قىلىپ قويمىدى. ئەمما، كۆز ياشلىرى توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. بۇ ھالەتتىن ئېلاخۇن خەلپىتىم بىرقىسمىلا بولۇپ قالدى. يەنە گەپ قىلسا، بۇ بالا پارتلاپ كېتىدىغاندەك ئەلپازدا ھۆپپىدە ئېسىلىپ ۋە چەكچىيىپ قاراپ تۇراتتى. بۇ غەزەپ ۋە ئەلەمگە چىدىمىغان ئۆسمۈرنىڭ تۇنجى قارشىلىقى ئىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئىككىنچى باب

يېتىم قىزنىڭ ھەسرىتى

ئاي پېتىشى بىلەن شىگىلۇجى جاڭگاللىقىنى قوتاز قۇيرۇقىدەك قارا قاراڭغۇلۇق باستى. ئەمما گۈلخاندا يېنىۋاتقان توغراق كۆتىكىنىڭ ئاجىز يورۇقى قوم بارخىنى ئۈستىدە ئولتۇرغان ئىككى دەردمەن بالىنى يورۇتۇپ تۇراتتى. ئۆمەر ئاكىسىنىڭ ئۇرغانلىقىنى يىغلاپ تۇرۇپ سۆزلىۋىدى، يۈسۈپمۇ تەڭ ياش تۆكتى. ئون ئىككى ياشلىق بۇ باللار ياشقا تولغان غۇبارسىز كۆزلىرىنى جاڭگالنىڭ قاراڭغۇلۇق تىقىلغان ئۇزاق تامانلىرىغا تىكتى، ئۇلار بالايىئاپەتلىك بۇ دۇنياغا بىھۇدە تۆرىلىپ قالغانلىقلىرىغا چىن كۆڭلىدىن ئېچىنىشىۋاتاتتى.

— ئۆمەر، — دېدى يۈسۈپ مۇشتىدا كۆزىنى ئېرتىپ تۇرۇپ، — مەن بۇۋام ئۇچۇنلا ھەممىگە چىداپ كېلىۋاتىمەن. ئەگەر بىر كۈنلەر كېلىپ، ياخشى كۈننىڭ يامىنى بولۇپ قالسا، بۇ يەرلەردىن بېشىمنى ئېلىپ كېتىمەن.

— نەگە كېتىسەن؟

— تاغ ئارقىسىغا.

— ئەمىسە بىللە كېتەيلى، بولامدۇ؟

— سەن ئوقۇشۇڭغا كۆز قىيالمايسەن.

— خورلۇقتا ياشاپ ئالىم بولغۇچە، ئەركىنلىكتە ياير اپ قاراقچى بولغىنىم تۈزۈك ئوخشايدۇ...

— راست دەيسەن، بىزدەك يېتىم ئوغلاقلارغا ئوقۇشنى كىم

قويۇپتۇ؟!

— ئەمىسە كېلىشتۇق، — ئۆمەر قولىنى كۆكسىگە قويدى، — ئەزبىرايى خۇدا!

— ئەزبىرايى خۇدا!

بۇ باللار قەسەم قىلىشقان ئاشۇ سەھەرلىكتىن تارتىپ، ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرى يورۇق، چىرايلىرى قانداقتۇر ئىشەنچتىن نۇرلانغاندەك بولۇپ قالدى. بۇ ئىشەنچ يۈرەككە مادار، پۈتۈن ۋۇجۇدىغا غەيرەت - شىجائەت ئاتا قىلىدىغان سەممىمىي دوستلۇقنىڭ سېھرىي كۈچى ئىدى. شۇنىڭدىن بېرى ئىككى دوست زادىلا ئايرىلمىدى.

زىمىستان قىش كېتىپ، شىغىلىقى جاڭگاللىقى قايتىدىن يېشىل لىباسقا پۈركەندى. ئۆمەر بىلەن يۈسۈپنىڭ ئەتىسى - ئاخشىمى بولىدىغان مۇڭدىشىشلىرى زادىلا توختاپ قالمىدى، ھەتتا ئۇلارنىڭ ماللىرىمۇ بىر - بىرىگە ئىچەركىشىپ كەتتى بولغاي، قوشۇلۇپ ئوتلىشاتتى، كەچتە قوتانلىرىنىڭ ھىدىنى ئېلىپ ئۆز يولىغا راۋان بولۇشاتتى.

بىر كۈنى سەھەرلىكى يۈسۈپ ماللىرىنى ئەكەلمىدى. ئۆمەر ئۇنىڭ يولىغا قاراپ ئۈمىدلەنگەن بولسىمۇ، بىراق قارىسىمۇ كۆرۈنمىدى. «ئۇنىڭ بوۋىسى ئاغرىپ قالغانمىدۇ ياكى تۈگۈلۈكتىن نان ئوغرىلاپ تۇتۇلۇپ قېلىپ، بىر پېشكەللىككە يولۇقتىمۇ؟ سەلەي مىراب بوۋىسى بىلەن ئىككىسىنى قوغلىۋەتمىگەندۇ - ھە!» دېگەندەك ئەنسىز خىياللار ئۆمەرنىڭ يۈرىكىنى قامالليۋالدى. ئۇ قانداق قىلارىنى بىلمەي گاڭگىراپ تۇرغىنىدا، قانداقتۇر بىر قىزنىڭ ئېگىز قوم بارخىنى ئارقىسىدىن ئاڭلانغان بەكمۇ مۇڭلۇق، زىل ئاۋازدا ئېيتقان ناخشىسى ئۆمەرنىڭ خىياللىرىنى قاياققىدۇر توزۇتۇۋەتتى:

روزىلەم دەيمۇ سېنى،
قوزىلەم دەيمۇ سېنى،

باغدا باققان پاقلىتىم دەپ،
ئۆلتۈرۈپ يەيمۇ سىنى.
ئاللا، ئاللا، روزىلەم،
قوينىڭ بالىسى قوزىلەم...

ئۆمەر قىلىن ئوت ـ چۆپلەرنى ۋە چاتقاللىقلارنى قايرىپ، ئالدىدىكى ئېگىز قۇم بارخىنىغا ياماشتى. ئەتراپى ھەر خىل ئوت ـ گىياھ، چاتقال ۋە قۇم بارخانلىرى بىلەن قاپلانغان ياۋا قومۇشلۇق ئىچىدە ئون ئىككى ياشلار ئەتراپىدىكى بىر قىز ئۆچكە ـ قويلارنى باققاچ، ناخشا ئېيتىۋاتاتتى. ياغاق شۆپۈكى سۆيىدە بويالغان سۇس قىزغۇچ ماتا كۆڭلەكلىك، رومىلىنى چىكىلەپ چىگكەن، ئوشۇقلىرىغىچە چۇشۇپ تۇرغان دەمبىزە تامبىلىنىڭ پۇچقاقلىرىنى تۇرۇۋالغان بۇ قىز قولىدىكى تايىقىنى ھاۋادا شىلتىپ قوي ـ ئۆچكىلەرنى ھەيدىگەچ، ناخشىسىنى داۋاملاشتۇرماقتا ئىدى:

روزىلەم ئوبدان بالا،
ئوڭ مەڭزىدە خالى بار.
روزىلەمگە شەرەت قىلسام،
زەپمۇ تاتلىق نازى بار...
ئاللا، ئاللا، روزىلەم،
قوينىڭ بالىسى قوزىلەم...

ـــ ھارماڭ! ...

ئۆز ناخشىسىنىڭ مۇڭلىرىغا قېتىلىپ كەتكەن قىز قۇملارنى شۇرقىرىتىپ پەسكە چۇشۇپ كېلىۋاتقان بويى ئۆسكىلەڭ بالىغا چۆچۈپ قارىدى. ئۇ ھودۇقتىمۇ ياكى ئىزا تارتتىمۇ، ئىشقىلىپ قىزىرىپ كەتكەنىدى. قىزنىڭ تومپۇلاق لەۋلىرى، يۇمىلاق يۈزى تاتىراڭغۇ بولۇپ، ماڭلاي چاچلىرى

ئاريسىدىكى ئۈششاق تەر تامچىلىرى ئەمدىلا كۆتۈرۈلگەن كۈن نۇرىدا ھال رەڭدە ۋىلىلدايتتى. يەرگە باققان قارا كۆزلىرى ئۇنى بەكمۇ ئوماق كۆرسىتەتتى، لېكىن چىۋىق تۇتقان قوللىرى زاغرا ناندەك يىرىك ئىدى.

— غەزەلنى بەك ئوبدان ئېيتىدىكەنسىز...

— زاڭلىق قىلمىسىلا ئۇنداق، ئادەم خاپا بوتكەن①، — دېدى قىز ۋىلىققىدە كۈلۈپ، — ئۆزلىرىمۇ قوي باققىلى كەلگەن ئوخشىمامىلا؟

— شۇنداق، مەن باغئېرىق مەھەللىسىدىن، ئىسمىم ئۆمەر، سىزچۇ؟

— مەن ياقۇمدىن، ياقۇملۇقلار مېنى «ئاسىمگۈل غەزەل» دېيىشىدۇ.

— راست، ئۇلار «غەزەل» دەپ ياخشى ئات قويۇپتۇ. غەزەلنى بەك غېرىب ئېيتىدىكەنسىز.

— غەزەل ئېيتسامىلا ئۆلۈپ كەتكەن ئانام بىلەن دادام خەتمىگە كېلىۋېلىپ، يىغلاپ سالىمەن، — ئۇ ئىنتايىن مەيۈس، ئۈمىدسىز كۆزلىرىنى ئۆمەرگە تىكتى.

— شۇڭا، مەنمۇ، — دېدى ئۆمەر قىزنىڭ چىرايلىق كۆزلىرىگە قاراپ، — ئاپايا يىغلاپ سالغىلى تاسلا قالدىم.

— ئادەمنى كولدۇرلاتمىسىلا.

— چىنىپىششىق.

ئۆمەر گەرچە ئون ئۈچ ياشلاردا بولسىمۇ، بويى ئۆسكىلەڭ، سۆيىكى چىرايلىق، بوي - بەستى قاملاشقان سىياقىنى كۆرگەن ئاسىمگۈل ئۇنى ھۆرمەتلەپ «سىلى، ئۆزلىرى» دەپ سۆزلىدى. شۇڭا، ئۆمەر قىزنى باشلاپ، ئوتى ئۆچۈپ قالاي دېگەن گۈلخاننىڭ قېشىغا ئەكەلدى. ئۇلار يۇمشاق قۇمدىلا ئولتۇرۇشتى. ئاسىمگۈل يەر بېقىپ جىمىپ كەتتى. ئۇ گەرچە ئادەمنىڭ ئامراقلىقى

① خاپا بوتكەن — ئىزا تارتىدىكەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كەلگۈدەك ئوماق قىز بولسىمۇ، چىرايى تاتىراڭغۇ بولۇپ، پۈتۈن ۋۇجۇدىدىكى ئىسسىق قاننىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى. ئۆمەر ئاسىمگۈلنىڭ ھەسرەتلىك كۆزلىرىدىن، مىسكىن چىرايىدىن، بىر چېكىتكە تىكىلىپ ئولتۇرۇشى ھەم ئېغىر خورسىنىپ قويۇشلىرىدىن ئۇنىڭ ئىچىدە بىر ئىدىش دەرد باردەك ھېس قىلدى. شۇڭا، ئۇ گەپنى نەدىن باشلاشنى بىلەلمەي، بىرھازا تېڭىرقاپ تۇرۇپ قالدى.

— ئاسىمگۈل، مىجەزىڭىز يوقمۇ نېمە؟ سەل تاتىرىپ قاپسىز.

— ياق، — قىز ئۆمەرگە لەپپىدە قاراپ، كۆزلىرىنى ئەپقاچتى، — ھېچنېمە بولمىدىم... پەقەت...

— پەقەت دەيسىزغۇ، قورسىقىڭىز ئاچتىمۇيا؟

— قورسىقىم، — ئاسىمگۈل ئۇنىڭغا يەنە لەپپىدە قاراپ، يۈزىنى ئەپقاچتى، — مەن... مەن... تۈنۈگۈن كەچتە سۇ قايناققا يېرىم زاغرا چىلاپ يېگەنچە...

— نېمە، تۈنۈگۈن كەچتە يېگەنچە، — ئۆمەر ئورنىدىن تۇردى، — بالدۇرراق دېسىڭىز بولمامدۇ؟

ئۆمەر يۈلغۇن شېخىغا ئېسىپ قويغان توۋرىنى ئېلىپ كەلدى ـ دە، ئۇنىڭدىن يېرىمدىن چوڭراق كاۋا ۋە كەپتەر گۆشىنى ئالدى، ئاندىن كاۋىدىن چوڭ بىر كېسىم كېسىپ قىزغا تۇتقۇزدى، كەپتەر گۆشىنىمۇ ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپ قويدى.

— قېنى، تارتىنماي يەڭ! — دېدى ئۆمەر پىچىقىنى قىزغا تۇتقۇزۇپ، — بۇ كاۋا بىلەن كەپتەر گۆشىنى ئاغىنەم يۈسۈپكە ئېلىپ قويغان. ئۇ نېمە بولدىكىن، بۈگۈن كېلەلمىدى.

— ئۇ ئاغىنىلىرىمۇ مەشەدە مال باقامدۇ؟

— شۇنداق، بىر باينىڭ مالىنى.

— سىلىچۇ؟

— مەن ئاكامنىڭ مالىنى.

— نېمە، ۋاي خۇدايىم، مەنمۇ ئاچامنىڭ دېدىكى...

— ئەمىسە ئىككىمىز بىر پىيالەكىنىڭ سويمىلىرىكەنمىز...
ئىككىسى تەڭلا كۈلۈشۈەتتى.

— ئەمىسە، بۇ كاۋا بىلەن كەپتەر گۆشىنى كىم بەردى؟ — ھەيرانلىق ئىلكىدە قىزنىڭ كۆزلىرى چوڭ ئېچىلدى، — كاۋا ئەجەب تاتلىقكەن، كەپتەر گۆشىمۇ شۇنداق ئېتىدى.

— كاۋا، قوغۇنلارنى يازدا، كۈزدە ئېتىمىز، ئۆگزە ۋە باراڭلاردىن، ھازىرقىدەك چاغلاردا قازناقلاردىن ئالىمىز؛ كەپتەر، توخۇلارنى كاتەك، كەپتەرخانىلاردىن ئاچىقىمىز.

— ئىگىلىرىدىن سورىمامسىلەر؟

— سورايمىز، كاۋا، قوغۇنلارنى پىيلەك، باراڭ، قازناقلاردىن؛ توخۇ، كەپتەرلەرنى كاتەك، كەپتەرخانىلاردىن سورايمىز. ئۇلارمۇ مەردلىك بىلەن بېرىۋېتىدۇ.

بىرەر دەقىقە ئېگىرقاپ قالغان قىز بىردىنلا قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى. ئۇنىڭ يۈز، ئېڭەك، مەڭزىلىرىگە چاپلىشىپ كەتكەن ساپسېرىق كاۋا يۇقۇندىلىرىغا قاراپ، ئۆمەر كۈلۈشۈەتتى.

— مەن ئۇقتۇم... راستلا ھەممىنى ئۇقتۇم... ھا ـ ھا ـ ھا... — قىز ئۆزىنى تۇتۇۋالالمىدى، — بۇ... بۇ... تازا قىزىقكەن، سىلى ئاغىنىلىرى بىلەن يوغانچى غوجاملارنىڭ ئەدىپىنى بېرىدىكەنلا... ئەگەر، ماقۇل بولساڭلار، مەنمۇ سىلەرگە قېتىلاي! ...

خەيرىيەتكى، بۇ يەرلەردە پۈتۈن بىر قىش جەريانىدا ئىككى ـ ئۈچ قېتىمدەكلا قار ياغىدۇ، لېكىن يەرگە چۈشەر ـ چۈشمەيلا ئېرىپ يوقايدۇ. بىراق، قارا سوغۇق بولىدۇ. شۇڭا، مالچىلار قىش كۈنلىرىمۇ ماللىرىنى جاڭگالغا ئەكىلىپ، قۇرۇق ئوت ـ خەس، تۆكۈلگەن ياپراقلار بىلەن بېقىۋېرەتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۆمەر بىلەن يۈسۈپ تۇن نىسپى بىلەن سەلەي مىراب، ئىبلاخۇن خەلپىتىمگە ئوخشاش يۇندىسىنى ئىت كۆرمەيدىغان، چاشقانغا كېپەك ئالدۇرمايدىغان غوجاملارنىڭ قازناقلىرىغا ئارغامچا بىلەن چۈشۈپ، ئىگىسى بىلەلمىگۈدەك قىلىپ كاۋا، قوغۇن، نان

دېگەندەك يىمەكلىكلەرنى ئوغرىلاپ چىقاتتى. بىر قېتىم ئۇلار پەيزاۋات مەھەللىسىدىكى قامچىسىدىن قان تامىدىغان ئەلەمشىر يۇزبېگىنىڭ بېغى تەرەپتىكى تامغا يامىشىپ، ئامبارنىڭ ئۆگزىسىگە چىقتى. ئۆمەر يۇسۇپنى ئارغامچا بىلەن ساڭگىلىتىپ ئامبارغا چۈشۈردى. يۇسۇپ ئۆيلىمىغان يەردىن ئامبارنىڭ بىر بۆلۈكىگە رەتلىك تىزىلغان پوستەكلىك باش قوناقلارنى كۆرۈپ قالدى. بىراق، ھەممىلا پوستەكنىڭ ئۈچ تەرىپى باغلانغانىدى. ھەيران بولغان يۇسۇپ بىرنەچچە پوستەكنى ئېلىپ ئېچىپ كۆرۈۋىدى، بەزىلىرىنىڭ ئىچىدىن بىر تالدىن، بەزىلىرىنىڭ ئىچىدىن ئىككى تالدىن ئەششاپتۇل چىقتى. بۇ شاپتۇللار ھازىرلا شېخىدىن ئۈزۈۋېلىنغاندەك چىڭ ۋە يېڭى ئىدى. شۇندىلا ئۇ ئەلەمشىر يۇزبېگىنىڭ باش قوناقنىڭ پوستى ئىچىدە شاپتۇل ساقلاپ، تا ئەتىيازغىچە يېڭى مېۋە يەيدىغانلىقىنى بىلىۋالدى.

ئۆمەر بۇ چاغقىچە كۆڭلىنىڭ يىنىھان يەرلىرىدە خۇپىيانە تۇتۇپ كەلگەن سىرلىرىنى قىزغا بىراقلا تۆكۈۋەتتى. بولمىسا ئۇنىڭ ئاغزى داتلاشقان قۇلۇپتەك خېلىلا چىڭ ئىدى. نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭ كۆڭۈل - كۆكسىنى بۇنداق يېگىيىچە قىزنىڭ ئالدىدا تۆككۈسى كېلىپ قالدىكىنتاڭ؟ بۇنى ياراتقان ئىگىسى بىلمىسە، بەندە بىلىپ بولمايتتى. ئېھتىمال ئاسىمگۈلنىڭ خۇددى ئېچىلىق تۇرغان خاتىرىدەك چېھرى، كۆزلىرىدىكى سەممىيلىك، «مېنىڭمۇ سىلەرگە قېتىلغۇم كېلىۋاتىدۇ...» دېگەندە، ئايان بولغان تۇز كۆڭلى ئۆمەرنىڭ يۈرىكىدە ئىشەنچ ئاپىرىدە قىلغاندۇ. دېمىسىمۇ، ئاسىمگۈلنىڭ بۇ مۇلايىم، ياۋاش، مىسكىن ھالىتىنى كۆرگەن ھەرقانداق ئادەمنىڭ يۈرىكى سىيرىلىپ كېتەتتى.

ئاسىمگۈل دادىسى ھارۋا ئەپقېچىپ، ئات ئايغىدا ئۆلگەندە سەككىز ياشتا ئىدى. گۆھەرخان ئانا ئۈچ قىزنى تۇمشۇقىدا يەر تىرەپ دېگۈدەك چوڭ قىلىپ، ئىككى چوڭ قىزىنى ياتلىق قىلىۋەتتى. ئاسىمگۈل ئۇ بىر ياشقا تولغان بۆلتۈر كۈزدە

گۆھەرخان ئانىمۇ خاماندا قوناق سوقۇۋاتقان يېرىدە يىقىلىپ، قولى تۇتماس، پۇتى باسماس پالەچ بولۇپ قالدى. ئارىدىن بىر ئاي ئۆتمەيلا ئۇنىڭ ھالى بوشاپ كەتتى. ئۇ ئىككى قىزىنى چاقىرتىپ، ئاسىمگۈلنى چوڭ قىزى سائادەتخانغا تاپشۇرۇپ، ئالەمدىن ئۆتتى. ئاسىمگۈل ئاچىسىنىڭ ئۆيىدە ئىككى ئاي ئارانلا چىدىدى. ئۇنىڭ ئېرى غوجالىم ئەللىكبېشى ئىنتايىن شەھۋەتپەرەس ئادەم بولۇپ، غۇنچىدەك بەركامال بولۇپ يېتىلىۋاتقان قېيىنسىڭلىسىغا ئاچ كۆزلۈك بىلەن قاراشقا باشلىغانىدى. ئۇ كىر - قاتلارنى يۇيۇۋاتقان، بالا بېقىۋاتقان، ھويلا - ئارانلارنى تازىلاۋاتقان چاغلاردا يېنىغا كېلىۋېلىپ، ئەركىلەتكەن ئەلپازغا كىرىۋېلىپ، ئۇنىڭ ساغرىلىرىنى سىلاپ، كۆكسىلىرىنى مۇجۇپ، يۇمران يۈزىگە ساقاللىرىنى سۈۋايتتى.

بىر كۈنى سائادەتخان مەھەللىدىكى بىر تويغا كېتىپ قالدى. مۇشۇنداق ئەپلىك پۇرسەتنى كۈتكەن غوجالىم ئەللىكبېشى ئاسىمگۈلنى دەس كۆتۈرۈپ ھۇجرىغا ئېلىپ ماڭدى. قىز دەھشەتلىك ۋارقىراپ - چىرقىراپ، قاتتىق بۇلجۇنۇپ ۋە ئۇنى مورلاپ، ئىبلىس چاڭگىلىدىن قۇتۇلۇپ سىرتقا ئۆزىنى ئاتتى. ئۇ يۈگۈرە - يۈگۈرە ھاسىراپ ئىككىنچى ئاچىسى سالامەتخاننىڭ ئۆيىگە كەلدى. ئاچىسى بولغان ئىشنى ئاڭلاپ سەل ئويلىنىپ قالدى. ئۇ ئۈچ قىزنىڭ ئىچىدە ئەڭ كۆرۈمسىز ئىدى. ئۆڭى قارىقۇمچاق، بۇرنى پاناقراق، ئېگىكى ئۇچلۇق، يۈزىدە بىلىنەر - بىلىنمەس سەپكۈن بار بولۇپ، سېمىز كالپۇكلىرى دومسىيىپلا تۇراتتى. ئۇ ئەرگە تەگمەسنىڭ ئالدىدىلا ئاسىمگۈلگە ئۆچ ئىدى. «ئۇنىڭدىكى چىرايىنىڭ يېرىمى مەندە بولسىچۇ» دەپ قىستىغۇرلۇق قىلاتتى ھەم يوقىلاڭ ئىشلارنى باھانە قىلىپ ئۇنى ئۇراتتى ۋە دۆشكەلەيتتى. مانا ئەمدى ئاسىمگۈل ئۆيىدە تۇرسا، ئۇنىڭ ئېرىنىڭمۇ شەيتىنى قوزغىلىپ قالماسمۇ؟ ئەر خەق دېگەن چىرايلىقنى كۆرسە شالۋاقلىرىنى ئېقىتىدىغان، كۇرسۇكقا كىرگەن ئىتتەكلا بىرنېمىلەر تۇرسا... تونۇردا قىزىرىپ پىشقان

توقاچقا كۆز قىرىنى سالمايدىغان ئەكتى① تەدە بار ئىكەن؟ بىراق، ئۇنى ئۆيدىن چىقىرىۋەتسە، ئۇ ئەمدى نەگە بارىدۇ؟

سالامەتخاننىڭ ئېرى تۇرامەت ئوتتۇز ياشلار چامىسىدىكى بەردەم دېھقان بولۇپ، تەبىئىتى ئېغىر، كەم سۆز ئادەم ئىدى. سالامەتخان ئىككىنچى بالىنى تۇغقاندىن بىرى ئېتىز - ئېرىق ئىشلىرىدىن ئاساسىي جەھەتتىن قېلىپ قالدى. ئەقەللىيسى ئېغىلدىكى ئىككى سېغىن ئۆچكە بىلەن ئۈچ ساغلىقنىڭمۇ ھۆددىسىدىن چىقالمايتتى. ئۇلار كۈنبويى مەرەپ، قولاق - مېڭىنى يەپ كېتەتتى. ئەمدى بۇ قىز: «جېنىم ئاچا، قانداق ئىشىڭىز بولسا قىلاي» دەپ مىڭ يېرىدىن تۆكۈلۈپ تۇرۇۋاتسا، ئۇنى «نەگە بارساڭ بار» دېگىلى بولامدۇ؟

— بولدى، سىڭلىم، يىغلىماڭ، مەشەدە قېلىپ ئاچىڭىزغا ھەمقان بولۇڭ!

تۇرامەت تۇنجى بولۇپ ئېغىز ئاچتى. بۇ سالامەتخاننىڭ ئوغىسىنى قايىنتىپ قويدى. ئۇنىڭدا كۈنداشلىق پەيدا بولدى. شۇڭا، ئۈچ ئايدىن بېرى ئۇنىڭ ئاسىمگۈلگە سالمىغان زۇلمى قالمىدى. ئۆينىڭ كىر - قاتلىرى، بالىلارنىڭ پوق لاتا، سۇيدۈك ئىشتانلىرىنى يۇيۇش، ھويلا - ئارانلارنى تازىلاش، ئېتىزلاردىن قويلارغا ئوت ئېلىش، ئېغىللارنى تازىلاشتەك... ئېغىر ئىشلار ئاسىمگۈلنىڭ چىرايىنى پۇچۇلدۇرۇپ، ئۇنى سولاشتۇردى، ئەمما ئۇنىڭ روھىنى سۇندۇرالمىدى. چۈنكى، غوجالىم ئەللىكبېشىنىڭ ئاچ كۆزلۈكى ئالدىدا بۇ جاپا - مۇشەققەتلەر ھۆنەرگە سۇندە بولالمايتتى. بىراق، سالامەتخان ئاسىمگۈلنىڭ ئۆي، ھويلا - ئارانلاردا بولۇشىنى ئانچە خالاپ كەتمەيتتى، شۇڭا ئۇ ئۇلۇشكۇن:

— ھەي ئاسىمگۈل، خەقلەرمىچۇ ماللىرىنى شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدا باقىدىكەن، سەنمۇ مالارنى شۇ يەرگە ئاپىرىپ بېقىپ، كەچتە بىر يۇدۇم ئوت - چۆپ ئالغاچ كەلگىن، — دەپ

---

① ئەكتى — ئەر كىشى.

بۇيرۇدى.

ئاسىمگۈلنىڭ يۈرەك يارىسىنىڭ خېلىلا ئېغىرلىقىنى بىلگەن ئۆمەر ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئاۋۇندۇرۇپ، دىلىنى خۇش قىلىدىغان بىر مۇنچە گەپلەرنى قىلدى ھەم ئاغىنىسى يۇسۇپ ئىككىسى ئۇنى ھېچكىمگە بوزەك قىلدۇرمايدىغانلىقىنى بىلدۈردى. دېگەندەك، ئاسىمگۈلنىڭ روھى كۆتۈرۈلۈپ قالدى، ئۇ يېنىش - يېنىشلاپ رەھمەت - ھەشقاللا دەپ كەتتى.

شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدىن كۈن كۆتۈرۈلگەندە، ئۆمەر ئۆزى تەييار قىلىپ بەرگەن بىر قۇچاق ئوتنى ئاسىمگۈلنىڭ دۈمبىسىگە قودىماش قىلىپ ئەپلىك ئارتىپ قويدى، ئاندىن ئۆزىنىڭ يىغقان ئوتۇننى يۈدۈپ كەنتكە قايتتى.

ئۆمەر چۈشتىن كېيىن مەكتەپتىكى ئوقۇشىدىن قايتىپ، ھويلىدا ئۆزىنى ساقلاپ تۇرغان ئىشلارنى يۈگۈرۈپ يۈرۈپ شاپۇر - شۇپۇر قىلىپ تاماملىدى - دە، ماللارنى ھەيدەپ ماڭدى. ئۇ شىڭلۇجى جاڭگاللىقىغا يېتىپ كەلگەندە، ئاسىمگۈل تۈنۈگۈن گۈلخان ياققان قۇم بارخىنى ئۈستىدە ئۇنى ساقلاپ تۇراتتى. ئۇلار بىلىنەر - بىلىنمەس ئېگىلىشىپ سالاملاشقاندىن كېيىن نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي بىر - بىرىگە قىزىرىشىپ قاراپ تۇرۇپ قېلىشتى. بۇ ئەسنادا يۇسۇپ ئۇزۇن قامچىسىنى قارسىلداتقىنىچە ماللىرىنى ھەيدەپ يېتىپ كەلدى.

— ئاسىمگۈل، قارىڭا! — ئۆمەر مۈرىسىگە تووۋرا ئاسقان يۇسۇپىنى ئىما قىلدى، — مەن تۈنۈگۈن سىزگە دەپ بەرگەن ئاغىنەم يۇسۇپ شۇ بولىدۇ.

— پاھ، تۇرقىدىن قارىغاندا ھەقىقىي قويچىنىڭ ئۆزىلا ئىكەن.

يۇسۇپ ماللىرىنى ياۋا قومۇشلۇق ئىچىگە قويۇۋېتىپ يۈگۈرۈپ كەلدى. ئۇ ئۆمەرنى قۇچاقلىماقچى بولدى - يۇ، لېكىن ئاسىمگۈلنى كۆرۈپ تۇرۇپ قالدى. قىز يۇسۇپ توغرۇلۇق خېلى چوڭقۇر ئۇقۇمغا ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈنمۇ، ئۇنىڭدىن ھېيىقمايلا

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

سۆزلەپ كەتتى:

— يۈسۈپ، سىز قورقماس، باتۇر، بەك جىگەرلىك بالا ئىكەنسىز، خۇددى چۆچەكلەردىكى پالۋانلاردەك...

— ۋاي - ۋۇي، سىز مۇشۇنىڭ گېپىگە ئىشەندىڭىزمۇ؟ — يۈسۈپ ئۆمەرنى ئىما قىلدى، — بۇ كىتاب خالتىسى ئاغزىغا كەلگەننى جۆيلۈۋېرىدۇ.

— ھەي، تۈنۈگۈن ئەتىگەندىن بېرى ئادەمنى ئەنسىرىتىپ، ئەجەب يوقاپ كەتتىڭا!

— سەلەي مىرابنىڭ خوتۇنىنىڭ مەيدە ئاغرىقى قوزغىلىپ قاپتىكەن، بىگىلدىكى تېۋىپتىن دورا ئەكەلدىم.

— كۆڭلۈمدىن كەچمىگەن شۇم خىياللار قالمىدى.

— قورقما، مېنى خۇدايىم ئۆز پاناھىدا ساقلايدۇ. چۈنكى، مەن غىلتاڭ ساۋابلىق ئىشلارنى قىلمىمەن ئەمەسمۇ!

— ساۋابلىق ئىشلار... — ئۆمەر كۈلۈمسىرەتتى.

ئۇلار خۇددى ھورنانىدەك چوقچىيىپ تۇرغان بارخان ئۈستىدىكى يۇمشاق قۇمغا ئولتۇرۇشتى. ئۆمەر ئاسىمگۈل توغرۇلۇق ئۇنىڭغا سۆزلەپ بەردى. يۈسۈپ ئېغىر تىنىپ قويۇپ بېشىنى چايقىدى ۋە توۋرىدىن بىر زاغرا بىلەن بىر كاكچا ناننى ئېلىپ، زاغرىنى ئۆمەرگە، كاكچىنى ئاسىمگۈلگە سۇندى.

— بىز قارا يېتىملەرنىڭ شاپائەتچىسى خۇدا، ئۇ بىزگە تېگىشلىك مەئىشەتلەرنى يەتكۈزۈپ بېرىدۇ، — دېدى يۈسۈپ كەسكىن قىلىپ، — شۇڭا سىلەر ماللارغا قارىغاچ تۇرۇڭلار، مەن بىر دەمدىلا كېلىمەن.

يۈسۈپ بىلەن ئۆمەر قازناق، ئامبارلاردىن ئاچىققان كاۋا، قوغۇن، شاپتۇل، نانلار سېلىنغان توۋرىنى ئەتراپىنى قويۇق تىكەنلىك چاتقاللار قاپلاپ كەتكەن قىرى توغراقنىڭ كاۋىكىغا يوشۇرۇپ قوياتتى. شۇڭا، يۈسۈپ ھايال بولمايلا بىر چوڭ كاۋىنى قولتۇقلىغانچە يېتىپ كەلدى. بۇ ئاخشام ئۇلار كاۋىنى قىزىق قۇمغا كۆمۈۋەتكەندىن كېيىنلا، ئاندىن ماللىرىنى ھەيدەپ

كەنتكە قايتىشتى. ئەتىسى جاڭگالغا تاڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن يېتىپ كەلگەن بۇ ئۈچ قويچى قويۇق هورى كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان كاۋىنى هۇزۇرلىنىپ يېيىشتى، ئاندىن ئوغۇللار ئاسىمگۈلگە ئوت ئېلىشىپ بەردى.

كۆڭۈللۈك ئۆتكەن كۈنلەر دەرۋەقە بەكمۇ تېز ئۆزاپ كېتىدىكەن. كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە يەكەننىڭ يېمىش ئۆرۈكلىرى بىلەن جانانە ئۆرۈكلىرى شالاڭلىشىپ، شاپتۇل، ئۈزۈم، ئامۇتلىرى شىرە باغلاۋاتقان ئىيۇلنىڭ ئوتتۇرىلىرى بولۇپ قالدى. ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل خۇددى، ئاكا ـ سىڭىللاردەك ئىچەركىشىپ كېتىشتى. خۇددى تەلەيلىك تالقان يېسە، يامغۇر يېغىپ نەمدەپ بېرىدۇ، دېگەندەك، ئارىدا يۇسۇپ سەلەي مىرابنىڭ خوتۇن ـ بالىلىرىنى ئاتا ـ ئانىسىنى كۆرسىتىپ كېلىش ئۈچۈن يېڭىسارغا ئاپىرىپ كېلىدىغان بولدۇم دەپ، ئارىدا ئون بەش كۈندەك يوقاپ كەتتى. بۇ ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈلگە ئۆزئارا مۇڭدىشىش، سىردىشىش، كەلگۈسى ئارزۇ ـ ئىستەكلىرىنى ئورتاقلىشىشقا ئەپلىك پۇرسەت بولدى. مانا ئەمدى يۇسۇپ قايتىپ كېلىۋىدى، ئۇلار بىر ـ بىرىگە كۆز سالىمى قىلىش بىلەنلا چەكلىنىدىغان بولدى. بارا ـ بارا ئاسىمگۈل بېشىنى تاراپ، ئەپچىل ياسىنىپ، ئوسما قويۇپ، چېچىنى ئۇششاق ئۆرۈپ يۈرىدىغان بولۇپ قالدى. ئۆمەر ئۇنىڭغا بىرەر پارچە كاۋا، بىرەر ئوچۇم جىگدە ياكى كاكچا نان تۇتقۇزۇپ قويسا، ئۇ مىننەتدار بولۇپ ئېرىپلا كېتەتتى. ئۇنىڭ گەپ ـ سۆزلىرى قايماقتەك يۇمشاق، لەزىز ئىدى. بەزىدە ئۆمەر ئىچىدە ئۆزىگە ـ ئۆزى: «بۇ غېرىبانە دىياردا ئاسىمگۈلدەك مۇنداق ئەقىللىك قىز يوقتۇ دەيمەن» دەپ سۆزلەپ قوياتتى. بىراقزە، ئۇلار خىلىدىن بېرى بىردەم ـ يېرىمدەم يالغۇز قېلىپ كەڭ ـ كۇشادە مۇڭدىشالماي ئىچلىرى سىقىلىشىپ يۈرۈشەتتى. بۈگۈن ئاسىمگۈل شىڭلۇجى جاڭگاللىقىغا خېلىلا بالدۇر كەلگەنىدى. بىراق، يۇسۇپنىڭ بۇنداق بۇرۇن كېلىۋالىدىغانلىقىنى كىم بىلىپتۇ؟ ئۇ قويۇق چاتقاللىق

ئىچىدە ئۆمەر بىلەن پاراڭلىشىپ تۇراتتى. ئاسىمگۈل تۇمشۇقلىرىنى دومسايتىپ ئىچىدە: «كاساپەت يۇسۇپ، سەن ئۆمەر بىلەن قوش كىندىكمىدىڭ!» دەپ ئۇنىڭغا زەردە قىلدى. ئاڭغىچە قىزنىڭ دومسىيىپ قالغان چىرايىنى كۆرگەن يۇسۇپ ھىجىيىپ:

— مەن ئۆزاپ كەتكەن ماللارنى توراپ كېلەي، — دەپلا كېتىپ قالدى. بۇنىڭدىن كۆڭلى ۋىللىدە يورىغان ئاسىمگۈل ئىچىدە: «بۇ بالىنىڭ قوپاللىقىغۇ قوپال، لېكىن خېلى دىتى بار جۇمۇ» دەپ پىچىرلىدى.

ئاسىمگۈلنىڭ ئالدىدا غەيرىي تەبىئىي بىر ئىپادە بىلەن يالغۇز قالغان ئۆمەر قىزنىڭ ياسىنىشىغا قاراپ كۆزلىرىنى يالت - يۇلت قىلىپ، چۈشەنگەن ھالدا كۈلدى. ئاسىمگۈلنىڭمۇ يۈزى ۋىللىدە قىزىرىپ، يۈرىكى دۈپۈلدەپ سوقۇپ، پۇت - قوللىرى كالۋالىشىپ كەتتى. ئۇ ئەزەلدىن ئەگىتمە يوللار بىلەن سۆلكە قىلىشنى ۋە گەپ يورغىلىتىشنى بىلمەيتتى.

— ئۆمەر، يۈرگىنە ئاۋۇ خىلۋەت جايغا بېرىپ پاراڭلىشايلى، — ئۇلار ھازىر سەنلىشىپ گەپ قىلاتتى، — ساڭا دەيدىغان گەپلىرىم يىغىلىپ قالدى.

ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل مالچىلار يامغۇر - يېشىن، بوران - چاپقۇندىن دالدىلىنىش ئۈچۈن قاچاندۇر بىر چاغلاردا ياساپ قويغان پاخال ساتمىغا بېرىپ ئولتۇرۇشتى. ئۇلار ھازىر ئۆزلىرىنى چوڭ بالىلار دەپ ھېسابلىشاتتى. ئەلۋەتتە، ئون، ئون بىر ياشلىق قىزلارنى ئاتمىش - يەتمىش ياشلىق قېرى ئاخۇنلارغا دۇئا قىلدۇرغان، سودىگەرلەر نىكاھلاپ ئېلىپ ياقا يۇرتلارغا ئاچىقىپ كېتىۋاتقان ئىشلاردىن ئۇلار خەۋەرسىز قالارمىدى؟ بولۇپمۇ ئون ياشتىن ئاشقان قىزلارنىڭ تەقدىرى ياپراق ئۇستىدىكى شەبنەمدەك تىترەپلا تۇراتتى. شۇڭا، ئاسىمگۈل گېپىنى قانداق باشلاشنى بىلەلمەي، بىرھازا يەر بېقىپ ئولتۇرۇپ كەتتى.

— ئۆمەر، بىزنىڭ ياقۇمدىكى مۇمۇت شاڭچى توققۇز ياشتىن ئاشقان قىزنى، — ئاسىمگۇل مىچچىدە قىلىپ يىغلاپ سالدى، — تاغ ئارقىسىغا دورا ـ دەرمەك ئاچىقىدىغان قىرىق ياشلىق بىر دوراپۇرۇشقا نىكاھلاپ بېرىپتۇ.

— مامۇت شاڭچى بەك نامراتمىدى؟

— شۇنداق، يەنە كېلىپ توققۇز بالىسى بار ئىدى.

— نان يەيدىغان بىر بالىدىن قۇتۇلۇپتۇ ـ دە!

ئاسىمگۇل بىرھازا جىمىپ كېتىپ ئۆمەرگە يەر بېقىپ قارىدى ـ دە، ئېغىر تىنىپ قويدى.

— ئۆمەر، ئۆتكەندە سەن يۇسۇپ بىلەن تاغ ئارقىسىغا ئۆتۈپ كېتىمىز دېگەنىدىڭلار، بۇ راستمۇ؟

— راست، ھازىر بىز يۇسۇپنىڭ بوۋىسىغا تارتىشىپ تۇرۇۋاتىمىز.

— ئەگەر چىقىپ كەتسەڭلار، مېنىمۇ بىللە ئەكېتىڭلارچۇ؟

— سەن دېگەن قىز بالا تۇرساڭ، ساڭا ئىككى ئوغۇل بالىنىڭ ئارىسىدا نېمە بار؟

— سو... سورىغانلارغا سىلەرنى ئاكام دېسەمچۇ؟

— بۇ... بۇ... — ئۆمەر نېمە دېيىشىنى بىلمەي گەدىنىنى قاشلىدى، — شۇنداقتىمۇ سەل بىئەپ بولارمىكىن، قېنى مەن يۇسۇپكە مەسلىھەت سېلىپ باقاي.

— ئەگەر سىلەردىن ئۈمىد بولمىسا، قانداقىمۇ قىلارمەن؟ سالامەتخان ئاچامنىڭ خورلۇقلىرىدىن جاق تويدۇم.

— بولدى، كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما، بىر ئامالىنى قىلارمىز.

— سې... سېنىڭمۇ مېنى تاشلاپ كېتىشكە كۆزۈڭ قىيارمۇ؟

ئۆمەر قىزغا چۆچۈپ قارىدى. راست، ئۇ ھازىر ئاسىمگۈلنى بىرەر كۈن كۆرمىسە كۆرگۈسى كېلىدىغان، كۆرگەندە قىزىرىدىغان، ھودۇقۇپ گەپلىرىدىن ئازىدىغان بولۇپ قالغانىدى؛ ھەمسۆھبەت بولغىنىدا ئۇنىڭ روخسارىغا تىكىلىپ قاراشقا

پىتىنالمايتتى؛ ھەتتا بىر قېتىم يۈسۈپ: «ھازىرچە ئىش ـ پەش تارتىشىپ يۈرۈۋاتامسىلەر؟» دەپ چاقچاق قىلىۋىدى، ئۆمەرنىڭ يۈرىكى قېپىدىن چىقىپ كەتكۈدەك تېپچەكلەپ كەتتى. ئاياڭغىسىغا كېلىپ ئەمدى ئۆنى تاشلاپ كېتىشكە باغرى چىدارمۇ؟

— راست، بۇ... بۇ تەرىپىنى ئويلاپ باقماپتىمەن.

— نېمە؟

ئاسىمگۈلنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ، ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى. لېكىن، بۇ چاغدا ماللارنى ھەيدەپ كەلگەن يۈسۈپ ئۆلار تەرەپكە قاراپ قول پۇلاڭلىتىپ ۋارقىرىدى:

— ماللارنى ئايرىڭلار، قايتىمىز ! ...

— بۈگۈن نېمانداق بالدۇر قايتىمىز؟ — ئاسىمگۈل ھەيران بولۇپ سورىدى، — كۈن ئەمدىلا ئولتۇرغان تۇرسا !

— يۈسۈپنىڭ بوۋىسى كېسەل.

دېمىسىمۇ، بوۋاينىڭ كېسىلى كۈندىن ـ كۈنگە يامانلىشىپ كېتىۋاتاتتى. يۈسۈپ سەلەي مىرابنىڭ ئىشلىرىنىڭ ھۆددىسىدىن چىققاچ، بوۋىسىغا قارايتتى. بەزىدە ئۆمەر ئۇنىڭ ئىش ـ كۈشلىرىگە ھە ـ ھۇ دېيىشىپ بېرەتتى. بوۋاينىڭ ئەسكى چاپاندىكى ئاۋاق بەدىنى پالاس سېلىنغان سۇپىدا سونايلىنىپ ياتاتتى. ئۆمەر ئۇنىڭغا سۇ ئىچۈرۈپ، تامىقىنى قوشۇق بىلەن يېگۈزۈۋاتقاندا، يۈرىكىدە چىدىغۇسىز ئاچچىق ئاغرىق ھېس قىلاتتى. لۆمىدە كەلگەن ياشلىرىنى كۆز جىيەكلىرى ئەتراپىدا ئايلاندۇرۇپ، نەلەرگىدۇر سىڭدۈرۈۋېتەتتى. مانا كەچ كۈزمۇ كېلىپ قالدى. بوۋاي پات ـ پاتلا: «ئاھ رەببەنا، پانىي سارىيىڭدا تۆت كۈنلۈك مېھمان بولدۇم، ئەمدى دەرگاھىڭغا كېتەي، ئالىدىغان ئامانىتىڭنى ئال ! ...» دەپ نالە قىلاتتى. بىر كۈنى ئۆمەر ئاغىنىسى يۈسۈپ قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى قىلىپ — كالا ئېغىلى، ئېشەك ئېغىلى، قوي قوتانلىرىنىڭ قىغلىرىنى چىقىرىپ، گۆگۈم بىلەن قايتتى. ئۇ ئەمدىلا بوسۇغا ئاتلاپ

ھويلىغا كىرىپ تۇراتتى، ئىبلاخۇن خەلپىتىم پېشايۋان سەيناسىدا ئۇنىڭغا قول شىلتىپ ۋارقىراپ كەتتى:

— ھويلا ـ ئارانىڭ ئىشىنى چالا چىشتى قىلىپلا نەگە يوقالدىڭ ـ ھە؟ !

— ئىنشا دەپتىرىم مال باققان يەردە ئۇنتۇلۇپ قاپتىكەن، شۇنى ئەكەلدىم، — ئۆمەر ئالدىن ئويلاپ قويغان سەۋەبىنى دېگەچ، بويىنىدىكى توۋرىغا قاراپ قويدى.

— يەڭگەڭ نىسابىبىنى قۇدىلار چاقىرىپتىكەن، ھېلىقى ئايغى ئىتتىك، يورغىسى سىلىق قومۇش قۇلاق بوز ھاڭگىنى توقۇپ تەييارلا !

— شۇ ئىشىمىدى؟ ۋاي ـ ۋۇي... ئۇلارنىڭ ئۆيى مۇشۇ مەھەللىنىڭ ئايغىدىلا تۇرسا، پىيادە بارسىمۇ بولىدۇغۇ؟

— ھەي سار پوقى يەۋالغان دېۋەڭ، — ئىبلاخۇن خەلپىتىمنىڭ كۆزلىرى چەكچەيدى، — يەڭگەڭ مۇشۇ كوچىدىن پىيادە مېڭىپ ئۆتسە، نى ئات، نى نومۇس ـ ھە؟ ! خەقلەر ئۇنى پوقىدا كۆممەمدۇ؟... ماڭ، شاپ بول، بوز ھاڭگىنى توقۇ !

— ۋاي خۇدايىم، ۋاي ئاللا، — توزدەك ياسانغان نىسابىبى ئۆيدىن ۋارقىراپ ـ جارقىراپلا چىقتى، — «ئۆيگە ئوغرى كىرسە ئىتنىڭ سىيگۈسى كەپتۇ» دەپ، مەن ئانامنىڭ ئۆيىگە بارىدىغان چېغىمدا ماۋۇ دېۋانىنىڭ يوقاپ كەتكىنىنى دېمەمدىغان ! توۋا، توۋا: «قوتۇر ئاتنىڭ تۇكى دورا بولۇپ قالسا، قوتۇر ئات دەريانىڭ ئۇ قانتىدا ئوتلاپتۇ» دېگەن شۇ ـ دە !

ئۆمەر ئېشەكنى يېتىلەپ چىقىپ، ئۇنى ھويلىدا توقۇۋاتقان چېغىدىمۇ نىسابىبىنىڭ ۋايساشلىرى داۋاملىشىۋاتاتتى. ئۇچىلىقى ئۇستىگە تاۋار كۆرپە سېلىنغان بوز ھاڭگا قۇلاقلىرىنى شىڭتايتىپ، دەممۇ دەم پۇشقۇرۇپ يېتىپ كەلگەندىلا، ئۇنىڭ زۇۋانى ئۆچتى. ئۇ ئۆمەرنىڭ يۆلىشى بىلەن ئېشەككە مىندى ـ دە: «ئىنشائاللا !» دەپ قويدى. ئىبلاخۇن خەلپىتىم ئۇلارنى دەرۋازىدىن چىقىرىپ ئۇزىتىۋاتقاندا: «مەزلۇم،

دادام بىلەن ئانامغا دۇئايىسالىمىمنى يەتكۈزۈپ قويارسىلە...» دەپ كۈچۈكلەندى. ئوقۇرمەننىڭ مۇبارەك خاتىرىسىدە بولسا كېرەك، بىز يۇقىرىدا قەيت قىلىپ ئۆتكەن راۋاچچى بەگلىكى بويىچە قامچىسىدىن قان، تىلىدىن زەھەر تامىدىغان پىخسىق باي، زومىگەر ساھىبىبەگ نىسابىبىنىڭ دادىسى، ئىپلاخۇن خەلپىتىمنىڭ قېيىنئاتىسى ئىدى. مالايلىرىغا بىر چىشلەم نان، بىر يۇتۇم سۇنىمۇ تاپا - تەنىسىز بەرمەيدىغان ساھىببەگ بىرەر پايدا - كۆتەم بولمىسا، ئۆرۈك - توغقان، قىز - ئوغۇللىرىنى ئۇنداق ئوڭاي ئۆيگە چاقىرمايتتى. بۈگۈن نىسابىبىنى «ئۆيگە كېلىپ كەت» دەپ شۇنچە ئۆتەدەرەش چىللىغىنىغا قارىغاندا، ئۇنى بىرەر شۇملۇقىغا دوست تارتىشىپ بەرسۇن دەپ رىجە تۈزگەن بولسا كېرەك.

ئېشەك يېتىلەپ ماڭغان ئۆمەر ئەنسىز خىياللار ئىلكىدە ساھىببەگنىڭ ھەيۋەتلىك دەرۋازىسى ئالدىغا بىردەمدىلا كېلىپ قالدى. نىسابىبى ئېشەكتىن چۈشۈپ تۇرۇۋىدى، ئەگرى تاياقتەك ئورۇق، ئېگىز كەلگەن، لېكىن سەل ئالدىغا ئېڭىشىپ قالغان تاجى خېنىم كېلەڭسىز دۇخاۋا كۆڭلىكىنى پالاقلىتىپ يېتىپ كەلدى - دە، قىزىنىڭ مەڭزى، پېشانىلىرىگە شاپىلدىتىپ سۆيۈپ كەتتى. تاجى خېنىمنىڭ سوزۇنچاق قوڭۇر چىرايى، سالپىيىپ چۈشكەن مەڭز تېرىلىرى، ئىچىگە چۆككەن قوۋۇزلىرى، قاش - كىرپىكىنىڭ تايىنى يوق كىچىك كۆزلىرى، تار پېشانىسى ئۇنى خۇددى تونۇردىن ئېقىپ كەتكەن جىرىس نانغىلا ئوخشىتىپ قويغانىدى. ئۇنىڭ قۇلىقىدىكى ئالىقاندەك پوپۇزىلار، قاپقارا بارماقلىرىدىكى ياقۇت كۆزلۈك ئۈزۈكلەر، بىلىكىدىكى قاشتېشى بىلەزۈكلەر ئۇنىڭغا بىزەمۇ ئىسكەت ئاتا قىلمىغانىدى.

— ئۆمەر، مەن چىققۇچە مەشەدە ساقلا - ھە!؟

— بولىدۇ، يەڭگە، — ئۆمەر تەئەددى بىلەن ئالايدى، — سىلىنى ساقلىماي، يەنە كىمنى ساقلايتتىم؟

تاجى خېنىم نىسابىبىنى مېھمانخانىغا باشلىماي، ئۇدۇللا ھۇجرا ئۆيگە ئەكىردى. بۇنىڭدىن جىددىي بىر ئىشنىڭ بارلىقىنى بىلىۋالغىلى بولاتتى. ئۇلار گىلەم ئۈستىگە سېلىنغان كۆرپىدىن ئورۇن ئېلىپ، دۇئاغا قول كۆتۈرۈشتى، ئاندىن قىسقىلا ھال - ئەھۋال سوراشتى.

— ئانا، دادام كۆرۈنمەيتىيا؟

— ھۆكۈمەت دېھقانلاردىن سېلىق يىغىدىغان چاغۋا، شۇڭا ئۇنى شەھەرگە چاقىرتىپتۇ.

— ئەمىسە، مېنى سەن چاقىرتقانمىدىڭ؟

— دادىڭ تاپىلىغان بولغاچقا، چاقىرتىپ كەلگەن. قانداق، بولماپتۇمۇ؟

— مەن بولماپتۇ دېمىگەندىمەن؟

— ئەمىسە، ئاغزىڭنى غېرىچلىماي قىسىپراق ئولتۇر!

ئەسلىدە نىسابىبىنىڭ زىياخان ئىسىملىك بىر سىڭلىسى بولۇپ، يېشى ئوتتۇزغا كىرىپ قالغان بولسىمۇ، تېخىچىلا قىز ئىدى. زىياخانىنىڭ بۇنداق قېرى قىز بولۇپ ئولتۇرۇپ قېلىشىغا ئۇنىڭ مېيىپلىقى سەۋەب بولغانلىقىنى باغئېرىقتىكى ھەممە ئۇلۇغ - ئۇششاق بىلەتتى. ئۇنىڭ سول كۆزى قارىغۇ، ئوڭ كۆزى ئالىغاي ئىدى، تېخى ئانىسى تاجى خېنىمنى تارتقان سوزۇنچاق قاپقارا يۈزى كىچىك ۋاقتىدا قارا چېچەك چىقىپ چوقۇر بولۇپ قالغانىدى، بولۇپمۇ ئۇنىڭ قىپقىزىل گۆش قايناپ چىققان قارىغۇ كۆزىنى كۆرگەندە ھەرقانداق ئادەمنىڭ تېنى شۈركۈنەتتى.

قىز بالىنىڭ بالاغەتتىن ئېشىپ ئولتۇرۇپ قېلىشى ئاتا - ئانا ئۈچۈن گۇناھ ھېسابلىناتتى. شۇڭا، ساھىبىبەگ بىر كۈنى مەسچىتتىكى راھىتى بار، كۆڭلى تارتقان پېشۋالارغا دەردىنى تۆكتى. ئۇلار ئۇنىڭغا قىزنى بىرەر ئەركەك زاتىنى تېپىپ، مېيىپ، ئەقىل - ھوشى جايىدا بولمىغان سارالڭ قېتىش، ئەڭ بولمىغاندا ئون ياشتىن ئاشقان ئوغۇل بالا بولسىمۇ مەيلى،

www.uyghurkitap.com

بىرەرنى تېپىپ، ئۇنىڭغا نىكاھلاپ بېرىپ، زىممىسىدىكى سۈننەتنى ئادا قىلمىقى كېرەكلىكى ھەققىدە مەسلىھەت بېرىشتى. ساھىببەگ بىلەن تاجى خېنىم بۇ توغرۇلۇق بىر كېچە باش قاتۇرۇشتى. باغئېرىق، ياقۇم، پەيزاۋات دېگەن بۇ كەنتلەردە بۇ خىلدىكى ئەركەكلەرغۇ بار ئىدى، لېكىن قىزنى ئۇنداقلارغا جۈپلەپ قويۇشقا ئۇلارنىڭ كۆڭلى ئۇنىمايتتى. نېمىلا دېگەنبىلەن قىز ئۇلارنىڭ ئۆز پەرزەنتى ئىدى ـ دە!

ئەر ـ خوتۇن ئىككىسى ئۇيان ئويلا ـ بۇيان ئويلا، ئاخىر زىياخاننى نىسابىبىنىڭ قېينئىنىسى ئۆمەرگە چېتىپ قويۇش نىيىتىگە كەلدى. بۇ چارە تاجى خېنىمنى قەۋەتلا خۇشال قىلىۋەتتى. شۇنداقتىمۇ، ئۇ سەل ئارىسالدى بولۇپ، ئىچىدە ئېلاخۇن خەلپىتىمدىن ئەنسىرەپ قالغانىدى. ساھىببەگ بولسا ئالىقىنىنى ھاۋادا قىلىچ شىلتىغاندەك بىرلا شىلتىپ:

— ئۇنىڭغا يېكەنلىكتىكى ھېلىقى بىر پارچە يەرنى بەرسەم، ھېلىغۇ ئىنىسى ئىكەن، ئىنىس ـ جىنىسىمۇ ماقۇلغا كەلتۈرىدۇ، — دەپ گەپنى ئۈزۈۋەتتى.

ئانىسى تاجى خېنىمنىڭ گەپلىرىنى زېھىن قويۇپ ئاڭلىغان نىسابىبى نېمە دېيىشنى بىلمەي، بىرھازاغىچە جىممىدە ئولتۇرۇپ كەتتى. سىڭلىسى زىياخان ئوتتۇز ياشقا كىرىپ قالغان، ئۆمەر بولسا ئەمدىلا ئون تۆت ياشنىڭ بوسۇغىسىغا قەدەم ئالغان كىچىك بالا، ئۇ خوتۇن نېمە، ئۆي نېمە، تۇرمۇش نېمە، تېخى بىلمەيدۇ. بۇلارنىڭ قەدرىگە يېتىشىمۇ ناتايىن. شۇنداق بولغاندا ئۇلارنى خۇددى تاشنى تاياقتا تاڭغاندەك زورلاپ تېڭىپ تويىنى قىلىپ قويسا... ئاقىۋىتى قانداق بولار؟

— ئانا، — دېدى نىسابىبى ئېغىر تەلەپپۇزدا، — «يانتۇ يەر يەر ئەمەس، كىچىك بالا ئەر ئەمەس دېگەن» گەپ بار. ئۆمەر ئەمدىلا ئون ئۈچ ياشنى تۇگەتكەن بالا. سىڭلىمنى ئۇنىڭغا چېتىپ قويساق، ئاقىۋىتى چوقۇم خەيرلىك بولمايدۇ.

— نېمە، سەن زادى نېمە دېمەكچىسەن؟

— ئۆمەر تېخى كىچىك، ئۇ خوتۇننىڭ قەدرىنى بىلمەيدۇ، زىياخانغا قاراپمۇ قويمىسا قانداق قىلىمىز؟

— ئىچىڭگە كىرىپ چىقسام، ئۆمەرنى خوتۇننىڭ كۆڭلىنى ئېلىشنى بىلمەيدۇ دېمەكچىمسەنغۇ تايىنلىق، — تاجى خېنىمنىڭ قىسىق كۆزلىرى يوغان ئېچىلدى، — ھەي، ئوغۇل بالا دېگەن ئانىسىنىڭ قورسىقىدىن ھەممە ھۇنەرنى ئۆگىنىپ چۈشەتتىمۇ؟ مۇسۇلمانچىلىق دېگەن ئاستا ـ ئاستا بولمامدۇ؟!

— ئەمىسە، زىياخان مۇسۇلمانچىلىق ئاستا ـ ئاستا دەپ ئۆمەر يېتىلگۈچە ئۇنى ساقلامدۇ؟

— ھوي، گەپ قىلماي دېسەم خېلىلا بويىۇنتاۋلۇق قىلىۋاتىسىنا، ئۆلگۈر، — تاجى خېنىمنىڭ چىرايى تېخىمۇ قارىداپ كەتتى، — سەن ئىككى ـ ئۈچ ياشلىق ئوغۇل بالىلىرىڭنى تۇسۇپ باقمىغانمۇ؟ ئۇنىڭ ئەۋرىتىگە قاراپ باقمىغان، مىختەك تىكىلىنىپ قالغان ئۈجىكىنى كۆرۈپ باقمىغانمۇ؟ ئۇلارغا قارىغاندا ئۆمەر دېگەن ئون ئۈچ ـ ئون تۆت ياشلىق ئوغۇل بالا تۇرسا؟ گەپ قىلمىسام نېمانداق ئاغزىمنى تاتىلايسەن؟ ئۇقۇپ قوي، بۇ دېگەن داداڭنىڭ تاپشۇرۇقى!

— ئەمدى ئانا، — نىسابىبى «داداڭنىڭ تاپشۇرۇقى» دېگەن سۆزدىن بىردىنلا پەسكويغا چۈشتى، — مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم، ئۆمەر ئاچقان يەرگە بارماي، سىڭلىمنى رەللە قىلىپ قويارمىكىن دېگەنلا گەپ.

— سىڭلىڭنىمۇ بوش چاغلىما، ئۇ ئوتتۇز ياشقىچە ئەر قارىسى كۆرمەي قىسىر كېيىكتەك دىرقىراپ كەتتى. ئۇ ئۆمەرنى شېرىن سۆخەن لەۋزى، شۇللۇق خۇلقلىرى، سىلاپ ـ سىيپاشلىرى بىلەن ئۆزى كۆندۈرۈۋالىدۇ. گۆش يېگەن مۈشۈك بەرگە دەندەپ قالغاندەك، كېيىنچە ئۆمەر نامازشام بولمايلا يوتقانغا كىرىۋالامدۇ تېخى! ھى ـ ھى ـ ھى...

تاجى خېنىم تۈمشۇقىنى مۇشتىدا تۇسۇپ، خېلىغىچە خىرقىراپ كۈلدى. ئانىسىنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن نىسابىبىمۇ

www.uyghurkitap.com

كۆلدى. ئۇ يەنە ئانىسى بىلەن خېلى ئۇزاققىچە بىرنېمىلەرنى دېيىشتى. نىسابىبى ئاخىر: «ئۇنىڭدىن خاتىرجەم بول، ئۆزۈم ئەھىياغا كەلتۈرىمەن» دەپ قوللىرىنى پۇلاڭلاتتى. ئۇلار يەنە كۆسۈرلاشقاچ كوچىغا چىقتى ۋە ئېرىق لېۋىدە زوڭزىيىپ ئولتۇرغان ئۆمەرنى كۆرۈپ جىم بولۇشتى. ئۆمەرمۇ تەركىھۆرمەت بولمىسۇن ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپ، تاجى خېنىمغا ئېگىلىپ سالام قىلدى. ئۆمەرنىڭ قاملاشقان سىن - سىپاتىدىن زوقلانغان تاجى خېنىمنىڭ كۆزلىرى خۇددى بىر تەڭنە سۈتنى كۆرگەن مۇشۇكتەك چوڭ ئېچىلدى.

— ئاللا خۇدايىم، بۇ ئەيسا داموللامنىڭ كەنجى مۇدۇكى ئۆمىراخۇنىيا! ئەجەب سۈيىكى چىرايلىق، ئۆزى يېقىشلىق بالا بوپتا، ئانۇش - ئانۇش... سېنى بالا قىلىۋالسام، خۇش بولامسەن؟

خۇددى قارا ئالۋاستىغا ئۇچراپ قالغاندەك، ئۆمەرنىڭ تېنى شۈركۈنۈپ كەتتى. ئۇ نىسابىبىنى ئېشەككە مىندۈرۈپلا كېتىپ قالدى. تاجى خېنىمنىڭ «بالا قىلىۋالسام» دېگەن گېپىنىڭ تەسىرىمۇ ياكى نىسابىبىنىڭ پات - پاتلا سىرلىق تىكىلىپ قاراشلىرىنىڭ سەۋەبىدىنمۇ، ئىشقىلىپ، ئۆمەرنىڭ كۆڭلى ئېغىپ، يۈرىكى ئەنسىز سالماقتا ئىدى. ئۇ ئەتىسى تاڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن شىغىلۇجى جاڭگاللىقىغا ماللىرىنى ئادەتتىكىدىن بۇرۇنراق ئاپاردى. لېكىن، يۇسۇپ تېخى كەلمىگەنىدى. بۇ ئىككى قويچى بالا قانداقلىكى ئىشقا ئۇچرىسۇن، ھەتتا كۆرگەن چۈشلىرىگە قەدەر ئورتاقلىشاتتى. ئۇ يولغا قاراپ راسا تاقەتسىزلىنىپ تۇرغاندا، ئاسىمگۈل قوي - ئۆچكىلىرىنى ھەيدەپ كېلىپ قالدى.

— ئاسىمگۈل، ماللارغا قاراپ تۇرغىن، — دېدى ئۆمەر جىددىيلەشكەن ھالدا، — يۇسۇپنىڭ ھازىرغىچە كەلمىگىنىگە قارىغاندا، چوقۇم بىر ئىش بولدى، مەن بېرىپلا كېلەي.

— بوۋىسىنىڭ ئەھۋالى ياخشى ئەمەس دەۋاتاتتى.

— مەنمۇ شۇنىڭدىن ئەنسىرەۋاتىمەن.

ئۆمەر قوم بارخانلىرى ئارا، چاتقاللىشىپ كەتكەن ياۋا قومۇش، چىغىرتماق، بۇيا، ئەمەن، لويلا، قىزىلقورايلار ئارا يوگۇرۇپ كېتىپ قالدى. ئۇ راۋان ئۆستىڭنىڭ تارراق يېرىدىن سەكرەپ ئۆتۈپلا، ئۇلاغ يولى بىلەن پەيزاۋات كەتتىنى، ئاندىن ياقۇم كەنتىنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، باغئېرىق كەنتىنىڭ بېشىغا چىققىنى ۋە داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى. چۈنكى، سەلەي مىرابنىڭ هويلىسى ئالدىدا بىرقانچە جامائەت قول باغلاپ تۇرۇشاتتى ۋە ئۆزئارا كۇسۇرلاشقىنىچە نېمىلەرنىدۇر دېيىشمەكتە ئىدى. يۇسۇپنىڭ يىغان بىلەن يىغلىغان ئاۋازى كوچىغا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۆمەر هويلىغا كىرىپ ئاغىنىسى بىلەن قۇچاقلىشىپ، ئۇنىڭغا سەۋر قىلىشنى ئېيتىپ، ئاندىن جاڭگالغا قايتىپ كەتتى. ئەگەر ئېلاخۇن خەلپىتىم كۆرۈپ قالسا، «مالارنى تاشلىۋېتىپ بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىسەن؟» دەپ چالۋاقاپ كەتكەن بولاتتى.

ئۆمەرنىڭ يىغىدىن قىزىرىپ قالغان كۆزىنى كۆرۈپلا نېمە ئىش بولغانلىقىنىڭ تېگىگە يېتىپ بولغان ئاسىمگۇل ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ جىم بولۇپ قالدى. ئەمەر بوۋاي كېتىپ قالغانىدى، ئەمدى ئۇنىڭ بىلەن تەڭ بۇ يېتىم قىزنىڭ كىچىككىنە خۇشاللىقىمۇ تەڭ كېتىدىغان بولدى. توۋا، كۆڭۈل دېگەن ئەجەب هوشيار نېمىكەنە، ئۇنىڭ بىرنەچچە كۈننىڭياقى يۈرىكىنىڭ ئەنسىز سوققىنى بىكار ئەمەس ئىكەن - دە! هەي يۇسۇپ، ئوت قۇيرۇقلۇق قىلىپ، ئۆمەرنى دەيدەيگە سېلىپ، ئۇنى تاغ ئارقىسىغا ئاچىقىپ كەتكۈچە، ئۆزۈڭلا پېشىڭنى قېقىپ كەتسەڭ بولماسمىدى؟ مانا ئەمدى ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۆمەرمۇ كېتىپ قالسا، ئاسىمگۇل قانداق قىلىدۇ؟...

ئاسىمگۇلنىڭ بۇنداق ئەندىشىگە چۈشۈپ قېلىشىنىڭ سەۋەبى ئوقۇرمەنگە ئايان بولسا كېرەك. ئۇ ئۆمەر بىلەن تونۇشقان چاغلىرىدا ئون ئىككى ياشلىق قىز ئىدى. مانا ئەمدى ئون ئۈچ ياشلىق، ئوماق، ئاق - قارىنى پەرق ئەتكۈدەك، كۆڭۈلگە تالىق

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئىشلارنى سەل ـ پەل ئويلىغۇدەك بولۇپ قالدى. دەسلەپتە ئوغرىلىغان كاۋا، قوغۇن، توخۇ، كەپتەر، كاكچىلارنى تەڭ يېيىشكەندە، بۇ قىز ئۆزىنى ئۆمەر بىلەن يۇسۇپنىڭ شېرىكىدەك، ئاداش ـ ئايمىقىدەك ۋە بىر تۇغقان قېرىنداشىدەك ھېس قىلغانىدى. كېيىنچە سۇبھى ـ شەپەقلەردە، ئاق ئايدىڭ كېچىلەردە، ئاسمىنى كەڭ جاڭگالدا، پىنھان قوم بارخانلىرىدا ئۇ ئۆمەر بىلەن ھەمسۆھبەت ۋە سىرداش بولۇپ، ئۆزئارا تولىمۇ ساددا مۇڭلىرىنى تۆكۈشۈپ قالدى. كۆزگە كۆرۈنمەس بىر رىشتە بارا ـ بارا ئۇلارنى باغلاپ قويدى. ئاسىمگۈل چاچلىرىغا يېلىم چېپىپ تارىنىپ يۈرىدىغان، ئۇسما قويۇپ، ئەينەككە قارايدىغان، كىيىملىرىنى پاكىز يۇيۇپ، رەتلىك كىيىنىدىغان بولۇپ قالدى. ئەدناسى ئۆمەرنى كۆرسە قىزىرىپ كۆزىنى ئۇنىڭدىن قاچۇرىدىغان، پۇت ئۇچىدا يەر چىجىپ تىك قارىيالمايدىغان، ئۇ ئۇزاپ كەتسە، ئېغىر خورسىنىپ ئارقىسىدىن تەلمۈرىدىغانمۇ بولۇپ قالغانىدى. بۇ ئىشلارنى قانداق چۈشەندۈرۈش كېرەك؟ ياراتقان ئىگىسى بۇ يېتىم قىزنىڭ كىچىككىنە يۈرىكىگە ئۆمەرنىڭ ئىشقىنى سېلىپ قويدىمۇيا؟ قارىڭا، ئايىغى ئاستىدىكى ئوت ـ خەسلەرگە قاراپ مۆلدۈرلەپ ياش تۆكۈپ تۇرغان بۇ قىز نېمانچە بىچارە ـ ھە! ئەگەر ئۇ قىزلىق شەرم ـ ھايانى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ: «مەن ساڭا كۆيۈپ قالدىم» دېيەلىگەن تەقدىردە، ئۆمەر: «كەچۈرگىن، سېنىڭ ئەزىز پەزىلىتىڭنى، مېھرىبان يۈرىكىڭنى قوبۇل قىلالمايمەن» دېيەلەرمىدى؟ ئۇنداقتا، بۇ ئۇنىڭ كور بولۇپ قالغىنى بولمامدۇ؟

نېمىلەرنى دەپ كەتتۇق، ئۇلار تېخى كىچىك ھەم ساددا سەھرا باللىرى ئىدى. ئۇلاردا ئۇنداق يۈرەككە تالىق پىشىپ يېتىلگەن ھېس ـ تۇيغۇلار تېخى بولمايتتى. بولدى دېگەندىمۇ، بۇ كىچىك قىزنىڭ ئۆز تەڭتۇشلىرىنىڭ بەختسىز كەچۈرمىشلىرىنى كۆرۈپ، ئۇلارغا ئوخشاپ قالماسلىقنى ئويلىغىنى، ئۆزلىرىنىڭ ھۆرلۈكىگە ۋە بەختىگە بولغان

ئىنتىلىشى ئىدى، خالاس.

— ئاسىمگۇل، بولدى يىغلىما،— دېدى ئۆمەر پەس ئاۋازدا،— بوۋاي ئارام تاپتى.

— مەن... مەن ئۇنىڭغا يىغلاۋاتقىنىم يوق، ئۆز بەختىمنىڭ قارا ئىكەنلىكىگە يىغلاۋاتىمەن، — ئۇ ئىسەدەپ سۆزلىيەلمەي قالدى، — مەن سېنى ئۆز ئاكامدىن چارە كۆرەتتىم، تاغدەك ئىشىنەتتىم، مانا ئەمدى كېتىدىغان بولدۇڭ، بولدى كەت، كېتىۋەر. سېنىڭ ئالدىڭدا مەن نېمىدىم؟ ئۆلەمدىم ـ تىرىلەمدىم، ئۆزۈمنىڭ شورى بولسۇن. پېشانەم ئەزەلدىن تەتۈر ئىكەن... بۇ دۇنيادا مېنىڭ ئىچ كۆيەر ئادىمىم قالماپتۇ...

— ئاسىمگۇل، — قىزنىڭ سۆزلىرىدىن يۈرىكى پۇچىلانغان ئۆمەر يىغلامسىراپ سۆزلىدى، — سەن... سەن بۇنداق دەپ تۇرۇۋالساڭ، بولدى مەن كەتمەي !...

— بولدىلا، كېتىۋەر، ئىلىخونىڭ بىر ئېرىقىدا يامبۇ، بىر ئېرىقىدا ئالتۇن ئاقىدۇ دېيىشىدۇ، — قىزنىڭ كەيپى خېلىلا چىگىچ ئىدى، — سېنىڭ قىساسىڭ مېنىڭ بويىنۇمدا قالمىسۇن يەنە !

ئاسىمگۇل چاۋار ـ چاتقاللارغا پۇتلاشقىنىچە يۈگۈرۈپ كېتىپ قالدى. ئۇ چىچىلغان ھەم ئەسەبىيلەشكەن ھالدا قوي ـ ئۆچكىلىرىنى ئايرىپ، كەنت تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. ئاسىمگۇل كېتىپ خۇددى چۆلدىن يۇتۇۋالغاندەك بولۇپ قالغان ئۆمەرمۇ ماللىرىنى ھەيدەپ كېتىپ قالدى. ئۇ ھويلىغا كىرگەندە، بىر قانچە تالىپ نەرسە ـ كېرەك قويۇلغان ئامبارنىڭ قېشىدىكى بىر ئېغىزلىق ئۆيىنى بىكارلاپ، سۇ سېپىپ سۇپۇرۇۋاتاتتى. ئۆمەر ئۇلارغا قاراپمۇ قويماي ئاشخانا ئۆيگە كىردى ـ دە، ئوچاق ئۈستىگە قويۇپ قويغان بىر زاغرىنى ئېلىپ مەكتىپىگە كەتتى. ئۇ چۈشتىن كېيىن مەكتەپتىن قايتىپ كەلگەندە، تالىپلار سۇ ـ پۇرۇپ تازىلىغان ئۆيگە كىگىز، گىلەم ۋە يوتقان ـ كۆرپە تو ـ شۇۋاتاتتى. نىسابىبى بولسا: «ئۇنى ئۇ يەرگە قوي، بۇنى بۇ يەرگە

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئـاس !»، «هەي، ئۇنى بـۇلۇڭغـىراق سۇرۇڭلار !» دەپ ۋارقىـراپ ـ جارقىراپ بۇيرۇق قىلىۋاتاتتى. ئۆمەر ئىچىدە: «شـۇنچە كۆپ يـا ـ سىداق ئۆيلەر تۇرسا، بۇ ئۆي نېمىگە لازىم بولۇپ قالـدىكىنـە؟» دەپ غودۇڭشىغانچە هويلا ـ ئارامنىڭ ئىشلىرىغا كىرىشىپ كەت ـ تى. ئۇ ئېغىل ـ قوتانلاردىن چىلە ـ قىغلارنى چىقىرىپ، ئور ـ نىغا قۇرۇق توپا بىلەن سېسىق سامان چاچتى. بۇ ئىشنى قىلىپ بولۇپ يۈزىنى يۇدى، ئاندىن مـاللارنى هەيدەپ جاڭگالـغا كەتتـى. لېكىن، ئاسىمگۈل قوي ـ ئۆچكىلىـرىنى ئايرىم باقتـى. بىللـە ئوتلاپ كۆنۈپ قالغان ماللار هە دېسە ئۆمەرنىڭ ماللىرىنىڭ قېـ ـ شىغا قېچىپ كېلىۋالاتتى. ئـاسىمـگـۈل ئۇلارنى ۋارقىـراپ ـ تىللاپ، ئۇزۇن تايىقىدا ئۇرۇپ ئېلىپ كېتەتتى. قـۇم بارخىنـى ئۈستىدە تىزلىرىنى قۇچاقلاپ ئولتۇرغان ئۆمەر قىزغا نېمـە دې ـ يىشىنى، قانداق تەسەللى بېرىشىنى بىلەلمـىدى. ئاسىمـگۈلنىـڭ ئاۋازى، هەرىكەتلىرىدىن ئۇنىڭ ئۇمىدسىزلەنگەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى. يىراق، ئۇ يات ـ ياتلا ئارقىغا قاراپ قويـاتتى ۋە قېـرى توغراقتا يۆلەنگىنىچە ياشلىق كۆزلىرى بىلەن شىڭگۈجى جاڭگال ـ لىقنىڭ ئەڭ يىراق روجەكلىرىگىچە، مانانلىق ئـىزنالىرىغىچە قارايـتتى. كۆكـسى كۆتۈرۈلـەتتى ۋە چۈشـەتتى. بىـر ـ بىرىنى قوغلىشىپ چۇشۇۋاتقان سۇزۇك ياشلىرى ئۇنـىڭ يۇمران يۈزلـە ـ رىنى سۆيۈپ ئېڭىكىدىن تامچىلىماقتا ئىدى. ئۇ ئېسەدەپ، ئۆپ ـ كىدەپ يىغلاۋاتاتتى ـ يۇ، ئەمما ئاۋازىنى چىقارمايتتى. شۇ تاپتا بىركىم ئۇنىڭ بېشىنى سىلاپ قويسىلا، ئـۇ هۆڭگـىرەك ئېتىپ يىغلاپ، شۇنىڭ باغرىغا سىڭىپ كەتكەن بولار ئىدى.

ئۆمەر شۇ كۈنى كەچلىكى يۇسۇپكە هەمراھ بـولۇپ ئۇنىـڭ بىلەن ئـوتتۇرا كېچىگىچە مۇڭدىشىپ ئولـتۇرغاچقـا، ئەتىسى ئۇخلاپ قېلىپ، ماللارغا ئۆگزىدىكى پىچـان، چۆپلەرنـى سېلىپ بېرىپ مەكتەپكە كەتتى. ئۇ چۈشتىن كېيىن قايتىـپ كەلگەنـدە، ئاشخانـىدا بىـرمـۇنچە ئـايـال گۆش تـوغـراپ، سـەۋزە قەلـەمچـە قىلىۋاتاتتى. ئېلاخۇن خەلـپىتىـم، بەزىدە بولـسا نىسـابىبى ئۈز

ئالدىغا خەتمىقۇرئان ئۆتكۈزگەچكە، ئاشخانىدىكى پاتىپاراقچىلىق ئۆمەرگە يېڭىلىق تۇيۇلمىدى. ئۇ هويلىدىكى ئىشلارغا تۇتۇش قىلدى. ئۇ ئىشنى ئەمدىلا باشلىۋىدى، ئاكىسى ئىبلاخۇن خەلپىتىم چاقىرىپ قالدى. ئۇ ئۇدۇللا مېھمانخانا ئۆيگە كىرىپ كەلدى، ئاكىسى ئىككى قات كۆرپە ئۈستىدە تەسۋى سىيرىپ ئولتۇراتتى. يەڭگىسى نىسابىبى قانداقتۇر كىيىملەرنى قۇچاقلاپ تۇراتتى. ئۆمەر مېھمانخانا، هۇجرا، ئاشخانىلارغا قاراپ هەيرانلا قالدى. چۈنكى، گىلەم ـ كۆرپىلەر سېلىنغان سەندەل ياغىچىنىڭ بىر خىل مەززىلىك هىدى دىماققا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. ئىبلاخۇن خەلپىتىم بىلەن نىسابىبىمۇ خېلىلا هەشەمەتلىك كىيىنىۋالغانىدى.

— بۈگۈن كەچ ماللارنى جاڭگالغا ئاپارما، — دېدى ئىبلاخۇن خەلپىتىم كۆزلىرىنى قاچۇرۇپ، — ئۆيگە مېھمان كەلمەكچى.

— مېھمان كەلسە كېلىۋەرمەمدۇ! — ئۆمەر قوپاللا تەگدى، — بۇ چاغقىچىمۇ مېھمان كەلسە زاغرامنى يەپ، ئۇماچىمنى ئىچىپ، ئىشىمنى قىلىۋېرەتتىمغۇ؟

— بۇ قېتىم كېلىدىغىنى ئۇياتلىق مېھمان، — نىسابىبى بىردىنلا ئۆكتى، — مانا بۇ يەكتەك، ئۆتۈك، تامىال، ئۈستىبېشىڭنى يەڭگۈشلىۋال. هازىرلا چىقىپ يۈز ـ بويۇنلىرىڭنى يۇيۇپ، قاسماقتىن ئادا بول.

— ماللارغا پىچان، زىغىر پالىڭى سېلىپ بېرىپ، هويلىدا پاكىززەك يۈرگىن، — دېدى ئىبلاخۇن خەلپىتىم تەسۋى سىيرىۋېتىپ، — مېھمانلار ئالدىدا يۈزۈمنى تاپلىما تېزەك قىلىدىغان بولساڭ، مەندىن يامانلىما !

ئۆمەر ماقۇل ياكى ياق دېمەيلا ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. بۇنداق تەركىھۆرمەتتىن ئىچى تارتىلغان ئىبلاخۇن خەلپىتىم ئېغىر پۇشۇلداپ، بېشىنى چايقىدى. يەنە كېلىپ ئۆمەرنىڭ مەنىستىمەسلىك بىلەن ئاغزىنى قىيسايتىپ، دىمىقىدا سوغۇققىنا كۈلۈپ قويۇشى نىسابىبىنىڭ ئوغىسىنى قاينىتىۋەتتى، ئۇ

كۆزىنىڭ ئەستەر پاختىسىنى چىقىرىپ: «ھۇ، سۆرۈن تەلەت سەت !» دېدى ـ دە، ئۇنى چاقىرماقچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللىدى، ئېلاخۇن خەلپىتىم:

— ھاي بەس ! توشقانمۇ جانغا تاقاشسا ئادەم چىشلەيدۇ. ئۇنى سىلاپ ـ سىيپاپ قەيەسگە سولىۋالىماق جايىزدۇر... — دەپ قولىنى كۆتۈردى. بۇ چاغدا ئۆمەر: «قولۇڭدىن كەلگىنىنى قىلىشامسەن؟!» دەپ غودۇڭشىغانچە ياتىقىغا كېتىۋاتاتتى. ئۇ ئېغىلغا يانداش سېلىنغان ئۇلاغ جابدۇقلىرى ئامبىرىدا ياتاتتى. ئامباردىكى بۇغا، جاۋەن، توقۇم، ئۇچۇلۇق، تۆشباغ، قۇشقۇن دېگەندەك نەرسىلەردىن ئات ـ ئېشەكنىڭ ئاچچىق تەرى ۋە بۇلغار، كۆن، شاۋۇرۇن ھىدلىرى گۇپۇلدەپ پۇراپ دىماقنى ئېچىشتۇراتتى. ئەمما، ئۆمەر بۇلارغا ئادەتلىنىپ كەتكەنىدى. ئۇ نىسابىي بەرگەن يەكتەك، تامبال، ئۆتۈكلەرنى ياتىقىغا تاشلاپ قويۇپ، تۆمۈر ئارىنى ئالدى ـ دە، كالا ـ ئېشەك ئېغىلىغا كىرىپ كەتتى. ھەرقانچە ئۇياتلىق مېھمان كەلگىنى بىلەن، ئېغىلغا دۆۋىلىنىشىپ كەتكەن قىغ، چىلەنى بىركىم ئۇنىڭغا چىقىرىشىپ بېرەتتىمۇ؟ ھەر كۈنلۈكى چۈشكەن قىغنى ھەر كۈنلۈكى ئادالاپ تۇرمىسا، ئۆزىگە تەس كېلەتتى.

ئېغىللارنىڭ ئالدى تاختايلار بىلەن ئاھادا قىلىنغان بولۇپ، قىغ ئاستى تەرەپتىكى كاتەكچە تۆشۈكلەردىن سىرتقا چىقىرىلاتتى. شۇڭا، ھويلىغا كىرگەن ھەرقانداق مېھمان ئۆمەرنى كۆرەلمەيتتى. ئۇ بىر ئېغىل، ئىككى قوتاندىكى قىغلارنى چىقىرىپ، ئاستىغا قۇرۇق توپا بىلەن سېسىغان سامان چېچىپ بولغۇچە زاۋال ۋاقتى بولۇپ قالدى. بىرمۇنچە پەرەنجىلىك ئايال ئاشخانىدىن لېگەن ـ لېگەن گۆشلۈك پولۇنى ئاچىقىپ مېھمانخانىغا توشۇماقتا ئىدى. ئەمما، تونۇمايدىغان ئىككى ئادەم ھويلىدا ئۇنىڭ ئارقىسىغا چۈشۈۋالغانىدى. ئۇلار ئۇ ياتاققا كىرسىمۇ، تەرەتخانىغا بارسىمۇ، لاپاستىن ئوت ـ خەس چۈشۈرسىمۇ ئارقىسىدىن قالمايتتى. ئۇلارنىڭ تەلەتىدىن بىر

خىل ياۋۇزلۇق چىقىپ تۇراتتى. ئۆمەر ئىشلىرىنى تۈگىتىپ ئەمدىلا ياتاق ئالدىغا كېلىپ تۇراتتى، ئېلاخۇن خەلپىتىم پالاقلاپ يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدا ھېلىقى ئىككى بەتبەشىرە تۇراتتى.

— ھەي، يەڭگەڭ بەرگەن كىيىملەرنى نېمىشقا كىيمىدىڭ؟ ئۇستىبىشىڭدىن تېزەكلا پۇرايدۇغۇ؟

— ئېغىل - قوتانلاردىن قىغ چىقاردىم.

— مەن ساڭا قىلما دېمىگەنمىدىم؟

— ئەتىگىچە دۆۋىلىنىپ كەتسە، سەن قىلىشىپ بەرمەيدىغانسەن؟

— ئەستاغپۇرۇللا، ما گەدەنكەشنى! — ئېلاخۇن خەلپىتىم پېشايۋاندا قاراپ تۇرغان ساھىببەگكە ئەندىككەن ھالدا قاراپ قويدى، — بولدى، بولدى، ئەمدى ئۆلگۈرمەيدۇ.

— ساھىب بېگىم بىزگە بۇنى، — دېدى ھېلىقى بەتبەشىرە ساقاللىقتىن بىرى، — نىكاھ قىلىدىغان ئاخۇنلارنىڭ ئالدىغا ياساندۇرۇپ ئەكىرىڭلار دېگەن، لېكىن ئۇ ئېغىلدىن چىقماي تۇرۇۋالدى.

ئۆمەر «نىكاھ» دېگەن گەپ بىلەن «ساھىببەگ» دېگەن ئىسمنى ئاڭلاپ، كۆزلىرى چەكچەيگەن ھالدا ئاكىسىغا، ئاندىن ئۆزىگە ھۇرپىيىپ قاراپ تۇرغان ئىككى ئادەمگە قارىدى ۋە قانداقتۇر بىر شۇملۇقنى كۆڭلى تۇيۇپ ئارقىسىغا ئىككى قەدەم داجىدى. ھېلىقى ساقاللىق بەتبەشىرە بىلەن يەنە بىر تازچاق پوقاق ئۇنىڭ ئىككى بىلىكىدىن چىڭ قامالالاپ تۇتۇۋالدى.

— ئاكا... بۇ... بۇ... نېمە گەپ... مېنى... مېنى نېمە قىلماقچى؟ — يىغلامسىرىدى ئۆمەر، — مېنى قويۇۋېتىڭلار، قويۇۋەت دەيمەن!

ئۆمەر قاتتىق ۋارقىرىغانىدى، تازچاق پوقاق ئۇنىڭ ئاغزىغا شاپىلاق بىلەن بىرنى سالدى ھەم شامالدا ساڭگىلاپ قالغان قاپاقتەك گۇڭگۇلدىدى:

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— ھەي ئەزمە موت ـ موت، خوشال بولماي نېمىگە چىچاڭشىيسەن؟ سېنى نېمە قىلاتتۇق، ياپىلاق شەگە پادىشاھ بولىسەن شۇ ! ئۇقتۇڭمۇ؟

— قارا، ئۆمەر ئۇكام، — ئىلاخۇن خەلپىتىم سەل چۆچۈپ قالغانىدى، — مېھمانخانىغا كىرگەندە، ئاخۇنۇم «ئالدىڭمۇ؟» دېسە «ئالدىم»، «قوبۇل قىلدىڭمۇ؟» دېسە، «قىلدىم» دېگىن، بولامدۇ؟ بولمىسا ساھىب بېگىمنىڭ مۇنۇ ئادەملىرىنىڭ قولىدىن ساق چىقمايسەن...

ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەن ئۆمەر جېنىم ئاكا دەپ يالۋۇرماقچى بولىۋىدى، ھېلىقى دىۋە سىياق ئىككى ئادەم بىلەكلىرىنى ئوشتۇۋەتكۇدەك سىقىپ تۇتۇپ، پۇت ـ قولىنى يەرگە تەگكۈزمەي، ئۇنى دالان ئۆيگە ئەكىردى ھەم گەجگىسىدىن ئىتتىرگەنچە مېھمانخانىنىڭ بوسۇغىسىغا ئەكەلدى. شۇ چاغدىلا ئۇ ئىككى چوكان ئوتتۇرىغا ئېلىۋالغان ئېگىز، تەتۈر ئۆستىخان بىر ئايالنى كۆردى. ئۇنىڭ بېشىغا غىجىم رومال ئارتىلغان بولۇپ، يۈزىنى كۆرگىلى بولمايتتى. ئاڭغىچە ئۇ «تەگدىم !» دەپ ۋارقىرىدى. بۇ چاغدا ئېيىقتەك ئىككى ئادەم قاتتىق قامالىۋالغان بىلەكلىرىنىڭ دەھشەتلىك ئاغرىقىغا چىدىيالمايۋاتقان ئۆمەر نېمە ئىشلارنىڭ بولۇۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرالمايلا قالدى.

— ئالدىم دېگىن، ئالدىم دېمەمسەن، كالۋا؟ شاپ بول !...

ئۆمەردىن جاۋاب ئالالمىغان ساقاللىق مېھمانخانىغا قاراپ: «ئالدىم !» دېدى دەپ ۋارقىرىدى، ئاندىن ھەممە بىردەك دۇئاغا قول كۆتۈرۈشتى. جامائەت ئۆپۈر ـ تۇپۈر بولۇشۇپ، «يىگىت» بىلەن «قىز»نى ھويلىغا ئاچىقىپ ئوت ئاتلاتتى. گىلەمگە ئولتۇرغۇزۇلغان قىزنى تۆت ئادەم كۆتۈرۈپ ماڭدى. «يىگىت»نى يەنىلا ھېلىقى ئىككى قاۋان ئوتتۇرىغا ئېلىۋېلىپ، ئۇنىڭدىن بىر قەدەم نېرى بولۇشمىدى. ئۆمەر ئەتراپقا بويۇنداپ قارىسا ياكى

يىغلىغىلى قويسا، ئۇلارنىڭ بىرى بىقىنىنىڭ گۆشىنى قامالىسا، يەنە بىرى بىلەك سۆڭىكىنى سۇندۇرۇۋەتكۈدەك مۇجۇيتتى. ئاغرىققا چىدىيالمىغان ئۆمەر: «ۋاي !...» دەپ سالغانىدى، تازچاق پوقاق ئۇنىڭ ئاغزىنى كاپىلا قىلىپ تۇتۇۋېلىپ:

— زۇۋانىڭنى چىقارغۇچى بولما، شوۋىچى، بولمىسا قوۋۇرغىلىرىڭنى سۇندۇرۇۋېتىمەن ! — دەپ شىۋىرلىدى. دەماللىققا ئۆزىنىڭ قانداق بالا - قازاغا يولۇققانلىقىنى ئاڭقىرالماي قالغان ئۆمەرنى ھۇجرىغا ئىتتىرىپ كىرگۈزۈشتى. ئۇ تامغا يۆلىنىپ ئەتراپقا زەن سالدى. ئىككى كۈندىن بېرى تازىلانغان ۋە سەرەمجانلاشتۇرۇلغان بۇ ھۇجرا راستلا ئىسكەتكە كىرىپ قالغانىدى. تام ئويۇقلىرىغا تىزىلغان چىنە - قاچىلار ۋالىلداپ تۇراتتى. مورا بېشىدىكى قاراچىراغنىڭ يورۇقىدا ئوتقاشتەك گىلەملەر ئۈستىگە سېلىنغان تاۋار يوتقان - كۆرپىلەر پارقىرايتتى. ئۆي ئىچىدە توي قىلغان قىز - يىگىتتىن باشقا يەنە بىر خوتۇنمۇ قول قوۋۇشتۇرۇپ تۇراتتى. يىگىت كېلىن يېنىشقا ئالدىراپ كەتتىمۇ نېمە، غىجىم رومىلىنى يېرىم كۆتۈرۈپ، ئىشىك تۈۋىدە ئۆرە تۇرغان خوتۇنغا زەردە بىلەن كۆسۈرلىدى:

— ماڭا يەڭگە كەتمەيدۇ جۇما، يىگىتنى كۆتۈشنى سەندىن ئوبدان بىلىمەن، ماڭ چىق !

يېڭى كېلىن ھېلىقى خوتۇننىڭ گەجگىسىدىن ئىتتىرىپ چىقىرىۋېتىپ ئىشىكنى گۈپىلا يېپىۋىدى، ئۆمەرنىڭ يۈرىكى جىغلا قىلىپ قالدى. ئۇ قېچىشنى كۆڭلىگە پۈككەن بولسىمۇ، ساھىبىگىنىڭ ھېلىقى ئىككى ئىتىدىن قورقۇپ قالدى. ئۇ دېرىزىنىڭ پەردىسىنى چاندۇرماي قايرىپ باقتى، كۆردىكى، ساقاللىق بىلەن تازچاق پوقاق ھويلىغا ياققان گۈلخان ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى. ئۇلار كۆزدىن يوقالمىسا بۇ ھويلىدىن ساق

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

چىقىپ كېتەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەن ئۆمەر ئىلاجىسىز ياۋاشلىق بىلەن بويۇن ئېگىپ تۇردى. بىراق، نىكاھ ۋاقتىدا ئىسمى ئاتالغان «زىياخان» ئۇنىڭ كاللىسىغا كىرىپلىۋالغانىدى. چۈنكى، ئۇ بۇ ئىسىمنى قەيەردىدۇر ئاڭلىغاندەكلا قىلاتتى. ئۆمەر ئۇيان ئويلا، بۇيان ئويلا، ئاخىر: «نىسابىبىنىڭ زىياخان دېگەن مېيىپ سىڭلىسى بار» دېگەن سۆزنى قاچاندۇر بىر چاغدا ئاڭلىغانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. ئەمما، زىياخان ئۆمەردەك ئىككى پارچە كەلگىنى بىلەن، ئاقساق، توكۇر، چولاق ياكى گاچا ئەمەس ئىدى. مانا ئەمدى ئۇ غىجىم رومىلىنى ئېلىپ تاشلاپ، كېلەڭسىز دۇخاۋا كۆڭلىكىنى سېلىۋەتتى. نېپىز يىپەك ئىچ كۆڭلىكى بىلەنلا قالغاچقا، بايىقىدىن زىلۋاراق بولۇپ قالغان بولسىمۇ، يەنىلا ئېگىز، يېگەن ــ ئىچكەندەك، سوقا سەندەلدەك تۇراتتى. ئۆي ئوتتۇرىسىدىكى ئورۇن سېلىنغان يەردە چاچلىرىنى چۇۋۇۋاتقان زىياخانىنىڭ گۆشگە چىراغ نۇرىدا ئاياللىق سىيماسىلا غۇۋا كۆرۈنەتتى، شۇنداقلا مورا بېشىدىكى چىراغقا ئارقىسىنى قىلىپ تۇرغاچقا، ئۇنىڭ يۈزى ئېنىق كۆرۈنمەيتتى. ئۆمەر جىددىيلەشكەنلىكىدىن ئاۋازىنى بولۇشىغا قويۇپ بېرىپ يىغلىماقچىمۇ بولدى. ئەمما، ساھىبىبەگنىڭ ئالدىن ئورۇنلاشتۇرۇشى بارلىقىغا كۆزى يېتىپ، بىرەر ھىيلە ئىشلىتىشنى كۆڭلىگە پۈكتى. زىياخان بولسا يوتقان ــ كۆرپە ئۈستىدە، كۈيئو ئوغۇلنىڭ كىيىم ــ كېچەكلىرىنى سېلىپ كېلىشىنى كۈتۈپ ئولتۇراتتى. كېچە بىر چاغ بولۇپ قالدى. زىياخان شەپە بېرىپ بىر ــ ئىككى قېتىم يۆتىلىپ قويدى. ئاخىرىدا سەۋر ــ تاقىتى بىر يەرگە باردى بولغاي، ئورنىدىن دەسسىدە تۇرۇپ ئۆمەرگە گۈلەيدى:

ـــ ھەي بالا، خوتۇننى ئۆرە تۇرۇپ تاڭ ئاتقۇزغىلى ئالغانمۇ؟ ـــ ئۇنىڭ خېلىلا ئاچچىقى كەلگەندەك قىلاتتى، ـــ ياكى بىرنېمەڭنى مۈشۈك يەپ كەتكەنمۇ؟ قانداق لۆم ــ لۆم نېمىسەن؟

— قورقۇۋاتىمەن...

— نېمىدىن، مەندىنمۇ؟

— ياق، دېرىزە تۈۋىدە ئايلىنىپ يۈرگەن ئاۋۇ ئىككى ئوغرىدىن...

— نېمە، ئىككى ئوغرى؟

زىياخان دېرىزە پەردىسىنى قايرىپ قارىدى ـ دە، «ئاناڭنى ھەزىلەكلەر !...» دەپ تىللىغىنىچە ئىشىكنى ئېچىپ چىقىپ نەق بوسۇغىدىلا تىل سالدى:

— ھەي لامزەللە ھېجىقىزلار، لوقمىسىز قالغان لالما ئىتتەك دېرىزىدىن تېرى كېتىشەلمەيسىنا؟! ئەگەر مېنىڭ رىزقىمغا كۆز قىزارتىشقان بولساڭ، ئۆيگە كىرىش، بىللە يەيلى !...

دۇنيادا ئەر كىشى ئۇچۇن بۇنىڭدىن سېسىق، بۇنىڭدىن قاباھەتلىك تىل يوق ئىدى. ساقاللىق بىلەن تازچاق پوقاق نېمىلەرنىدۇر دەپ غودۇڭشىغىنىچە دەرۋازىدىن چىقىپ كېتىشتى.

زىياخان ئۆيگە كىرگەنچە ئۆمەرنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇپ سۆرىگەندى. ئۇ تىرەجەپ تۇرۇۋالدى. ئابايىقى ئاچچىقى تېخى تارقىمىغاچقىمۇ، ئۇ بىردىنلا غەزەپكە كەلدى:

— ھەي گۇينىڭ بالىسى، ئەمدى ساڭا نېمە بولدى؟ !

— مەن... مەن ئۇنداق ئەسكى ئىشلارنى بىلمەيمەن...

— بىلمىسەڭ، مەن ئۆگىتىپ قويىمەن...

— جېنىم ئاچا، ما... ماڭا رەھىم قىلىڭ !...

— ھەي توخۇ پوقى، مېنى ئاچا دەيسىنا... مەن دېگەن سېنىڭ خوتۇنۇڭ !

— مەن... مەن تېخى كىچىك تۇرسام...

ئۆمەر قورققىنىدىن بېشىنى مۇرىسىگە چۆكۈرۈپ، يەردىن ئۈستۈن قارىماي سۆزلەۋاتاتتى. ئۇ زىياخاننىڭ يۈزىگە زادىلا قارىمىدى. قارىغان تەقدىردىمۇ ئۇلار چىراغ قاراڭغۇسىدا

www.uyghurkitap.com

تۇرغاچقا، بىر - بىرىنى ئېنىق كۆرەلمەيتتى. ئۆمەر ئۇنىڭغا چالا - پۇچۇق كۆز تاشلىغان بولسىمۇ، جىددىيلىك، قورقۇنچ ۋە ئەنسىزلىك ئىچىدە ھېچنېمىنى پەرق ئېتەلمىدى.

— ھەي، ئون تۆت ياشلىق ئوغۇل بالىنى كىچىك دېگىلى بولامدۇ؟ ماڭ دەيمەن...

— يا... ياق !

— مانا ئەمىسە، شوۋىچى !

زىياخان ئۆمەرنى دەس كۆتۈردى - دە، گۇس - گۇس دەسسىگىنىچە بېرىپ، يوتقان ئۇستىگە گۇلۇپپىدە قىلىپ تاشلىدى. ئۇ قاپقارا، يوغان قولىنى ئۆمەرنىڭ بوينى ئاستىدىن ئۆتكۈزۈپ پېشانىسىدىن بېسىپ تۇرۇپ، سول قولىنى شارتلا قىلىپ ئۇنىڭ تامبىلى ئىچىگە تىقتى. ئۆمەر قاتتىق ۋارقىرىغىنىچە ئىككى يوتىسىنى چىڭ قىسىۋالدى. شۇ چاغدىلا ئۇ زىياخاننىڭ ئۆزىنىڭ يۈزىگە شۇنچە يېقىن تۇرغان قاپقارا چوقۇر يۈزىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇنىڭ كۆزلىرى چانىقىدىن چاچراپ چىقىپ كەتكۈدەك بولۇپ چەكچەيدى، بولۇپمۇ زىياخاننىڭ قىپقىزىل گۆش قايناپ چىققان قارىغۇ كۆزى بىلەن ئالىغاي كۆزى ئۇنى شۇنچىلىك قورقۇتۇۋەتتىكى، ئۇ دەھشەتلىك ۋارقىراپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. زىياخان ئۇنى تۇتۇۋېلىپ قايتىدىن زورلاپ ياتقۇزۇپ، ئۆزى ئۇنىڭ ئۇستىگە چىقىپ بېتىۋالدى.

— ھەي مۇناپىق، مەن سېنى تىرىك يۇتۇۋەتمەيمەن، نېمانچە ۋارقىرايسەن؟ — ئۇنىڭ تامبىلى ئىچىگە يەنە قول تىققان زىياخان باشقىدىنلا جانلىنىپ كەتكەنىدى، — ناھايىتى شۇ... ئازراق كۆڭۈل ئاچىلى دېدىم.

— سىي... سىيگۈم كېلىپ كەتتى...

— نېمە، سىيگۈم؟

— ۋايجان... ۋايەي، تەرىتىم قىستاپ كەتتى...

— يالغان ئېيتما، گۆي...
— ئەمىسە، يوتقان... يوتقانغا چىقىرىۋەتسەم مەيلىمۇ؟ ۋاي قورسىقىم ! ...
— ئۆياقتىن تېگىپ، بۇياقتىن پوقۇڭنى تازىلامتىم سەن تازىنىڭ؟ قوپە كۆتىنىڭ پەجىمى يوق موت ـ موت ! ...
زىياخان ئۆمەرنى ئالدىغا سېلىپ ھويلىغا ئېلىپ چىقتى. ئۆمەر بىرنەچچە قەدەم ماڭار ـ ماڭمايلا، ئۇ، «ئەشەگە سىيە !» دەپ ۋارقىرىدى، ئۆمەر:
— قورسىقىم ئاغرىپ كەتتى، تەرەت قىلىمەن، — دەپ قورسىقىنى تۇتتى. يوتقانغا ئالدىراۋاتقان زىياخاننىڭ جەھلى قاتتى بولغاي: «تازا شاتىراق موزايمۇ نېمە بۇ؟» دەپ غوتۇلدىغىنىچە ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭدى. تەرەتخانا بۇ چوڭ قورۇنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى كوچا تېمىغا پاسىلداش بولۇپ، باغقا سۇ باشلىغاندا بىر تام ئۆرۈلۈپ كەتكەچكە، تامنىڭ ئورنى شاخ ـ شۇمبىلار بىلەن چىتلاپ قويۇلغانىدى. ئۆمەر ئۈچ تەرىپى بورا بىلەن قورشالغان تەرەتخانىغا كىرىپ كەتتى، زىياخان بورا ئۈستىدىن ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى. ئۆمەر ئاچچىقى بىلەن ۋارقىرىدى:
— سىز بۇنداق دېۋەيلەپ تۇرسىڭىز، قانداق تەرەت قىلالايمەن؟ ! نېرى كېتىڭ بېشىمدا قاراپ تۇرماي !
— ئەجەب غەلىۋەڭ تولا نېمىكەنسەن !
زىياخان تەرەتخانىدىن نېرى كېتىشى بىلەن، ئۆمەر ئۆملىگەن پېتى ئۆرۈلگەن تام تۈۋىگە باردى ـ دە، چىتلاقنى قايرىپ كوچىغا چىقىپ كەتتى. ئۇ ئارقىسىغىمۇ قارىماي شىڭلۇجى جاڭگاللىقىغا قاراپ قاچتى. بۇ كېچىدە سەلەي مىراپنىڭ دەرۋازىسىنى قېقىپ يۇسۇپ بىلەن كۆرۈشسە، ئۆزىنى ـ ئۆزى تۇتۇپ بەرگەندەك ئىش بولاتتى. شۇڭا، ئۇ يۈگۈرە ـ يۈگۈرە ياقۇم، پەيزاۋات كەنتلىرىنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، راۋات

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئۆستىڭگە كېلىپ قالغانلىقىنى بىلمەيلا قالدى. يۈگۈرۈۋېرىپ ئۇنىڭ ھاسىراپ ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلىپ قالغان ۋە پۈتۈن بەدىنى چىلىق - چىلىق تەرلەپ كەتكەنىدى. ئۇ ئۇچىسىدىكى كۆڭلىكىنى سېلىپ بىرلا سىقىۋىدى، شىرىلداپ سۇ قۇيۇلدى. كەچ كۈزنىڭ دولىنى قورۇيدىغان شاماللىرى ئۇنى بىردەمدىلا تىترىتىپ قويدى. ئۇنىڭغا سوغۇقتىن دالدا بولغۇدەك بىرەر جاي ئەنقانىڭ سۈتىدەك تۈتىيا بولۇۋاتاتتى. جاڭگالنىڭ قۇملارنى ئۇچۇرۇپ چىقىۋاتقان تىنىمسىز سوغۇق شاملى ئۇنى ھەرىدەك چېقىشقا باشلىغانىدى. ئۆمەرنىڭ ياشاڭغىراپ تۇرغان كۆزلىرى بىردىنلا يورۇپ كەتكەندەك بولدى. چۈنكى، ئوغرىلىغان كاۋا، قوغۇن، زاغرا، كاكچىلارنى يوشۇرۇپ قويىدىغان توغراق كاۋىكى ئۇنىڭ يادىغا كەچكەنىدى. شۇڭا، ئۇ راۋات ئۆستىڭىدىن ئۆتۈپ، جاڭگالنىڭ ئىچكىرىسىگە قاراپ ماڭدى. قۇملارنى كۆزلەرگە ئۇرۇپ چىقىۋاتقان شامال بارا - بارا بورانغا ئايلاندى.

ئۆمەر توغراقنىڭ قېشىغا كەلدى. بۇنداق نەچچە مىڭ يىللىق ئىپتىدائىي توغراقلار جاڭگالنىڭ ھەممە يېرىدە قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ غوللىرى شۇنچىلىك يوغان ئىدىكى، نەچچە ئادەمنىڭ غۇلىچى يەتمەيتتى. قوۋزاقلىرى غودۇرلىشىپ قۇرۇغان شاخ، ئارا غوللىرى قاقشاللىشىپ كەتكەن بۇ توغراقلار كېچىدە ئاجايىپ - غارايىپ مەخلۇقلارغا ئوخشاپ قالاتتى. بەزىلىرىنىڭ كونتەكلىشىپ كەتكەن كاۋاكلىرىغا بىر نەچچە ئادەم پاتاتتى ۋە بەخۇدۇك ئۇخلىيالايتتى. ئۆمەر ئاستىنى ئازغان، قوڭغۇراقتىكەن، جىغان، ياۋا بادامىلار قاپلاپ كەتكەن قېرى توغراقنىڭ تۈۋىگە ئارانلا يېقىنلىشىپ باردى. ئۇ توغراقنىڭ غولى بۆلەكچىلا يوغان بولۇپ، خۇددى دوك ئادەمگە ئوخشايتتى. ئۆمەر شاخ - پۇتاقلارغا دەسسەپ ئىككى غۇلاچتەك ئېگىزلىككە چىقتى - دە، ئۇ يەردىن توغراقنىڭ ساپسېرىق يوپۇرماقلار يېپىۋالغان، خۇددى كۆپنىڭ ئاغزىغا ئوخشايدىغان كاۋىكىغا

چۈشتى. بۇ كاۋاك ئادەم بويى چوڭقۇرلۇقتا ئىدى. ھېلىمۇ ياخشى يۇسۇپ بۇرۇنلاردا بوران ـ چاپقۇنلاردا كىرىپ ياتقاندا، ئاستىغا يۇمشاق ئوت ـ خەسلەرنى سېلىۋەتكەن بولغاچقا، ئۇ كاۋاك خۇددى قۇش ئۇۋىسىغىلا ئوخشاپ قالغانىدى. بۇ يەردە بوراندىن، كۆزگە قادىلىپ كىرىدىغان قۇم ـ توپىلاردىن دالدىلانغىلى بولاتتى. شۇنداقتىمۇ، نويابىرنىڭ ئاخىرلىرى بولۇپ قالغاچقا، كېيىم ـ كېچىكى يېنىك ئۆمەر ئۇ يەردە يەنىلا توڭلاپ ئۇخلىيالمىدى. شۇڭا، ئۇ قايتا پەسكە چۈشۈپ، قۇرۇق ئوت ـ چۆپلەردىن بىر قۇچاق يۇلۇپ ئېلىپ، ئۇلارنى چىغدا باغلىدى ـ دە، توغراققا ئاچىقتى. ئۇ ئۆزى كاۋاكقا سەكرەپ چۈشۈۋالغاندىن كېيىن كاۋاكنىڭ ئېغىزىغا ئۇ بىر باغلام قۇرۇق ئوتنى كەپلەپ قويدى. شۇندىلا ئۇ ئاستا ـ ئاستا ئۆز تىنىقىدا ئىسسىپ، ھۇزۇرلىنىپ ئۇخلاپ كەتتى...

ئۈچىنچى باب

نىجاتلىق يولىدا

تاڭ سەھەر. بوران ئاللىقاچان جىمىققان، شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدىكى توغراق، قارىياغاچ، جىگدە، ياۋا بادام، ياۋا ئامۇتلارنىڭ، يەنە قانداقتۇر تىكەنلىك، تىكەنسىز چاتقاللارنىڭ سارغايغان ياپراقلىرى تۆكۈلۈپ، شاخ ۋە تاللىرى يالىڭاچلىنىپ قالغانىدى. ياش توغراقلارنىڭ ئۇچلىرىدا بىرەر - يېرىم تالدىن قالغان زەپىران ياپراقلار بولسا كۆك ئاسمان، يېشىل كائىنات، ھارارەتلىك قۇياش بولغان كۈنلەرگە، ئەدناسى ھاياتلىقتىن ئايرىلىشقا چىدىمىغاندەك توختىماي پىلدىرلايتتى. كېچىدىكى بوراندىن ساراسىمىگە چۈشۈپ ئۆز ئۇۋۇلىرىغا كىرىپ كەتكەن ياۋا توشقانلار، قۇملۇق كىرپىلىرى، لەڭمەنتاقتاق، سېرىققۇيرۇقلار ياۋا قومۇشلار ۋە قۇملۇق چاكاندىلىرى ئىچىدە ھېلىمۇ شەپە بەرمەيۋاتاتتى. ناگان - ناگاندا چۆچۈپ ئويغانغان قۇشلار ئۇيقۇلۇق چۇرۇقلاپ قوياتتى. قىسقىسى، شىڭلۇجى جاڭگاللىقى مۇسىبەت تونىنى كىيگەن موماي - بوۋايلارغىلا ئوخشاپ قالغانىدى. شۇنداقتىمۇ، بۇ كۆڭۈلسىز پەسىلدە قەبرىلەردەك چوقچايغان قۇم بارخانلىرىدا، غازاڭلىقتا ئايلانغان قەدىمىي جاڭگاللىقنىڭ ئۇ يەر - بۇ يېرىدە ئاندا - ساندا ئۈنۈپ قالىدىغان سۆسۈن رەڭ كاككۇككۈلىگىلا ئوخشايدىغان بىر كىچىك ناتىۋان قىز توغراقنىڭ غولىغا يۆلەنگىنىچە ياش تۆكمەكتە ئىدى. بۇ ئوقۇرمەنلەرگە تونۇش بولغان ھېلىقى

كىچىككىنە ئاسىمگۈل ئىدى! ئۇنىڭ پۇشايمانلىق ياشلىرى توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ئۇ ئۈلۈشكۈن نىمىشقىمۇ ئۆمەرگە باتناپ قويلىرىنى ئايرىپ باققان بولغىيدى؟ مانا ئۇ تۈنۈگۈن بىر كۈن، بۈگۈن بولسا شۇ كەمگىچە كەلمىدى. توۋا، ئۆمەر بىلەن يۈسۈپ كەلمىسە، بۇ جاڭگال دوزاختەك سۈرلۈك بولۇپ كېتىدىكەنا؟ بۇ يەرنىڭ تىلتۇمارلىرى، زىنىخ ـ مەڭزىلىرى، ھۆسنىگە ھۆسن قوشقان قىپقىزىل خاللىرى ئەسلىدە شۇلار ئىكەن ـ دە! ئۇلار ئەمدى ئاسىمگۈلنى بۇ يەردە تىكەندەك يالغۇز قالدۇرۇپ، ئۆزلىرى كۆچكەن يۇلتۇزدەك بىردەمدىلا غايىب بولدى. بۇ ئىككى قويچى بالا بىلەن تونۇشقاندىن بېرى ئۇنىڭ كۆڭۈل خەزىنىسى شادلىققا، ئۈمىدكە، يەنە قانداقتۇر بىر خىل شېرىن ھەم تاتلىق خىياللارغا تولغانىدى. بۇ خىياللار ئۇنى كۈندە نەچچە رەت سۆيەتتى، ئەركىلىتەتتى، باشلىرىنى سىلايتتى. تېخى سەت گەپلەر بىلەن چاقچاق قىلىپ ھۇپپىدە قىزارتىۋېتەتتى... بۇ راستىقۇ؟ ئۇ ئۆمەرنىڭ تاتلىق لەۋزىدىن ئۈمىدلەنگەن، كۆڭلىدە ئۆمۈچۈكنىڭ تورىدەك ئاجىزغىنا بىر ئىشەنچمۇ تۇغۇلغانىدى. لېكىن، تۈنۈگۈن كەچ كەنتتە «ساھىببەگنىڭ قىزى زىياخان بىلەن ئەيسا دامولللامنىڭ كىچىك ئوغلى ئۆمەرنىڭ تويى بوپتۇ» دېگەن خەۋەر تارقالغاندا، ئۇنىڭ كىچىككىنە يۈرىكى خۇددى ئامبۇردا قىسقاندەك ئاغرىپ كەتتى، قويغان ـ تۇتقىنىنى بىلمەيلا قالدى، گېلىدىن نان تۈگۈل، سۇمۇ ئۆتمىدى. ئۆمەر تېخى كىچىك تۇرسا؟ بۇ خىيال ئۇنىڭ كاللىسىغا قانداق كىرىپ قالغاندۇ؟ تايىنلىق ئاشۇ باينىڭ قىزىنىڭ ئۇنىڭغا نەزەر كۆزى چۈشۈپ، ئاتا ـ ئانىسىغا: «تەگسەممۇ تېگىمەن، تەگمىسەممۇ تېگىمەن، بولمىسا ئۆلىمەن» دەپ تاۋان تاشلاپ تۇرۇۋالغان گەپ. بولمىسا «ئۆلۈمنىڭ يىغىسى، تۇينىڭ نەغمىسى بولىدۇ» دېگەندەك، بۇ ئىشنىڭ ئاللىبۇرۇنلا بىرەر شەپىسى بولماسمىدى؟ توۋا، توۋا! ماۋۇ ئۆمەر دېگەن دوقا باش ئەمدى يېڭى ئالغان خوتۇنىنىڭ كۆزىگە قاراپ

ئولتۇرامدىغاندۇ؟ يۇسۇپ نەگە يوقالغاندۇ؟ ئۇ بوۋىسىنىڭ نەزىر ـ چىراغلىرىنىڭ غېمىدە يۈرەمدۇيا؟

ئاسىمگۈل قوي ـ ئۆچكىلىرىنى بالدۇرراق ئەكېتىپ، سەلەي مىرابىنىڭ قورۇسى ئالدىدا يۇسۇپنى ساقلىماقچى، ئۇ ئارقىلىق ئۆمەرنىڭ خەۋىرىنى ئالماقچى بولدى. دەل شۇ پەيتتە ئۇ يۆلىنىپ تۇرغان توغراق ئۇستىدىن بىر باغلام قۇرۇق ئوت ئۇنىڭ بېشىغا تېگىپ، كېيىن ئاياغ ئاستىغا دومىلاپ چۈشتى. ئاسىمگۈل چۆچۈپ كەتتى ۋە دەرھال يۇقىرىغا قارىدى، ئۇستىباشلىرىغا ئۇششاق ئوت ئۇۋۇندىلىرى چاپلىشىپ كەتكەن ئۆمەر توغراقتىن سىيرىلىپ چۈشۈۋاتاتتى. كۆزلىرىگە ئىشەنمەي قالغان ئاسىمگۈل نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي قالدى. ئۇنىڭ ئاغزى ئېچىلىپلا قالغاندى.

— ئۆ... ئۆمەر، سەن... سەن مەشەدە تۇنىدىڭمۇ؟ — ئاسىمگۈل دۇدۇقلاپ كەتتى، — سېنىڭ تويۇڭ بولمىدىمۇ؟

— بولۇشى بولدى، بىراق مەن قېچىپ چىقتىم.

— شۇڭا، يۇسۇپنىڭمۇ قېشىغا بارالمايسەن ـ دە؟

— ئۇ يەرگە بارسام ئۆزۈمنى ئۆزۈم تۇتۇپ بەرمەمدىم؟

— راست، خەقلەر ساھىبىگىنى بەك زالىم ئادەم دېيىشىدىكەن.

ئۆمەر تۈنۈگۈن چۈشتىن باشلاپ تا قاچقانغا قەدەر بولغان ئىشلارنى سۆزلەپ بېرىۋىدى، ئاسىمگۈلنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى شۈركۈنۈپ كەتتى. ئۇ زىياخاننىڭ بەتبەشىرە سىياقىنى ئۆمەرنىڭ ئاغزىدىن ئاڭلاپ كۆڭلىدە خۇش بولغان بولسا، ئۇنىڭ سەت قىلىقلىرى ئىچىنى ئىلەشتۇرۇۋەتتى. ئاسىمگۈل ئۆمەرنىڭ ئەقلىنى جورۇپ، ھىيلە ئىشلىتىپ قېچىپ چىققانلىقىدىن سۆيۈنۈپ كەتتى. ئۇنىڭ چىرايلىق كۆزلىرى كۈلگىنىچە ئۇنىڭغا ئۇزاققىچە تىكىلىپ قاراپ قالدى.

— ئاسىمگۈل، مەن قويلىرىڭغا قاراپ تۇراي، سەن بىر ئامال قىلىپ يۇسۇپنى چاقىرىپ كەلسەڭچۇ!

— ماقۇل، — ئاسىمگۈل بىردىنلا يالتىيىپ قالدى، — يەنە... يەنە شۇ تاغ ئارقىسىغا قېچىشنى مەسلىھەت قىلامسىلەر؟

— شۇنداق.

— ئەمىسە مەنچۇ؟

— سەن توغرۇلۇقمۇ سۆزلىشىمىز.

— يالغان! ئالداۋاتىسەن...

— مەن ئاخشامقى تويدىن جىق ئىشلارنى بىلىۋالدىم... كۆكۈلنىڭ ئىزدىگىنى باشقا بولىدىكەن، كۆكۈل خالىمىغان ئىش دوزاخ ئازابى ئىكەن ۋە بەك قورقۇنچلۇق بولىدىكەن.

— ئەمىسە، گېپىڭ راستمۇ؟

— يۈسۈپ قېتىلسا ئۈچىمىز بىللە كېتىمىز، ئەگەر ئۇ ئۇنىمىسا ئۆزى بىلگىنىنى قىلار، — ئۆمەر قىزنىڭ چىرايلىق كۆزلىرىنىڭ ئىچىگە قارىدى، قىز شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى، — مەن سېنى باشقا يۇرتلارغا ئەكېتىمەن، قانداق، بولامدۇ؟

— بولماتتىكى ئەمىسە... ئاچامنىڭ زۇلمىدىن سېنىڭ تايىقىڭ ئەلا بولار.

— مەن مەزلۇم خەقنى ئۇرىدىغان باغرى تاشلارغا ئوخشايمەنمۇ؟

— ياق، سەن قويچىغا ئوخشايسەن، — ئاسىمگۈل قىزارغىنىچە ئاياغ ئاستىغا قارىدى، — ئەمىسە مەن كەتتىم!

ئۆمەر قىزنىڭ پىلدىرلاپ يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان سىياقىغا قاراپ: «مەن چوڭ بولسام، ئۇنى چوقۇم ئالىمەن» دەپ پىچىرلىدى. ئاندىن ئۇ ئەتراپىغا زەن سالغاچ، قوم بارخانلىرى، قويۇق چاتقاللىقلارنى دالدا قىلىپ مېڭىپ، بىرەر كىمنىڭ قارىسى كۆرۈنگەن ھامان دەرھال يوشۇرۇنۇپ، راۋات ئۆستىڭىنىڭ تەتۈر سۆگەتلەر قاپلىغان پىنھان ئېقىنىغا باردى. ئۇ يۈز - كۆزلىرىنى يۇيۇپ، پوتىسىدا سۇرتكەندىن كېيىن قېرى توغراقنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدى. ئۇ يەنىلا ئېھتىيات قىلمىسا بولمايتتى. ساھىبىبەگنىڭ چىشىغا تەگكەن ھەرقانداق ئادەم

www.uyghurkitap.com

ياخشى كۈن كۆرمەيتتى. ئەگەر ئۆمەرنى تۇتۇۋالسا ئۆلتۈرۈۋەتمىگەن تەقدىردىمۇ، ئۆلگۈدەك دۇمبالاپ ئۆمۈرلۈك مېيىپ قىلىپ قويۇپ ۋە شۇ ھالەتتە قىزى زىياخاننىڭ قولىغا تۇتقۇزاتتى.

ئۆمەر توغراقتا چىقىپ كاۋاكتا كىرىۋالغاندىن كېيىن ئەتراپنى كۆزەتتى، ئاندىن پۇتلىرىنى ئۇزۇن سوزۇپ ئولتۇردى. ئۇنىڭغا زىياخاننى مەجبۇرىي تاڭغاندىن كېيىن ئاسمىگۈل ئۇنىڭ كۆڭۈل ئېكرانىدىن بىردەممۇ نېرى بولمىدى؛ بولۇپمۇ بىر يىل ئالدىدىكى «روزىلەم» دېگەن ناخشىنى مۇڭ بىلەن ئېيتقان، مۆلايىم، رومىلىنى چېكىلەپ چىگگەن، ئۇياتچان قارا كۆزلىرى يەر بېقىپ تۇرغان ئاشۇ ئوماق قىز دەممۇدەم كۆز ئالدىدا ئايان بولۇپ تۇردى. ئەدناسى ئەمدىلا كۆتۈرۈلگەن كۈن نۇرىدا ھال رەڭ مەرۋايىتتەك يالتىرىغان تەر تامچىلىرى ماڭلاي چاچلىرى ئارىسىدىن سىرغىپ چۈشۈۋاتقانلىقىنى قەدەر بولغان كۆرۈنۈشلەرمۇ ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆتتى. ئۇ ئاخشام توغراق كاۋىكىغا كىرىپ ياتقاندىلا، خىيال يىپلىرى ئۇنى ئاسمىگۈلگە چىڭ باغلاشقا باشلىغانىدى. شۇڭا، ئابايا ئۇ ھېچ ئىككىلەنمەيلا: «مەن سېنى باشقا يۇرتلارغا ئەكېتىمەن» دەپ ئاسمىگۈلنىڭ كۆڭۈل بېغىنى ياشنىتىۋەتكەنىدى.

ئۆمەر سىرلىق ھەم تاتلىق خىياللارنىڭ تورلىرىغا چىرمىلىپ ئولتۇرىۋەرگەنمۇ بولاتتى، ئەمما زىل ۋە مۆلايىم بىر ئاۋاز ئۇنى چاقىردى. ئۇ توغراق كاۋىكىدىن بېشىنى چىقىرىپ، ئاسمىگۈل بىلەن يۈسۈپنى كۆردى ۋە خۇشاللىقىدىن شاپۇر - شۇپۇر چۈشۈپلا ئاغىنىسىنى قۇچاقلىۋالدى. ئۇلار ئادەملەرنىڭ كۆزى چۈشمەيدىغان بىر چاتقاللىقنىڭ ئىچىگە ئۆملەپ كىردى. جىگدە، ئازغان، جىغان ۋە ياۋا بادامدەك ئىنچىكە غوللۇق دەرەخلەر بىر - بىرىگە گىرەلىشىپ كەتكەن ئۇ چاتقال خۇددى چەللە باراڭغا ئوخشاپ قالغانىدى. تېخى يىللاردىن بېرى يامىشىپ چىقىۋەرگەن يۆگىمەچ، سېرىقيۆگەي، بوغمىئوت قاتارلىقلارنىڭ

قاتمۇقات بولۇپ كەتكەن سامان غوللىرى كاللەكلىشىپ، بىرنەچچە قەدەم ئارىلىقتىكى ئادەمنىمۇ كۆرسەتمىگۈدەك دەرىجىدە بولۇپ، يەر باغاشلاپ ئېسىلىپ تۇراتتى. يۈسۈپ، ئۆمەر، ئاسىمگۈللەر ئەپلەك يەرنى تېپىپ ئولتۇرۇۋالغاندىن كېيىن تەرلىرىنى سۈرتۈشتى. بۇ يەر شامال ئۆتۈشمەيدىغان بولغاچقا، تىنچىق ئىدى. يۈسۈپ پوتىسىغا تۈگۈۋالغان زاغرىنى يېشىپ ئۆمەرگە سۇندى ـ دە: «قېچىپ چىققانلىقىڭنى ئاڭلاپ ئېلىۋالغان» دەپ قويدى.

— مەن ئاسىمگۈلنى سەلەي مىرابنىڭ قورۇسىغا قانداق كىرەر دەپ ئەنسىرىۋىدىم، — دېدى ئۆمەر يۈسۈپكە قاراپ، — ھېلىمۇ ياخشى سەن بىلەن كۆرۈشەلەپتۇ.

— بۇ قىزمۇ يامان ئىكەن، قورۇغا ئۆسۈپ كىرىپلا، ھويلا باقىدىغان نىيازكامغا: «يۈسۈپكام بىلەن شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدا قوي باقاتتۇق، بىر پاقلىنىم تۆت كۈن بولدى يوق، سەلەي بېگىمنىڭ قويلىرىغا قېتىلىپ كېلىپ قالدىمىكىن دەپ كېلىۋىدىم» دەپتىكەن، نىيازكام ئۇنى مېنىڭ قېشىمغا ئەكەپتۇ.

ئۆمەر يۈسۈپكە تۈنۈگۈنكى ئىشلارنى سۆزلىمەكچى بولىۋىدى، يۈسۈپ يولدا كەلگۈچە ئاسىمگۈلدىن ھەممىنى ئاڭلىغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنى توختىتىپ قويدى. ئەمما، كېچىدىن مەھەللىدە بولغان ساراسىمىنى ئۆزى سۆزلەپ بەردى. ساھىببەگنىڭ ئادەملىرى ئۆيمۇئۆي بېسىپ كىرىپ، باغ ـ ھويلا، ئۆگزە، ئېغىل ـ قوتانلارغىچە ئاختۇرۇپ، ئۇ يەرلەرنى ئەرەختەن ـ پەرەختەن قىلىۋەتكەنىدى. سەلەي مىرابنىڭ دەرۋازىسى ئوتتۇرا كېچە بىلەن ئەنسىز ئۇرۇلۇپ، كۆدە قولاق، ئالا پاچاق ئىتلارنى يېتىلىگەن بىرنەچچە ئادەم ئېتىلىپ كىرگەن، يۈسۈپنىڭ ئەسكى يوتقان، كونا جۇۋۇلىرىنى، ھەتتا ياتقان يېرىدىكى كىگىزلىرىگىچە تالاغا ئېتىپ: «ئۆمەرنى تېپىپ بەر!» دەپ ۋارقىراپ كېتىشكەنىدى. ئەگەر باستۇرۇپ كىرگەنلەر ئىچىدىكى بەتبەشىرە ساقاللىق بىلەن تازچاق پوقاقلار

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

زەنجىرلىرىنى بىلىگە باغلىۋالمىغان بولسا، ئۇلار يىتىلىۋالغان ئىتلار خار ـ خورۇ قىلىپ ئىتتىلىپ كەلگەن پېتى يۇسۇپنى بىردەمدىلا تالىۋەتكەن بولاتتى. ئۇلارنىڭ پەيلىدىن چۆچۈپ قالغان سەلەي مىراب ئىتلاردىن ئۆزىنى قاچۇرغاچ:

— بۇ بالىنىڭ بوۋىسى تۇنۇگۇنلا قازا قىلدى. قوي باققىلى چىقمىغىنىغىمۇ بىرقانچە كۈن بولۇپ قالدى. ئۇ ئۆمەرنى نەدە يۇرۇپ كۆردىۇ؟ — دەپ يىلىنغاندىن كېيىنلا، ئۇلار ئىتلىرىنى سۆرىشىپ چىقىپ كېتىشكەندى.

— يۇسۇپ، — دېدى ئۆمەر ئېغىر تەلەپپۇزدا، — ئەمدى مېنىڭ بارار ـ تۇرار يېرىم قالمىدى. بۇ چاغقىچە سېنىڭ بىر ئېغىز سۆزۈڭنى ساقلاپ كەلدىم. ئەگەر كەتكۈڭ بولسا ئوچۇق گېپىڭنى قىل، بولمىسا مەن ئاسمىگۇلنى ئېلىپ، ياقا يۇرتلارغا كېتىمەن.

— نېمە، ئاسمىگۇلنى ئېلىپ؟ — يۇسۇپ يالتىتىدە قارىغانىدى، قىز ئۇنىڭغا ئالىيىپ قاراپ قويىدى، — مەن باشقا بىر نېمە دېمەكچى ئەمەسمەن. مەن بوۋامنىڭ يەتتە نەزىرىسىنى قىلماقچى. شۇڭا، ئۇچ ـ تۆت كۈن سەۋر قىلىپ بەرگەن بولساڭ. ھە، توغرا، يەنە بىر خۇش خەۋەرمۇ بار.

— نېمە خۇش خەۋەر ئىكەن ئۇ؟

— يەكەن دارىلئېيتامىنىڭ ئىلمىي مۇدىرى لېتىپ نۇجۇر بوۋامنىڭ ناماز كۈنى كەلدى. ئۇ باغئېرىققا ئانىسىنى يوقلاپ كەلگەنىكەن.

— باغئېرىقنىڭ يۇقىرىسىدىكى سازلىققا چۈشۈپ كېتىدىغان يارلىق ئۈستىدە بىغى بار مومايىنىڭ بالىسىغۇ؟

— شۇ، شۇ !...

ناماز كۈنى سەلەي مىرابنىڭ قورۇسىغا جامائەت توپلانغانىدى. ئۇلار جىنازا ئەتراپىنى ئايلىنىپ يىغلاۋاتقان يۇسۇپنى ئېچەك ـ تۇمشۇقلىرىدا ئىما قىلىپ، بىگىز بارماقلىرىدا كۆرسىتىپ، نېمىلەرنىدۇر دېيىشىپ

كۆسۆرلىشاتتى. ساقاللىرىنى سىيپاپ، ياشلىرىنى يەڭ ئۇچىدا ئېرتىشاتتى. جامائەت ئوتتۇرىسىدا قول باغلاپ تۇرغان لېتىپ نوجۇرمۇ پات ـ پاتلا كۆزئەينىكىنى كۆتۈرۈپ، قول ياغلىقىنى كۆزلىرىگە باساتتى. ئادەملەرنىڭ ئېيتقانلىرى قۇلىقىغا كىرگەنسېرى، ئۇ ئۆپكىسى ئۆرۈلۈپ، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي قالغاندى.

ــ ئەجەب ئىچ كۆيەر، دىلى يۇمشاق بالا بولدى.

ــ ئۇ پالەچ بولۇپ قالغان بوۋىسىنى بېقىش ئۈچۈنلا ئوقۇشنى تاشلاپ، سەلەي مىرابقا يىللىقچى بولۇپ ياللانغان ئەمەسمۇ !

ــ بوۋام دېسە مىڭ ئۆلۈپ، بىر تىرىلەتتى بۇ يېتىم.

ــ ئۆزى ئاچ يۈرسە يۈرەتتىكى، بوۋىسىغا يېگۈزەتتى.

بۇ مەدھىيەلەردىن ئاق كۆڭۈل، ديانەتلىك بىر قەلبنى كۆرگەندەك بولغان لېتىپ نوجۇر جىنازا ئەتراپىدا بىر ياغاچقا تايىنىۋېلىپ زار ـ زار يىغلاۋاتقان يۇسۇپكە يەنە قارىدى...

ــ ياخشى باقالمىدىم، بوۋا، جېنىم بوۋا، «يالغۇز قالدىغان بولدۇڭ» دەپ يىغلىغانىدىڭغۇ، بوۋا... ئەمدى مەن كىمنىڭ پۇتلىرىنى تۇتۇپ قويارمەن، بوۋا؟ ياتقان يەرلىرىڭنىڭ توپىسىنى كۆزۈمگە سۈرتەيمۇ، بوۋا؟ ...

بۇ ئەسنادا لېتىپ نوجۇرنىڭ قۇلىقىغا مۇنۇ سۆزلەر كىرىپ قالدى:

ــ سەلەي مىراب بوۋاينىڭ نەزىر ـ چىرىغىنى ئۆتكۈزۈپ بېرەر ـ ھە؟

ــ مېيىت ھويلىسىدىن چىققاندىكىن ...

ــ ھەي تاڭەي، ئۆتكۈزۈپ بەرگەن تەقدىردىمۇ يۇسۇپنىڭ گەدىنىگە بىرمۇنچە قەرز ئارتىپ قويارمىكىن...

بوۋاينى يەرلىكىگە قويۇپ تۇپراق بېشىدىن قايتقان جامائەت يۇسۇپنىڭ ئۆيىنى پەتىلەپ قۇرئان ئوقۇپ قايتىشتى. لېتىپ نوجۇر يۇسۇپنى چەتكە تارتىپ، ئۇنىڭغا تەسەللى بەردى:

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— يۈسۈپ ئۇكا، بوۋاڭنى دەپ ئوقۇشۇڭدىنمۇ قاپسەن، ئەمدى قانداق قىلماقچىسەن؟

— بېشىمنى ئېلىپ ياقا يۇرتلارغا چىقىپ كېتىمەن.

— يەنە ئوقۇغۇڭ يوقمۇ؟

— بىزدەك نامرات بالىلارغا ئوقۇشنى كىم قويۇپتۇ؟

— ئۇنداق دېمە. ئەگەر ئوقۇغۇڭ بولسا، سېنى دارىلئېتامغا ئەكېتەي. ئاش - تاماق، كىيىم - كېچەك، يوتقان - كۆرپە، ياتاقتىن تارتىپ ھۆكۈمەت كۆتۈرىدۇ.

— بولارمۇ؟

— نېمىشقا بولمايدىكەن؟! قېنى ئەتىگىچە ئوبدان ئويلان، مەن ئەتە يەنە كېلىمەن. توغرا، بوۋاڭنىڭ نەزىرىنى قانداق قىلماقچى؟

— سەلەي مىرابقۇ: «ئەنسىرىمە، مەن قىلىپ بېرىمەن» دەيدۇ. ئەمما، مەن بۇ يەردىن كېتىدىغان تۇرسام، ئۇنىڭ ئالدىدا تىلىم قىسقا بولۇپ قالامدىكىن دەپ ئەنسىرەيمەن.

— توغرا ئويلاپسەن. نەزىرگە قانچىلىك پىرىنىمە كېتەر؟

— لېتىپكا، ئاڭلىسام، باغئېرىقتىن كىچىك چىقىپ كېتىپتىكەنسىز، — يۈسۈپ كۆزىدىكى ياشنى ئالىقىنىدا سۈرتتى، — بۇ يەردە نامراتلارنىڭ نەزىرىسى قانچىلىك بولماقچىدى، چاي بىلەن بىرەر - ئىككى دەستە كاكچا نان قويىمىز، ئاندىن ئۈچ ئادەمگە بىر ئاياقتىن ئۇماچ تارتىمىز شۇ.

— ئۇنداقتا؟

— ئىككى چارەك بۇغداي، بىر چارەك قوناق بولسا يېتىدۇ.

يۈسۈپ كېچىچە ئويلىنىپ، ياقا يۇرتلاردا سەرسان بولغۇچە دارىلئېتامدا ئوقۇشنى لايىق تاپتى. ئەلۋەتتە، بۇ ئىش ئۆمەرگىمۇ مايدەك ياقاتتى. ئەگەر لېتىپ نوجۇر ئۆمەرنىڭ بېرىشىغا قوشۇلمىسا، يۈسۈپ ئۆزىنىڭمۇ بارالمايدىغانلىقىنى ئېيتماقچى بولدى. دېگەندەك، لېتىپ نوجۇر ئەتىسى ئەتىگەندىلا يېتىپ كەلدى. ئۇ ئۆمەرنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، شۇ ھامانلا قوشۇلدى. ئۇ

قايتىدىغان چىغىدا يۈسۈپنىڭ قولىغا تۆت يۈز سوملۇق قىپقىزىل گۈەنجىنىڭ تىزىسىدىن بىرنەچچىنى تۇتقۇزۇپ:

— نەزىر ئۇچۇن سەلەي مىرابتىن قەرز ئالما، بولمىسا تىلىڭ قىسقا بولۇپ قالىدۇ، — دەپ قويۇپ كېتىپ قالدى.

يۈسۈپ ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈلگە بولغان ئىشلارنى ئاشۇنداق سۆزلەپ بەردى. ئۆمەر قەۋەتلا خۇشال بولۇپ كەتتى. ئەمما، ئۇ سۈلتىيىپ قالغان ئاسىمگۈلگە قاراپ خىجىل بولدى بولغاي، يۈسۈپكە قايرىلدى:

— يۈسۈپ، ئاسىمگۈلمۇ بارسا بولارمۇ؟

— ئۇ دېگەن يېتىملەر مەكتىپى ئىكەن، ئاسىمگۈلمۇ يېتىمغۇ، شۇڭا ئۇنىمۇ بىللە ئاپىرايلى.

— راستىمۇ؟ — ئاسىمگۈل كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈلۈپ تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ كۈلدى، — سىلەر نېمىدېگەن ياخشى ! مەن ئىككىڭلارنى ئۆمۈر بويى ئاكا دەيمەن.

— مېنى ئاكا دېسەڭ بولىدۇ، لېكىن بۇنى... — يۈسۈپ ئۆمەرنى ئىما قىلدى، — ئاكا دېسەڭ قاملاشماس، ھېچبولمىغاندا...

— ھۆ بېشىڭنى يەيدىغان ئاغزى مەينەت تاز... ئادەمنىڭ ئۇياتقۇسىنى كەلتۈرۈپ دەۋاتقان گېپىنى قارا !

ئاسىمگۈل يۈسۈپنىڭ قۇلىقىنى چىڭ تۇتۇۋالغانىدى، يۈسۈپ: «توۋا قىلدىم، ئەمدى ھەرگىز دېمەيمەن !» دەپ ئۇنىڭدىن ئارانلا قۇتۇلدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئېغىشكىنىچە چاتقال ئارىسىدىن چىقتى - دە، ئۆمەرنىڭ مۈرىسىگە قولىنى قويدى:

— ئۆمەر، مەن بوۋامنىڭ نەزىرىسىنى ئۆتكۈزۈپ بولغۇچە بىرقانچە كۈن مۇشۇ توغراق ئىچىدە كۈنۈڭنى ئۆتكۈزۈپ تۇرغىن، — دېدى ئۇ، ئاندىن ئاسىمگۈلگە قارىدى، — مەن بۈگۈن كەچتىلا ئاسىمگۈلدىن بىر قاپاق سۇ بىلەن نان، يەنە قورۇق يەل - يېمىش ئەۋەتىمەن، ئارىلاپ تاماقمۇ ئەۋەتىپ تۇرىمەن.

— سېنى جاپاغا قويىدىغان بولدۇم.

— مەنمۇ ئارىلىقلاردا ئاچامدىن ئوغرىلىقچە يېمەكلىك ئەكىلىپ بېرىمەن.

— ھە راست، نەزىر كۈنى لېتىپ نۇجۇر چوقۇم كېلىدۇ. مەن ئاسمگۈلنىڭ قارا يېتىم ئىكەنلىكىنى، ئوقۇشتىن قېلىپ ھازىر ئاچىسىنىڭ ئۆيىدە زۇلۇم تارتىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنى چوقۇم قايىل قىلىمەن.

— رەھمەت، يۇسۇپكا، خۇدايىم بىر جېنىڭغا ئون جان بېرەر.

— توۋا دېگىنە، بىر جاننى باقالماي تۇرغاندا، ئون جاننى قانداق باقىمەن؟

ئۇلار ئۇچىلىسى كۈلۈشۈپ كېتىشتى.

تۆتىنچى باب

دارىلئېتام

دارىلئېتام كونىشەھەردىكى «ئالتۇن دەرۋازا» دەپ ئاتالغان چىلتەنلىرىمنىڭ ئىچىدە بولۇپ، ئەتراپىدا ھېچقانداق دەل ـ دەرەخ يوق ئەڭ ئېگىز بىر دۆڭنىڭ ئۈستىدە چوقچىيىپ تۇراتتى. چىلتەنلىرىمنىڭ ئۆزى مازارلىق بولغاچقا، دارىلئېتامنى ئەتراپى كونا قەبرىلەر بىلەن توشۇپ كەتكەن بەكمۇ چوڭ خارابىلىك ئوراپ تۇراتتى. بۇ يەردە ھەر جۈمە كۈنى ۋە كىشىلەر ئۇلۇغ دەپ بىلىدىغان باشقا كۈنلەردە — ھېيت كۈنلىرىدە، نورۇز بايرىمىدا، رامىزان ئايلىرىدا چىلتەنلىرىمگە ۋە باشقا ئەۋلىيا ـ ئەنبىيالارغا ئاتالغان دۇئا ـ تىلاۋەت، خەتمىقۇرئان، زاراخەتمە ۋە نەزىر ـ چىراغلار ئۆتكۈزۈلۈپ تۇراتتى. تۇغماس ئاياللار پەرزەنت تەلەپ قىلىپ كېلىپ، تۇغ ـ ئەلەملەرگە ۋە قاقشال ياغاچلارغا رەڭلىك لاتىلارنى چىگىشەتتى. كۆشەندىلەر بىر ـ بىرىگە بالا ـ قازا تىلەپ، تەمەچ ئوشتۇيتتى. ئاتا ـ بوۋىلىرىنىڭ روھىغا ئاتاپ ئىسرىق سالىدىغان رەسىم ـ قائىدىلەرمۇ بولۇپ تۇراتتى. شۇڭا، بۇ مازارلىقتا جايلىشىۋالغان گاس ـ گاچا مېيىپلەر، ئىگە ـ چاقىسى يوق قېرى ـ چۈرىلەر، دىۋانىلەر، چاچ ـ ساقاللىرىنى ئۆستۈرۈۋەتكەن ئاشىقلار، دەرۋىشلەر، داستان ئېيتىدىغان، قىسسە سۆزلەيدىغان ۋايىزلار، ئاسماندىكى يۇلتۇزلارغا ۋە كىشىلەرنىڭ ئالىقان سىزىقلىرىغا قاراپ تەقدىرىدىن بېشارەت بېرىدىغان مۆنەججىملەرمۇ كۆپ

www.uyghurkitap.com

ئىدى. ئۇلار تاۋاپ قىلىپ كەلگەنلەرگە قوياشتەك ئوزۇن ئۆمۈر، چەكسىز بەخت ۋە يەتتە جەننەتنى تىلەپ دۇئا قىلىشاتتى ـ يۇ، ئۆزلىرى بولسا بىر كۈن كەچكىچە ئۇ يەردە تۇپا ـ توزانغا كۆمۈلۈپ، گۆردىن ھېلىلا چىققان ئەرۋاھتەك بولۇپ ئولتۇرۇشاتتى. ئۇلارنىڭ ئۇستىباشلىرى ئىت تالىغاندەك جۇل ـ جۇل بولۇپ، بىر ـ بىردىن بەتتەر قاسماق ۋە پاسكىنا ئىدى... چىگىچلىشىپ كەتكەن چاچ ـ ساقاللىرىدا پىتلار ئۆمىلەپ يۈرۈشەتتى. بەزىلىرىنى بولسا كۆڭۈل ئېلىشقۇدەك دەرىجىدە جاراھەت يارىلىرى قاپلاپ كەتكەن بولۇپ، جاراھەتتىدىن ساپسېرىق يىرىڭ تەپچىپ تۇراتتى. شۇڭا، ئۇلارنىڭ شەھەرگە كىرىشى مەنئى قىلىنغانىدى. ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسى ھەر كۈنى چۈشتە ئۇلارغا بىر ۋاخلىق تاماق تارقىتىپ بېرەتتى. ئەنە شۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆتىدىغان توپىلاڭ يول بارغانسېرى يۇقىرىلاپ دۆڭگە جايلاشقان دارىلئېيتامغا تۇتىشاتتى. دارىلئېيتامنىڭ ئۇدۇلىدىكى پەسلىكتە قازىخانا بولۇپ، ئۇنىڭ خىشلىق قوۋۇقى ئۇستىدە چاغاتاي يېزىقىدا «مەھكىمە شەرئى» دەپ يېزىلغان ھەيۋەتلىك ۋىۋىسكا بار ئىدى.

ئەمدى دارىلئېيتام دەپ ئاتالغان بۇ يېتىم ـ يېسىرلار مەكتىپىگە كىرىپ باقايلى. بۇ مەكتەپنىڭ چاققانغىنا ھويلىسى بار ئىدى، ۋاسكېتبول مەيدانىدا كونىراپ، چەمبەرلىرى داتلىشىپ كەتكەن ئىككى گار چوقچىيىپ تۇراتتى. مەكتەپ مەيدانىنىڭ تۆت تەرىپىنى قورشاپ تۇرغان بىنالارنىڭ جەنۇب تەرىپىدىكىسى ئوغۇللارنىڭ، شىمال تەرىپىدىكىسى بولسا قىزلارنىڭ ياتىقى ئىدى. ياتاقلار يەنە يۇقىرى ـ تۆۋەن سىنىپلار ئايرىمىسى بويىچە ئايرىلاتتى. كۈنچىقىش تەرەپتىكى ئوقۇتۇش بىناسى گەرچە بىر قەۋەتلىك بولسىمۇ، باشقا بىنالارغا قارىغاندا كۆتۈرۈلۈپ سېلىنغانلىقى ئۈچۈن ھەم دېرىزىلىرى چوڭ بولغاچقا، ھەيۋەتلىك كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ ئالدىدىكى ئىككى قاتار ئۆيلەر

سەكسەن ئېغىزدەك بولۇپ، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ۋە مەكتەپ خادىملىرىنىڭ ياتاقلىرى ۋە ھوجرىلىرى ئىدى. ھويلىدىكى ۋاسكېتبول مەيدانىدىن باشقا، ئوقۇتۇش بىناسى ئالدىدا يەنە تۆت تەرىپىگە تىرەكلەر قويۇلغان ئىككى لىم بولۇپ، ئوتتۇرىسىدا قوش كىشىلىك ئىلەڭگۈچ ئېسىلىپ تۇراتتى. ھويلىنى ئايلاندۇرۇپ كۆچەت تىكىلگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇلارغا قولدا سۇ قۇيۇلىدىغان بولغاچقا، ئانچە ئايىنىپ كېتەلمىگەنىدى. مانا ئاشۇ كۆچەتلەرنىڭ يېنىدا مەكتەپ فورمىسى كىيگەن ئۆمەر بىلەن يۇسۇپ دەپتەر، كىتابلىرىنى تۇتۇپ تۇرغان ھالدا بىر ـ بىرى بىلەن پەس ئاۋازدا سۆزلىشىۋاتاتتى.

ئۆمەر، يۇسۇپ، ئاسىمگۇللەر مەكتەپكە كەلگەندىن كېيىن لېتىپ نۇجۇر ئۇلارنىڭ ئانكېتىنى تولدۇردى، ئانكېتىلارغا مەكتەپنىڭ تامغىسىنى بېسىپ، بۇ ئۇچەيلەننى غەدىگەرلىك بازىرىدىكى ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىغا ئېلىپ باردى. ئۇيۇشمىنىڭ رەئىسى ئابدۇكېرىم نىياز ئۆمەر، يۇسۇپ، ئاسىمگۇللەردىن گەپ سوراپ، ئۇلارنى ماختاپ كەتتى ۋە ئانكېتىقا تامغا بېسىپ تەستىقلاپ بەردى. ئۇلار مەكتەپكە كەلگەن ھامان خوجىلىق مۇدىرى خەلىپىدىن ئابدۇكېرىم نىياز تەستىقلاپ بەرگەن ئانكېتىنى كۆرۈپ، ئۇلارغا دارىلئېتامىنىڭ فورمىسى: ئالتە بۇرجەكلىك كۆك شەپكە، كۆك كالتە چاپان بىلەن ئىشتان ۋە قارا لاتا خەي تارقىتىپ بەردى. مانا شۇنىڭغىمۇ يېرىم يىلدىن ئېشىپتۇ. ئۇلار 1942 ـ يىلى نويابىرنىڭ ئاخىرلىرى كەلگەنىدى. ھازىر يىل ئاتلىغان، ماي ئايلىرىنىڭ ئەڭ چىرايلىق كۈنلىرى يېتىپ كەلگەنىدى. ئىلمىي بۆلۈم تەرىپىدىن ئىمتىھان ئېلىنىپ، ئۆمەر تۆتىنچى سىنىپقا، يۇسۇپ بىلەن ئاسىمگۇل ئىككىنچى سىنىپقا تەقسىم قىلىنىدى. دەرستە يېتىشەلمەيۋاتقان يۇسۇپ بىلەن ئاسىمگۇل ۋاقىت چىقسىلا، ئۆمەردىن دەرس ئۆگىنەتتى. لېتىپ نۇجۇر مۇئەللىم ھېساب، تەبىئەت ۋە تىل

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

دەرسىنى، ساھىبىنەزەر مۇئەللىم دۆلەت تىلى① نى، توختىگۇل مۇئەللىم تارىخ، جۇغراپىيە دەرسلىرىنى بېرەتتى. ئۆمەر ئوتتۇن ساتقان چاغلىرىدىلا خەنزۇچە ئۆگىنىشنى كۆڭلىگە پۈككەنىدى، شۇڭا ئۇ تىرىشىپ يۈرۈپ ئاسانلا ئۆزۈپ كەتتى. لېكىن، يۈسۈپنىڭ تارىخ دېسە بېشى ئاغرىيتتى، ئاسىمگۇل خەنزۇچىغا تىلى كەلمەي جىلە بولاتتى. ئاسىمگۇل مەكتەپكە كەلگەندىن بېرى ئاپپاق تولۇپ، قاش - كۆز، كىرپىكلىرى خۇددى ئاق قەغەزگە تۆكۈلگەن سىياھتەك بولۇپ، ھۆسنىگە ھۆسن قوشۇپ، پۆلەكچىلا بەرنا قىز بولۇپ قالدى.

— ئۆمەر، مۇشۇ تارىخ دېگەن نېمىدىن ئەجەب كۆڭلۈم قالدىغۇ، — دېدى زوڭزىيىپ ئولتۇرغان يۈسۈپ، — خان - پادىشاھلار ئۇنداق ئۇرۇشقان، دېھقانلار قوزغىلىڭى مۇنداق بولغان، پالانى - پوكۇنىنى دارغا ئاسقان دەپ ھەجىلەۋەرگەنگە ئۇلار قايتىدىن تىرىلىپ قالارمىدى؟ بىزنىڭ ئۇلار بىلەن نېمە چاتىقىمىز؟...

— ھەي سارالڭ، ھەرقانداق مىللەت ئۆزىنىڭ ۋە ئۆزگىنىڭ تارىخىنى بىلمىسە قانداق بولىدۇ. روناق تاپالمايدۇ - دە! — ئۆمەر قوللىرىنى شىلتىدى، — ئوبدان ئوقۇ، ئۇنىڭ پايدىسىنى كېيىن كۆرىسەن.

ئون بەش ياشلىق ئۆمەر يۈسۈپكە تارىخ مۇئەللىمىدىن ئاڭلىۋالغانلىرى بويىچە نەسىھەت قىلاتتى، ئۇنىڭ نېرىسىغا ئۆتۈپ چۈشەندۈرەلمەيتتى. ئىككى ئاغىنىنىڭ نىشانى ۋە ئارزۇ - تىلەكلىرى ئوخشاش بولۇپ، مەكتەپ پۈتكۈزگەندىن كېيىن ئۇلار مۇئەللىم بولۇشماقچى ئىدى.

— يۈسۈپ، دارىلئېتامدا ئالتىنچى سىنىپنى پۈتكۈزسەك، يەكەننىڭ ھەرقايسى ناھىيە - يېزىلىرىدىكى مەكتەپلەرگە مۇئەللىم قىلىپ ئەۋەتىدىكەن. سېنىڭ نەگە بارغۇڭ بار؟

— مېنىڭ تارتىشىدىغان ئۇرۇق - تۇغقان، قېرىنداشلىرىم

---

① دۆلەت تىلى — خەنزۇ تىلىنى كۆرسىتىدۇ.

يوق، — دېدى يۈسۈپ نەگىدۇر تىكىلىپ، — شۇڭا نەگە ئەۋەتسە شۇ يەرگە بارىمەن، سەنچۇ؟

— مەنمۇ، — ئۆمەرنىڭ قاشلىرى مىژژىدە تۈرۈلدى، — نەگە ئەۋەتسە شۇ يەرگە بارىمەن، بىزگە مۇشۇنداق ئوقۇش پۇرسىتى يارىتىپ بەرگەن، ئاش - تاماق، كىيىم - كېچەك، ئىسسىق ماكان بېرىپ، يېڭى ھايات ئاتا قىلغانلارنىڭ كۆتكەن ئۈمىدىدىن چىقىمەن.

— سىلەرنىڭ مۇڭمۇڭلار تۈگەيدىغان چاغمۇ بولامدۇ؟ — ئاسىمگۈل ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ ئولتۇردى، — ئۆمەر، مۇئەللىم خەنزۇچىدا ئون نەچچە جۈملە يېزىپ بەرگەنىدى، ئوقۇشنى ئۆگىتىپ قويغىنا!

— سىلەر دەرس تەكرارلىغاچ تۇرۇڭلار، — يۈسۈپ ئورنىدىن تۇردى، — مەن ياتاققا كىرىپ چىقاي.

ئاسىمگۈل كەلگەن ھامان يۈسۈپ بىرەر ئىشنى باھانە قىلىپ كېتىپ قالاتتى. ئەمما، ئۆمەر قىزنىڭ كۆڭۈل چاچىدىغان گەپلەرنى قىلىشىغا يول قويمايتتى ۋە ئادەم ھېيىقىقۇدەك دەرىجىدە تەمكىنلىشىپ كېتەتتى. شۇڭا، ئاسىمگۈل دەرستىن تاشقىرى گەپلەرنى قىلىشتىن ھەزەر ئەيلەيتتى. ھازىرمۇ ئۇ مەشىق دەپتىرىنى ئېچىپ، ئۆمەرگە تۇتقۇزدى.

— مەن دەسلەپ خەنزۇچىسىنى بىر قېتىم ئوقۇپ بېرىمەن، — دېدى ئۆمەر جىددىي قىياپەتتە، — سەن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىسەن. ئۇنىڭدىن كېيىن خەنزۇچە خەتنى ئۆزۈڭ توغرا تەلەپپۇز بىلەن ئوقۇشنى ئۆگىنىسەن.

— ماقۇل. ئەمىسە سورا!

— گېگې چى خېيما.

— ئاكام قارا ئات مىندى.

— دىدى چى بەيما.

— ئىنىم ئاق ئات مىندى.

— بەيما پاۋ، خېيما تياۋ، بابا - ماما خاخا شياۋ...

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— ئاق ئات چاپتى، قارا ئات سەكرىدى، دادام ـ ئانام قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى...

— مانا، ئوبدان ئۆگىنىپسەنغۇ؟

— تەرجىمىسىنى قىلالايمەن، لېكىن خەنزۇچىسىنى توغرا تەلەپپۇز قىلالماي تاياق يەيمەن، قاراپ باقە قولۇمغا !

ئۆمەر ئاسىمگۈلنىڭ قىپقىزىل ئىششىپ كەتكەن ئالقىنىغا قاراپ چۆچۈپ كەتتى.

— ھە، ساھىبنەزەر مۇئەللىم بىستەل① دە ئۇردىمۇ؟

— دوسكىغا بىر سۆزنى يازالىسام بەشنى، توغرا تەلەپپۇز قىلالىسام ئۈچنى ئۇردۇ.

ئۆمەر باغئېرىق باشلانغۇچ مەكتىپىدە ئوقۇۋاتقان چېغىدىلا خەنزۇچە ئۆگىنىشكە كىرىشكەنلىكى ۋە دارىلئېتامغا كەلگەندىن كېيىنمۇ تىرىشقانلىقى ئۈچۈن بالىلاردىن خېلىلا ئالدىدا ئىدى. ئۇ ئوقۇشلۇق كىتابتىن ئۆتۈلمىگەن دەرس تېكىستلىرىنىمۇ يېزىپ ئوقۇپ بېرەلەيتتى، شۇڭا ساھىبنەزەر مۇئەللىم ئۇنىڭدىن ئۇنۇملۈك پايدىلىنىۋاتاتتى. ساھىبنەزەرنىڭ ئەلەمنىسا ئىسىملىك بىر ئاشنىسى بولۇپ، ئۇنىڭ قارىسى مەكتەپ ھويلىسىدا، دەرۋازا ئالدىدا ۋە دېرىزە تۈۋىدە كۆرۈنگەن ھامان، ئۇ: «ئۆمەر، بالىلارنى تەكرارغا سېلىپ تۇرغىنا !» دەپ يوقاپ كېتەتتى. ئۇنىڭ ئوقۇغۇچىلارنى دەرستە چىڭ تۇتقىنىغۇ ياخشى، لېكىن كىچىككىنە بىر قىزنىڭ ئالقىنىغا ئۇرۇپ مۇنداق ئىششىتىۋەتسە بولامدۇ؟ ئۇنى بىر ئاماللاپ چەكلىمىسەم بولمىدى. بىراق، بۇنى ئاسىمگۈلگە ئۇقتۇرماي قىلىشىم كېرەك.

— ئاسىمگۈل، ياتىدىغان ۋاقتىڭدا پىرقىرىما پانۇستىكى خەتلەرنى ئۆگەنمەيۋاتامسەن؟

— ئۇ خەتلەرگە بىرەر ـ ئىككى مىنۇت قاراپ تۇرسامالا ئۇخلاپ قالىدىكەنمەن.

---

① بىستەل ــ ياغاچتىن ياسالغان پالاق.

— ئەمسە يىتىۋالماي ئولتۇرۇپ ئۆگەن.

دارىلئىيتامدا خەنزۇچە ئۆگىنىش شارائىتى بىرقەدەر ياخشى ئىدى. ئون كىشىلىك ئوقۇغۇچىلار ياتىقىنىڭ تورۇس لىمىدا ئىچىگە شام يېقىلغان ئون ئىككى قىرلىق پانۇس ئېسىلىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ھەربىر يۈزىگە ھەر كۈنى ئۆتۈلگەن خەنزۇچە خەتلەر ئالماشتۇرۇپ چاپلىناتتى. پانۇس ئۆز ئورنىدا توختىماي پىرقىراپ تۇرغاچقا، ئوڭدىسىغا ياتقان ئوقۇغۇچىلار خەتلەرنى ھەجىلەپ ئوقۇپ يېتىپ ئۇخلاپ قالغىنىنى تۇيماي قېلىشاتتى. ئۆمەر دارىلئىيتامغا يېڭى كەلگەن چاغدىن باشلاپلا پىرقىراتما پانۇستىكى خەتلەرنى بىردە يېتىپ، بىردە ئولتۇرۇپ كۆزلىرى ئېچىشىپ كەتكۈچە ھەجىلەپ ئوقۇيتتى، پەقەت پانۇس ئىچىدىكى يېرىم شام ئۆچۈپ قالغاندىلا ئاندىن بېشىنى ياستۇققا قوياتتى.

بىر كۈنى يۈز بەرگەن تاسادىپىي بىر ئىش ئۆمەرنىڭ كۆڭلىگە پۈككەن پىلانىغا يول ئېچىپ بەردى. يىللىق ئىمتىھان يېقىنلىشىپ قالغان، ئوقۇغۇچىلارغا ھەربىر پەندىن تاپشۇرۇق بېرىلىپ نومۇر قويۇلۇۋاتقان ھالقىلىق پەيت ئىدى. ساھىبنەزەر بىرقانچە ئوقۇغۇچىنى دوسكىغا چىقىرىپ، بۇرۇن ئۆتۈلگەن دەرسلەرنى يازدۇردى ۋە: «توغرا تەلەپپۇز بىلەن ئوقۇپ بېرىڭلار!» دېدى. ئوقۇغۇچىلار ئۆزلىرىنىڭ يازغان جۈملىلىرى بىلەن خام سۆزلىرىنى بىر - بىرلەپ ئوقۇدى. ساھىبنەزەر ئۇلارغا قاراپ چىققاندىن كېيىن ئالغان نومۇرلىرىنى ئېلان قىلغاچ، نومۇرلارنى سىنىپ ژۇرنىلىغا بېكىتتى.

— ئايشەم تۆتتە مىنۇس، توختىخان ئۈچتە پىلۇس، روسۇل تۆت، — ساھىبنەزەر بېشىنى كۆتۈردى، — بۈگۈن بەش ئالغان بالىدىن بىرىمۇ چىقمىدى. يىللىق ئىمتىھان يېقىنلىشىپ قالدى، سىنىپىمىزدىن خەنزۇ تىلى دەرسىدە ئەلاچىلار چىقمامدۇ نېمە؟

ساھىبنەزەر دوسكىغا يېڭى دەرس تېكىستىنى يېزىپ، ئاھاڭى بىلەن ئوقۇپ تۇراتتى، ئوچۇق دېرىزىدىن ئەلەمنىسا

كۆرۈنۈپ قالدى. ئۇ ئۇچىسىغا ئالما ئۇرۇقى رەڭلىك ئەتلەس كۆڭلەك كىيگەن بولۇپ، كۆك سىيامىۇ تامبىلى كۆڭلەك ئېتىكى ئاستىدىن كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئەلەمنىسا ئوقۇتۇش بىناسى ئالدىدىكى ئىلەڭگۈچىنىڭ تۇۋرۇكىگە يۆلەنگەن هالدا ساھىبنەزەرگە لەپپىدە قىلىپ كۆز تاشلاپ قويدى ـ دە، ياتاق تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

— ئۆمەر، سەن ئالدىغا چىقىپ، دوسكىدىكى جۈملىلەرنى ئوقۇغۇچىلارغا بىرقانچە قېتىمدىن ئوقۇپ بەر ! — دېدى ساھىبنەزەر ئالدىدىكى يوقلىما، خاتىرە، كىتابلارنى ئاختۇرغان بولۇپ، — ئاندىن تاپشۇرۇق دەپتەرلەرنى يىغىۋال. ياتاقتا بىر ماتېرىيال ئۇنتۇلۇپ قاپتۇ، مەن چىقىپ ئەكىرەي.

— ماقۇل، مۇئەللىم !

ئۆمەر دوسكا ئالدىدىكى پەشتاقتا چىقىپ يىگى دەرس تېكىستىنى بىرقانچە قېتىم ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ھەممە بالىنىڭ تاپشۇرۇق دەپتەرلىرىنى يىغىۋالدى. ئۇ بىر دەستە دەپتەرنى قولتۇقلىغىنىچە دېدى:

— ساۋاقداشلار، دوسكىدىكى تېكىستنى دەپتىرىڭلارغا كۆچۈرگەچ تۇرۇڭلار ! مەن تاپشۇرۇق دەپتەرلەرنى مۇئەللىمگە ئاپىرىپ بېرەي.

ئۆمەر تاپشۇرۇق دەپتەرلەرنى باھانە قىلىپ ساھىبنەزەر مۇئەللىمنى بىر رەسۋا قىلىشنى كۆڭلىگە پۈككەنىدى. چۈنكى، يېقىندىن بېرى ئەلەمنىسا مەكتەپنى قوغۇنلۇقنىڭ يولى قىلىۋېلىپ، ھېچكىمنى كۆزگە ئىلماي ساھىبنەزەرنى ئالدىغا سېلىپ ئاچىقىپ كېتىدىغان بولۇپ قالغانىدى. بۇنىڭغا ئوقۇتقۇچىلارنىڭمۇ غەزىپى كېلىۋاتاتتى. شۇڭا، ياتاق ئىشىكى ئالدىغا پۈتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ كەلگەن ئۆمەر نازلىق ئەركىلىگەن، ئىگرىغان ئاۋازلارنى ئاڭلاپ ئىشىكنى ئىتتىرىپ باققانىدى، ئىشىك ئاۋازسىزلا ئېچىلىپ كەتتى. بۇ شەھۋەتخورلار جىددىيلەشكىنىدىن ئىشىكنىڭ ئىلغۇسىنى سېلىشنىمۇ ئۇنتۇپ

قىلىشقانىدى.

— مۇئەللىم ! — ياتاقتا ۋارقىراپلا كىرگەن ئۆمەر داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى. قولىدىكى تاپشۇرۇق دەپتەرلەرمۇ يەرگە پالاققىدە چۈشۈپ چېچىلىپ كەتتى. ئۇلار ئىككىلىسى قىپىيالىڭاچ بولۇپ، ئەلەمنىسا ساھىبنەزەرنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالغانىدى.

— ۋايجان ! — ئەلەمنىسا قاتتىق چىرقىرىغىنىچە كونا چىت يوتقاننى بولۇشىغا تارتىپ ئۇچىسىغا ئارتقانىدى، ئاستىدا تۈكلۈك، ئۈستىدە ئاپپاق تۇرغان پاچاقلار يوتقاننىڭ سىرتىغا چىقىپ قالدى. ئۆمەر ئارقىغا قايرىلىپلا ياتاقتىن يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى. تۇۋا، خوتۇنلار نېمانداق يامان بولۇپ كەتكەن ـ ھە ! غىلىتاڭ ئەرلەرنى بېسىۋالامدىغاندۇ؟ ھېلىقى بىر چاغدىمۇ زىياخان ئۆمەرنى دەس كۆتۈرگىنىچە يوتقان ـ كۆرپىلەرنىڭ ئۈستىگە تاشلاپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالغانىدى. تېخى قولىنى ئۇچرىغان يەرگە ئۇزارتالايدىكەن بۇ خەق، ئۇلار نېمانداق قىلىدۇ ـ ھە؟

شۇ كۈنى ئوقۇغۇچىلار دەرستىن چۈشكەندە، لېتىپ نۇجۇر ئۆمەرنى ئىشخانىسىغا باشلاپ كىردى. بۇ يەردە مەكتەپ مۇدىرى ئەسرۇللامۇ بار ئىدى. ئەسرۇللا يۈزى دوپدۇگىلەك ۋە سېمىز، ئۆڭى ئاپپاق ۋە پاكىز ئادەم ئىدى. قاپقارا كۆتمەك قاشلىرى ئاستىدىكى كىچىك كۆزلىرى چاقناپ تۇراتتى. يىرىك ۋە قويۇق چاچلىرى چارلاشقان بولسىمۇ، قورۇقسىز، سىدام يۈزىگە قاراپ ئۇنى ھېچكىم ئەللىك ياشقا كىردى دېمەيتتى. ئۇنىڭغا قارىغاندا ئوتتۇز ئالتە ياشلىق لېتىپ نۇجۇر چوڭ چىراي كۆرۈنەتتى. لېتىپ نۇجۇرنىڭ سەل قارىغا مايىل بادام يۈزى دائىم تەمكىن تۇستە بولۇپ، دۇپدۇگىلەك چوڭ كۆزلىرى ئادەمگە ئېغىر نەزەردە تىكىلەتتى، ئەمما ئۇ سىن ـ سىپاتى قاملاشقان، ئېغىر ـ بېسىق ئادەم ئىدى.

— ئۆمەر، ساھىبنەزەر مۇئەللىم سىنى دەرس ئۆتكىلى سىر-لىنىپ قويۇپ ئۆزى سىنىپتىن چىقىپ كېتىدىكەن، بۇ راستمۇ؟ — دەپ سورىدى ئەسرۇللا مۇدىر جىددىي تەلەپپۇزدا، — قېنى سۆز-لەپ باقە، دائىم شۇنداق ئىش بولۇپ تۇرامدۇ؟

— دائىملا شۇنداق ئەمەس، مۇھىم ئىشى چىقىپ قالغاندا بولۇپ قالىدۇ.

— قانداق مۇھىم ئىش ئىكەن ئۇ؟ — ئەسرۇللانىڭ ئاۋازى جىددىيلەشتى، — قېنى دەپ باقە؟

— بىرەر مۇھىم ماتېرىيالى، كىتاب ۋە قەلىمى ياتىقىدا ياكى ئىشخانىدا ئۇنتۇلۇپ قالغاندا...

— باشقا مۇئەللىملەرنىڭ ئۇنتۇلۇپ قالمايدىكەن، ئەجەب ساھىبنەزەرنىڭلا ئۇنتۇلۇپ قالىدىكىنا؟...

— بۇنى بىلمىدىم، مۇدىر، ئۆزىدىن سورىسىلا بولىدۇغۇ؟

ئۆمەرنىڭ سۇس تىترەۋاتقان قوللىرى، غىل - پاللىشىۋاتقان كۆزلىرى، ھەربىكىتىدىكى بىسەرەمجانلىقى ئۇنىڭ راست گەپ قىلمايۋاتقانلىقىدىن بېشارەت بېرىپ تۇراتتى. ئەگەر ئۇ راست گەپنى قىلىپ قويسا، مەكتەپنىڭ تۇزۇمى بويىچە ساھىبنەزەر ئوقۇتقۇچىلىقتىن قوغلاندى قىلىناتتى. ئۇنىڭ يېڭىشەھەردە خوتۇنى، ئالتە ياشلىق قىزى تۇرۇقلۇق، يەنە ئاشنا ئوينىشى ئەخلاق جەھەتتىن يامان ئىش ئىدى. ئەمما، ئۇ ئىقتىدارلىق ئوقۇتقۇچى بولۇپ، خەنزۇچە ئۆگىنىشتە قوللانغان ئۇسۇل - چارىلىرى ئوقۇغۇچىلارنى قايىل قىلاتتى. كۈندىلىك ئۆتۈلگەن خام سۆزلەرنى ئوقۇغۇچىلارغا كېچىسى يېتىش ئالدىدا پانۇس ئارقىلىق ئۆگىنىشمۇ شۇنىڭ ئويلاپ تاپقان ئامالى ئىدى.

— ئوقۇغۇچىلارنى دەرس تەكرارلاشقا، مۇزاكىرىلەرگە يېتەكچىلىك قىلىشقا ياردەملەشتۇرۇش ياخشى ئىش، — دېدى لېتىپ نۇجۇر تەمكىن قىياپەتتە، — بىراق ئوقۇتقۇچى سىنىپتىن چىقىپ كېتىپ، ئۆز مۇسئۇلىيىتىنى ئۇنتۇپ قېلىپ

ناشايان ئىشلارنى قوغلاشسا، بۇ مەكتەپنىڭ تۈزۈمىگە تۈپتىن خىلاپ بولىدۇ. شۇنداق ئەمەسمۇ؟

— ئېيتىپ باقە، بۇگۈن چۈشكە يېقىن، — ئەسرۇللانىڭ كىچىك كۆزلىرى چەكچەيدى، — ئۇنىڭ ياتىقىدا نېمە ئىش كۆردۇڭ؟

— ھېچ... ھېچ ئىشنى كۆرمىدىم، پەقەت...

— ھە، پەقەت نېمە ئىش يۈز بەردى؟

— مېنىڭ تاپشۇرۇق دەپتەرلەرنى ئاپىرىپ بېرىش باھانىسىدە مۇئەللىمگە دەيدىغان گېپىم بار ئىدى، — ئۆمەر ئەپچىل يالغاندىن بىرنى توقۇدى، — ساھىبنەزەر مۇئەللىم ئاسىمگۈلنىڭ ئالىقىنىنى بېستەلدە ئۇرۇپ ئىششىتىۋېتىپتۇ، بۇ قىز ھەر قېتىم ئالىقىنى ئىششىپ كېتىپ بىرنەرسىلەرنى تۇتالماس بولۇپ قالغاندا، مېنىڭ ئالدىمغا كېلىپ: «ئاكا، ئوقۇمايمەن» دەپ يىغلاپ تۇرۇۋالىدۇ.

— ئاسىمگۈل دېگەن كىم ئۇ؟ — سورىدى ئەسرۇللا.

— ئىككىنچى سىنىپ ئوقۇغۇچىسى، — جاۋاب بەردى لېتىپ نۇجۇر.

— ئاسىمگۈل سېنىڭ نېمەڭ بولىدۇ؟ — ئەسرۇللانىڭ تەلەپپۇزى قاتتىقراق چىقتى.

— بىز يەتتە ـ سەككىز يېشىمىزدىن باشلاپ شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدا بىللە قوي باققان يېتىم بالىلارمىز. ئۇ مېنىڭ بىر تۇغقان سىڭلىمغا ئوخشاشلا.

— ھە، ساھىبنەزەرنىڭ ياتىقىغا كىرسەڭ، ئۇ كىم بىلەن بىللە ئىكەن؟ — ئەسرۇللا ئۆمەرنىڭ كۆزلىرىگە قادالدى، — كۆرگەنلىرىڭنى ئېنىق سۆزلە.

— مۇئەللىم ساندۇقتىن بىرنەرسە ئىزدەۋېتىپتىكەن.

— نېمە، يالغۇزمىكەن، — لېتىپ نۇجۇر مۇدىرغا قاراپ قويدى، — بۇ گېپىڭ راستمۇ؟

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

— راست.

— ئەمىسە، ئۇنىڭ ياتىقىدىن نېمىدەپ يۈگۈرۈپ چىقتىڭ؟ — ئەسرۇللا ئاسماقچىلاپ سورىدى، — نېمىشقا چىرايىڭ تاتىرىپ سىنىپقا كىردىڭ، پارتاڭغا باش قويۇپ تۇنجۇقۇپ كەتتىڭ، باشقىلار: «نېمە بولدى؟» دەپ سورىسا، ئاچچىقلاپ ئۇلارغا چېچىلدىڭ؟

— مەن ساھىبنەزەر مۇئەللىم بىلەن تاكاللىشىپ قالدىم.

— نېمىدەپ تاكاللىشىپ قالدىڭلار؟ — لېتىپ نۇجۇر ئۇنىڭغا گۇمان بىلەن قارىدى.

— «ئەگەر بۇنىڭدىن كېيىن ئاسىمگۈلنىڭ ئالدىنىغا بېستەل بىلەن يەنە ئۇرىدىكەنسىز، مەن سىزگە ھەرگىز ياردەملەشمەيمەن» دېسەم، ئۇ مېنى: «سىڭلىڭنى دەپ مەكتەپنىڭ تۈزۈمىنى بۇزاتتىڭمۇ، يوقال ئەبلەخ!» دەپ تىللىدى. ئۇنىڭ ھاقارىتى ماڭا ئېغىر كېلىپ، ياتىقىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ سىنىپقا كىرگەندىن كېيىنمۇ خېلى ئۇزاققىچە ئەسلىمگە كېلەلمىدىم.

— سەن ئۇنىڭ ياتىقىغا كىرگەندە، ئۇ يەردە بىر چوكان يوقمىكەن؟

— ئەلەمنىسانى دەمسىز؟

— تېخى ئىسمىنىمۇ بىلىدىكەنسەن.

— ئۇ چوكان بىر قېتىم ماڭا: «سىڭلىڭىز ئەلەمنىسا كەپتىكەن، كېتىپ قالدى دەپ قويسىڭىز» دېگەنىدى. ئۇ چاغدا مۇئەللىم ئىشخانىدا مەجلىسكە قاتنىشىۋاتاتتى.

— سىڭلىسى؟ — ئەسرۇللا لېتىپ نۇجۇرغا قاراپ قويدى، — بۇ گېپىڭ راستمۇ؟

— ئۇ چوكان باشقا باللارغىمۇ: «خاپا بولماي ئاكامنى چاقىرىۋەتسىڭىز» دېگەن تۇرسا؟

ئۆمەر مۇدىرنىڭ ئىشخانىسىدىن چىقىپلا «ئۇھ» دېگىنىچە

پېشانىسى، يۈزى ۋە بويۇنلىرىدىكى تەرنى سۈرتتى. ئۇ راستىلا قورققانىدى. لېكىن، گېپىنى ئالدىن ئويلىنىۋېلىپ قىلغاچقىمۇ سۆزلىرى راستتەكلا چىقتى. تېخى كىمدۇر بىرى ئۇنىڭ ئاغزىغا گەپ سېلىپ بېرىۋاتقاندەك ئىدى. ئۆمەر مەكتەپ مەيدانىدىن كېسىپ ئۆتۈپ ياتىقى ئالدىغا كېلىۋىدى، كىمدۇر بىرىنىڭ يۆتەلگىنىنى ئاڭلىدى. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپلا، تەشۋىقات دوسكىسىنىڭ ئارقىسىدا ئۆزىگە قاراپ تۇرغان ساھىبنەزەر مۇئەللىمنى كۆردى. ئۇنىڭ چىرايى قوۋزىقى سويۇۋېلىنغان دەرەخ غولىدەك ئاقىرىپ كەتكەن بولۇپ، ئۆمەرگە ياتىقىنى ئىشارەت قىلىۋاتاتتى. ئۆمەرمۇ ئالىقىنىغا بېشىنى قويۇپ، ئۇخلاش ۋاقتىدا... دېگەندەك مەنىنى بىلدۈردى. دېگەندەك، ئوقۇغۇچىلار ئۇخلاش تەييارلىقى قىلىۋاتقان چاغدا ئۇ مۇئەللىمنىڭ ياتىقىغا ئاستىلا كىرىۋالدى.

بۈگۈنكى شەرمەندىچىلىكتىن دەھشەتلىك ئىزتىراپقا چۈشكەن ساھىبنەزەر ئەلەمنىسانى ياتاقتىن قوغلاپ چىقىرىپ، ئۇنى «ئىككىنچى كۆزۈمگە كۆرۈنگۈچى بولما !» دەپ ھەيدىۋەتكەنىدى. بۇنىڭ بىلەنمۇ ئۇنىڭ قورقۇنچى بېسىلمىدى، شۇنىڭدىن كېيىن چۈشەكىنگەندەك گاراڭلا بولۇپ قالدى. ئەمدى خىزمەتتىن ھەيدىۋېتىسىغۇ بىرەر يەردىن قارا ئىش بولسىمۇ تېپىپ ئىشلەر. لېكىن، بۇ سەتچىلىك تالا ـ تۈزگە يېيىلىپ كەتسە، خەقلەرنىڭ مەسخىرىسىگە قالامدۇ؟ بۇنىڭدىنمۇ بەتتەر نومۇسلۇق ئىش بولامدۇ؟ ئەڭ يامىنى، خوتۇنى بىلەن قىزى ئالدىدا يۈزىنى قانداقمۇ كۆتۈرۈپ يۈرىدۇ؟ «ئەھلى ئىلىم ئوغلىمىز بار» دەپ ماختىنىدىغان ئاتا ـ ئانىسى، جەددى ـ جەمەتى ئۇنىڭ بۇ چۈپرەندە قىلىقىنى ئاڭلىسا، ئۇنىڭدىن قىيامەتلىك كېچىپ كېتەر ! ... قىسقىسى، ئۆمەرنىڭ بىر ئېغىز گېپى ساھىبنەزەرنىڭ تەقدىرىنى ئەنە شۇنداق ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىۋېتەلەيتتى. قورققانغا قوش كۆرۈنگەندەك، تېخى ئۇ لېتىپ

نوجۇرنىڭ ئۆمەرنى مۇدىرنىڭ ئىشخانىسىغا ئەكىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالغانىدى، بۇ ئۇنىڭ ئۆمەدىنى تۇزاقتا ئايلاندۇرۇۋەتتى. بىراق، مۇدىرنىڭ ئىشخانىسىدىن قايتىپ چىققان ئۆمەرنىڭ ھېچ ئىش يۈز بەرمىگەندەك يۈز ئىپادىسى ئۇنىڭ ئۆچەي دەپ قالغان ئىشەنچ چىرىغىنى پەرلەپ قايتا ياندۇرغاندەك بولغانىدى. تىزلىرى تىترەپ، كالپۇكلىرى توختىماي مىتىلداۋاتقان ساھىبنەزەر سەل قورققان ھالدا كارىۋىتىدا ئولتۇرغان ئۆمەرگە ئېڭىشتى:

— ئۆمەر، ئۇلارغا ھېلىقى... ھېلىقى ئىشلارنى...

— خاتىرجەم بولۇڭ، مۇئەللىم، — دېدى ئۆمەر ئىپادىسىز كۈلۈپ قويۇپ، — ئۇلار خېلىدىن بېرى سىزنى كۆزىتىپ كېلىۋېتىپتىكەن، مېنىڭ ياتىقىمىزدىن يۈگۈرۈپ چىققىنىمدىن، سىنىپتا جىمىپ كېتىشىمدىن، چىرايىمنىڭ تاتىرىپ كېتىشىدىن گۇمانلانغان سىنىپ ھەيئەتلىرى بۇ ھالىتىمنى مۇدىرغا يەتكۈزۈپتۇ.

— مۇنداق دېگىن.

— يەنە بىرنەچچە بالا ئەلەمنىسانىڭ ياتىقىڭىز تەرەپكە كېتىۋاتقىنىنى دېرىزىدىن كۆرۈپتىكەن.

— شۇنداقمۇ؟ — ساھىبنەزەرنىڭ كۆزلىرى چىمچىقلاپ كەتتى، — ئۇنداقتا ئەسرۇللا مۇدىر، ئىلمىي مۇدىر لېتىپ نوجۇرلار سەندىن نېمە دەپ سورىدى؟ سەن قانداق جاۋاب بەردىڭ؟

ئۆمەر ئۇنىڭغا مەكتەپ رەھبەرلىرىنىڭ ئەلەمنىسانى خېلى ئىنچىكىلەپ سۈرۈشتە قىلىپ، ئۆزىنى تەرلىتىۋەتكەنلىكىدىن تارتىپ، ئۆزىنىڭ نېمە دەپ جاۋاب بەرگەنلىكىگە قەدەر تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى. ساھىبنەزەر ئۇنى تويۇقسىزلا قۇچاقلىۋالدى. ئۇنىڭ ئەقىل - پاراسىتىگە ۋە پەزىلىتىگە ئىچىدە يېنىش - يېنىشلاپ ئاپىرىن ئوقۇدى. بۇنىڭ ئەكسىچە، ئۆزىنىڭ قىلغان ئىشىدىن نومۇس قىلىپ زەھەر ئىچىپ ئۆلۈۋالغۇدەك بولدى. ئۇ

بىر ئوقۇتقۇچى، باشقىلارنىڭ ئاغزىغا ئىلىم ـ بىلىم سالغۇچى ئۇستاز تۇرۇقلۇق، مۇشۇ ئوقۇغۇچىلىقىمۇ بولالمىغانىدى. ئۆمەردىكى بۇ خىل ئادىمىيلىك خىسلەتتىن ئۇنىڭدا نەچچە سىر، قانچە مىسقال تېپىلار؟

— مۇبادا رەھبەرلەر مەن بىلەن سۆھبەتلىشىپ قالسا، — دېدى ساھىبنەزەر ئۆمەرنىڭ كۆزلىرىگە خىجالەتچىلىك بىلەن قاراپ، — ئىككىمىزنىڭ ئاسمىگۇل توغرۇلۇق ۋارقىرىشىپ قالغانلىقىمىزنىلا ئېيتاي.

— بىراق، مېنىڭ سىزگە قويىدىغان ئىككى تۈرلۈك تەلىپىم بار، — دېدى ئۆمەر قەيەرلەرگىدۇر قاراپ خورسىنىپ، — بۇنى ئورۇنلاشقا ۋەدە بەرمىسىڭىز، مەن مەكتەپ باشلىقلىرىغا ھەقىقىي ئەھۋالنى ئېيتىمەن.

— قېنى دېگىن، قانداقلىكى تەلىپىڭ بولسا ئورۇنلايمەن.

— بىرىنچىسى، بۇنىڭدىن كېيىن ئاسمىگۇلنىڭ ئائىلىسىگە بېستەل بىلەن ئۇرمايسىز.

— بۇنى دېيىش كېتەمدۇ؟ ئاپايىقى سۆزلىرىڭدىنلا مەن ئۇنى ھېس قىلىپ بولغان.

— ئىككىنچىسى، بۇنىڭدىن كېيىن ھېلىقى يېلىم چوتكىسىدەك خوتۇن بىلەن ئالاقە قىلمايسىز.

— مەن ئۇنى بىراقلا ھەيدىۋەتتىم. ئۇ ئەمدى ھەرگىز كەلمەيدۇ.

— بۇ گېپىڭىزگە ئىشىنىشىم ناتايىن، بىراق بۇنىڭدىن كېيىن يېڭىشەھەردىكى ئۆيىڭىزگە بارامسىز ياكى ئۇرۇق ـ تۇغقان، بۇرادەرلىرىڭىزنى يوقلامسىز، بىر سايىنىڭ ئارقىڭىزدىن قالماي ئەگىشىدىغانلىقىنى ئۇنتۇپ قالماڭ. ئىككى باشلىقنى ئالداپ خالتا كوچىغا باشلاپ كىرەلىگەن، مەكتەپ ئىچىدە يۈز بەرگەن چوڭ بىر بۇزۇقچىلىقنى ياپالىغان مەندەك بىر بالىغا ھەرگىز سەل قارىماڭ. چۈنكى، مېنىڭ سەككىز يېشىمدىن باشلاپ

يېتىمچىلىكتە قېقىلىپ ـ سوقۇلۇپ يۈرۈپ، كۆرمىگىنىم قالمىغان. مەن تازا پىشىپ قاتاللىشىپ كەتكەن قاغدالمىلاردىن بولىمەن!

— ئۇقتۇم، ئۇقتۇم، ئەسرۇللاكام، لېتىپ نۇجۇرلاردەك ئەل خىزمىتىگە كامىل، تۇرمۇش تەجرىبىلىرى مول ئادەملەرگە تەمتىرىمەي، ھودۇقماي تۇرۇپ يالغان گەپ قىلىپ ئىشەندۈرەلىگەنلىكىڭىزنى ئاڭلاپ، ساڭا ئىچىمدە ئاپىرىن ئوقۇغانىدىم.

— يەنە بىر گەپ، ھېلىقى ئەلەمنىسا دېگەن چوكانىنى بىر تۇغقان سىڭلىم ياكى ئىككى تۇغقان جىيەنىم دەمسىز، بولمىسا قېيىنسىڭلىم دېسىڭىزمۇ بولىدۇ، شۇنداقراق دەپ چۈشەندۈرەرسىز. مەن بۇ گەپنى سىنىپتىكى بىرقانچە بالىغىمۇ ئۆگىتىپ قويىمەن.

— ماقۇل، رەھمەت!

ئارىدىن بىرنەچچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى. ساھىبىنەزەر خەنزۇ تىلى دەرسىنى تولىمۇ ئەستايىدىل، قىزىقتۇرۇپ ئۆتىدىغان بولۇپ قالدى. بالىلارغا بولغان مۇئامىلىسىمۇ سىلىقلاشتى. دەرس مۇنبىرىدە ھېلىقى بېستەل كۆرۈنمەيتتى. ئۇنىڭ تېتىك، جانلىق بولۇپ قالغانلىقى، دەرسنى خۇشال ئۆتۈشى ھېلىقى سەتچىلىك بورىنىنىڭ تىنچ ـ ئامان ۋە خەتەرسىز ئۆتۈپ كەتكەنلىكىدىن بېشارەت ئىدى. دارىلئېتامدا ھەر كۈنى ئۈچ قېتىم گىمناستىكا ئوينىلاتتى. تەنتەربىيە مۇئەللىمى تاشمەت پۈشتىكىنى چېلىشى بىلەنلا بالىلار مەيدانغا چىقىپ، سىنىپلار بويىچە رەت ـ رەت تىزىلىپ بولاتتى. ئاندىن ئۇ پۈشتەكنى چىرقىرىتىپ گىمناستىكىنى باشلايتتى. ئۆمەر ساھىبىنەزەر بىلەن سۆزلەشكەنىنىڭ ئۈچىنچى ئەتىگەنلىكى گىمناستىكا ئاياغلاشقاندا، ئاسىمگۈل ئۆمەرنىڭ يېنىغا كېلىپ ئالىقانلىرىنى تارتىنىپقىنا ئىشقىلاپ، ئۇنىڭغا لەپپىدە قارىدى:

— ئۆمەر، ساھىبنەزەر مۇئەللىم: «خاپا بولماڭ، بۇنىڭدىن كېيىن ئالىقىنىڭىزغا بېستەل بىلەن ئۇرمايمەن» دەپ مەندىن ئەپۇ سورىدى.

ئۆمەر ئاسمىگۇلنىڭ ئاپپاق تـوقاچتەك يـۈزىگە، قـۇمـۇش قەلەمدە تارتقاندەك قاپقارا قاشلىرىغا، قېلىن ئەگمە كىرپىكلەر ئارىسىدا خۇمارلىشىپ تۇرغان شوخ كۆزلىرىگە ۋە خۇشپىچىم سىيماسىغا زوقلانغىنىچە تىكىلىپ قاراپ قالدى. بۇنىڭدىن قىزىرىپ كەتكەن سەھرا قىزى ئۆمەرگە تاتلىققىنا ئالايدى:

— مېنى كۆرمىگەندەك نېمانچە قارايسەن؟ — ئۇ تۇمشۇقلىرىنى ئۈچلىدى، — مەن قاراپ كۆزلىرىم تېلىپ كەتسە قىلچە چاتىقىڭ يوق، تۇرۇپلا چۈشەكەپ قالغاندەك چەكچىيىپ قاراپ كېتىدىكەنسەن، سېنىڭ بۇ قاراشلىرىڭغا كىم خۇشتار بولۇپ قاپتۇ؟

— بۇنداق سەپرايىڭنى ئۆرلەتكۈدەك نېمە قىلدىم مەن؟ — ئۆمەر تۇز كۆزۈللۈك بىلەن كۈلۈپ قويدى، — مېنىڭ بۇنداق قارىغىنىم ساھىبنەزەر مۇئەللىم ساڭا زەن سېلىپ قاراپ: «توۋا، مۇشۇنداق بەرنا قىزنىمۇ ئۇرۇپتىمەن - ھە» دەپ پۇشايمان قىلغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قالغانلىقىمدىن بولدى.

— مېنى مەسخىرە قىلغان مۇشۇ ئاغزىڭ مايماق كېتەر ئىلاھىم! — قىز بۇ چاقچاققا چىدىيالمىدى، — ئاڭلىسام، سىنىپىڭدىكى قىزلارغا دەرس ئۆگىتىمەن دەپ ئۇلارنىڭ قوللىرىنى تۇتۇپ خەت يازدۇرىدىكەنسەن، ئۇلارنى كۆرسەڭ ئۆچكە يېغىدەك ئوڭايلا ئېرىپ كېتىدىكەنسەن...

— بولدى قىلە، گەپنى كۆپەيتمەي، ئامراقلىق قىلىپ دەپ قويغان گېپىم شۇنچە تىك كەلدىمۇ ساڭا؟ بولدى، ئۇنداق بولسا بۇنىڭدىن كېيىن گەپ قىلماي.

— راستلا خاپا بولدۇڭمۇ؟ — قىز يېقىملىققىنا كۈلدى، — راستلا ماڭا ئامراقلىقىڭ كېلەمدۇ؟

— ھەي، ئەمدى مۇئەللىم ئورمايدىغان بولدى دەپ، — ئۆمەر گەپنى ئەپقاچتى، — دۆلەت تىلى دەرسىنى ئۆگەنمىسەڭمۇ بولار.

— ۋاي - ۋۇي، سادىغاڭ كېتەي، ئۆمەر، نېمانچە تاپا - تەنە قىلىسەن؟ بۇنىڭدىن كېيىن تازا ئۆگىنىمەن دېگىنە، ئەمما سەن ھەر كۈنى ماڭا ئاھاڭ بىلەن ئوقۇشنى ئۆگىتىپ قويمىساڭ بولمايدۇ.

— ھېلىمۇ ئۆگىتىپ قويۇۋاتىمەنغۇ؟ سەن ئۆگىنىمەنلا دېسەڭ، مەن ياردەم قىلماي قالاتتىممۇ؟!

— ھەي ئۆمەر، — قىز ئەتراپىغا ئېھتىيات بىلەن قاراپ قويدى، — ساھىبنەزەر مۇئەللىمنى قانداق قىلىپ ئېلىپتەك قىلىۋەتتىڭ؟

— يوق يېمە، ئوقۇغۇچى ئوقۇتقۇچىنى بىر قانداق قىلىۋەتكەن ئىش نەدە بار؟

— سىنىپىڭدىكى بالىلاردىن ئاڭلىسام...

— ئاسىمگۇل! — ئۆمەر ۋارقىرىۋەتكىنىنى ئۆزىمۇ بىلمەي قالدى، — ئەگەر مۇشۇنداق ئىلمىكى بار گەپلەرنى قىلىدىغان بولساڭ، مەن راستىلا خاپا بولىمەن.

ئۆمەرنى كۆرمىسە ياكى ئۇ ئېتىبارسىز قارىسا، ئاسىمگۇل خۇيى تۇتۇپ باتناپ قالاتتى. ئەمما، بىر يەرگە كەلدىمۇ، قېيىداپ ئۇنىڭ بىلەن تاكاللىشاتتى. ئاسىمگۇل بۇ ئەتىرلۇكىدىن ئۆزى ھۇزۇر ئالاتتى. ئۆمەرنىڭ تاياقتەك تۈز مىجەزىدىن، ئۆزىنى چۈشەندۈرۈپ كېتىشلىرىدىن قەۋەتلا زوقلىناتتى. ئۇلار ئۇچراشقان چاغلاردا ئۆمەر تولاراق ئۆگىنىشلىرىدىن گەپ ئاچاتتى. ئالتىنچى سىنىپنى پۈتكۈزسە، مۇئەللىم بولسا، كېيىن نېمە ئىشلارنى قىلىدىغانلىقى توغرىسىدا قىزىقىپ سۆزلەيتتى. ئۇنىڭ ئاغزىدىن كۆڭۈلگە تالىق بىرەر گەپ ئاڭلاشقا خۇشتار بولۇۋاتقان ئاسىمگۇل كۆڭلىدە: «يەكەنگە دوتەي بولساڭمۇ نېمە

كارىم، ئادەمنىڭ كۆڭلى خۇش بولغۇدەك بىرەر گەپلەرنى قىلساڭ بولامدۇ؟» دەپ چىرقىراپ قالاتتى. ئۆمەر ئۇنچىۋالامۇ گىرى باللاردىن ئەمەس ئىدى، ئۇ كېيىنكى كەلسە ئاسىمگۈلنىڭ ھۆسن ـ جامالىنى ماختاپ، دەبدەبىلىك سۆزلەرنى ياغدۇرۇۋېتەتتى. ئەمما، «كۆيۈپ قالدىم»، «ماڭا تېگەمسەن؟»، «سېنى ياخشى كۆرىمەن» دېگەندەك يالىڭاچ گەپلەرنى قىلمايتتى. يەنە بىر تەرەپتىن، بۇ ئۆسمۈرنىڭ يۈرىكىدە كۆيۈۋاتقىنى مۇھەببەت ئوتى بولماي، غايە ئوتى ئىدى. ئۇ ياخشى ئوقۇپ مۇئەللىم بولۇپ، ئۆزىگە ئوخشايدىغان باللارنىڭ مىسكىن كۆڭۈللىرىگە ئىلىم ـ ھېكمەت شولىلىرىنى چېچىشنى ئارزۇ قىلاتتى.

ھەرھالدا دارىلئېتامدا ئوقۇتۇش، ئىجتىمائىي پائالىيەتلەر ئوقۇغۇچىلارنىڭ ياش قۇرامىغا، سىنىپلارنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەنلىكىگە قاراپ ئېلىپ بېرىلاتتى. ئوقۇغۇچىلارغا ئومۇمىي پەنلەردىن باشقا يەنە شۇ زاماننىڭ شارائىتى بويىچە دىنىي دەرسلەر، يەنى قۇرئان، ھەدىس، ھەپتىيەك قاتارلىقلاردىن ۋە دىنىي رىسالىلەر توپلاملىرىدىكى ئالاقىدار مەزمۇنلار مۇۋاپىق نىسبەتتە دەرس قىلىپ ئۆتۈلەتتى.

مەكتەپنىڭ ئوقۇتۇش تۈزۈمى ئالتە يىللىق بولۇپ، مەكتەپنى پۈتكۈزگەنلەردىن ئومۇمىي پەنلەر بويىچە ئىمتىھان ئېلىناتتى. ئەلاچى ۋە ياخشى دەرىجىدە پۈتكۈزگەنلەرنى ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسى ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپلەرگە ئوقۇتقۇچىلىققا تەقسىم قىلاتتى. ئىمتىھاندىن ئۆتەلمىگەنلەر مەكتەپتە قېلىپ داۋاملىق ئوقۇغاچ، زەرگەرلىك، مىسكەرچىلىك، ئاشپەز ـ ناۋايلىق، يىچاقچىلىق، موزدۇزلۇق، تىككۈچىلىك، خاللاپلىق، ياغاچچىلىق، تۆمۈرچىلىك دېگەندەك ھۈنەرلەرنى ئۆگىنەتتى. ئۇلاردىن ئوقۇشتا بىرقەدەر ئىلگىرىلىگەن، ئەمما ئىمتىھاندىن ئۆتۈشكە يەنىلا ئاجىزلىق قىلغانلارنى ئوتتۇرا، باشلانغۇچ مەكتەپلەرنىڭ خىزمەتچى خادىملىقىغا تەيىنلەيتتى. دارىلئېتامنىڭ

www.uyghurkitap.com

بارلىق ئىقتىسادىي يۈكىنى ۋە ئوقۇتقۇچىلىقتا ۋە خىزمەتچىلىككە تەيىنلەپ مەكتەپلەرگە ئەۋەتىلگەنلەرنىڭ مائاشىنى ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسى كۆتۈرەتتى. بۇنىڭدىن تاشقىرى، چىلتەنلىرىم مازارلىقىغا توپلىشىۋالغان غېرىب ـ غۇرۋالارنىڭ ھەركۈنلۈك چۈشلۈك تامىقىنى تەمىنلەشمۇ ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىنىڭ ئىشى ئىدى. قىسقىسى، خەير ـ ساخاۋەت ۋە يېتىم ـ يېسىرلەرگە تەئەللۇق ئىقتىسادىي تەمىنات ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىدىن چىقاتتى. ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىغا ھۆكۈمەت تەرىپىدىن مەبلەغ ئاجرىتىپ بېرىلمەيتتى. پەقەت يەكەن ۋىلايىتى بويىچە ھەربىر ناھىيە، يەگىلىك، كەنت ۋە مەھەللىلەردىكى خېنى، ۋەخپە، پادىشاھلىق باغ دېگەندەك يەرلەردىن ئېلىنغان ھوسۇل، يەنى بۇغداي، قوناق، مايلىق دان، يەل ـ يېمىشلەردىن بولغان كىرىم ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىغا تاپشۇرۇلاتتى. قىسقىسى، دارىلئېتامدىكى يېتىم ـ يېسىرلەرنىڭ ھاياتى ئوقۇش ۋە تۇرمۇش جەھەتتە كاپالەتكە ئېرىشكەنىدى.

ئوقۇشنىڭ خاسىيىتى بىلەن ئۆمەر، ئاسىمگۈل، يۈسۈپتەك يېتىم قويچى بالىلارنىڭ كۆزلىرى ئېچىلىپ قالغان، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ مەنىلىك ئۆتۈۋاتقان ھاياتىنىڭ قەدرىگە يېتىۋاتاتتى. ئەمما، باھارنىڭ زىمىستانى، ياخشى كۈنلەرنىڭ يامىنى، كۈلكىنىڭ يىغىسى بولغىنىدەك، بۇ خاتىرجەم، ئەمىن ھاياتنىڭمۇ كۆشەندىلىرى چىقىپ تۇراتتى. بىر كۈنى قىزغۇچ بۇژغۇر ساقال، قوچقار مۈڭگۈزىدەك چار بۇرۇتلىرى قۇلىقىغا تاقاشقان، ئورا كۆز، قاش ـ كىرپىكىنىڭ تايىنى يوق، ئەللىك ياشلار چامىسىدىكى ئېگىز، تەمبەل، مىس رەڭ چىراي بىر ئادەم دارىلئېتامنىڭ ھويلىسىغا كىرىپ كەلدى. ئۇ ئەسرۇللا مۇدىرنىڭ ئىشىكىنى چەكمەيلا ئىشخانىسىغا ئۇدۇل ئۇسۇپ كىردى. بۇ بۇژغۇر ساقال سالاملاشمايلا، ئىشخانىدىكى ئۈستەل ـ ئورۇندۇقلارغا، كىيىم ئاسقۇچقا، تامغا چاپلانغان قائىدە ـ

نىزاملار بىلەن جىاڭ ۋېيىۋەنجاڭنىڭ سۇرىتىگە مەنسىتمىگەندەك قاراپ چىقىپ، دىمىقىنى قىقىپ قويدى. ئەسرۇللا مۇدىرمۇ مىجەزى چۇس ئادەم بولغاچقا، قازاندىكى قوماچتەك پاراسلاپ ئېتىلغىلى تاسلا قالدى. بۇژغۇر ساقاللىق بۇ تەكەببۇرلۇقى ئەسرۇللا مۇدىرنىڭ گەجگىسىنى قورۇغانىدى. ئۇ بۇژغۇر ساقالغا «ئېشىكىڭىز يىتىپ كەتكەنمىدى؟» دېمەكچى بولدى ـ يۇ، لېكىن ئۆزىنى تۇتۇۋالدى. شۇنداقتىمۇ، ئۇنىڭ ھەيۋىسىنى يەرگە ئۇرماي بولمايتتى.

— سىز چىقىپ كېتىپ قايتىدىن كىرىڭ!

— نېمىشقا؟ — بۇژغۇر ساقاللىق كۆزلىرى چەكچەيدى.

— ئىشىكنى چېكىپ كىرىڭ.

— ھاي پۆپەكباش، سەن تېخى مېنىڭ كىم ئىكەنلىكىمنى بىلمەيدىغان ئوخشايسەن، مەن راۋاچچى بەگلىكىدىكى ئەڭ چوڭ باي ساھىببەگ بولىمەن.

ساھىببەگنىڭ «پۆپەكباش» دېگەن ھاقارىتى يۈرىكىگە نەشتەردەك سانجىلغان ئەسرۇللا مۇدىرمۇ ئاغزىنى قويۇۋەتتى:

— ساھىببەگ بولامسەن، سايىت باي بولامسەن ياكى ئىت بولامسەن، ئېشەك بولامسەن، بۇ ئۆزۈڭنىڭ ئىشى، مەن بىلەن ھېچ ئالاقىسى يوق، — ئەسرۇللا مۇدىر قولىنى شىلتىدى، — بۇ ئىشخانىدىن چىق... بۇ سېنىڭ راۋاچچى بەگلىكىڭ ئەمەس، ھۆكۈمەت قارىمىقىدىكى دارىلئېتام! ...

ساھىببەگ تۇرغان يېرىدە قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپلا قالدى. قامچىسىدىن قان، تىلىدىن زەھەر تامىدىغان بۇ زومىگەرنىڭ قۇلاقلىرى چۈشىن كىرىۋالغاندەك غوڭشۇپ كەتتى. پاھ، بۇ دۇنيادا ئۇنى «ئىشخانىدىن چىق»، «ئىشىكنى چېكىپ كىر...»، «ئىت بولامسەن، ئېشەك بولامسەن...» دەپ ھاقارەتلىگۈدەك ئادەممۇ بار ئىكەنا؟ شۇنىڭغا قارىغاندا، بۇ توك باشنىڭ ئارقىسىدا يۆلەنچۈكى بار ئوخشىمامدۇ؟ ئۇقۇشمايلا يولۋاسنىڭ

بۇرۇتىنى تارتىپ سالدىمىكىن نېمە؟ خەقنىڭ: «ھازىر كۆپلىگەن ئەمەلدارلار دۆلەت ئىشلىرىدا خەتەرلىك ئىدارىسىدىنمۇ ھەق ئالىدۇ» دېگىنى راست ئوخشىمامدۇ؟ تېگىرقاپ قالغان ساھىبىبەگ دەرھال ھورىدىن چۈشۈپ، چىرايىغا خۇشامەت كۈلكىسى يۈگۈردى. لېكىن، ئەسرۇللا مۇدىر ئۇنىڭغا خۇددى قارچىغىدەك تىكىلىپ تۇراتتى.

— ئەمدى... ئەمدى... خاپا بولماڭ! مەن... مەن ئوينىشىپ...

— ئۆيۈڭگە بېرىپ، خوتۇنۇڭ بىلەن ئوينىشۋال!

— مەن ئەسلىي بۇ يەرگە ئىنتايىن مۇھىم بىر ئىش توغرۇلۇق كەلگەنىدىم.

— ئىشىڭ بولسا يولىدا دېمەمسەن، نېمە بايلىقىڭنى پەش قىلىپ پالاس قاقىسەن؟ سېنىڭ ساھىبىبەگلىكىڭدىن مېنىڭ بىر تال مويۇم تەۋرەپ قالامتىمۇ؟

ساھىبىبەگ ئۆمەرنىڭ ئۈستىدىن ئەرز قىلىپ كەلگەنىدى. ئۇ كۆيۈ ئوغلىنىڭ قىزى زىياخاننى تاشلىۋېتىپ بىر يىلدىن بېرى قېچىپ يۈرۈپ تۇتۇق بەرمەيۋاتقانلىقى، ياقۇمدىكى ئاسىمگۈل دېگەن قىزنى نىكاھسىز ئەپقېچىپ خوتۇن قىلىپ يۈرگەنلىكى، بۇنىڭ جىنايەتكە ياتىدىغانلىقى توغرىسىدا ئالدىراپ سۆزلىدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىنى غىل - پاللاشتۇرۇپ ئېلىپ قېچىشلىرىدىن، نەلەرگىدۇر قارىۋېلىشى، ئاۋازىدىكى ھودۇقۇش ۋە دۇدۇقلاشلىرىدىن ئۇنىڭ يالغان سۆزلەۋاتقانلىقى مانا مەن دەپ چىقىپ تۇراتتى. ئەسرۇللا مۇدىر بۇ ئىشنىڭ تەپسىلاتىنى ئۆز ۋاقتىدا لېتىپ نوجۇردىن ئاڭلاپ بولغانىدى. شۇڭا، ئۇلار بۇ ئۇچ قويچى بالىنى مەكتەپكە قوبۇل قىلىشقا رەسمىيەتلەرنى تەستىقلاتقىلى ئۆيغۇر ئۆيۈشمىسىغا بارغاندا، رەئىس ئابدۇكېرىم نىياز بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، ئىنتايىن غەزەپلەنگەن ھالدا:

— بۇ مۇناپىقنىڭ بايلىقىنى پەش قىلىپ، ئوتتۇز ياشلىق

مېيىپ قىزىنى كىچىككىنە ئۆسمۈرگە زورلاپ تېگىپ نىكاھ قىلغىنىنى قارا! بۇ توغرۇلۇق ئەگەر مەھكىمە شەرئىگە ئەرزنامە تۇتساق، ئۇنىڭ ئىككى پۇتىنى بىر ئۆتۈككە تىقىپ، راسا ئەدىپىنى بەرگىلى بولاتتى، — دېگەنىدى. بۇ گەپ ئېسىدىن كەچكەن ئەسرۇللا مۇدىر ئۆز ئايىغى بىلەن كېلىپ قالغان بۇ زومىگەرنى قورقۇتۇپ، ئۇنى تونۇسىغا تاياندۇرماقچى بولدى.

— بۇ قارا يۈز كۈيۇ ئوغلۇمنى ئىزدىمىگەن يېرىم قالمىدى. ئاخىر يېقىندىلا ئادەملىرىم ئۇنىڭ ئىز - دېرىكىنى ئاپتۇ، — ساھىببەگ گېپىنى قاتتىق قىرىپ كانىيىنى رۇسلىدى، — ئاڭلىسام، ئۇ سىلەرنىڭ كۆزۈڭلارنى بوياپ، مەكتىپىڭلارغا ئالدامچىلىق بىلەن كىرىۋاپتۇ. بۇ ئىشتا مەسئۇلىيەتنى سىلەرگە ئارتقۇم يوق.

— قىزىڭىز زىياخان نەچچە ياشتا؟

— بۇ... بۇ... بۇنى سوراپ قالدىڭىزغۇ؟

— ئۆز ۋاقتىدا ئون تۆت ياشلىق ئۆسمۈرنىڭ خوتۇنى نەچچە ياشتا بولغىيدى، دېگەن سوئال مېنى قىزىقتۇرۇپ قويدى.

— ئە... ئەلۋەتتە ئون... ئۈچ، ئون تۆتلەردە بولۇشى كېرەك.

— «بولۇشى كېرەك» دېگەن قانداق گەپ ئۇ؟ ئۆز قىزىڭىزنىڭ يېشىنىمۇ بىلمەمسىز؟

— ئا... بولدى قىلىڭا، بۇنى سوراپ نېمە قىلىسىز؟! — ساھىببەگ قول سىلكىدى، — بىر ئەر ئەرلىك بۇرچىنى ئادا قىلماي ئايالىنى تاشلىۋەتسە، ئۇنىڭغا مەھكىمە شەرئىنىڭ جازاسى بولماي قالامدۇ؟ ئۇ ھوشىنى تاپمىسا...

— مەھكىمە شەرئىگە ئاپىرامسىز؟

— ئەگەر بۇ قېتىم مەن بىلەن كەتمىسە، شۇنداق قىلىمەن - دە! يۈز - خاتىر قىلىپ ئولتۇرمايمەن.

— بەك ياخشى بولدى، بىر ئاۋارىچىلىكتىن قۇتۇلدىغان

بولدۇق.

— بۇ... بۇ... نېمە دېگىنىڭىز؟

— ئەسلىدە ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىنىڭ رەئىسى ئابدۇكېرىم نىياز سىزنى ساقچى ئارقىلىق چاقىرتىپ كېلىپ، مەھكىمە شەرئىيىدە سىز بىلەن دەۋالاشماقچى ئىدى. مانا ئەمدى ئۆز ئايىغىڭىز بىلەن كېلىپ قاپسىز.

— ئۇ... ئۇ... مەن بىلەن... مەن نېمە قىپتىمەن؟

— بۇ ئۆزىڭىزگە ئايان...

— بىل... بىلەلمىدىم... سىز زادى نېمە دېمەكچى؟

— كىچىككىنە ئۆسمۈرگە — ئاغزىدىن ئانا سۈتى پۇراپ تۇرغان بالىغا، — ئەسرۇللانىڭ كۆزلىرى ساھىببەگنىڭ خۇنۇك چىرايىغا خەنجەردەك قادالدى، — ئوتتۇز ياشلىق مېيىپ قىزىڭىزنى زورلاپ چېتىپ قويسىڭىز، بۇنى ھۆكۈمەتنىڭ قانۇنى كۆتۈرەمدۇ؟ خۇدا راۋا كۆرەمدۇ؟ بۇ ئىشتىن مەھكىمە شەرئىيدىكى قازى - قۇززاتلار خەۋەر تېپىپ، سىزنى «مۇرتەد»، «مۇناپىق» دېيىشىپ كەتتى.

ئىشخانىغا خۇددى ئاچچىق ياغ ئىچىۋالغان غۇنچۇندەك ئۇسۇپ كىرگەن ساھىببەگ ئەمدىلىكتە سۇغا چۈشكەن مۈشۈكتەك تۈگۈلۈپ قالدى، تېنىنگە تىترەك ئولاشتى... ئۇ بۇ ئىشخانىدىن ئەمدى قانداق چىقىپ كېتىشنى ئويلىنىپ قالغانىدى. ئەسلىدە بۇ ئىشتىن شەھەردىكى كاتتا باشلىقلارلا ئەمەس، بەلكى قازى - قۇززاتلارمۇ خەۋەر تېپىپ، ئۇنىڭغا پىچاقلىرىنى بىلەپ تۇرۇپتىكەن - دە! قارا، ئۆزىنىڭ ئۇلارنىڭ كولىغان ئورىسىغا چۈشەيلا دەپ قالغىنىنى!

— چىرايىڭىز نېمانداق ئاقىرىپ كەتتى؟ — ئەسرۇللا ھۇجۇمغا ئۆتتى، — بىر ئۆسمۈرنىڭ ئادىمىيلىكىنى ئاياغ ئاستى قىلغان جىنايىتىڭىز ئۈچۈن مەھكىمە شەرئىيگە بىرقانچە ئون سەر ئالتۇن - كۈمۈش تۆلىسىڭىز، ئۇلار ئاندىن گۇناھىڭىزدىن

ئۆتەرمىكىن...

— بىرقانچە ئون سەر ئالتۇن ـ كۇمۇش؟ — ساھىببەگنىڭ پېشانىسىدىن چىپپىدە تەر چىقىپ، كالپۇكلىرى تىترىدى، — بۇ... بۇ... قانداق بوپكەتتى؟ مەن... مەن... ئاستا كېتىۋالاي...

— نەگە ئالدىرايسىز؟ كۇيۇ ئوغلىڭىز بىلەن تېخى كۆرۈشمىدىڭىزغۇ؟ جىندەك توختاپ تۇرۇڭ!

ئەسىرۇللا چىقىپ كېتىپ كۆپ ھايال بولمايلا قايتىپ كىردى. ساھىببەگ چاترىقىغا ساڭگىلاپ كەتكەن بېشىنى ئارانلا كۆتۈرۈپ، كۆزلىرىنى چىمچىقلاتقان ھالدا ئۇنىڭغا يېلىندى:

— ئەمدى مۇدىر، راست گەپنى قىلسام، — ساھىببەگ چوڭقۇر تىندى، — قىزىم زىياخان بىلەن ئۆمەر ئوتتۇرىسىدا نىكاھ بولغاچقا، قىزىمنى قايتا ياتلىق قىلالمىدىم. شۇڭا، بۇنىڭ رەسمىيەتلىرىنى ئۆتىگىلى كەلگەنىدىم.

— بۇنى مەن ئىگە بولۇپ بېجىرىپ بېرەي، ئاندىن سىزنى رەئىس ئابدۇكېرىم نىيازنىڭ قېشىغا ئاپارمىسام بولمايدۇ، ئۇ زاتنىڭ سىز بىلەن بەك كۆرۈشكۈسى بار ئىدى.

— يوقسۇ، يوقسۇ، مۇدىر ھەزرەتلىرى، مەن ئۇ زاتنى مۇبارەكنى ئاۋارە قىلماي، ھۆ...كۇمەت ئەربابلىرى دائىم ئالدىراشلا يۈرىسلەر.

ساھىببەگنىڭ سۆزى تۈگىمەيلا ئىشىك چېكىلدى. مۇدىر چىقىپ كېتىپ، تاشقىرىدا بىرى بىلەن گۇدۇڭلاشتى، كېيىن ئۆمەر ئىككىسى ئىشخانىغا بىللە كىردى. ئۇلارنى كۆرۈپ ساھىببەگ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئۆمەر ئۇنىڭغا بىرھازا قادىلىپ قاراپ قالدى ـ يۇ، گەپ قىلالمىدى. لېكىن، ساھىببەگ دۇدۇقلاپ بىر نېمىلەرنى دېيىشكە ئىنتىلدى:

— ئۆ... مەر بالام... مەن... مەن... ئۇ... ئۇ... ئىشلار... ئەمدى... ئەمدى...

— مەن سىلىنىڭ بالىلىرى ئەمەس، — ئۆمەر ئاچچىق

هاياجاندىن تىترەۋاتاتتى، ــ نىكاھتىمۇ «ئالدىم» دېگەن گەپ ئاغزىمدىن چىقمىغان. ئۇنى ئۆزلىرىنىڭ ئادەملىرى دېدى. شۇنداقتىمۇ، بۇ يەردە ئۈچ مۇسۇلمان تورۇپتۇق، مەن قىزلىرى زىياخاننى ئۈچ تالاق قىلدىم، ئۇ تالاق بولدى. ئەمدى بىرەر ئەرگە تېگىپ، ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلسا بولىدۇ.

ئۆمەر ئەسرۇللا مۇدىرنىڭ كارىدوردا ئۆتكەن گەپلىرىنى دەپ بولۇپ يېنىكلەپ قالغاندەك بولدى. پېتىمدىن چۈشۈپ لاسىدە بولۇپ قالغان ساھىبەگ مۇشۇ سۆزگە قاراپ تۇرغاندەكلا، بېشىنى ئىچىگە تىققان پېتى ئىشىكتىن چىقىپ كەتتى. خۇددى بىركىم تۇتۇۋالىدىغاندەك، ئۇ ئارقىسىغىمۇ قارىماي ئالدىراپ ـ تېنەپ كېتىپ قالدى.

بۇ ئىش بولۇپ بىرەر ئاي ئۆتكەندىن كېيىن ئاسىمگۈلنىڭ چوڭ ئاچىسى سائادەتخانىنىڭ ئېرى ــ شەھۋەتخور غوجالىم ئەللىكبېشى ئاسىمگۈلنىڭ غەلۋىسىنى قىلىپ دارىلئېتامغا كەلدى. چۈنكى، دارىلئېتام ئوقۇغۇچىلىرى دەم ئالغان بىر جۈمە كۈنى ئاسىمگۈل ساۋاقداشلىرى بىلەن كونىشەھەر بازىرىغا ئويىنغىلى كىرگەنىدى. ئۇلار گومىنداڭنىڭ تۆتىنچى، بەشىنچى پولك گارنىزونلىرى ئورۇنلاشقان گۈلباغدىن ئۆتۈپ، چوڭ يول بىلەن يەكەن ناھىيەلىك باغچىغا يۈرۈپ كەتتى. ئۇ چاغلاردا بۇ باغنى «مىللەت بېغى» دەپ ئاتىشاتتى. ئاسىمگۈل تۇيۇقسىز شەھەرگە قوي ساتقىلى كىرگەن غوجالىمنى كۆرۈپ قالدى. غوجالىممۇ قېينىسىڭلىسىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ تولۇپ يېتىلگەن غۇنچە بويىغا، يەكەننىڭ سۈت ئالمىسىدەك چېھرىگە، قان تېمىپ تۇرغان ھال رەڭ لەۋلىرىگە ئاچ كۆزلۈك بىلەن قاراپ، تۈكۈرۈكىنى غورتىدە يۇتتى. ئاڭغىچە ئاسىمگۈل دوستلىرى بىلەن مىللەت بېغىغا كىرىپ كەتتى. غوجالىم بۇ ئىشنى خوتۇنى سائادەتخانغا يەتكۈزدى، ئۇنىڭ مال بېقىش، بالىلارغا قاراش، ئۆي ئىشى دېگەندەكلەرنى ئۆزى قىلىپ، ھېرىپ ـ چارچاپ، جاپا ـ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

مۇشەققەتتە قېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ، بۇ ئىشلارنى سىڭلىسى قىلسا بولاتتى دەپ، خوتۇنىنىڭ كۆتىگە ئوت قويدى. بۇ دېۋەڭ خوتۇن ئېرىنىڭ ھىيلە ـ مىكرىنى ئۇقماي، ئۇنىڭ گەپلىرىنى كۆيۈنگەنلىك دەپ بىلىپ، ئۇنى ئاسىمگۈلنى قايتۇرۇپ كېلىش ئۇچۇن شەھەرگە ئەۋەتكەنىدى. بىراق، ئاسىمگۈل مۇدىر ئەسرۇللا، ئىلمىي مۇدىر لىتىپ نۇجۇر ۋە مالىيە بۆلۈمىنىڭ باشلىقى خەلىپىدىنلەرنىڭ ئالدىدا غوجالىم ئەللىكبېشىنىڭ چاۋىسىنى چىتقا يېيىپ، ئۇنى رەسۋايىئالەم قىلىۋەتتى. مەكتەپ رەھبەرلىرى بىلەن مەيداندا گىمناستىكا ئويناۋاتقان ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەسخىرىلىك قاراشلىرى ئاستىدا بېشىنى كۆتۈرمەي سوكۇلداپ كېتىۋاتقان غوجالىم خۇددى تۇتۇلۇپ قالغان توخۇ ئوغرىسىغىلا ئوخشاپ قالغانىدى...

ئۆمەر، ئاسىمگۈل، يۈسۈپلەر ئەمىن بولغان ئوقۇش ھاياتىنىڭ خاسىيىتى بىلەن باھار، ياز، قىشلارنىڭ قانداق ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى تۇيماي قالدى. ئۆمەر بىلەن يۈسۈپ سىن ـ سىپاتى قاملاشقان، مۇرىلىرى كەڭ، ئۆسكىلەڭ، قىزىل يۈزلۈك ئۆسمۈرلەردىن بولۇپ، ھاياتىدىكى ئون ئالتىنچى باھارنىڭ بوستانلىرىغا قەدەم قويغانىدى. ئاسىمگۈلمۇ بويىغا يېتىشكە باشلاپ، رەسىدىلىك شېخىدا بىر تال غۇنچە بولۇپ تۇگۈلۈۋاتاتتى. مانا بۇ 1944 ـ يىلىنىڭ ياز ئايلىرى ئىدى. ئۆمەرنىڭ ئوقۇش پۈتكۈزۈشىگە يەنە بىر يىل، يۈسۈپ بىلەن ئاسىمگۈلگە بولسا ئۈچ يىل قالغانىدى. ئۇلار سىنىپ ئۆرلەپ ئوقۇغانسېرى زېھنى ئېچىلىپ، دەرسلەر ئۇلارغا بۇرۇنقىدەك قىيىن تۇيۇلمايدىغان بولۇپ قالدى. ئەمما، قۇياشلىق كۈندۈزنىڭ زۇلمەتلىك كېچىسى بولغىنىدەك، بۇ دارىلئېتامدىكى يېتىم ـ يېسىرلەرنىڭ بىلىم ۋە ھۈنەرگە ئىشتىياق باغلاپ ئۆتۈۋاتقان خۇشال كۈنلىرىگىمۇ خەۋپ پەيدا بولدى. ئۇلارنىڭ ئاپتاپلىق يازىغا كەچ كۈزنىڭ ئاچچىق جۇدۇنلىرى باستۇرۇپ كېلىش

ئالدىدا تۇراتتى. يەكەن دىيارىنىڭ يىراق سەھرا ـ يېزىلىرىدىن تارتىپ شەھەر ئەزىملىرىگىچە، دېھقان ئۆيلىرىدىن دارىلئېيتامنىڭ ياتاقلىرىغا قەدەر ھەممە يەرنى قاپلاپ بىر خىل ئەنسىز، قورقۇنچلۇق خەۋەرلەر تارقىلىشقا باشلىدى. «ئىلىدىن ئالتە ئوغرى چىقىپ، ھۆكۈمەت ئارمىيەسى بىلەن ئېلىشىۋاتقۇدەك...»، «تاشقورغان پارتىزانلىرى قوشراپقا ئارقا ـ ئارقىدىن ھۇجۇم قىلىۋېتىپتۇ...»، «ئىچكىرىدىكى كوممۇنىست باندىتلىرى دۆلەت ئارمىيەسىنى تالاپەتكە ئۇچرىتىپتۇ...» دېگەندەك خەۋەرلەر تارقالدى. دارىلئېيتامدا سىياسەت دەرسىنىڭ سائەتلىرى كۆپەيتىلىپ، ئىچكىرىدىكى كوممۇنىست باندىتلارنى، ئىلىدىكى ئالتە ئوغرىنى، تاشقورغاندىكى پارتىزان قاراقچىلارنى تىللاش ۋە ئەيىبلەش باشلاندى. ئۇلارنىڭ خەلقنى بۇلاپ ـ تالاۋاتقانلىقى، قىز ـ چوكانلارنى ئاياغ ئاستى قىلىۋاتقانلىقى، شەھەر ـ يېزىلارغا ئوت قويۇۋاتقانلىقىدەك جىنايى قىلمىشلىرى ئۇستىدىن شىكايەتلەر ئېلىپ بېرىلدى، ھەتتا بەزىدە سىنىپلاردىن: «دۆلەت، پىرقە ئۇچۇن جېنىمىز پىدا!»، «جۇڭخوا ئېلىنى ئىسسىق قېنىمىز بىلەن قوغدايمىز!»، «سۇنتىسىنىنىڭ تەلىماتلىرى يىزنىڭ كۈچ ـ مادارىمىز...» دېگەندەك شوئارلارمۇ ئاڭلىنىپ تۇراتتى. مانا بۇ زەرەپشان دەرياسى ۋادىلىرىدا كۆتۈرۈلۈش ئالدىدا تۇرغان سوغۇق تۇمانلارنىڭ، يېتىپ كېلىش ئالدىدا تۇرغان بوران ـ چاپقۇنلارنىڭ شەپىسى ئىدى! ...

بەشىنچى باب

باش باھاردىكى سوغۇق

1945 ـ يىلى مارتنىڭ 18 ـ كۈنى، كېچە...

يەكەن دەرياسى بويلىرى تىنىچ ئۇيقۇدا ئىدى. بىراق، تۈن نىسپىدىن ئۆتكەندە تەكلىماكان چۆللىرىدىن بوران ئۇچۇپ كەلدى. بوران قۇم ـ توپىلارنى ئۇچۇرتۇپ، ئۇچرىغانلىكى نەرسىگە قەھرى بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدى. نەلەردە نېمىلەردۇر قاراسلاپ سۇندى، باغ ـ ھويلىلاردىكى تال باراڭلىرى تاراقلاپ ئۆرۈلۈشكە باشلىدى. ئۆگزىلەردىكى سېۋەتلۇ ئۇسكەنلەر دومىلاپ چۈشتى. قورۇلاردىن ئۇچۇپ چىققان ئەسكى تامباللار دەرەخ شاخلىرىغا ئىلىنىپ قېلىپ بايراقتەك لەپىلدەشكە ۋە توختىماي پالاقلاشقا باشلىدى. مارتنىڭ زەھەردەك ئاچچىق سوغۇقى ھەردەك چېقىپ، ئادەمنىڭ جان ـ جېنىدىن ئۆتۈپ كېتەتتى. باش باھارنىڭ جۇدۇن ـ چاپقۇنى تۇيۇقسىز يېتىپ كەلگەن بۇ كېچىدە بىردىنلا يەكەن ئاسمىنىدا ملىتىق ئاۋازلىرى ياڭراپ، بوران ئۇنىڭ «پاڭ ـ پۇڭ»لىرىنى ھەممە يەرگە تارقىتىشقا باشلىدى. ئۇنىڭغا ئېشەكلەرنىڭ ھاڭرىشى، ئىتلارنىڭ قاۋىشى، توخۇ ـ تۇمانلارنىڭ قاقىلدىشى قوشۇلۇپ، مارتنىڭ بۇ كېچىسى ھېچ كۆرۈلمىگەن ساراسىمىگە تولدى. گومىنداڭنىڭ توپ ـ توپ ئەسكەرلىرى ملتىقلىرىنىڭ نەيزىلىرىنى پارقىرىتىپ، ئاسمانغا ئوق ئۇزۇپ، تاپىۇر ـ تۇپۇر يۈگۈرۈشۈپ دارىلئېتامغا بېسىپ كىردى. ئۇلار بىردەمدىلا ئوقۇتۇش بىناسى، ياتاق، ئاشخانا،

ئىشخانا بىنالىرىنىڭ ئۆگزىلىرىنى ئىگىلەپ، تەخسىلىك پىلىموتلىرىنى قۇرۇشۇپ، قوراللىرىنى ھويلىغا قارىتىشىپ، تەييار بولۇپ تۇرۇشتى. بىر نەچچە بۆلەككە بۆلۈنۈپ، ئوغۇل - قىزلار ياتاقلىرىغا شىددەت بىلەن ئېتىلىپ كىرىپ، ئوقۇغۇچىلارنى كىيىملىرىنىمۇ كىيىۋېلىشقا قويماي، يېرىم يالىڭاچ ھالدا ياتاقلىرىدىن ھەيدەپ چىقىشتى. قىيا - چىيا، ۋارقىراش - چىرقىراشلار، يىغا ئاۋازلىرى مەكتەپ ئىچىنى بىر ئالدى. ئەسكەرلەرنىڭ «ماڭ، تۇر، تېز، يۈگۈر» دېگەندەك بۇيرۇق ئاۋازلىرى بىلەن مىلتىق زاتورلىرىنى شاراقلىتىشى، دۈپۈرلەپ يۈگۈرۈشلىرى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قېلىپ يىقىلىپ چۈشكەنلەرنىڭ داد - پەريادى، خىلمۇخىل ئېچىنىشلىق ئاۋازلار بۇ بورانلىق تۈندە قىيامەت ۋەھىمىسىنى تارقاتماقتا ئىدى. ئەسكەرلەر نەيزىلىرىنى تەڭلەپ، مىلتىقلىرىنىڭ پاينەكلىرىدە ئۇرۇپ، مەكتەپنىڭ مەيدانىغا يىغقان ئالتە يۈزدىن ئارتۇق ئوقۇغۇچى ۋە ئوقۇتقۇچى ئۇ يەردە سوغۇقتىن دىر - دىر تىترىشىپ تۇراتتى. بەزى بويىغا يېتىپ قالغان قىزلار ئىچ كىيىملىرى دال بولالمىغان نازۇك يەرلىرىنى بىلەك، ئالىقانلىرىدا توسۇۋالغانىدى. نېمە ۋەقە بولغانلىقىنى ئاڭقىرالمىغان ئۆمەر بىلەن يۇسۇپ ۋە ئاسىمگۈللەر مەيداندا چىرايلىرى تاتارغان ھالدا تىترىشىپ تۇرۇشاتتى. ئاڭغىچە ئەسكەرلەرنىڭ باشلىقلىرى بولسا كېرەك، ئون نەچچە ھەربىي توپ ئالدىغا كېلىپ: «سەن !»، «سەنمۇ بار !»، «ھەي ياللاڭباش، سەنمۇ چىق !» دېگەندەك بۇيرۇقلار بىلەن ئون بەش ياشنىڭ يۇقىرىسىدىكى ئوغۇل باللارنى توپ ئالدىغا ئاچىقىپ، ئۇلارنى تۆت رەت قىلىپ تىزدى. بۇ رەتلەرنىڭ ئەڭ ئالدىنقى قاتارىدا ئۆمەر بىلەن يۇسۇپ بار ئىدى. بىر خەنزۇ باشلىق قالغان ئوقۇغۇچىلارنى ياتاقلىرىغا كىرىپ كېتىشكە بۇيرۇدى. لېكىن، مەيداندىكى ئوقۇغۇچىلارنىڭ مۇتلەق كۆپى مىدىرلىماي جايىدا تۇرىۋەردى. ئاسىمگۈل قوراللىرىنى تەڭلەپ تۇرغان ئەسكەرلەرگە

پەرۋامۇ قىلماي، رەتتە ئىچ كىيىملىرى بىلەنلا تۇرۇۋاتقان ئۆمەر بىلەن يۇسۇپنىڭ قېشىغا كەلدى.

— ئۆمەر، بۇ نېمە كەلگۈلۈك؟ — ئاسىمگۈل يىغلامسىراپ سورىدى، — سىلەرنى ئايرىۋېلىپ نېمە قىلمىدىغاندۇ؟

— ئاسىمگۈل، قورقما، — دېدى ئۆمەر تەمكىن هالدا، — بۇلار بىزگە بەلكىم ئاكوپ كولىتىمدۇ، يول ياستىتىشىمۇ مۇمكىن ياكى پوتەي قۇرۇلۇشى ئۈچۈن كېسەك توشۇتامدۇ، بۇنى هازىرچە بىلگىلى بولمايدۇ.

— ئەگەر بىزنى، — يۇسۇپ ئاستا پىچىرلىدى، — ئەسكەرلىككە تۇتقان بولسىچۇ؟

— ئۇنداق قىلماس! بىز تېخى ئوقۇغۇچى تۇرساق...

— هەي قىز، كەت بۇ يەردىن! — بىر خەنزۇ ئەسكەر ئاسىمگۈلگە قولىنى جوڭۇدى، — نېمانداق ئوغۇللارنىڭ قېشىغا كېلىۋالدىڭ؟

— مەن دەرهال ياتىقىڭلاردىن كىيىمىڭلارنى ئەكېلىپ بېرەي! — ئاسىمگۈل يۈگۈرۈپ كېتىپ قالدى. بىر خەنزۇ باشلىق تۆت قاتار تىزىلغان باللارنىڭ باش تەرىپىگە قاراپ: «باشتىن باشلاپ ساناش!» دەپ بۇيرۇدى. باللار: «بىر، ئىككى، ئۈچ...» دەپ ساناشنى باشلىدى. بۇ ساناق رەت بويىچە ئۇن يەتتىدە توختىدى. ئۆمەر ئىچىدە هېسابلاپ ئەسكەرلەر ئايرىۋالغان ئوقۇغۇچىلارنى ئاتمىش سەككىز چىقاردى. ئاڭغىچە قىز - ئوغۇل ئوقۇغۇچىلار ئەسكەرلەرنىڭ توسقىنىغا پەرۋامۇ قىلماي، تەرەپ - تەرەپتىن يۈگۈرۈپ كېلىشتى. ئۇلار قوللىرىدىكى كىيىم - كېچەكلەرنى ئايرىلىش ئالدىدا تۇرغان ساۋاقداشلىرىنىڭ قوللىرىغا تۇتقۇزۇپ، ئۇلار بىلەن قۇچاقلىشىپ ئۇن سېلىپ يىغلاشتى. مانا شۇ چاغدىلا كىم كىم بىلەن دوست ياكى كۆڭۈل بېرىشكەن بىر جۈپلەردىن ئىكەنلىكى بەكمۇ ئېنىق بىلىندى. ئاسىمگۈلمۇ يۇسۇپنىڭ كىيىم - كېچەكنى قولىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا: «خوش!» دەپ مىچچىدە يىغلىۋەتتى. لېكىن، ئۇ

ئۆمەرنىڭ ئالدىغا كەلگەندە بولسا ئۆزىنى ئۇنىڭ باغرىغا ئېتىپ، ئۇنىڭ بوينىدىن چىڭ قۇچاقلىغىنىچە ھۆڭرەپ يىغلاپ تۆكۈلۈپلا كەتتى.

ئىككى تەرەپتە ئىككى قاتار بولۇپ، قورالىرىنى تەڭلەپ ماڭغان ئەسكەرلەر ئاتمىش سەككىز ئوقۇغۇچىنى ئوتتۇرىغا ئېلىپ، يىگىنشەھەر بىلەن كونىشەھەر سىپىللىرى ئوتتۇرىسىدىكى ئالتە - يەتتە يۈز مېتىر كەلگۈدەك گەيشياڭ (بازار)دىن يوگۇرتۇپ ئېلىپ مېڭىپ، يىڭىشەھەر سېپىلى ئىچىگە ئەكىرىپ كەتتى. ئەسكەرلەر ئۇلارنى قوماندانلىق ئىشتابى ئىچىدىكى بىرنەچچە ياتاققا سولاپ قويدى. ئەتىسى ئەتىگەندىلا، ئاندىن ئۇلارنى ياتاقلاردىن چىقىرىپ، قورساقلىرى تويغۇدەك تاماق بەردى. تاماقتىن كېيىن ئۇلارنىڭ قوللىرىغا بىردىن تاغارنى تۇتقۇزۇپ، ئۇلار قىلماقچى بولغان ئىشنى ئۇقتۇردى.

— ھازىر سىلەرگە، — دېدى نىياز ئىسىملىك بىر ھەربىي باشلىق، — روتا كوماندىرى لۇ كۈنجۇڭ ۋەزىپە تاپشۇرىدۇ. قۇلىقىڭلارنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلاڭلار!

ئىككى قاتار تىزىلىپ تۇرغان قوراللىق ۋە قورالسىز ئەسكەرلەرنىڭ ئالدىدا تۇرغان قارىمۇتۇق، يۈز مۇسكۇللىرى چىڭ، كىرپە چاچ، دىقماقىراق كەلگەن ئوتتۇز يەتتە - ئوتتۇز سەككىز ياشلار ئەتراپىدىكى قىسىق كۆز ئادەم ئالدىغا بىرنەچچە قەدەم چىقتى. ئۇ ئالدىدا تۇرغان ئوقۇغۇچىلارغا مەنسىتمىگەندەك بىر قۇر قاراپ چىققاندىن كېيىن كانىيىنى قىرىپ قويۇپ سۆزىنى باشلىدى:

— سىلەرنىڭ بىر قىسمىڭلار سېپىل ئۈستىگە چويۇن پارچىلىرىنى توشۇيسىلەر، يەنە بىر قىسمىڭلار پەستە بازغان بىلەن چويۇن پارچىلايسىلەر. ئېسىڭلاردا بولسۇن، چويۇن پارچىلىرى گۈلە - قاق ۋە جىگدە چوڭلۇقىدا بولۇشى كېرەك، چوڭراق بولۇپ قالدى دېگەندىمۇ ياڭاق چوڭلۇقىدىن ئېشىپ

كەتسە بولمايدۇ، ــ لۇ كۈنجۇڭ بىردەم تونختىۋېلىپ، ئاياغ ئاستىغا چىش ئارىلىقىدىن «چىرت» قىلىپ تۈكۈردى، ــ ئۈچىنچى بىر قىسىم بالىلارنىڭ ۋەزىپىسى بىرقەدەر مۇرەككەپ، زىل ۋە خەتەرلىك. شۇڭا، ئۇنىڭغا ئەقلى ـ ھوشى جايىدا، زەبەردەس بالىلار لازىم.

لۇ كۈنجۇڭ ئابايىقى نىياز دېگەن باشلىق بىلەن سەل كۈسۈرلىشىۋالدى، كېيىن باشلىرىنى لىڭشىتىشىپ ئېمىلەرنىدۇر دېيىشتى، ئاندىن بالىلارغا زەن سېلىپ قاراشتى.

ــ سەن، يەنە سەنمۇ بار ! ــ دېدى نىياز ئۆمەر بىلەن يۈسۈپنى ئالدىغا چىقىرىپ، ــ ھە، سىلەر نەچچە ياشقا كىردىڭلار؟ ئىسمىڭلارچۇ؟

ــ مېنىڭ ئىسمىم ئۆمەر، ئاغىنەمنىڭ يۈسۈپ، ئىككىلىمىز ئون يەتتە ياشقا كىردۇق.

نىياز ئاستا كۈسۈرلاپ بىرنېمە دېگەندى، لۇ كۈنجۇڭ خاتىرىسىگە يېزىۋالدى. ئۇلار بىر ـ بىرلەپ كۆرۈپ، خىللاپ يۈرۈپ ئون ئالتە بالىنى ئايرىۋالغاندىن كېيىن، ئەسكەرلەرنىڭ يالاپ مېڭىشى بىلەن ھەممە بالىنى قوماندانلىق ئىشتابىنىڭ ئارقا قورۇسىغا ئەكەلدى. قورۇنىڭ ئوت ـ چۆپ بېسىپ كەتكەن بىر بۇلۇڭىدا خېلىلا ئېگىز قىلىپ دۆۋىلەنگەن چويۇن ــ كونا قازان، چويۇن مەش، تام ئوچاقنىڭ چويۇن مەنزىسى، چوڭ ـ كىچىك ئېغىزلىرى بىلەن يەنە تۆمۈر ـ تەسەك ۋە شىبەن تاشلار تۇراتتى. ئەتراپتا بىرقانچە يەردە تۆمۈرچىلەرنىڭ سەندەللىرى بىلەن بازغانلىرى كۆزگە تاشلىناتتى. شۇنچە قازان، تاۋا، چويۇن مەش، تام ئوچاقنىڭ چويۇن مەنزىلىرى بىلەن چوڭ ـ كىچىك يۇملاق ئېغىزلىرىنى ئۇلار نەلەردىن، كىملەرنى قاقشىتىپ ئېلىپ كەلدى، بۇنى ئۇققىلى بولمايتتى.

بالىلار گۇرۇپپىلارغا بۆلۈنۈپ، بەزىلىرى بازغان بىلەن سەندەلدە چويۇن پارچىلاشقا، بەزىلىرى بولسا چويۇن پارچىلىرىنى تاغارغا قاچىلاپ سېپىل ئۈستىگە توشۇشقا

باشلىدى. ئۆمەر بىلەن يوسۇپلەرنىڭ گورۇپپىسى بىرنەچچە خەنزۇ تېخنىك ئەسكەرلەرنىڭ ئۆگىتىشىدە يەرلىك زەمبىرەك (توپاۋ)نىڭ ئىستوۋۇلىغا مىلتىق دورىسى قويۇپ چىڭداپ، ئاندىن چويۇن پارچىلىرىنى سېلىشقا باشلىدى. مىلتىق دورىسىنى چىڭداش ئەسۋابىنى قاتتىق ئۇرۇشقىمۇ، كۈچ بىلەن بېسىشقىمۇ بولمايتتى. مىلتىق دورىسى پارتلاپ كەتسە، ئاقىۋىتى خەتەرلىك بولاتتى. ئۇلار بىر كۈندە بىر - ئىككى زەمبىرەككىلا دورا چىڭدىيالايتتى. ئۆمەر بىلەن بىللە ئىشلەيدىغان لو دەن دېگەن خەنزۇ بالا ئاق كۆڭۈل، ياۋاش ھەم چىققىشقاق بولۇپ، ئۆمەرنىڭ سورىغان سوئاللىرىغا ئەتراپقا قاراپ قويۇپ كۈسۈرلاپ جاۋاب بېرەتتى. لو دەن يىگىرمە ياشقا كىرگەن بولسىمۇ، ساقال - بۇرۇتى بولمىغاچقا، بالا چىراي كۆرۈنەتتى.

— لو دەن، — ئۆمەر بىر كۈنى ئۇنىڭدىن سوراپ باقتى، — مۇنچە جىددىيلىشىپ كېتىشنىڭ زۆرۈرىيىتى بارمۇ؟

— قارا، بىركىمگە دېمە، ئىچىڭدە بىل! — دېدى لو دەن ئادىتى بويىچە ئەتراپىغا قاراپ قويۇپ، — ھازىر تاشقورغان پارتىزانلىرى قوشراپىنى بېسىۋېلىپ، ئۇ يەردە قوماندانلىق ئىشتابى قۇرۇۋالدى.

— ئۇلار شۇنچە ياماnmۇ؟

— پاھ، ئات ئۈستىگە چىقىۋالسا قويۇن دېگىنە، قويۇن... يېنىڭدا قانداق پەيدا بولۇپ قالغىنىنى تۇيمايلا قالىسەن. قىلىچنى شۇنداقلا شىلتىپ ئۆتۈپ كەتسە، قولۇڭ ياكى بېشىڭنىڭ ئۈزۈلۈپ چۈشكىنىنى تۇيمايلا قالىسەن.

ئۆمەر ھەرقانچە قىلىپمۇ لودەننىڭ ئېيتقانلىرىنى كۆڭلىگە سىغدۇرالمىدى. جۇڭگودەك چوڭ بىر دۆلەتنى سوراۋاتقان گومىنداڭ ھۆكۈمىتى ھېچقانداق ھەربىي تەلىم كۆرمىگەن تاشقورغان پارتىزانلىرىدىن، ئىلىدىكى ئالتە ئوغرى دېگەنلەردىن نېمانچە چۆچۈپ كېتىدىغاندۇ؟ مانا بۇ يىل 7 - ئايدا ئۆمەرنىڭ ئوقۇشى پۈتۈپ، ئۇ ئوقۇتقۇچى دېگەن شەرەپلىك نامغا

ئېرىشەتتى. مانا ئەمدى ئۇنىڭ ئۈمىد ـ ئارزۇلىرى تاڭدىكى تۇماندەك تېزلا تارقىلىپ كەتتى. ئۇ ھەر كۈنى لو دەن قاتارلىق باللار بىلەن زەمبىرەككە مىلتىق دورىسى چىڭداپ، چويۇن پارچىلىرىنى قاچىلايتتى. بۇ ئىشنى زەمبىرەكچىلەر ئودلىنىيەسى (بەنى) قورقاق سىپىش، باراڭ كۆرستىش ئۈچۈنلا قىلىۋاتاتتى. ئۇلار زەمبىرەكلەرنى ئارىلاپ ئېتىپمۇ قوياتتى. زەمبىرەكلەرنىڭ ئاۋازى پوسكام، قاغىلىقلارغا ئاڭلانغىنى بىلەن، «ئوقلىرى» سىپىلنىڭ ئارقىسىدىكى خەندەككىلا چۈشەتتى. ئۇنىڭدىن قوشراپتىكى پارتىزانلارنىڭ بۇرۇتىمۇ تەۋرەپ قويمايتتى. بۇلار پەقەت «زەمبىرەكلىرى توختىماي ئېتىلىپ تۇرۇۋاتىدۇ» دېگەن خەۋەرنىلا تارقىتالايتتى، خالاس. مانا ئۈمەر بىلەن يۈسۈپلەرنىڭ گازارمىغا كەلگىنىگە بىر ئايدىن ئېشىپ كەتتى. بىراق، قوشراپتىكى تاشقورغان پارتىزانلىرى يەكەنگە بېسىپ كېلەلمىدى. بىر كۈنى ئۈمەر تاماكا چېكىپ ئولتۇرغان لو دەندىن ئاستا سورىدى:

— لو دەن، تاشقورغان پارتىزانلىرىنى بەك يامان دەۋاتاتتىڭ، سۇغا چۈشكەن تاشتەك جىمىپلا كەتتىغۇ؟

— ھازىر خوتەندىن يۆتكەپ كەلگەن بىر پولك (تۈەن) ئەسكەر يەكەن كۆۋرۈكىنى قوغداۋاتىدۇ !

— بىر پولك دېگەن قانچىلىك ئەسكەر !

— مىڭدىن ـ بىر مىڭ ئىككى يۈزگىچە.

— پاھ، جىق گەپكەن ـ ھە؟

— تېخى ئاقسۇدىن كەلگەن بىر پولك ئەسكەرمۇ بار. ئۇلار مەكىتنى بازا قىلىپ تۇرۇۋاتىدۇ.

— بىر پولك ئەسكەر يەكەن كۆۋرۈكىنى قوغداپ ياتسا، پارتىزانلار يەكەنگە كىرەلمەيدۇ، بۇنىغۇ چۈشەندىم، — دېدى ئۈمەر، — ئەمما مەكىتنى قوغداشنىڭ نېمە زۆرۈرىيىتى بار؟

— قوغلاشما جەڭ بولۇپ قېلىپ پارتىزانلار مەكىت ئارقىلىق تەكلىماكانغا كىرىپ كەتسە، بىر ئىمزۇوت (پەي)

پارتىزانغا بىر پولك ئەسكەرمۇ تەڭ كېلەلمەيدۇ. شۇڭا، مەكت ئەڭ مۇھىم ئورۇن ھېسابلىنىدۇ.

— مۇنداق دېگىن...

لو دەن دېگەندەك، قوشراپىتىكى پارتىزانلار بۇ خىل ۋەزىيەتتە ھېچ ياققا بۆلجۇنالماي قالدى. ئۇلار ئەگەر يەكەنگە ھۇجۇم قىلىپ كىرسە، تۇخۇمنى تاشقا ئۇرغاندەكلا بىر ئىش بولاتتى. چۈنكى، ئۇلارنىڭ قارشىسىدا گومىنداڭنىڭ مۇنتىزىم قوراللانغان ئىككى پولك قوشۇنى تۇراتتى، پارتىزانلارنىڭ بولسا سانى ئاز ئىدى. شۇڭا، ئۇلار قوشراپنى تاشلاپ، يەكەننىڭ تۇمشۇقساراي، كاچۇڭ، ئارىتاش دېگەن جايلىرىغا چېكىندى. مانا بۇ 1945 ـ يىلى 7 ـ ئايلارنىڭ باشلىرى بولۇپ، ئۆمەر بىلەن يۇسۇپلەرنىڭ گازارمىغا كەلگىنىگە تۆت ئاي بولغان چاغ ئىدى. پارتىزانلارنىڭ يوللىرى تاشقورغان، قەشقەر، قاغىلىقلارغا تۇتىشىدىغان جاي — قوشراپنى بىر مەزگىل بېسىۋېلىشى گومىنداڭنى چۆچۈتۈۋەتكەنىدى. شۇڭا، ھەربىي دائىرىلەر دارىلئېتامدىن ئېلىپ كەلگەن ئۆمەر، يۇسۇپ قاتارلىق ئاتمىش سەككىز ئوقۇغۇچىنى 7 ـ ئاينىڭ 11 ـ كۈنى رەسمىي ئەسكەرلىككە قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنى ئىنتايىن تېز ۋە جىددىي ھالدا ھەربىي مەشىققە سالدى. ئۇلار دەسلەپتە قورال بىلەن تونۇشۇش، مىلتىق ئېتىش، قىلىچۋازلىق قىلىش، ئېلىشىش دېگەندەك ماھارەتلىرىنى ئىگىلىدى. ئۆمەر بىلەن يۇسۇپ پولكوۋنىك ما يىنفۇنىڭ ئاتلىق پولكىغا ئايرىلىپ، بۇ پولكتىكى ھەر مىللەت ئەسكەرلىرىدىن تەركىب تاپقان زەمبىرەكچىلەر بەشىنچى روتىسىغا تەقسىم قىلىندى. ئات مەشقى يەكەن شەھىرىنىڭ جاھانباغ (ئايرودۇرۇم) دېگەن يېرىدە ئېلىپ بېرىلاتتى. بۇ ئىنتايىن قىيىن مەشىق بولۇپ، ئاتتىن يىقىلغان ئەسكەرلەرنىڭ باش ـ كۆزى يېرىلىپ، قول ـ پۇتلىرى سۇنۇپ كېتەتتى. چېپىپ كېتىۋاتقان ئاتقا ئۇچقاندەك يېقىنلىشىپ بېرىپ، ئۇنىڭ يالنى تۇتقانچە مىنىۋېلىش، ئات ئۈستىدە

يېتىش، ئاتنىڭ يېنىغا ۋە قورسىقىغا چۈشۈۋېلىش، ئات چېپىپ كېتىۋاتقاندا قىلىچ ئويىنىتىش قاتارلىق خەتەرلىك ھەرىكەتلەر ئۇلارنىڭ ئاساسىي مەشىقلىرى ئىدى.

پولكوۋنىك ما يىنفۇنىڭ تۆتىنچى پولكىدا بەش روتا بولۇپ، بىرىنچىسى قارا ئاتلىق موڭغۇللار روتىسى ئىدى. روتا كوماندىرى غونچىكجاپ دىقماق، گەۋدىلىك، كۆچتۈڭگۈر، ئاچچىقى يامان، مىجەزى چۈس ئادەم ئىدى. ئىككىنچى روتا تورۇق ئاتلىق ئۇيغۇرلار روتىسى بولۇپ، روتا كوماندىرى نىياز ئاق سېرىق، چېقىر كۆز، ئېگىز، ئورۇق ئادەم ئىدى. ئۈچىنچى روتا جەدە ئاتلىق تۇڭگانلار روتىسى بولۇپ، روتا كوماندىرى ما خۇڭپۇ يۈزى دۈپدۈگىلەك، سېمىز، قاش ـ كىرپىكىنىڭ تازا تايىنى يوق، گازىر كۆز، ئوتتۇرا بوي، بۇغداي ئۆڭلۈك، جاھىلىراق ئادەم ئىدى. تۆتىنچىسى خەنزۇلار روتىسى بولۇپ، ئۇلار ئاساسىي جەھەتتىن ئاق ئات مىنەتتى. ئۇلار ئىستانكىۋاي پىلىموت روتىسى دەپمۇ ئاتىلاتتى. ئىستانكىۋاي ئىككى چاقى بولۇپ، ئالدىدا پولات توسۇقى بار ئىدى، بىر ئادەم مەخسۇس ئوق لېنتىسىنى تۇتۇپ ئېتىشقا توغرىلاپ بېرەتتى. روتا كوماندىرى گې دېفۇ پېشانىسى تار، ئېڭىكى كەڭ، مىس رەڭ چىراي، قورساق سالغان، ئوتتۇرا بوي ئادەم ئىدى. لېكىن، ئۇ سەل چوقۇر بولغاچقا، باشقىلار ئۇنى «گې مازى» دەپمۇ قويىاتتى. بەشىنچى روتا ھەر مىللەت ئەسكەرلىرىدىن تەشكىللەنگەن بولۇپ، مىنگەن ئاتلىرىمۇ قارا، بوز، كۆك، ئالا بويۇن، ئالا تۇياق، ئاق قورساق، ئالا پاچاق ئاتلار ئىدى. بۇلار زەمبىرەكچىلەر روتىسى (پاۋبىڭ ليەن) دەپ ئاتىلاتتى. «82 تىپلىق» زەمبىرەكنى ئاتلارغا ئارتىپ ماڭاتتى. «60 تىپلىق» زەمبىرەكنىڭ پۇتى بولۇپ، ئۇنى ئەسكەرلەر كۆتۈرۈپ مېڭىشاتتى. روتا كوماندىرى لۇ كۇنجۇڭ ئىدى. ئۇنىڭ قول ئاستىدىكى ئەسكەرلەر قىلىچۋازلىققىمۇ ئۇستا چەۋەندازلاردىن بولغاچقا، بەزىدە تاغ ئارىسىدىكى قوغلاشما جەڭلەرگىمۇ قاتنىشاتتى. ئۆمەر بىلەن يۈسۈپ مۇشۇ روتىدىكى

ئەڭ ياش، چەبدەس ئەسكەرلەردىن ئىدى. ئۇلار قارىغا ئېتىش، قىلىچۋازلىق، نەيزىۋازلىق، ئات مەشقى قاتارلىقلاردا ئالدىنقى قاتاردىكىلەردىن ھېسابلىناتتى.

بىر كۈنى ئەتىگەندە بەشىنچى روتا كوماندىرى لۇ كۈنجۈڭ ئىككى يۈزدىن ئارتۇق ئەسكىرىنى ھويلىغا يىغدى. بۇ روتا بەش ئىزۋوتتىن تەشكىللەنگەنىدى، بىر ئىزۋوت ئۈچ ئودلىنىيە بولۇپ، ئۆمەر بىرىنچى ئىزۋوت، بىرىنچى ئودلىنىيەگە قارايتتى. ئۇنىڭ ئىزۋوت كوماندىرى شىلەن (شىبە)، ئودلىنىيە كوماندىرى ئابدۇرۇسۇل ئىدى. بەش ئىزۋوت ھويلىدا بەش قاتار بولۇپ تىزىلدى. كىرپە چاچ، قىسىق كۆز لۇ كۈنجۈڭ پاختا ئاتقۇچىنىڭ توقمىقىدەك قىسقا گەۋدىسىنى تىك تۇتۇپ، ئەسكەرلەرگە «ئولتۇرۇڭلار !» دەپ بۇيرۇق قىلدى. ئۇ كىچىدىن ئۇيقۇسىز قالغانمۇ، قارىمۇتۇق چىرايى مىس تەلەڭگىدەك قىزىرىپ كەتكەنىدى. لۇ كۈنجۈڭ ھەممىگە تەكشى قارىۋېتىپ، ئىككى پۇتىنى جۈپلەپ ئەسكەرلەرگە چاس بەردى ـ دە، ئاندىن سۆزىنى باشلىدى:

— بۇرادەرلەر، بىز ئىككى ئايدەك ھەربىي مەشىق ئېلىپ باردۇق، — ئۇ گېلىنى سالاپەت بىلەن قىرىپ قويدى، — ئەتە يېڭىشەھەر سېپىلى سىرتىدا قارىغا ئېتىش بىلەن قىلىچۋازلىقتىن سىناق ئېلىنىدۇ. ئۆگۈنلۈككە ئەتىگەندىن باشلاپ جاھانباغدا ئات ئۇستىدىكى ماھارەتتىن سىناق ئېلىنىدۇ. ھەممىڭلارنىڭ يۇقىرى نەتىجە قازىنىشىڭلارنى تەلەپ قىلىمەن.

روتا كوماندىرى لۇ كۈنجۈڭ ھازىرقى جىددىي ۋەزىيەت ھەققىدە توختالغاندا، ئەسكەرلەرنىڭ پۈتۈن تېنى قۇلاققا ئايلانغاندەك بولۇپ، ئۇلار سۈكۈت ئىچىدە ئۇنىڭ گەپلىرىگە قۇلاق سالدى. ئىلىدىكى ئالتە ئوغرى ئەمدىلىكتە مۇنتىزىم قوشۇنغا ئايلىنىپ، شەھەرگە ھۇجۇم قىلغانىدى. ئۇلارنىڭ ھەرەمباغ قوماندانلىق ئىشتابى ئۇرۇشىدىكى غەلىبىسىدىن مەدەت ئالغان تاشقورغان پارتىزانلىرى تەرەپ ـ تەرەپتە پاراكەندىچىلىك

سالماقتا ئىدى. قوشراپىنىڭ بىر مەزگىل قولدىن كېتىشى بۇنىڭ ئاددىي بىر ئىسپاتى ئىدى. ئۇلار گەرچە قوشراپتىن چېكىنگەن بولسىمۇ، تومشۇقساراي، كاچۇك ۋە ئارىتاشلارنى يەنىلا بېسىپ يېتىۋاتاتتى.

— بۇرادەرلەر، — لۇ كۇنجۇك قولىنى شىلتىدى، — ئىلى ئوغرىلىرى ياكى تاشقورغان باندىتلىرى بولسۇن، ئۇلارنىڭ خورىكىنىڭ بۇنچىلىك ئۆسۈپ كېتىشىنى ئىچكىرىدىكى كوممۇنىست قىزىل پاچاقلارنىڭ ھەرىكەتلىرى كەلتۈرۈپ چىقارغان. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر جاڭگالنىڭ بۆرىلىرى. شۇڭا، ئەتە ۋە ئۆگۈن ئۆتكۈزۈلىدىغان سىناقتا ۋە ماھارەت كۆرسىتىشتە ئەستايىدىل بولۇڭلار!

روتا كوماندىرى لۇ كۇنجۇڭنىڭ سۆزى تۈگىگەن ھامان ئۆمەرنىڭ ئىززۋوت كوماندىرى شىلەن: «ئەسكەرلەرنىڭ تۇرمۇش پۇلى ئۇچۇن گوەنجىڭ تىزىسى تارقىتىلىدۇ، بۇگۈن بىر كۈن دەم ئېلىشقا قويۇپ بېرىلىدۇ» دەپ ئۇقتۇردى. ئۇزاقتىن بېرى ئېغىر مەشىق، قاتتىق تۇزۇم ھەم ئۇيقۇسىزلىق ئازابىدا تالجىقىپ كەتكەن ئەسكەرلەر مالىيە ئىشخانىسىغا قاراپ يۈگۈرۈشتى. ئازغىنا تۇرمۇش پۇلىغا ئېرىشكەن بۇ بىچارىلەرنىڭ بەزىلىرى شەھەردىكى پاھىشىخانا، قىمارخانىلارغا، بەزىلىرى بولسا ئاتا ـ ئانىلىرىنى ۋە تۇغقانلىرىنى يوقلاشقا مېڭىشتى. ئۆمەرمۇ ئودلىنىيە كوماندىرى ئابدۇرۇسۇلنىڭ يېنىغا كېلىپ ئاستا پىچىرلىدى:

— ئابدۇرۇسۇلكا، مەن... مەن... دارىلئېتامغا بېرىپ كېلەي دېۋىدىم.

— سېنى پات ـ پات ئىزدەپ كېلىدىغان ھېلىقى تۇمۇچۇقنى سېغىنغان ئوخشىمامسەن؟ بوپتۇ بارغىن، لېكىن چوقۇم كەچلىك يىغىلىشقا ئۈلگۈرۈپ كەل.

بىر ئايلىق تۇرمۇش پۇلىنى يانچۇقىغا سالغان ئۆمەر تېز ـ تېز مېڭىپ كونىشەھەر سېپىلىدىن چىقىپ كەتتى. ئۇ

www.uyghurkitap.com

چىلتەنلىرىم مازىرىدىكى توپىلاڭ يول بىلەن يۇقىرى ئۆرلەپ دارىلئېيتامغا يېتىپ كەلدى. ئاسىمگۈل ھازىر تۆتىنچى سىنىپتا ئوقۇۋاتاتتى. ئوقۇشىمۇ ياخشى ئىدى. ئۆمەرنى تۇتۇپ كەتكەندىن كېيىن ئۇ گومىنداڭنىڭ تۆتىنچى، بەشىنچى پولكلىرى ئورۇنلاشقان كونىشەھەر گۈلباغدىكى گارنىزونغا بىرقانچە قېتىم بېرىپ، ئاخىر ئۆمەر بىلەن كۆرۈشەلمىگەنىدى. شۇنىڭدىن باشلاپ، ئۇ ھەر ھەپتىلىك دەم ئېلىش كۈنىدە گۈلباغدىكى گارنىزونغا بېرىپ، ئۆمەر بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇنىڭ بىلەن مۇڭدىشىپ كېلىدىغان بولدى، بىراق ئۆمەر ئەسكەر بولغاچقا، ئۇنىڭغا بۇنداق پۇرسەتلەر يوق دېگۈدەك بولۇپ كەلگەنىدى.

ئۆمەر «4 ـ ئا» سىنىپقا ئاستا يېقىنلىشىپ دېرىزىدىن قىيپاش قارىدى. لېتىپ نۇجۇر دەرس ئۆتۈۋاتاتتى. بىر ئەسكەر ئۈچۈن ئېيتقاندا، بۇنداق پۇرسەت تولىمۇ قىممەتلىك بولۇپ، ئۇنى قەدىرلىمىسە بولمايتتى. شۇڭا، ئۇ سىنىپنىڭ ئىشىكىنى ئاستا چەكتى، لېتىپ نۇجۇر ھايال بولمايلا ئىشىكنى ئاچتى. ئۇ كۆزلىرىگە ئىشەنمەي قالدى ۋە ئۆمەرنى قۇچاقلىۋالدى.

— خۇدايا توۋا، نەدىن پەيدا بولدۇڭ؟ قارا سېنى، چوپچوڭلا سۇباتلىق يىگىت بولۇپ قاپسەن...

— بۇ ئەسكەرچىلىك دېگەن بەكمۇ قاتتىق بولىدىكەن، — ئۆمەر كۆزلىرىگە لىق تولۇپ قالغان ياشنى بارمىقىدا سۈرتۈۋەتتى، — مانا بۈگۈن بىر كۈن دەم ئېلىشقا قويۇپ بەردى.

— ئۇنداقتا مەن ۋاقتىڭنى ئالماي. ئاسىمگۈلنى «مىللەت بېغى»غا ئاپىرىپ ئوينىتىپ كەل.

— ياقەي، بىرەر ۋاق تاماقنى بىللە يەيلى دېگەنىدىم...

— تازا ئوبدان ئويلاپسەن.

لېتىپ نۇجۇر سىنىپقا قايتىپ كىرىپ كەتتى. ئۆمەر ئارقىغا يېنىپ، تەشۋىقات دوسكىسىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈۋالدى، ئۇ بۇرۇن بۇ يەردە ساھىبىنەزەر مۇئەللىم بىلەن يوشۇرۇن پىچىرلاشقانىدى. ئۆمەر ئۇ چاغدىكى ئىشلارنى ئەسلەپ چىقىشقا

ئۆلگۆرمەي تۆرۆپلا، سىنىپىنىڭ ئىشىكى تاراقىدە ئېچىلىپ، ئاسىمگۈل چىقىپ كەلدى. ئۇ ئەتراپىغا يالت ـ يۇلت قاراپ، لېتىپ نوجۇر دېگەن «بىركىم»نى تاپالمىدى. ئۇ روھى چۈشكەن ھالدا بوينىنى قىسىپ تۇراتتى، تەشۋىقات دوسكىسى ئارقىسىدىكى «بىركىم»نى كۆرۈپ قالدى ھەم قاناتلانغان كەپتەردەك ئۇچۇپ كەلدى ـ دە، شادلىق ھاياجىنىدا ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئاتتى.

— ۋاي خۇدايىم، ۋاي جېنىم... ما ئەسكىنى! ما ئەسكىنى... — ئاسىمگۈل خۇشاللىقىدا سەكرەپ كەتتى، — بۇ سەنمۇ؟ راستلا سەنمۇ... ھەي قويچى، دەپ باققىنا، بۇ سەنمۇ؟...

خۇشاللىقىدىن قىن ـ قىنىغا پاتماي قالغان قىز ئۆمەرنى دوسكىنىڭ دالدىسىغا ئىتتىرىپ ئاپاردى، ئاندىن ئەتراپىغا بىر قارىۋېتىپ، ھېچكىمنىڭ يوقلۇقىغا ئىشەنگەندىن كېيىن يۈتىنىڭ ئۇچىدا كۆتۈرۈلۈپ، ئۆمەرنىڭ مەڭزىگە «چوككىدە» بىرنى سۆيۈۋالدى. بۇنىڭدىن قورقۇپ كەتكەن يىگىتچاق ئالمان ـ تالمان يىراق ـ يېقىنىغا قاراپ چىقتى:

— ھەي سارالڭ، كۆپكۆندۈزدە... خەق كۆرۈپ قالسا قانداق بولىدۇ؟

— چاتىقىم نېمە، كۆرسە كۆرىۋەرسۇن! قوينىڭ قۇمىلىقى پۇرايدىغان قويچى، تېخى سۆيۈپ قويغانغا خۇش بولە...

شۇ كۈنى ئۆمەر ئاسىمگۈلنى كونىشەھەر بازىرىغا ئەكىرىپ، داڭلىق گۆشگىردىچى مەتقۇۋان بودەكنىڭ دۇكىنىغا باشلاپ كەلدى. ئۇلار گىلەم سېلىنغان سۇپىدىكى يېكەندازدا ئولتۇرۇشتى. مۇلازىم بالا ئۇلارنىڭ ئالدىغا كىچىككىنە شىرەنى قويۇپ، لېگەندە گۆشگىردە ئەكەلدى. ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل گۆشگىردىنى ئۇلىنى ھېچبىردىكى سوغۇق سۇغا تۇگۇرۇپ ماك قىلىپ يېيىشتى. پاھ، پاھ، مەتقۇۋان بودەكنى بىكارغا داڭلىماپتىكەن ـ دە! گۆشگىردىنىڭ ئىچىگە غىلىتالڭ دۇمبە سالغانمۇ نېمە، بىر جام شورپىسى بار ئىكەن دېسە!

كوتىلار: «قورساق توق، كۆڭۈل شوخ» دەپ بىكار ئېيتماپتىكەن. ئۇلار بىر - بىرى بىلەن چىقىشىپ، ياسىما تىللىشىپ ماڭغاچ مىللەت بېغىغا كىردى. ئاۋغۇستنىڭ ئوتتۇرىلىرى بولۇپ قالغان بولسىمۇ، تومۇزنىڭ ئىسسىقى تېخى يانمىغانىدى. باغدىكى تۇخۇمەك، ئەرمۇدۇن، چىنار، قەلەمپۇر، تاغ سۆگىتى، ئاكاتسىيەلەر شاخراپ كەتكەچكە، ئۇلارنىڭ ئاستىغا ئالىقاندەكمۇ ئاپتاپ چۈشمەيتتى. قايسى جەننەتتىن قىلىپ قويغان بولغىيدى، باغنىڭ ئۇيەر - بۇ يەرلىرىدە قەدىمكى زاماننى ئەسكە سالىدىغان راۋاقلار قەد تىكلەپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ تۈۋرۈكلىرىگە، بەلدەم ۋە سالاسۇنلىرىغا بەكمۇ كۆركەم نەقىشلەر ئويۇلغانىدى. باغنىڭ ھەممىلا يېرىدە پىلپىل، گوۋزىبان، تاجىخوراز، تۆگەقۇيرۇقى، سېرىقسەمبە ۋە نامازشام گۈللىرى ئېچىلىپ كەتكەنىدى. ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل باغنى ئايلىنا - ئايلىنا، ئاخىر سۇزۇك ئېقىن بويىدىكى تاشتا ئولتۇرۇشتى. قىز ئېقىندا يۈزنى يۇغانىدى، سۇ تامچىلىرى بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئۇنىڭ يۇمران مەڭزىنى سۆيۈپ چۈشۈپ، خۇددى بىر - بىرىدىن قىزغىنىۋاتقاندەك ئالدىرىشىپ، ھال رەڭ لەۋلىرىگە قاراپ يۈگۈرۈشتى، ئۇ يەردىن گويا تۆكۈلگەن مارجاندەك تاراسلاپ، ئولتۇرغان يېرىدىكى تاشقا چېچىلىپ چۈشۈشكە باشلىدى. بۇ ھالەت ئۆمەرنى ناگىھان بىر ھالدا قالدۇردى. ھېلىقى «روزىلەم» دېگەن ناخشىنى چاڭ كەلتۈرۈپ ئېيتقان قويچى قىز چاق شۇمىدۇ؟ بۇ قىز «ئەجەب تاتلىق كاۋا ئىكەن، كەپتەر گۆشىمۇ شۇنداق تېتىمىدى» دەپ يۈزىگە كاۋىنى سۈۋاپ يىگەن ساددا، ياۋاش، مۇلايىم سەھرا قىزى ئاسىمگۈلگە ھېچ ئوخشىمايدۇغۇ! ئۇ ئەمدى ئادەمنىڭ ئامراقلىقى كەلگۈدەك ئوماقلا بىر قىز بولۇپ قاپتۇغۇ!

— ئاسىمگۈل، ئەمدى... ئەمدى... — ئۆمەر تۇنجى قېتىم مۇھەببەت ئىزھار قىلدى، — سېنى... سېنى ئالاي دېگەنىدىم، سەن ماڭا تېگەرسەنمۇ؟

— ۋاي جىنىم، ماۋۇ ساراڭ نىمە دەيدىغاندۇ؟ — ئاسىمگۈل باغنىڭ ئىچكىرىسىگە قارىدى، — خەقلەر مۇشۇ باغدا جىن بار دەيدىغان، ساڭا جىن چاپلاشمىغاندۇ ـ ھە؟

— نىمە دەيدىغانسەن؟ مانا ساپساق تۇرمامدىم!

— ئىسسىتماڭ ئۆرلەپ قالدىمۇيا؟ — قىز قولىنى سوزۇپ ئۆمەرنىڭ پىشانىسىنى تۇتۇپ باقتى، — ياق، ئۇنداقمۇ ئەمەس ئىكەن...

— ئاسىمگۈل، گەپنى ئەپقاچماي، سوئالىمغا جاۋاب بەر.

— نىمە دىگەنىدىڭ؟ — قىز خۇپسەنلىك قىلىپ قايتا سورىدى، — يەنە بىر دىگىنە؟

— ماڭا تېگەمسەن؟

— زىياخاننى تاشلاپ قاچقاندەك، چىتلاق ئاستىدىن ئۆمىلەپ چىقىپ قېچىپ كەتسەڭچۇ؟

— ۋايتوۋا، ئۇ دىگەن زىياخان، سەن دىگەن ئاسىمگۈل تۇرساڭ!

قىز ھەرقانچە شوخلۇق قىلىپ باققان بولسىمۇ، ھاياجان ئىلكىگە چۈشۈپ قالغانىدى. ئۇ ئۆمەرنىڭ ئاغزىدىن مۇشۇنداق بىر سۆزنىڭ چىقىشىنى ئارزۇ قىلىپ كەلگەنىدى. راست، بۇ شوخ، شۇللۇق قىز بۇ چاغقىچە ئۆمەرنى خۇددى ئاكىسىدەك كۆرۈپ، ئۇنىڭغا ئەركىلەپ كەلگەن. ئۇنى قۇچاقلىسىمۇ، مەڭزىلىرىگە سۆيۈپ قويسىمۇ، پەقەت قېرىنداشلىق مېھرى قەلب بوستانىدىكى گۈل ـ چېچەكلەرنىڭ تەشنالىقىنى قاندۇرغاندەكلا بىر ئىش بولغانىدى. يەنە قانداقتۇر لەزىز بىر تۇيغۇ يۈرىكىنى ئەللەيلەپ تۇرۇپ، ئۇنى ئازابلىق ئويلارغا سالاتتى. مانا ئەمدى ئاشۇ ئازابلىق ئويلار ئۆمەرنىڭ بۇ بىر ئېغىز گېپى بىلەن يېشىلگەندەك بولدى.

— ئاسىمگۈل، يىغلاۋاتامسەنغۇ؟ ئەگەر گېپىمنى خوپ كۆرمىگەن بولساڭ...

— يا... ياق، ئۇنداق ئەمەس. ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن، يىغلىغۇم

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كېلىپ قالدىغۇتاڭ!

— مەن بۇرۇن قەدىرلىگەن ئانچە يەتمەيتىكەنمەن، — ئۆمەر سوغا قاراپ سۆزلەۋاتاتتى، — بۇ قېتىمقى ئايرىلىش ماڭا سېنىڭ قانچىلىك مۇھىم ئىكەنلىكىڭنى تونۇتتى.

— سەن... سەن كەتكەندىن كېيىن يۈرىكىم سىقىلىپ، بۇرۇقتۇرمىلىق ئىچىدە قالدىم، دەرسلەرمۇ زېنىمگە تازا چۈشۈپ كەتمىدى، — ئاسىمگۈل يۈزىنى قاچۇرۇپ ئاستا سۆزلەشكە باشلىدى، — ئەڭ بولمىغاندا ھازىرقىدەك مۇنداق گېپىڭنى ئاڭلىۋالغان بولساممۇ مەيلى ئىدى، شۇڭا ئەسكەرلەرنىڭ دۆشكەلەشلىرىدىن، يامان تىللىرىدىن قورقماي، گازارمىغا سېنى ئىزدەپ بارغانىدىم.

كۈن قىيسىيىپ، ئۆز ئۆۋىسىغا ئالدىراۋاتاتتى. ئۇلار تويى قىلىشىدىغانلىقى، ئىككىلىسىنىڭ ئوقۇتقۇچى بولىدىغانلىقى توغرىسىدا سۆزلىشىپ، بەزىدە قىزىرىشىپ، بەزىدە كۈلۈشۈپ، تېخى تۇرۇۋېلا بىر - بىرىگە تەلمۈرۈشۈپ قاراپ، چىلتەنلىرىم مازاردىن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇلار دارىلئېتامنىڭ ئارقا تېمىغا كەلگەندە، پىنھانراق يەرنى تېپىپ بىردەم تۇرۇشتى.

— ئاسىمگۈل، بۈنىڭدىن كېيىن ھەربىي مەشقلىرىمىز كۆپىيىدىغان ئوخشايدۇ، — ئۆمەر ئۇرۇشقا قاتنىشىدىغانلىقىنى يوشۇردى، — شۇڭا پات - پات كېلەلمەسلىكىم مۇمكىن.

— بولدى، مەن ئۆزۈم ھەر جۈمە كۈنى ئىزدەپ بارىمەن.

— بارغىنىڭ بىلەنمۇ بىكار. بىز... بۈنىڭدىن كېيىن مەشقلەرنى تاغ ئارىسىدا ئېلىپ بارىدىغان ئوخشايمىز.

— نەدىكى تاغدا؟

— تۇمشۇقساراي، كاچۇڭ، ئارىتاش تاغلىرىدا.

— نېمە، ئۇرۇشقا قاتنىشامسىلەر؟

— ياقەي، بىزدەك يېڭى ئەسكەرلەرنى ئۇرۇشقا سالمايدۇ، — ئۆمەر چوڭقۇر تىندى، — ئەمىسە مەن قايتاي، يىغىلىش ۋاقتىغا ئاز قالدى.

ئۆمەر قىزنىڭ كۆزلىرىگە تەلمۈرگىنىچە بىرھازا تىكىلىپ تۇرۇپ قالدى. لېكىن، ئۇ ئاسىمگۈلنى سۆيۈشكە زادىلا جۈرئەت قىلالماي ئارقىغا قايرىلىۋىدى، ئاسىمگۈل ئۇنىڭ قولىدىن تارتىپ مەڭزىنى تۇتۇپ بەردى. ئۆمەر ئەتراپىغا زەن سالغىنىچە تۇمشۇقىنى ئۇچلاپ يېقىنلاشقانىدى، قىز يۈزىنى شارتىلا قىلىپ تارتىۋالدى.

— ئۇ يەرگە ئەمەس... مەيەرگە! ... — ئاسىمگۈل پىچىرلىغىنىچە ئۇنىڭغا تۇمشۇقىنى سوزدى.

— ۋاي خۇدايىم، ئاسىمگۈل بىركىم كۆرۈپ قالسا...

— مەن قورقمىسام، سەن نېمىدىن قورقىسەن؟...

ئۆمەر ئالدى - ئارقىسىغا، پەسىلكىتىكى مەھكىمە شەرئىنىڭ قورۇقلىرىغا بىرقۇر قاراپ چىقىپ، كۆڭلىنى توختاتقاندىن كېيىن سىرىق تۇكلىرى قارىداشقا باشلىغان لەۋلىرىنى قىزنىڭ يۇمران لەۋلىرىگە بوشقىنا تەگكۈزدى، تەككۈزدى - يۇ، بېشى پىررىدە پىرقىرىغاندەك بولۇپ چاندۇرماي تامغا يۆلىنىۋالدى. چۈنكى، ئۇنىڭ سەزگۈلىرىدە چېقىلغان بىر چاقماق پۈتۈن ۋۇجۇدىنى كۆيدۈرۈپ ئۆتكەندەك بولغانىدى، شۇندىلا ئۇ تۇنجى سۆيۈشنىڭ نەقەدەر ئۇلۇغ ۋە سېھرىي بولىدىغانلىقىنى بىلدى...

— ئۆمەر، مېنى ئەپۇ قىل، — قىز يەردىن ئۇستۇن قارىيالمىدى، — تاغ - تۇرالارغا كېتىمەن دەۋاتىسەن. بىز يەنە قاچان كۆرۈشەلەيمىز؟ بۇ خۇدانىڭ ئىلكىدىكى ئىش بولۇپ قالدى. شۇڭا، سېنى بۇ ئىشقا مەجبۇرلىدىم. چۈنكى، ھەر ئىككىمىز بىر - بىرىمىزنى سېغىنغاندا، ئىككى بارمىقىمىزنى لەۋلىرىمىزگە باسساق، ھازىرقى ئازۇك، شېرىن ھالەت يەنە تەكرارلىنىدۇ...

ئۆمەرنىڭ ئاغزىدىن سائەت چىققاندەك، ئىككى كۆنلۈك سىناقتىن كېيىن ئۇلارنىڭ تۇمشۇقساراي، چامسال، كاچۇڭ، ئارىتاشلاردىكى پارتىزانلارنى تازىلاش ئۇرۇشىغا قاتنىشىدىغانلىقى ئۇقتۇرۇلدى. ما يىنفۇنىڭ ئاتلىق ئەسكەرلەر تۆتىنچى پولكى

كونىشەھەردىكى گازارمىلىرىدا جىددىي تەييارلىق قىلماقتا ئىدى. ئەسكەرلەر ئېگەر، قوشقۇن، تۆشباغ، يۈگەن قاتارلىق ئات جابدۇقلىرىنى قايتا تەكشۈرۈشتىن ئۆتكۈزۈپ، ھەربىي ئاتلارغا ئۆگەتكەن يېتىش، قوپۇش، يىقىلىش، تىزلىنىش (يارىدارنى مىنگۈزۈش) قاتارلىق جەڭ ماھارەتلىرىنى يەنە بىر قېتىم تەكرارلىماقتا ئىدى. كونىشەھەر گۈلباغدىكى گازارمىدا تۇرۇۋاتقان قىسىم ئىككى پولك بولۇپ، يەنە بىرى پولكوۋنىك خوڭ يادۇڭنىڭ پىيادە ئەسكەرلەر بەشىنچى پولكى ئىدى. بۇ قېتىم پارتىزانلارنىڭ قېچىش، مۇداپىئەلىنىش، پىستىرما قويۇش يوللىرىنى توسۇش ئۈچۈن، يەكەن دەرياسىنىڭ سول قانىتىدىكى چىمدۇ، قوشراپ، تاشناتا، دامسىيە، ئۇچبەلتە، قىزىلقىر، كەندىلىك قاتارلىق يۇرتلارنى قوغداش ۋەزىپىسىنى خوڭ يادۇڭنىڭ پىيادە ئەسكەرلەر بەشىنچى پولكى ئۆز ئۈستىگە ئالغانىدى. زەرەپشاننىڭ ئوڭ قانىتىدىكى تۇمشۇقساراي، چامسال، كاچۇڭ، ئارىتاشلارنى بېسىۋالغان پارتىزانلار بىلەن جەڭ قىلىش ۋەزىپىسى بولسا پولكوۋنىك مايىنفۇنىڭ ئاتلىق ئەسكەرلەر تۆتىنچى پولكى تاپشۇرۇۋالدى. يەكەن دەرياسىنىڭ سول ۋە ئوڭ قانىتىدىكى چىمدۇ، قوشراپ، تۇمشۇقساراي، كاچۇڭ، ئارىتاشلار پۈتۈنلەي تاغ ئىچىدىكى يۇرتلار بولۇپ، جەڭ قىلماق بىرقەدەر قىيىن ئىدى.

ئاۋغۇستنىڭ 18 ـ كۈنى خوڭ يادۇڭنىڭ بەشىنچى پولكى يەكەن دەرياسىنىڭ سول قانىتىدىكى چىمدۇ، قوشراپ، تاشناتا، دامسىيە، ئۇچبەلتە، قىزىلقىر، كەندىلىك قاتارلىق تاغلىق يۇرتلارغا قاراپ يولغا چىقتى. يەنە شۇ كۈنى ما يىنفۇنىڭ ئاتلىقلار تۆتىنچى پولكى يەكەننىڭ ئوڭ قانىتىدىكى تۇمشۇقساراي، چامسال، كاچۇڭ، ئارىتاشلارغا قاراپ ئاتلاندى. بۇ يەرلەر يەكەن دەرياسىنىڭ تۆۋەن ئېقىنى بولۇپ، ئىككىلا قىرغاقتا دەل ـ دەرەخ، ئازغان، جىغان، ئالىقات، جىگدە قاتارلىق تىكەنلىك چاتقاللار، توغراق، پاختا يۇلغۇن، بەقەم، مۇشا (تاغ سۆگىتى)لار

بىلەن قاپلانغان توقايلىقلار بار ئىدى. ئاتلىق پولك چۈشكەن تۈمشۇق دېگەن تاغنىڭ باغرىدا يول بولۇپ، پەستىكى كەڭ كەتكەن جىغانلىقنىڭ ئارقا تەرىپىدىن يەكەن دەرياسىنىڭ شاۋقۇنى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. تاغ ئۈستى ۋە بەل، غوللارغا قاتمۇقات قاراۋۇللار قويۇلدى. مىڭ ئەسكەردىن ئارتۇق ئاتلىق قوشۇن كەڭ كەتكەن جىغانلىق ئىچىگە يوشۇرۇندى. بۇنىڭدىن باشقا، ئالاقىلىشىش ئىنژېنېرلىرىنىڭ قىرىق نەچچە ئەسكىرىمۇ بار بولۇپ، ئۇلاردا تېلېگرامما ئاپپاراتى ۋە توك چىقىرىش موتورلىرى بار ئىدى. (موتورنىڭ ئىككى تۇتقۇچىنى ئىككى ئادەم توختىماي بىسىپ ھەرىكەتلەندۈرۈپ توك چىقىراتتى.)

ئاۋغۇستنىڭ 21 - كۈنى ئۇمۇمىيۈزلۈك ھۇجۇم باشلاندى. دەسلەپ تۈمشۇقساراي بىلەن چامسال ئوتتۇرىسىدىكى تاغلىقتا ئاتلىق قوغلاشما جەڭ بولدى. قىلىچلار جاڭ - جۇڭ ئاۋاز چىقىرىپ، قۇياش نۇرىدا يالت - يۇلت قىلىپ چاقنايتتى. پارتىزانلار ئەسكەرلەرنى قوغلاپ تۈمشۇقسارايىغا نىقتاپ كەلسە، ئەسكەرلەرمۇ بىردىنلا جانلىنىپ ئۇلارنى سۈر - توقاي قىلىپ چامسالغا چېكىندۈرەتتى. چامسال تۈمشۇقساراي بىلەن كاچۇڭ ئوتتۇرىسىدىكى كىچىك ئۆتەڭ بولۇپ، ئۇنى سازلىق، چاتقاللىق ۋە ئازغان، جىغان، ئالىقاتلار ئۆسۈپ كەتكەن جاڭگاللىقلار ئوراپ تۇراتتى، بىر تەرىپى تاغ، يەنە بىر تەرىپى دەريا ئىدى. بۇ كالتە جەڭ پارتىزانلارنى قايمۇقتۇرۇپ، ئۇلارنى خېلىلا جىددىيلەشتۈرۈۋەتكەندەك كۆرۈندى. نەق شۇ پەيتتە تەرەپ - تەرەپتىن ئومۇمىي ھۇجۇمغا كاناي چېلىندى. پارتىزانلار قورققاندەك بولۇپ بىردىنلا ئارقىغا چېكىندى. ما يىنفۇ پولكىنىڭ غونچىكجاپ موڭغۇل روتىسى بىلەن نىيازنىڭ ئۇيغۇر روتىسى دەريا ساھىلىدا، ما خۇڭپۇ، گې مازى ۋە لۇ كۇنجۇڭلارنىڭ روتىلىرى تاغ باغرىدا غاز قانىتى بولۇپ سەپ تارتىپ، پارتىزانلارنى قورشاپ يوقىتىش جېڭىنى باشلىدى. تاقىر تاغلار، گىياھسىز تۆپىلىكلەر، چوڭقۇر جىلغىلار ئارا

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

«ئۇر ـ چاپ، قىر ـ ئۆلتۈر!...» دېگەن چۇقانلار كۆتۈرۈلدى. بىرىنىڭ قولى، يەنە بىرىنىڭ بېشى، ھەتتا ئاتلارنىڭ قۇلاق ـ قۇيرۇقلىرىدىن تارتىپ تۇۋۇپدىن ئۈزۈلۈپ چۇشمەكتە ئىدى. مۇشۇ قىيا ـ چىيا ئىچىدە ئۆمەر يۇسۇپنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ ئۆزەڭگىدە دەس تۇرغىنىچە قىلىچنى بېشىدا ئويىنىتىپ ئۇچقاندەك كېتىۋاتاتتى. ئۇلار بىر ـ بىرىگە لەپپىدە قاراشتى ـ يۇ، ئۆتۈپ كېتىشتى، گەپلىشىشكە مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

پارتىزانلار قىسمەن ئۆلۈكلىرىنى ئارقىدا قالدۇرۇپ قېچىۋاتاتتى. بۇنىڭدىن روھلانغان ما يىنفۇ پولكىدىكى بەش روتىنىڭ ئاساسىي قوشۇنى كاچۇڭ بازىرىغا كىرىپ كەلدى. دەل شۇ پەيتتە پارتىزانلارنىڭ پىستىرمىدىكى غوللۇق قوشۇنى ئۇلارنى تۆت تەرەپتىن ئوققا تۇتتى. يامغۇردەك تۆكۈلۈۋاتقان ئوقلار ئىچىدە مەڭدەپ، ئوڭ ـ سېپىنى تاپالماي قالغان ئەسكەرلەر بىلەن ئاتلار ئارقا ـ ئارقىدىن يىقىلىپ، كاچۇڭ بازىرى قانغا بويالدى. تىرىك قالغانلىرى ئۆلەر ـ تىرىلىشىگە باقماي قاچقانىدى، پارتىزانلارنىڭ ئاتلىق قوشۇنى قوغلاپ كېلىپ، ئۆتكۈر قىلىچلىرى بىلەن ئۇلارنىڭ كاللىسىنى شارت ـ شۇرت ئالغىلى تۇردى. كېسىلگەن بويۇنلاردىن تىرتىلداپ ئېتىلىپ چىققان قان يولنىڭ چېتىدىكى تام ۋە دەرەخلەرگە چاچراپ، چاچرىغان يەرلىرىدىن سارغىيىپ ئېقىشقا باشلىدى. تۆتىنچى پولك ئەسكەرلىرى پارتىزانلارنىڭ قاپقىنىغا دەسسىگەنىدى. ئەسكەرلەر قاچقانسېرى، پارتىزانلار بىر چەتتىن ئوققا تۇتۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن قوغلاپ يۈرۈپ قىلىچتا چېپىپ ئۇلارنى تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرىجىدە تالاپەتكە ئۇچرىتىۋەتتى. ئۇلار قېچىپ ئۆزلىرىنىڭ بازىسى ئورۇنلاشقان تۇمشۇقساراىغا كەلگەندىلا، پارتىزانلار ئاندىن قايتىپ كېتىشتى. بۇ قېتىمقى جەڭدە يۇسۇپنىڭ كاچۇڭغا كىرمەي تۇرۇپلا مۇرىسى يارىدار بولدى. قىلىچ ئۇنىڭ مۇرىسىنىڭ بىر پارچە گۆشىنى شىلىۋەتكەن، ئۇ يەردىن قان توختىماي ئېقىپ، بىلەكلىرى ۋە

قورساقلىرىنى قىيقىزىل قىلىپ بويىۋەتكەنىدى. ئۆمەر ئاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ ئۇنىڭ يارىسىنى تاڭدى، مۈرىسىنى مەيدىسى بىلەن قوشۇپ چىڭ باغلاپ تاشلىدى. شۇڭا، ئۇلار دەسلەپ چېكىنگەن ئەسكەرلەر بىلەن تۇمشۇقسارايدىكى بازىغا ئەڭ ئالدىدا يېتىپ كەلگەنىدى.

ما يىنفۇنىڭ قوشۇنى بىرىنچى قېتىملىق جەڭدىلا مەغلۇپ بولۇپ، خېلىلا ھالسىراپ قالدى. شۇڭا، چىمدۇ، قوشراپ، تاشناتالارنى قوغداۋاتقان بەشىنچى پولكنىڭ پولكوۋنىكى خۇڭ يادۇڭ باش قوماندان، سەنمۇجاڭ ۋە قىسمەن روتا كوماندىرلىرى بىلەن يىغىن ئېچىپ، بۇ قېتىمقى ئۇرۇشتىكى ساۋاقلارنى يەكۈنلىدى، تەجرىبىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. لېكىن، بۇ قېتىمقى شەرمەندە ئۇرۇش ھەققىدە ئۆز ئارا تاپا - تەنە قىلىشقا ۋە ئەيىبلەشلەرگە يول قويۇلمىدى. ھەربىي ئەمەلدارلار ئۈچ كۈندىن كېيىن ئىككى پولك (ئىككى مىڭدىن ئارتۇق ئەسكەر) قوشۇن بىلەن ھۇجۇم قىلىپ، كاچۇڭ تاغلىق رايونىدا بىر مەيدان شىددەتلىك جەڭ قىلىش قارارىنى بېكىتتى ۋە ھۇجۇم باشلاشتىن ئىلگىرى زەبەردەس يىگىتلەردىن بىرقانچىنى تاللاپ، قوشراپنى رازۋېدكا قىلىپ كېلىش پىلانىنى مەسلىھەتلەشتى.

كاچۇڭنىڭ بىر تەرىپى تاغ بولۇپ، يەنە بىر تەرىپىدە يەكەن دەرياسى شاۋقۇنلاپ ئېقىپ تۇراتتى. يېزا - كەنت، مەھەللە، ئۆتەڭ، تۇرالغۇلار دەريا بويلاپ بىر - بىرىگە تۇتىشىپ كەتكەن. تاغلىرى ھۆل - يېغىن ئاز، تاش - تۇپراق ئارىلاش تاقىر بولغاچقا، ئوت - چۆپلىرى شالاڭ ۋە پەس ئۆسەتتى.

ئەتىسى كەچتە ئۆمەر ئاغىنىسى يۈسۈپنى يوقلاپ كېلىش ئۈچۈن بەشىنچى روتا ئۈچىنچى ئىزۋوت ئورۇنلاشقان دەريا بويىدىكى «چېدىرلار مەھەللىسى»دىكى تۇرالغۇسىغا باردى. ئۇ يۈسۈپنىڭ يارىسىنى ئۆزى كۆرگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇنىڭدىن ئەنسىرەپ قالغانىدى. ئۇ تۇرالغۇدا ياردارلارنى تۈنۈگۈن كەچتىلا يەكەن قوماندانلىق ئىشتابى دوختۇرخانىسىغا يۆتكەپ

كـەتكەنلـىكىنـى ئاڭلـىدى ۋە خاتىـرجـەم بولدى، شـۇنـداقتـىمـۇ ئاغىنـىسىـدىـن ئايرىلـغىنـىغا كۆڭلـى يېرىم بـولۇپ، ئۇ يەردىـن ئۆزىـنىڭ تۇرالـغۇسىغـا قايتىــپ كەلدى. ئـۇ يـاتىقـىـغا كىـرىـپ ئۆتـۇكـىـنى سـالاي دەپ تـۇراتـتى، ئـودلـىـنكوم (ئـودلـىنـىيـە كوماندىرى، يەنى بەنجاڭ) ئابدۇرۇسۇل كىرىپ كەلدى.

— ئـۆمەر ئۇكـا، سـائـا روتا بـىـر ۋەزىپـە تـاپشۇرمـاقـچـى، ھـۆددىسىدىن چوقۇم چىقالايسەن.

— قېنى دەۋېرىڭ.

ئابدۇرۇسۇل ئۇنىڭغا ھەربىي باشلىقلارنىڭ يەنە ئۈچ كۈندىن كېيىـن كاچۇڭـغا ھۇجۇم قىـلىش پىلانىنـى بېكىـتكەنلـىكىنـى دېـمىدى. ئـۇ ئـالتە ئـادەمـدىن تەركىــب تاپقـا رازۋېـدكىـچـىـلار گۇرۇپپـىسىنـىڭ كاچۇڭـغا ئەۋەتىـلىدىغـانلىقـىنى ئېيتتى. بـۇ گـۇرۇپپا ئىـككىگـە بۆلۈنـۈپ يـولغا چىـقىپ، پارتىـزانلارنـىڭ كاچۇڭنىڭ قايسى تاغ، ئېدىر، جىلغىـلىرىغـا ئورۇنلاشقـانلىقـى، سانى، ئاساسلىق چوڭ قورالـلىرى قاتارلىق ئەھۋاللارنى ئېنىقلاپ كېلىدۇ دېدى. رازۋېدكا قىلىشتا خۇددى ئاتلىـق پارتىزانـلاردەك ياسىنىپ، كاچۇڭ ئاھالىلىرىدىن چاندۇرماي ئەھۋال ئـىگىلـەش، ھەرگىز تىرىك قولغا چۈشۈپ قالماسلىق لازىم ئىدى.

ئـەتىسى سـەھەردە ئۇيغۇرلاردىن تەركىـب تاپقان بـىرىنچـى گۇرۇپپا (ئۈچ ئەسكەر) رازۋېدكىچىلار مىـلتىق، قىـلىچلىرىنـى ئېسىـشىپ، جىـمجىتـلا نەگىدۇر كـېتىپ قـالدى. ئـىـككىنـچـى رازۋېدكـىـچىلار گـۇرۇپـپىسـىدىكى ئـۆمـەر بىلـەن ئـۈچـىـنـچـى ئىزۋوتتىن ئاجرىتىلغان مـۇھـەممەت، ئـابدۇقادىرلارمـۇ كاچۇڭـغا قاراپ يولـغا چىقتى. ئۇلار كاچـۇڭ بازىرىغـا يېتىــپ بارغانـدىـن كېيىـن ئابـدۇقادىر دەريا بـويلاپ ماڭـىدىغان، مۇھـەممەت كەنت ئارىلايدىغان، ئۆمەر تاغ ئىچىدىكى چارۋىچى ئاھالىلەردىن ئەھۋال ئىگىلەيدىغان بولۇپ مـەسلىھـەتلىشـىپ، ئۈچكـە بۆلۈندى. ئـۇلار تۇمشۇقساراي ئۇرۇشىدا پارتىزانلاردىن ئايرىلىپ قالدۇق، ئۇلارنى ھازىرغىچە تاپالماي تاغ ئارىلاپ يۈرىۋاتىمىز دەپ، پارتىزانلارنىڭ

تۇرالغۇسىنى ئىنىقلاپ بىلىۋالىدىغان بولۇشتى. يەنە قاچان، قەيەردە ئۇچرىشىشىنى بېكىتىۋالغاندىن كېيىن، ئۆز يوللىرىغا قاراپ مېڭىشتى. ئۆمەر ئانچە ئۇزاق ماڭمايلا بوك ـ باراقسان بىر باغنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، ئىپتىنىڭ تىزگىنىنى سىيرىپ قايرىلدى. باغ چوڭ يولنىڭ ئۇ تەرىپىدە بولۇپ، مەي باغلاپ پىشقان قىپقىزىل ئۆرۈكلەر شاخلىرىدا غۇچچىدە ساڭگىلاپ تۇراتتى. ئۆرۈكلەرنىڭ بۇنچىۋالا قىزىل بولۇشى بۇ يەرلەردە كۈندۈزى ئىسسىق، كېچىسى سوغۇق بولغانلىقىدىن ئىدى. ئۆرۈكلەرنىڭ هازىر ھەممىلا يەردە تۈگىگەن ۋاقتى بولۇپ، پەقەت تاغ رايونلىرىدىلا 8 ـ ئاينىڭ ئاخىرلىرى پىشىدىغان بولغاچقا، كۆرگەن ئادەمنى ئۆزىگە جەلپ قىلاتتى. ئۆمەر ئىپتىنى يولنىڭ چېتىدىكى چاتقالغا باغلاپ قويۇپ، باغ تېمىنىڭ شورىسىدىن ئىچىگە ئارتىلىپ چۈشتى. ئۇ چوڭ بىر تۈپ ئۆرۈكنىڭ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىپ، ئەمدىلا بىر تال ئۆرۈكنى ئاغزىغا سېلىۋىدى، سوقما تام بىلەن ئاھادا قىلىنغان ئۇ تەرەپتىكى باغقا كۆزى چۈشۈپ قالدى. ئۇ باغدا بىر توپ پارتىزانلار مىلتىق، قىلىچلىرىنى ئوتلاق ئۈستىگە تاشلاپ قويۇپ، ئۆرۈك قېقىپ يەۋاتاتتى. ئۇلار چىملىق ئۈستىگە تۆكۈلگەن ئۆرۈكلەرنى تېرىش بىلەن بولۇپ كەتكەچكە، قوشنا باغقا ئانچە دىققەت قىلىپ كەتمىگەنىدى. ئۆمەرمۇ شاخ ـ يوپۇرماقلار ئارىسىدا كۆزگە ئاسان چېلىقىپ قالمايتتى. شۇنداقتىمۇ، ئۇنىڭ ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلىپ، يۈرىكى قاتتىق سېلىپ كەتتى. چۈنكى، ئۇ پارتىزانلار قولىغا چۈشۈپ قالغان دۈشمەننى قىلىچ بىلەن چاناپ پارە ـ پارە قىلىۋېتىدۇ دەپ ئاڭلىغانىدى. شۇڭا، ئۇ قورقۇپ كېتىپ ئۆرۈكتىن ئۆزىنى تاشلىدى، ئەمما ئۇنىڭ مىلتىقى ئۆرۈكنىڭ ئاچىماق شېخىغا ئىلىنىپ قېلىپ، ئۆزى خۇددى كانارىدىكى گۆشتەك ئېسىلىپ قالدى. يا ئۈستىگە چىقالماي، يا پەسكە چۈشەلمەي قالغان ئۆمەر ئاخىر خەنجىرىنى چىقىرىپ مىلتىق تاسمىسىنى كېسىۋېتىپ، يەرگە «گۈپپىدە» قىلىپ يىقىلىپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

چۈشتى، بىراق مىلتىقى ئۆرۈكتە ئېسىلىپ قالدى. ئۇ قىسمغا مىلتىقسىز قايتىپ بارسا باشلىقلىرى ئۇنى ئېتىۋېتەتتى. ئۆمەر ئۆرۈككە قايتا يامىشىپ چىقتى. ئۇنىڭ كۆزى سوقما تام ئارقىسىدىكى باغدا ئىدى. پارتىزانلار ئومۇلاقمان ۋارقىرىشىپ – جارقىرىشىپ ئۆرۈك تېرىپ يېيىشىۋاتاتتى. ئۆمەر قىلىچى بىلەن ئىككى ئاچماقتا توغرا تۇرۇپ قالغان مىلتىقنى ئىتتىرىپ چۈشۈردى. لېكىن، مىلتىق پايىنىكى بىلەن يەرگە قاتتىق قېقىلىپ چۈشكەن بولغاچقا، «گوم» قىلىپ ئېتىلىپ كەتتى. قوشنا باغدىكى پارتىزانلار پاتىپاراق بولۇشۇپ، مىلتىق – قىلىچلىرىغا قاراپ يۈگۈرۈشتى. ئۆمەر ئۆرۈكتىن سەكرەپ چۈشتى – دە، مىلتىقنى ئېلىپ قاچتى. ئۇ ئېتىنىڭ چۇلۋۇرىنى بىرلا تارتىپ يەشتى، ئاندىن ئېگەرگە سەكرەپ مىنىپ، چوڭ يول بويىلاپ تىكىۋەتتى. ئارقىسىدىن مىلتىقلار قوماچ قورۇغاندەك پاراسلاپ ئېتىلىپ، ئوقلار ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋلىرىدىن ۋىڭ... ۋىڭ... قىلىپ ئۆتمەكتە ئىدى. ئاتلىق پارتىزانلارنىڭ ئۇنى ئىز بېسىپ قوغلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى ئات تۇياقلىرىنىڭ تاپۇر – توپۇرلىرىدىن بىلگىلى بولاتتى، بولۇپمۇ بېشىغا ئاچا مالخاي كىيىۋالغان بىر بۇرۇتلۇق چەۋەنداز ئۇنىڭغا يېقىنلاپلا قالغانىدى. مىلتىق ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئالىلىقاچان قۇيرۇقىنى خادا قىلغان ئابدۇقادىر بىلەن مۇھەممەتتىن ئۇمىدى ئۈزۈلگەن ئۆمەر ئېتىغا جان – جەھلى بىلەن قامچا سالدى. بىر قولىدا تاسمىسى كېسىلگەن مىلتىق، يەنە بىر قولىدا ئاتنىڭ چۇلۋۇرىنى تۇتقان ئۆمەرنىڭ ئۆزىنىڭ بۇرۇتلۇق چەۋەندازغا تەڭ كېلەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەنىدى. بۇنى بىلگەن چەۋەنداز قىلىچىنى ئوينىتىپ «ئوۋ...» دەپ نەرە تارتقىنىچە ياندىشىپ كەلدى. ئۇ ھەر قېتىم قىلىچىنى شىلتىغاندا، ئۆمەر ئاتنىڭ قورسىقىغا ياكى بىقىنىغا چۈشۈۋالاتتى، بەزىدە ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىدىن «شۇۋ...» قىلغان ئاۋاز ئۆتۈپ كېتەتتى. بۇنداق قورقۇنچلۇق ئاۋاز بىرقانچە قېتىم تەكرارلاندى. بىر قېتىم

ئۆمەرنىڭ بويىنى چىمىمدە قىلىپ ئېچىشىپ، ئىسسىق بىرنېمە بويىنىدىن ئېقىپ چۈشتى. چەۋەندازنىڭ قىلىچ ئوينىتىشىدىن ئۇنىڭ سولخاي ئىكەنلىكىنى بىلگەن ئۆمەر ئېتىنىڭ تىزگىنىنى قايرىپ ئوڭ تەرەپكە ئۆتۈۋالدى. ئەمدىلىكتە چەۋەنداز قىلىچىنى بايىقىدەك ئويناتالمىدى. پۇرسەت كۈتۈپ كەلگەن ئۆمەر قىلىچىنى بىرلا شىلتىپ، ئۇنىڭ ئېتىنىڭ تۆش بېغىنى شارتلا قىلىپ كېسىۋەتتى. چەۋەنداز ئېگەر ـ توقۇملىرى بىلەنلا يول چېتىدىكى يارلىققا يۇمىلاپ چۈشۈپ كەتتى. بىراق، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يازدىمۇ تۇماق كىيىۋالغان يەنە بىر چەۋەنداز يېتىپ كەلدى. ئۇلار قىلىچلىرىنى جاڭ ـ جۇڭ قىلىپ ئۇرۇشۇپ قوغلاشقىنىچە ئۆزلىرىنىڭ چامىسالغا قانداق كېلىپ قالغىنىنى تۇيماي قېلىشتى. بۇ يەردە تۇمشۇقسارايىنى قوغداش ئۈچۈن قويۇلغان ئىككى ئودلىنىيە ئەسكەر بار ئىدى. ئۇلار قېچىپ ۋە قوغلاپ كېلىۋاتقانلارنى كۆرۈپ، ئارقا ـ ئارقىدىن بىر نەچچە پاي ئوق چىقاردى، ئۆمەرنى قوغلاپ كېلىۋاتقان پارتىزان ئېتىنىڭ بېشىنى بۇراپلا قېچىپ كەتتى. گەجگىسىنىڭ يۇقىرىسىدىكى قىلىچ يارىسىدىن بويۇن ۋە دۈمبىسى قىپقىزىل بويىلىپ كەتكەن ئۆمەر ئېگەردىن «گۈپپىدە» ئاغدۇرۇلۇپ چۈشتى، قۇيرۇق ۋە ساغرىلىرى تىلىم ـ تىلىم كېسىلىپ، ساق يېرى قالمىغان، قانسىراپ كەتكەن ئاتمۇ يىقىلدى.

پولكوۋنىك ما يىنفۇ، خۇڭ يادۇڭ باش قوماندان ۋە سەنمۇجاڭ قاتارلىق ھەربىي باشلىقلار قارار قىلغان جەڭ باشلاش كۈنى يېتىپ كەلدى. تۈن نىسپى بىلەن ئالدىن يول ئېچىپ ماڭغۇچى ئىككى ئودلىنىيە رازۋېدكىچىلار كاچۇڭ تاغلىرىغا ئىچكىرىلەپ كىرىپ، پارتىزانلار تەرىپىدىن قاتمۇقات قويۇلغان قاراۋۇللارنى شەپە چىقارماي بوغۇپ ئۆلتۈردى. بەزىلىرىنىڭ بولسا بىر پىچاق بىلەنلا جېنىنى ئالدى، ئاۋاز چىقىرىشقىمۇ ئىمكان بەرمىدى. ئۇلار بارلىق قاراۋۇللارنى ئۇجۇقتۇرغاندىن كېيىن بەلگە ئوقى ئېتىپ، چوڭ قوشۇنغا خەۋەر بەردى. خۇڭ

ياۋنىڭ بەشىنچى پولك پىيادە ئەسكەرلەر قوشۇنى ئالدى بىلەن كاچۇڭغا بېسىپ كىرىپ، تۇيۇقسىز ھۇجۇمدىن پاتىپاراق بولۇپ كەتكەن پارتىزانلارنى ئوققا تۇتۇشقا باشلىدى. كوچا ـ كويلارغا مەڭدەپ چىقىپ قالغان قېرى ـ چۇرىلەر ۋە ئۇششاق بالىلارنىڭ قىيا ـ چىيالىرى پاراسلاپ ئېتىلىۋاتقان ئوق ئاۋازلىرىغا، قىر ـ چاپ دەپ ۋارقىرىشىۋاتقان شىددەتلىك چۇقانلارغا قوشۇلۇپ، يېرىم كېچىدە قىيامەت ۋەھىمىسى پەيدا قىلغانىدى. قەيەردىدۇر گىراناتلار گۇمبۇرلەپ پارتلايتتى. كىملەردۇر ئاچچىق چىرقىرايتتى، يېقىنلا بىر ئازگالدىن زەئىپ ئىڭرىغان ئاۋاز كېلەتتى. ئۆلۈكلەر يول، تام، دەرەخ تۈۋلىرىدە، ئېرىق بويلىرىدا پۇت ـ قوللىرىنى تاشلاپ ياتاتتى. كىچىك، ئورۇق بىر گەۋدە ئۆلۈكلەر ئارىسىدا «ئانا ! ...» دەپ نالە قىلىپ يۈرەتتى. بۇ ئەسنادا بوينى ئاپپاق داكىدا تېڭىلغان ئۆمەر بالىنى يەردىن يۇلۇۋالدى ـ دە، ئېتىغا زەرب بىلەن قامچا سالدى. ئۇ قايسىدۇر بىر كوچىغا كىرىپ، ئۇنى ئۇچرىغان بىر ئۆگزىگە يۆلەپ چىقىرىۋەتتى ۋە ئۇنىڭغا دۆۋىلەنگەن ئوت ـ چۆپلەرنى كۆرسىتىپ:

— دەرھال كىرىپ كەت، پەقەت چىقما !— دەپ ۋارقىراپ ئاتلىقلار ئارقىسىدىن ئۇچقاندەك كېتىپ قالدى. چۈنكى، بۇ چاغدا بەشىنچى پولك ئاتلىقلار قوشۇنى كاچۇڭ بازىرىغا كىرىپ كەلگەنىدى. ئۇلار قىيقاس ـ چۇقانلار بىلەن قىلىچلىرىنى ئوينىتىپ، قاچقان پارتىزانلارنى قوغلاپ چوڭقۇر جىلغا، قاراڭغۇ قاپتال، تاقىر تۆپىلىكلەردە قىلىچ جېڭى قىلىشقا كىرىشتى. قىلىچ تۇتقان قوللار، ئۇزەڭگىدىكى پۇتلار، ھەتتا تۇماقلىق باشلار ئۈزۈلۈپ يەرگە چۇشۇۋاتاتتى. كېسىلگەن باشلاردىكى جۈپ كۆزلەر گويا شادلىقىدىن ئازابى تولا، ئامىتىدىن ئاپىتى كۆپ بۇ دۇنياغا تويمىغاندەك ئوچۇق قالغانىدى. بويۇن، تۇمشۇق، ساغرا، يوتىلىرىغا قىلىچ تېگىپ قانسىراپ كەتكەن ئاتلار «بۇ ئادەملەرگە نېمە بولغاندۇ؟...» دېيىشكەندەك، بېشىنى بىر كۆتۈرۈپ، بىر

تاشلاپ جان تالىشىۋاتاتتى. كەنت ئىچىدە يوشۇرۇنغان پارتىزانلارنى ئاختۇرۇۋاتقان ئەسكەرلەر ئاھالىلەرنى رەھىمسىزلىك بىلەن قىيىنماقتا ئىدى. كاچۇڭنىڭ تىك قاسقانلىق تۇماق كىيگەن قىز - چوكانلىرى تەرەپ - تەرەپكە چىرقىراپ قېچىشاتتى، بەزىلىرى ئارقىدىن ئوق يەپ، كوچىلاردا قانغا چىلىشىپ يېتىپ قالغانىدى.

تۆتىنچى، بەشىنچى پولكنىڭ بىرلەشمە قوشۇنى پارتىزانلارنى قوغلا - قوغلا، بىرقانچىلىغان چېقىل، ھاڭ ۋە غوللارنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، ئارىتاشقا ئاز قالدى. بۇ چاغدا ئارقا - ئارقىدىن چېكىنىش كانىيى چېلىندى. ئەگەر يەنە ئىلگىرىلەۋەرسە، زىيان ئۆتكەندىكىدىنمۇ ئېغىر بولۇشى مۇمكىن ئىدى. چۈنكى، پارتىزانلارنىڭ ئاساسىي كۈچىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى، شۇڭا ئۇلار ئارقىغا چېكىندى. بۇ ئىككىنچى قېتىملىق ھۇجۇمدىن كېيىن ما يىنفۇ بىلەن خۇڭ يادۇڭنىڭ پولكلىرى كاچۇڭدا قالدى. پارتىزانلار ئارىتاش تاغلىرىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىپ گوياكى تاڭدىكى تۇماندەك غايىب بولدى.

ئىككىنچى قېتىملىق ئۇرۇشتا ئېغىر زىيان تارتقان پارتىزانلار ئارىتاش تاغلىرىنىڭ كۆز يەتكۈسىز كەتكەن چېقىل، ھاڭ قاپتال، چوققىلىرىغا ئورۇنلىشىۋالدى. پارتىزانلارنىڭ باشلىقى بوز يىگىت بوي ئېگىزلىكى ئىككى مېتىر يىگىرمە سانتىمېتىر كېلىدىغان، ئۇزۇن، ئەگمە شاپ بۇرۇتلىرىنى قۇلىقىغا يۆگىۋالىدىغان قىرىق سەككىز - ئەللىك ياشلاردىكى كۆچتۈڭگۈر، قاۋۇل، بەستلىك ئادەم ئىدى. ئۇ يەنە پەم - پاراسەت، ئەقىل - ئىدراكتىمۇ يېتۇك ئىدى. 1943 - يىلى ئىسھاقبېك ئىككى يۈزچە قورال‌لىق پارتىزاننى ئېلىپ قىرغىزىستان ئارقىلىق ئىلىغا ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل ھەرىكەت قىلىپ، ياش ۋە ئوتتۇرا ياش ئەل سۆيەر يىگىتلەرنى ئەتراپىغا توپلاپ، گومىنداڭ ئىستىبدات

ھاكىمىيىتى بىلەن تىغمۇتىغ ئېلىشىپ كېلىۋاتاتتى. بوز يىگىت يەكەن دەرياسىنىڭ ئوڭ ساھىلىدىكى تۇمشۇقساراي، چامسال، كاچۇڭ، ئارىتاش، سول تەرىپىدىكى چىمدۇ، قوشراپ، تاشناتا، دامسىيە، ئۇچبەلتە، قىزىلقىر، كەندىلىك قاتارلىق تاغلىق يۇرتلاردىلا ھەرىكەت قىلىپ قالماي، قاغىلىق، ئوپال، ئويتاغلاردىمۇ قاتتىق جەڭلەرنى قىلىپ، گومىنداڭ ئىستىبداتىنىڭ يىلتىزىغا ئوت ياققانىدى. ئۇ بۇ قېتىمقى مەغلۇبىيەتنى ئۆزىگە ساۋاق قىلىپ، قېرىنداشلىرى ئۈچۈن قىساس ئېلىشنى كۆڭلىگە پۈكتى. شۇڭا، پارتىزانلار پات - پاتلا تاغدىن چۈشۈپ، كاچۇڭغا ھۇجۇم قىلاتتى ۋە دۈشمەننىڭ ئاجىز يەرلىرىنى ئىنىقلاپ چىقىپ، ئۇ يەردىكىلەرنى بىر كېچىدىلا تىرىپىرەن قىلىۋېتەتتى؛ نۇرغۇن قورال - ياراغ، ئوق - دورا ۋە ئاتلارنى غەنىيمەت ئېلىپ، يەنە ئارىتاش تاغلىرىغا چىقىپ كېتەتتى. شۇڭا، گومىنداڭ دائىرىلىرى ئۈچىنچى قېتىملىق قايتۇرما ھۇجۇم پىلانىنى تۈزدى.

بۇ قېتىمقى جەڭ ئارىتاش بىلەن چىمدۇدا بولدى. خوڭ يادۇڭنىڭ بەشىنچى پولكى يەكەن دەرياسىنىڭ سول ساھىلىدا، ما يىنفۇنىڭ تۆتىنچى پولكى ئوڭ ساھىلىدا سۇنىڭ يۇقىرى ئېقىنىغا قارشى يۈرۈش قىلدى. ئوڭ ساھىلدىكى ئارىتاش دەريادىن خېلىلا يىراق بولۇپ، سول ساھىلغا جايلاشقان چىمدۇ قاغىلىق تەۋەسىگە قاراشلىق ئىدى. بۇ قېتىم ما يىنفۇ پارتىزانلارنىڭ ھەقىقىي كۈچىنى سىناپ كۆرۈش ئۈچۈن، ئۇيغۇر، خەنزۇ، تۇڭگان ئەسكەرلەردىن تەركىب تاپقان بەشىنچى روتىنىڭ كوماندىرى لۇ كۇنجۇڭغا ئارىتاشقا ھۇجۇم قىلىش ۋەزىپىسىنى تاپشۇرماقچى بولدى.

— ئەسلىدە بۇ ۋەزىپىنى، — دېدى ما يىنفۇ دىقماققىنا گەۋدىسىنى تىك تۇتۇپ، — ئۇيغۇر، موڭغۇل، تۇڭگان، خەنزۇ روتا كوماندىرلىرى نىياز، غونچىكجاپ، ما خۇڭپۇ، گې دېفۇلار

تالاشقانىدى، لېكىن ئۇلارنىڭ بىرى ئالدىراڭغۇ، يەنە بىرى پەمسىز؛ نىياز، غوئچىكجاپلار بولسا قىپقىزىللا قان بىرنېمىلەر! سېنى چوڭقۇر پىكىرلىك، جىگەرلىك، كەسكىن، ئۇرۇش تەجرىبىرىلىرىگە باي دەپ بىلگەچكە، ئارىتاشقا هۇجۇم قىلىش ۋەزىپىسىنى ساڭا تاپشۇرۇشنى لايىق تاپتىم. پارتىزانلارنىڭ زادى قانچە جىڭ، نەچچە سەر كېلىدىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن، دەبدەبە بىلەن هۇجۇم ۋەھىمىسى كۆتۈرۈڭلار، مانا بۇنى «جىلە قىلىپ ئۇۋۇسىدىن چىقىرىش» دەپ ئاتايمىز. شۇندىلا ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بارلىق ئوت كۈچى توچكىلىرىنى ئىشقا سالىدۇ.

— خوپ!

لۇ كۇنجۇڭ ئىككى پۇتىنى جۈپلەپ، ئالىقىنىنى چېكىسىگە ئېلىپ سالام بەرگەندىن كېيىن چىقىپ كەتمەكچى بولدى. لېكىن، پولكوۋنىك ما يىنفۇ ئۇنى «توختا!» دېگەندەك قولىنى كۆتۈردى. ئۇ گىلىزىلىك سىگارتىنى تۇتاشتۇرۇپ بولۇپ، خېلىغىچە گەپ قىلمىدى. ئۇنىڭ بۇنداق بىر چېكىتكە تىكىلىپ جىمىپ كېتىشى نازۇك بىر مەقسەتنى قانداق ئىپادىلەشنى ئويلاۋاتقانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى.

— ئاڭلىسام، مۇسۇلمانلار مۇسۇلمانلارغا ئاسانلىقچە ئوق چىقارمايمىش، شۇڭا روتاڭلاردىكى مۇسۇلمان ئەسكەرلىرىڭنىڭ سىياقىغا كىرىۋال! ... — ما يىنفۇ لۇ كۇنجۇڭغا مەنىلىك قاراپ قويدى، — چۈنكى بۇ ئۇرۇش! ئۇقتۇڭمۇ؟

— ئۇقتۇم، كۆڭۈل بۆلگىنىڭىزگە رەھمەت! — لۇ كۇنجۇڭنىڭ قاپىقى مىژژىدە تۈرۈلدى، — مېنىڭ روتامدا ئۇيغۇرلار كۆپ سانىنى ئىگىلەيدۇ...

— ياخشى، شۇنداقتىمۇ خەنزۇ ئەسكەرلەرمۇ سەپتىن قالماسلىقى كېرەك.

— بىلىمەن. ئۇلارنى سەپنىڭ ئارقىسىغا توغرىلايمەن. بۇمۇ ئەلۋەتتە بىر خىل تاكتىكا!

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— نېمە بىلجىرلايسەن؟ — ما يېنىغۇ ئىشىك تەرەپكە قاراپ قويدى، — بۇنداق يالىڭاچ سۆزلەر ھەربىي ئادەمنىڭ ئاغزىدىن چىقماسلىقى كېرەك.

— خوپ، ما تۆەنپۇ جانابلىرى.

ئارىتاشقا قىلىنىدىغان ھۇجۇمنىڭ قوماندانلىقىنى ئۈستىگە ئالغان لۇ كۇنجۇڭ ئىككى يۈزدىن ئارتۇق ئەسكىرىنى تاغ باغرىدىكى چوڭقۇر جىلغىغا ئەكەلدى. ئارىتاش قاغىلىققا، يەكەنگە ۋە تاشقورغانغا تۇتىشىدىغان مۇھىم ئىستىراتېگىيەلىك ئورۇن بولغاچقا، پارتىزانلار ئەتراپى تىك چېقىل، چوڭقۇر ھاڭ ۋە قورام تاشلار بىلەن قورشالغان تاغ ئۈستىگە ئورۇنلىشىۋالغانىدى. ئۇلارنىڭ زاستاۋى قاتمۇقات تاغلار ئوتتۇرىسىدىكى بىر يارداڭلىق بولۇپ، ئۆز ۋاقتىدا تاغ ـ تاشلارنى غولتىپ كەلگەن قىيان سۇ قاپسىلىپ قېلىپ چوڭ كۆل ھاسىل قىلىپ، سۇ تارتىلغاندىن كېيىن لاي ـ لاتقىلار تىنىپ تۈپتۈز مەيدانغا ئايلانغان جاي ئىدى.

تاغلارنىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىلىرى بىنەپشە رەڭدە تاۋلىنىپ، ئاي تۇغۇش ئالدىدا تۇراتتى. تاغ ئاسمىنىنى قاپلىغان يۇلتۇزلارنىڭ يورۇقى بىر تۇتاش نۇر پەردىسىگە ئايلانغانىدى. لۇ كۇنجۇڭ ئىزۋوت كوماندىرلىرىغا ئالدىراپ ئوق چىقارماسلىق، تاماكا چەكمەسلىك، ئۆزئارا گەپلەشمەسلىك قاتارلىق ئۇرۇش ئىنتىزاملىرىنى چۈشەندۈرگەندىن كېيىن، ئىزۋوتلارنىڭ ئاتلىنىش تەرتىپىنى ئورۇنلاشتۇردى. شىلەنىڭ بىرىنچى ئۇيغۇر ئىزۋوتى ئالدىدا يول باشلاپ ماڭىدىغان، ئاندىن ئۇيغۇر، تۇڭگان، خەنزۇ ئەسكەرلەردىن تەركىب تاپقان باشقا ئىزۋوتلار ئۇلارغا ئەگىشىپ ماڭىدىغان بولدى. بىرىنچى ئىزۋوتنىڭ بارلىق ئودلىنىيەلىرى ئۇيغۇرلاردىن بولۇپ، ئۆمەر تۇرۇشلۇق بىرىنچى ئودلىنىيەنىڭ ئودلىنىكومى ئابدۇرۇسۇل ئەڭ ئالدىدا يول ئېچىپ مېڭىشقا بەلگىلەندى. لۇ كۇنجۇڭ ئۆزىنىڭ قوشۇنىنىڭ

ئارقىسىدىن ماڭىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

ئاي تۇغدى. ھەرە چىشىدەك بولۇپ چوقچىيىپ تۇرغان سانسىز چوققىلار، يۇلتۇزلارغا تولغان نىل رەڭلىك ئاسمان، چوڭقۇر جىلغا، تاقىر يانباغىرلار كۆكۈچ نۇر ئىلكىدە مانانلاشتى. تاغ قاپتاللىرى، ئۆڭكۈرلەر، بەكمۇ چوڭ غارلار، چوقچايغان قورام تاشلار، ناگان ـ ناگاندا ئۇچرايدىغان بۆرە قوغۇنى، پاقپاق چاتقاللار ۋە سىرلىق ئاي نۇرىدا خۇددى رىۋايەتلەردە ئېيتىلغان ئاجايىپ ـ غارايىپ مەخلۇقلارغا ئوخشاپ قالغانىدى. لۇ كونجۇڭنىڭ بىر روتا ئەسكىرى ئارىتاش تېغىنىڭ قۇلۇلىنىڭ قېپىدەك چۆرگۈلىمەچ داۋىنىنى ئايلىنىپ يۇقىرى ئۆرلىمەكتە ئىدى. لېكىن، ئۇ ئۆزى كانۋاي، كانايچى، خەۋەرچى قاتارلىق سەككىز ئادىمى بىلەن تاغ جىلغىسىدا قېلىپ قالدى. ئۇنىڭ «مەن ئارقىدا ھەممىڭلارنى كۆزىتىپ ماڭىمەن» دېگەن سۆزلىرىگە ئىشىنىپ قالغان ئەسكەرلەر يېرىم ئېگىزلىكىدىچە تاغ چوققىسىغا، ياق، دەل ئەجەلنىڭ ئۆزىگە يېقىنلاشماقتا ئىدى... بەش ئىزۋوت ئادەم ئاز ئەمەس ئىدى، ئەلۋەتتە. ئەسكەرلەر دېمىنى ئىچىگە يۇتقىنىچە تاغ غولىدىكى چىغىر يولدا بىردىن تىزىلىپ، بىرى بىرىنىڭ ئىزىنى بېسىپ تېز ئۆرلىمەكتە ئىدى. ئىزۋوت كوماندىرى شىلەن ئەڭ باشتا بولغاچقا، ئۇ يوگىرسە، كەينىدىكىلەرمۇ يوگىرىيتتى، ئۇ توختىسا، توختايتتى. شىلەننىڭ ئارقىسىدا يۇگۈرۈپ كېلىۋاتقان ئابدۇرۇسۇل كەينىدىن ئىز بېسىپ يۇگۈرۈۋاتقان ئۆمەرگە پات ـ پاتلا قاراپ قوياتتى. ئابدۇرۇسۇلنىڭ ئاي نۇرىدا قىزغۇچ يالتىراۋاتقان كۆزلىرىدىن بىر خىل ئەندىشە ۋە قورقۇنچ ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. نەچچە يۈز مېتىر ئۇزۇنلۇقتا بىردىن تىزىلىپ كېلىۋاتقان بۇ قوشۇن يانباغىردىكى چىغىر يولدا بىردىنلا خۇددى قوناق ئېگىزلىقىدىكى مونەدەكتەك بولۇشۇپ زوڭزىيىپ ئولتۇردى. ھەممىنىڭ چىرايى پەرىشان، چەكچەيگەن

كۆزلىرىدىن، ھەتتا تىنىقلىرىدىن ئەجەل ۋەھىمىسى چىقىپ تۇراتتى. باش ئۇستىدىن ناگان ـ ناگاندا «چىۋ... چىۋ...» قىلىپ ئۇچۇپ ئۆتكەن تۈن قۇشلىرى ئۇلارنى چۆچۈتۈۋېتەتتى، قايسىدۇر ھالڭ ـ چېقىللاردىن كەلگەن بۆرىنىڭ ھۇۋلىشى يۈرەكلىرىنى مۇزلىتاتتى.

— پاھ، نېمىدىگەن جىمجىتلىق ! — ئابدۇروسۇل تولىمۇ پەس ئاۋازدا شىۋىرلىدى، — بۇ ياخشىلىقتىن بېشارەت ئەمەس !

— راست، — ئۆمەرمۇ بوش پىچىرلىدى، — ئەجەب قورقۇنچلۇق ـ ھە؟ بۇنداق جىمجىتلىق ئادەمنىڭ ئىچىنى سىقىۋېتىدىكەنا.

— بىرەر ئىش يۈز بېرىپ قالسا، مەن نېمە قىلسام، سەنمۇ شۇنى قىل !...

— ئۇقتۇم.

ئۆمەر پات ـ پات سەپنىڭ ئارقىسىدا كېلىۋاتقان يۇسۇپنى ئىزدەپ قارايتى ـ يۇ، لېكىن كېچە قاراڭغۇلۇقىدا ئۇنى پەرق ئېتەلمەيتتى. ئۇلار بىر روتىدا بولغىنى بىلەن، يۇسۇپ تۆتىنچى ئىزۋوتقا، ئۆمەر بىرىنچى ئىزۋوتقا تەۋە ئىدى. ئۇ يەنە يۇسۇپنى ئىزدەپ ئەمدىلا بويىنىنى سوزۇپ ئارقىسىغا قارىۋىدى، ئابدۇروسۇل ئۇنى جەينەكلەپ، ماڭ دەپ بەلگە بەردى. قوشۇندىكىلەر ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ يۇقىرى ئۆرلەشكە باشلىدى. ئۇلار تاغ باغرىنى يېرىم چەمبەر شەكلىدە ئوراپ ماڭماقتا ئىدى. چىغىر يولنىڭ ئۇستى تەرىپى چوقچايغان قورام تاش، چېقىل، قىيا، غارلار بولۇپ، تۆۋەن تەرىپىدىكى سىلىق ۋە تاقىر يانتۇلۇق جىلغىنىڭ قاپقاراڭغۇلۇقىدا كۆزدىن غايىب بولغانىدى. سەللا بىخەستەلىك قىلسا، تېيىلىپ كەتسە، ئادەم ئۆزىنى ئوڭشاپ بولغۇچە جىلغىغا يۇمىلىنىپ چۈشۈپ كېتەتتى.

لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسى يا ئالدىغا، ياكى كەينىگە، ھەتتا ئوڭ ـ سولىغا چېكىنەلمەيدىغان ئەڭ خەتەرلىك يول ئېغىزىغا يېتىپ

كېلىشى بىلەن تەڭ تۆت تەرەپتىن تاراسلاپ ئېتىلغان ئوق بورىنى ئىچىدە قالدى. ئەسكەرلەر خۇددى كاچۇڭنىڭ تاغ ئۆرۈكلىرىدەك پەسكە قاراپ تۆكۈلۈشكە باشلىدى. پارتىزانلارنىڭ ئوت كۈچى ئىشقا چۈشۈشى بىلەنلا، ئابدۇرۇسۇل ئۆمەرنى بىرلا جەينەكلەپ قويۇپ پەسكە قاراپ يۇمىلاندى، ئۆمەرمۇ شۇنداق قىلدى. ئۇلار قەيىرىنىڭ ئېچىشقان، نەرىنىڭ ئاغرىغىنىنى تۇيمىغان ھالدا قاراڭغۇ جىلغا ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئۇچقاندەك يۇمىلاپ چۈشۈپ كەلگەن جەسەتلەر جىلغىدا ئۈست ـ ئۈستىگە دۆۋىلىنىپ كەتتى. ئېقىۋاتقان ئىسسىق قانلار بىر ـ بىرىگە قوشۇلۇپ، تاغ شامىلىدا ئاستا ـ ئاستا ئۇيۇشقا باشلىدى... مانا بۇ بوز يىگىتنىڭ كاچۇڭ ئۇرۇشىدا ئۆلگەن قېرىنداشلىرى ئۈچۈن ئالغان ئىنتىقامى ئىدى.

ئالتىنچى باب

ئۇنتۇلماس دەقىقىلەر

تىمتاسچىلىق. يىراقتىكى قاتمۇقات تاغلار خىرە تۇمان پەردىسى ئىچىدە غۇۋۋالاشقان بولۇپ، غول، قاپتال، ئېدىرلار ئاقۇچ مانانغا چۆككەنىدى. لېكىن، سانسىزلىغان چوققىلار ئەمدىلا باش كۆتۈرگەن كۈننىڭ شولىسىدا قىزغۇچ پارقىراپ تۇراتتى. چوڭقۇر پەسلىكتىكى تاشلىق ساي، تىكەنلىك يانباغىر ۋە چاتقاللىقلارنى ئۆز باغرىغا ئالغان سۇس كۆكۈچ تۇمانمۇ ئاستا - ئاستا سۇسلىشىپ يوقالماقتا ئىدى. ئەمما، تاغ شامىلى «ياسقاق» دەپ ئاتىلىدىغان جىلغىدىن كېلىۋاتقان قاڭسىق قان ھىدىنى دەممۇدەم دىماقلارغا ئۇراتتى. دەرۋەقە، ئەگرى - بۈگرى كەتكەن ياسقاق جىلغىسى جەسەتلەر بىلەن تولغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاستىدىن يامراپ چىققان قان خېلى بىر يەرلەرگىچە ئېقىپ كەلگەنىدى. پۇت - قوللىرىنى تاشلاپ، بىر - بىرىگە مىنگىشىپ ياتقان ئەسكەرلەر نەچچە يۈز قەدەم ئارىلىقتا سوزۇلاتتى. ئۇلارنىڭ كۆز قارىچۇقلىرى قاياقلارغىدۇر قادىلىپ قاراپ قالغانىدى. پارتىزانلار كېچە قاراڭغۇلۇقىدا ئۇلارنىڭ قورallىرىنى يىغىۋېلىپ، ئۆزلىرىنى شۇ ھالىچە تاشلاپ كېتىشكەنىدى.

تاڭ ئالدى قاراڭغۇلۇقىدىن تاكى كۈن چىققۇچە ئۆلۈكلەر ئاستىدا ياتقان ئۆمەر ئۇستىدىكى جەسەتلەرنى ناھايىتى تەسلىكتە ئىتتىرىۋېتىپ ئورنىدىن تۇردى. ئودلىنىيە كوماندىرى

ئابدۇرۇسۇلمۇ ئۆمەرلەپ قوپتى. ئۇ ئۆمەرنىڭ ئاپپاق تاتىرىپ كەتكەن يۈزىدىكى، چاپىنىدىكى ئۇيۇپ قالغان قانلارنى كۆرۈپ، بىر تاشقا يۆلىنىپ ئاستا ئىڭرىدى:

— ئۆمەر، ساڭا... ساڭا... ئوق تەگكەن ئوخشىمامدۇ؟

— ئوق تەگكەن ــ تەگمىگەنلىكىنى ئۇقالمىدىم، بىراق... جېنىمنىڭ بىلەن يۈزۈمنىڭ تېرىسى خېلى بەك سويۇلۇپ كېتىپتۇ.

— خۇداغا شۇكۇر... — ئابدۇرۇسۇل قان قېتىپ قالغان ئېڭىكىنى سىلىدى، — ماڭىمۇ ئوق تەگمەپتۇ. بىراق، تىزىم، يوتام، بېشىم بىرنېمىگە قاتتىق تەگكەنمۇ نېمە، سىرقىراپ ئاغرىپ كېتىۋاتىدۇ.

— ئابدۇرۇسۇلكا، چاپسانراق كېتەيلى، پارتىزانلار يەنە كېلىپ قالمىسۇن.

— ئەخمەق، — ئابدۇرۇسۇل كۈلگەندى، يۈزلىرى تارتىشىپ كەتتى، — ئۇلار ئاللىقاچان غايىب بولغان بولماي !

— نېمىشقا؟

— ئۇلار ئاز ئادەمنى ئۆلتۈردىمۇ؟ شۇڭا، چوڭ قوشۇننىڭ يېتىپ كېلىشىنى ساقلىماي غايىب بولۇشى كېرەك ــ دە !

— ئابدۇرۇسۇلكا، — ئۆمەر چاچراپ تۇرۇپ كەتتى، — قارا، ئۆلۈكلەر ئارىسىدا بىرسى مىدىرلاۋاتقاندەك قىلىدۇ.

ئابدۇرۇسۇل بىلەن ئۆمەر جەسەتلەرنى تارتىشتۇرۇپ يۈرۈپ، ئۇلارنىڭ تەكتىدىن مۇرىسى يارىلانغان ئىمزۇوت كوماندىرى شىلەننى تارتىپ چىقىرىشتى. ئۇنىڭدىن قان كۆپ ئېقىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، چىرايى كەسلەنچۈكتەك بەترەڭ بولۇپ كەتكەندى. ئابدۇرۇسۇل چاپىنىنىڭ يېڭىنى قولتۇقىدىنلا سۆكۈۋېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن شىلەننىڭ مۇرىسىنى چىڭ باغلاپ تېڭىپ قويدى. بۇ چاغدا ئۆمەر جەسەتلەرنى ئارىلاپ يۈرۈپ، تۆتىنچى ئىمزۇوت ئەسكەرلىرى ياتقان يانتۇ تاشلىققا باردى. پۇت ــ قوللىرى، باش ــ گەۋدىلىرى گىرەلىشىپ، بەزىلىرى ئوڭدا،

بەزىلىرى دۇم، پۈكۈلۈپ ـ قاتىلىشىپ قالغان جەسەتلەردىن قاڭشىق قان ھىدى گۈپۈلدەپ پۇراپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ھەممىسىلا بىرخىل فورمىدا بولغاچقا، ئۆمەر دۇم ياتقانلارنىڭ يۈزىنى قايرىپ قارايتتى. ئۇ شۇنچە كۆپ جەسەتنى كۆرۈپ چىققان بولسىمۇ، يۈسۈپنى تاپالمىدى. بۇ ئەسنادا ئۇ يېقىنلا يەردىن چىققان بەكمۇ زەئىپ ئىڭرىغان بىر ئاۋازنى ئاڭلاپ قالدى. ئۆمەر تىكەنلىك چاتقاللارنىڭ ئارىسىغا كىرىپ، بىر ـ بىرىگە مىنگىشىپ قالغان ئۈچ جەسەتنىڭ قېشىغا باردى. ئىڭراۋاتقىنى ئەڭ ئاستىدا دۈم ياتقىنى ئىدى. ئۆمەر ئىككى جەسەتنى تارتىپ چۈشۈرۈپ، ئىڭراۋاتقان ياربدارنىڭ قان ئۇيۇتمىسىغا ئايلىنىپ قالغان بېشىنى كۆتۈردى. ئۇنىڭ بېشىنىڭ ھېچقانداق يېرىدە ئوق ئىزى يوق بولۇپ، ئۈستىگە ئارتىلىپ قالغان جەسەتلەردىن ئاققان قان ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنىنى قانغا مىلەپ قويغانىدى، مىلىچلاپ كەتكەن يۈزىدىن ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى پەرق قىلغىلى بولمايتتى.

— مېنى... مېنى، — ياربدارنىڭ خەنزۇ ئىكەنلىكى تەلەپپۇزىدىن بىلىندى، — ئېلىپ كەت! ... ئۆتۈنۈپ قالاي...

ئۆمەر گاڭگىراپ تۇرۇپلا قالدى. باياتىن بېرى شۇنچە ئۆلۈكنى كۆردى، سىنچىلاپ قارىدى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئۇيغۇر، تۇڭگان، شىبە مىللىتىدىن بولغان ئەسكەرلەر ئىدى. لېكىن، ئۇ ئۇلارنىڭ ئىچىدە ھازىرغا قەدەر بىرەرمۇ خەنزۇنى ئۇچرىتىپ باقمىغانىدى. ئەمما، لۇ كۈنجۈڭنىڭ روتىسى ئۇيغۇرلار بىلەن خەنزۇلاردىن بولغان ئەسكەرلەر ئاساس، قالغان مىللەتلەردىن بولغان ئەسكەرلەر قوشۇمچە قىلىنغان روتا بولغاچقا، بۇ ئەھۋال ئۆمەرنى راستتىنلا ھەيرەتتە قالدۇرغانىدى.

— سەن كىم؟ — ئۆمەرمۇ خەنزۇ تىلىدا سورىدى.

— مەن... مەن... — ياربدار ئېغىر ھاسىرىدى، — لو دەن... سەن... سەن... ئۆمەرغۇ؟

— نېمە، سەن لو دەنمۇ؟

ئۆمەر ياربدارنىڭ قولتۇقىدىن سۆرەپ، ئۇنى تىكەنلىكتىن ئاچىقتى. زېھنى ئۆتكۈر ئوقۇرمەننىڭ يادىدا بولسا كېرەكى، بۇ ياربدار ئەسكەر دارىلئېتامنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى سىپىل ئۇستىگە چويۇن پارچىلىرىنى توشۇغاندا، ئۆمەرگە زەمبىرەككە ئوسكولكا قاچىلاپ، دورا چىڭداشنى ئۆگەتكەن يىگىرمە ياشلاردىكى تۇز كۆڭۈل، ياۋاش بالا لو دەننىڭ ئۆزى ئىدى. بۇ قېتىم لۇ كۇنجۇڭ قوم ئارىلاشتۇرۇشنىڭ قۇربانى قىلىپ، بىر نەچچە خەنزۇ ئەسكەر قاتارىدا ئۇنىمۇ سەپنىڭ ئەڭ ئالدىدا ماڭغۇزغانىدى. ئۆمەر كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكىنى يىرتىپ ئېلىپ، لو دەننىڭ ئوق تېشىپ ئۆتۈپ كەتكەن يوتىسىنى چىڭ بوغۇپ تېڭىپ قويدى، ئاندىن قولىغا ئاپتاپتا ئاقىرىپ كەتكەن بىر تال ياغاچنى تۇتقۇزۇپ، ئۇنى قولتۇقىدىن يۆلەپ تۇرغۇزدى.

— ئاۋۇ يەردە بىزنىڭ هايات قالغان ئادەملىرىمىز بار، شۇ يەرگە بارغاچ تۇر! — دېدى ئۆمەر ئابدۇرۇسۇل بىلەن شىلەننى كۆرسىتىپ، — مەن ئاغىنەم يۇسۇپنى ئىزدەپ كېلەي.

ئۆمەر ئانچە كۆپ ئىزدىمەيلا يۇسۇپنى تېپىۋالدى. ئۇ بىر قورام تاشنىڭ ئارقىسىدا پۇتلىرىنى سۇنغىنىچە كۆزلىرىنى يۇمۇپ، ئېڭىكىنى مەيدىسىگە تىرەپ، ئۇخلاپ قالغاندەكلا ئولتۇراتتى. ئەمما، سول قولى بىلەن ئوڭ قولىنىڭ جەينىكىنى چىڭ قامالىۋالغان بولۇپ، بارماق ئارىلىقلىرىدىن چىققان قان قېتىشىپ قالغانىدى. تېخى بىر قۇلىقىنىڭ ئۈستۈن تەرىپىنى ئوق ئۇچۇرۇپ كەتكەچكە، يۈزىنىڭ سول تەرىپى قىپقىزىل قان بىلەن بويىلىپ كەتكەنىدى، ئوڭ قۇلىقىدىن سىرىق سۇدەك بىرنېمە هېلىهەم سىرغىپ ئېقىۋاتاتتى.

— يۇسۇپ! — ئۆمەر ئاغىنىسىنى مۈرىسىدىن تۇتۇپ بوشراق تۈرتتى، — يۇسۇپ، ساڭا بىرنېمە بولمىغاندۇ - هە؟

— سەن... سەن... كىم؟ — يۇسۇپ قورققىنىدىن مەڭدەپ كۆزىنى ئاچتى، — ئۆ... مەرمۇ سەن...

— جەينىكىڭگە نېمە بولدى؟

— ئوق تەگدى. سوڭەكنى چېقىۋەتتىمكىن، تىلىپ، چىڭقىلىپ ئاغرىپ كېتىۋاتىدۇ.

ئۆمەر ئاغىنىسىنىڭ قولىنى تېڭىپ تۇراتتى، ئابدۇرۇسۇل شىلەنى يۆلەپ ئەكەلدى. ئابدۇرۇسۇل بىلەن ئۆمەر ئۆلۈكلەرنى ئارىلاپ يۈرۈپ، ھايات قالغانلاردىن يەنە بەش ئەسكەرنى تاپتى. ئۇلارنىڭ ئۈچى ئۇيغۇر، ئىككىسى موڭغۇل ۋە تۇڭگان ئىدى. ئەمما، يەنە بىرنەچچە ئەسكەر سەكراتتا چۈشۈپ قالغان بولۇپ، ھاياتىنىڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىدا جان تالىشىپ تىترەۋاتاتتى. ئۇلارنى قۇتقۇزۇۋېلىشنىڭ ۋە ئېلىپ كېتىشنىڭ زادىلا ئامالى يوق ئىدى. شىلەن ئۆلۈكلەر ئاستىدا قالغان بىر دانە گېرمانكا مىلتىقنى ئالدى ـ دە، ئۇلارنى ئۆلۈم ئازابىدىن خالاس قىلىش ئۈچۈن، ئەق يۈرىكىنى مۆلچەرلەپ تۇرۇپ بىر ـ بىرلەپ ئېتىۋەتتى.

ئۆمەر لودەننى، ئابدۇرۇسۇل شىلەننى، يۈسۈپ بىر موڭغۇل ئەسكەرنى يۆلىگەن ھالدا ئىككى يۈزدەك جەسەت ياتقان جىلغىدىن ئايرىلدى. خۇددى مۇشۇنداق بولارنى ئالدىن بىلگەندەك، لۇ كۈنجۈڭ كانۋاي، كاناپچى، خەۋەرچى قاتارلىق سەككىزدەك ئادەمنى ئېلىپ ئاخشاملا تىكىۋەتكەنىدى.

ئارىتاش جېڭىدە گومىنداڭنىڭ بىر روتا ئەسكىرىنى يوقاتقان پارتىزانلار دۈشمەننىڭ كېيىنكى ئىنتىقام ئېلىشىدىن ئەنسىرىدىمۇ ياكى تاشقورغان پارتىزانلىرىنىڭ باش ئىشتابىدىن باشقىچە بىرەر بۇيرۇق كەلدىمۇ، ئىشقىلىپ، زەرەپشاننىڭ ئىككى قانات ساھىلىدىكى تۇمشۇقساراي، چامسال، كاچۇڭ، ئارىتاغ، چىمدۇ، قوشراپ، تاشناتا، دامسىيە، ئۈچبەلتە، قىزىلقىر ۋە كەندىلىك دېگەن يۇرتلارنى تاشلاپ، ئىز ـ دېرەكسىز يوقالدى. ما يىنفۇ، خۇڭ يادۇڭلارنىڭ تۆتىنچى، بەشىنچى پولكلىرى ئارىتاشتىكى قانلىق مەغلۇبىيەتتىن قاتتىق ۋەھىمىگە چۈشۈپ قالدى ۋە يەكەن كونىشەھەر گۇلباغدىكى گازارمىسىغا يېنىپ كەلدى. بەلكىم ئېسىڭلاردا بولسا كېرەك، گۇلباغنىڭ

ئوتتۇرىسىدا چوڭ يول بولۇپ، ئۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدە ۋىلايەتلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسى، سول تەرىپىدە تۆتىنچى، بەشىنچى پولكلارنىڭ گازارمىسى ئورۇنلاشقانىدى. ئۆمەر تېخى يازدىلا ئاسىمگۇل بىلەن مۇشۇ يولدا ئۇچرىشىپ مېڭىپ، «مىللەت بېغى»غا ئويۇنغىلى بارغان ئەمەسمىدى؟!

بۈگۈنكى دەم ئېلىش پۇرسىتىنى غەنىيمەت بىلگەن ئۆمەر تاقەتسىزلەنگەن ھالدا دارىلئېيتامغا كېتىۋاتاتتى. ئۇ ئارىتاشتىكى جەڭدىن قايتىپ كەلگەن بىر ئايدىن بېرى گارنىزوندىن بىر قەدەممۇ نېرى بولالمىدى. ئاسىمگۇل كۆڭلىدە دېگۈدەك كەلگەن بولسىمۇ، دەرۋازىدىكى پوستلار ئۇنى ھەرگىز كىرگۈزمىدى، ھەتتا ئۆمەرنى چاقىرتىپ بەرگىلىمۇ ئۇنىمىدى. چۈنكى، ئارىتاش ئۇرۇشىدا قىرىلىپ كەتكەن سەپداشلىرى ئۈچۈن قوماندانلىق ئىشتابىغا ئەرز قىلغان بۇ ئەسكەرلەر بىراقلا نەزەربەندكە ئېلىنغانىدى. پولكوۋنىك خۇڭ يادۇڭ: «ئۇرۇش دېگەندە ئېغىر تالاپەتتىن ساقلانغىلى بولمايدۇ، ئۆلۈم ـ يېتىم، يېگىش ـ يېگىلىشلەر بولۇپ تۇرىدۇ...» دەپ تۇرۇۋالدى. ئۇ ئەسكەرلەرنىڭ لۇ كۇنجۇڭنى جازالاپ بېرىش ھەققىدىكى تەلىپى ۋە تۇتقان ئەرزلىرىنى يوللىۇق دېدى، بىراق: «ئۇرۇش تاسادىپىيلىقنى ئالدىن مۆلچەرلىگىلى بولمايدۇ، ھەرقانداق تەجرىبىلىك قوماندانىڭمۇ خاتا ھۆكۈم چىقىرىپ قويىدىغان چاغلىرى بولىدۇ...» دەپ بۇ ئېيتقانلىرىنى دەلىللەپ ھەرخىل جەڭ ھېكايەتلىرىنى سۆزلەپ، قىسىمدىكىلەرنىڭ ئاچچىقىنى ئاستا ـ ئاستا ياندۇردى. شۇنىڭدىن كېيىنلا ئەرز تۇتقۇچى ئەسكەرلەر پەسكويغا چۈشۈپ، جىمىپ قېلىشتى. بۇنىڭدىن كۆڭلى ئەمىن تاپقان گارنىزون باشلىقلىرى بۈگۈن چۈشتە ئەسكەرلەرگە رۇخسەت بېرىپ، ئۇلارنى يېرىم كۈن دەم ئېلىشقا قويۇپ بەرگەنىدى.

قىشلىق كىيىملەر ئىچىدە چىلىق ـ چىلىق تەرلەپ كەتكەن ئۆمەر دارىلئېيتامنىڭ دەرۋازىسىدىن كىرىپ سىنىپ تەرەپكە

ئەمدىلا قايرىلىۋىدى، مەكتەپ ئاشخانىسىدىن كېلىۋاتقان ئاسىمگۈلنى كۆرۈپ قالدى. ئۇنىڭ يۈرىكى خۇشاللىقتىن تىپچەكلەپ كەتتى. قىزنىڭ قولىدا تاماق يەيدىغان ھېجىرى بىلەن ياغاچ قوشۇقى بار ئىدى. قىزنى قەۋەتلا سېغىنىپ كەتكەن ئۆمەر ئۇنى ئىمىدەپ چاقىرىشنى بىلمەيلا قالدى. ئۇ يوغان بىر تۈپ سۆگەتنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈۋېلىپ ئاستا توۋلىدى:

— ھوي، سەت قىز بالا، ماڭا تېگەرسىزمۇ؟

تونۇش ھەم ئۆزى ئۇچۇن چەكسىز سۆيۈملۈك بولغان بۇ ئاۋازدىن سىمابتەك ئېرىپ كەتكەن ئاسىمگۈل بىسەرەمجان كۆزلىرىنى ھەرتەرەپكە تىكىپ، ئۇنى ئىزدىدى... ئۇ ئاخىر سۆگەتنىڭ ئارقىسىدىكى شەپىنى سېزىپ قالدى. ئاڭغىچە ئۆمەرمۇ تاغ شاماللىرىدا قارايغان يۈزى بىلەن ئات ئۈستىدە تاۋلانغان قامىتىنى ئايان قىلدى. ئۇچقاندەك ئېتىلىپ كەلگەن قىز ھېجىر، قوشۇقلىرىنى بىراقلا تاشلىۋېتىپ، ئۆزىنى ئۇنىڭغا ئاتتى. ئۆمەر ئارقىسىغا ئۆرۈلۈپ چۈشكىلى تاسلا قالدى.

— ھۇ خوتۇنسىز قالغۇر ئەسكى... قىز بالىغا تەلمۈرۈپ ئۆتۈپ كېتەرسەن ئىلاھىم، — ئاسىمگۈل كىچىك مۇشتلىرى بىلەن ئۆمەرنىڭ مەيدىسىگە مۇشتلاپ كەتتى، — ئەمدى ساڭا تەگمەيمەنغۇ تازا ! راستىلا تەگمەيمەن...

— راستمۇ؟ ئىمىشقا ئەمدى؟

— مېنى سەت قىز بالا دېگەندىكىن...

— خاتا ئاڭلاپ قاپسەن، چىرايلىقىم، مەن سېنى ئەددەسىز ئۆز دېگەن تۇرسام...

— يالغان ! مۇشۇ ئىككى قۇلىقىم بىلەن ئاڭلىدىم...

— ئەمىسە ئەڭگىزلىك ئېشىپ قالغان چېغى...

— سەن مېنى سوغۇقى ئېشىپ كېتىدىغانغا قېرى ئايال كۆردۇڭمۇ؟ ھەي مايلاق پۇرايدىغان قويچى تاز ! ...

ئاسىمگۈل يەنە ۋارقىراپ - جارقىراپ ئۇنى ئۇرغىلى تۇرۇۋىدى، ئۆمەر ئەتراپىغا قاراپ ئىزا تارتىپ قالدى بولغاي،

ئاستا پىچىرلىدى:

— باشقىلار بىزگە قارىشىۋاتىدۇ...

— قاراشسا، قارىشىۋەرسۇن... مەن دېگەن سېنى كۆرمىگىلى قانچە زامان بولۇپ كەتتى ـ هە؟

— ئەمىسە ئىككىمىز: «بىز كۆرۈشمىگىلى ئۈچ ئايدىن ئاشتى...» دەپ تەڭلا ۋارقىرايلى، بولامدۇ؟

— قىلىن !...

— ئاسىمگۇل، مېنىڭ يېرىم كۆڭلۈمدە ۋاقتىم بار، — دېدى ئۆمەر قىزنىڭ كۆزلىرىگە قاراپ، — سەن دەرھال بېرىپ لېتىپ نۇجۇر مۇئەللىمدىن رۇخسەت سوراپ كەل، ئەڭ ياخشىسى راست گەپ قىلساڭ، رۇخسەت بېرىدۇ.

— شەھەرگە كىرەمدۇق؟

— هېلىقى سامىسخانىغا.

— ياق، مەتقۇربان بودەكنىڭ سامىسىسىنى يەۋەرمەيلى، ئاشپۇزۇلغا كىرىپ لەڭمەن يەيلى.

— سەن دېگەندەك بولسۇن !

ئاسىمگۇل خۇشاللىقىدا ئۇچقاندەك كېتىپ، بىردەمدىلا يېنىپ كەلدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىنىڭ كۈلۈپ تۇرۇشىدىن لېتىپ نۇجۇرنىڭ چاقچاق قىلغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. شۇڭا، ئۆمەر مەكتەپ دەرۋازىسىدىن چىققاندىن كېيىن ئۇنىڭدىن ئاستا سوراپ باقتى:

— كۆزلىرىڭ كۈلۈپ، يۈزۈڭنىڭ قىزىرىپ كەتكىنىگە قارىغاندا، لېتىپ نۇجۇر مۇئەللىم بىرنېمە دېگەن ئوخشىمامدۇ؟

— بولدى سورىمىغىنا، — ئاسىمگۇل يۈزىنى ئۆرۈدى، — ئەپەندى دېگەنمۇ قىلىن بولىدىكەن.

— لېتىپ نۇجۇر مۇئەللىم ھەممە ئىشقا ئىلمىي قارايدۇ، گېپى ئوچۇق.

— ئوچۇقلۇقى قۇرۇپ كەتسۇن ! خۇددى مەن سېنىڭ بىر يېرىڭنى چىشلەپ ئۈزۈۋالىدىغاندەك، «مانتا شوپۇلاپ يۈرمەڭلار

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يەنە» دەۋاتىدۇ...

— ھا - ھا - ھا... — ئۆمەر ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي كۈلۈپ كەتتى، — ئۇ مۇئەللىم ھېلىقى چاغدا تەشۋىقات دوسكىسىنى دالدا قىلىپ تۇرۇپ، كېيىن دارىلئېتامنىڭ ئارقا تېمىدا سۆيۈشكەنلىرىمىزنى كۆرۈپ قالغان چېغى...

— ھۇ يۈزى قېلىن جۇۋاينىمەك، شۇ چاغقىچە ئۇنتۇپ قالمىدىڭمۇ ئۇ ئىشلارنى؟...

— ئۆزۈڭ: «بىر - بىرىمىزنى سېغىنغاندا ئىككى بارمىقىمىزنى لەۋلىرىمىزگە باسساق، ھېلىقى نازۇك، شېرىن ھالەت تەكرارلىنىدۇ...» دېمىگەنمىدىڭ؟...

— ئۇ چاغدا، — ئاسىمگۈل يىغلىدى، — تۇمشۇقساراي، ئارىتاشلارغا بارىدىغان بولدۇق دېۋىدىڭ، مەن قەۋەتلا ئەنسىرىگەن. چۈنكى، ئۇ يەرلەردە پارتىزانلار تۇرسا... ئەسلىدە مەن ساڭا تاتلىققىنا ئەسلىمە بولۇپ قالسۇن دېگەن ئۈمىدتە...

— رەھمەت ساڭا... سېنىڭدىن ئۇ دۇنيا - بۇ دۇنيا رازىمەن... ياخشى كۆڭلۈڭ ماڭا تېگىل بولدى. قان ھىدى بۇقسىغان، قول - پۇت، باشلار ئۈزۈلۈپ چۈشكەن، ئەزرائىل بېشىمىزدا ئايلىنىپ يۈرگەن ئاشۇ كۈنلەردە ئىككى بارمىقىمنى لەۋلىرىمگە قانچىلاپ باسقىنىمنى بىلمەيمەن... سېنىڭ ئاشۇ گەپلىرىڭ ئۇچۇنلا ئاللا مېنى ئۆز پاناھىدا ساقلىدى...

ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل يەكەن كونىشەھەردىكى بوس قاپلاپ كەتكەن بىر ئاشپۇزۇلغا كىرىپ تاماق بۇيرۇتتى. ئۇلار لەڭمەننى بارماقلىرى بىلەن ھۇزۇرلىنىپ يەۋېتىپ، قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى. ئاسىمگۈل كاچۇڭ، تۇمشۇقساراي، قوشراپ، چىمدۇ، ئارىتاشلىق ئوقۇغۇچىلاردىن تاغ - تۇرالاردا بولۇۋاتقان غەلياننى ئاڭلىغاندىن كېيىنلا ئۆمەر بىلەن يۇسۇپلەرنىڭ ئۇرۇش قىلىش ئۇچۇن كەتكەنلىكىنى بىلگەنىدى. بىر - بىرىدىن ۋەھىمىلىك، قورقۇنچلۇق خەۋەرلەر مەكتەپتە ھەركۈنى دېگۈدەك تارقىلاتتى. ئۇ خەۋەرلەرنى تاغلىق بالىلار تارقىتاتتى. شۇڭا،

ئاسىمگۈل ئۆمەردىن ئەنسىرەپ قالغانىدى، كېچە - كېچىلەپ كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمەيتتى؛ تاڭغا يېقىن ئۇخلاپ قالسا قارا بېسىپ، ۋارقىراپ ئويغىنىپ كېتەتتى. شامۇ سەھەرلەردە ئۇ ئۆمەرگە ئاللادىن ئامان - ئېسەنلىك تىلەپ يېتىپ، تولا يىغلاپ ياستۇقىنى ھۆل قىلىۋېتەتتى.

— بىلەمسەن، ئۆمەر، ئەگەر ساڭا بىرەر ئىش بولۇپ قالغان بولسا، مەن... مەن... — قىزنىڭ كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش تۆكۈلدى، — يەكەن دەرياسىغا ئۆزۈمنى راستلا تاشلىغان بولاتتىم...

— سەندەك بىر ئاق كۆڭۈل يېتىم قىزنىڭ ئاھ - زارى ئۇچۇن بولسىمۇ، خۇدايىم مېنى ئۆز پاناھىدا ساقلايدۇ، — ئۆمەر قىزنىڭ لەڭمەن يۇقى قولىنى سىلاپ قويدى، — ھەرگىز كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما، يامان خىياللاردا بولما. خۇدايىم ھىممەت ئالىقىنىنى ھەركىمنىڭ نىيىتىگە بېقىپ ئاچىدۇ!

— ھە راست، كاچۇڭ ئۇرۇشىدا بىزنىڭ سىنىپتىكى بىر قىزنىڭ توقۇقۇز ياشلاردىكى ئوغۇل ئۇكىسىنى خۇددى ساڭا ئوخشاش بويىنىنى تېڭىۋالغان ياش بىر ئەسكەر ئېتىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ ئۆگزىگە چىقىرىۋېتىپ قۇتقۇزۇۋاپتۇ. سېنىڭ بويىنۇڭدىكى ئاق داكىنى كۆرۈپ، بۇ ئىش ئېسىمگە كەچتى.

— شۇنداقمۇ؟ — ئۆمەرنىڭ ئاشۇ ئەسكەر مەن ئىدىم دېيىشكە تىلى بارمىدى، — ئۇرۇش مەيدانىدا بۇنداق ئىشلار يۈز بېرىپ تۇرىدۇ.

— ئۆمەر، ئاڭلىسام، سىلەر يەنە ئۇرۇشقا بارىدىكەنسىلەرغۇ؟

— كىمدىن ئاڭلىدىڭ؟

— مۇئەللىملەردىن.

— ئۇلار نېمە دېدى؟

— ھازىر پارتىزانلار قاغىلىقنى بېسىۋېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ ھاكىمىيىتىنى تىكلەپتۇغۇ؟

— بۇ ھازىرقى ئىش ئەمەس، تۇمشۇقساراي، چامسال،

www.uyghurkitap.com

كاچۇڭ، ئارىتاشلاردا بىر قوغلاپ، ئۇلار قېچىپ، ئۇلار قوغلاپ بىر چېكىنىپ، قوغلاشما جەڭ قىلىپ يۈرگەن چاغلاردىلا پارتىزانلارنىڭ بىر قانىتى قاغىلىقنى بېسىۋالغانىدى.

— شۇلاردىن قاغىلىقنى تارتىۋالغىلى بارىدىكەنسىلەرغۇ؟

كاچۇڭ، ئارىتاش ئۇرۇشلىرى راسا ئەۋجىگە كۆتۈرۈلگەن چاغلاردا پارتىزانلار بىر كېچىدىلا قاغىلىققا بېسىپ كىرىپ، ساقچىخانا، قوراللىق ساقچى قىسىم، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئەترەتلىرىنى تارمار قىلغاندىن كېيىن هاكىم، يۈزبېشى، مىڭبېشى، قازى - قۇززات، يەرلىك پەگلەرنى بېكىتىپ، هاكىمىيەت يۈرگۈزگەن. قاغىلىقنىڭ شىخىپۇ دېگەن تاغلىق يېزىسىدىن ھەسەنبەگ دېگەن ئادەمنى ئەكېلىپ هاكىم قىلىپ تەيىنلىگەنىدى.

— بىز ئۇلاردىن قاغىلىقنى تارتىۋالغۇچە ئۆزلىرى چىقىپ كەتكەن تۇرسا؟ — دېدى ئۆمەر ئاش سۈيى ئىچىۋېتىپ، — پارتىزانلار قاغىلىقتا پەقەت ئۈچ ئايلا هاكىمىيەت يۈرگۈزەلىدى.

— نېمىشقا؟

— ئارقا تەرىپىدىن خوتەن پولكىنىڭ قورشاۋ قىلىشى، ئالدىدىن يەكەن مۇنتىزىم پولكىنىڭ تەھدىتى ھەم يەكەن دەرياسى كۆۋرۈكىنى ئىگىلىۋېلىشى بىلەن ئۇلار ھەر خىل دوقاللارغا دۇچ كېلىپ، ئاخىر قاغىلىقنى تاشلاپ چىقىپ كەتتى.

— ئەمىسە، بۇنىڭدىن كېيىن ھېچ يەرگە بارمامسىلەر؟

— قىزىق ئىكەنسەن، «ئەسكەرنى ئون يىل بېقىپ، بىر كۈن ئۇرۇشقا سال» دېگەن گەپ بار. بۇلار بىزنى بىكار باقامدۇ؟

— شۇڭا، سىلەرنى ھەر كۈنى مەشىققە سالىدىكەن - دە!

ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل ئاشپۇزۇلدىن چىققاندا، كەچكى گۆگۈم تورلىرىنى يېيىشقا باشلىغانىدى. ئۇلار كۆڭۈل ئارزۇلىرىنى دېيىشكەچ، چىلتەنلىرىم مازارىدىن ئۆتۈپ، بارغانسېرى ئېگىزلەۋاتقان دۆڭ يولغا چىقتى. ئاسىمگۈل پات - پاتلا قاراڭغۇلىشىۋاتقان ئاسمانغا قاراپ قوياتتى.

— تۇۋا، قىش كۈنلىرى نېمىدىگەن قىسقا - ھە؟ — دېدى ئاسىمگۈل، — بىر دەمدىلا قاراڭغۇ چۈشكەن.

— بولمىسا مانا مارتمۇ كىرىپ قالدى، سوغۇق بوشىماي تۇرىدۇ.

— ئۆمەر، مەن ئۆتكەن ھەپتە ياقۇمدىكى سائادەتخان ئاچامنى يوقلاپ كەلدىم، — ئاسىمگۇل چوڭقۇر تىنىپ قويىدى، — ئاچامنىڭ كېسىلى خېلىلا ئېغىر ئىكەن، توختىماي يۆتىلىدۇ، بەزىدە ھال رەڭ بەلغەم تۈكۈرىدۇ.

— ھېلىقى شەھۋەتخور غوجالىم ئەللىكبېشى داۋالاتسا بولىدۇغۇ؟

— تېۋىپلارغا ئاپىرىپتىكەن، ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈۋېتىپسىلەر، دەپتۇ.

— ياقۇمغا بېرىپ قونمىغانسەن؟

— بىر كېچە قوندۇم، لېكىن غوجالىم ئاكام خېلى سىلىق - سىپايە بولۇپ قاپتۇ.

— ئۇ باشقا بىرنېمە دېمىدىمۇ؟

— دېمەي قالامدۇ؟ — ئاسىمگۇل بېشىنى چايقىدى، — ئۇ: «قىز بالىغا ئوقۇپ نېمە كەپتۇ. ئوقۇماڭ، ئاچىڭىزغا ھەمقان بولۇڭ، مەن نېمە دېسىڭىز شۇنى قىلىپ بېرەي...» دېگەندەك ياغلىما گەپلەرنى كۆپ قىلدى. قارىسام، خېلىلا پېتىدىن چۈشۈپتۇ.

— ئون بىر ياش چېغىڭدا نىيىتىنى بۇزغان ئادەم، ھازىرقى بەرنالىقىڭغا كۆز قىزارتماي قالارمۇ؟

— نېمىلەرنى دەيدىغانسەن؟

— ھەرھالدا يالغۇز بارما، مەن سېنىڭدىن ئەنسىرەيدىكەنمەن.

— ئاچامنىڭ كېسىلى ئېغىر تۇرسا، بارماي دېسەم كۆڭلۈم ئۇنىمىسا، سېنىڭ مەشقىڭ توگىمىسە.

— بۈگۈنكىدەك دەم ئالىدىغان كۈنلىرىممۇ بارغۇ؟

— ۋاي - ۋۇي، نەچچە ئايدا بىر قېتىمغۇ ئاران، نېمانداق

تولا مەشىق ئۇ.

ئۆمەر پات ـ پات يوقلاپ تۇرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بىرمۇنچە ئەھدە قىلىپ، ئاسمىگۇل بىلەن خوشلاشتى. ئۇ يولدا كېلىۋېتىپ ھەربىي مەشىقنىڭ راستلا كۆپ ۋە ئېغىرلىقىنى ئويلاپ قالدى. دېمىسىمۇ، ئارىتاش ئۇرۇشىدىن قايتىپ كەلگەندىن بېرى ئۇلار ھەر كۈنى سەھەر تۇرۇپ، بىر كاناي چېلىنىش بىلەنلا، تۆت يۈز پاي ئوق، ئىككى جۈپ گىرانات، سوخار خالتىسى ۋە مىلتىقلىرىنى كۆتۈرگىنىچە يۇگۇرۇشكە چىقىپ، كونىشەھەردىن يۇگۇرگىنىچە يېڭىشەھەرنى ئايلىنىپ ئاندىن قايتىپ كېلەتتى. ئۇلار قايتىپ كەلگەندە چىلىق ـ چىلىق قارا تەرگە چىلىشىپ قالاتتى. چۈنكى، ئۇلارغا ئىككىنچى كاناي چېلىنغۇچە يېنىپ كېلىپ بولۇش شەرت ئىدى. تېخى چۈشتىن كېيىن جاھانباغ ئايرودۇرۇمىدا ئېلىپ بېرىلىدىغان ئات مەشىقىگە قاتناشمىسا يەنە بولمايتتى. ھازىر لۇ كۇنجۇڭنىڭ قالدۇق ئەسكەرلىرى نىيازنىڭ ئىككىنچى ئۇيغۇرلار ئىزۋوتىغا قېتىۋېتىلگەن بولۇپ، ئابدۇرۇسۇل يەنىلا ئودلىنىيە كوماندىرى ئىدى. گازارما ئىچىدە پولك، روتا، ئىزۋوت، ئودلىنىيەلەرنىڭ قايتىدىن تەرتىپكە سېلىنىپ، ھەربىي باشلىقلارنىڭ قايتىدىن تەيىنلىنىدىغانلىقى توغرىسىدا پاراڭلار بولۇۋاتاتتى. ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان بىر خەۋەر شۇ بولدىكى، گومىنداڭنىڭ قەشقەر ھەربىي رايونىغا قاراشلىق قىسىملىرى تاشقورغان پارتىزانلىرى بىلەن ئوپال، ئويتاغ ۋە گەز دەرياسى بويلىرىدا قاتتىق ئۇرۇش قىلىپ، بىر پولك ئەسكەردىن ئازغىنە ئادەم ھايات قايتىپ كەلگەندى. پارتىزانلارمۇ دەھشەتلىك چىقىم تارتقان، ھېچقانچە ئادىمى قالمىغان، قېلىپ قالغانلىرىنىڭ بەزىلىرى تاشقورغانغا كېتىپ، قالغانلىرى قىرغىزىستانغا ئۆتۈپ كەتكەنىدى. ئېغىر تالاپەت تارتقان ھەربىي باشلىقلار ئارىسىدا بۇ ئىش توپەيلىدىن ھەر خىل گەپ ـ سۆزلەر تارقالغان. «ئۈچ مىڭ ئادەمنىڭ كاللىسىنى ئېلىش ئۈچۈن مىڭ ئادەمنىڭ كاللىسى كېتىدۇ...» دەپ ئۆزىنى

ئۆزى بەزلىگەنلەرمۇ بولغان. ئىشقىلىپ، «ئۇرۇشتىن كېيىن قەھرىمان كۆپىيىدۇ» دېگەندەك، پارتىزانلارنىڭ ھەرىكىتى جىمىقىقان ھامان لاپ ئۇرۇپ ماختىنىدىغانلار، ئۆزىنى كۆرسىتىدىغانلارمۇ چىقىشقا باشلىغانىدى.

كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئاپپاق چېچەكلەرگە پۈركەنگەن ماي ئېيىمۇ يېتىپ كەلدى. بىر كۈنى ئۆمەر ئابدۇرۇسۇلدىن يېرىم كۈنلۈك رۇخسەت سورىدى. ئاسىمگۈل ئىككىسى ياقۇمغا يۈرۈپ كەتتى. كېسىلى خېلىلا ئېغىرلىشىپ قالغان سائادەتخان ئۇلارنى كۆرۈپ قەۋەتلا خۇشال بولۇپ، كۆز يېشى قىلدى. ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل ئەكەلگەن نەرسىلىرىنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويدى. ئاسىمگۈل يۇگۇرۇپ يۈرۈپ ئۇگرە ئەتتى. غوجالىم ئەللىكىپېشى ئۆمەردىن يوشۇرۇنچە قىزنىڭ ئالمىدەك كۆتۈرۈلگەن چىمەنلىك كۆكسىلىرىگە، تېرىسىدە تولغان بىلەكلىرىگە، چىرايلىق ساغرىسى ئۈستىدە يىلاندەك تولغىنىشىپ تۇرغان ئىككى ئۆرۈمە چېچىغا، سۈت قۇيۇپ ياققان سەھرا توقىچىدەك ئاپپاق چېھرىگە، ھەتتا سىياھتەك قاپقارا قاش، كىرپىك، كۆزلىرىگىچە يەۋەتكۇدەك بولۇپ قاراپ، تۈكۈرۈكىنى غۇرتتىدە يۇتاتتى. شۇنداقتىمۇ، ئۇ ئۆمەرنىڭ سۈرلۈك قوشۇمىسىغا، چاقناپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ، ئەيمەنگىنىدىن يالغان يۆتىلىپ قوياتتى.

ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل گۈگۈم چۈشمەستىن بۇرۇن قايتقان بولسىمۇ، شەھەرگە كىرگەندە قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكەنىدى. شۇڭا، ئۆمەر قىزنى دارىلئېيتامغا كىرگۈزۈۋېتىپ، ئاندىن گارنىزونغا قايتتى. ھازىر ئەسكەرلەر ئارىسىدا «پولكوۋنىك ما يىنفۇ قەشقەر كورپۇس ئىشتابىغا يۆتكىلىپ كەتكۇدەك...» دېگەندەك گەپلەر تارقىلىشقا باشلىغانىدى. ئەمما، «ما يىنفۇ خوتۇننىڭ سىڭلىسىنىڭ تويىغا قاتنىشىش ئۈچۈن ۋۇخەنگە بارىدىكەن» دېگەن يەنە بىر گەپ ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇندەك قىلاتتى. ئۇ ئۆزىمۇ بىرقانچە سورۇندا شۇنداق دېگەنىدى. ئەگەر ما يىنفۇ كەتكۇدەك بولسا، تۆتىنچى پولكقا كىم باشلىق بولار؟ دېگەن

سوئال ئەسكەرلەرنىڭ مۇنازىرە تېمىسى بولۇپ قالغانىدى. ئەگەر خۇڭ يادۇڭدەك ئادەم بولسىغۇ ئەسكەرلەرنىڭ تەلىيى. مۇبادا لۇ كۇنجۇڭدەك قارا نىيەتنىڭ قولىغا قالسا، ھەممىسىنى نەس باسقىنى شۇ - دە !...

ئۆمەر خىيال بىلەن كېتىۋاتاتتى. پۈتۈن ئەتراپ ئاپپاق ئايدىڭ ئىدى. ئېھتىمال يازغۇچى، شائىرلارنىڭ «ئاق كېچىلەر» دەپ تەرىپلىگىنى يەكەننىڭ ماي ئېيىدىكى مۇشۇنداق ئايدىڭ كېچىلەر بولسا كېرەك. پاھ ! كوچىلار، ئۆستەڭ بويلىرى، سېپىل ياقىلىرىدا ئاپپاق ئېچىلىپ كەتكەن ئۆرۈك چېچەكلىرى، رەستىلەر، باغلار، نوردىن بوغۇق كوركىراپ چۇشۇۋاتقان سۇلار، ئۆگزىلەرگە ياماشقان كاۋا پېلەكلىرى، باراڭدىكى تېخى تولۇق يېتىلمىگەن ئۈزۈم باشاقلىرى... ھەممە نېمە سۈت تۆكۈۋەتكەندەك ئاپپاقچىلىق !...

ئۆمەر كونىشەھەر سېپىلىنى ياقىلاپ ئاپپاق پاختىدەك ئېچىلىپ كەتكەن ئىككى قاتار ئۆرۈك دەرىخى ئارىسىدا كېتىۋاتاتتى. توساتتىن ئۇنىڭ كۆزى يىراقتىكى ئىككى كۆلەڭگىگە چۈشۈپ قالدى. ئۇلار بىر-بىر يۈز قەدەم ئارىلىقتا نېمىلەرنىدۇر سۆزلىشىپ ئاستا كېلىۋاتاتتى. ئاۋازلىرىنىڭ تەمكىن، قەدەملىرىنىڭ سالماق، تەق - تۇرقىنىڭ سالاپەتلىكىگە قاراپ، ئۇلارنىڭ ئاددىي ئاۋام ئەمەسلىكىنى تۇيغان ئۆمەر ئۆزىنى دەرھاللا يوغان بىر تۈپ ئۆرۈكنىڭ دالدىسىغا ئالدى. ئاڭغىچە ھېلىقى ئىككى ئادەم گاھىدا جىمىپ قېلىپ، گاھىدا سۆزلىشىپ يېقىنلاپ كەلدى - دە، ئۆمەر دالدىلانغان ئۆرۈك دەرىخىدىن يەتتە - سەككىز قەدەم نېرىراقتا كېلىپ توختىدى. پاكارراق، لېكىن تەمبەل، ئاق كۆڭلەك ئۈستىگە يۇڭ جىلىتكە كىيىپ پۇقراچە ياسىنىۋالغىنى پولكوۋنىك ما يىنفۇ بولۇپ، ئۇنىڭ تاسمىلىق ئاسما ئىشتىنى يوغان قورسىقىنى چاندۇرماي يوشۇرۇپ تۇراتتى. يېشىل موۋۇتتىن تىكىلگەن ھەربىيچە ئەمەلدارلار چاپىنىنى يېپىنچاقلىۋالغان ئېگىز، قامەتلىك، مۇرىلىرى كەڭ يەنە بىرى

خوٗڭ يادوٗڭ ئىدى. ئوٗنىڭ موٗرىسى ۋە ياقىلىرىدىكى پاگونلىرى بىلەن شەپكىسىدىكى كاكارى ئاي يورۇقىدا ئالتوٗندەك پارقىراپ توٗراتتى.

— خوٗڭ بوٗرادەر، مەن كېيىتىش ئالدىدا يوٗرىكىمدىكى گەپلەرنى داۋاتىمەن، — دېدى ما يىنفوٗ چوڭقوٗر تىنىغان هالدا، — چوٗنكى سەن بىلەن كوٚپتىن بوٗيان بىللە بولدوٗق، ئوٗرۇشلاردا هاياتـ ـ ماماتلىقنىڭ تەمىنى تەڭ تېتىدوٗق. قېنى ئوٗنداق ئەمەس دېيەلەمسەن؟ ياق، ياق ! سەن ماڭا ئوٚزوٗمنىڭ بەش بارمىقىمدەك ئاشكارا.

— بېيجىڭدىكى «4 ـ ماي» هەرىكىتى، جايلاردىكى ياپونغا قارشى نامايىشلار باستوٗرۇلغان، لوٗگوٗچياۋ ۋەقەسىدە شەرمەندىلەرچە يول قويۇلغان ئاشوٗ چاغلاردا، — خوٗڭ يادوٗڭ چىچىلىپ قالدى، — مەنمۇ ساڭا ئوخشاش بىئارام بولغان، بىراق بىزدە نېمە ئامال؟

— شەرقىي شىمالدىكى ئوٗچ ئوٚلكە قولدىن كەتكەندە، — ما يىنفوٗنىڭ كوٚزلىرى غەزەپ بىلەن قىسىلدى، — قول قوۋۇشتوٗروٗپ قاراپ توٗردوٗقكى، قوشراپ، قاغىلىقنى ئىگىلىۋالغان پارتىزانلار بىلەن جان تىكىپ ئېلىشتوٗق ! ياپون دېگەن ئوٗ بىر تاجاۋوٗزچى ـ دە !

— بەلكىم جياڭ ۋېييوٗەنجاڭ ئىچكى ئوٗروٗش قوزغىغانلارنى، نامايىش كوٚتوٗرگەنلەرنى كوممۇنىستلارنىڭ قوللىغوٗچىلىرى دەپ قارىسا كېرەك...

— ياق، ياق، مەسىلە بوٗ يەردە ئەمەس، بوٗ ئوٗنداقموٗ ئاددىي ئىش ئەمەس... — ما يىنفوٗ باش چايقىدى، — سەن بىلەن بىز ئوٗچ يوٗز ئاتمىش كوٗن قارغاپ كەلگەن ئاشوٗ كوممۇنىست باندىتلىرىنىڭ هەرقايسى ئوٗروٗش مەيدانلىرىدا قازانغان غەلىبىلىرىنى ئاڭلاپ توٗروٗۋاتىمىز. ماۋزېدوٗڭنىڭ قارا مىلتىق بىلەن تېرىققا تايانغان ئاشوٗ نامرات قوشوٗنىنى تەڭرى ئەمەس، بەلكى خەلق قوللاۋاتىدوٗ، ئوٗقتوٗڭموٗ؟ نامرات خەلق !

كوممۇنىستلار خەلقنىڭ مەيلىنى ئۇتۇۋالدى.

— ھېلىمۇ ياخشى ياپونىيە تەسلىم بولدى، بولمىسا دۆلىتىمىز بۇ چاغقىچە نېمە بولۇپ كېتەر ئىدى؟ بۇنى تەسەۋۋۇر قىلىشنىڭ ئۆزىمۇ قورقۇنچلۇق بىر ئىش.

ما يىنفۇ بىلەن خۇاڭ يادۇڭ پارىڭىنى داۋام قىلماقتا ئىدى. ئۇلارنىڭ سۆھبىتى ئۆمەر ئۈچۈن خۇددى چاڭقىغاندا سۇنغان بىر يۇتۇم سۇدەك بىلىنىۋاتاتتى. بۇ چاغدا خۇاڭ يادۇڭ: «بولدى، بۇنداق چوڭ ئىشلار توغرۇلۇق سۆزلەشمەيلى، ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى نېمە بولۇۋاتىدۇ؟» دەپ گەپنى يۆتكەپ قايناپلا كەتتى... دەرۋەقە، ئۇ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئەسكەرلەرنىڭ تەمىنات ئىشىدا غەزىپىنى باسالماي كېلىۋاتاتتى. ئەسكەرلەرگە قىشتا قىشلىق كىيىم، ئۆتۈك، يازدا يازلىق كىيىم ۋە خەي تارقىتىلاتتى، بىر يىلدا يەنە ئىككى - ئۈچ قېتىم ئىچ كىيىم تارقىتىلاتتى. ئۇنىڭدىن باشقا، ھەر پەسىلدە لۆڭگە، سوپۇن، كۆرۈشكە قاتارلىقلار، ھەر ئايدا پارچە خىراجەت ئۈچۈن تۇرمۇش پۇلى بېرىلەتتى. ھازىر تەمىناتنىڭ ئۇنداق تۈرلىرى بارغانسېرى ئازىيىپ، بەزىلىرى يوقىلىپ، ئەسكەرلەرنىڭ ئىرادىسى بوشىشىپ، روھى كۆندىن - كۈنگە چۈشۈپ كېتىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ ۋاقتى - ۋاقتىدا ئالماشتۇرۇپ تۇرىدىغان ئىچ كىيىملىرى بولمىغاچقا، كۆپلىرىنى پىت بېسىپ، بەدەنلىرى قوتۇرلىشىپ كەتكەنىدى. ئۇلار گازارمىنىڭ ئاپتاپ چۈشكەن پىنھان جايلىرىدا ۋە ياتاقلاردا كۆڭلەك - تامباللىرىنى تەتۈر ئۆرۈشۈپ، پىت باقاتتى. قان ئۇيۇپ كەتكەن تىرناقلىرىغا تۇكۇرۇپ ئۇنى تامغا ۋە يەرلەرگە سۈۋۈشاتتى. تۇرمۇشتا قىيىنلىش ئېلىپ كەلگەن ئېغىر ئاقىۋەت شۇ بولدىكى، ئەسكەرلەر ئىچىدە ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق قىلىش، قىمار ئويناش، نەشە چېكىش ۋە ئېلىپ - سېتىش كوچىلىرىغا كىرىپ كېتىش ئىشلىرى ئەۋج ئالدى. بۇنداق قىلىشنى خالىمىغانلار ئەسكەرلىكتىن قاچتى. لۇ كۇنجۇڭنىڭ بۇيرۇقى بىلەن

قاچقانلارنى تۇتۇپ كېلىپ، ئۇلارنى جادۇغا بېسىپ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىلدى. بۇ ھەقتە خۇڭ يادۇڭ قەشقەر كورپۇس ئىشتابىغا قايتا ـ قايتا مەلۇمات يوللىدى، تېلېفوندا سۆزلەشتى، تېلېگرامما بەردى. لېكىن، ھېچقايسى ھەرىكەتتە كۆڭۈلدىكىدەك جاۋابقا ئېرىشەلمىدى.

— ئۇلار ئەسكەرلەرگە ئايدا بىرىلىدىغان بىر تەڭگە، ئۈچ ـ تۆت ئايدا بىر قېتىم تارقىتىلىدىغان بىر گۈەنجىڭ تىزىسى، — خۇڭ يادۇڭ ئالىقانلىرىغا ئۇردى، — ھەم ئۇلارنىڭ باشقا تەمىناتلىرىغا خىيانەت قىلىشنىڭ جىنايەت ئىكەنلىكىنى بىلىشمەمدىغاندۇ؟

— شۇڭا، ئەسكەرلەر قىمارغا بېرىلىپ كەتتى، — دېدى ما يىنفۇ جىددىي تەلەپپۇزدا، — ئۇتتۇرۇۋۇەتكەنلەر سەپداشلىرىنىڭ ملتىقلىرىنى، ئۇخلاپ قالغاندا سېلىپ قويغان كىيىملىرىنى ئوغرىلاپ سېتىۋاتىدۇ. تېخى ئاخشىمى پاترونغا چىققانلار تەرتىپ ساقلىغان قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، پاھىشىخانا، قىمارخانىلارغا كىرىپ كوللېكتىپ بۇلاڭچىلىق قىلىشىۋاتىدۇ.

ماي ئېيىنىڭ جانغا راھەت سالقىن شامىلى تەنلىرىگە ھۇزۇر ئاتا قىلغان بۇ ئايدىكى كېچىدە پاراڭلىشىپ قورساق كۆپۈكلىرىنى چىقىرىپ كېلىۋاتقان ئىككى پولكوۋنىك سېپىل ياقىلاپ خېلىلا ئۇزاپ كەتكەنىدى. ئۇلار خۇددى مەسلىھەتلىشىۋالغاندەك، تاماكىلىرىنى قاتتىق شوراپ ئۇنىڭ يورۇقىدا قول سائەتلىرىگە قاراشتى ـ دە، ۋاقىت بىر يەرگە بېرىپتۇ دېگەندەك، باشلىرىنى لىڭشىتىپ قويۇشتى، ئاندىن ئارقىغا ياندى.

— بۇرادەر، — دېدى ما يىنفۇ پەس ئاۋازدا، — مەن كەتكەندىن كېيىن ئەسكەرلەرنى چوقۇم رەتكە سالىدۇ، ھەربىي ئاتامانلارمۇ قايتىدىن بېكىتىلىدۇ. لېكىن، ئېسىڭىزدە بولسۇنكى، لۇ كۇنجۇڭنى پولكىڭغا يولاتقۇچى بولما.

— بۇ مېنىڭ ئىختىيارىمدىكى ئىش ئەمەس ـ دە !

يۈقىرىدىن بەلگىلەپ چۈشۈرۈپ بەرسە، بىرنىمە دېمەك تەس.

— سەنمۇ باشقىلاردەك ھەرىكەت قىلىپ يۈقىرى - تۆۋەن چاپماسەن؟! — ما يىنفۇ قاپىقىنى تۈرۈپ، بۇرنىنى تارتىپ قويدى، — ئۇ ئاجايىپ قارا نىيەت بىرنېمە، بىزنىڭ ئۈستىمىزدىن ھەربىي رايونغا، ئىشتاب باشلىقى، كورپۇس كوماندىرلىرىغا داۋاملىق چېقىم يوللاپ تۇرىدۇ.

— ئۇ سېنىڭ پولكىڭدا روتا كوماندىرى بولغانغۇ؟ ئۆزۈڭ نېمىشقا ئۇنىڭ كەشنى توغرىلىيالمىدىڭ؟

— يۈقىرىدىكى باشلىقلار ئۇنى قوللايدۇ، — ما يىنفۇ ئاستا شىۋىرلىدى، — بۇ قېتىم ئۇنى كۆزدىن يوقىتىش ئۈچۈن ئارتىلاش ئۇرۇشقا ئەۋەتكەنىدىم، ئۇ ئەسكەرلەرنى ئالدىغا ئۆتكۈزۈپ قويۇپ، ئۆزى ئۇرۇشقا قاتناشماپتۇ ئەمەسمۇ !

— ئۇ سېنىڭ: «مۇسۇلمانلار ئاسانلىقچە بىر - بىرىگە ئوق چىقارمايدىكەن، سەنمۇ شۇلارنىڭ قېتىغا كىرىۋال» دېگەن سۆزۈڭدىنلا نىيىتىڭنى بىلىۋالغان. شۇڭا، «مۇسۇلمانلار بىر - بىرىگە ئوق چىقىرامدۇ - يوق، كۆرۈپ باق» دەپ سېنىڭ زىتىڭغا تېگىپ، ئۇيغۇر ئەسكەرلەرنىڭ ھەممىسىنى ئالدىغا تىزىپ ئوققا يەم قىلىپ بەردى.

— مەن ئۇنى يەنىلا سەل چاغلاپتىمەن، — دېدى ما يىنفۇ خاپىغان قىياپەتتە، — باشتىلا ئۇنى قاتتىق ئىسكەنجىگە ئېلىش كېرەك ئىكەندۇق، ئۆزۈمدىن ئۆتتۈپ كەتكەن.

— بولدى، ئەمدى پۇشايمان قىلغاننىڭ پايدىسى يوق، — خۇڭ يادۇڭ تاماكا تۇتاشتۇردى، — سەن يىراقنى سەپەر قىلىۋاتىسەن. قېيىنسىڭلىڭنىڭ تويىنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن بارىسەن، پۇل - پۇچەك جەھەتتىن تەييارلىقىڭ قانداق؟

— خاتىرجەم بول، ئاتا - بوۋىلىرىمىز: «تىنچ چاغدا ئاسارئەتىقە، مالىمانچىلىقتا ئالتۇن يىغ» دەپتىكەن. شۇڭا، يىغىپ قويغان ئاز - تولا ئېرىغ مېلىم بار.

ئەتىسى گازارمىنىڭ مەشىق مەيدانىغا تۆتىنچى، بەشىنچى

پولكنىڭ ئەسكەرلىرى يىغىلىپ رەتلىك تىزىلىپ، ھۆرمەت بىلەن سالام بەجا كەلتۈرۈپ، پولكوۋنىك ما يىنفۇنى ئۇزىتىپ قويدى، ئاندىن ئۈچ كۈنگىچە ئەسكەرلەرنى ئۈچ تۈركۈمگە بۆلۈپ يېڭىشەھەردىكى قوماندانلىق ئىشتابى كۇلۇبىغا كىنوغا ئاپىرىدىغانلىقى ئۇقتۇرۇلدى. يىلىغا بىرەر - ئىككى قېتىم بولىدىغان مۇنداق ئىش ئەسكەرلەرنى خۇشال قىلاتتى. لېكىن، ئۆمەرنىڭ كىنو بىلەن ئانچە خۇشى يوق ئىدى. ئۇ چاغلاردا ئاۋازسىز كىنولار قويۇلاتتى. سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ «ستالىنگراد»، «بېرلىننىڭ تەسلىم بولۇشى»، «گۈزەل ۋاسلىسا» قاتارلىق كىنولىرىنىڭ ئېكراندا پەقەت سۈرىتىلا كۆرسىتىلەتتى. بۇنداق ئاۋازسىز كىنولارنى كۆرگەندە ئۆمەرنى ئۇيقۇ باساتتى. بىراق، ھەربىي ئىنتىزام بويىچە بارمىسا بولمايتتى، بۇگۈنمۇ ئۇ كىنوغا ئىلاجسىز كەلدى.

يەكەن قوماندانلىق ئىشتابى كۇلۇبى بىرەر مىڭ ئادەم سىغقۇدەك چوڭ كۇلۇب بولۇپ، ئۇ ناھايىتى زور لىم ياغاچلارنى تۆمۈر ئىسكاپ ۋە چەمبەرلەر بىلەن بىر - بىرىگە چېتىپ، ئۈستىنى چېدىرسىمان قىلىپ ياسالغانىدى. ئەسكەرلەر كۇلۇپ ئىچىدە ئىزۋوت، ئودلىنىيەلەر بويىچە رەتلىك ئولتۇرۇشاتتى. ئېكراندا «گۈزەل ۋاسلىسا» دېگەن چۆچەكسىمان كىنو ئاۋازسىز قويۇلۇۋاتاتتى. ئۆمەرنى بىردىنلا مۈگدەك باستى، ئۇ قاپىقىنى كۆتۈرەلمەيلا قالدى. دېمىسىمۇ، ئۇ بۈگۈن ئەتىگەن ئوق، گىرانات، قىلىچ، مىلتىق، سوخار خالتىلىرىنى ئېسىپ، كونىشەھەر بىلەن يېڭىشەھەرنى پو - پوغا يۈگۈرۈپ ئىككى قېتىم ئايلانغان، چۈشتىن كېيىن ئات مەشىقىگە قاتناشقانىدى. ئېغىر ھاردۇق يەتكەنلىكتىن، يېنى يەر تارتىپ ياتقۇسى كېلىپلا تۇراتتى. ئۇ كۇلۇب ئىچىدە ئۇخلاپ قېلىپ خورەك تارتىپ سالسا، كوماندىرلاردىن تىل ئىشىتكەنىدى. شۇڭا، ئۇ ئاستا تالاغا چىقىپ كەتتى. ئۆمەر ئېرىق قىرىدىكى بىر تۈپ دەرەخكە يۆلىنىپ، قىلىچىنى ئاستىغا باستۇرۇپ، مىلتىقىنى قۇچاقلاپ

ئۇيقۇغا كەتتى. ئۇ ئاز ئۇخلىدىمۇ، كۆپ ئۇخلىدىمۇ، بىلەلمەي قالدى، ئەمما قاتتىق چىلىنغان پۇشتەكتىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى. كۆلۈپ ئالدىدىكى مەيداندا ئەسكەرلەر تاپۇر - تۇپۇر يۈگۈرۈشۈپ سەپكە تىزىلىۋاتاتتى. كىنو تۈگەپ قايتىش ۋاقتىنىڭ بولغانلىقىنى بىلگەن ئۆمەر ئورنىدىن تۇرۇپلا، بېشى پىرقىرىدە قېيىپ، دەرەخنىڭ غولىغا يۆلىنىپ قالدى. چۈنكى، مىلتىقى ھېچ يەردە كۆرۈنمەيتتى. ئۇ ئۇخلاپ قالغاندا، ئوغرى ئاستىغا بېسىپ ئولتۇرغان قىلمچىنى ئالالماي، مىلتىقنى ئېلىپ كەتكەنىدى. بىردەمدىلا ئۇنىڭ تاماقلىرى قۇرۇپ، كالپۇكلىرى گەز باغلاپ، چىرايى ئاقىرىپ، دەرەخنىڭ قوۋزىقى سويۇۋېلىنغان غولىغىلا ئوخشاپ قالدى. چۈنكى، قورالىنى يىتتۈرگەن ئەسكەرنى قىسىمدا ئېتىپ تاشلايتتى. پۇت - قولىدا جان قالمىغان ئۆمەر ئىلاجسىز بېرىپ سەپكە تىزىلدى. ئودلىنىيە كوماندىرى ئابدۇرۇسۇل ئۇنىڭ بىسەرەمجان كۆزلىرىگە، بىنورمال ھەرىكەتلىرىگە بىرلا قاراپ، ئىشنىڭ تەكتىگە يەتتى بولغاي، ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئاستا پىچىرلىدى:

— مىلتىقىڭ قېنى؟

— ئوغرىلاپ كېتىپتۇ، — ئۆمەر گېپىنى يىغلامسىراپ ئارانلا دېدى، — ئۇخلاپ قاپتىمەن...

— بولدى، گەپ قىلما. گازارمىغا بارغاندىن كېيىن سېپىلنىڭ قوۋۇقىغا چىققىن!

تۆت قاتاردىن تىزىلغان ئەسكەرلەر پو - پوغا يۈگۈرۈپ، كونىشەھەر گارنىزونىغا كىرىپ كەتتى. ئەسكەرلەر ئورۇنلىرىنى سېلىپ يېتىشقاندىن كېيىن ئۆمەر ئاستا چىقىپ سېپىل قوۋۇقى ئەتراپىدا ئودلىنكومنى ساقلىدى. ئابدۇرۇسۇلمۇ ھايال ئۆتمەيلا يېتىپ كەلدى. ئۇ ئەتراپىغا سىنچىلاپ نەزەر سالغاندىن كېيىن، قوپال ئورالغان تاماكىسىنى چىشلەپ سەرەڭگە چاقتى. سەرەڭگە يورۇقىدا ئۇنىڭ جىددىيلەشكەن قارىمۇتۇق چىرايى ۋىللىدە يورۇدى.

— ئۆمەر، بۇرۇن ئوغرىلىق قىلىپ باققانمۇ؟
— قىلمىغان، يا، ياق... قىپتىكەنمەن.
— نېمە ئوغرىلىغان؟
— شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدا قوي باققاندا، كاۋا، كەپتەر، توخۇ ئوغرىلىغان. تېخى، — ئۆمەر غەلىتىلا ھىجايدى، — بەزى بايلارنىڭ قازناقلىرىنىڭ تۈڭلۈكىدىن ئۇچلۇق يۇلغۇن تايىقىنى كىرگۈزۈپ سانجىپ، زاغرا، كاكچا، شاپتۇللارنى ئالاتتۇق.
— ئۇنى ئوغرىلىق دېمەيمىز، بالىلىقتىكى شوخلۇق دەيمىز، — ئابدۇرۇسۇل تاماكىنى قاتتىق شورىدى، — ھەقىقىي ئوغرىلىقنىڭ ۋەھىمىسىنى ۋە ھاياجان لەززىتىنى بۇگۈن تېتىيسەن. ئۇقتۇڭمۇ؟
— نېمە ئوغرىلايمىز؟
— مىلتىق! مىلتىقتىن بىرنى ئوغرىلىمىساق، ئاشۇ كىچىككىنە جېنىمىزنى قانداق ساقلاپ قالىمىز؟
— ئۇنداقتا، مىلتىقى ئوغرىلانغان ئەسكەر مېنىڭ ئورنۇمدا جازالىنامدۇ؟
— ياق! مىلتىق جازىسىدا تىزىلغان قوراللارنى ئوغرىلىساق، ھېچكىمگە گۇناھ كەلمەيدۇ.
— ئەمىسە، قورال ئامبىرىغا كىرىمىزمۇ؟
— ياق، ھازىر بىلىپ قالىسەن.
ئۇلار ۋاقىت ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن سېپىل ياقىلاپ بىر دەم يۈرگەندىن كېيىن، يېڭىشەھەر سېپىلى ئىچىگە كىرىپ، دەرۋازىدىكى پوستلارغا قاراپمۇ قويماي، گارنىزون قورۇسىغا ئىشەنچلىك قەدەم ئالدى. چۈنكى، ئۇلارغا ئوخشاش فورما كىيگەن ئەسكەرلەر قورۇغا كىرىپ ـ چىقىپ تۇرۇۋاتاتتى. ئابدۇرۇسۇل ئۆمەرنى گارنىزون قورۇسىنىڭ ئەڭ چېتىگە جايلاشقان خەۋەرلىشىش ئىزۋوتىنىڭ ياتاق بىناسى ئالدىغا ئەكەلدى. كۆك خىش بىلەن كۆتۈرۈپ سېلىنغان بۇ بىنا خۇددى كۇلۇبتەك ئۇزۇن كەتكەن بولۇپ، دېرىزىلىرى ئادەم بويى ئېگىزلىكتە ئىدى.

ئابدۇرۇسۇل قاپارتما گۈل چىقىرىلغان خىشلارغا دەسسەپ، كەڭ ئېچىۋېتىلگەن دېرىزىدىن بويۇنداپ قارىدى، ياتاقتىن چىقىۋاتقان ئاچچىق تەر ھىدى ئۇنىڭ بۇرنىغا گۈپپىدە ئۇرۇلدى. قاتارىسىغا قويۇلغان كارىۋاتلاردا ئۆزلىرىنى تاشلاپ ھەر خىل قىياپەتلەردە ياتقان ئەسكەرلەر تاتلىق ئۇيقۇغا كەتكەنىدى. ئابدۇرۇسۇل ئۆمەرنىڭ قولىقىغا نېمىلەرنىدۇر دەپ پىچىرلىغاندىن كېيىن، يوتىسىدىن يۆلەپ ئۇنى دېرىزىگە چىقىرىپ قويدى. دېرىزە سىرت تەرەپتىن ئېگىز بولغىنى بىلەن، ئىچى پۈت سۇنسا يەتكۈدەكلا پەس ئىدى. ئۆمەر تاختايلىق چوڭ ياتاقتا يالاڭ ئاياغ پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ، بولۇڭدىكى مىلتىقلار تىزىلغان جازىغا قاراپ ماڭدى. ئابدۇرۇسۇل ئۇنىڭغا: «قورقساڭلا چوقۇم چاتاق چىقىرىپ قويىسەن، شۇڭا ئۆزۈڭگە ئىشىنىپ، دادىل بولساڭ، ھەممە ئىش ئوڭۇشلۇق بولىدۇ» دېگەنىدى. بىراق، ئۇ قانچە دادىل بولاي دېسىمۇ ئامال بولمايۋاتاتتى، يەنىلا قول ـ پۇتلىرى تىترەپ، يۈرىكى سېلىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇخلاۋاتقان ئەسكەرلەردىن بىرەرى ئۆرۈلۈپ ياكى يۆتىلىپ قالسا، ئۇ دەرھال ئولتۇرۇۋېلىپ، ئاندىن ئورنىدىن ئاستا تۇراتتى. دېرىزىدىن بېشى كۆرۈنۈپ تۇرغان ئابدۇرۇسۇل ئۇنىڭغا: «تېز بول، ئال !» دېگەندەك ئىشارەت قىلىۋاتاتتى. ئۆمەر مىلتىقتىن بىرنى جازىدىن چىقاردى ـ دە، يەنە ئاستا مېڭىپ كېلىپ ئۇنى دېرىزىدىن ئابدۇرۇسۇلغا سۇنۇپ بەردى. لېكىن، ئابدۇرۇسۇل قوزۇقتىكى قىلىچنى ئىشارەت قىلىپ، ئۇنىڭ پېشانىسىگە نوقۇدى. ئۆمەر ئىككىنچى قېتىم كەينىگە يېنىپ كېلىپ، قىلىچقا قول ئۇزارتاي دەپ تۇراتتى، بىر ئەسكەر قوللىرىنى يوتقاندىن چىقىرىپ، توكلۇك مەيدىسىنى ئېچىۋەتتى ـ دە، تورۇسقا قاراپ پۈۋۈلىگىلى تۇردى. بۇ چاغدا دېرىزىدە ئابدۇرۇسۇلنىڭ بېشى يەنە پەيدا بولدى. ئۇ: «ئەمدى ئورنۇڭدىن تۇر، ئال !» دەپ قول ئىشارىسى قىلدى. ئۆمەر قىلىچنى ئېلىپ قايتىپ دېرىزە تەكچىسىگە چىقتى، ئاندىن ئابدۇرۇسۇلنىڭ

مۇرىسىگە دەسسەپ پەسكە چۈشتى. ئۇلار مىلتىق، قىلىچلارنى ئېسىپ، دەرۋازىدىن خۇددى پاترونغا چىققان ئەسكەرلەردەك ئىشەنچلىك چىقىپ كەتتى.

— سېنىڭ ئۇرۇشتىكى چەبدەسلىكىڭگە قاراپ، خېلى يۇرەكلىك نېمىكەن دېسەم، بەكلا قورقۇنچاق ئىكەنسەن ئەمەسمۇ؟ — دېدى ئابدۇرۇسۇل يولدا كېتىۋېتىپ، — جاننى ئالىقانغا ئېلىپ كىرگەنىكەنمىز، بىر ـ ئىككى تال مىلتىق ياكى قىلىچنى ئوشۇقراق ئالساق، بېشىمىزنى يارماس ئىدى.

— قىلىچنى ساتساڭمۇ خېلى پۇلغا ئالىدۇغۇ؟ نېمانچە تويماسلىق قىلىسەن؟

— بىر قىلىچنىڭ پۇلى قىماردا قانچىلىك بىرنېمە ئىدى، بىر ـ ئىككى قېتىم دوغا تىكسەڭلا توگەيدۇ ئەمەسمۇ.

ئۆمەر ئەسكەر بولغان بىر يىلدىن بېرى نۇرغۇن ئىشلارنى بىلىپ كەتتى. ئۇ ھېلىقى ئايدىڭ كېچىسى خۇڭ يادوڭنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، جەڭچىلەر ۋە كوماندىرلارنى ئانچە ئەيىبلەپ كەتمەيدىغان بولغانىدى. چۈنكى، ئۇلارنىڭ ئايلىق تۇرمۇش پۇلى ۋە ھەر خىل تەمىنات راسخوتلىرىنى يۇقىرى دەرىجىلىك ھەربىي ئەمەلدارلار قىسىۋېلىپ خىيانەت قىلىۋاتاتتى. بۇ راسخوتلارنى ئايلاپ ـ ئايلاپ بەرمەيدىغان ئىشلار دائىم بولۇپ تۇراتتى. ئەسكەرلەر كىيىم ـ كېچەككە ۋە كۈندىلىك تۇرمۇش بۇيۇملىرىغا موھتاج ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئائىلىلىرىگىمۇ ئانچە ـ مۇنچە بىرنەرسىلەرنى ئەۋەتمىسە تېخى بولمايتتى. شۇڭا، ئۇلار بىرنى ئىككى قىلغىلى بولارمىكىن دەپ، ھەدەپ قىمارخانىلارغا يۈگۈرۈيتتى، ھېچ ئامال قىلالمىغانلىرىدا بۇلاڭچىلىق قىلاتتى.

يەكەن كونىشەھەر بىلەن يېڭىشەھەردە ئەسكەرلەر ئەڭ ھوقۇقلۇق مۇشتۇمزورلاردىن ئىدى. ئۇلار شەھەر ئىچىدە تەرتىپ ساقلىغان قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، پاھىشىخانا، قىمارخانا، قاۋاقخانىلارغا بېسىپ كىرىپ، ئۇلارنىڭ پۇل، كىيىم ـ كېچەك

ۋە ھەر خىل مۇلۇكلىرىنى بۇلايتتى، قارشىلىق قىلغانلارنى ئۇراتتى ياكى قامايتتى، ھەتتا كوماندىرلار بىلەن ئەسكەرلەر قىمارخانىلارغا كىرىپ ئولتۇرۇۋېلىپ ئۆزئارا قىمارمۇ ئوينىشاتتى. پۇللىرىنى ئۇتتۇرۇۋەتكەنلەر مىلتىق، نەيزە، قىلىچلىرىنى دوغا تىكەتتى. ئۇتۇۋالغانلار مىلتىق بىلەن ئوقنى ئوۋچىلارغا، نەيزە، قىلىچلارنى پىچاقچىلارغا ساتاتتى. پىچاقچىلار ئۇلارنىڭ نەرسىلىرىنى تالىشىپ تۇرۇپ ئالاتتى. چۈنكى، پولات ياخشى بولغاچقا، پىچاقچىلار ئۇلاردىن پىچاق، ئۇستىرا، قەلەمتىراشلارنى سوقۇپ ساتاتتى. بولۇپمۇ، ئون بەش كۈندە بىر كېلىدىغان كېچىسى پاترونغا چىقىش نۆۋىتى كەلگەن ئەسكەرلەر ئۈچۈن يانچۇق تومىلاشنىڭ ئوبدان پۇرسىتى ھېسابلىناتتى.

ئابدۇرۇسۇل بىلەن ئۆمەر مىلتىق بىلەن قىلىچ ئوغرىلاپ ھەپتە ئۆتكەندە، ئودلىنىيە كوماندىرى ئابدۇرۇسۇلغا كېچىلىك پاترونغا ئادەم بەلگىلەش بۇيرۇقى چۈشتى. ئۇ ئارىتاش ئۇرۇشىدا ئامان قالغان سەپداشلىرىدىن ئۆمەر، ئاقنىياز، نىزام، ئابدۇقادىرلارنى ئۈچ سائەتلىك پاترونغا بەلگىلىدى، ئاقسۇلۇق ئاقنىيازنى پاترون باشلىقى قىلىپ قويدى. پاترونغا چىقىدىغان بۇ تۆت ئەسكەر خۇشلۇقىدا كەچلىك تاماقنى يەپ، مىلتىق، قىلىچلىرىنى ئېسىپ تەييار بولۇپ تۇراتتى، ئابدۇرۇسۇل تۆت قوراللىق ئەسكەرنى باشلاپ كەلدى ـ دە، ئۇلارنىڭ يانچۇقلىرىدىكى ئاق تەڭگە، گۈەنجىڭ تىزىسى، تىللا، يەنە ئۇششاق ئالتۇن پارچىلىرىنى يىغىپ ئاقنىيازغا تۇتقۇزدى.

— بىزدىن يەمچۈك قىلىشقا يىغىلغىنىمۇ شۇنچىلىك، — دېدى ئابدۇرۇسۇل قوللىرىنى يېيىپ، — ھېلىمۇ ئاز ئەمەس جۇمۇ! بۇنىڭغا سىلەرمۇ يېنىڭلاردا بارىنى قوشۇڭلار.

— بۇنچىلىك نەرسە بىلەن، — ئاقنىياز ئېغىر تىندى، — كاتتا سودىگەرلەر بىلەن كەسپىي قىمارۋازلارنى قىمارغا تەكلىپ قىلساق، ئۇلار بىزنى پوش دېمەيلا سالسىچۇ؟

— مىلتىقنىڭ ئىستىۋۇلىنى پېشانىسىگە تىرەپ،

مېڭىسىنى چۇۋۇۋەت !

— بىز ئۆتكەندە ئۈچ تىللانى يانچۇقىمىزدىن چىقارماي جىرىڭلىتىپ يۈرۈپ، چوڭ قىمارۋازلارنىمۇ قىزىقتۇرۇپ ئوينىغان، — دېدى رېشىت ئىسىملىك پاكار، ئوتتۇز بەش ياشلاردىكى كۆك كۆزلۈك ئەسكەر، — بۈگۈن يىغىلغان مۇشۇ ئالتۇن، تىللا، ئاق تەڭگىلەرنى بۆلۈشۈپ يانچۇقۇڭلارغا سېلىپ، سىلەرمۇ ئاشۇ قىزىقتۇرۇش ھىيلىسىنى قوللانامسىلەر؟

— ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن، — چىمچىق كۆز، قارا مەدەك، قىڭراق بۇرۇن ئابدۇقادىر رېشىتنىڭ ئۆپكىدەك ھال رەڭ تەلەتىگە تىكىلدى، — پۇللۇق سودىگەرلەر بىزنى تېشى پال - پال، ئىچى غال - غال، قۇرۇق سۆلەت ئەسكەرلەر دەپ مەسخىرە قىلىشىدىكەن.

— نېمە، نېمە؟ نېمە دېگىنىكەن ئۇ؟ — ئابدۇرۇسۇلنىڭ كۆزلىرى چەكچەيدى.

— سورۇن تۈزگۈدەك ھەمىيىنىڭلار يوق دېگىنى بولمامدۇ ! — ئۆمەر كۈلۈۋەتكىلى تاسلا قالدى.

— ئاناڭنى ! ... ماڭا شۇنداق دېگەن بولسا، كۆرگۈلۈكىنى كۆرسىتەتتىم ئۇ زەيپانىلەرنىڭ !

— ھەي ئاغىنىلەر، قۇشقاچ تۇتىمىز دېسەكمۇ بىر سىقىم تېرىق كېتىدۇغۇ؟ — رېشىتنىڭ كۆك كۆزلىرى قىسىلدى، — پەم ئىشلەتسەڭلار، بايلار بۈگۈن دۇنياسىنى تاۋۇكاغا تۆكمەي قالمايدۇ.

— قالغىنىغا مىلتىق، نەيزە، قىلىچ، ئوقلىرىمىز بار، شۇلارنى دوغا تىكمەمىز دېمەمسىلەر؟ — ئابدۇرۇسۇل سەل تېرىكتى، — قورال - ياراغ، ئوق - دورىغا قىزىقمايدىغان قىمارۋاز بولمايدۇ. گەپنىڭ پوسكاللىسىنى دەڭلار، قايسى قىمارخانىغا بارىسىلەر؟

— قۇۋانخان جالاپنىڭكىگە ! — دېدى ۋىجىك، ئورۇق، ئېگىكى بىلەن بۇرنى ئۇچلۇق كەلگەن، ئوتتۇز ئۈچ ياشلاردىكى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

نىزام، — «ئاللا بەردى، ئەق بەردى» چايخانىسىغا بارساقمۇ بولىدۇ.

— قويە ئۇنداق پىتخانىنى! — ئابدۇقادىر قول سىلكىدى، — ئولتۇرۇپ بولغۇچە ئادەمگە پىت يامىشىدۇ، قىمىشىپ ئولتۇرغىلى بولمايدۇ.

— مېنىڭچە، — ئابدۇرۇسۇل بىر دەم تۇرۇۋالدى، — شاھىمقۇل بەچچىنىڭ «ئامەت يار» قونالغۇخانا① سىمۇ بولۇپ قالىدۇ. ئىچىدىغان چېيى، چېكىدىغان نەشىلىرىگىچە تەييار، كاتتا سودىگەرلەر ئادەتتە شۇ يەردە بولىدۇ.

— تېخى ئىچكىرىكى ھۇجرىلىرىدا، — رىشىت سەتلا ھىجايدى، — يەنە باشقا نەرسىلىرىمۇ بار دەڭلار! ھى - ھى - ھى...

— ئەمىسە، پاترونىغا چىققانلاردىن ئاقنىياز، ئابدۇقادىر، نىزاملار قىمار ئوينايدۇ، — دېدى ئابدۇرۇسۇل جىددىي قىياپەتتە، — ئۇمەر قىمار ئويناشنى بىلمىگەچكە بىزگە پات - پات ئۇتتۇرغان - ئۇتقان ئەھۋاللاردىن، تاۋكاغا ئالتۇن - پالتۇن دېگەنلەر چۈشۈۋاتامدۇ، يوق، بۇلاردىن ئىشارەت ئارقىلىق بەلگە بېرىپ تۇرىدۇ.

ئاقنىياز ئۈچ ئەسكەرنى باشلاپ، شاھىمقۇل بەچچىنىڭ «ئامەت يار» قونالغۇسىغا قاراپ كېتىپ قالدى. ئابدۇرۇسۇل تولۇق قوراللانغان ئۈچ ئەسكەر بىلەن ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىپ، «ئامەت يار» قونالغۇخانىسىنىڭ قىيپىقىزىل پانۇسلار ئېسىلىپ كەتكەن دىۋەززۇنلۇق ئىشىكى ئەتراپىغا كېلىپ توختىدى. ئۇلار چىراغلىرى قىزغۇچ يورۇپ تۇرغان ئۆيلەرگە، ئىككىنچى قەۋەتنىڭ بالكونىغا پات - پاتلا قاراپ قويغاچ، تاماكا چېكىشكە باشلىدى.

يەرلىك ئۇسلۇبتا سېلىنغان چاقچاقنىنا بۇ بىنا كونىراپ

---

① قونالغۇخانا — كېچىلىك بەزمىخانا.

قالغانىدى، كوچىغا ئۇسۇپ چىققان بالكونىدىن ئادەم مېڭىپ ئۆتسە، بالكونىنىڭ قاغجىراپ كەتكەن تاختايلىرى يىغلىغاندەك، ئىڭرىغاندەك، يېلىنغاندەك بىر ئاۋازدا غىچىرلايتتى. ئەسلىدە قۇۋانخانىنىڭ «ئاللا بەردى، نەق بەردى»سىنىڭ چايخانا ئىكەنلىكى، شاھمەقۇلنىڭ «ئامەت يار»ىنىڭ قونالغۇ ئىكەنلىكى راست ئىدى، ئەمما ئۇلار دەرۋازىلىرىغا «چايخانا»، «قونالغۇخانا» دەپ يوغان يېزىپ قويغىنى بىلەن، ئىچىدە قىمارخانا، پاھىشىخانا، نەشىنى چىلىم بىلەن ياكى غاڭزىلاردا چېكىپ ھوزۇرلىنىدىغان كەيپخانا قاتارلىقلارمۇ بار ئىدى. ئەگەر ھۆكۈمەت گۇمانلىنىپ، تەكشۈرگۈچىلەر كەلگۈدەك بولسا، چايخانىدا بىر ـ بىرى بىلەن مۇڭدىشىپ چاي ئىچىۋاتقانلارنى، پەتنۇستا چەينەك ـ پىيالىلەرنى توشۇۋاتقان مۇلازىملارنىلا كۆرەتتى، تونۇردىن يېڭى چىققان ئىسسىق ناننىڭ ھىدىنى ھىدلايتتى. قونالغۇخانىدا بولسا ئۈزۈق ـ چىلاپچىلارنى، گىلەم سېلىنغان سۇپىلارنى، تاملارغا يۆلەپ قويۇلغان ماموق ياستۇقلارنى كۆرەتتى ـ دە، رازى بولۇشۇپ چىقىپ كېتەتتى. چۈنكى، قۇۋانخان بىلەن شاھمەقۇل دېگەنلەر سەل چاغلىغىلى بولمايدىغان ئادەملەر ئىدى. بۇ دۇنيادا پۇل تېپىپ باي بولۇشنى كۆزلىگەنلەرنىڭ ھالال ئىش قىلىدىغىنى تولىمۇ ئاز بولسا كېرەك. ئۇلارنىڭ پىستە، خور ـ خور، كاپكاپ دەپ ئاتىلىدىغان كۆچۈكلىرى بولۇپ، ناھايىتى ھوشيار ئىدى. بىرەر ئىشنىڭ شەپىسى كېلىپ بولغۇچە، ئۇلار قاۋاپ ئىگىلىرىگە بەلگە بېرەتتى... ئىگىلىرى بولسا قانۇنسىز ئىشلىرىنى ھاپىلا ـ شاپىلا يىغىشتۇرۇۋېتىپ، تۇخۇمدىن ئاق، سېغىزخاندىن ساق بولۇشۇپ، تەكشۈرگۈچىلەرنىڭ كىرىشىنى كۈتۈپ تۇراتتى. ئۇلار چىقىپ كەتكەندە بولسا، ئارقىلىرىدىن مەسخىرە قىلىپ كۈلۈشەتتى.

— ئابدۇرۇسۇل، ھېچ شەپە يوققۇ؟ — سورىدى رېشىت سەل جىددىيلەشكەن ھالدا، — بىزنىڭكىلەر ئۆتقان بولسا، ئالتۇن ـ

كومۇشلەرنى يەنە بىزدىن يوشۇرۇپ يۈرمىسۇن.

— پوق يېمە، ئاقنىياز ئۇنداق قىلمىدىغانلاردىن ئەمەس.

— ئاقنىيازغۇ بولىدۇ، لېكىنزە ئابدۇقادىر بىلەن نىزام ئىككىسىگە ئىشەنگىلى بولمايدۇ، ئالا كۆڭۈل.

— نېمە؟ سىلەر ئۇچىڭلار ناھايىتى يېقىن ئىدىڭلارغۇ؟

— ئەمدى شۇ... — رېشىت دىمىقىپ قالدى، — بۇرۇن... بەزىدە...

— رېشىت، نېمانچە چىققىلىسەن؟ ئېتىلىپ كەتمە يەنە! — دېدى ئابدۇرۇسۇلنىڭ ئارقىسىدا تۇرغان كاچۇڭلۇق ئەسكەر مۇسا، — پۇل - پۇچەك ئۇچراپ قالسا، بىر - بىرىڭلارنى تونۇمايدىغان بولۇپ كېتىدىكەنسىلەر - دە!

— ئابدۇقادىر، رېشىت، نىزاملار لۈ كۇنجۇڭنىڭ قولىدا تۇرغان چاغدا بىر - بىرى بىلەن ئاجايىپ يېقىن ئىدى، — دېدى لوپلۇق ئەسكەر قۇربانتىياز كۆڭۈل ئاياشنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ، — لۈ كۇنجۇڭنىڭ روتىسى قىرىلىپ، ئۆزى ئەمەلسىز قېلىۋىدى، ھەممىسى ئىگىسىگە قاۋىغان ئىتتەك ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدى. ئەمدى ئالتۇن - كومۇشنىڭ دېرىكى بولۇۋاتقاندا، بىر - بىرىدىن يۈز ئۆرۈمەي قالامدۇ؟

— ئاغزىڭنى يىغ، قۇربانىياز، كاللاڭغا ھېزى بول! — رېشىت مىلتىقىنىڭ زاتورىنى قايرىدى، — مەن ئىگىسىگە قاۋىغان ئىت بولسام، باشقىلارنى تېخىمۇ ئوڭاي چىشلەيمەن!

— سېرىق! ئۆز ئادەملىرىڭگە مىلتىقىنىڭ زاتورىنى قايرىغۇدەك بولدۇڭمۇ؟ — ئابدۇرۇسۇلنىڭ يوغان كۆزلىرى چەكچەيدى، — قىمارغا دەسمايە سالدى دېمىسەم، سېنى پاترونغا بەلگىلەپ نېمە قىلاتتىم؟ سېنىڭ پوقۇڭ دورا بولۇپ قالغانمىدى ماڭا؟

— بولدى، خاپا بولمىساڭچۇ! — رېشىت ئابدۇرۇسۇلنىڭ يوغان مۇشتلىرىغا قاراپ قويدى، — ئاڭلىغانسەن ئۇنىڭ نېمە دېگىنىنى؟

— يالغان ئەمەسقۇ؟ بۇرۇن ئابدۇقادىر، نىزام ئۇچىڭلار خۇددى ئاكا ـ ئۇكىدەك يېقىن ئۆتەتتىڭلار. ئەمدى ئەجەب بىر ـ بىرىڭلارغا ئىشەنمەيدىغان، يوق يەردە يامان گېپىنى قىلىشىدىغان بولۇپ قاپسىلەرغۇ؟

رېشىت زۇۋان سۈرەلمەي قالدى، قانداقتۇر دىمىققاندەك بولۇپ، ئۇنىڭدىن يۈزىنى ئېلىپ قاچتى. ئابدۇرۇسۇل ئەسكەر بولغان ئۈچ يىلدىن بۇيان رېشىت، ئابدۇقادىر، نىزاملار بىلەن ئانچە ئارىلىشىپ كەتمىگەنىدى. رېشىت لۇ كۇنجۇڭنىڭ كانىۋيى بولۇپ، داۋاملىق ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىدى. ئۇنىڭغا ئابدۇقادىر بىلەن نىزام، يەنە ئىزۋوت كوماندىرلىرىدىن لى چۈڭيىڭ بىلەن دۇ شىڭسەنلەرمۇ ھەددىدىن زىيادە بەيئەت قىلاتتى. ئۇلار ھەممىسى لۇ كۇنجۇڭنىڭ يېقىن ئادەملىرى ئىدى. ھەر قېتىم قاچقۇن ئەسكەرلەرنى جادۇغا بېسىپ ئۆلتۈرگەندە، لۇ كۇنجۇڭ قولىنى كۆتۈرۈپ، ئۇلارنى ئۆز ناملىرى بىلەن ئەمەس، قانداقتۇر مەخپىي نومۇرلار بىلەن چاقىراتتى. ئۇ توۋلىغان ھامان ئۇلار سەپتىن چىقىپ مەيداندا تەخ بولۇپ تۇراتتى. ئىككىنچى قېتىملىق بۇيرۇقتا ئۇلار ئالدىدىكى جادۇنىڭ دەستىسىنى دەسسەپ ئۆتۈپ كېتەتتى ـ دە، قاچقۇن ئەسكەرنىڭ بوينى «كارتتىدە» ئۈزۈلۈپ، بېشى يۇمىلىنىپ چۈشەتتى. بويۇن ۋە باشتىن تىرتىلداپ چىققان قان ئەتراپتىكى ئوت ـ چۆپلەرنى ۋە تامنى قىپقىزىل قىلىپ بوياۋېتەتتى.

توغرا، ئەسكەر دېگەنغۇ بۇيرۇقنىڭ قۇلى! ھەربىي تۈزۈمدە باشلىقنىڭ لەۋزى قانۇن بولىدۇ. بىراق، ئۇلارنىڭ نامىنىڭ مەخپىي نومۇرلار بىلەن چاقىرىلىشى ئابدۇرۇسۇلنى ئەجەبلەندۈرۈپ قويغانىدى. بۇ قېتىم لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسى ئارتاش ئۇرۇشىدا ۋەيران بولغاندىن كېيىن، ئابدۇقادىر، نىزام، رېشىت، ئابدۇرۇسۇل، ئۆمەر ۋە يۇسۇپلەر، ئىزۋوت كوماندىرلىرىدىن لى چۈڭيىڭ بىلەن دۇ شىڭسەنلەر باشقا روتا ۋە ئىزۋوتلارغا قوشۇۋېتىلدى. ئۇلار بۇرۇن بىر روتىدا بولغىنى بىلەن،

ئىزۋوت، ئودلىنىيەلىرى ئايرىم - ئايرىم ئىدى.

— ئابدۇرۇسۇل، قارا! — دېدى رېشىت بالكوننى كۆرسىتىپ، — ئۆمەر ئىشارەت قىلىۋاتىدۇ.

— يۇرۇڭلار! — ھەممىسى پاترونلۇق بەلگە لاتىلىرىنى بىلەكلىرىگە تاقىشىپ، يوگورۇشكىنىچە قورۇغا كىرىپ كېتىشتى. ئۇلار ئىككىنچى قەۋەتنىڭ بالكونىدىن تىۋىش چىقارماي ئۆتۈپ، ئۆمەر تۇتقۇچىغا قول ياغلىق چىگىپ بەلگە قىلىپ قويغان ئىشىكنىڭ ئالدىغا كەلگەندە توختىدى ۋە ئىشىكنى بىر تەپكەنچە ئېچىۋېتىپ ئۆيگە بېسىپ كىردى.

— ھەممىڭ قولۇڭنى كۆتۈرۈش! تېزلان! ... قوللىرىڭنى بېشىڭغا قويۇش! ...

سۇپىسىز گىلەم سېلىنغان بۇ خانىدا بىرنەچچە ساقاللىق، تاقىرباش، يوغان قورساق سودىگەر بىلەن فورمىلىرىنى سېلىۋېتىپ كۆڭلەكچان بولۇشۇۋالغان ئاقنىياز، ئابدۇقادىر، نىزام ۋە ئۆمەرلەر تاۋكانى چۆرىدەپ ئولتۇرۇشۇپ قىمار ئوينىشىۋاتاتتى. ئەمدىلىكتە ئۇلار قوللىرنى كۆتۈرۈپ تىترەشمەكتە ئىدى. تاۋكادا چېچىلغان تۆت ئوشۇق، تەڭگە پۇللار ۋە ئالتۇن - كۈمۈش پارچىلىرى تۇراتتى، بىر چەتتە دەستىلەكلىك گۇەنجىڭ تىزىسىمۇ بار ئىدى. ئابدۇرۇسۇل ئىشارەت قىلىۋىدى، كاچۇڭلۇق ئەسكەر مۇسا بىلەن لوپلۇق ئەسكەر قۇربانىنىياز ئىككىسى تاۋكادا چېچىلىپ ياتقان تەڭگىلەرنى، ئالتۇن - كۈمۈش ۋە گۇەنجىڭ تىزىلىرىنى يىغىۋالدى.

— ھەممىڭ كىيىملىرىڭنى كىيىش! سەن ئىمىلەرنى بىر يىل نازارەتتە ئىشلىتىپ، ئادەم بولۇشقىنىڭغا تويغۇزۇشمايدىغان بولسام...

— جېنىم ئاكا، رەھىم قىلىڭ! — ئاقنىياز بىلەن ئابدۇقادىر تىزلىنىپ تۇرۇپ يېلىندى، — بىز يانچۇقىمىزدىكى ھەممىنى بېرەيلى.

— سەنلەرنىڭ قايسى قىسمىدىن ئىكەنلىكىڭلارنى ئېنىقلاپ چىقىپ، ئاندىن بىر تەرەپ قىلىمىز.

— جېنىم قېرىنداشىم، — بومبا ساقال، قورساقلىق بىرسى يىغلامسىراپ گەپ قىلدى، — ھەممىمىز بىر مۇسۇلمان ئىكەنمىز، بىر رەھىم قىلىڭ!

— ھەي پوق ساقال، — ئابدۇرۇسۇل ئۇنىڭغا مىلتىقىنى تەڭلىدى، — مۇسۇلماندىن گەپ ئاچىسەنا تېخى؟ قىلغان بۇ ئىشىڭ مۇسۇلمانچىلىققا ياتامدۇ؟ مۇسا، رىشىت، قۇربانىياز، بۇلارنى ئاپىرىپ سولاپ قويۇڭلار، ئەتە سەھەر چوڭ مەسچىت ئالدىدا بامداتتىن ياندىغان جامائەت بۇلارنى چالما - كېسەك قىلسۇن!

ياتاق ئىچىدە بىردىنلا يىغا - زار كۆتۈرۈلدى، ئاھ - ئۇھلار باشلاندى. باي سودىگەرلەر يانچۇقلىرىنى تەتۈر ئۆرۈپ، ئىچىدىكى بىرنەرسىلەرنى ئۆي ئوتتۇرىسىغا تۆكۈشكە باشلىدى. ئۇلار «بىزنى ئېلىپ كەتمىگەن بولساڭلار» دەپ يالۋۇرۇپ يىغلاشماقتا ئىدى.

— ئاكا، بۇلارغا بىر قېتىم رەھىم قىلساق قانداق؟ — دېدى رىشىت ئۆزىدىن كىچىك ئابدۇرۇسۇلنى ئەتەي ئاكا دەپ، — بۇلارمۇ ئېزىپ - تېزىپ بىر قېتىم قىلىپ سايتۇ بۇ ئىشنى...

— راست، راست! — ۋارقىراشتى ئۇلار، — بۇ يەرگە پوق يەپ كىرىپ قاپتىمىز...

— ئەمىسە، بۇنىڭدىن كېيىن پوق يېمەي، نان يېيىش! — ۋارقىرىدى ئابدۇرۇسۇل ھەيۋە قىلىپ، — بوپتۇ، سەنلەرنى بىر قېتىم كۆرمەسكە سالاي! بىراق، ماۋۇ ئىت پوقى ئەسكەرلەرنىڭ قورallىرىنى تارتىۋېلىپ، ئۆزلىرىنى ھەيدەپ كەتمىسەم بولمايدۇ...

ئابدۇرۇسۇل تورۇسقا قارىتىپ «گۇم، گۇم» قىلىپ ئىككى پاي ئوق چىقاردى. سودىگەرلەر ۋە بايلار ئالاتاغىل چىرقىرىشىپ، تىزلانغان يېرىگىلا يىقىلىشىپ دەم

يېتىۋېلىشتى. ھەممە ئەسكەرلەر چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئابدۇرۇسۇل سودىگەرلەر بىلەن بايلارنىڭ بارماقلىرىدىكى بىرىلىيانت كۆزلۈك، زۇمرەت كۆزلۈك ئۈزۈكلىرىنى بىر - بىرلەپ سۇغۇرۇۋالدى، ئاندىن كۆڭلى تىنغان ھالدا ئۇ ئۆيدىن يېنىپ چىقتى.

ئۇلار قونالغۇدىن ئايرىلغاندىن كېيىن كونىشەھەر سېپىلىنىڭ ئارقا تەرىپىدىكى ئۆرۈكلۈك قاتارلىرىنى بويلاپ مېڭىپ، بىر دالدا يەرنى تېپىپ ئولتۇرۇشتى، ئاندىن تاۋكادىن تېرىۋالغان نىكولاينىڭ تىللاسى، جۇڭگونىڭ ئەجدىھا سۈرەتلىك تەڭگىسى، يەرلىك كۈمۈش تەڭگىلەر، زىخچە ۋە كاللەك ھالەتتىكى ئۇششاق ئالتۇن پارچىلىرىنى ئوتتۇرىغا تۆكتى. سودىگەرلەرنىڭ يانچۇقلىرىدىن سۇغۇرۇۋالغان تېرە ھەميانلارنىڭ ئىچىدىكى ئالتۇن ئۈزۈك، مەرۋايىت ۋە كەھرىۋالارنى ئېلىشتى. بۇلانغان نەرسىلەر ئىچىدە تېخى يېتى بۇزۇلمىغان ئىككى كاللەك گۆەنجىنىڭ تىزىسىمۇ بار ئىدى.

ئۇلار بۇگۈن كېچىدىكى «تاپاۋەت»نى پۇلغا سۇندۇرۇپ سەككىز يەرگە ئايرىدى. بۇ ئىشقا باشچىلىق قىلغانلارغا ھەم كۆپرەك دەسمايە سالغانلارغا ئاز - تولىدىن پۇل قوشۇپ بېرىلدى، بۇنىڭغا ھەممىسى رازى بولدى.

ھەرھالدا بۇ سەككىز ئەسكەر بۇ ئىش بىلەن خېلى ئەتلىنىپ قالدى. يەنە بىر قېتىم كېچىلىك پاترونغا چىقىش ۋەزىپىسى يەنە ئون بەش كۈندىن كېيىن كېلەتتى. ئاڭغىچە ئۇلار تۇرمۇشنىمۇ تۈزۈك ئۆتكۈزەلەيدىغان، ئائىلە، خوتۇن، بالا - چاقىلىرىغىمۇ بىرنەرسە ئەۋەتىپ بېرەلەيدىغان بولۇپ قېلىشقانىدى.

يەتتىنچى باب

باھاردا توزۇغان چېچەك

تۇمشۇقساراي، چامسال، كاچۇڭ، ئارىتاش، چىمدۇ، قوشراپلاردىكى قوغلاشما جەڭلەردە ئۆلۈش، يارىلىنىش كۆپ بولۇپ، گومىنداڭنىڭ يەكەندە تۇرۇشلۇق قوشۇنى خېلىلا چىقىمغا ئۇچرىغانىدى. شۇڭا، ئۇرۇشتىن كېيىن پولك، روتا، ئىزۋوتلار تەرتىپكە سېلىنىپ قايتىدىن تەشكىللەندى. ئۇلارنىڭ كوماندىرلىرى قايتىدىن بېكىتىلدى. ئەسكەرلەر قارىغا ئېلىش، قىلىچۋازلىق، يۈگۈرۈش، ئات مەشقى قاتارلىقلار بىلەن مەشغۇل بولۇشقا باشلىدى. خۇڭ يادۇڭنىڭ بەشىنچى پولكى بەش روتىدىن(بەش مىڭدىن ئارتۇق ئەسكەردىن) تەركىب تېپىپ يەتتىنچى پولكقا، ما يىنفۇنىڭ تۆتىنچى پولكى سەككىزىنچى پولكقا، يەنى خوتەن پولكىغا ئۆزگەرتىلدى. خوتەن پولكىغىمۇ بەش روتا ئەسكەر تولۇقلاپ بېرىلدى. لۇ كۇنجۇڭ خوتەن پولكى ئىككىنچى روتىسىنىڭ كوماندىرى بولدى. يېڭىدىن ئۆزگەرتىلگەن يەتتىنچى پولكنىڭ پولكوۋنىكى ئاقسۇدىن يۆتكەپ كېلىنگەن جاۋ خەنچىڭ بولدى، مۇئاۋىن پولكوۋنىكى خۇڭ يادۇڭ ئىدى. سەككىزىنچى پولك بولۇپ ئۆزگەرگەن يېڭى پولكقا ما يىنفۇنىڭ ئورنىغا يۇقىرىدىن يۆتكەپ كېلىنگەن لۇ گۇاڭچيەن دېگەن بىرى پولك باشلىقى بولدى. مۇشۇ تەڭشەشتە ئۆمەرنىڭ ئاغىنىسى يۈسۈپ خوتەن پولكىنىڭ ئەسكىرى بولۇپ قالدى.

خوتەن پولكىنىڭ قارىمىقىدا بەش روتا بولغىنى بىلەن،

www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭغا تەۋە پىلىموت روتىسى قاغىلىق بىلەن ھىندىستان چېگراسىدىكى شەيدۇللا دېگەن تاغ ئېغىزىدا چېگرا قوغداشتا ئىدى. لۇ كۈنجۇڭنىڭ ئىككىنچى روتىسىنىمۇ قوماندانلىق ئىشتابىدىن يەكەندە ئېلىپ قېلىپ، ئۇنى يەتتىنچى پولكنىڭ پولكوۋنىكى خۇڭ يادۇڭنىڭ باشقۇرۇشىغا قالدۇردى. چېگرادىكى پىلىموت روتىسىمۇ يەتتىنچى پولكنىڭ ۋاقىتلىق باشقۇرۇشىغا ئۆتكۈزۈپ بېرىلدى. شۇڭا، پولكوۋنىك لۇ گۇاڭچيەن ئۈچ روتا (يەتتە يۈزدەك) ئەسكىرىنى ئېلىپ خوتەنگە يۈرۈپ كەتتى. يۈسۈپمۇ سەككىزىنچى پولكتا تەۋە ئەسكەر بولغاچقا، خوتەنگە كېتىپ قالدى. بۇ قېتىمقى چوڭ تەڭشەشتە ئۆمەر يەنىلا لۇ كۈنجۇڭنىڭ ئىككىنچى روتىسىغا تەقسىم قىلىنىپ، بۇ روتىنىڭ ئۈچىنچى ئىزۋوت، بىرىنچى ئودلىنىيەسىنىڭ ئەسكىرى بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئىزۋوت كوماندىرى ۋاڭ جىڭگۈي، ئودلىنىيە كوماندىرى شىيائېر(شىبە) ئىدى. لۇ كۈنجۇڭنىڭ روتىسى بۇرۇنقىدەكلا ئۇيغۇر، خەنزۇ، موڭغۇل، شىبە، تۇڭگان ئەسكەرلەردىن ئۇيۇشقان بىر گەۋدە بولدى، ھەتتا بۇرۇنقى ئىزۋوت كوماندىرلىرىدىن لى چۇڭيىڭ بىرىنچى ئىزۋوتقا، دۇ شىڭسەن تۆتىنچى ئىزۋوتقا كوماندىر قىلىپ تەيىنلەندى. رېشىت يەنىلا كانۋايلىق ۋەزىپىسىدە قالدى. ئابدۇقادىر بىلەن نىزام لۇ كۈنجۇڭنىڭ ئىشەنچلىك ئادەملىرى بولغاچقا، لى چۇڭيىڭنىڭ بىرىنچى ئىزۋوتىدا خەۋەرچىلىك خىزمىتىگە بېكىتىلدى. لۇ كۈنجۇڭنىڭ روتىسىدا غېرىبسىنىپ قالغان ئۆمەر يالغۇز ئودلىنىيە كوماندىرى شىيائېر بىلەنلا ئەپ ئۆتەتتى. شىيائېر قەھرىمۇ، زەھرىمۇ بار جەڭگەرلىك يىگىت ئىدى. شىيائېر، ئاقنىياز، ئابدۇرۇسۇللار بۇرۇنقىدەكلا ئودلىنىيە كوماندىرلىرى بولۇپ، ئۆزئارا يېقىن بۇرادەرلەردىن ھەم سىرداش دوستلاردىن ئىدى. بۇنى ھەممە بىلەتتى. ئۇلار كۈندىن ـ كۈنگە جىمغۇرلىشىپ كېتىۋاتقان ئۆمەرگە ھەر خىل چاقچاقلارنى قىلىپ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئالاتتى. دېمىسىمۇ ئۆمەر ئاغىنىسى

يۈسۈپتىن ئايرىلىپ، خۇددى توكۇردەك ياكى ئەمادەك بولۇپ قالغانىدى، ئەمما ئەسكەرچىلىكتە ئامال يوق ئىدى. ئەسكەر دېگەن ھەممىگە ئىشلەتكىلى بولىدىغان قورالغىلا ئوخشايتتى. ئىگىسى ئۇنى كىمگە چەنلەپ ئاتسا، ئۇ نەق شۇنىڭغىلا بېرىپ تېگەتتى، چەنلەنگەن نىشان گەرچە ئۇ ئەسكەرنىڭ ئانىسى بىلەن دادىسى بولسىمۇ.

بۇ قېتىمقى تەڭشەشتە كۇچالىق لا فېڭشياڭ مۇھەممەت، لوپلۇق قۇربانىنىياز، ئاقسۇلۇق ئاقنىياز، كاچۇڭلۇق مۇسالارمۇ لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئىككىنچى روتىسىغا تەقسىم قىلىنغان بولۇپ، ئۇلار لى چۇڭيىڭ، دۇشىڭسەنلەرنىڭ ئىزۋوتىدا بەزىلىرى ئەسكەر، بەزىلىرى ئودلىنىيە كوماندىرى ئىدى. رېشىت، ئابدۇقادىر، نىزاملار ئاقنىياز بىلەن قۇربانىنىيازنىڭ لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئارىتاش ئۇرۇشىدا يېڭىلگەنلىكىنى مەسخىرىلەپ، ئۇنى تىللىغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنىڭ قولى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ ھېلىقى قىمار كېچىسىدىكى ئۆچىنى ئالماقچى بولۇشتى. لۇ كۇنجۇڭمۇ بېشىنى گىلدىڭلىتىپ: «بۇنىڭ ھېسابى چوقۇم ئېلىنىدۇ» دەپ قويدى.

تەڭشەشتىن كېيىن ئىنتىزام، تۈزۈم ـ قائىدىلەر چىڭىپ كەتتى. ئەسكەرلەر ئۆزلىرىنى ئىسكەنجىگە ئېلىنىپ قالغاندەك ھېس قىلىشتى. خۇددى «كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال» دېگەندەك، تەمىنات كۈندىن ـ كۈنگە ئازىيىپ، ئەسكەرلەرنىڭ قورسىقى تويمايدىغان، ۋاقتى ـ قەرەلىدە مۇنچىغا چۈشۈپ كىيىم يەڭگۈشلىيەلمەيدىغان، تاماكا چېكىدىغانلار باشقىلارنىڭ سېلىپ قويغان چاپىنىنىڭ يانچۇقىنى ئاختۇرىدىغان، سەپداشلىرىنىڭ مىلتىق ـ قىلىچلىرىنى ۋە كىيىم ـ كېچىكىنى ئوغرىلاپ ساتىدىغان، قىمار ئوينايدىغان ئىشلار ئەۋج ئېلىشقا باشلىدى. بولۇپمۇ ئەسكەرلەرنىڭ قېسمىدىن قېچىشى كۈندىن ـ كۈنگە كۆپىيىۋاتاتتى. بىر كۈنى ئودلىنىيە كوماندىرى شىيائېر ئۆمەرنىڭ ياتىقىغا كىرىپ كەلدى. ئۇ ھال ـ ئەھۋال سورىغاندىن

كېيىن گېپىنى باشلىدى:
— ئۆمەر، مۇنداق ئىش ئىدى، يېگىسارلىق تاشتوختى، گۇما ساغانلىق ساۋۇت، پوسكاملىق ئىمىرۇللالار قاچتى، — شىيائېر ئالىقانلىرىنى ئۇۋۇلاپ جىمىپ قالدى، — كومروت لۇ كۇنجۇڭ ھەربىر ئودلىنىيەدىن بىردىن ئەسكەر چىقىرىپ ئاتلىق قوغلاڭلار، دەپ بۇيرۇق قىلدى. شۇڭا، بىزنىڭ ئودلىنىيەدىن سېنى ئويلاشتىم.
— مەن بۇ چاغىچە قانداقلىكى ۋەزىپە بولسا ئورۇنلاپ كەلدىم، — دېدى ئۆمەر خىجىللىق بىلەن، — بۈگۈن... بۈگۈن سىزدىن رۇخسەت سوراي دېگەنىدىم...
— نېمە ئىشىڭ بار ئىدى؟
— ئاسىمگۈلنىڭ ئاچىسىنىڭ كېسىلى بەك ئېغىر، بۈگۈن-ئەتىلىكىلا قالدى، شۇڭا يوقلاپ كېلەيلى دېگەن.
— ئۇلۇشكۇن دەرۋازىدىكى پوستلار بىلەن ئۇرۇشقان قىزمۇ؟
— شۇ، شۇ! سىزمۇ كۆرۈپتىكەنسىزغۇ؟
— ئۇ... سېنىڭ قىز دوستۇڭ ئوخشىمامدۇ؟
— شۇنداق، — ئۆمەر قىزىرىپ كەتتى، — ئۇ ھازىر سىرتتا مېنى ساقلاپ تۇرىدۇ.
— ئۇنداق بولسا سەن بېرىۋەر، مەن باشقىسىنى بەلگىلەي.
— رەھمەت، كوماندىر، — ئۆمەر ئالىقىنىنى چېكىسىگە ئېلىپ مىننەتدارلىقىنى بىلدۈردى.
شىيائېر چىقىپ كېتىشى بىلەن ئۆمەرمۇ پاكىز كىيىملىرىنى ئالماشتۇرۇپ، ساقال ئالدىغان ئەينىكىگە قارىۋېتىپ، ئاندىن يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى. ئۇ دەرۋازىدىن چىقىپ بولغۇچە، ئاسىمگۈل ئۆمەر دەپ يۈگۈرۈپ كەلدى - دە، دەرۋازىنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى پوستلارغا قاراپ، جىممىدە تۇرۇپ قالدى. چۈنكى، ئۆمەر ھەرقانداق چاغدا ئادەم بار يەردە ئەسكەرلەرنىڭ ئاياللار بىلەن قۇچاقلىشىشىغا رۇخسەت

قىلىنمايدىغانلىقىنى ئۇنىڭغا ئەسكەرتىپ قويغانىدى. ئۇلار گارنىزون تۇرۇشلۇق گۇلباغدىن ئۇزاپ كەتكەندىن كېيىنلا، ئۆستەڭ بويىدىكى بۇككىدە سۆگەتلىك ئىچىگە كىرىپ، ئۇ يەردە قانغۇچە سۆيۈشۇۋالدى، ئاندىن ياقۇمغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

— ئۆمەر، مەن ساڭا نەچچە قېتىم يالۋۇردۇم، — دېدى ئاسىمگۇل تۇمشۇقىنى دومسايتىپ، — ئەسكەرلىكتىن چىقىپ كەتسەڭ بولمامدۇ؟ مەن سېنىڭدىن ئەنسىرەپلا يۈرىدىكەنمەن. تېخى سىلەرنى پات - پاتلا يۆتكەپ، ئورنۇڭلارنى ئۆزگەرتىپ تۇرىدىكەن.

— مېنى ئەسكەر بولۇشقا خۇشتار دەمسەن؟ — ئۆمەرنىڭ قاپاقلىرى تۈرۈلدى، — ئۇلار بوشاتقىلى ئۇنىمىسا، قاچسام تۇتۇۋېلىپ جادۇغا باسسا! مانا بۈگۈنلا قاچقان ئۈچ ئەسكەرنى تۇتۇش ئۈچۈن بىرمۇنچە ئاتلىق ئەسكەر يولغا چىقتى.

— ئۇلار قاچقانلارنى تۇتۇۋالسا جادۇغا باسامدۇ؟

— قولىقىڭغا قوغۇشۇن قۇيغاندەك نەچچە قېتىم دەيمەن، جادۇغا باسقاننى بىر كۆرسەڭ ئىدىڭ، ئاندىن مېنى نېمىگە سايە قىلمۇاتقىنىڭنى چۈشىنەتتىڭ. مەن قېچىپ نەگە بارالايتتىم، سەن بولساڭ ئوقۇۋاتساڭ!

ئاسىمگۇل دېگەن گېپىگە ئۆكۈنگەن هالدا جىمىپ قالدى. ئۇ راستتىنلا قورققانىدى. ئۆمەر ئەسكەر بولۇپ ئىككى ئاي بولار - بولماي ئەسكەرلىكتىن قاچقان يەكەن تېرەۋاغلىق ياسىن بىلەن يەكەن ئىلىشقۇلۇق ئوسماننىڭ جادۇغا بېسىلغانلىقىنى ئۇنىڭغا سۆزلەپ بەرگەنىدى. پىچاننىڭ چېچىلىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن جادۇ دەستىلىكىنىڭ ئىككى تەرىپىگە قاتارىسىغا قېقىلغان تۆمۈر قوزۇقلار... ئۇنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان ئادەمنىڭ بوينى... جادۇنىڭ بويۇنغا تېگىپ تۇرغان يالتىراق تىغى... جادۇنىڭ دەستىسىگە دەسسەش بىلەن تەڭ ئۈزۈلۈپ چۈشكەن باش... ئەتراپقا چاچراۋاتقان قان... بۇلارنىڭ بايانى، كۆرۈنۈشلىرى ئاسىمگۇلنىڭ كۆز ئالدىدىن هازىرغىچە

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كەتمىگەنىدى.

— بولدى، خاپا بولما! دەپ ساپتىمەن... — ئاسىمگۈل يەرگە قارىدى، — ئەسكەر دېگەن ئۇرۇش قىلىشقىلا يارالغاندەك، نەدە ئۇرۇش - جېدەل بولسا، سىلەرنى شۇ يەرگە ئاپىرىدىكەن. «كوزا كۈندە سۇنمايدۇ، كۈنىدە سۇنىدۇ» دېگەندەك، ساڭا ئالىمادىن بىر ئىش بولۇپ قالارمۇ دەپ ئەنسىرەپ كېچىلىرىمۇ تۈزۈك ئۇخلىيالمايدىغان بولۇپ قالدىم.

— خاتىرجەم بول! ھېلىقى چاغدا دېدىمغۇ؟ — ئۆمەر قىزنىڭ مۈرىلىرىدىن قۇچاقلىدى، — سېنىڭ ئاشۇ ياخشى نىيىتىڭ، پاكىز تىلەكلىرىڭ بولغانلىقى ئۈچۈن، خۇدايىم مېنى ئۆز پاناھىدا ساقلايدۇ.

ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل غوجالىم ئەللىكبېشىنىڭ قورۇسىغا كۈن ئېگىلگەندە كىرىپ كەلدى. سائادەتخان تىلىدىن قالغانىدى، ئۇلارنى تونۇمىدى. ئۇ ئوچۇق، ئەمما ھېچنېمىنى كۆرەلمەيۋاتقان كۆزلىرىنى تورۇسقا تىككىنىچە يۇقىرىغا تىنىپ ياتاتتى. ئۆمەر، ئاسىمگۈللەر كېسەل كۆرۈش ئۈچۈن ئەكەلگەن نەرسىلىرىنى قويۇپ، كېسەلنىڭ قېشىدا يەنە بىردەم ئولتۇرۇشتى. غوجالىم ئەللىكبېشى ئاسىمگۈلگە ئوغرىلىقچە قاراشقا باشلىدى. قىزنىڭ تولۇق يېتىلگەن بەدىنى، ئۇچۇشقا تەلپۈنگەن كەپتەردەك چىرايلىق كۆكسى، يۇمران قوش ئېڭىكى، قېلىن كىرپىكلەر ئارىسىدا خۇمارلاشقان كۆزلىرى، ئاپپاق چېھرى كۆزىگە تاشلانغانسېرى، ئۇ بىئاراملىق ئىچىدە ئولتۇرالمايلا قالدى، ھەتتا خىيالەن ئاسىمگۈلنىڭ يالىڭاچ بەدەنلىرىنى سىلىدى، نەلەرنىدۇر مۇجۇدى، يۇمران، سىلىق يوتىلىرىنى تارتىشتۇردى... «ئەگەر ئۇنى بىرلا قېتىم چىرقىرىتالىسام، كېيىن ئۇ ئۆزىلا يۇمشايتتى» دېگەن شۇم نىيەتلىك خىيال ئۇنىڭ قارا كۆڭلىدە قوترىماقتا ئىدى.

— بىز قايتايلى، — ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۈل ئورنىدىن تۇردى، — بىز يەنە كېلىپ تۇرىمىز.

ئۇلار ئۇزاپ چىققاندا، غوجالىم ئەللىكبېشى دەرۋازا ئالدىدا قېلىپ قالدى. لېكىن، ئۇ ئاسىمگۇلنىڭ قارىسى يوقالغۇچە كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ ئۇنىڭغا قاراپ تۇردى.

سېنتەبىرنىڭ ئاخىرلىرى بولۇپ قالغاچقىمۇ بىردەمدىلا كۈن ئولتۇرۇپ، گۇگۇم چۈشۈشكە باشلىدى. ئۆمەر بىلەن ئاسىمگۇل شەھەرگە يېتىپ كەلگەندە خۇپتەن ۋاقتى بولۇپ قالغانىدى. ئەتراپتىكى مەسچىتلەردىن قېرى مەزىنلەرنىڭ زەئىپ ئاۋازدا توۋلىغان ئەزانلىرى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. ئۆمەر ئاسىمگۇلنى مەكتەپ دەرۋازىسىدىن كىرگۈزۈۋېتىپ، كونىشەھەردىكى گارنىزونغا قايتىپ كەلدى.

ئەتىسى ئەتىگەندە گارنىزوندا ۋەھىمىلىك پۈشتەك ئاۋازى چىرقىراپ، «تىزۋىگا» دەپ ۋارقىرىغان ئاۋازلار ئاڭلاندى. ھەممە ئەسكەر يىغىلىپ، گارنىزون قورۇسىدا چەمبەرسىمان تىزىلدى. بۇنداق تىزىلىش بىرەر جىددىي ئىشتىن دېرەك بېرەتتى. شۇ ئارىلىقتا قوغداش بۆلۈمىنىڭ بىرقانچە ئەسكىرى يۇمىلاق مەيدان ئىچىگە ئۈچ دانە جادۇنى كۆتۈرۈپ ئەكەلدى. ئەسلىدە تۈنۈگۈن قاچقۇنلارنى قوغلاپ كەتكەن ئاتلىق ئەسكەرلەر تاشتوختى، ساۋۇت، ئىمرۇللالارنى پىيالمىنىڭ سېپىدىن تۇتۇپ كەلگەنىكەن. لۇ كۇنجۇڭ مەيدان ئىچىدە ئەسكەرلىكتىن قېچىشنىڭ جىنايەت ئىكەنلىكى، قاچقۇنلارنى ھەربىي قانۇن بويىچە قاتتىق جازالىماي بولمايدىغانلىقى توغرىسىدا قوللىرىنى شىلتىپ ۋارقىراپ سۆزلىمەكتە ئىدى. بۇ چاغدا ئاغزىغا كۆشۈك سېلىنغان ئۈچ قاچقۇن ئەسكەرنى ئەكېلىشتى. ئۇلارنى دەرھال يىقىتىپ، بويۇنلىرىنى سەل ياتتۇ قىلىپ جادۇ بىسىغا توغرىلاشتى. ئۆمەر كۆزىنى يۇمۇپ يەرگە قاراپ تۇرۇۋالدى. ئۇ لۇ كۇنجۇڭنىڭ نېمىلەرنىدۇر دەپ ۋارقىرىغانلىقىنى ئاڭلىغان بولسىمۇ، جازا مەيدانىغا قارىمىدى. بىر چاغدا ئۇ كۆزىنى ئېچىپ، قوغداش بۆلۈمىنىڭ ئەسكەرلىرىنىڭ باشسىز جەسەتلەرنى پۇتلىرىدىن سۆرەپ ئەكېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ ئەسكەرلەرنىڭ بەزىلىرى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بولسا چىچى بار باشلارنى چېپىپ، تاقىر باشلارنى قولىقىدىن تۇتۇپ كۆتۈرۈپ كېتىۋاتاتتى.

— مانا كۆردۈڭلارمۇ؟! — ۋارقىرىدى لۇ كۇنجۇڭ، — ئەسكەرلىكتىن قاچقانلارنىڭ ئاقىۋىتى مۇشۇنداق بولىدۇ. دۆلەت ۋە پىرقە مەنپەئەتىنى ئۇلۇغ بىلمەي، ئۇنى قوغدىماي قاچقانلار ۋەتەن خائىنلىرىدۇر. ئۇنداق خائىنلارغا بىر پاي ئوقمۇ زايە كېتىدۇ. شۇڭا، باش قوماندانلىق ئىشتابىتىن: «كىمكى قاچقان ئەسكەرلەرنى تۇتۇپ بەرسە، ئۇنىڭغا بىر تاغار ئالىي دەرىجىلىك ئۇن ۋە بىر بايتال تېيى بىلەن قوشۇپ مۇكاپات بېرىلىدۇ...» دەپ ئۇقتۇرۇش چىقاردى. بۇ ئۇقتۇرۇش يەكەن كونىشەھەر ۋە يېڭىشەھەرنىڭ رەستىلىرىگە چاپلىنىدۇ. يەنە ھەربىر بەگلىك، كەنت، مەھەللىلەرگىچە تارقىتىلىدۇ.

لۇ كۇنجۇڭ ئېيتقان بۇ ئۇقتۇرۇش جاي - جايلارغا تارقىتىلىپ، رەستىلەرگە چاپلانغاندىن كېيىن غەلىتە ئەھۋاللار كۆرۈلۈشكە باشلىدى. قانداقتۇر ئادەملەر ئۆزئارا تىل بىرىكتۈرۈشۈپ، ئازراقىنا زىددىيىتى بار ئادەملەرنى ھۆكۈمەتنىڭ قولى بىلەن يوقاتماقچى بولۇشۇپ ياكى ۋەدە قىلىنغان بىر تاغار ئۇن بىلەن تېيى بىللە بايتالنىڭ تەمەسىدە باشقا يۇرتلاردىن ئىش ئىزدەپ كەلگەن ئىشلەمچىلەرنى، ئەڭ بولمىغاندىمۇ ياماقچى، تامچى، سۇۋاقچى دېگەندەك شەھەرنىڭ ياۋاش پۇقرالىرىنى: «بۇ قەشقەردە ئەسكەر ئىدى»، «خوتەندە قوغداش خادىمى بولغان»، «بۇ ئاقسۇ پولكىنىڭ ئەسكىرى، ئىلى ئوغرىلىرىدىن قورقۇپ قېچىپ كەلگەن...» دېيىشىپ، يالغان چېقىم بىلەن ئارقا - ئارقىدىن كېلىشكە باشلىدى. ئاخىر بولماي ئابدۇرۇسۇل، ئاقنىياز، ئۆمەر قاتارلىق ئۇيغۇر كوماندىر - ئەسكەرلەر ئۇنداقلارنىڭ بىرقانچىسىنى تۇتۇۋېلىپ قاتتىق ئىنچىكە سوراق قىلدى. سوراق ئارقىلىق ئۇلارنىڭ يۇقىرىقىدەك مەقسەتلىرى ئاشكارىلاندى. بۇنى ئاڭلىغان لۇ كۇنجۇڭ «تامادى !...» دەپ ۋارقىراپ، «ئۇلارنى قىغقا كۆمۈڭلار !» دەپ بۇيرۇق قىلدى.

گارنىزوندىكى يېڭى سەككىزىنچى پولك ئاتلىق ئەسكەرلەر پولكى بولغاچقا، مىڭلىغان ئاتنىڭ ھەر كۈنلۈك تېزىكى دۆۋىلىنىۋېرىپ، تاغدەك ئېگىزلەپ كەتكەنىدى. بۇنداق چىڭدىلىپ كەتكەن قىغنىڭ ئىچى قىزىپ كېتىدىغان بولغاچقا، ئۇنىڭغا كۆمۈلگەن ئادەملەر ئىككى كۈن ئۆتمەيلا گۆشى ئۇيان، سۆڭىكى بۇيان بولۇپ ئاجراپ، چارلىشىپ كۆيۈپ كېتەتتى. لېكىن، بۇنىڭلىق بىلەن چېقىممۇ توختاپ قالمىدى، ئەسكەرلىكتىن قېچىشمۇ توختاپ قالمىدى. گەنسۇلۇق ئىككى خەنزۇ ئەسكەر قاچقانىدى، تۇتۇلۇپ قالغاندىن كېيىن ئون بەش كۈن سولاپ قويۇلۇپ ئاندىن قويۇپ بېرىلدى. بۇنىڭدىن زەردىسى قاينىغان لوپلۇق ئەسكەر قۇربانىنىياز يېڭى يەتتىنچى پولكنىڭ پولكوۋنىكى خۇڭ يادۇڭغا: «لۇ كۇنجۇڭ ئەسكەرلەر ئىچىدە مىللەتچىلىك قىلدى» دەپ ئەرز سۇندى. قۇربانىنىيازنىڭ بۇ جۈرئىتىدىن غەيرەتكە كەلگەن ئۆمەر ئۇيغۇر ئەسكەرلەرنى باشلاپ بېرىپ، ئىشتابتىكى ھەربىي ئەمەلدارلار بىلەن بۇ توغرۇلۇق سۆھبەت ئۆتكۈزدى. بۇنىڭدىن چۆچۈگەن پولكوۋنىك جاۋ خەنچىڭ مۇئاۋىن پولكوۋنىك خۇڭ يادۇڭ ۋە باش قوماندان لۇ كۇنجۇڭنى چاقىرىپ ئەكىرىپ ئۇنى خېلىلا ئىسكەنجىگە ئالدى. خۇڭ يادۇڭ لۇ كۇنجۇڭغا: «ئەگەر مۇسۇلمان ئەسكەرلەر بىلەن خەنزۇ ئەسكەرلەر ئوتتۇرىسىدا بىرەر توقۇنۇش بولۇپ قالسا، سېنى ئېتىپ تاشلايمەن!» دەپ ۋارقىرىدى. لۇ كۇنجۇڭ باشلىقلار ئالدىدا «خوپ!» دەپ تۇرغان بولسىمۇ، ئىچىدە قۇربانىنىياز بىلەن خۇڭ يادۇڭنى قىساس تۇگۇچىگە چىگىپ قويدى، بولۇپمۇ ھېلىقى بىر چاغدىمۇ ئۆزىنى مەسخىرىلىگەن قۇربانىنىيازدىن دەھشەتلىك ئۆچ ئېلىشنى كۆڭلىگە پۈكتى.

يۇقىرىنىڭ بېسىمى، تۆۋەننىڭ چۇقان - سۈرەنلىرىدىن قورققان لۇ كۇنجۇڭ ئۆز ئىرادىسىگە قارشى ھالدا، قاچقان ئىككى خەنزۇ ئەسكەرنىڭ بىرىنى جادۇغا بېسىپ، يەنە بىرىنى «ئەگەشكۈچى» دەپ قۇتۇلدۇرۇپ قېلىپ، ئۇنى گارنىزون

قورۇسىدا رىجىم ئاستىدا ئىشلەتتى. ئۇلارنىڭ جازالىنىشىمۇ ئەمەلىيەتتە ناھەق ئىشلار بولۇپ، بۇ ئىشلار ئۆمەرنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلىپ قويغانىدى. ئۇ بۇ قېتىم باش قوماندان ئىشتابىغا كىرىپ، جاۋ خەنچىڭ ۋە خۇڭ يادۇڭلار بىلەن مۇنازىرىلەشكەندە، ئەسكەرلەرنىڭ قېچىش ھەرىكىتىنى پۈتۈنلەي يۇقىرى كەلتۈرۈپ چىقاردى، دېگەن قاراشتا چىڭ تۇردى. قورساق، كىيىم - كېچەك، تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرى، ئائىلىسىنىڭ غېمى ئەسكەرلەرنىڭ كۆتۈرۈپ قوپقۇسىز ئېغىر يۈكى بولۇپ قالغانىدى. ھەربىي قوشۇن دېگەن دۆلەت ۋە پىرقىنىڭ تۈۋرۈكى، ئەسكەرلەر دېگەن ھاكىمىيەتنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ساقلايدىغان ئاساسلىق كۈچ تۇرسا، شۇنداق تۇرۇقلۇقمۇ ئۇلار ئەقەللىيسى تۇرمۇش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشەلمىسە، قاچماي قانداق قىلىدۇ؟ ئەسكەرلەرنىڭ يۇقىرىدىن بېرىلىۋاتقان ئائىلىق تۇرمۇش پۇلى زادى كىملەرنىڭ يانچۇقىغا كىرىپ كېتىۋاتىدۇ؟... يىلىغا نەچچە قېتىم تارقىتىلىدىغان ئىچ كىيىملەر، سوپۇن، لۆڭگە، كۇرۇشكا، چىش پاستىسى، ھەتتا پۇتقا يۆگەيدىغان پايتىما ھەم گوجەيلەر نېمىشقا ئەسكەرلەرگە بېرىلمەيدۇ؟ ئۇلارنى تارقىتىشنىڭ توختىتىلغانلىقى ھەققىدە يۇقىرىدىن چۈشكەن بىرەر ھۆججەتمۇ بارمۇ؟...

ھودۇقماي، ئەمتىرىمەي دېيىلگەن بۇ گەپلەر خۇڭ يادۇڭنىڭمۇ كۆڭلىدىكى تۈگۈچلەر ئىكەنلىكى ئۆمەرگە بەش قولدەك ئايان ئىدى. ھېلىقى ئۆرۈك چېچەكلىگەن ئايدىكى كېچىدە ئۇ خىيانەتچى ھەربىي ئەمەلدارلار ھەققىدە قايناپ - تېشىپ سۆزلىمىگەنمىدى؟ ئۇلارنى «نومۇسنى بىلمەيدىغانلار...» دەپ تىللىمىغانمىدى؟ ئۆمەر پەقەت شۇلارنىلا ئۇنىڭ ئېسىگە سېلىپ قويدى، خالاس. ئۇنىڭ قورقماي بۇ گەپلەرنى دېيەلىگەنلىكىمۇ شۇ ۋەجىدىن ئىدى.

— سېنىڭ ئېتىڭ نېمە؟ — خۇڭ يادۇڭنىڭ ئېگىز گەۋدىسى لىككىدە كۆتۈرۈلدى، — ئەجەب گەپنى قورقمايلا

قىلىسەنا؟

— ئېتىم ئۆمەر، لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسىدىن. كەچۈرۈڭ، پولكوۋنىك. سىزنىڭ بىر قېتىملىق يىغىندا دېگەن «ھەق سۆزلىگەن گۇناھ ئەمەس» دېگەن سۆزىڭىز ھازىرغىچە ئېسىمدە.

— ئوقۇغانمۇ سەن؟ — خۇڭ يادۇڭنىڭ چوڭ كۆزلىرى ئۇنىڭغا تىكىلدى.

— دارىلئېتامنى پۈتكۈزگەن.

ئۆمەر بىلەن بىللە كىرگەن ئابدۇرۇسۇل بىلەن ئاقنىيازنىڭ چىرايى قورققانلىقىدىن ئاپپاق ئاقىرىپ كەتتى. ئۇلار ئىشخانىدىن پاتراق چىقىپ كېتىشنى ئويلاپ قالدى بولغاي، بىر - بىرىنى جەينەكلىشىپ ئاستا ئارقىغا سىلجىشتى.

ھەربىي ئىنتىزام ئىنتايىن قاتتىق ھەم زىل پەيتلەر ئىدى. ئەسكەرلەر قوماندانلىق ئىشتابى ئىشخانىسىغا «پىكرىم بار» دەپلا خالىغانچە كىرەلمەيتتى. جاھىللىق قىلىپ تۇرۇۋالسا ئېتىپمۇ تاشلىناتتى. ئەمما، «لۇ كۇنجۇڭ ئۇستىدە ئەرزىمىز بار» دېگەچكە، خۇڭ يادۇڭ ئۇلارغا «كىرسۇن !» دەپ ئىجازەت بەرگەنىدى. بىراق، ئۆمەر بۇ تەۋەككۈلچىلىكى بىلەن جېنى سۆيۈنگۈدەك نەتىجىگە ئېرىشەلمىدى. ئۇنىڭ بۇنداق جان پىدالىق قىلىشى قاچقان بىر خەنزۇ ئەسكەرنى جادۇغا باستۇرۇش، يەنە بىرىنى رېجىمدا ئىشلىتىش ئۈچۈن ئەمەس ئىدى، بەلكى ئەسكەرلەرنى ئۆلتۈرۈشنى چەكلەش، ئۇلارنىڭ تەمىناتىنى ئاز - تولا بولسىمۇ ياخشىلاش ئۈچۈن ئىدى. شۇنىڭغا قارىغاندا، ئەسكەر بىلەن قوماندان، پۇقرا بىلەن ئەمەلدار، نامرات بىلەن باي ئوت بىلەن سۇدەك چىقىشالمايدىكەن - دە ! ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتى خۇددى يۇكى ئېغىر ھارۋىنى بىللە تارتماق بولۇشقان دۇغداق، توشقان ۋە ئۆردەككە ئوخشاپ كېتىدىكەن. بىرى ھارۋىنى ئاسمانغا قاراپ تارتسا، بىرى جاڭگالغا، يەنە بىرى بولسا سۇغا قاراپ تارتىدىكەن. ئۇلارنىڭ نىيەت يېقىدىن بىرلىككە كەلمىكى مۇمكىن ئەمەس ئوخشايدۇ...

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئەسكەرلەرنىڭ قېچىشىنى جادۇمۇ توسۇپ قالالمىدى. شۇنىڭدىن كېيىن قىسىم رويخەتتىكى ئادرېس بويىچە قاچقانلارنىڭ يۇرتى، مەھەللىسىنى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇلارنىڭ ئاتا ـ ئانا، قېرىنداش، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنى تۇتۇپ كېلىپ قامىدى. قاتتىق قىيناش ئارقىلىق سوراقتا ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئۆلدى، بەزىلىرى مېيىپ بولۇپ قالدى. بۇ ئۇسۇل خېلىلا ئۈنۈم بەردى. چۈنكى، قاچماقچى بولغان ئەسكەرلەر ئۆزىنى دەپ ئاتا ـ ئانا، قوۋم ـ قېرىنداشلىرىنى ئۆلۈمگە ئىتتىرىپ بېرىشنى خالىمىدى. ئەسكەرلەر ئامالسىزلىقتىن قاتتىق تەڭلىكتە قالدى. ئۇلار بىرەر ئۇرۇشنىڭ بولۇشىنى خالاپ قېلىشتى. مەيلى ئىدى بىرەر غايىب ئوق نېسىپ بولۇپ ئۆلۈپ كەتسە، شۇندىلا ئۇلار ئۆزلىرىنى قىيناۋاتقان بۇ دۇنيادىن بىر يولىلا قۇتۇلغان بولاتتى.

ئۆمەرمۇ نېمە قىلارىنى بىلمەيلا قالدى. ئۇنىڭ كۈنلىرى ھەر كۈنى تاڭ سەھەردە تۇرۇش، ئەسكەرلىك ئەسلىھەلىرىنى يۇدۇگەن ھالدا پىيادە يۈگۈرۈش، ئات مەشقى قىلىش، قارىغا ئېلىش، يۇملاش، ئۆمىلەش، قوچاقلاشما جەڭ ئېلىشىشلىرى قىلىش بىلەن ئۆتمەكتە ئىدى. بەزىدە يىغىن ئېچىلىپ «ئەسكەرلىكتىن قېچىش خائىنلىقتۇر» دېگەن تېمىدا لېكسىيەلەر سۆزلىنەتتى. كۈنلەپ ياتاقتا ئولتۇرۇۋېلىپ ئۆگىنىش، پوزىتسىيە بىلدۈرۈش، قەلب تاپشۇرۇش، ئەھدىنامە يېزىش دېگەنلەر ئېلىپ بېرىلاتتى. بىرەر سائەتلىك رۇخسەت سوراپ سىرتقا چىقىشقا بولمايتتى. ئاسىمگۈلنىڭ ئاچىسى سائادەتخاننىڭ ئۆلۈپ كەتكىنىگىمۇ ھەپتىدىن ئاشتى. ئۇنىڭ ئۆلۈمى، ئۇچ نەزىرلىرىدىمۇ ئۆمەر ئاسىمگۈل بىلەن بىللە بولالمىدى. مانا ئەمدى سائادەتخاننىڭ يەتتە نەزىرىمۇ بولاي دەپ قالدى، ئۇ قاتنىشالمىسا قانداق بولغىنى؟ بۇرۇنلاردا ئۇدلىنىكومغا دەپ قويۇپ بىرەر ـ يېرىم كۈن رۇخسەت ئالغىلى بولاتتى. يېقىندىن بېرى رۇخسەتنىمۇ كومرۇتتىن سوراش تۈزۈمى يولغا قويۇلغانىدى. قوماندانلىق ئىشتابىدا باشلىقلار

ئالدىدا قىلىنغان گەپ ـ سۆزلەردىن كېيىن، ئۆچەكىشىپ قالغان لۇ كۈنجۈڭنىڭ ئۇنىڭغا رۇخسەت بېرىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئىچكىرىدىكى كوممۇنىستلارنىڭ ھەر كۈنلۈك غەلىبە خەۋەرلىرى ئۇزۇلمەي كېلىۋاتقان، ئىلى تەرەپتە ئۈچ ۋىلايەت قوشۇنى بارغانسېرى زورىيىۋاتقان ئىنچىكە ۋەزىيەتتە قاچقان ھەرقانداق ئەسكەر دەرھال ئېتىلاتتى ياكى جادۇغا بېسىلاتتى. ئاسمگۇلدىن قاتتىق ئەنسىرەۋاتقان ئۆمەر نېمە قىلارىنى بىلمەي گاڭگىراپلا قالدى.

بۈگۈن سائادەتخانىنىڭ ئۆلۈپ يەرلىككە قويۇلغىنىنىڭ توققۇزىنچى كۈنى ئىدى. دارىلئېتامنىڭ ئىلمىي مۇدىرى لېتىپ نوجۇر ئەتىگەندىلا گۈلباغدىكى گارنىزون ئىشتابى ئالدىغا كەلدى. ئۇ قاراۋۇللار ئارقىلىق ئۆمەرنى چاقىرتماقچى بولۇپ تۇراتتى، ئاقنىياز كېلىپ قالدى.

— بۇرادەر، ئۆمەر ئەيسا بىلەن كۆرۈشمەكچىدىم، چاقىرىپ قويالارسىزمۇ؟ — لېتىپ نوجۇرنىڭ چىرايىدىن تەڭلىكتە قالغانلىقى چىقىپ تۇراتتى، — ئۇنىڭغا بېرىدىغان مۇھىم بىر خەت بار ئىدى.

— ھازىر ئۇلار جىدديي يىغىن ئېچىۋاتىدۇ، — دېدى ئاقنىياز ئاستاغىنا، — ئۇنىڭىسىزمۇ ئەسكەرلەرنى سىرتتىكىلەر بىلەن كۆرۈشتۈرمەيۋاتىدۇ، بۇ نىزام يېڭىدىن يولغا قويۇلدى.

— خەتتىن باشقىمۇ جىددىي بىر ئىش بار ئىدى، — لېتىپ نوجۇر ئېغىر تىندى، — بىرەر ئامالىنى قىلغىلى بولماسمۇ؟

— ئاكا، ھەربىي تۈزۈمنىڭ قاتتىقلىقىنى بىلمەيدىلا، — ئاقنىياز چوڭقۇر خورسىندى، — مەن يەتكۈزۈپ قويسام بولامدۇ؟ ئۆمەر بىلەن كۆڭلىمىز يېقىن، ئاكا ـ ئىنىلەردەك ئۆتىمىز.

لېتىپ نوجۇر بىردەم سوكۇت ئىچىدە ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئاقنىيازغا مەيۈسلۈك بىلەن قارىدى، ئۇنىڭ سەمىمىيلىك نۇرلىرى چاقناپ تۇرغان كۆزلىرىگە قاراپ

ئىشەنگەندىن كېيىنلا بېشىنى لىڭشىتتى.

— بوپتۇ، ئۆمەر بىلەن كۆرۈشسەممۇ بۇ خەۋەرنى يۈزتۇرا دېيەلىشىم تەسكە چۈشەتتى، — لېتىپ نۇجۇر «ئۇھ» دېگىنىچە ئەتراپىغا ئىپادىسىزلا قاراپ قويدى، — غوجالىم دېگەن مۇناپىق ھايۋان ئاسىمگۈلگە باسقۇنچىلىق قىپتۇ.

— نېمە؟ — ئاقنىيازنىڭ كۆزلىرى چەكچەيدى، — ئاچىسىنىڭ ئېرىمۇ؟

— سىزمۇ بىلىدىغان ئوخشىمامسىز؟

— ئۆمەر سائادەتخانىنىڭ ئۆلگەنلىكى، ئۇنىڭ ئېرىنىڭ ئەسكى ئادەم ئىكەنلىكى، ئاسىمگۈلدىن ئەنسىرەۋاتقانلىقىنى ماڭا دەپ بەرگەن.

— قىز بۇ خورلۇققا چىدىماي، ئۆزىنى يەكەن دەرياسىغا تاشلاپ ئۆلۈۋاپتۇ. ھازىر ياقۇملۇقلار ئاسىمگۈلنىڭ جەسىتىنى ئىزدەۋاتىدۇ.

— قاچان بولغان ئىش ئىكەن؟

— مەن تۈنۈگۈن ئانامنى كۆرگىلى خوشئاۋات كەنتىگە بارغانىدىم، — لېتىپ نۇجۇر كۆزلىرىنى سۈرتۈپ قويدى، — بىردەمدىلا ياقۇم، پەيزاۋات، باغئېرىق مەھەللىلىرىدە «ئاسىمگۈل ئۆزىنى دەرياغا تاشلىۋالدى» دېگەن گەپ تارقىلىپ كەتتى. ئۇ قىز ئەتىگەندىلا چاچلىرى چۇۋۇلغان ھالدا كېلىپ ئانامغا بىر پارچە خەتنى بېرىپ، «ئۆمەر كەلسە بېرىپ قويارلا !» دەپلا كېتىپ قاپتىكەن.

لېتىپ نۇجۇر تۆش يانچۇقىدىن تۆمارچە قاتلانغان خەتنى ئېلىپ ئاقنىيازغا سۇندى. ئاندىن ئۇ:

— ئۆمەرنى سىزگە تاپشۇردۇم، ئۇ ئاچچىقىدا ئەخمىقانە ئىشلارنى قىلىپ يۈرمىسۇن يەنە، — دېدى - دە، خەتنى بېرىپ بېشىنى سالغىنىچە كېتىپ قالدى. ئاقنىياز قاقشان قوزۇقتەك ئورنىدىن قوزغالماي، لېتىپ نۇجۇرنىڭ قارىسى يوقالغۇچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ تۇردى. ئۇ خېلىدىن كېيىن ئېسىنى يىغىپ،

گارنىزون ئىككىنچى ئاشخانىسىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ، دۈۋىلەپ قويۇلغان ئوتۇنلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر كۆتەكتە ئولتۇردى. ئۇنىڭ ئەنسىرەۋاتقىنى، ئەگەر ئاسىمگۈل خېتىدە ئۆزى ئۈچۈن قىساس ئېلىشنى قەتئىي تەلەپ قىلغان بولسا، خۇددى لېتىپ نوجۇر ئېيتقاندەك، ئۆمەرنىڭ قاراملىق بىلەن بىرەر ھادىسە تۇغدۇرۇپ قويۇشى تۇرغانلا گەپ ئىدى. شۇڭا، ئاقنىياز بىرەر خەتەرنىڭ چىقىپ قالماسلىقى ئۈچۈن، ئاۋال ئۆزۈم كۆرۈپ باقاي دەپ تۇمارچە خەتنى ئاۋايلاپ ئاچتى. بەختسىز قىزنىڭ خېتىدە مۇنداق يېزىلغانىدى:

«قويچى ئاكا، مەن كېتىدىغان بولدۇم. مۇشۇنداق ئايرىلار چاغدا نېمە دېيىشىمنى بىلمەي قالدىم. ھەسرەت، يالغۇزلۇق، ئايرىلىش ھەم خورلۇق ئازابلىرى يۈرىكىمنى قۇرتتەك يەۋاتقان مۇشۇ دەقىقىدە بىردىنلا شىڭلۇجى جاڭگاللىقى، ياۋا قومۇش قاپلىغان قۇم بارخانلىرى، قويۇق چاتقاللىقلار ئارا قوي باققان چاغلىرىمىز... ئوغرىلىغان كاۋا، توخۇ - كەپتەرلەرنى قومغا كۆمۈپ پىشۇرۇپ يېگەنلىرىمىز... ھېلىقى قېرى توغراقنىڭ مېھرى ئىللىق ‹ھۇجرىسى›، كەچتىكى قان قۇيۇلغاندەك قىپقىزىل ئاسمان، مەرىشىۋاتقان قوي - ئۆچكىلەر كۆز ئالدىمدا ئايان بولدى. ئاھ خۇدا! جەننەت ھۇزۇرىنى سۇرگەن ئاشۇ چاغلار بالىلىق ھاياتىمىزنىڭ سائادەتلىك كۈنلىرى ئىكەن... شۇ تۇرقىدا: ‹مېنى ئاسىمگۈل غەزەل دېيىشىدۇ›، ‹غەزەلنى بەك غېرىب ئېيتىدىكەنسىز...›، ‹مەن تونۇگۈن كەچتە سۇ قايناققا يېرىم زاغرا چىلاپ يېگەنچە...›، ‹مەن ئاكامنىڭ مالىيى...›، ‹مەنمۇ ئاچامنىڭ دېدىكى...› دېگەن سۆزلىرىمىز قۇلىقىمغا ئاڭلانغاندەك بولۇۋاتىدۇ... بولدىلا، بۇ گەپلەرنى قىلىپ كۆڭلۈڭنى بىئارام قىلماي. دەرۋەقە، سېنىڭ ئەقىل كۆزلىرىڭ ھەممىنى كۆرۈپتىكەن! يۈرىكىڭ باشتىلا ھەممىنى سېزىپتىكەن... شۇڭا، ھەر قېتىم: ‹ياقۇمغا بارىمەن› دېسەم، بىر ئاماللاپ ۋاقىت چىقىراتتىڭ، ئەگەر يالغۇز - يېرىم كېتىپ

www.uyghurkitap.com

قالسام، ئەنسىرەپ ھالىڭ قالمايتتى. سەن بەكمۇ چوڭقۇر ھەم يىراقنى ئويلاپتىكەنسەن. لېكىن، كېيىنكى ۋاقىتلاردا مېنى غەپلەت بېسىپ: «غوجالىم ئاكام ياۋاشلىشىپ قالدى. ياش چوڭايغانسېرى ئادەم شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىگە كىرمەيدىغان ئوخشايدۇ» دەپ بىخۇدلۇق قىپتىمەن. ئاچام سائادەتخان كۆز يۇمۇپ، يەتتە نەزىرىسى بېرىلگەن كۈنى كەچتە مەن كەتمەكچى بولدۇم. بىراق، مەھەللىدىكى ئاياللار: «قىرىق نەزىرىگىچە تۇرمىسىڭىز قانداقمۇ قېرىنداش بولغان بولىسىز؟ سائادەتخان سىزنى باقمىغانمىدى؟» دېيىشىپ تاپا ـ تەنە قىلدى. مەن: «ھېلىمۇ بىر ھەپتە دەرستىن قالدىم، كەتمىسەم بولمايدۇ» دەپ چىڭ تۇردۇم. قاياقتىندۇر غالىۋاراپ كەلگەن كىچىك ئاچام سالامەتخان قوللىرىنى شىلتىپ: «ھوي، بىز يەرگە چامغۇر كۆممىدۇق، پۈتۈنسۈرۈك ئاچىمىزنى كۆمۈپ قويدۇق. ئەگەر ئۇنىڭ روھى قورۇنمىسۇن دېسەڭ، بىرنەچچە كۈن بولسىمۇ قونۇپ ئاندىن ماڭ! ...» دەپ تۇرۇۋېلىۋالدى. يەتتە نەزىر بېرىلگەن كېچىسى ئۇ مېنىڭ بىلەن مېھمانخانا ئۆيدە بىللە ياتتى. لېكىن، ئىككىنچى كۈنى يېرىم كېچىدە بىر ئېغىر گەۋدە ئۈستۈمگە مىنىۋالدى. ئۇ ئاغزىمنى ئالىقىنىدا چىڭ بېسىۋېلىپ ۋارقىرىغىلى قويمىدى. ئۇنىڭ: «ھەي قانجۇق، دارىلئېيتامدا مېنى رەسۋايىئالەم قىلغىنىڭ ئېسىڭدىمۇ؟ ئەسرۇللا مۇدىر، لېتىپ نۇجۇر، خەلپىدىن دېگەنلەر مېنى تىللاپ پوقىغا كۆمۈۋەتتى... ئەمدى سېنى نومۇستىن ئاغزىڭنى ئاچالمايدىغان، ھەتتا ماڭا يېلىنىپ تېگىدىغان قىلىۋەتمىسەم، غوجالىم ئەللىكبېشى بولماي كېتەي!» دېگەن سۆزىنى ئاڭلىغىنىمدا، ئۇنىڭ نەچچە يىلدىن بېرى ئىچىدە ماڭا غوم ساقلاپ يۈرگەنلىكىنى بىلدىم. مەن قاتتىق بولجۇنۇپ ئۇنى ئۇرماقچى، مورلىماقچى، چىشلىمەكچى بولدۇم. ئەمما، چېكەمگە بىرنېمە شۇنداق قاتتىق تەگدىكى، كۆزلىرىم قاراڭغۇلىشىپ، ئۆزۈمنى بىلەلمەي قالدىم. بىر چاغدا كۆزۈمنى ئاچسام، كۆڭلەك ـ تامباللىرىم سىيرىلغان، ئۇنىڭ

قاپقىم تۇخۇمدەك ئىششىغان ھالدا ياتىمەن، بېشىمدا ھېچكىم يوق. سالامەتخان ئاچامنىڭ ئورنىدا يوتقان - كۆرپىلىرى بوش تۇربىدۇ... ئۇ مېنىڭ كۆزۈم ئۇيقۇغا كەتكەندىلا چىقىپ كەتكەنىكەن. چىراغنى ياندۇرۇپ ئورنۇمغا قاراپلا قورقۇپ چىرقىرىۋەتتىم...

ئۆمەر، بۇ نېمىدېگەن رەزىل دۇنيا! ئادەملەر بولسا ئۇنىڭدىن بەتتەر ئىپلاس ۋە قاباھەتلىك ئىكەن. مېنىڭ بىر تۇغقان قېرىندىشىم بولغان ئاچام مېنى قانچىلىك پۇلغا ياكى نەرسىگە سېتىۋەتكەندۇ؟ تۈنۈگۈن كېچە سالامەتخان ئاچام مەن بىلەن بىللە ياتقاندا قولىدىكى قاشتېشى بىلەزۈكنى كۆرسىتىپ: «ئاچىڭىزدىن قالغان تەۋەررۈك، ئەمدى بۇ سىزگە قالسۇن دەپ غوجالىم ئاكام بەردى» دېگەنىدى. ئۇنىڭ ئاشۇ تاش بىلەزۈككە مېنى تېگىشىۋەتكەنلىكى، ئۆز سىڭلىسىنىڭ ئىپپەت - نومۇسىنى، ئۆمۈرلۈك تەقدىرىنى ساتقانلىقى ئېنىق بولۇپ قالدى. ئادەملەرنىڭ ئادەملىكى بىلەن ھايۋانلىقى ئۇلارنىڭ نەپسىنى يىغىش - يىغالماسلىقىدا مەلۇم بولىدىكەن. ئۇ دادامدەك بىر ئەرگە مېنى تاشلاپ بېرىپ، ئۇنىڭغا ئىشىكنى ئېچىپ بېرىپ چىقىپ كەتكەندە، ۋىجدان ئازابى تارتمىغانمىدۇ؟ يۈرىكى ئېچىشمىغانمىدۇ؟ خۇدادىن قورقمىغانمىدۇ؟...

خوش، ئۆمەر! ناپاك بولدۇم. بۇ پاسكىنا يۈزۈم بىلەن سېنىڭ سەممىي، پاك يۈزۈڭگە قارىيالمايمەن. غوجالىم مېنى تولىمۇ بوزەك چاغلاپتۇ. ئۇ: «يۈزى تۆكۈلگەن يېزا قىزى نومۇس زورىدىن غوۋغا كۆتۈرەلمەيدۇ...» دەپ خاتا ئويلاپتۇ. راست، مەن بۇلغاندىم، شۇڭا كەتمەكچى. ئەمما، كېتىش ئالدىدا شۇنداق چۇقان كۆتۈرىمەنكى، ئۇ ھايۋاننى باغئېرىق، ياقۇم، پەيزىۋاتلاردىلا ئەمەس، بەلكى راۋاچچى بەگلىكىدە، ھەتتا پۈتۈن يەكەن دىيارىدا باش كۆتۈرەلمەس قىلىۋېتىمەن!... ئۇ ئىپلاس ئەھلى جامائەتنىڭ، يۇرتىنىڭ لەنەت - نەپرىتى ۋە قارغىشلىرى ئاستىدا قالسۇن!

خوش، تۆنجى ئىشقىم چېچەكلىرىگە ئاشنا بولغان قويچى يىگىت !»

— مۇناپىق، توڭگۇز ! — ئاقنىياز غەزەپتىن ۋارقىرىۋەتتى، — نومۇس قىلماي ئۆزىنىڭ قېپىنىسىڭلىسىغا چېقىلغىنىنى قارا، ھۇ ھايۋان !

مۇشتلىرى چىڭ تۈگۈلگەن ئاقنىياز خەتنى قاتلاملىرى بويىچە بۇرۇنقىدەك تۇمارچە قىلىپ قاتلىدى. ئۇ خەتنى ئۆمەرگە بېرىش - بەرمەسلىك ھەققىدە خېلىلا ئىككىلەندى، ئەمما يەنىلا بېرىش قارارىغا كەلدى. چۈنكى، ئۆمەر بۇ پاجىئەدىن بەربىر خەۋەر تاپماي قالمايدۇ. لېتىپ ئۇجۇرمۇ ئاسىمگۈلنىڭ خېتى توغرۇلۇق ئۈنىڭغا گەپ قىلىشى مۇمكىن. شۇڭا، خەتنى ئىگىسىگە تاپشۇرماي بولمايدۇ. ئاسىمگۈلنىڭ خېتىنى ئوقۇپ پۈتۈن تېنى لەرزىگە كەلگەن ئاقنىياز ئەسكەرلەر ياتىقىغا كىرىپ ئۆمەرنى باشلاپ چىقتى. ئۇلار ئاتخانىنىڭ تاختاي پەلەمپىيى بىلەن لاپاس ئۈستىگە چىقتى. بۇ ئۇزۇنغا سوزۇلغان لاپاسقا تورۇس بىلەن تەڭ پىچان بېسىلغان بولۇپ، ئات باقارلار ھەر كۈنى تېگىشلىك پىچاننى چۈشۈرۈپ تۇرغاچقا، ئۇ يەر - بۇيەرلىرى كونتەكلىشىپ قالغانىدى. ئاقنىياز بىلەن ئۆمەر يۇمشاق پىچاندا يانمۇيان ئولتۇرغاندىن كېيىن ھەر ئىككىلىسى بىر - بىرىگە قاراپ غەلىتىلا كۈلۈمسىرەپ قويۇشتى. شۇنداقتىمۇ، ئاقنىياز خېلىغىچە گەپ ئاچالمىدى. ئۆمەر ئاقنىيازنىڭ جىددىيلەشكەن چىرايىدىن قانداقتۇر بىر شۇملۇقنىڭ بولغانلىقىنى بىلىپ بولغانىدى.

— ئاقنىياز ئاكا، نەچچە كۈندىن بېرى قاپىقىم تارتىپلا تۇرىدۇ، قانداق گەپ بولسا ئۇدۇللا دەۋەرگىن. مەن بەرداشلىق بېرەلەيمەن.

— ئۆمەر ئۇكا، — ئاقنىياز قولىنى ئۆمەرنىڭ دولىسىغا قويدى، — سەن غەيرەتلىك يىگىت، يەنىلا غەيرەت قىلىپ ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال !

— سىنىڭ كۆزلىرىڭ ماڭا قانداقتۇر بىر شۇملۇقنى دەپ بولدى، ئەمدى چۇقان - سۈرەن كۆتۈرۈشۈمنىڭ هاجىتى قالمىدى. «چىققان كۆز ئورنىغا چۈشمەس» دېگەن گەپ بارغۇ؟!

ئاقنىياز ئېغىر تىنغان هالدا ئايىغى ئۇچىغا باققىنىچە ئاسىمگۈلنىڭ قانداق سەۋەب بىلەن ئۆزىنى دەرياغا تاشلىۋالغانلىقىنى، هازىر ياقۇملۇقلارنىڭ ئۇنىڭ جەسىتىنى ئىزدەۋاتقانلىقىنى ئۆمەرگە دەپ بەردى. ئۆمەرنىڭ چىرايى خۇددى تاش هەيكەلدەك بىردە قارىداپ، بىردە كۆكىرىپ، كۆزلىرى نەگىدۇر قادىلىپ قالدى. ئۇنىڭ چىشلىرى غۇچۇرلاپ، زاڭاقلىرى لىپىلدايتتى. يۈرىكى گاھ بېغىشىدىن ئاجراپ كېتىدىغاندەك تېپچەكلىسە، تۇرۇپلا توختاپ قالغاندەك جىمىپ كېتەتتى، يەنە قايتىدىن كۆكرەكلىرىنى يېرىۋەتكۇدەك بولۇپ گۈپۈلدەپ ئۇراتتى.

— ئۆمەر، بۇ خەتنى ياتىقىڭغا كىرىپ ئوقۇغىن، — ئاقنىياز تۇمارچە خەتنى ئۇنىڭغا سۇندى، — بۇنى ئاسىمگۈل شۇ كېچىسى يېزىپ، لېتىپ نۇجۇرنىڭ ئانىسىغا بېرىپ قويغانىكەن.

ئۆمەر خەتنى گەپ - سۆزسىزلا ئالدى - دە، ئورنىدىن تۇردى. ئۇلار غىچىرلاپ تۇرغان پەلەمپەي ئارقىلىق هويلىغا چۈشتى. ئاقنىياز ئۆمەرگە سەۋر قىلىش، تەمكىن بولۇش، قىزىققانلىق بىلەن ئىش چىقىرىپ قويماسلىق هەققىدە نەسىهەت قىلىپ، ئۇنى ياتىقىغا كىرگۈزۈۋەتتى.

بۈگۈن ئەسكەرلەر جاهانباغدا ئات مەشقى ۋە باشقا جەڭ مەشىقلىرىنى قىلىۋاتاتتى. ئۆمەر ئەتىگەن ئورنىدىن تۇرغاندىلا يۈزى قىپقىزىل ئېسىلىپ، ئىسسىتمىسى ئۆرلەپ قالغانىدى. ئودلىنىكوم شيائېر ئۇنىڭ پېشانىسىنى تۇتۇپ بېقىپ: «سەن بۈگۈن ياتاقتا ئارام ئال!» دەپ ئۇنى قالدۇرۇپ قويدى. ئاقنىيازنىڭ ئودلىنىيەسى بۈگۈن گارنىزون ئىچىدە نۆۋەتچى قاراۋۇللۇقنى ئۆتەۋاتاتتى. شۇڭا، ئۇمۇ ئەتراپنى چارلاپ يۈرەتتى. ئاقنىياز ئەسكەرلەر ياتىقى، ئىشتاب بىناسى، ئاتخانىلارنى ئارىلاپ

www.uyghurkitap.com

چىقىپ، قاراۋۇللارنى كۆزدىن كەچۈرۈپ، ياتىقىغا ئەمدىلا كىرىپ تۇراتتى، ئەسكىرى لو دەن ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ كىرىپ كەلدى. ئۇ جىددىيلەشكەنلىكىدىن خېلىغىچە سۆزلىيەلمەي قالدى.

— ئودلىنىكوم، دوكلات... ئۆمەر توسقىنىمىزغا قارىماي، دەرۋازىدىن ئاتلىق قېچىپ چىقىپ كەتتى.

— ھەرقايسىڭ ئېشەك باقتىڭمۇ؟! — ئاقنىياز غەزەپ بىلەن ۋارقىرىدى، — ئۇ قورالىنى ئاپتۇمۇ؟!

— مۇرىسىدە گېرمانكا مىلتىقى بار.

— ئەمدى ئىزۋوت كوماندىرى لۇ چۇڭيىڭغا، كومروت لۇ كۇنجۇڭغا نېمە دەپ جاۋاب بېرىمىز؟

— بىزمۇ ئۇنى خېلى يەرلەرگىچە قوغلاپ باردۇق، لېكىن يېتىشەلمىدۇق.

ئاقنىياز بىردىنلا ئويلىنىپ قالدى. قاراۋۇللارنىڭ بۇيرۇق قىلغاندا توختىمىغان، بويسۇنمىغان ھەرقانداق ئادەمنى، ھەتتا ئۇ ھەربىي ئەمەلدار بولغان تەقدىردىمۇ ئېتىش ھوقۇقى بار ئىدى. لېكىن، لو دەن ئوق چىقىرالمىغان، چۈنكى ئارىستاشتىكى دەھشەتلىك قىرغىنچىلىقتا ئۆمەر يوتىسى ئېغىر يارىلانغان لو دەننى جەسەتلەر ئارىسىدىن ئاچىقىپ، ئۇنى يۇدۇگىنىچە ئىشتابقا ئەكەلگەنىدى. بۇ سادا، ئاق كۆڭۈل يىگىت يەنىلا ئاشۇ ساخاۋەتنى ئۇنتۇپ قالمىغانىدى. بىراق، لۇ كۇنجۇڭ ئۇنىڭ ئوق چىقارمىغانلىقىنى بىلىپ قالسا، ئۇنى ئېتىۋېتىشتىن يانمايتتى.

— سەن بىلەن قاراۋۇللۇقتا بىللە تۇرغان قۇربانىياز ئىككىڭلار تەڭلا ئوق چىقاردىڭلار، لېكىن تەگمىدى، شۇنداققۇ؟...

— يا... ھە، ھە... شۇنداق، شۇنداق، — گەپنىڭ تېگىنى چۈشەنگەن لو دەن ياتاقتىن قاڭقىغان توپتەك چىقىپ كەتتى. ئارىدىن ھايال ئۆتمەيلا دەرۋازا ئالدىدا ئارقا ـ ئارقىدىن ئىككى پاي ئوق ئاۋازى ياڭرىدى. ئاڭغىچە ئاقنىياز ئاتخانىغا كىرىپ ئېتىنى ناھايىتى چاپسان توقۇپ چىقتى، مىلتىق، قىلىچلىرىنى

ئاستى ـ دە، دەرۋازا ئالدىدا توختاپ، لو دەن بىلەن قۇربانىيازغا:

— كومروت لۇ كۇنجۇڭغا، ئىزۋوت كوماندىرى لى چۇڭيىڭغا مېنى: «ئۆمەرنى قوغلاپ كەتتى» دەپ قويۇڭلار! — دېدى ـ دە، ئېتىغا زەرب بىلەن قامچا سالدى.

بۇ چاغدا ئۆمەر قىپقىزىل قاغا جىگدىلىرى مەرۋايىتتەك ئېسىلىپ كەتكەن چاتقاللىق ھەم توپىلاڭ يوللاردا قارا تەرگە چۆمۈلۈپ كەتكەن ئېتىنى رەھىمسىزلىك بىلەن قامچىلاپ، قۇيۇندەك چېپىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چاقنايتتى. قوشۇمىسىغا يىغىلغان توم قاشلىرى خۇددى ئەجەل سايىسىدەك قاپقارا، سۇرلۇك ئىدى. ئۇنىڭ ئەمدىلا ئېچىلغان كۆكۈچ كالپۇكلىرى ھەم يۇمۇلغان بولۇپ، ئىچىدە نېمىلەرنىدۇر دەپ شىۋىرلايتتى:

— ئاسىمگۈل، ئاھ ئاق كۆڭۈل ئاسىمگۈل! سەن يەنىلا ساددىلىق قىپسەن. غوجالىمدەك قاباھەتلىك مەلئۇنلارنى قارغاپ ئۆلتۈرەلەيتتىڭمۇ؟ ئۇلار ئەل ـ جامائەتنىڭ قارغىشلىرىدىن قورقۇپ كېتەتتىمۇ؟ ياق! ئۇلارنى پەقەت بىر پاي ئوقلا جەھەننەمگە ئۇزىتالايدۇ... بىلەمسەن، غوجالىم، كىچىك ئاچاڭ سالامەتخانلار ئەمدى ئۆلۈمگە مەھكۇم بولغان لەنىتىلەر! ئۇلارنىڭ لەختە ـ لەختە، چىلىق ـ چىلىق قانغا چىلىشىپ تۇرغان ھالىتىنى كۆرگىنىمدىلا، ئاندىن ساڭا: «قويىچى قىز ئاسىمگۈل، خاتىرجەم يات، جايىڭ جەننەتتە بولسۇن! ...» دېيەلەيمەن.

ئۆمەر كەنتكە كىرىش بىلەنلا ئاسمانغا قارىتىپ بىرنەچچە پاي ئوق چىقاردى. كىشىلەر پاتىپاراق بولۇشۇپ يۈگۈرۈشمەكتە ئىدى. بىرمۇنچە كىچىك بالا، يېزا ياشلىرى توپ ـ توپ ـ توزانلارنى پۇرقىرىتىپ يۈگۈرۈپ غوجالىمنىڭ ئۆيىگە تەرەپكە قاراپ ئېغىشتى. ئۆمەر ئېتىنى دىۋىتىپ بىرنەچچە قەدەمدە بىر قېتىم ملتىق زاتورىنى شاراقلىتىپ «گۇم، گۇم» قىلىپ ئوق چىقىرىپ ماڭاتتى. ئۇ غوجالىم ئەللىكبېشىنىڭ دەرۋازىسىنى ملتىق

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

پايىنىكىدە ئۆرۈپ ئاچقاندىن كېيىن ئات بىلەنلا ھويلىغا كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىۋالغان بىر توپ ياشلار ۋە بالىلار ھەر قېتىم مىلتىق ئېتىلغاندا، باشلىرىنى تۇتۇپ ئولتۇرۇۋالاتتى ياكى تام تۈۋىگە قاراپ قاچاتتى.

— غوجالىم، چىق بۇياققا ! — ۋارقىرىدى ئۆمەر بىر قولىدا مىلتىقنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، — ئەگەر چىقمايدىغان بولساڭ، ئۆيۈڭگە ئوت قويۇۋېتىمەن !

ئۆمەر ئۆيىنىڭ دېرىزىسىگە قارىتىپ بىرنەچچە پاي ئوق ئاتتى، دېرىزىنىڭ ئەينەك، رامىلىرى پارچىلىنىپ چۈشتى. شۇ چاغدىلا غوجالىم ئۆيدىن ئۆمىلەپ چىقتى ۋە ئاتنىڭ ئالدىدا تىزلاندى:

— جېنىم ئۇكام ئۆمەر ! ...

— ئىپلاس ! — ئۆمەر گۈملا قىلىپ ئېتىۋىدى، غوجالىمنىڭ چوققىسىغا قوندۇرۇۋالغان دوپپىسى ئۇچۇپ كەتتى، — كىم سېنىڭ ئۇكاڭ ئىكەن؟!

— ئۆمىراخۇن، بىر قوشۇق قېنىمدىن كەچكىن، — غوجالىمنىڭ كۆزىدىن ئېقىۋاتقان ياش، بۇرنىدىن ئېقىۋاتقان پوتلىلار ئېڭىكىنى بويلاپ سارقىۋاتاتتى، — مەن پوق يەپتىمەن... مەن ئازدىم...

— يېتىم - يېسىر، ئىگە - چاقىسىز، ياۋاش - ئاجىزلارنى ئاياغ ئاستى قىلساڭ، ئىگىسى يوق، سورىقى يوق جاھانمىكەن بۇ؟... — ئۆمەر بىر تىزىق ئوقنى مىلتىققا قارسلا قىلىپ سالدى - دە، گۈم - گۈم قىلىپ ئېتىشقا باشلىدى، غوجالىمنىڭ ئىككى يېنىدىن توپىلار پۇرقىراپ ئۇچۇپ چىقتى. بۇ دەھشەتلىك ئاۋازدىن چۆچۈپ كەتكەن ئادەملەر ۋارقىراشقىنىچە ھويلىنىڭ بۇلۇڭلىرىغا قاراپ قاچتى. غوجالىممۇ قورققىنىدىن ئىشتىنىغا سىيىۋەتتى.

— ۋايجان ! ... — غوجالىم توپىغا پۇچىلاندى، — ماڭا رەھىم قىل، مەن توۋا قىلدىم... مىڭ توۋا، ئۇنىڭ توۋا !...

— سەن جاھاننى توۋۇنغا توشقۇزۇۋەتسەڭمۇ، ئاسىمگۇل ئەمدى تىرىلىپ قايتىپ كەلمەيدۇ، مەنمۇ قېنىڭنى تۆكۈپ قىساس ئېلىشتىن يانمايمەن!

— جېنىم ئۆمەراخۇن، — غوجالىمنىڭ يۈزى پاتقاق بولۇپ كەتكەنىدى، — ئاسىمگۇل: «مېنىڭ قاتىللىرىم زىناخور غوجالىم، مېنى بىر بىلەزۈككە سېتىۋەتكەن ئاچام سالامەتخان» دەپ پۈتۈن راۋاچچىنى نەچچە ئايلىنىپ، مەسچىت، مەكتەپ، مەھەللىلەردە ۋارقىراپ، چۇقان كۆتۈرۈپ مېنى نومۇستىن ئۆلتۈردى. شۇمۇ يەتمەمدۇ؟

— ياق! — ئۆمەر زاتورنى قايرىدى، — سېنى لەختە - لەختە قان ئىچىگە چىلاپ قويىمەن. شۇ چاغدىلا ئاسىمگۇل ئۇ دۇنيادا خاتىرجەم ياتىدۇ. ئېيتە قېنى، باشتا نەرىگە ئاتاي؟ تاز كاللاڭنى بەش پارە قىلىۋېتەيمۇ ياكى يۈرىكىڭنى تىتىۋېتەيمۇ؟

ئۆمەر مىلتىقنىڭ قاپقارا ئەجەل تۆشۈكىنى غوجالىمنىڭ مېڭىسىگە توغرىلىدى. غوجالىم چىرقىرىغىنىچە باغ تەرەپكە قاراپ قاچتى ۋە گۈم قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ پۈتلىشىپ يىقىلىپ، يىقىلغان يېرىدىن يەنە ئۆمىلەپ قوپۇپ باغنىڭ ئىشىكىدىن كىرىپ كەتتى. ئۆمەرمۇ ئېتىنى بىر كىچىك بالىغا تۇتقۇزدى - دە، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئىز بېسىپ قوغلاپ كىردى.

— زىناخور غوجالىم، ئاچ كۆز جالاپ سالامەتخان! بۈگۈن ئىككىڭنىڭ قېنىنى ئىچىمەن!

باغنىڭ تېمىغا ئىككى قېتىم يامىشىپ چىقالمىغان غوجالىم تامغا ئۈچىنچى قېتىم ئەمدىلا ياماشقانىدى، گۈم قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئۇنىڭ يوتىسىدىن قان بۇلدۇقلاپ ئېتىلىپ چىقتى. ئۇ غەلىتىلا ھۆركىرەپ، تامدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ يەردە ئۇلتۇرۇپ قالدى. ئۇ ئىككى قولىدا يوتىسىنى چىڭ قاماللىغىنىچە تاماشا كۆرۈۋاتقان ئالىماندىن مەدەت تىلىدى:

— جامائەت، مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىدىغان ئوخشايدۇ... بىر ئارا تۇرساڭلارچۇ؟!

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— سېنى قوتقۇزىدىغانلارنىڭ جېنى ئون بولسا قېتى مەيدانغا چۈشسۇن !

ئۆمەر ئىككىنچى قېتىمدا غوجالىمنىڭ بىلىكىگە قارىتىپ ئاتقانىدى، ئوق ئۇنىڭ كۆڭلىكىنىڭ يېڭىنى تېشىپ ئۆتتى ـ يۇ، بىلىكىنى زەخىملەندۈرمىدى. چىرايىدا قان دىدارى قالمىغان غوجالىم ئۆمەرنىڭ ئۆزىنى قىيناپ ئۆلتۈرمەكچى ئىكەنلىكىنى بىلىپ قالدى. شۇڭا، ئۇ ئاخىرقى قېتىم يەنە يېلىندى:

— ئۆمەراخۇن، مەن ئۆي، جاي، باغىبارانىڭ، مال ـ دۇنيالىرىمنى، زادى نېمىنى تەلەپ قىلساڭ، شۇنى بېرەي...

— ئۇنداق بولسا ياخشىغۇ؟ مەن پەقەت سېنىڭ جېنىڭنى، ئىت جېنىڭنىلا تەلەپ قىلىمەن.

ئۆمەر مىلتىقىنى غوجالىمنىڭ نەق يۈرىكىگە توغرىلىدى. باغ ئىچى گۆرىستان جىمجىتلىقىغا چۆمگەن بولۇپ، توپلاشقانلارنىڭ تىنغىنىمۇ ئاڭلانماي قالدى. ئۆمەرنىڭ بىگىز بارمىقى زامۇكنى ئاستا ـ ئاستا بېسىۋاتاتتى. مىلتىق گۈم قىلىپ ئېتىلدى، ئەمما ئوق هاۋاغا ئۇچۇپ كەتتى، چۈنكى ئاقنىياز يېتىپ كېلىپ مىلتىقنىڭ ئىستوۋۇلىغا ئۇرۇۋەتكەنىدى.

— ئاقنىياز ئاكا، سەن؟...

— بولدى قىل ! قاراپ باقە قېنى؟

ئۆمەر قايتىلاپ قارىغىنىدا، ئون ياشلاردىن ئېشىپ قالغان بىر قىز بىلەن بىر ئوغۇل غوجالىمنى قۇچاقلىۋالغانىدى. بۇ ئەسنادا باغقا بىر چوكان ۋارقىرىغىنىچە يۈگۈرۈپ كىردى:

— ۋاي خۇدايىم، سالامەتخان ئۆلۈپتۇ ! ئۆگزىدىن يىقىلىپ چۈشۈپتىكەن، بويىنى سۇنغان چېغى...

— ئۆگزىگە يوشۇرۇنۇش ئۈچۈن چىققان بولغىيدى؟ — دېدى كىمدۇر بىرى.

— مىلتىق ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئۆگزىگە قېچىپ چىقىپتۇ، ئاندىن ئۇ تەرەپتىكى ئۆگزىگە قاراپ سەكرەپتىكەن، ئارىلىقتىكى

لاي ئويمانغا بىشچە چۈشۈپ كېتىپتۇ...

— خۇدايىم يامانلارنىڭ جاجىسىنى ئاشۇنداق بېرىدۇ، — دېدى ئابايىقى ئادەم ساقىلىنى سىيپاپ، — ئاسىمگۈل ئەجەب يېقىشلىق، شەرم - ھايالىق بولغاندى، ئەجەبمۇ ياش كەتتى...

ئاقنىياز ئۆمەرنى ئالدىغا سېلىپ يولغا چىقتى. ئۇلار ياقۇم، باغئېرىقلاردىن ئۆتۈپ، چەكسىز كەتكەن شاللىقلارغا يېتىپ كەلگۈچە گەپ قىلىشمىدى. پەقەت ئاگان - ئاگاندا ئاتنى «چۇھ» دېگەن ئاۋاز ياكى قامچىنىڭ «شىپ» قىلغان ئاۋازىلا ئاڭلىناتتى. ئۆمەرنىڭ يۈزىدىن يۇمىلاپ چۈشۈۋاتقان كۆز ياشلىرىنى كۆرۈپ، ئاقنىيازنىڭ كۆڭلى بىرقىسمىلا بولۇپ قالدى. ئەلۋەتتە، بالىلىقىدىن تارتىپ بىللە قوي بېقىپ، جاپا - مۇشەققەتنى تەڭ تارتىپ، يېتىمچىلىكتە بىللە چوڭ بولغان بۇ بىر جۈپ قىز - يىگىتنىڭ مۇھەببىتى دەسلىپىدە بالىلىق دوستلۇقتىن باشلانغان غۇبارسىز، چىن سۆيگۈ ئىدى. ئەمما، ئۆزلىرىنى ھېچكىمگە تەڭ قىلمايدىغان يەرلىك خاقانلار زومىگەرلىك قىلىپ، ئۇلارنىڭ كەلگۈسىنى، ئارزۇ - ئىستەكلىرىنى پايخان قىلىۋەتكەنىدى. بۇ كۆلپەتلىك ئايرىلىش بولۇپ، ئاچچىق كۆز ياشلىرىنى تۆكۈشكە ئەرزىيتتى. شۇڭا، ئاقنىياز ئۆمەرنى ئەيىبلىمەكچى بولغان نىيىتىدىن ياندى. شۇنداقتىمۇ، ئۇ بەزى گەپلەرنى ئەسكەرتىپ قويمىسا، لودەن بىلەن ئۆزىنىڭ جازاغا ئۇچرايدىغانلىقى ئېنىق ئىدى.

— ئۆمەر، سەن قېچىپ چىققاندا، — ئاقنىياز ئۇنىڭ كۆزلىرىگە مەنىلىك قاراپ قويدى، — لو دەن بىلەن قۇربانىياز ئارقاڭدىن ئىككى پاي ئوق ئاتتىمۇ دەيمەن؟

— ئاقنىيازكا، خاتىرجەم بولۇڭ! مەن ئۇلارنى ھەرگىز جازاغا قويمايمەن.

— ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى سېنىڭ ياخشى بۇرادەرلىرىڭ بولغاچقا، ئۇلارنىڭ تۈزۈمگە خىلاپلىق قىلغانلىقىنى ئۇنتۇپ قالمىساڭلا بولدى.

www.uyghurkitap.com

— ئاقنىيازكا، مېنى باغلاپ قويۇڭ! شۇنداق قىلسىڭىز، ھەربىي تۈزۈم بويىچە ھەر ئىككىمىزنىڭ يۈزى يورۇق بولىدۇ.

— ئەسلىدە شەھەرگە كىرىش ئالدىدا شۇنداق قىلاي دېگەنىدىم، — ئاقنىياز يەرگە چۈشۈپ ئېگەرنىڭ ئارقىسىدىكى ئارغامچىنى ئالدى، ئاڭغىچە ئۆمەرمۇ ئاتتىن سەكرىدى، — تاسادىپىي لۇ كۇنجۇڭ ئارقىمىزدىن ئادەم ئەۋەتىپ قالغۇدەك بولسا ئۇلگۈرەلمەي قالمايلى.

ئاقنىياز ئۆمەرنى چەمبەرچاس باغلىغاندىن كېيىن ئاتقا يۆلەپ چىقاردى. بىرەر يەرلىرىنىڭ چىڭ بوغۇلۇپ قىلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئارغامچىنىڭ ئۇ يەر - بۇ يەرلىرىنى تارتىشتۇرۇپ كۆردى، ئاندىن ئۆمەرنىڭ ئېتىنىڭ چۇلۇۋۇرىنى ئۆزىنىڭ ئېتىنىڭ قوشقۇن تاسمىسىغا باغلىغاندىن كېيىن يولغا چىقىشتى.

— ئاقنىيازكا، بىز بىر ئىشنى سەل چالا قىلغاندەك تۇرىمىز.

— قانداق دەيسەن؟

— ئاسىمگۈلنىڭ ئۆلۈم خەۋىرى بىلەن خېتىنى ماڭا كىم يەتكۈزگەن بولىدۇ؟

— بۇنى يادىمغا سېلىپ ئوبدان قىلدىڭ، — ئاقنىياز قامچىنىڭ دەستىسىدە گەجگىسىنى تاتىلىدى، — لۇ كۇنجۇڭ مېنىڭدىن گۇمان قىلغىلى ئارانلا تۇرىدۇ. شۇڭا، لىبىتىپ نۇجۇر يەتكۈزدى دېسەڭ قانداق؟ قالغان ئىشلارنى مەن توغرىلايمەن.

— بولىدۇ.

بۇ ئەسنادا ئۇلارنىڭ ئالدىدىن بىر توپ ئاتلىق ئەسكەر توپا - توزان كۆتۈرۈپ چىقىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ ئۆمەرنى تۇتۇش ئۈچۈن كېلىۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى. تۆمۈر ئېغىزدۇرۇقلىرىنى كاراسلىتىپ چاپناپ كېلىۋاتقان ھەربىي ئاتلار بىرەر قاچقۇننى تۇتۇش ياكى جەڭگە كىرىش پەيتلىرىدە جىددىيلىشىپ، بىر - بىرىگە يول بەرمەي، چاپچىپ ھەم پۇشقۇرۇپ، قومۇش

قوْلاقلىرىنى شىڭتايتىپ، ھازىرقىدەك جانلىنىپ كېتەتتى. يېتىپ كەلگەنلەر ئات ئۈستىدە چىرماپ باغلانغان ئۆمەرنى كۆرۈپ لاسىدە بولۇپ قېلىشتى. چۈنكى، بۇنداق ھەرىكەتلەر ئەسكەرلەر ئۈچۈن جانلىق ۋە ئەمەلىي مەشىق بولۇپ، بەزىلىرى مۇنداق ئىشلارنى خىزمەت كۆرسىتىش پۇرسىتى دەپ بىلىشەتتى.

— ئودلىنىكوم ئاقنىياز، — دېدى ئاتتا سىڭارىيان ئولتۇرغان جوڭ شۆلياڭ ئىسىملىك بىر يىگىت، — بۇ قېتىم قاچقۇن ئەسكەرنى تۇتۇپ كېلىپ بىر خىزمەت كۆرسەتتىڭ - دە! لۇ كوْنجوْڭ كومروتنىڭ جادۇلىرىمۇ قائىسراپ قالغاندى.

— بۇرادەرلەر، ئۇ قاچقان، لېكىن قاچقۇن ئەسكەر ئەمەس! — ئاقنىياز قامچىسىنى شىلتىدى، — ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن راۋاچچى بەگلىكىگە بارغانلىقىنى ھەم ئۇ يەردە جودا كۆتۈرگەنلىكىنى كېيىن بىلىپ قالىسىلەر.

— ئۇنىڭغا تولا چاپان ياپىمىساڭ قانداق! — دېدى جوڭ شۆلياڭ دىمىقىدا خىڭىلداپ، — بۇ گېپىڭگە كومروتمۇ بەرىبىر ئىشەنمەيدۇ.

جوڭ شۆلياڭ ياغاق يۈز، قىزىل بۇرۇن، بىر كۆزى جىرتاق، يىگىرمە توققۇز ياشلارغا كىرگەن، ئېگىز، ئورۇق يىگىت بولۇپ، لۇ كوْنجوْڭنىڭ چاپارمەنلىرىدىن ئىدى. ئورۇش، چېپىش، ئېسىش، ئۆلتۈرۈش دېسە، ئۇنىڭ جېنى ياشىرىپ كېتەتتى. تېخى ئۇنىڭ ياتاق، ئاشخانا، مەشىق مەيدانلىرىدا بولۇۋاتقان گەپلەرنى تىڭتىڭلاپ، ئەسكەرلەرنى يۇقىرىغا چاقىدىغان ھۈنىرىمۇ بار ئىدى. ئۇ چاقىدىغان بىرەر گەپ ياكى ئىش تاپالمىغاندا، باشلىقلارنىڭ بۆلۈملىرىگە «پالانى - پالانى ئەسكەرلەر ئۇيغۇرچە گەپ قىلىشتى» دەپمۇ مەلۇم قىلىپ كىرەتتى. بۈگۈن ئاقنىيازنىڭ ئۆمەرنى باغلاپ تۇتۇپ كېلىشى ھەم ئۇنى ئاقلىشى جوڭ شۆلياڭنىڭ ئادەم قىيناپ ھۇزۇرلىنىدىغان خۇمارىغا بەرھەم بەرگەندەك قىلاتتى. شۇڭا، ئاقنىياز «ئاناڭنى ! ...» دېگىنىچە بوينىنى تولغاپ ئېتىغا قامچا سالدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئاقنىيازنىڭ ئەنسىرەۋاتقىنى — گارنىزونغا كىرەر - كىرمەيلا لۇ كۇنجۇڭنىڭ قولىغا چۈشۈپ قېلىش ئىدى. ئەگەر شۇنداقلا بولسا ئۇ ئۆمەردىن كونا ئۆچىنى ئالماي قويمايتتى. ئۆمەرنىڭ ئەسكەرلەرنى باشلاپ كىرىپ، خوۋ يادۇڭغا داد ئېيتقان ئىشى ھازىرغىچە ئۇنىڭ قارا كۆڭلىدىن كۆتۈرۈلمىگەنىدى.

ئۆمەرنى ئوتتۇرىغا ئېلىپ كەلگەن ئاتلىق ئەسكەرلەر گارنىزونغا كىرگەندە، كۈن ئولتۇراي دەپ قالغانىدى. ئاتلارنىڭ تاپۇر - تۇپۇر ئاۋازلىرىنى ئاڭلىغان لۇ كۇنجۇڭ قاياقتىندۇر پەيدا بولدى. ئەمما، ئۇنىڭغا سوئىدىشىپلا يېتىپ كەلگەن لو دەنمۇ ئاقنىيازغا چاس بېرىپ دوكلات قىلدى:

— دوكلات! پولكوۋنىك خوۋ يادۇڭ: «ئۆمەرنى تۇتۇپ كەلگەن ھامان مېنىڭ يېنىمغا ئەكىرىڭلار!» دەپ بۇيرۇق قىلغانىدى.

— نېمە؟ — لۇ كۇنجۇڭنىڭ كۆتمەك قاشلىرى سەكرىدى، — خوۋ پولكوۋنىك راستتىنلا شۇنداق دېدىمۇ؟ ئۇ ئۆمەرنىڭ قاچقانلىقىدىن قانداق خەۋەر تېپىپتۇ؟

— دوكلات، كومروت! ئۆمەر قاچقاندا، قاراۋۇللار ئىككى پاي ئوق چىقارغانىدۇق، خوۋ پولكوۋنىك ئوق ئاۋازىنى ئاڭلاپ يۈگۈرۈپ چىقتى. ئۇ ئۆمەرنىڭ قاچقانلىقىنى ئاڭلاپلا، شۇنداق دېگەن. ئۇ چاغدا سىز جاھانباغدا ئەسكەرلەرنى مەشىققە سېلىۋاتاتتىڭىز.

— بولدى، بولدى، نېمانداق قۇمدەك گەپ قىلىدىغان نېمە سەن؟ — لۇ كۇنجۇڭ ئاياغ ئاستىغا شالاقىدە تۈكۈردى - دە، ئارقىغا بۇرۇلۇپ كېتىپ قالدى. بۇ ئەسنادا خوۋ يادۇڭنىڭ ئېگىز قامەتلىك گەۋدىسىمۇ ئىشخانا پەلەمپىيى ئۈستىدە كۆرۈندى. ئۇ مايسا رەڭ ئىشتان، ئاق كۆڭلەك كىيگەن بولۇپ، قاپقارا چاچلىرى كەينىگە تارالغانىدى. خوۋ يادۇڭ سالماق قەدەم تاشلاپ كېلىپ، باغلاقلىق ئۆمەرگە مىختەك قادالدى:

— سېنى ئوقۇغان، خېلى بىلىملىك بالا ئىكەن دېسەم،

ئۈمىدىمنى ئەجەب يەردە قويدۇڭا ! ...

— دوكلات، پولكوۋنىك ! مېنىڭ بېشىمغا كەلگەن ئېغىر كۈن سىزگە كەلسە، سىزمۇ شۇنداق قىلغان بولار ئىدىڭىز.

— پاھ، يوغان گەپ قىلىشقىلا تۈرەلگەن بالىمۇ سەن؟ — خوڭ پولكوۋنىكنىڭ قاشلىرى يىمىرىلدى، — مېنى ئۆتكەنكىدەك يەنە كەچۈرۈۋېتىدۇ دەپ ئويلاپ قالما. مېڭىڭلار، ئۇنى ئىشخانامغا ئەكىرىڭلار.

خوڭ يادۇڭ ئارقىدا قېلىپ ئاقنىياز بىلەن نېمىلەرنىدۇر دېيىشىپ بىرئاز هايال بولغاندىن كېيىن ئىشخانىسىغا كىردى. ئۇ ئۆمەرنى كۆزىتىپ تۇرغان ئىككى ئەسكەرگە: «ئۇنى يېشىۋېتىڭلار !» دېگەندىن كېيىن ئۇستىلىگە كېلىپ ئولتۇردى، ئاندىن ئىككى ئەسكەرگە قاراپ، چىقىپ كېتىش ئىشارىسى قىلدى. خوڭ يادۇڭ ئىشخانا ئوتتۇرىسىدا تىككىدە تۇرغان ئۆمەرگە خېلى تىكىلىپ قارىغاندىن كېيىنلا، بىلىنەر - بىلىنمەس كۈلۈپ قويدى.

— قاراۋۇللار سېنى قاچتى دېگەندە غەزىپىمنى باسالماي قالغانىدىم، — خوڭ يادۇڭ گېلىنى قىرىپ قويدى، — بىراق سېنىڭ قىز دوستۇڭنىڭ ئاياغ ئاستى قىلىنغانلىقىنى ئاڭلاپ، كۆزۈڭگە هېچنېمە كۆرۈنمىدى، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق، پولكوۋنىك !

— ئەمما، هەربىي ئىنتىزامنى بۇزغانلىقىڭغا ئىقرارمۇ سەن؟

— ئىقرارمەن، هەرقانداق جازاغا تەييارمەن !

— ياخشى، ياخشى. ئەسكەر دېگەن مانا شۇنداق جىگەرلىك بولۇشى كېرەك ! — خوڭ پولكوۋنىك ئۆمەرنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىپ يۈرۈپ گەپ قىلماقتا ئىدى، — سەن هېلىقى ئەبلەخنى تۆت - بەش قېتىم ئېتىپ، يارىدار قىپسەنۇ، بىراق جان يېرىگە تەگكۈزەلمەپسەن. دەپ باققىنا، قارىغا ئالالمىدىڭمۇ ياكى قورقتۇڭمۇ؟ ئىچىڭ ئاغرىپ قالدىمۇيا؟

— دوكلات، پولكوۋنىك ! قارىغا ئالالمىغان گەپ ئەمەس، — دېدى ئۆمەر ھۆرمەت بىلەن، — قورقۇنچاق ئادەم ئاللانىڭ ئەڭ ناباب بەندىسىدۇر. دۈشمىنىگە ئىچ ئاغرىتمىش بولسا ئۆز ئۆلۈمىنى چىللىغانلىق بىلەن باراۋەر. پەقەت ئۇنى قىيناپ - ئازابلاپ ئۆلتۈرۈشنى ئويلىغانىدىم، خالاس !

— يارايسەن يىگىت ! ئەر كىشىدە ئەر كىشىنىڭكىدەك يۈرەك بولۇشى كېرەك ! — خۇڭ يادۇڭ ئالىقىنىنى قىلىچتەك قىلىپ ئويناتتى، — بۇ قېتىم ھەربىي ئىنتىزامنى بۇزغانلىقىڭ ئۈچۈن، ساڭا ئون كۈنلۈك قاماق جازاسى بېرىمەن، گارنىزون جازا بۆلۈمىگە بېرىپ ئۆزۈڭنى مەلۇم قىل.

— خوپ ! ...

سەككىزىنچى باب

قوشراپقا سەپەر

ئۇن كۈنلۈك جازا مۇددىتىنى تۈگىتىپ چىققان ئۆمەر ھېچكىم بىلەن ئارىلاشماي، كۈنلىرىنى بىر ئۆيدە، بىر تۈندە ئۆتكۈزدى. ئاسىمگۈل ئۈنىڭ كۆز ئالدىدىن زادىلا كەتمىدى. ئۇن كۈنلۈك سولاق جەريانىدىمۇ ئۇ قاراڭغۇ كامېردا تورۇسقا بىر قارىغانچە قاچانلاردا ئىشىك تاراقلاپ ئېچىلىپ تاماق توشۇغۇچى قېرى ئەسكەرنىڭ كىرىپ كەلگەنلىكىنىمۇ تۇيماي ياتتى. ئۈنىڭ خىيالىدىن شىڭلۇجى جاڭگاللىقى، مەرىشىۋاتقان قوي - ئۆچكىلەر، قېرى توغراقتىكى پىنھان «ھۇجرا»، قۇمغا كۆمگەن كاۋا، توخۇ، كەپتەرلەر، بايلارنىڭ تۈڭلۈكلىرىدىن ئوغرىلاپ يېگەن نېمەتلەر، يۇزىگە كاۋا سۇۋۇيۇەتكەن تولىمۇ ئوماق سەھرا قىزى... جىگەرلىك، ئاق كۆڭۈل قويچى بالا يۇسۇپ... قىسقىسى، ھەممە - ھەممە ئىش بىر - بىرلەپ ئۆتەتتى. ۋادەرىخ! ئەجەب كۆڭۈللۈك چاغلار ئىكەن ئۇ! ... مېيىپ زىياخاننى ئۇنىڭغا مەجبۇرىي نىكاھ قىلىپ قويۇشقىنىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، باشقىلىرى ئۆمەرنىڭ يۈرىكىگە مەڭگۇ ئۆچمەس گۈل - چېچەكلەرنى چېكىپ ئۆتۈپتۇ. «مەن سېنى ئاكا دېسەمغۇ بولار؟»، «ئاچامنىڭ خورلۇقلىرىدىن كۆرە سېنىڭ تايىقىڭنى خالايمەن»، «سەن قويچىغا ئوخشايسەن...» دېگەندەك بالىلىق ئىلتىجالىرى، «ساڭا بىرەر ئىش بولۇپ قالسا، مەن يەكەن دەرياسىغا ئۆزۈمنى تاشلايمەن»، «ئەپەندى دېگەنمۇ قېلىن بولىدىكەن، مانتا شوپۇلاپ

يۈرمەڭلار يەنە دېمەمدۇ...»، «بىر ـ بىرىمىزنى سېغىنغاندا، ئىككى بارمىقىمىزنى لەۋلىرىمىزگە باساق... ھېلىقى نازۇك شېرىن ھالەت تەكرارلىنىدۇ...» ــ مانا بۇلار رەسىدىلىك بوستانلىرىغا ئەمدىلا قەدەم قويغان ئاسىمگۈلنىڭ تىلەكلىرى، ئىدالىرى ئىدى. شۇنداق، ئۇنىڭ ھەربىر سۆزى ۋە خۇلقى، كۈلۈشلىرىدىن كۆز يېقىشلىرىغىچە، نازلىق سۆيۈشلىرىدىن دومسىيىشلىرىغىچە... ھەممە ـ ھەممىسى ئۆمەرنىڭ كۆز قارىچۇقلىرىغا سىڭىپ كەتكەنىدى. ھازىر ئۇنىڭ قەلب ئاسمىنىدىن بىر يورۇق يۇلتۇز كۆچكەندەك، كۆڭۈل بېغىدىن بىر ناتىۋان قۇش ئۇچۇپ كەتكەندەك بولۇپ، يۈرەك قەسرى قۇرۇقدىلىپ قالغانىدى. ھازىر ئۇنىڭغا ھەممە نېمە مەنىسىزدەك، ياشاشنىڭ ئۆزىمۇ ئاۋارىچىلىكتەك تۇيۇلماقتا ئىدى. شۇڭا، ئۇنىڭ ئەسكەرلەر ئارىسىدا بولۇۋاتقان كۇسۇر ـ كۇسۇرلارغا قۇلاق ياپتى، ئەپقاچتى گەپلەر بىلەنمۇ پەرۋايى پەلەك ئىدى. ئەسكەرلەر ئىچىدە دۆلەت ئارمىيەسىنىڭ ئىچكى ئۇرۇشتىكى مەغلۇبىيەتلىرى، كوممۇنىستلار بارغانسېرى زورىيىپ، ئازاد رايونلارنىڭ كېڭىيىۋاتقانلىقى، ئىلى ئۇچ ۋىلايەت ئارمىيەسىنىڭ شىنجاڭدىكى گومىنداڭ دائىرىلىرىنى ئامالسىز ھالەتكە چۈشۈرۈپ قويۇۋاتقانلىقى، ھازىر تاشقورغاندىمۇ پارتىزانلارنىڭ قايتىدىن ئۇيۇشۇۋاتقانلىقى توغرىسىدىكى گەپ ـ سۆزلەر تىلدىن ـ تىلغا كۆچۈپ يۈرەتتى. تېخى بۇلار ئاز كەلگەندەك، نەچچە كۈندىن بېرى: كوممۇنىست باندىتلىرى ياكى ئىلى ئوغرىلىرى بولسۇن، قايسىسىلا بۇ يەرلەرگە كەلسە، گومىنداڭغا ئەسكەر بولدۇڭ دەپ، ئاتىدۇ، چاپىدۇ، كۆيدۈرىدۇ، ئاسىدۇ... دېگەندەك قورقۇنچلۇق گەپلەرمۇ تارقىلىشقا باشلىدى. شۇنىڭدىن باشلاپ ئەسكەرلىكتىن قېچىش دولقۇنى يەنە كۆتۈرۈلدى. قەشقەر، ئاقسۇ، كۇچا، قاراشەھەر، كورلا، توقسۇنلاردىن كەلگەن ئەسكەرلەر ئۆز يۇرتىغا قاچسا سۇسىز چۆللەردىن چىقالماي بەربىر ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىنى بىلىپ، يەكەننىڭ كاچۇڭ، چىمدۇ، كەندىلىك،

قىزىلقىر قاتارلىق تاغلىق يۇرتلىرىغا بېرىپ يوشۇرۇندى. يەنە بەزىلىرى تاشقورغاندا قايتىدىن باش كۆتۈرۈپ، گومىنداڭنى ئۇ يەر، بۇ يەرلەردە پاراكەندىچىلىككە سېلىۋاتقان پارتىزانلارنىڭ توپىغا قوشۇلۇپ كەتتى. ئەسكەرلەر ئىچىدە ۋەھىمە تارقىتىپ، ئۇلارنى قېچىشقا مەجبۇر قىلىۋاتقان بۇنداق خەۋەرلەرنىڭ نەدىن كېلىۋاتقانلىقى قاتتىق سۈرۈشتە قىلىنغان بولسىمۇ، گومىنداڭ باش قوماندانلىق ئىشتابى بۇ توغرۇلۇق ھېچقانداق يىپ ئۇچىغا ئېرىشەلمىدى. لېكىن، «چىراغ تۈۋى قاراڭغۇ» دېگەندەك، بۇ خەۋەرلەرنىڭ خۇڭ يادۇڭ پولكىنىڭ خەنزۇ ئەسكەرلەر ئۈچىنچى روتىسىدىن چىقىۋاتقانلىقى دائىرىلەرنىڭ ئۇخلىسا چۈشىگىمۇ كىرمەيتتى. بۇ ئاي، بۇ كۈنلەردە ئۈچىنچى روتا ئەسكەرلىرى خېلىلا كۆپىيىپ قالغانىدى. چۈنكى، پولكوۋنىك خۇڭ يادۇڭ «قەشقەر ھەربىي رايونىدىن يۆتكىلىپ كەلگەن»، «خوتەن پولكىدىن، ئائىلىسى يەكەندە»، «مەكىتنى قوغداۋاتقان ياردەمچى قىسىمدىن» دېگەندەك تونۇشتۇرۇشلارنى كۆتۈرۈپ كەلگەن، ئەمەلىيەتتە نەدىن كەلگەنلىكى ئېنىق بولمىغان خەنزۇ ئەسكەرلەرنى قوبۇل قىلىۋېرىپ، ئۇلارنى ئۈچىنچى روتىغا ئۆتكۈزۈپ بەرگەنىدى. ئۈچىنچى روتىنىڭ كوماندىرى جاڭ لياڭمۇ ئۇلارنى نېرى - بېرىسىنى سۈرۈشتە قىلمايلا، قىزغىن كۈتۈۋېلىپ ياتاق، تاماقلىرىنى دەرھال ئورۇنلاشتۇرۇپ بېرەتتى. ھەر خىل تونۇشتۇرۇشلارنى كۆتۈرۈپ كەلگەن بۇ ئەسكەرلەرنىڭ زادى كىم ئىكەنلىكىنى خۇڭ يادۇڭ ئۆزىمۇ بىلمەيتتى. ئۈچىنچى روتىنىڭ كوماندىرى جاڭ لياڭمۇ خۇددى دۈم كۆمتۈرۈپ قويغان قازاندەك، ئىچىدە نېمە بارلىقىنى بىلگىلى بولمايدىغان كوماندىر ئىدى.

ئۆمەر ئۈلۈشكۈن كېچە ئېلىپ بېرىلغان مانېۋىردا جېنىدىن ئايرىلغىلى تاسلا قالدى. بۇنداق مانېۋىر تاغدىمۇ، شەھەردىمۇ ئەسكەرلەرنىڭ ھوشيارلىقىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن پات - پاتلا ئېلىپ بېرىلاتتى. تۈن نىسپىدىن ئۆتكەندە كىملەردۇر كوچا -

كويلاردا مىلتىق، پىلىموت ئېتىپ، گىرانات تاشلاپ، ۋەھىمە پەيدا قىلاتتى. ئەتراپتىكى كەنت، بازار، مەھەللىلەردىكى ئاتلار كىشنەپ، ئېشەكلەر ھاڭراپ، توخۇ ـ تۇمانلار قاقاقلىشىپ، ئىتلار قارىقويۇق قاۋىشىپ كېتەتتى. ۋاڭ ـ چۇڭ، ساراسىمىگە تولغان كېچىدە كىملەردۇر «زىۋازى كەلدى !» دەپ ئارقا ـ ئارقىدىن ۋارقىرايتتى. ئاندىن بىر كاناي چېلىنىش بىلەن تەڭ، مەڭدەپ كەتكەن ئەسكەرلەر كۆڭلىكىنى يۇتىغا، ئىشتىنىنى بېشىغا كىيىشىپ، ئۆرىتۆپە بولۇشۇپ كېتەتتى. ئورنىدىن ۋاقتىدا تۇرۇپ تىزىلىشقا ئۈلگۈرەلمىگەن ئەسكەرلەر تاياق يەيتتى. بۇنىڭ ۋەھشىيىتى شۇنچىلىك قاتتىق ئىدىكى، تاياق يېگۈچى دۇمبا ـ تېپىك، تاسما بەلباغ ۋە تاياقلار زەربىسىدىن يېتىپلا قالاتتى، ھەتتا مېيىپ بولۇپ قالىدىغانلارمۇ بولاتتى. بۇنى «تىرۋۇگا» دەپ ئاتىشاتتى. ئەمەلىيەتتە بۇ مانېۋىر ئىدى. ئودلىنىكولار كۆڭلى يېقىنلارنى ئالدىن خەۋەرلەندۇرۇپ قوياتتى. ئەمما، دىجورنى ئەسكەرلەر ئۇخلاشتىن بۇرۇن ياتاقلارنى تەكشۈرۈپ ئەسكەرلەرنىڭ ئىچ كىيىمىدىن باشقىسىنى سالدۇرۇۋېتەتتى. ئۇلار چىقىپ كەتكەن ھامان مانېۋىردىن خەۋىرى بارلار ھېچكىمگە تۇيدۇرماي كىيىملىرىنى قايتىدىن كىيىشىۋېلىپ ياتاتتى.

ئۆلۈشكۈنكى بىر كۈنلۈك ئېغىر مەشىقتىن لايدەك ئېزىلىپ كەلگەن ئەسكەرلەر ئۇخلاۋاتقاندا، «زىۋازى كەلدى !» دېگەن ۋارقىرىغان ئاۋازلار چىقىپ، كېچە بىردىنلا ۋەھىمىگە تولدى. كانايلار چېلىندى، سىرتتا گۈلدۈر ـ گۈپپاڭ قىلىپ گىراناتلار پارتلاپ، ئوقلار ئېتىلدى. گارنىزون ئەتراپى خۇددى قوماچ قورۇغاندەك بولۇپ كەتتى. ياتاققا بىر توپ ئەسكەر بېسىپ كىرىپ، تېخى كىيىنىپ بولالمىغان يېرىم ـ يالىڭاچ ئەسكەرلەرنى تاياق، قامچا، تاسما بەلباغ، مىلتىق پاينەكلىرىدە ئۇرۇپ كېتىشتى. ئىشتىنى تىزىدا، كۆڭلىكىنىڭ تۈگمىلىرى ئېتىكسىز ئۆمەرنى يەردىن قوپقىلى قويماي، يۇمىلىتىپ يۇرۇپ

خىلىلا قاتتىق ئۇرۇۋەتتى. ئۇنىڭ ئاغزى ـ بۇرنى قاناپ، چىرايى تونۇغۇسىز بولۇپ كەتتى. ئۇنى ئۇرۇۋاتقان ئىككى ئەسكەر توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئورۇق، ئېگىز كەلگەن بىرى مىلتىقنىڭ پاينىكى بىلەن ئۆمەرنى بېشىغا سالماقچى بولۇپ تۇراتتى، كىمدۇر بىرى ئۇنىڭ بىلىكىنى كاپلا قىلىپ تۇتۇۋالدى.

— ھەي گۆي، سەن ئۇنىڭ بېشىنى ئۇرۇپ ئېزىۋەتسەڭ، لو كۇنجۇڭ بىرنېمىسىنى كېسىپ مۇكاپات قىلىپ بوينۇڭغا تۇمارەدەك ئېسىپ قويارمۇ؟

— بۇ... بۇ... دېگەن تېرۋوگا تۇ... تۇزۇمى تۇرسا... كىم ئەزمىلىك قىلسا ئۆزىنىڭ شورى بولمامدۇ؟

تېرۋوگا بولغاچقا، چىراغلار ياندۇرۇلمىغان، ياتاقلار قاراڭغۇ ئىدى. شۇنداقتىمۇ، ئۆمەر دېرىزىدىن چۈشكەن گۇڭگا يورۇقتا ئابدۇقادىرنى ۋە ئۇنىڭ بىلىكىنى قامالاپ تۇرغان ئاقنىيازنى پەرق ئېتەلىدى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا تاسما بەلباغنى ئىككى قاتلاپ تۇتۇۋالغان نىزام پاكارمۇ تۇراتتى.

شۇ كۈنى تېرۋوگا ئاياغلاشقان ھامان لو كۇنجۇڭنىڭ كانۋىيى رېشىت كۆك كۆز ئابدۇقادىر بىلەن نىزام پاكارنى چەتكە تارتىپ زەردە بىلەن پىچىرلىدى:

— ئاشۇنچىلىك ئىشنىمۇ قاملاشتۇرالمىدىڭلارمۇ؟ ئەمدى لو كومروتقا قانداق جاۋاب بېرىمەن؟

— ئاقنىياز دېگەن نېمە قاياقتىن پەيدا بولدى، مىلتىقنى تۇتۇۋالدى، ئۇ تېخى لو كومروتنىمۇ قوشۇپ تىللىدى.

— يەنە شۇ ئىكەن ـ دە! — رېشىت كۆك كۆز چىشلىرىنى غۇچۇرلاتتى، — لو كومروت: «بۇ قېتىم ئۆمەر دېگەن گەپ خالتىسىنىڭ ئەدىپىنى ئېسىدىن كەتمىگۈدەك قىلىپ بېرىڭلار!» دېگەن تۇرسا...

— رېشىت كانۋاي، پۇرسەت دېگەن جىق، — دېدى نىزام پاكار كۆچۈكلىنىپ، لو كومروت خاتىرجەم بولسۇن، بىر كۈنى

ئۆمەرنىڭ ئەدىپىنى ئۇنىڭ كۆڭلى سۆيۈنگۈدەك قىلىپ بېرىمىز.

— بۇنىڭدىن كېيىن سېنىڭ بىلەن مېنىڭ ئەدىپىمنى بېرىشمىسىلا بولاتتىغۇ، — رېشىت كۆك كۆز ئەتراپىغا قاراپ قويدى، — ھازىر جاۋ خەنچىڭنى قەشقەرگە يۆتكەپ كەتتى. يەتتىنچى پولك خۇڭ يادۇڭ دېگەن غورا قاپاقتا قالدى.

— ۋوي، چاتاق بوپتۇغۇ؟ — ئابدۇقادىرنىڭ كۆزلىرى چەكچەيدى، — خۇڭ يادۇڭ ئۆمەرگە ئامراقمىشقۇ؟

— ئامراق بولمىسا، ئاتلىق قاچسا، بىر خوتۇننىڭ ئۆلۈشىگە سەۋەب بولۇپ، بىر ئادەمنى چالا ئۆلۈك قىلىپ قويسا، ئۇنىڭغا ئارانلا ئون كۈنلۈك قاماق جازاسى بېرەمدۇ.

— تېخى بىرنەچچە يىغىندا، — دېدى نىزام «چىرتتىمدە» توكۇرۇپ، — ئۇ ئۆمەرنى ماختىغان تۇرسا.

— شۇڭا، — رېشىت ئەتراپىغا يەنە قارىدى، بۇنىڭدىن كېيىن ئۆمەرگە ئاشكارا چېقىلىشتىن ساقلىنايلى، بولمىسا ئۆزىمىزگە بالا تېپىۋالىدىغان ئوخشايمىز.

جاۋ خەنچىڭ قەشقەرگە يۆتكىلىپ ئارىدىن بىرەر ئاي ئۆتتى بولغاي، خۇڭ يادۇڭنى يەكەن يېڭىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابىدىن چاقىرتتى. خۇڭ پولكوۋنىك قائىدە بويىچە ئەمەلدارلىق بەلگە - ئۇنۋانلىرى قادالغان يېشىل رەڭلىك ھەربىي فورمىسى ئۈستىدىن ماش رەڭلىك پەلتوسىنى كىيدى. بولۇپمۇ، قاسقانلىق شەپكىسى ئۇنى تېخىمۇ قامەتلىك قىلىپ كۆرسەتتەتتى. خۇڭ يادۇڭ قولاق ئەتراپىدىكى چاچلىرىنى شەپكە ئىچىگە ئەپچىللىك بىلەن يوشۇرغاندىن كېيىن ئەينەككە بىر قارىۋېتىپ سىرتقا چىقتى. نويابىر ئېيى كىرىپ قالغاچقا، ھاۋا سوۋۇپ قالغانىدى. كونىشەھەر گازارمىسى ئىچىدىكى ۋە سېپىل سىرتىدىكى دەل - دەرەخلەرنىڭ كۆپىنچىسى يوپۇرماقلىرىنى تاشلاپ يالىڭاچ بولۇپ قالغان، لېكىن ئۇ يەر - بۇ يەرلەردە چوقچىيىپ تۇرغان توغراقلار بولسا يەنىلا ئالتۇندەك تاۋلىنىپ تۇراتتى. كېچىنىڭ سوغۇقىدا قىزىرىپ كەتكەن ئۆرۈك يوپۇرماقلىرى كەچكى

گۇگۇمدا ئۇتقاشتەك كۆرۈنەتتى. خۇڭ پولكوۋنىك: «ياڭ قوماندان بىكارغا چاقىرمايدۇ، كەچ كۈز بولغاندا بىرەر ۋەزىپە بار ئوخشىمامدۇ؟» دېگەننى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزگەچ، قوماندانلىق ئىشتابقا قەدەم ئالدى. ئۇ قارا بۇلغار مىخلانغان ئىشىكنىڭ قوڭغۇراق يىپىنى تارتىپ، ئىچىدىن ئىجازەت بېرىلگەندىن كېيىن ئىشىكنى ئاچتى. ئىشخانا كەڭ، ئازادە بولۇپ، تامدا جياڭ جيېشىنىڭ گېنېراللىسموسلۇق فورمىسىنى كىيگەن سۈرىتى تۇراتتى. ئۇنىڭ ئىككى تەرىپىگە دۆلەت بايرىقى بىلەن گومىنداڭ پارتىيە بايرىقى قادالغانىدى. ئېگىز، ئات يۈزلۈك، تاقىر باش، ئورۇقلۇقىدىن كىيىۋالغان ھەيۋەتلىك ھەربىي فورمىسى خۇددى قوزۇققا ئېسىپ قويغاندەك سېلىنىپ تۇرغان، چار قىرقىم بۇرۇتلۇق قوماندان ياڭ لېدى ئورنىدىن تۇرۇپ، خۇڭ يادۇڭغا قولىنى سۇندى. ئۇنىڭ: «ھە، خۇڭ بۇرادەر، تېنىڭ ساقتۇ؟» دېگىنىگە قارىغاندا، ئۇلار تەڭ دېمەتلىك بولۇپ، ياشلىرى ئەللىكتىن ھالقىغاندەك قىلاتتى. بىراق، ئەمەلنىڭ ھۆرمىتى بولسا كېرەك، ياڭ لېدى «سەن» لەپ سۆزلىسە، خۇڭ يادۇڭ «سىز» لەپ جاۋاب بېرەتتى. ئۇلار ئالدىغا پاكارغىنا چاي شىرەسى قويۇلغان خورما رەڭ دىۋاندا يانمۇ يان ئولتۇرۇشتى. ئارىلىقتا بېشىدىكى ئىسپانكىسىنى يانتۇراق قوندۇرۇۋالغان، دولقۇنسىمان قوڭۇر چاچلىرى مۈرىسىگە چۈشكەن، ھەربىيچە كوپتىسى ئۇستىدىن تاسما بەلباغ باغلىغان، ئەرەنچە ئىشتىنى يارىشىپ كەلگەن ھەربىي چوكان پەتنۇستا ئىككى ئىستاكان چاي ئەكىرىپ شىرەگە قويدى. ياڭ لېدى كىرگەن سەتەڭ چوكان بەللىرىنى تولغاپ چىقىپ كەتكەندىن كېيىنلا، ئاندىن سۆزىنى باشلىدى:

— تاغ تۇرالاردا قوغلاشما جەڭ قىلغانغىمۇ بىر يىل بولۇپ قالاي دەپتۇ، راسا زېرىككەنسەن — ھە؟

— ھەربىي دېگەن جەڭگاھنىڭ ئادىمى، ئۇ بىكار قالسا، خۇددى ئىش تاپالماي رەستىلەردە كەتمىنىنى قۇچاقلاپ ئولتۇرغان مەدىكارغىلا ئوخشاپ قالىدىكەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— سىنىڭ دېمەيدىغان گېپىڭ يوق - دە !

— تەرەببال چاقىرتقىنىڭىزغا قارىغاندا، مۇھىم يولىيورۇق بار ئوخشىمامدۇ؟

— سەن ئىگىدارچىلىق قىلىۋاتقان خوتەن پولكىنىڭ پىلىموت روتىسى هازىرغىچە قاغىلىقنىڭ ھىندىستان بىلەن بولغان چېگرا ئېغىزى شەيدۇللادا تۇرۇپ ئۇ يەرنى قوغداۋاتىدۇ، — ياڭ لېدى بىر تال تاماكا سۇنغانىدى، خۇڭ يادۇڭ ئەدەپ بىلەن رەت قىلدى، — سىنىڭ مۇشۇ ئىشىڭ ياخشى جۇمۇ، مەن قېرىغانسېرى «خوتۇنغا تۇرامسەن، تاماكىغىمۇ دېسە، تاماكىغا» دېگۈدەك كىرىشىپ كەتتىم دېسە. ھە، نېمە دەۋاتاتتىم؟

— «چېگرا ئېغىزى شەيدۇللانى قوغداۋاتىدۇ» دېگەندەك قىلدىڭىز.

— توغرا، توغرا، سېنىڭ زېھنىياتىڭ راۋۇرۇس جۇمۇ. ئەمدى قارا، ھەربىي مىزان بويىچە پىلىموت روتىسىنىمۇ ئالماشتۇرۇپ ئۇ يەردىن يۆتكىسەك بولاتتى. بىراق، بۇ روتىدىكىلەرگە شەيدۇللا تاغ ئېغىزىنىڭ تاش - تۇپرىقى، ھەتتا ھەربىر تۈپ ئوت - گىياھىغا قەدەر تونۇش بولۇپ كەتتى. يەنە تېخى يۇقىرىنىڭ «شەيدۇللادىكى چېگرا زاستاۋنى كۆچەيتىشكە بولىدۇكى، ئاجىزلىتىشقا بولمايدۇ» دېگەن بۇيرۇقىمۇ بار.

— شۇنداقمۇ؟

— كوممۇنىستلار ۋە ئۈچ ۋىلايەت قاراقچىلىرىنىڭ ۋاقىتلىق غەلىبىلىرىدىن چۆچۈگەن بەزى يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمەلدارلىرىمىزنىڭ شۇ يەردىن چەت ئەلگە قېچىش ئېھتىمالى بار.

— ھىندىستانغىمۇ؟

— شۇنداق، ئەنگلىيە مۇستەملىكىچىلىرىدىن پاناھلىق تىلىمەكچى ياكى ئۇلارنىڭ ياردىمى بىلەن باشقا دۆلەتلەرگە ئۆتۈپ كەتمەكچى.

— ئۇنداقتا، ماڭا باشقا ۋەزىپە بار ئوخشىمامدۇ؟

— ھەببەللى، — ياڭ لىدى تاماكىسىنى كۆلدانغا بېسىپ، بىر ئۇتلام چاي ئىچتى، — سەن بىر روتا ئەسكەرنى قوشراپقا ئەۋەتمىسەڭ بولمىدى.

— نېمىشقا ئەمدى؟

— قوشراپ قاغىلىق، يەكەن، خوتەن، تاشقورغانلارنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدىغان ئىستراتېگىيەلىك مۇھىم تۈگۈن! تاشقورغان پارتىزانلىرىنىڭ ياكى ئۈچ ۋىلايەت قوشۇنىنىڭ مۇشۇ مۇھىم ئېغىزدىن كىرىپ قېلىش ئېھتىمالى بار.

— قوشراپتا ئەسكەر تۇرغۇزغۇدەك بىرەر كەپمۇ بولمىسا، ئىككى يۈزدىن كۆپ ئەسكەر ۋە ئاتلارنى نەدە تۇرغۇزىمىز؟

— بۇنى ئوبدان سورىدىڭ. سىلەر بۇ قېتىم ئۇ يەرگە گازارما سالغىلى بارىسىلەر، — ياڭ لىدى شىرەگە چېكىپ قويدى، — گازارما پۈتكۈچە، ئەسكەر ۋە ئاتلارنى قوشراپنىڭ بەگلىرى، مىڭبېشى، يۈزبېگى، تۇتۇق بەگلىرى ئاھالىلەرنىڭ ئۆيلىرىنى بىكار قىلىپ تۇرۇپ ئورۇنلاشتۇرىدۇ.

— گازارما سالغىلى.

— شۇنداق، قوماندانلىق ئىشتابىدىن ئادەم بېرىپ سۆزلىشىپ كەلدى. قوشراپنىڭ ئاتامانى توختىبەگ ھەممە ئىشنى ئورۇنلاشتۇرماقچى، — ياڭ لىدى خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆزىگە تىكىلدى، — مېنىڭچە، ئۇ يەرگە يەنىلا خوتەن پولكىنىڭ ئىككىنچى روتىسىنى ئەۋەتسەڭ قانداق؟

— لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسىمۇ؟

— شۇنداق، بۇ قېتىم توختىبەگ يەرلىك مىڭبېگى، يۈزبېگى ۋە تۇتۇق بەگلەرنى سەپەرۋەر قىلماقچى. خەلقنى تاش ـ تۇپراق، ياغاچ، سامان، شېغىل، بورا توشۇتۇپ ھاشارغا سېلىشتا قاتتىق قولراق كوماندىر بولمىسا بولمايدۇ.

— لېكىن، ئۇ ھەدېسىلا ئادەم ئۆلتۈرۈش كويىدا يۈرىدىغان بىرنېمە تۇرسا؟

— شۇڭا، شۇنىڭ روتىسى بارسۇن دېدىم ـ دە! گازارما

سىلىشنى ئويۇن چاغلاپ قالدىڭمۇ؟

— ئۇنىڭغا ئەسكەرلەرنىڭ خىلىلا ئۆچمەنلىكى بار. بىرەر ئىش تۇغۇلۇپ قالارمىكىن دەپ ئەنسىرەيمەن.

— ماڭىدىغان چېغىدا ئۇنىڭ جېنىدىن ئۆتكۈدەك گەپ قىلىپ قوي. شۇنداق بولسۇن !

نىمىگىدۇر ئالدىراپ تۇرغان ياڭ لېدى ئورنىدىن تۇردى. لېكىن، خۇڭ يادۇڭنىڭ «گېپىم تۈگىمىدى» دېگەندەك قوزغالماي ئولتۇرۇشىغا قاراپ، ئۇ يەنە ئولتۇردى. خۇڭ پولكوۋنىكنىڭ چىرايىدىن قانداقتۇر خاپىغانلىق چىقىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكى ياڭ لېدىغا سىر ئەمەس ئىدى. چۈنكى، خۇڭ يادۇڭ ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى توغرۇلۇق ئۇنىڭ بىلەن بىر — ئىككى قېتىم ئاغزاكى سۆزلەشكەن ھەم يازما ماتېرىيالمۇ يوللىغانىدى، بىراق ياڭ قوماندانىدىن ئۇ كۆڭۈل سۆيۈنگۈدەك جاۋاب ئالالمىغانىدى. خۇڭ يادۇڭنىڭ ئورنىدىن قوپماي ئولتۇرۇشىمۇ شۇ ۋەجىدىن ئىكەنلىكى ئېنىقلا ئىدى.

— جېنىم بۇرادەر، سەن مېنى تەڭلىكتە قويۇپ قىيىنغىنىڭ بىلەن، مەن نېمە قىلىپ بېرەلەيمەن؟ ھازىر دۆلەت، پىرقىنىڭ بېشىغا كۈن چۈشتى. ئۇلارغىمۇ نېمە ئامال؟

— ئەسكەرلەرمۇ ئادەم، تاش ياكى ياغاچ ئەمەس، ئۇلارغىمۇ تۇرمۇش كېرەك ! — خۇڭ يادۇڭ ئالىقانلىرىغا ئۇردى، — قاچسا قاچتى دەپ جازالىساق، قاچماي ساداقەت كۆرسەتسە تۇرمۇشتىن قىينىساق، مەن ئۇلارنىڭ ئالدىدا خۇددى مېھماندارچىلىققا بېرىپ كۆرپىگە سىيىپ قويغان بالىدەكلا خىجىلچىلىق ئىچىدە قالدىم.

— چىدىغىن، بۇرادەر، چىدىغىن ! ھەممە ئىش ئىزىغا چۈشىدۇ. ئاڭلىساق، ماۋزېدۇڭمۇ ئەسكەرلىرىنى باقالماي يەنئەندە دېھقانچىلىق قىلدۇراتتىمىش.

— ئەگەر پولكوۋنىك ما يىنفۇ ۋۇخەندە يېتىۋالمىغان بولسا، مەنمۇ ئۇنىڭغا پولكنى ئۆتكۈزۈپ بېرىپ، دېھقانچىلىق قىلاتتىم.

— بۇرادەر، ئەمدى ما يىنفۇنىڭ گېپىنى قىلغۇچى بولما !

— نېمىشقا؟

— كاللام مۇرەمدە ئۈزاقراق تۇرسۇن دېسەڭ، ئەڭ ياخشىسى ئۇنى ئۇنتۇپ كەت!

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟ گەپىنىڭ ئوچۇقىنى دەڭ، دۇدمەل گەپلەر بىلەن ئادەمنى قايمۇقتۇرماي.

— سىنىڭ مۇشۇ تەرسا مىجەزىڭنىزە! — ياڭ لېدى ئۇنىڭغا ئېگىشىپ پەس ئاۋازدا پىچىرلىدى، — سابىق تۆتىنچى پولكنىڭ پولكوۋنىكى ما يىنفۇ ئازادلىق ئارمىيەگە تەسلىم بوپتۇمىش...

— نېمە؟ — خۇڭ يادۇڭ چۆچۈپ ئۇنىڭغا قارىدى، — مەن تېخى ئۇنى قېيىنسىڭلىسىنىڭ تويىدىن كېيىن دۆلەت ئارمىيەسىنىڭ ۋۇخەن گارنىزونىدا قېلىپ قالغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ يۈرۈپتىمەن.

— نەدىكىنى، ئۇنىڭ توي توغرۇلۇق دېگىنىمۇ ئەسلىدە بىر ھىيلە ئىكەن. ئۇ مەشەدىن كېتىپلا، پىڭ دېخۇەي ئارمىيەسىگە بېرىپ قېتىلغان گەپ.

خۇڭ يادۇڭ قوماندانلىق ئىشتابتىن ئېغىر ھەم چىگىش خىياللار ئىلكىدە قايتىپ چىقتى. ئۇ نىل رەڭلىك ئاسماندىكى ئاي ئورغىقىغا قاراپ چوڭقۇر تىندى. يەكەن دەرياسى تەرەپتىن كېلىۋاتقان نويابىرنىڭ ئاچچىق شامىلى ئۇنىڭ بۇرۇن ۋە قۇلاقلىرىنى ھەردەك چاقاتتى. خۇڭ يادۇڭ پەلتوسىنىڭ ياقىسىنى ئۆرىدەۋېتىپ: «ھەي تەڭرىم! ...» دەپ نالە قىلدى. دەرۋەقە، ئۇنىڭ پىغانى ئۆرلەپ قالغانىدى. چۈنكى، ئۆرۈك گۈللىگەن چېچەك پەسلى، ئايدىڭ كېچە، كونىشەھەر سېپىلىنىڭ ئارقىسىدا ما يىنفۇ بىلەن بولغان ئاخىرقى سۆھبەت ئۇنىڭ ئېسىگە كەچكەنىدى: «شەرقىي شىمالدىكى ئۈچ ئۆلكە قولدىن كەتكەندە، قول قوۋۇشتۇرۇپ قاراپ تۇردۇقكى، قوشراپ، قاغىلىقنى بېسۋالغان ئازغىنا پارتىزانلار بىلەن جان تىكىپ ئېلىشتۇق! ياپونىيە دېگەن ئۇ بىر تاجاۋۇزچى تۇرسا...»،

«ماۋزېدۇڭنىڭ گېپى بويىچە ئېيتقاندا، قارا مىلتىق بىلەن تېرىتقا تايانغان ئاشۇ قوشۇننى تەڭرى ئەمەس، خەلق قوللاۋاتىدۇ... كوممۇنىستلار خەلققە ھەمقان بولۇپ، ئۇلارنىڭ مەيلىنى ئۇتۇۋالدى...»، «ئېسىڭدە بولسۇن، لۇ كۈنجۇڭنى پولكىڭغا ھەرگىز يېقىن يولاتقۇچى بولما! ...»

خۇڭ يادۇڭ يېڭىشەھەر سېپىلى بىلەن كونىشەھەر سېپىلى ئوتتۇرىسىدىكى «گەيشياڭ» دەپ ئاتىلىدىغان بازار ئىچى بىلەن ئاستا مېڭىپ قايتىپ كېلىۋاتاتتى. پاكار ـ پاكار دۇكانلار، ئاھالىلەرنىڭ ۋەيرانە ئۆيلىرى زىچ جايلاشقان ئالتە ـ يەتتە يۈز مېتىر ئۇزۇنلۇقتا كېلىدىغان بۇ بازارنىڭ ئەگرى ـ بۈگرى كوچىلىرىدا، رەتسىز، پاسكىنا رەستىلەرىدە توپ ـ توپ لالما ئىتلار بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ يۈرۈشەتتى. جاھان بۇنداق مالىمان چاغلاردا كېچىدە يالغۇز يۈرۈش، بولۇپمۇ خۇڭ يادۇڭدەك ھەربىي ئەمەلدارلار ئۈچۈن تېخىمۇ خەتەرلىك ئىدى. خۇڭ يادۇڭ كانۋېينى بىللە ئېلىۋالمىغانلىقىغا ئۆكۈندى. ئۇ بازار رەستىسىدىن تېنى ئەيمەنگەن ھالدا چىقىپ كەتتى. شۇنداقتىمۇ، ئۇنىڭ كۆڭلىدىن ما يىنفۇ ھېچ چىقمايۋاتاتتى.

— ھىم، ما يىنفۇ شۇ چاغلاردىلا گومىنداڭ ھۆكۈمىتىدىن ئۈمىدىنى ئۈزگەن ئىكەن ـ دە، — پىچىرلىدى خۇڭ يادۇڭ، — ئۇنىڭ ئەسكەرلەرنىڭ قىمارغا، ئوغرىلىققا، نەشىگە، بۇلاڭچىلىققا بېرىلىپ كېتىش سەۋەبلىرى توغرۇلۇق ئېيتقانلىرى ئەمەلىيەت ئەمەسمۇ؟...

خۇڭ يادۇڭ گازارمىغا كىرىۋاتقاندا، تۇيۇقسىزلا يۈرىكى سىرقىراپ، پۈتۈن تېنى مۇزلىغاندەك بولۇپ قالدى. چۈنكى، ئۇ دۈم كۆمتۈرۈلگەن قازاننىڭ ئىچىدە نېمە بارلىقىنى كۆرگەندەك بولغانىدى. ما يىنفۇ كەتكەن يەتتە ـ سەككىز ئايدىن بېرى خۇڭ يادۇڭ ئۇنىڭ بىلەن بىر قېتىم تېلېگراممىا ئارقىلىق سۆزلەشتى. خۇڭ ساۋ ئىسىملىك بىر يىگىت ئۇنىڭدىن ئىككى قېتىم خەت ئېلىپ كەلدى. خەتلىرىدە ما يىنفۇ ئۆزىنىڭ دۆلەت

ئارمىيەسىنىڭ ۋەھىي قورۇقلۇق قىسمىدا قالغانلىقىنى دېگەنىدى ھەم «يېقىندا قەشقەر، خوتەن، مەكتەپلەردە تۇرۇشلۇق قىسىملاردىن ئەسكەرلەر تونۇشتۇرۇش كۆتۈرۈپ ئالدىڭغا بارىدۇ، سەن ئۇلارنى بىرەر روتاڭغا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويارسەن، ئۇلار مېنىڭ تۇغقانلىرىم بولىدۇ، بەزىلىرى بولسا يېقىن تونۇشلىرىمنىڭ بالىلىرى...» دەپ يازغانىدى. ئەگەر ما يىنفۇ «ئۇ» تەرەپكە ئۆتۈپ كەتكەن بولسا، ئۇنىڭ تونۇشتۇرغانلىرى زادى كىملەردۇ؟ ! ۋاي شورۇم قۇرۇسۇن. ئەسكەرلەر ئىچىدە تارقالغان ھېلىقى خەۋەرلەر ئەسلىدە...

ئاخىرىنى ئويلاشقا خوڭ يادوڭنىڭ قۇربى يەتمىدى... راستىنى ئېيتقاندا ئۇ قورقتى. ئەمدى بۇ تۇۋاقنى ئېچىشقا ھەرگىز بولمايتتى، يېپىقلىق تۇۋاق، يېپىق پېتى قېلىۋەرسۇن. ھېلىقى خوڭ ساۋ دېگەن جەينەكتەك يىگىت يەنە كەلسە، ئەمدى ئۇنى قوبۇل قىلماسلىق كېرەك... ئۇ چوقۇم... ھە، خەتەرلىك يىگىتتەك قىلىدۇ...

ياڭ لېدىنىڭ ما يىنفۇ ھەققىدە ئېيتقانلىرىدىن تۇيۇقسىز ئىز تىرايقا چۈشۈپ قالغان، جىددىيلەشكەن خوڭ يادوڭ دەسلەپتە تاققا - تۇققا خىياللارنى قىلغان بولسىمۇ، ئەتىسى ئەتىگەندىن باشلاپ ئۆزىنى سەل بېسىۋالدى ۋە ما يىنفۇنى ئەيىبلىگۈدەك بىرەر سەۋەب تاپالمىدى. ئۇ ئىككىنچى روتىنىڭ كوماندىرى لۇ كۇنجۇڭنى، مۇئاۋىن كوماندىرىنى، ئىزۋوت كوماندىرلىرىدىن ۋاڭ جىڭگوي، لى چۇڭيىڭ، دۇ شىڭسەنلەرنى، ئودلىنىيە كوماندىرلىرىدىن شيائېر، ئاقنىياز، ئابدۇرۇسۇل، بىر كۆزى جىرتاق، ياغاق يۈز جوڭ شۆلياڭ قاتارلىقلارنى چاقىرتىپ، ئۇلارنىڭ روتىسىنىڭ گازارما سېلىش ئۈچۈن قوشرايقا ماڭدۇرۇلغانلىقىنى ئۇقتۇردى، روتا، ئىزۋوت، ئودلىنىيە كوماندىرلىرى نېمىدۇر دېيىشىپ، كۇسۇرلىشىپ كېتىشتى.

— بۇ قېتىم قوشرايقا يەنىلا ئاتلىق ئەسكەرلەر قىسمى بولۇپ ئاتلىنىمىز، — دېدى خوڭ يادوڭ جىددىي تەلەپپۇزدا، —

بىر ئىزۋوت چېگرا ئېغىزلىرىدا نۆۋەتلىشىپ قوغداش ئېلىپ بارىدۇ. قالغانلىرىمىز يەرلىك خەلق بىلەن بىرلىكتە گازارما سېلىشقا قاتنىشىمىز.

خۇڭ يادۇڭ يەرلىك خەلقنى ئىشقا سالغاندا، ئۇلارنى ئورماسلىق، تىللىماسلىق، خوتۇن - قىزلىرىغا يامان نىيەتتە بولماسلىق ۋە ئوغرىلىق، قىمارۋازلىق، زىناخورلۇق قىلماسلىق ھەققىدە ئالاھىدە توختالدى. ئۇ گەرچە بۇ گەپلەرنى بارلىق كوماندىرلارغا قارىتىپ دەۋاتقاندەك قىلسىمۇ، خۇددى «قىزىم ساڭا ئېيتاي، كېلىنىم سەن ئاڭلا» دېگەندەك، ئۇنىڭ ھەربىر ئېغىز سۆزى لۇ كۇنجۇڭغا ھۆل تاياقتەك تېگىۋاتاتتى.

لۇ كۇنجۇڭ ۋەزىپىنى تاپشۇرۇۋېلىپلا، ئىككىنچى روتىدىكى ئىككى يۈزدىن ئارتۇق ئەسكەرنى دەرھال ئاتلىنىش تەييارلىقىنى قىلىشقا سەپەرۋەر قىلدى. ئەلۋەتتە، ھەربىي بۇيرۇق قانۇندەك شەرتسىز ئورۇنلاشقا تېگىشلىك نەرسە ئىدى. شۇڭا، ئىككىنچى روتىنىڭ ئىزۋوت، ئودلىنىيە كوماندىرلىرى چاقماق تېزلىكىدە ھەرىكەتكە كەلدى. بىراق، ئەتە سەھەر قوشراپقا ئاتلىنىمىز دېگەن كېچىسى، كاچۇڭلۇق مۇسا، كېرىيەلىك ۋەلى، قاغىلىقلىق ھوشۇر، كۇچالىق لا فېڭشياڭ مۇھەممەت، ئاقسۇ ئايكۆللۈك مۇھەممەت (مۇ جىڭسەي) قاتارلىقلار يەكەننىڭ كاچۇڭ، ئارىتاش قاتارلىق تاغلىق رايونلىرىغا قېچىپ كەتتى. ئۇلارنى قوغلاپ تۇتۇشقا ۋاقىت يار بەرمەيتتى. چۈنكى، قوشراپقا ئاتلىنىش ۋاقتى بەلگىلىنىپ بولغانىدى.

تاڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئىككىنچى روتىسى يولغا چىقتى. ئۈچىسىغا سوخار خالتىسى، ئوقدان، مىلتىق، ئىككى جۈپتىن گىرانات يۈكلەنگەن، قىلىچ تاقىغان، ئېگىرى ئارقىسىغا بەش قىرخام غانجۇغىلانغان ئاتلىق ئەسكەرلەر يەكەن دەرياسىنىڭ يۇقىرىقى ئېقىنىغا قاراپ ئىلگىرىلىمەكتە ئىدى. ئاش - ئوزۇق، يەم - خەشەك ۋە ئېغىر قوراللار ئارتىلغان ئاتلارنىڭ ئاچچىق تەرى دىماقلارغا ئۇرۇلاتتى. يەكەن دەرياسىنىڭ

ئۆڭ تەرىپىدىكى تاقىر تاغلارغا جايلاشقان كاچۇڭنىڭ يەكەن بىلەن بولغان ئارىلىقى ئاتمىش بەش كىلومېتىر ئەتراپىدا كېلەتتى. دەريانىڭ سول قانىتىغا، كۈنپېتىش تەرەپكە جايلاشقان قوشراپ كاچۇڭغا روبىرو بولۇپ، ئۇ يەر كاچۇڭدىن ئون نەچچە كىلومېتىر يىراقلىقتا ئىدى. قوشۇن دەريانىڭ ئۆڭ تەرىپىدىكى هارۋا، ئۇلاغ يولى بىلەن كېتىۋاتاتتى. ئۆمەر ئاچچىق خىياللار ئىلكىدە يول بويى نەلەرگىدۇر تىكىلگەن هالدا ئۈن - تىنسىز كېلىۋاتاتتى. ئۇ يېنىدا كېتىۋاتقان ئاتلىق ئەسكەرلەرنىڭ چاقچاقلىرىنى ياكى سورىغان سوئاللىرىنى جاۋابسىز قالدۇراتتى. پەقەت ئاسىمگۈل بىلەن تونۇشقان ئاشۇ يىللار، شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدىكى باللىق ئەسلىمىلەر، دارىلئېيتامدىكى ئوقۇغۇچىلىق چاغلار، مىللەت باغچىسىدىكى تاتلىق ئۇچرىشىشلار خۇددى باهار ئاسمىنىدىكى تۇرنىلاردەك بىر - بىردىن تىزىلىپ ئۇنىڭ كۆڭۈل بوستانلىرىدىن سايراپ ئۆتەتتى. ئەمدىلىكتە ئۇنىڭ ئاشۇ چىمەنلىك باغلىرىنى ئاۋات قىلىدىغان سەهرا قۇشى ئاسىمگۈل كۆز يەتمەس، بارسا كەلمەس تامانغا ئۇچۇپ كەتكەنىدى. ئۆمەر ئۇچۇن هازىر هەممە نېمىنىڭ هېچ مەنىسى يوقتەك بىلىنىدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئۇ ئەسكەرلىكتىن بىزار ئىدى. ئۇنىڭ باللىق چېغىدىن تارتىپ كۆڭلىدە يالقۇنلاپ كەلگەن غايە ئوتى — ئوقۇتقۇچى بولۇش ئىدى. ئۇنىڭ بۇ ئارزۇسى تالىمەجنۇننىڭ پوتلىسىدەك توزۇپ كەتتى. ئاسىمگۈلنىڭ ئېچىنىشلىق ئۆلۈمى ئۇنى باشقىچىلا ئادەمگە ئايلاندۇرۇپ قويدى. «دۇنيادا ئۇرۇش بولمايدىغان، كىشىلەر ئەركىن - ئەمىن ياشايدىغان زامانلارمۇ بولارمۇ؟»، «قىز - يىگىتلەر ئارزۇ - ئارمان رىجىلىرىگە يېتىدىغان كۈنلەرمۇ كېلەرمۇ؟»، «زورلۇق - زومبۇلۇق، زۇلۇم - سىتەملەر بولمىغان ئۇ بەختىيار زامانلار نەلەردىدۇ؟» دېگەنگە ئوخشاش خىياللار ئۆمەرنى چىرمىۋېلىپ، ئۇنى كۈندىن - كۈنگە ئېغىر، تەمكىن، سالماق هەم خىيالچان قىلىپ قويۇۋاتاتتى. ئۇ ئايغى

چىقماس چىگىچ خىياللار ئىلكىدە ئاتلىق مېڭىپ، تۇمشۇقسارای بىلەن چامسالنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، كۆن قايرىلىش پەيتىدە كاچۇڭغا يېتىپ كەلگەنلىرىنى سەزمەيلا قالدى. جەددىيلىك ۋە جۇشقۇنلۇققا ئادەتلىنىپ قالغان جەڭ ئاتلىرى قارا تەرگە چۆمۈلگەن هالدا ئوق تەرەپكە ــ يەكەن دەرياسىغا قايرىلدى. نويابىرنىڭ باشلىرى بولغاچقا، دەريانىڭ سۈيى تارتىلىپ، كىچىك تارامىلارغا بۆلۈنۈپ كەتكەنىدى، بەزى يەرلىرى يېيىلىپ ئېقىۋاتاتتى. ئەسكەرلەر ئاياغلىرىنى سىيلىپ سۇغا كىرىشتى. ئۇلار قارشى قىرغاقتا ئۆتۈپ بولغۇچە پۇتلىرى سوغۇقتىن قىزىرىپ كەتتى. بەزى يول بىلىدىغان ئەسكەرلەر كەچكى گۈگۈم مانانلىرىغا چۆكۈۋاتقان تاغ تۇرالارغا قاراپ: «قوشراپقا يەنە بىر كىلومېتىر دەك قالدى» دېيىشتى. لېكىن، ئاتلارنىڭ قورسىقى ئاچقانىدى، بۇنى ئۇلارنىڭ قارنىنىڭ تارتىلىپ، ئىككى بىقىنىدا پەيدا بولغان چوڭقۇرلۇقتىن بىلگىلى بولاتتى. ئەسكەرلەرنىڭمۇ قورسىقى ئاچتى، شۇڭا ئۇلار سوخار خالتىلىرىدىن كۇرۇشكىغا تالقان تۆكۈپ، ئۈستىگە سۇدانلىرىدىن سۇ قۇيۇشتى. ئاتلارمۇ باشلىرىغا كىيدۈرۈپ قويغان توۋرىلىرىدىن كورۇسلىتىپ قوناق، ئارپىلىرىنى يېيىشكە باشلىدى.

قورسىقىنى ئاز - تولا پوملىۋالغان ئەسكەرلەر بىلەن ئاتلار خېلىلا روهلانغان هالدا يولغا چىقىشتى. قوشراپ تاغلىق رايون بولۇپ، يۇرت ئوتتۇرىسىدا كەنت - مەهەللىلەرنى ئىككىگە ئايرىپ تۇرىدىغان چوڭ جىلغا بار ئىدى. بۇ ئۆچ يۈز مېتىر كەڭلىكتىكى تاشلىق جىلغىدا بىر ئېقىن سۇ قانچىلىغان تارامىلارغا بۆلۈنۈپ ئاقاتتى. بۇ جىلغا قوشراپتىن ئۆتۈپ تاشنانا دېگەن يۇرتقا يېقىنلاشقاندا بارا - بارا تارىيىپ يۈز مېتىرچە قالاتتى.

ئىككىنچى روتا قوشراپقا كىرىپ كەلگەندە، تاغ ئىچىدىن يامراپ چىققان قاراڭغۇلۇق كەنت - مەهەللە، كوچىلارنى ئۆز باغرىغا ئالغانىدى. توق قىزىل ۋە سۆسۈن رەڭدە تاۋلىنىپ تۇرغان

ئاسمان سەتھىدە قاتمۇقات تاغ ئىزنالىرى خۇددى ھەرە چىشىدەك بولۇپ، ئېگىز - پەس ۋە غۇۋا كۆرۈنەتتى. تاغ يامزاللىرىدىن، يانپاش غوللاردىن بىردىنلا سوغۇق شامال ئۇرۇلدى، يېلىڭ - يۇپۇڭ ئەسكەرلەر تولغاشقا باشلىدى، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرىگە تىترەك ئولاشتى. كەڭ جىلغىدىن تاشتىن - تاشقا ئۇرۇلۇپ ئېقىۋاتقان سۇلارنىڭ شاۋقۇنى، قىرغاقلارغا ئۇرۇلغان چاغدىكى شاپىلداشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بۇ ئەسنادا تاش بىلەن قوپۇرۇلغان ۋە يۇلغۇن تاللىرىدىن توقۇپ ياسالغان رەتسىز، پاكار ئۆيلەر قاتارى تەرەپتىن تاغلىقلاردىن ھەر خىل كىيىنگەن، ئېگىز - پەس، ئورۇق - سېمىز دېگەندەك تۆت ئادەم جۇۋايۇ يەكتەكلىرىنى پالاقلىتىپ ئىرغاڭلاپ مېڭىپ كېلىشتى. ئۇلارنىڭ بەزىسىنىڭ قولىدا قىزىل شام قەغىزىدىن ياسالغان پانۇس، بەزىسىنىڭ بولسا تاش پانار بار ئىدى. ئاڭغىچە، لۇ كۇنجۇڭ ئاتتىن چۈشۈپ، ئېگىز قاسقانلىق شەپكىسىنى باشقىدىن كىيىپ، كىيىملىرىنى قېقىشتۇرۇپ، ئۆزىنى تۈزەشتۈردى. بۇنداق چاغلاردا ئۆمەر ئۇنىڭ قېشىدا ئۈنۈپ بولاتتى. چۈنكى، ئۇ يول بويى ئۇنىڭغا تىلماچلىق قىلىپ كېلىۋاتاتتى.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، پەھلىۋان ئەزىمەتلەر، — دېدى ئېگىز، مىس رەڭ چىراي، تەتۈر ئۇستىخان، كەتمەن ساقال بىرى تاش پانارنى بېشىدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ، — ھارماي - ئاچماي كېلىشتىلىمىكىن؟ يول ئازابى، گۆر ئازابى دەپتىكەن، ماشايىخلار...

— توختىبەگ دېگىنى قايسىڭ بولىسەن؟ — لۇ كۇنجۇڭ كىبىر بىلەن گىدەيدى. ئۆمەر ئۇنىڭ گېپىنى تەرجىمە قىلىپ بولغۇيدى، ئابايىقى كەتمەن ساقال ئالدىغا بىرنەچچە قەدەم چىقتى - دە:

— خوش، خوش... پېقىر مەن بولىمەن! — دەپ كۆچۈكلەندى.

— ئەسكەرلەر تاڭ سۈزۈلمەستە يولغا چىققان، ھازىرغىچە

سەپەر قىلدى. ئۇلارنىڭ قورساقلىرى ئېچىپ ھالى قالمىدى. قانداقراق ئورۇنلاشتۇرماقچىسەن؟

— خاتىرجەم بولسىلا، قوماندان، — توختىبەگ يېنىدىكىلەرگە قاراپ قويدى، — مانا بۇلار قوشراپ بەگلىكىدىكى لەۋزى قىلىچىنىڭ تىغىدەكلا كېسىدىغان بەگلەر... خىزمەتلىرىدە بولىدۇ.

— ياخشى، ياخشى! دۆلەت، پىرقە ئۈچۈن جان پىدا ئەيلەپ، سادىق بولغانلارنى جياڭ ۋېيىۋەنجاڭ ئاتىمىز ئۇلۇغ بىلىدۇ ھەم ئۇلارنىڭ قەدىر - قىممىتىنى قىلىدۇ.

— بەرھەق، بەرھەق، — توختىبەگ پانارلىق قولىنى كۆتۈردى، — جياڭ دازۇڭتۇڭ جانابلىرى ياشىغاي... مىڭ يىل ياشىغاي!

— جياڭ ھەزرەتلىرى، — پاكار، قورساقلىق، بۆرە تېرىسىدىن جۇۋا كىيىۋالغان يۇزبېگى ھامۇل تارى ئىككى پۈكۈلدى، — بىشىمىزغا سايىۋەندۇر... پىرقە ۋە دۆلەتنىڭ ئاتىسىدۇر!

— بىئەمدۇللا، — ساقال سىيپىدى بېشىغا تۈلكە تېرىسىدىن سەرپۇش تۇماق كىيىۋالغان ئەللىكبېشى قەمىرۇللا قۇززات، — ئادىل پادىشاھ ئاللانىڭ سايىسىدۇر، قۇدرەت ۋە كامالىنىڭ ئەلچىسىدۇر...

— دۆلەت ئاتىسىغا ھەمدۇ سانا ئېيتىمىز... ھەمدۇسانا! — قوشراپنىڭ ئىمامى ئەقمەر خوجا لۇ كۇنجۇڭغا قايتا - قايتا تەزىم قىلدى.

— بولدى، بولدى ئەمدى! — ۋارقىرىدى لۇ كۇنجۇڭ، — بۇنداق ياغلىما گەپلەرگە قورساق تويمايدۇ. يەيدىغان تاماق، ياتىدىغان ئورۇن ھازىرلاندىمۇ، يوق؟

ئۆمەر لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئەسكى ئىشتانىدىن بىر نېمە چىققاندەك قوپال سۆزلىرىنى: «ئەسكەرلەرنىڭ قورسىقى ئاچتى، سەپەردە چارچىدى، شۇڭا تاماق ۋە ياتاقنى قانداقراق

ئورۇنلاشتۇردۇڭلاركىن؟» دەپ ئۆرۈدى. شۇڭا، ئۇلارنىڭ ئىنچىكە تىللىرى قايتىدىنلا جانلىنىپ، ئەسكەرلەرنى بەش بۆلەككە بۆلۈپ ئەكىتىپ، ئۇلارغا تاماق ۋە ياتاق ئورۇنلاشتۇرىدىغانلىقىنى ئېيتىشتى. بەگلەر گەرچە كۈلۈپ، قورۇنۇپ، ئېگىلىپ ـ پۈكۈلۈپ گەپ قىلىشىۋاتقان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ تىزلىرى سۇس تىترەپ، يۈرەكلىرى ئەنسىز سېلىپ تۇراتتى. لۇ كۈنجۇڭ بۆلۈنۈپ ماڭغان ئىززۋتلارنىڭ كوماندىرلىرىنى ئەتراپىغا يىغىپ، ئۇلارغا ياتاقخانىلارنىڭ ئەتراپىغا ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن قىلىپ ئىككى قات پوست قويۇش كېرەكلىكىنى جېكىلەپ، كېچىدە ئۆزىنىڭ بېرىپ تەكشۈرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، ئاندىن كېتىپ قالدى. ئۇ ئىنتايىن سەگەك، ھىيلە ـ مىكىرگە پىششىق ئادەم بولۇپ، بەگلەرنىڭ بايىقىدەك خۇشامەتلىرىگە ئانچە ئىشىنىپ كەتمەيتتى. قىسقىسى، ئۇ ئۇيغۇر، تۇڭگان، شىبە، موڭغۇللاردىن بولغان جەڭچى ۋە كوماندىرلارغىمۇ ھەرقانچە سادىقلىق كۆرسەتكىنى بىلەن بەرىبىر ئىشەنمەيتتى، گۇمان بىلەن قارايتتى.

لۇ كۈنجۇڭ ئەتىسى قوشراپىنى ئالىقىنىدا ئوينىتىۋاتقان توختىبەگ، ھامۇل تارى، قەمىرۇللا قۇززات، ئەقمەر خوجا قاتارلىق بەگ، يۈزبېگى، ئەللىكبېشى، ئونبېشى ۋە موللىلارنى چاقىرتىپ كېلىپ، گازارما سېلىش ئىشىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بەگلەر بۇ توغرۇلۇق يەكەن قوماندانلىق ئىشتابىنىڭ ئاتامانلىرىغا ئاللىقاچان ئەھدە قىلغانلىقلىرىنى ئېيتىشتى. ئاندىن ئۇلار قوشراپقا تەئەللۇق تاشناتا، دامسىيە، ئۇچبەلتە، قىزىلقىر، قاراقىر، كەندىلىك دېگەن كەنت، ئۆتەڭ، مەھەللە، تۇرالغۇلارنىڭ ئاھالىلىرىنى سەپەرۋەر قىلىپ، گازارمىنى ئىككى ئاي ئىچىدە چوقۇم قۇرۇپ چىقىمىز، دەپ ۋەدە قىلىپ مەيدىسىگە ئۇرۇشتى. لۇ كۈنجۇڭ بۇ ئالۋاڭغا ئادەم يىغىشتا ئۇلارغا قوراللىق ئەسكەر سەپلەپ بېرىدىغانلىقىنى، كىمكى بۇ ئىشقا توسقۇنلۇق ياكى قارشىلىق قىلسا، ئۇنداقلارغا دۆلەتنىڭ ھەربىي قۇرۇلۇش

ئىشلىرىغا بۇزغۇنچىلىق قىلدى، دېگەن جىنايەت بىلەن جازا بېرىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى.

لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسى قوشراپقا ئورۇنلىشىپ، ئارىدىن بىرنەچچە كۈن ئۆتەر ـ ئۆتمەيلا بارلىق كەنت، ئۆتەڭ، مەھەللە، تورالغۇلاردا گازارما سېلىش ئىشى بەگ، يۈزبېگى، ئەللىكبېشى، ئونبېشى ۋە موللىلار تەرىپىدىن كۆچەپ تەشۋىق قىلىندى. ئۇلار ئائىلىدىكىلەردىكى ئەمگەك كۈچلىرىنىڭ سانىغا قاراپ، ھەربىر ئائىلىگە بىردىن، ئىككىدىن، ھەتتا ئۈچتىن ھاشار ئەمگىكى ۋەزىپىسىنى ئارتتى. ھاشار ئەمگىكىگە ئاجرىتىلغانلارنى قوراللىق ئەسكەرلەر ئالدىغا سېلىپ قۇرۇلۇش مەيدانىغا ئېلىپ كېتەتتى. گازارما سېلىش ئۈچۈن يۈز مودىن ئارتۇق كۆلەمدىكى يەر بەلگىلەنگەن بولۇپ، ئادەملەر ئاشۇ يەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا تاش توشۇيتتى. ھەربىر گۇرۇپپا تاش توشۇغۇچىلارنىڭ ئارقىسىدا بەش ـ ئالتىدىن قوراللىق ئەسكەر بىللە يۈرەتتى. ھاشارچىلارنىڭ بەزى گۇرۇپپىلىرى قوشراپتىن ئانچە يىراق بولمىغان تاشناتانىڭ بىرقانچە تاغ چوققىسىغا تاش توشۇيتتى ۋە ئۇ چوققىلاردىكى پوتەي قۇرۇلۇشىدا ئىشلەيتتى.

لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسىدا بەش ئىزۋوت ئەسكەر بولۇپ، ئۇنىڭ ئۈچ ئىزۋوتى گازارما قۇرۇلۇشى بىلەن پوتەي ياساشقا نۆۋەت بىلەن نازارەتچىلىك قىلاتتى. دۇ شىڭسەننىڭ تۆتىنچى ئىزۋوتى بىر روتا ئەسكەرنىڭ تامىقىغا مەسئۇل ئىدى، ئۇنىڭدىن تاشقىرى، ئۇلار يەنە ئىككى يۈزدىن ئارتۇق ھەربىي ئاتنىڭ بېقىلىش، مەشىقلىرىنى پىششىقلاش، سوۋۇتۇش... ئىشلىرىنىمۇ ئۈستىگە ئالغانىدى. تاغلىق ئاھالىلەرنىڭ بۇرۇن يەكەن قوماندانلىق ئىشتابىغا تاپشۇرىدىغان يەم ـ خەشەك، ئوت ـ چۆپ سېلىقى ئەمدىلىكتە لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئىككىنچى روتىسىغا تاپشۇرۇلىدىغان بولدى. ۋاڭ جىڭگۈينىڭ ئۈچىنچى ئىزۋوتى تاشناتانىڭ تاغ چوققىلىرىدا نۆۋەتلىشىپ قاراۋۇللۇقتا تۇراتتى. ۋەزىيەت كۈندىن ـ كۈنگە جىددىيلەشمەكتە ئىدى. ئۈچ ۋىلايەت

قوشۇنلىرى گومىنداڭچىلارنى ئىلى، ئالتاي، چۆچەكلەردە تالاپەتكە ئۇچرىتىپ، ئامالسىز ئورۇنغا چۈشۈرۈپ قويۇۋاتاتتى. تاشقورغان پارتىزانلىرى قەشقەرنىڭ بەزى ناھىيە بازارلىرىغا پات - پاتلا بېسىپ كىرىپ، تەھدىت پەيدا قىلغانىدى. ئىچكىرىدىكى ئازاد رايونلارنىڭ ئۇزۇكسىز كېڭىيىۋاتقانلىقى كىملەر تەرىپىدىندۇر تەشۋىق قىلىنماقتا ئىدى. شۇڭا، ئىزۋوت كوماندىرى ۋاڭ جىڭگۇي تاشناتا تاغ چوققىلىرىدىكى قاراۋۇللۇقنى كۈچەيتىشتىن تاشقىرى، ھەر كۈنى ئۈچ ئاتلىق ئەسكەرنى تاغ يۇقىرىسىدىكى كەنت، ئۆتەك، تۇرالغۇلارنى رازۋېدكا قىلىپ كېلىشكە ئەۋەتەتتى. ئۇلار ئەتىگەندە چىقىپ كەتسە، قاراڭغۇ چۈشكەندە قايتىپ كېلەتتى. ئۆمەر بۇنداق رازۋېدكىغا چىقىشنى ياخشى كۆرەتتى. چۈنكى، ئۇ نەچچە يۈزلىگەن ئادەمنىڭ ئەسكەرلەرنىڭ دۇمبالاشلىرى ۋە تىل - ئاھانىتى ئاستىدا ئىشلەۋاتقانلىقىنى كۆرۈشنى خالىمايتتى. بىچارە ئادەملەر بېلىدىكى پوتىسىغا تۈگۈۋالغان زاغرىلىرى بىلەن ئارپا كۆمىچىنى قورۇق غاجاپ، تالقانلىرىنى كاپ ئېتىپ يەپ، جىلغا سۈيىنى دۇم يېتىپ ئىچىپ يۇرۇپ تاش توشۇيتتى، سامانلىق لاي ئېتەتتى، گازارمىنىڭ ئەتراپىغا قېلىنلىقى بىر يېرىم مېتىر، ئېگىزلىكى بەش مېتىر كېلىدىغان قورغان تام قوپۇراتتى. تاشناتانىڭ تاغ چوققىلىرىدىكى پوتەيلەرمۇ كۈندىن - كۈنگە ئېگىز كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى.

تاغلىرى زىچ ھەم ئېگىز، جىلغا يوللىرى بىرقانچە ۋىلايەت ۋە ناھىيەلەرنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرىدىغان تاشناتا مۇھىم ئېغىز بولغاچقا، ئۇ يەردە بىر ئىزۋوت ئەسكەر كېچە - كۈندۈز نۆۋەتلىشىپ قاراۋۇللۇق قىلاتتى. گەرچە پوتەيلەر تېخى پۈتمىگەن بولسىمۇ، قاراۋۇللار ئۆزلىرى تاشلار بىلەن قوپۇرۇۋالغان كۆزىتىش سۇپىلىرىدا تۇرۇشاتتى. تاشناتادىن ئۆتكەندىن كېيىن دامسىيە، ئۇچبەلتە، قىزىلقىر، قاراقىر، كەندىلىك دەپ ئاتىلىدىغان كەنت، ئۆتەك، تۇرالغۇ ۋە مەھەللىلەر بار ئىدى. بۇ

يەردىكى ئاھالىلەرنىڭ كۆپىنچىسى چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللىناتتى. بۇ جايلار ئىچىدە كەندىلىك ئوتلىرى پەس ئۆسىدىغان تاقىر تاغلار ئوتتۇرىسىدىكى ئۆيلىرى (قازاق ئۆيى سىياقىدا) تارقاق مەھەللە بولۇپ، بۇ يەر ئارقىلىق توك دېگەن مۇز تاغدىن ھالقىپ تاشقورغانغا ئۆتۈپ كەتكىلى بولاتتى.

كۆز يۇمۇپ - ئاچقۇچە دېكابىر ئېيىمۇ كىرىپ قالدى. تاغلىقلارنىڭ سۆزى بويىچە تاڭ - تاڭ سوغۇق باشلانغانىدى. قوشراپ، تاشناتا، دامسىيە، ئۇچبەلتە، قىزىلىقىر، قاراقىر، كەندىلىكلەردىن ھاشارغا تۇتۇپ كېلىنگەن ئۇيغۇر، تاجىك، قىرغىز چارۋىچىلار ئۆزلىرىنى سوزۇلغان جىلغا ئىچىدىن يۆتكىگەن تاشلىرىنى گازارما سېلىنىۋاتقان قورۇلۇش مەيدانىغا ئەكېلەتتى. تاغ قاپتاللىرى، جىلغا يوللىرىدىن كېلىۋاتقان ئاچچىق شامال ئۇلارنىڭ ئاپئاپتا كۆيگەن قارامتۇل يۈزلىرىنى ئېچىشتۇرۇپ، قۇلاق، بۇرۇن مەڭزىلىرىنى ھەرىدەك چاقاتتى. تاشلانمىغان كۇرەك جوۋا، يەڭسىز تېرە پىنجەك، يىرتىق پاختىلىق ئۆزۈن تونلارنى كىيىپ، بويۇنلىرىنى ھەر خىل كىر لۆڭگە ۋە ماتالار بىلەن ئورىۋالغان بۇ ئادەملەر قوراللىق ئەسكەرلەرنىڭ ۋارقىراپ - جارقىرىشى ۋە تىل - تاياقلىرى ئاستىدا دىر - دىر تىترىشىپ مېڭىشاتتى. ئۇلار قوي، ئۆچكە، ئىت، تۈلكە، بۆرە تېرىلىرىدىن ئۆزلىرى تىكىۋالغان سالۋا تەلپەك، قاسقانلىق تەلپەك ۋە ھەر خىل تۇماقلىرىنى قۇلاقلىرىغىچە چۆكۈرۈپ كىيىۋالغانىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە مەللە رەڭ تون كىيگەنلىرى كۆپرەك بولۇپ، بۇ تونلارنىڭ يۇڭ يىپلىرىنىڭ توم ۋە قوپاللىقىدىن يۈگنى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى ئېگىرىپ، چەكمەن رەختنى ئۆزلىرىنىڭ توقۇغانلىقى چىقىپ تۇراتتى.

ھازىر يۈز مولۇق كۆلەمدىكى گازارمىنىڭ بەش مېتىر ئېگىزلىكتىكى قورغان تېمى ئاساسىي جەھەتتىن پۈتكەن بولۇپ، ئەڭ ئاخىرقى بىرنەچچە قۇر تېشى قويۇلۇۋاتاتتى. ئەمدىلىكتە قورغان تام ئىچىدىكى ياتاق، ئىشخانا، ئاتخانا ۋە

ئاشخانا قۇرۇلۇشلىرى جىددىي ئىشلىنىۋاتاتتى. گازارما سېلىنىۋاتقان قۇرۇلۇش مەيدانىدا قانچىلىغان داش قازاندا سۇ قايناۋاتقاچقا، ئەتراپ ئاپپاق ھور بىلەن قاپلانغانىدى. قۇرۇلۇشقا ئىشلەۋاتقانلار سامانلىق لايغا قىزىق سۇ ئىشلىتەتتى. بولمىسا ئۇلارنىڭ قوللىرى سوغۇقتا ئۈيۈشۈپ قالاتتى، لايمۇ ئاسانلا توڭلىۋالاتتى.

تاغلار ئېگىز ھەم قاتمۇقات بولغاچقىمۇ، قوشراپتا گۈگۈم بالدۇرلا چۈشەتتى. بۇگۈن تاڭ سەھەردىلا چارلاشقا چىقىپ كەتكەن ئاقنىياز، قۇربانىنياز، شىيائېر، ئۆمەرلەر دامسىيە، ئۇچىبەلتە، قىزىلقىر، قاراقىر، كەندىلىكلەرنى ئارىلاپ، كەچكە يېقىن ئارقىغا قايتىشتى. ئۇلار قوشراپقا يېقىن قالغاندا، ئارقا – ئارقىدىن ئېتىلغان ئۈچ پاي ئوق ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئاتلىرىغا قامچا سالدى. بۇنداق ئەھۋال ئىشلەۋاتقانلار ئىچىدىن بىرەرى قاچقاندا ياكى ئەسكەرلەر بىلەن ھاشارچىلار ئوتتۇرىسىدا سۈركىلىش بولغاندا يۈز بېرەتتى. ئەسكەرلەر ئادەتتە چىققان جودانى ئاسمانغا قارىتىپ ئوق چىقىرىپ جىمىقتۇراتتى. بىراق، ھازىر تاشلىق جىلغىنىڭ ئوتتۇرىسىغا بىرەر يۈزدەك ئادەم توپلىنىشىۋالغان بولۇپ، كىملەردۇر ئۇنلۇك يىغلاۋاتاتتى. ئاقنىياز، قۇربانىنياز، شىيائېر ۋە ئۆمەرلەر ئاتلىرىدىن سەكرەپ چۈشۈپ، توپ ئارىسىغا ئېتىلىپ كىردى. يۇمىلاق سورۇن ئوتتۇرىسىدا يىگىرمە تۆت – يىگىرمە بەش ياش ئەتراپىدىكى بىر يىگىت قانغا چىلىنىپ ياتاتتى. ئۇنىڭ كۆكرىكىدىكى چىنە ئاغزىدەك چوڭلۇقتىكى جاراھەتتىن قان ھېلىھەم سىرغىپ ئېقىۋاتقاچقا، تاشلىق يەردە قان خۇددى بېغىردەك بولۇپ ئۇيۇپ قالغانىدى. جەسەتنىڭ ئۈستىگە بىر ئايال يېتىۋېلىپ قوشاق قېتىپ يىغلاۋاتاتتى. تېخى يۈز بېگى ھامۇل تارىمۇ جەسەت بېشىدا ئۆرە تۇرغىنىچە كۆزلىرىدىن تۆكۈلۈۋاتقان ياشلىرىنى يوتىسىدا سۈرتۈپ ئۈلگۈرتەلمەي قالغانىدى. ئۇ ئايالنىڭ قولىدىن تارتىپ ئاستا يېلىنىدى:

— سىڭلىم ھەزرەتخان، ئوغلۇڭ دايىمىنىڭ ئۆلۈشىگە مەن سەۋەبكار بولۇپ قالدىم... بەگلەرنىڭ تۇغقانلىرى ھاشارغا چىقمىسا، باشقىلارنى زورلاپ چىقارغىلى بولمايدۇ دەپتىكەنمەن.

— ئاھ جېنىم بالام، كېلەر ھەپتە تويۇڭ بولماقچى ئەمەسمىدى؟ — ھەزرەتخان ئۆزىنى كاچاتلىدى، — بۇ يەجۇج - مەجۇجلاردىن قۇتۇلىدىغان كۈنلەرمۇ بولارمۇ، ئاھ خۇدايىم! ئۇلارنى قاچانمۇ يەر يۇتار؟

— مېنىمۇ ئېتىۋەت! — ھامۇل تارى ئۇچقاندەك كېلىپ لۇ كۇنجۇڭغا ئۇستى، — ئاتامسەن قېنى؟ ئات!

— ئىسلىما، ئەبلەخ، كوماندىرغا ئىسلىما! — كانۋاي رېشىت لۇ كۇنجۇڭغا ئىسىلىۋالغان ھامۇل تارىنى ئارقىسىغا ئىتتىرىۋەتتى، — يەنە ئىسىلىدىغان بولساڭ ئېتىۋېتىمەن.

— رېشىت، بۇ زادى نېمە ئىش؟ — ئاقنىياز لۇ كۇنجۇڭ، رېشىت، ئابدۇقادىرلارغا قادالدى، — بۇنى كىم ئاتتى؟

— كومروت ئاتتى، قانداق؟ — رېشىت يانپىشىدىكى ماۋزۇرغا قول ئۇزارتتى. ئاقنىيازمۇ دەرھال ماۋزۇرىنىڭ قاپقىقىنىڭ ئاغزىنى ئاچتى، — ئۇ تاشنى تاشلاپ تاغ تەرەپكە قاراپ قاچتى، نازارەتچى ئەسكەر ئىككى پاي ئوق ئېتىپ تەڭكۈزەلمىگەندىن كېيىن كومروت ئارقىسىدىن ئېتىۋەتتى شۇ.

— دايىم دېگەن بۇ يىگىت مېنىڭ سىڭلىمنىڭ ئوغلى بولىدۇ، ئۇ كېلەر ھەپتە توي قىلماقچى ئىدى، — دېدى ھامۇل تارى يىغلاپ تۇرۇپ، — تويى بولىدىغان يىگىت شەھەرگە مال ئەكىرىپ سېتىپ، توي تەييارلىقىنى قىلمىسا بولامدۇ؟ شۇڭا، ئۇ مەندىن رۇخسەت سورىۋىدى، مەن توختىبەگكە دېدىم، توختىبەگ لۇ كۇنجۇڭغا يېلىندى. لېكىن، بۇ غورا قاپاق تاش چىشلەپ تۇرۇۋالدى...

ھامۇل تارى ئىسەدەپ بىرھازا گەپ قىلالماي قالدى. ئۇ بىر چاغدا قوللىرىنى شىلتىپ ۋارقىراپ كەتتى:

— قاچقان بولسا تۇتۇپ كېلىدىغان، ئورنىغا ئادەم

سەپلەيدىغىنى بىز تۇرساق، ئۇنى نېمىشقا ئاتىدۇ؟ زادى نېمىشقا ئاتىدۇ؟ بىز تاغلىقلارنىڭ ياۋا ئۆچكىدەك، تاغ توخۇسىدەك، سېسىق كۈزەندەكمۇ قەدرىمىز يوقمۇ؟ بىزمۇ ئادەم تۇرساق؟

— يۇرتداشلار، بۇ ئىتنىڭ ئانىسى قىلىشىغا چىداپ تۇرىمىزمۇ؟! — ھەزرەتخان قولىغا تاش ئېلىپ، لۇ كۇنجۇڭغا قاراپ يۈگۈردى، رېشىت بىلەن ئابدۇقادىر ئىككىسى ئۇنى قۇچاقلاپ تۇتۇۋالدى، شۇنداقتىمۇ ئۇ بۇلجۇڭۇپ ۋارقىرىدى، — ھەي مۇناپىق، بالامنى تۆلەپ بەر! بىز سېنى بۇ تاغقا چىللاپ كەلگەنمۇ؟! يۇرتىمىزنى ئاياغ ئاستى قىلىپ، بىزنى ھاشارغا سېلىپ، تېخى بالىلىرىمىزنى ئۆلتۈرۈشكە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمىدى؟!

ھەزرەتخان تاشنى غەزەپ بىلەن ئېتىۋىدى، تاش لۇ كۇنجۇڭنىڭ قۇلاق تۈۋىدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئاڭغىچە رېشىت بىلەن ئابدۇقادىر ماۋزۇرلىرىنى قېپىدىن سۇغۇرۇپ چىقىرىشتى، يۈزدىن ئارتۇق تاغلىق قوللىرىغا تاش ئېلىپ يوپۇرۇلۇپ كەلدى. ئەھۋالنىڭ يامانلىقىنى بىلگەن لۇ كۇنجۇڭ ئاسمانغا قارىتىپ بىرنەچچە پاي ئوق چىقاردى. نېمە قىلارىنى بىلمەي قالغان ئاقنىياز، قۇرباننىياز، شىيائېر، ئۆمەرلەرمۇ سورۇننىڭ ئوتتۇرىسىغا كىرىپ، تاغلىقلارنى توستى.

— يۇرتداشلار، بىردەم سەۋر قىلىڭلار! — ئاقنىياز ئىككى قولىنى كۆتۈرۈپ ۋارقىرىدى، — گۇناھ بىزدە، بىز ناماقۇل بولايلى، لېكىن قان تۆكۈلۈشتىن ساقلىنايلى، بۇ ئىشنى مەسلىھەت بىلەن قىلايلى!

— قېرىنداشلار! — شىيائېر ئۇيغۇر تىلىدا ۋارقىرىدى، — بىز سىلەرنىڭ قانداق تەلىپىڭلار بولسا ئورۇنلايلى! لېكىن، جېدەلنى چوڭايتمۇتسەك، بۇنىڭ ھەر ئىككى تەرەپكە پايدىسى يوق.

— ئاتا - ئانىلار، ئاكا - ئىنىلار، ئاچا - سىڭىللار! — دېدى قۇرباننىياز ئۈنلۈك ۋارقىراپ، — ئەسلىدە قاچقانلارغا

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

قورقۇتۇپ ئۇق چىقىرىدىغان قائىدە بار، بىراق ئۇق تاسادىپىي تېگىپ كېتىپتۇ. بۇمۇ قازايى مۇئەللەق، «قازاغا رىزا» دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ؟...

قۇربانىنىياز قوللىرىنى شىلتىپ، قاش ـ كۆزلىرى جىددىيلەشكەن ھالدا راسا سۆزلەۋاتقاندا، ئادەملەر توپى ئالدىدا قىسىلىپ تۇرغان بىر قىز ئۇنىڭغا ھەۋەس ـ ئىشتىياق بىلەن قاراپ تۇراتتى. ئۆمەر قاپقارا قاشلىق، قويۇق كىرپىكلىك، چوڭ كۆزلىرى كۇلۇپ تۇرىدىغان بۇ بادام يۈزلۈك قىزنى نەدىدۇر كۆرگەندەك ئىدى. توغرا، ئۇنى تاشناتا جىلغىسىدا قوي بېقىۋاتقان چېغىدا كۆرۈپتۇ. ئۇ قىزنى كۆرۈپ، ئۇنى ئاسمىگۇلگە ئوخشاتقانلىقىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇ چاغدا يەنە بىر تاجىك قىزىمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىدى.

— يۇرتداشلار، قولۇڭلاردىكى تاشنى تاشلاڭلار! — قۇربانىنىياز يېلىنغان ھالدا ئىلتىجا قىلدى، — قان بىلەن قاننى يۇغىلى بولمايدۇ. تاش بىلەن مىلتىققا تەك تۇرۇش مۇمكىن ئەمەس، ئەمما تەلىپىڭلارنى يۇقىرىغا مەلۇم قىلىمىز.

قۇربانىنىياز سۆزىنى تۈگىتەر ـ تۈگەتمەيلا، چىگىچ ساقىلىنىڭ مەينەتلىكىدىن چىرايىنىڭ ئۆڭنىمۇ پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان بىر تاغلىق قولىدىكى تاشنى چەنلىگىنىچە كەلدى ـ دە، قۇربانىنىيازنىڭ ياقىسىدىن بوغدى. ئۇنىڭ ئەلپازى بەكمۇ بۇزۇق، ئۇرىدىغاندەكلا قىلاتتى.

— گەپ قىلما، يالاقچى! — دېدى ساقاللىق قۇربانىنىيازنى سىلكىشلەپ، — ياغلىما گەپنى ھەرقانچە قىلغىنىڭ بىلەن، دايىمنى تىرىلدۇرۇپ بېرەلەمسەن؟!

ساقاللىق تاش تۇتۇۋالغان قولىنى كۆتۈرۈۋىدى، ئاقنىياز ئۇنىڭ قولىنى كاپلا قىلىپ تۇتۇۋالدى. ئائىغىچە ئابايىقى قىز ئېتىلىپ كېلىپ ساقاللىقنىڭ ياقىسىدىن ئالدى:

— ھەي قوتاز پىتى، ياغلىما گەپكە تىرىلمىگەن دايىم سەن تاش بىلەن بىركىمنى ئۇرساڭ تىرىلىپ قالامتى؟! — قىزنىڭ

كۆزلىرىدىن ئوت چاقنىدى، — دايىمنى كىم ئاتتى، سەن كىمنىڭ ياقىسىغا ئېسىلىۋاتىسەن؟ كۆتۈڭنى بۈرگە چاقسا، چوققاڭنى تاتىلايدىغان نېمە ئوخشىمامسەن؟

— گۈلنۇر، بولدى، سىز ئارىلاشماڭ! — دېدى قۇربانىنىياز كونا تونۇشلاردەك تەلەپپۇزدا، — بۇ ئاكىمىز بىلەن ئۆزىمىز سۆزلىشىۋالىمىز.

ئاقنىياز، شىيائىر، ئۆمەرلەرنىڭ ئاغزى ئېچىلىپلا قالدى. ئەسلىدە قۇربانىنىيازنىڭ ھەر كۈنى ئىشتىن چۈشۈپلا، «تاغلارنى ئارىلاپ كېلەي»، «تاماق سىڭدۈرىمەن»، «سەگىدەيمەن» دەپ چىقىپ كېتىشى سەۋەبسىز ئەمەس ئىكەن - دە! شۇنداق، سەۋەبسىز ئەمەس ئىدى. ئۇ تاغلىق قىز گۈلنۇر بىلەن چېقىل تاش دالدىلىرىدا، قاراڭغۇ قاپتاللارنىڭ پىنھان جايلىرىدا ئۇچرىشىپ تۇرغانىدى.

— قۇربانىنىياز توغرا دەيدۇ، سىڭلىم! — ئاقنىياز گۈلنۇرنىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ قويدى، — بۇ ئاكىمىزنىڭ ياقىسىنى قويۇۋېتىڭ! سىزمۇ «ئېشەككە كۈچۈڭ يەتمىسە، ئۇر توقۇمنى» دېگەندەك ئىش قىلىۋاتىسىز.

توپلانغانلارنىڭ بەزىلىرى كۈلۈۋېتىشتى. گۈلنۇر خۇددى بېشىدىكى قىزىل روملىدەك قىزىرىپ كەتتى.

— ياقىسىنى بوغىدىغانلار قۇربانىنىياز بىلەن بۇ ئاكىمىز ئەمەس، — دېدى ئۆمەر، — ئۇلار!

ئۆمەر ۋە باشقىلار تەڭلا قايرىلىپ قاراپ، ھاڭ - تاڭ قېلىشتى. چۈنكى، توپ ئىچىدە لۈ كۈنجۈڭ، ئابدۇقادىر، رىشىتلار يوق ئىدى، ئۇلار ئاللىقاچان تىكىۋەتكەنىدى. بۇ ئەسنادا قاپقارا مەخمەل چاپىنىنىڭ مەيدىسىگە ھەر خىل مارجان، كەھرىۋا، ئاق تەڭگىلەرنى قادىۋالغان بىر تاجىك قىزى پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ ئاق ئۆچكە تېرىسىدىن توقۇلغان رومالدا باش - بويۇنلىرىنى يۆگىۋالغاچقا، رومال ئىچىدىن ئۇنىڭ كىچىككىنە ئوماق يۈزى ئارانلا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ قىز ئۆمەرگە يالتتىدە

بىر قاراپ قويۇپ، قىزارغىنىچە گۈلنۇرنىڭ بىلىكىنى تۇتتى.

— يۈر، كېتەيلى ! — تاجىك قىزى ئۇيغۇرچىنى راۋان سۆزلەيتتى، — بەك كەچ بولۇپ كەتتى، تاشناتاغا بېرىپ بولغۇچە قاراڭغۇ چۈشۈپ كېتىدۇ.

— سارا، تېخى كەتمەيسەن – دە؟

— ئەرلەرنىڭ ياقىسىنى قاچان قويۇۋېتەركىن دەپ ساڭا ساقلاپ تۇردۇم، — ئەتراپتىكىلەر كۈلۈشۈپ كېتىشتى، — يەنە ئېسىلامسەن يا بولدىمۇ؟

— ۋاي خۇدايىم، نېمانچە تەنە قىلىدىغانسەن؟

ئىككى قىز توپ ئارىسىدىن چىقىپ كېتىۋېتىپ تەڭلا ئارقىسىغا قايرىلدى – دە، گۈلنۇر قۇربانىيازغا، سارا ئۆمەرگە لەپپىدە قاراپ، تاتلىققىنا كۈلۈمسىرەشتى. ئۇلار ئۇيغۇرلار بىلەن تاجىكلار ئارىلىشىپ ئولتۇراقلاشقان تاشناتالىق قىزلار بولۇپ، بۇ قېتىم ئاتا – ئانىسىنىڭ ئورنىغا ھاشارغا چىققانىدى.

سارا بىلەن گۈلنۇرنىڭ ئۆيلىرى ئانچە يېقىن بولمىسىمۇ، قوي – ئۆچكىلىرىنى دائىم بىللە باقاتتى. ئون يەتتە ياشقا كىرىپ قالغان بۇ قىزلار بىر – بىرى بىلەن دائىم مۇڭدىشاتتى، بۇ تاغ – جىلغىلاردا تۇزۇككىنە يىگىتلەرنىڭ يوقلۇقىدىن ئۇلارنىڭ كۆڭلى يېرىم بولاتتى. دېمىسىمۇ، ئىككى – ئۈچ ئائىلە بىرلىكتە، بىرى بىر جىلغىدا، يەنە بىرى بىرەر قاپتالدا ياكى چاتقاللىقتا تارقاق ئولتۇراقلاشقان بۇ چارۋىچىلار ئۆزئارا پات – پات بېرىش – كېلىش قىلىشالمايتتى، پەقەت توي، مەرىكە، ئۆلۈم – يېتىم، نەزىر – چىراغلاردىلا بىر يەرگە يىغىلىشىپ، قېرى – ياش، قىز – يىگىت، سەت – چىرايلىقلار جەم بولۇشاتتى. مۇنداق پۇرسەتلەردە يىگىتلەر قىزلارغا ساقال تاشلاپ قاش ئاتاتتى، قىزلارمۇ لايىقىدا كۆز ئېتىپ، ھايا بىلەن قىزىرىپ، رازىلىقىنى بىلدۈرۈشەتتى. قىسقىسى، ئۇلار باھارغا ئەمدىلا ئۇلاشقان ئۇچار قۇش، جان – جانىۋارلاردەك بىر – بىرىگە جورا ئىزدىشەتتى. گۈلنۇرمۇ ئەنە شۇنداق كۈنلەرنىڭ

بىردە قۇربانىياز بىلەن تونۇشۇپ قالدى. بۇ ئىش تولىمۇ تاسادىپىي يۈز بەردى.

لۇ كۆنجۈڭنىڭ روتىسى قوشراپقا كېلىپ بىرەر ئايمۇ ئۆتمىدى بولغاي، بىر كۈنى كەچكە يېقىن تاغ ئىچىدە دەھشەتلىك بوران - جۇدۇن كۆتۈرۈلدى، قار تۇمانلىرى بىلەن قۇم - تاشلار ئۇچۇپ، كۆز ئاچۇرماي قويدى. گۈلنۇرنىڭ قوي - ئۆچكىلىرى بېقىلىۋاتقان يېرىدە بوراندا پىتىراپ كەتتى. بىر - ئىككىسىنى تېپىپ قوغلاپ كەلسە، يەنە بىرنەچچىسى قايسىدۇر قاپتال، توقايلارغا قاراپ قاچاتتى. شۇ چاغدا قاياقتىندۇر پەيدا بولغان قۇربانىياز ئىتىنى جىلغا ئىچىدە چاپتۇرۇپ يۈرۈپ، پىتىراپ كەتكەن قوي - ئۆچكىلەرنى يىغىپ كەلدى، ئاندىن ئۇنى ماللىرى بىلەن تاشناتاغىچە ئەكېلىپ قويدى. گۈلنۇر شۇ كۈندىن باشلاپ ئاتا - ئانىسىنىڭ «ماللارنى سوغۇقتا باققىلى ئاچىقما» دېگىنىگە قۇلاق سالماي، ماللىرىنى ھەر كۈنى ھېلىقى جىلغا ئەتراپىدا باققاچ، قۇربانىيازنىڭ ئۆزىنى يەنە ئىزدەپ كېلىشىنى كۈتتى. ئۇ يېنىدىكى قول ياغلىقىغا چىگىۋالغان قۇرۇت بىلەن ئىرىمچىكنى پات - پاتلا تۇتۇپ سىلاپ قوياتتى. تېخى ئۇ قول ياغلىقمۇ ئۇنداق - مۇنداق قول ياغلىق ئەمەس ئىدى. گۈلنۇر «كەلگۈسىدە بىرەر يىگىتكە نېسىپ بولسام، شۇنىڭغا تۇتارمەن» دەپ ئۇنى ئۆز قولى بىلەن كەشتىلىگەنىدى.

گۈلنۇر بىر كۈنى كەچتە قوي - ئۆچكىلىرىنى ھەيدەپ كەتمەكچى بولۇپ تۇراتتى. «خۇدايىم بەندىسىنى كەچ قويسىمۇ، ئاچ قويماپتۇ» دېگەندەك، ھېلىقى يىگىت تاشلىق سايدىن ئىتىنى چاپتۇرۇپ چىقىپ كەلدى. ئۇ ناھايىتى چىرايلىق ئۇشقىرتىۋىدى (گۈلنۇرغا شۇنداق ئاڭلاندى)، ئات بويىنىنى ئېگىپ، سۈزۈك ئېقىندىن سۇ ئىچىشكە باشلىدى. گۈلنۇر ئۇنىڭغا ئەيمىنىپ ئاستا يېقىنلاشتى.

— ئاكا، — گۈلنۇر قەۋەتلا قىزىرىپ كەتتى، — ئۆتكەنكى ئىش توغرۇلۇق سىزگە رەھمەت ئېيتاي دېگەنىدىم. شۇڭا، نەچچە

كۈندىن بىرى ساقلىسام، بۇياقلارغا ئۆتمىدىڭىز...

— قانداق رەھمەت ئېيتماقچى؟

— سىزگە قايماقلىق قۇرۇت ۋە ئىرىمچىك ئەكەلگەنىدىم.

— ئەمىسە ئۆزىڭىز يېگۈزۈپ قويۇڭ!

— قانداق يېگۈزىمەن، سىز ئاتتا تۇرسىڭىز؟

— قاراڭ! — قۇرباننىياز ئۇزەڭگىدىن چىقىپ تۇرغان ئۆتۈكىنىڭ ئۇچىنى كۆرسەتتى، — ئەشەگە دەسسىسىڭىزلا، لىككىدە كۆتۈرۈلىسىز.

گۈلنۇر بىر قولىدا ئاتنىڭ يالىنى تۇتۇپ تۇرۇپ، بىر پۇتىنى ئۆتۈك ئۇستىگە ئېلىۋىدى، قۇربانىياز ئۇنى بىلىكىدىن تۇتۇپ بىرلا كۆتۈرۈپ ئېلىپ، قۇچىقىغا ئولتۇرغۇزۇۋالدى. قىز قانداق قىچىشنى بىلەلمەيلا قالدى، چۈنكى قۇربانىياز ئۇنىڭ بېلىدىن قۇچاقلىۋېلىپ مەيدىسىگە چىڭ چاپلاپ تۇراتتى.

— مۇنداق قىلسىڭىز... مەن... مەن ئىرىمچىكنى قانداق يېگۈزىمەن؟...

— مانا مۇنداق يېگۈزىسىز...

قۇربانىياز گۈلنۇرنى شۇنداق قىزغىن سۆيدىكى، قىز نەپەس ئالالماي ھاسىراپ كەتتى...

قاتمۇقات تاغلار قاراڭغۇلۇق ئىچىدە ئېرىپ، بىر پۈتۈن قاپقارا سايىگە ئايلانغانىدى. پەقەت كۆكۈچ تىنىق ئاسماندىكى چاقناۋاتقان يۇلتۇزلارلا ئېگىز - پەس تاغ ئىزنالىرىنى ئايرىپ تۇراتتى. گۈلنۇر بىلەن سارا تاشلىق ساي ئىچىدىكى ئۇلاغ يولىدا يۈرەككە تالىق سۆزلەرنى قىلىشىپ كېتىۋاتاتتى. قوتاز قويرۇقىدەك قاپقارا قاراڭغۇلۇق ئۇلارغا مەدەت بېرىپ، كۈندۈزى بىر - بىرىگە قارىشىپ قىلالمايدىغان گەپلەرنى، يەنى قىز - يىگىت ئوتتۇرىسىدىكى ئەڭ ئىنچىكە، نازۇك ئىشلارنى دېيىشمەكتە ئىدى.

— ھەي گۈلنۇر، قىز بالا يىگىت بىلەن سۆيۈشكەندە قانداق

بولىدىكەن؟ — سورىدى سارا قىزىقسىنىپ، — بەك پەيزى بولىدىغاندۇ - ھە؟

— ئۇنى بىر دىمە! — گۈلنۇر تامىقىنى تەمشىپ قويدى، — بەدىنىڭ ئۆگە - ئۆگىلىرىدىن ئاجراپ كەتكەندەك لاسسىدە بوشاپ، مىلىق - سىلىقلا بولۇپ قالىدىكەنسەن. ئەر كىشىنىڭ تىنىقى، كۈچلۈك قوللىرىدىن تارقىغان ئاجايىپ قىزىق ھەم شېرىن بىر نېمە يۈرەك - باغرىڭنى كۆيدۈرۈپ، شۇنچىلىك ھۇزۇرلاندۇرىدۇكىن، ھوشۇڭدىن كەتكىلى تاس - تاسلا قالىدىكەنسەن...

— يالىڭاچمۇ قۇچاقلىشىپ ياتقانلارمۇ؟

— مېنىڭ دەۋاتقىنىم ئاشۇ باغ - باغ ئويناش...

— ئەمىسە؟...

— يوقىلاڭ گەپلەرنى قىلما. ئۇمۇ ئاقمۇۋىتىدىن قورقىدىكەن، — گۈلنۇر ئارقىسىغا قاراپ قويدى، — چۈنكى ئەسكەرلىكتە تۇزۇم قاتتىق ئىكەن ئەمەسمۇ!

— قانداقمۇ چىدىغانسىلەر؟

— ئەمما، ھەر ئىككىمىز بىر - بىرىمىزدىن قانغۇدەك ھۇزۇرلاندۇق...

ھۆسن كامالىغا يېتىپ، بەدىنى تولغان تاجىك قىزى سارا ئۆمەرنى ئېسىگە ئالدى. ئۇنىڭ بىلەن چىڭ قۇچاقلاشقان، سۆيۈشكەن ئىشلار غايىبانە كۆز ئالدىغا كېلىش بىلەن ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى ئوت ئالغاندەك قىزىپ، يۈرىكى ئۆزىگە ئاڭلانغۇدەك دەرىجىدە دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى.

— گۈلنۇر، — سارا ئاستا پىچىرلىدى، — ئاناڭ بىلەن داداڭ بىلەمدۇ؟

— ساراڭمۇ سەن؟ ئانامغۇ ئەس - ھوشى جايىدا ئەمەس گالدۇ - گۈلدۈك مەزلۇم، — دېدى گۈلنۇر جىلە بولغان تەلەپپۇزدا، — دادام بولسا قىپقىزىللا بىر ساراڭ دېگىنە. ئۇنىڭ تەرسالىقى، جاھىللىقى، ئۆكتەملىكى تۇتىدىغان بولسا، دىۋە -

ئالۋاستىلارنىمۇ ۋايداد دېگۈزىدۇ.

— ئەمىسە قانداق قىلىسىلەر؟

— ئۇلار قوشراپتا بىرەر يىل تۇرۇپ ئاندىن نۆۋەت ئالمىشىدىكەن، شۇ چاغدا قۇربانىنىياز ماڭا يەكەن شەھەر ئىچىدىن ئۆي تۇتۇپ بەرمەكچى.

— خېلى بولۇپ قالىدىغان يىگىت ئىكەن ـ ھە؟

— ۋيەي، سەن بىلمەيسەن، ياخشى كۆرگەن يىگىتىڭنىڭ پېشىنى تۇتساڭ، شۇنداق روھلۇق، تېتىك، خۇددى قۇشتەك يەڭگىل بولۇپ قالىدىكەنسەن، — گۈلنۇر ھاياجانلىنىپ سۆزلىمەكتە ئىدى، — قۇربانىنىياز ئالىقانلىرىمنى كۆرۈپ: «بۇنىڭدىن كېيىن تاشنى قولىڭىزدا كۆتۈرمەڭ، مەن سىزگە دۈمبىڭىزگە ئاڭىدىغان ئاسما سېۋەت توقۇپ بېرەي» دېدى. ھەي سارا، ھېلىقى ئۆمەر دېگەن بالا ساڭا يەۋەتكۈدەك قىلىپ قاراپ كەتتى. ئۆتكەندىمۇ قوي بېقىۋاتساق، سېنىڭ قېشىڭدىن ئايلىنىپ كېتەلمەي قالدى. بىر چېكىپ باقامسەنيا؟

— قىز بالا ئوغۇل بالىنى چېكىپ باقامدۇ؟ تولا ئالجوقا سۆزلىمىگىنە! — سارا ئىزا تارتىپقىنا قۇشۇپ قويىدى، — يىگىتلەر ئاۋۋال سۆز ئاچسا ئاندىن قاملىشار؟

— ئۇنداق پۇرسەت بولماي قالسا قانداق قىلىسەن؟ — گۈلنۇر قوللىرىنى شىلتىدى، — ھەي سارا، قوي ـ ئۆچكىلىرىڭنى ئاشۇ بالا قاراۋۇللۇق قىلىۋاتقان چوققىغا ئاچىقىپ باقامسەنيا؟

— بولارمۇ؟

— بولمايدىغان نەرى بار؟ ئەسكەر يىگىت دېگەن قىزىل ئىشتان، قىزىل كۆڭلەكنى كۆرسە، يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ سەجدە قىلغۇدەك بولۇپ كېتەر؟

ئۇلار كۆڭۈل پىنھانلىرىدىكى ھېچكىمگە دېگىلى بولمايدىغان ئاشۇنداق سىرلىرىنى دېيىشىپ مېڭىپ، گۈلنۇرنىڭ ئۆيى ئالدىغا كېلىپ قالغانلىقىنى بىلمەي قېلىشتى. بۇ قىزنىڭ ئۆيى

تەتۇرسۆگەت، مۇشا، قېيىن، يەنە قانداقتۇر ئەۋرىشىم سۇمبۇللار قاپلاپ كەتكەن بىرقانچە كىچىك جىلغىدىن ئۆتكەندىن كېيىنكى ئىككى تاغنىڭ تۇتاشقان ئېغىزىدا كونا خارابىلىكتەك چوقچىيىپ تۇراتتى.

— ئەتە ھەممىمىز ھاشارغا چىقمايدىغان بولدۇق - ھە؟ — سورىدى گۇلنۇر چوڭقۇر خىيالغا پاتقان سارادىن، — گەپ قىلمايسەنغۇ؟ ئۆمەر دېگەن ھېلىقى بالا كاللاڭغا كىرىۋالدىمۇ؟

— ھەئە، ھەممىسى دايىمنىڭ ئۆلۇم ئىشى ھەل بولمىغۇچە ھاشارغا چىقمايمىز، دېيىشتىغۇ! — سارا گەپنى ئەپقاچتى، — خوش ئەمىسە! ئەتە ماللىرىڭنى باققىلى چىقامسەن؟

— چىقىمەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

توققۇزىنچى باب

قوشراپتىكى تاغ جۇدۇنلىرى

سەھەردىن باشلاپ قوشراپتىكى گازارما سېلىنىۋاتقان ئەمگەك مەيدانىنى، تاش توشۇلۇۋاتقان تاشلىق ساينى گۆرستان جىمجىتلىقى قاپلىغان بولۇپ، ھەر كۈنى ئىشچى چۇمۇلىلەردەك تىزىلىپ تاش توشۇۋاتقان تاغلىقلار، «ئۇنى ئال، بۇنى قوي، ئانى سۇنۇۋەت !» دەپ ۋارقىرىشىۋاتقان تامچىلار، ياغاچچىلار ۋە لاي ئېتىدىغانلارنىڭ ھېچقايسىسى كۆرۈنمەيتتى. پەقەت لاي لاي پېتى، تاملار چالا پېتى، ئۆگزىلىرى يېپىلمىغان ئاتخانا، ياتاقخانا، ئىشخانىلار، ئىشىك قاناتلىرى بېكىتىلمىگەن كېشەكلەر... شۇ پېتى ئوچۇق قالغانىدى. قوشراپ ھەربىي گازارما قۇرۇلۇشىنىڭ بۇنداق توختاپ قېلىشىغا لۇ كۇنجۇڭ سەۋەبچى بولدى. ئۇ دايىم دېگەن يىگىتنى ئېتىۋەتكەندىن كېيىن تاغلىقلاردىن ھېچكىم ھاشارغا چىققىلى ئۇنىمىدى. بەگلەرنىڭ نەسىھەت ـ يېلىنىشلىرى، سىلىق ـ سىپايە گەپلىرى خۇددى تاشقا مىخ قاققاندەك ئۇلارغا كار قىلمىدى. لۇ كۇنجۇڭ قورال ئىشلەتمەكچى بولىۋىدى، بەگلەر: «ئەسكەرلىرىمىزنىڭ ھەم ئۆزۈمىزنىڭ ئۆلۈكى تاغ تۇرادا قەبرىسىز قالمىسۇن دېسىڭىز، بۇ پەيلىڭىزدىن يېنىڭ !» دېيىشتى. چۈنكى، ھەرقانداق تاغلىقنىڭ ئۆيىدە ئوق مىلتىقى، قاپقان، چوماق دېگەندەك نەرسىلەر بولماي قالمايتتى. ئاددىيسى، ئۇلار ماڭار يوللارغا ئوت ـ چۆپلەر ئىچىگە تۆمۈر چىشلىق قاپقانلارنى قۇرۇپ قويۇش ئارقىلىقمۇ

ئەسكەرلەرنىڭ پۇتلىرىنى ئۈزۈۋېتەلەيتتى؛ شۇنداقلا ئادەتتە سالۋا تەلپەك، كۆرەك جۇۋا كىيىپ، پاچاقلىرىغا يۇڭ جاۋا ئوراپ، پۇتلىرىغا قوتاز تېرىسىدىن قىلىنغان پۇرۇمە چورۇق تارتىپ يۈرىدىغان بۇ تاغلىقلار قارىماققا ياۋاشتەك كۆرۈنگىنى بىلەن، غەزىپى تاشسا، كۆزىگە ھېچنېمە كۆرۈنمەيدىغان ئادەملەر ئىدى. لۇ كۇنجۇڭ پارتىزانلار بىلەن تومشۇقساراي، چامسال، كاچۇڭ، ئارىتاشلاردا قوغلاشما، قوچاقلاشما ۋە قىلىچۋازلىق جەڭلىرىنى قىلغاندىلا ئۇلاردىن ھەزەر ئەيلىگەنىدى، بولۇپمۇ ئارىتاشنىڭ قۇلۇلىسىمان داۋىنىدا قىرىلىپ كەتكەن بىر روتا ئەسكىرىنى ئويلىسىلا، ئۇنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى تىترەپ كېتەتتى.

مانا ئەمدى غۇلاچ تۈگەپ، غېرىچ قالغاندا، گازارما قورۇلۇشىنىڭ توختاپ قېلىشى ھەممىنى جىددىيلەشتۈرۈۋەتتى. ئاخىر يەكەن قوماندانلىق ئىشتابىغا خەۋەر قىلىنغاندىن كېيىن خۇڭ يادۇڭ ئاتارمەن - چاپارمەنلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ، يارام ئاتلار بىلەن يېتىپ كەلدى. ئۇ بەگلەر بىلەن يۈزتۇرا مەسلىھەتلەشكەندىن كېيىن بىرنەچچە ئۆكۈز سويۇپ، بىرقانچىلىغان داشقازاندا پولۇ ئېتىپ، پۈتۈن تاغلىقلارغا چوڭ نەزىر بەردى؛ ئاندىن دايىمىنىڭ ئاتا - ئانىسىدىن ھال سوراپ، ئۇلارغا خېلىلا كۆپ تۆلەم تۆلىدى، شۇندىلا تاغلىقلار بەگلەرنىڭ لەۋزىنى ئىلىك ئېلىپ، ھاشار ئەمگىكىنى قايتىدىن باشلىدى.

خۇڭ يادۇڭ قايتىدىغان چېغىدا لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئىككىنچى روتىسىدىكى ئىزۋۇت، ئودلىنىيە كوماندىرلىرىنى، ئەسكەرلەرنى، ھەتتا كانۋاي، خەۋەرچى، ئاشپەزلەرگىچە يىغىپ مەجلىس ئاچتى. ئۇ سۆزىدە يەنىلا: «قىزىم ساڭا ئېيتاي، كېلىنىم سەن ئاڭلا» دېگەندەك، لۇ كۇنجۇڭنى ۋە ئۇنىڭ ھەددىدىن ئاشقان قىلمىشلىرىنى ئۇچۇقداپ ئۆتتى.

— سىلەر تاغ تۇرادا تۇرۇۋاتقان ئىكەنسىلەر، يەنىلا تاغلىقلار بىلەن ئەپ ئۆتۈشۈڭلار كېرەك، — خۇڭ يادۇڭنىڭ قامەتلىك گەۋدىسى يىغىن مەيدانىدا قورام تاشتەك كۆرۈنۈپ تۇراتتى، —

ئۇلارنى بوزەك قىلىشقا بولمايدۇ، خوتۇن ـ قىزلىرىغا بىھۆرمەتلىك قىلغانلار قاتتىق جازالىنىدۇ، بولۇپمۇ ئۇلارنىڭ يىڭنە چاغلىق نەرسىسىنى ئوغرىلاشقا، بۇزۇشقا ئەسلا يول قويۇلمايدۇ. بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلغۇچىلارغا چارە كۆرۈلىدۇ، ئېغىرلىرىنى ئېتىش كېرەك. چۇنكى، ھەربىي تۈزۈم ۋە ھەربىي قائىدە ـ ئىزامىلار كوماندىر ـ جەڭچىلەر ئۈچۈن قانۇن!

خۇڭ يادۇڭ باشتىن ـ ئاخىر ھەربىي قانۇننى تەكىتلەپ سۆزلىدى. ئۇ يەرلىكنىڭ ئۆرپ ـ ئادەت، رەسىم ـ قائىدىلىرىگە ھۆرمەت قىلماسلىقتىن، ھەتتا يېنىكلىك بىلەن قىلىنغان بىر ئېغىز سۆز ۋە كىچىككىنە ھەرىكەتتىنمۇ ئاۋام بىلەن ئەسكەرلەر ئوتتۇرىسىدا مۇرەسسە قىلغىلى بولمايدىغان پاجىئەلەرنىڭ تۇغۇلۇش ئېھتىمالى بارلىقىنى كۆپرەك تىلغا ئالدى. ئۇنىڭ سۆز ئورانىدىن «ئەسكەرلىكتىن قاچقانلارنى تۈزۈم ـ قائىدىگە يۆلەپ ئۆلتۈردۇڭ، لېكىن ساڭا بىكارغا ئىشلەۋاتقان ئاۋامنى ئېتىشقا نېمە ھەققىڭ بار ئىدى؟» دېگەن پۇراق چىقىپ تۇراتتى. خۇڭ يادۇڭ سۆزىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ: «قېنى كوماندىرلارمۇ سۆزلەپ باقامسۇنمۇ؟» دېگەنىدى، قۇربانىياز قولىنى كۆتۈرۈپ ئورنىدىن تۇردى.

— ھۆرمەتلىك خۇڭ پولكوۋنىك، — قۇربانىياز لۇ كۇنجۇڭغا كۆز قىرىنى تاشلىدى، — ھۆكۈمەتكە ھەقسىز ئىشلەۋاتقان ئاۋامنىڭ ھەرقانداق شارائىتتا ئۆز تەقدىرى ۋە مەنپەئەتىنى قوغداش يولىدا قىلغان سۆزلىرى، قوغدىنىش ھەرىكەتلىرى يوللۇق بولامدۇ ياكى بولمامدۇ؟

— سەن دېگەن ئۇ ئاۋام ئۆزىنىڭ يوللۇق تەلەپلىرىنى، قىيىنچىلىقلىرى ۋە ئامالسىزلىقلىرىنى ئېيتسا، ئۇلارغا ئەلۋەتتە قولاق سېلىش كېرەك. ئىلاج بار ئۇلارغا ئاسانلىق تۇغدۇرۇپ بېرىش لازىم، — خۇڭ يادۇڭ ئولتۇرغانلارغا تەكشى قاراپ چىقتى، — لېكىن ئۇلارنىڭ سۆز ـ ھەرىكىتى قۇتراتقۇلۇققا ياتسا، ئۇنى چەكلەش كېرەك، مۇناسىپ تەدبىر

قوللانسىمۇ بولىدۇ. چۈنكى، ئاۋامنىڭ دۆلەت ۋە پىرقە ئۈچۈن ھەقسىز ئىشلەش مەجبۇرىيىتى بار. بۇ قانۇندا بەلگىلەنگەن.

قۇربانىنياز تاغلىق يىگىت دايىمنىڭ ئۆلۈمى توغرۇلۇق يەنە ئىنىقراق قىلىپ سورىماقچى بولىۋىدى، ئاقنىياز، ئابدۇرۇسۇللار ئۇنى كۆز ئىشارىتى قىلىپ توختىتىپ قويدى. چۈنكى، بۇ چاغدا لۇ كۇنجۇڭ ئورنىدا ئولتۇرالمايلا قالغانىدى. ئۇنىڭغا خۇڭ يادۇڭنىڭ ياپما گەپلىرىمۇ يېتەرلىك بولۇپ، ئۇنى قارىلاشقا ئاساس بار ئىدى. ئەمدى قۇربانىنياز خۇڭ يادۇڭنىڭ ئاغزىنى تاتىلاپ، ئۇنىڭغا: «لۇ كۇنجۇڭنىڭ تاغلىق يىگىتنى ئىتتىشى خاتا بولغان» دېگەن بىر ئېغىز گەپنى دېگۈزسىلا، لۇ كۇنجۇڭ باشقا مىللەتلەردىن بولغان ئەسكەرلەرنىڭ دۈشمىنىگە ئايلىنىپ قالاتتى.

— خەپ قۇربانىنياز، — لۇ كۇنجۇڭنىڭ چىشلىرى غۇچۇرلاپ، ئىچىدە ئۇغا قايىنىدى، — پۇرسەت تېپىپ كونا - يېڭى ھېسابنى بىر يولىلا ئالمايدىغان بولسام، ئىت بولۇپ كېتەي!

لۇ كۇنجۇڭنىڭ قارا نىيىتىنى شەيتانلار قوللىدىمۇ نېمە، خۇڭ يادۇڭ شەھەرگە قايتىپ ئۈچىنچى كۈنى قۇربانىنياز ئىنتايىن خەتەرلىك بىر گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويدى. ئۇ گۇلنۇرغا تاش توشۇش ئۈچۈن ئاسما سېۋەت توقۇپ بېرىمەن دەپ ۋەدە قىلغانىدى. ئوقۇرمەننىڭ خاتىرىسىدە بولسا كېرەك، گۇلنۇرنىڭ ئۆيىگە بېرىش ئۈچۈن بىرقانچە چاتقاللىق كىچىك جىلغىلاردىن ئۆتۈشكە توغرا كېلەتتى. قۇربانىنياز دەم ئېلىش كۈنى ئاسما سېۋەت توقۇش ئۈچۈن ئاشۇ كىچىك جىلغىلارنىڭ بىرىگە كەلدى. ئۇ تەتۈر سۆگەت، قارىياغاچ، مۈشا ۋە ھەر خىل چاتقاللاردىن يۇمشاق چىۋىق، ئەۋرىشىم تاللارنى كېسىپ كېلىپ دۆۋىلىدى، ئاندىن قۇرۇق شاخلارنى يىغىپ ئوت ياقتى. چىۋىق ۋە تاللارنى قوقاستا پۇچۇلاپ ئۇلار راسا يۇمشىغاندىن كېيىن تولغاپ ئەشتى. دەم ئېلىش كۈنلىرى ئەسكەرلەرگە ئىككى ۋاخ تاماق بېرىلەتتى. سېۋەتنى توقۇپ پۈتكۈزۈپ بولغۇچە قۇربانىنيازنىڭ

قورسىقى ئېچىپ كوركىراپ كەتتى. بۇ ئەسنادا بىر ئاق توخۇ دانلاپ يۈرۈپ ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ قالدى. «خۇدايىم بەندىسىنى ھەرگىز تەڭلىكتە قويماس» دېگەن شۇ - دە. بىركىم ساخاۋەتلىك ئىش قىلسا، تەڭرىمۇ ئۇنىڭغا شاپائەتلىك قوللىرىنى سۇنىدىكەن. يېقىن ئەتراپتا ئۆي كۆرۈنمىسە، نەدىن كەلگەن توخۇ بۇ؟ خۇدانىڭ ئۇنىڭغا ئەۋەتكەن رىزقىغۇ دەيمەن؟ قۇربانئىنىياز تاققا - تۇققۇ خىياللار بىلەن دانلاۋاتقان توخۇنىڭ پۈتىدىن كاپلا قىلىپ تۇتۇۋالدى. ئۇ ئەتراپقا قاراپ بېقىپ ھېچكىم كۆرۈنمىگەندىن كېيىن خەنجىرىدە توخۇنى بوغۇزلاپ، ئۇنى بىردەمدىلا يۇڭداپ بولدى. ئۇ توخۇنىڭ ئىچ - قارنىنى تازىلاپ بولۇپ، گۈلخان ئۈستىگە قۇرۇق شاخلارنى تاشلىدى. ئوت راسا ئۇلغايغاندا، ياغاچقا ئۆتكۈزۈلگەن توخۇنى قاقلاپ كاۋاپ قىلدى. قورسىقى ئېچىپ كەتكەن قۇربانئىنىياز خام - خاتىلا پىشقان توخۇنى ئىشتىھا بىلەن يېيىشكە باشلىدى. ئەمما، ئۇ توخۇنىڭ يېرىمىنىمۇ يەپ بولمىغانىدى، كىمنىڭدۇر «تۇ... تۇ... تۇ...» دېگەن ئاۋازى بىلەن شاخ - شۇمبىلارنى شالدىرلىتىپ كېلىۋاتقان شەپىسى ئاڭلاندى. قۇربانئىنىياز توخۇ كاۋىپىنى نەگە يوشۇرۇشنى، قانغا بويالغان پەيلەرنى قانداق قىلىشنى بىلەلمەي مەڭدەپ قالدى، ھەتتا ئۇ مايلىشىپ قارا - قۇرا بىرنېمىلەر چاپلىشىپ كەتكەن ئاغزىنى سۈرتۈشنىمۇ ئۇنتۇپ قالغانىدى. قۇربانئىنىياز ئاخىر توخۇ كاۋىپىنى چاتقاللىق ئىچىگە تاشلاش ئۈچۈن قولىنى كۆتۈرگەنىدى، خۇددى كۆلەڭگىدە قالغان سەگۇ تېرەكتەك ئاۋاق، يۈز - ئېڭەك، مەيدىلىرىگىچە قىزغۇچ چۈپۈر بېسىپ كەتكەن، چېقىر كۆز، ئەللىك ياشلار ئەتراپىدىكى سەل دۈمچەكرەك كەلگەن بىر ئادەم ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنىڭغا مىختەك قادىلىپ قاراپ قالدى. ئۇ قان يۇقى ئاپپاق پەيلەرنى، ئۈزۈلگەن توخۇ بېشىنى، قۇربانئىنىيازنىڭ قولىدىكى يېرىم يېيىلگەن توخۇ كاۋىپىنى كۆردى. ئۇنىڭ قاتمۇقات جىيەكلىك كۆزلىرى چەكچىيىپ كەتتى - دە، بىردىنلا ئاسمانغا قاراپ

ئەسەبىيلەرچە ۋارقىراشقا باشلىدى:

— مېنىڭ توخۇيۇم... ئاق توخۇيۇم... تۇغۇمچان توخۇيۇم !... — ئاۋاق دومچەك بار ئاۋازىدا ھاڭگىرىغاچ، قولىدىكى تاياق بىلەن قۇربانىنىيازنى قارا - قويۇق ئۇرۇۋېلا كەتتى، — سەن سېرىق ئىتلاردىن قۇتۇلىدىغان كۇنلەرمۇ بولارمۇ؟ توخۇيۇمنى تۆلە ! ھەي پوداقچى، سەنلەر بوزەك قىلمىغان مەن سالى سەپرا قالدىمۇ ئەمدى؟...

— بولدى، ئاكا، ئۇرماڭ ! مەن توخۇيۇڭىزنى تۆلەپ بەرسەم بولىدۇغۇ؟ — قۇربانىنىياز چۇشۇۋاتقان تاياقتىن ئۆزىنى قاچۇرالمىدى، — بولدى قىلىڭ ئەمدى، زادى قانچە پۇل دېسىڭىز بېرەي.

— ئۇنداق سېسىق پۇلۇڭنى ئاناڭغا، ھاماچاڭغا، ئىگچى - سىڭلىڭغا ئاپىرىپ بەر ! — سالى سەپرانىڭ تايىقى سۇنۇپ كېتىۋىدى، يەردىن يەنە بىرنى ئالدى، — مېنىڭ توخۇيۇمنى تۆلەپ بەر، ئاشۇ تۇغۇمچان توخۇيۇمنى نەدىن بولسا تاپ !

— جېنىم ئاكا، ئۇنداق تەتۈرلۈك قىلماڭ، بولامدۇ؟

— مەن... مەن... سېنى باشلىقىڭغا دەپ ئاتتۇرۇۋەتمىسەم !

— بىر توخۇ ئۈچۈن ئاشۇنداق قارا كۆڭۈللۈك قىلىشقا ئىمانىڭىز يول قويارمۇ؟

— تېخى مېنى قارا كۆڭۈل دەيسىنا، مۇناپىق؟

بۇ قىپقىزىل ساراڭ، تەرسا، جاھىل ئاۋاق ئۇنى ئۇرۇشتىن توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. باش، دومبىلىرىگە چۇشۇۋاتقان تاياقتىن قۇتۇلالمىغان قۇربانىنىياز سالى سەپرانىڭ تاياقلىق قولىنى چىڭ تۇتۇۋالدى. ئۇ قۇربانىنىيازنىڭ قىسىپ تۇتۇۋالغان قولىدىن قۇتۇلالماي، ئۆزىنى پالاقىدە تاشلىۋېتىپ، پۇت - قوللىرىنى يەرگە ئۇرۇپ، ۋارقىراپ - جارقىراپ ئۆكتەملىك قىلىشقا باشلىدى.

— ئاكا، مەن ئەتە چۇشكىچە سىزنىڭكىگە ئوخشايدىغان ئاپپاق توخۇدىن بىرنى ئەكىلىپ بېرەي، — دېدى قۇربانىنىياز

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭغا يېلىنىپ، — لېكىن گارنىزونغا بارغۇچى بولماڭ. مەن سىزدىن ئۆتۈنۈپ قالاي، ئەگەر بارسىڭىز، مېنىڭ جېنىم سىزنىڭ ئالقىنىڭىزدا بولىدۇ...

قۇربانىياز توقۇۋاتقان سېۋىتىنى تاشلاپ كېتىپ قالدى. ئۇنىڭ بۇنداق يېلىنىپ كېتىشى يەنىلا خەقنىڭ توخۇسىنى ئوغرىلىقچە يەپ قويغىنىنى قانخۇمار لۇ كونجۇڭنىڭ بىلىپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئىدى. ئەگەر ئۇ بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپسا، بىر چاغدىكى «لۇ كونجۇڭ مىللەتچىلىك قىلدى» دەپ قوماندانلىق ئىشتابىغا سۇنغان ئەرز، ئارىتاشتا مەغلۇپ بولغانلىقىنى مەسخىرىلەش، بۇ قېتىم خۇڭ يادۇڭدىن سورىغان سوئاللىرى ئۈچۈن قىساس ئالماي قويمايتتى. تېخى ئۇنىڭ خۇڭ يادۇڭنىڭ «خەلقنىڭ يىڭنە چاغلىق نەرسىسىنى ئوغرىلىماسلىق» دېگەن سۆزىنى قورال قىلىپ تۇرۇپ، قۇربانىيازنى ئېتىۋېتىشى ئېنىق ئىدى.

يەكشەنبىلىك كەچلىك تاماق ۋاقتى ئىدى. ئەسكەرلەر بىرېزېنتتىن ياسالغان ۋاقىتلىق گارنىزون ئاشخانىسىغا توپ ـ توپ بولۇپ كېلىشىۋاتاتتى. دەككە ـ دۈككىدە قالغان قۇربانىياز بىر ئالدىغا، بىر كەينىگە قاراپ ئاشخانىغا كىرىپ كەلدى. لېكىن، ئۇ تاماق شىرەسىگە كېلىپ ئولتۇرار ـ ئولتۇرماي هويلىدا ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ كۆتۈرۈلدى. سالى سەپرا يەردە ئولتۇرۇۋېلىپ هۆڭگىرەپ يىغلىغىنىچە داد ـ پەرياد كۆتۈرمەكتە ئىدى:

— هۇ ئوغرىلار، بۇلاڭچىلار، قاراقچىلار... مەندەك بىر كۆك نامراتنى بۇلاپ ـ تالىغۇچە نومۇس قىلىشساڭ بولمامدۇ؟! ئىلاهىم، مېنىڭ توخۇيۇمنى چايناپ يېگەن چىشلىرىڭ تۆكۈلۈپ كەتسەر! ئاغزىڭغا هونناق چىقار... ئاھ، مېنىڭ توخۇيۇم، تۇغۇمچان مېكىيىنىم! ...

بۇ چاغدا ئاشخانا ئالدىغا ئەسكەرلەر توپلىشىپ قالدى. ئۇلارنىڭ ئالدىدا بىلىگە ماۋزۇر ئاسقان لۇ كونجۇڭ، ئۇنىڭ

كانۋيى رىشىت، ئىزۋوت كوماندىرلىرىدىن لى چۇڭيىك، دۇ شىڭسەن، ۋاڭ جىڭگۇيلەر، ئودلىنىيە كوماندىرلىرىدىن جۇڭ شۆلياڭ، ئاقنىياز، ئابدۇرۇسۇل، شىيائېرلارمۇ بار ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا ئۆمەر، ئابدۇقادىر، نىزاملارمۇ سالى سەپرانىڭ غوۋغاسىغا قىزىقسىنىپ قاراپ تۇراتتى. ئاڭغىچە قورغان ئىچىدە ھاشارغا ئىشلەۋاتقان تاغلىقلارمۇ ئۇ يەرگە بىر ـ بىردىن كېلىشكە باشلىدى.

— ھاي، سېنىڭ توخۇيۇڭنى كىم يەۋالدى؟ — لۇ كۇنجۇڭنىڭ سۆزىنى ئۆمەر ئۇتتۇرلۇق ئۆرۈپ تۇردى، — قورۇق تۆھمەت قىلساڭ، ئۇنىڭ ئاقىۋىتى يامان بولىدۇ جۇمۇ!

— سىلەرنىڭ ئەسكىرىڭلار يېمەي كىم يەيتتى. تېخى ئۇ: «گارنىزونغا بارغۇچى بولما!» دەپ ماڭا قورقاق سالدى.

— مۇشۇ ئەسكەرلەر ئىچىدىن ئۇنى تونۇپ بېرەلەمسەن؟

— تونۇمايچۇ! دوزاختا كىرىۋالسىمۇ ئۇ قارىۋايىنى تونۇيالايمەن.

— سىلەر، — دېدى لۇ كۇنجۇڭ ئىزۋوت ۋە ئودلىنىيە كوماندىرلىرىغا قاراپ، — ئەسكەرلىرىڭلارنى ھويلىغا ئىزۋوت، ئودلىنىيە بويىچە تىزىڭلار، ئاشخانىدىكىلەرمۇ چىقسۇن!

تىزىلىش پۇشتەكى بىرلا چېلىنىش بىلەن، ئەسكەرلەر ھويلىدا بىردەمدىلا تىزىلىپ بولدى. قاتتىق سوغۇقنىڭ تەسىرىدىن ئۇلارنىڭ ئېغىز ـ بۇرۇنلىرىدىن چىقىۋاتقان ئاپپاق ھور يۇقىرىغا كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى. سالى سەپرا تاغدىكى ياۋا مولۇندەك رەت ئارىلىقلىرىدا ھەممىگە ئالىيىپ، چەكچىيىپ قارايتتى. ئۇ دۇشىڭسەننىڭ تۆتىنچى ئىزۋوت، ئىككىنچى ئودلىنىيە ئەسكەرلىرى تىزىلغان ئاخىرقى قاتارغا كېلىپ تۇيۇقسىزلا ۋارقىرىۋەتتى:

— مانا مۇشۇ! ...

لۇ كۇنجۇڭ ئۇ كۆرسەتكەن قۇربانىنىيازنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدىن ۋارقىرىۋەتكىلى تاسلا قالدى. ئۇ شادلىق

ھاياجىنىدا سۆس تىترەۋاتاتتى، ئىچىدە بولسا: «تەگرىنىڭ مۇنداقمۇ شاپائىتى بولارمۇ؟ ئاھ تەڭرىم، بۇ راست بولۇپ قالسىدى ـ ھە!» دەيتتى.

ــ قۇربانىياز ئالدىغا چىق!

ــ خوپ! ــ قەغەزدەك ئاقىرىپ كەتكەن قۇربانىياز ئالدىغا چىقىپ ئەسكەرچە سالام بەردى.

ــ بۇ ئادەمنىڭ دېگىنى راستمۇ؟

ــ راست!

ــ تانامسەن؟

ــ تانمايمەن.

ــ باغلاڭلار!

بۇ يەردە لۇ كۇنجۇڭدىن چوڭ ھەربىي باشلىق يوق ئىدى. ئۇنىڭ بۇيرۇقى شەرتسىز بەجا كەلتۈرۈلەتتى. كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئابدۇقادىر، نىزام، جۇڭ شۆلياڭلار ئېتىلىپ كېلىپ، قۇربانىيازنىڭ قولىنى ئارقىسىغا قايرىپ كۆكرىكى بىلەن قوشۇپ چەمبەرچاس باغلىۋەتتى. ئۇنىڭ ئودلىنىيە كوماندىرى ئاقنىياز بولسا نېمە قىلارىنى بىلمەي، لەۋلىرىنى چىشلەپ قانىتىۋەتتى. ئەگەر لۇ كۇنجۇڭ مۇشۇ نەق مەيداندا قول سالسا، زادى قانداق قىلىش كېرەك؟ ئېتىلىپ چىقسۇنمۇ؟ ئۇنداق قىلسا ئۆزىنىڭمۇ ھاياتىنى ساقلاپ قالالمايدۇ. ئەگەر لۇ كۇنجۇڭنى ئېتىۋەتسىچۇ؟ ئۇ ھالدا ئۇنىڭ قولىلغۇچىلىرى، لۇ چۇڭيىڭ، دۇشىگسەن، جۇڭ شۆلياڭ، رېشىت، ئابدۇقادىرلارنىڭ قولىدا ئۆلۈشى مۇقەررەر. قۇربانىيازنى بۇ دەھشەتلىك قىيانىدىن قۇتقۇزۇپ قېلىش ئۈچۈن، سامانچىلىك بولسىمۇ ئېسىلغۇدەك بىرەر باھانە تېپىلماسمۇ؟

ــ بۇرادەرلەر، مانا بۇ ئادەم، ــ لۇ كۇنجۇڭ سالى سەپراغا قولىنى جوڭۇدى، ــ «ئوغرىلار، بۇلاڭچىلار، قاراقچىلار» دەپ بىز دۆلەت ئارمىيەسىنى ھاقارەتلىدى. نېمە ئۈچۈن؟ چۈنكى، قۇربانىياز ئۇلۇغ ئارمىيەنىڭ شەنىگە داغ چۈشۈرۈپ، ئۇنىڭ

ھۆرمەت ـ ئىناۋىتىنى قەستەن تۆكتى. شۇڭا، ئۇنىڭغا ھەربىي ئىنتىزام بويىچە قانداق جازا بېرىلىشى كېرەك؟

ئەڭ ئالدىدىكى يەتتە ـ سەككىز ئادەم: «ئۆلۈم !» دەپ ئىلگىرى ـ ئاخىر تۇۋلاشتى. لېكىن، نەچچە قاتار تىزىلغان ئىككى يۈزدەك ئەسكەردىن ھېچقانداق سادا چىقمىدى. بۇ ئەھۋال لۈ كۇنجۈڭنى دەرغەزەپكە كەلتۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتتى. شۇڭا، ئۇ ئەسكەرلەر ھۆرمەت ـ تەۋسىيىنى قىلمىدىغان خۇڭ يادۇڭنىڭ دېگەنلىرى ئارقىلىق غەربزنى ئىشقا ئاشۇرماقچى بولدى:

— كوماندىر ـ جەڭچىلەر ! پولكوۋنىك خۇڭ يادۇڭ جانابلىرىنىڭ نۇتقىنى ھەممىڭلار ئاڭلىغان، — دېدى لۈ كۇنجۇڭ خۇددى گۆھەر تېپىۋالغاندەك ھاياجانلىنىپ، — ئۇ تاغلىقلار بىلەن ئەپ ئۆتۈش، ئۇلارنى بوزەك قىلماسلىق، خوتۇن ـ قىزلىرىنى ھۆرمەتلەش، ھەربىي ئىنتىزامنى بۇزماسلىق ھەققىدە توختىلىپ: «تاغلىقلارنىڭ يىگىنە چاغلىق نەرسىسىنى ئوغرىلاشقا، بۇزۇشقا ئەسلا يول قويۇلمايدۇ، بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلغۇچىلارغا چارە كۆرۈلىدۇ، ئېغىرلىرىنى ئېتىش كېرەك، چۈنكى ھەربىي تۈزۈم كوماندىر ـ جەڭچىلەر ئۈچۈن دەخلى ـ تەرۇزسىز قانۇن !» دەپ جاكارلىغان. قۇربانىنىياز پۇقرالارنى قاقشاتتى، ئوغرىلىق قىلىپ ئارمىيەنىڭ يۈز ـ ئابرۇيىنى تۆكتى. زادى ئۇنى قانداق قىلىش كېرەك؟

— ئېتىش كېرەك ! — ۋارقىرىدى دۇ شىڭسەن.

— چاپايلى ! — لى چۇڭيىڭ مۇشتىنى شىلتىدى.

— قەتئىي ئۆلتۈرمەي بولمايدۇ ! — دېدى ياغاق يۈز ئودلىنىيە كوماندىرى جۇڭ شۆلياڭ.

— ئۆلتۈرۈپ باشقىلارغا ئىبرەت قىلايلى ! — ئابدۇقادىر ئىككى قولىنى تەڭ كۆتۈردى.

يۈز بېرىۋاتقان بۇ ئىشلارغا ئەقلى يەتمىگەن ئۆمەر ئامالسىز مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزلىرىنى ئاقنىياز، شىيائىر، ئابدۇرۇسۇل،

لو دەئلەرگە تىكتى. لېكىن، ئۇلارنىڭمۇ چىرايى تامدەك تاتىرىپ، كۆزلىرىدىن غەزەپ ئۇچقۇنلىرى چاچراپ تۇراتتى. ئۆمەر نېمىشقىدۇر ئەتراپقا بويۇنداپ قارايتتى، كىمنىدۇر ئىزدەيتتى. راست، گۇلنۇر دېگەن قىز نەگە كەتكەندۇ؟ دايىم دېگەن يىگىت ئۆلگەندە ئۇ قۇربانىيازنى قوغداپ، ھەممىنى ھاڭ ـ تاڭ قالدۇرغانىدى. ئۇنىڭ تۇرگۇنلۇكىگە ئۆمەرمۇ ئاپىرىن ئوقۇماي تۇرالمىغان، لېكىن مۇشۇنداق زىل ھەم جان قىيىلىدىغان پەيتتە ئۇ نەگە كەتكەندۇ؟

ئۆمەر مۇشۇنداق تەقەززالىق ئىچىدە ئۆرتىلىۋاتقاندا، لۇ كۇنجۇڭ يېنىدىكى ئوفىتسېرنىڭ قىلىچىنى شارتىلا سۇغۇرۇۋېلىپ، بىسىغا بارماقلىرىنى تەگكۈزدى. ئاڭغىچە جۇڭ شۆلياڭ بىلەن ئابدۇقادىر ئىككىسى چىقىپ، قۇربانىيازنىڭ پۇتلىرىغا تېپىپ ئۇنى تىزلاندۇردى. قۇربانىيازنىڭ چىرايى گەرچە شاكىلى سويۇۋېتىلگەن توخۇمدەك ئاقىرىپ كەتكەن بولسىمۇ، لەۋلىرى نېمىدۇر بىرنەرسىلەرنى دەپ پىچىرلايتتى. كۆزلىرىدىن قورقماسلىق، ھېچنېمىنى پىسەنتىگە ئالماسلىقتەك جاسارەت ئۇچقۇنلىرى چاچراپ تۇراتتى. مۇتتەھەملىك بىلەن خېلى كۆپ ئەپ ئۇندۇرۇۋالماقچى بولغان سالى سەپرامۇ نېمە ئىشلارنىڭ بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى، ئۇلارنىڭ نېمىلەرنى دەپ كالدىرلاۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرالماي، خۇددى ئات باغلايدىغان ئەگرى مومىدەك ھويلا ئوتتۇرىسىدا دوڭغىيىپ تۇراتتى. بۇ لەنەتگەردى بەندە زامان ھۆكۈمرانلىرىنىڭ قانلىق پەنجىلىرىدە ئۆزلىرىنىڭ نېمىلىرىنى يوقىتىۋاتقانلىقى بىلەن ھېسابلاشماي، بىر شاتىراق توخۇ ماجىراسىنى تۇغدۇرۇپ، ئۆزىنى قانداق ئاقىۋەت كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى بىلمەيتتى. لۇ كۇنجۇڭ ئۇنىڭ مەيدىسىدىن ئىتتىرىۋېتىپ، يۇكۇنۇپ تىك ئولتۇرغان قۇربانىيازنىڭ سول يېنىغا ئۆتتى. ئۇ ھەيۋىسىنى كۆرسىتىپ پۇخادىن چىقىش ئۈچۈن، قىلىچىنى ئېگىز كۆتۈرگەچ سورۇننى بىر ئايلاندى. رەتلىك تىزىلىپ تۇرغان ئەسكەرلەر ئۇنىلۇكرەكمۇ تىنالماي،

ئېغىر سۈكۈت ئىچىدە قالغانىدى. خېلىدىن بېرى ئادەم ئۆلتۈرمەي خۇمارداپ كەتكەن بۇ ئادىمىي قانخور تىرتىلداپ چىقىۋاتقان قاننى خىيالەن كۆرۈۋاتقاندەك، مىيىقىدا جىلمىيىپ قۇربانىيازنىڭ ئارقا تەرىپىدە توختاپ، قىلىچىنى ئېگىز كۆتۈردى. ئەسكەرلەرنىڭ خېلى كۆپى يەرگە قارىۋالدى، بەزىلىرى كۆزىنى يۇمۇپ، ئېغىر تىناتتى. سالى سەپرا چېغىدا ئىككى ئالىقىنىدا كۆزىنى ئېتىۋېلىپ، بارماق ئارىلىقىدىن قۇربانىيازغا پات ـ پات قاراپ قويۇشقا باشلىدى. ئەنە شۇنداق يۈرەكلەر ئەنسىز سىلىۋاتقان، ئېگىز ـ پەس تىنىقلار ئاڭلىنىۋاتقان، بەزىلىرىنىڭ تىزلىرى تىترىسە، يەنە بەزىلىرىنىڭ چىشلىرى بىلىنەر ـ بىلىنمەس كاسىلداۋاتقان جىددىي دەقىقىدە دەھشەتلىك چىرقىرىغان بىر ئاۋاز لۇ كۇنجۇڭنى چۆچۈتۈۋەتتى. ئۇ گارنىزوننىڭ تېخى تۇنۇگۇنلا بېكىتىلگەن چوڭ دەرۋازىسى تەرەپتىن ئاسما سېۋەت كۆتۈرگەن گۈلنۇرنىڭ قارا بوراندەك جۇدۇن كۆتۈرۈپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. قىزنىڭ ئارقىسىدا تاجىك قىزى سارامۇ بىللە يۈگۈرۈپ كېلىۋاتاتتى.

— توختا! ...

گۈلنۇر يىغلىۋالغان تاغلىقلارنى غەزەپ بىلەن ئىتتىرىپ، يىقىتىپ، سورۇن ئىچىگە قۇيۇندەك ئېتىلىپ كىردى ـ دە، ئاسما سېۋەتنى تاشلىۋېتىپ، قۇربانىيازنى قۇچاقلىۋالدى، ئاڭغىچە سارامۇ يېتىپ كەلدى. ئەتراپتىكىلەر ھەيرانۇ ھەس بولۇشۇپ، ئۇلارغا قادىلىپ قارايلا قېلىشقانىدى. نېمە ئۈچۈندۇر سالى سەپرانىڭمۇ گۈلنۇرنى كۆرۈپلا كۆزلىرى چانىقىدىن چىقىپ كەتكۇدەك بولۇپ چەكچىيىپ قالغان، تۈك باسقان ئاغزى ئوچۇقلا قالغانىدى. ئامالسىزلىق ئىلكىدە قالغان لۇ كۇنجۇڭ قىلىچىنى چۈشۈرۈپ گۈلنۇرغا ئېڭىشتى:

— ھەي قىز، بۇ... بۇ سېنىڭ نېمەڭ بولىدۇ؟

— ھەي قانخور! — قاتتىق ۋارقىرىدى گۈلنۇر، — مەن سېنىڭ زۇۋانىڭنى ئۇقمايمەن.

لۇ كۇنجۇڭ ئۆمەرگە قارىغانىدى، ئۇ ئېغىر قەدەملەر بىلەن مېڭىپ كېلىپ سورۇنغا كىردى ـ دە، ئۇ: «مەن سىزنىڭ تىلىڭىزنى بىلمەيمەن» دەيدۇ دەپ تەرجىمە قىلىپ بەردى. ئاندىن لۇ كۇنجۇڭنىڭ دېگىنىنى گۇلنۇرغا ئۆرۈپ بەردى.

— ئۇ... ئۇ... — تاغلىق قىز نومۇس كۈچىدىن سەل تەمتىرىگەن بولسىمۇ، لېكىن يىگىتنىڭ هاياتى يولىدا ھەممىنى ئۇنتۇدى، — ئۇ... مېنىڭ خۇۋالاشقان يىگىتىم!

ئۆمەر قىزنىڭ سۆزىنى تاھايىتى روشەن ھەم ھەممىگە ئاڭلانغۇدەك قىلىپ تەرجىمە قىلىپ بېرىۋىدى، لۇ كۇنجۇڭنىڭ پىت كۆزلىرى چىمچىقلاپ كەتتى:

— قۇربانىنياز دېگەن بۇ ئەسكەر قانداقسىگە سىنىڭ يىگىتىڭ بولىدۇ؟

— ئەسكەر دېگەن خوتۇن ئالمامدۇ؟

— ئۇ... ئۇ... سەن... ئەستا! ...

گەپتە تۇتۇلۇپ قالغان لۇ كۇنجۇڭ خۇدۇكسىرەپ ئەتراپىغا قارىغانىدى، بەزىلەرنىڭ ئاغزىنى تۇتۇۋالغانلىقىنى كۆردى ۋە قىزىرىپ كەتتى. شۇڭا، ئۇ گەپنىڭ پوسكاللىسىنى چىقاردى.

— لېكىن، ئۇ پۇقرالارنىڭ نەرسىسىنى ئوغرىلاپ، ھەربىي ئىنتىزامغا خىلاپلىق قىلدى.

— يالغان!

— ئىشەنمىسەڭ، — لۇ كۇنجۇڭ بېشىنى چاتىرىقىغا تىقىپ ئولتۇرغان سالى سەپرانى كۆرسەتتى، — مانا بۇ ئادەمدىن سورا! ئۇ بۇ ئادەمنىڭ توخۇسىنى ئوغرىلاپ، كاۋاپ قىلىپ يېگەن، — لۇ كۇنجۇڭ سالى سەپرادىن قايتىلاپ سورىدى، — شۇنداقمۇ؟

— مې... مې... مەن... ئۇقمايمەن... — دۇدۇقلىدى سالى سەپرا.

— نېمە؟... ئۇقمايمەن؟ — لۇ كۇنجۇڭنىڭ قىلىچ دەستىسىنى تۇتقان قوللىرى كىرىشىپ، چىشلىرى غۇچۇرلاپ كەتتى، — بۇ... بۇ... ساراڭمۇ نېمە؟ سەن ئەبلەخ؟...

— ئۇ دېگەن ساراڭ! — گۈلنۇر ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى، — هازىر سەن ئۇنىڭدىن توخۇ زادى كىمنىڭ دەپ سوراپ باقە، ئۇ نېمەدەپ جاۋاب بېرىدىكىن؟

ئۆمەر لۇ كۇنجۇڭ بىلەن گۈلنۇرنىڭ سوئال ـ جاۋابلىرىنى سۆزمۇ سۆز تەرجىمە قىلىپلا قالماي، بەلكى قىزنىڭ سۆزلىرىنى ئۆز ھېسسىياتىنى قوشۇپ كۆچلەندۈرۈپ، ئەسكەرلەرنى ۋە باشقىلارنى تەسىرلەندۈرۈۋەتتى. دېگەندەك، لۇ كۇنجۇڭ ئىككىنچى قېتىم: «توخۇ زادى كىمنىڭ؟» دەپ سورىۋىدى، سالى سەپرا: «توخۇ مېنىڭ» ياكى «پالانىنىڭ» دېمەي، چاترىقىغا تىقىۋالغان بېشىنى توختىماي چايقاۋەردى. سورۇندىكىلەرمۇ ئۇنىڭ ئوچۇق قالغان ئاغزىدىن سوزۇلۇپ چۇشۇۋاتقان شۆلگىيىگە قاراپ، چىرايلىرىنى پۈرۈشتۈردى. ئاچچىقىدا قارىداپ كەتكەن لۇ كۇنجۇڭ غەزەپ بىلەن ۋارقىرىدى:

— ئەمىسە، توخۇ زادى كىمنىڭ؟

— مېنىڭ! — گۈلنۇر ئۈنلۈك ۋارقىرىدى ۋە دوستى سارانىڭ قولىنى تۇتتى، — ئادىشىم سارانىڭ مېكىيىنى چۇجە چىقارغاندا، ماڭا بېقىۋال دەپ بىرنى بەرگەنىدى. شۇ توخۇ شۇ، ئۇنى ئۆزۈم باققان.

— شۇنداقتىمۇ توخۇنى بىسوراق يېشۇرۇپ يېيىش ئەسكەرلەر ئۇچۇن چوڭ جىنايەت بولىدۇ!

— بىسوراق دەپ كىم دەيدۇ؟ — گۈلنۇرغا قۇربانىنىيازنىڭ تىكىلىپ قاراشلىرى مەدەت بولغانىدى، — ئەسلىدە مەن ئۇنى توخۇنى ئۆلتۇرۇپ مېھمان قىلماقچىدىم، ئۇ ئۇنىمىدى. بىراق، ئۇ دەم ئېلىش كۈنى ئۆيىمىزنىڭ ئالدىدىكى چاتقاللىقتا ماڭا تاش توشۇيدىغان ئاسما سېۋەت توقۇپ بەرمەكچى بولدى. مەن ئەتىگەندە قويلارنى باقىلى ئاچىققاندا: «قورسىقىڭىز ئېچىپ كەتسە، ئاشۇ دانلاۋاتقان توخۇنى تۇتۇپ كاۋاپ قىلىپ يەڭ!» دەپ قويۇپ كەتكەنىدىم.

— ئەجەب گەپكە چېۋەر ئىكەنسەن، — لۇ كۇنجۇڭ زەھىرى

بىلەن كۆلدى، — ئۇنىڭغا: «كاۋاپ قىلىپ يە» دېگۈچە، ئۆزۈڭ ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ پىشۇرۇپ بەرسەڭ بولمامدۇ؟

— سەنمۇ ئەجەب ھوشيار يېتىم ئىكەنسەن، — جىگەرلىك تاغ قىزى لۇ كۇنجۇڭنىڭ ھەيۋىسىنى پىسەنتىگە ئالمىدى، — مەن تۇنۇگۇن سارا بىلەن تەسكەي تاغ جىلغىسىدا مال باقىمىز دەپ كېلىشىپ قويغان. ئۇنىڭغا يالغانچى بولۇپ قېلىشنى خالىمىدىم، شۇنداققۇ، سارا؟

— راست، — سارا ئۆمەرگە لەپپىدە قاراپ قويۇپ قىزىرىپ كەتتى، — بۈگۈن ئىككىمىز قوي - ئۆچكىلىرىمىزنى كەچكىچە تەسكەي تاغ جىلغىسىدا باقتۇق.

ئىچىگە ئوغىدەك ئۇيۇپ كەتكەن قىساسىنى قان تۆكۈش ئارقىلىق ئالماقچى بولغان لۇ كۇنجۇڭ لاسسىدە بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئۆزىنى شۇنچە كۆپ ئادەملەر ئالدىدا لەت قىلىپ، ئىغىز ئاچۇرغۇسىز قىلىپ قويۇپ نومۇسقا قويغان مۇنۇ تاغلىق قىزنى پارچە - پارچە قىلىپ چانىۋەتكۇسى كەلدى. ئۇ ئاچچىقىنى دەماللىققا نەدىن ئېلىشنى بىلمەي، زوڭزىيىپ ئولتۇرغان سالى سەپرانىڭ كۆتىگە كېلىشتۈرۈپ بىرنى تەپتى:

— ئاناڭنى.. يوقال! كۆزۈمگە كۆرۈنگۈچى بولما! بولمىسا گۆشلىرىڭنى قىيما - چىيما قىلىپ، قاغا - قوزغۇنلارغا تاشلاپ بېرىمەن! — لۇ كۇنجۇڭ قوغدىغۇچى ئەسكەرلەرگە ۋارقىرىدى، — قۇربانىنيازنى ئەكىرىپ سولاپ قويۇڭلار، ئۇنىڭ ئىشىنى ئەتە بىر تەرەپ قىلىمىز!

يىغىلىشنى دەرھال توختاتمىسا بولمايدىغان ھالغا كېلىپ قالغانىدى. چۈنكى، ھەممە ئەسكەر قاتتىق سوغۇقتا مۇزلاپ كەتكەنىدى، ئۇلار ئاياغلىرىنى بىر - بىرىگە ئۇرۇپ، يەرگە تېپىپ، قوللىرىنى ھورداپ، دۈگدىيىپ تۇرۇشاتتى. ئۇلار تېخى كەچلىك تاماقمۇ يېمىگەنىدى، شۇڭا تارقىلىش بۇيرۇقى بېرىلىش بىلەن تەڭ ھەممىسى ئاشخانىغا قاراپ يۈگۈرۈشتى. بۇ چاغدا سالى سەپرا دۈمچەيگەن ھالدا گارنىزون دەرۋازىسىدىن چىقىپ

كېتىۋاتاتتى. ئۇ بۈگۈن ئۆزىنىڭ ئىنتايىن نومۇسلۇق، بەكمۇ ئۇياتلىق گۇناھ ئۆتكۈزگەنلىكىنى، ئەگەر بۇ ئىش ئۇلۇم بىلەن ئاخىرلاشقان تەقدىردە، بىر تال قىزى، يالغۇز جىگىرى ئالدىدا ئەبەدىلئەبەد دوزىخىي بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى ئازاب بىلەن ئويلىماقتا ئىدى.

دەرۋەقە، گۈلنۇر ئۆز سۆزلۈك، قورقماس، تۈرگۈن قىز ئىدى. ئۇنىڭغا ھەرقايسى يېزا ـ كەنتلەردىن، ھەتتا باشقا يۇرتلاردىنمۇ خېرىدارلىق قىلىپ ئەلچىلەر كەلگەن، لېكىن ئۇ ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىغا ئۇنىمىدى؛ ھەتتا قوشراپنىڭ ئەڭ چوڭ ئاتامانى توختىبەگ ئۇنى ئىككىنچى ئوغلىغا ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن ئەلچى كىرگۈزگەندە، ئۇ ھېچ ئىككىلەنمەيلا رەت قىلدى. لېكىن، سالى سەپرانىڭ خۇشلۇقتىن ئاغزى قۇلىقىغا يەتتى، ئۇ قانچە كېچە تاپا ـ تەنە قىلدى، نەسىھەت قىلدى، لېكىن قىزىغا گېپىنى يېگۈزەلمىدى. ئاخىر بولماي خوتۇنى سانىخان ئۈندىمەسنى ئىشقا سالدى. ئانىسىنىڭ ئايىغى چىقماس كوت ـ كوتلىرىنى ئاڭلاپ بىزار بولغان گۈلنۇر ئۇنىڭ ئالدىدا ئاخىر توختىبەگنىڭ مېزىنى تىتىۋەتتى.

— جېنىم ئانا، مەن ئۇنىڭ ئوغلىنى كەكلىكۋاز، ئىشتاچى دەپ ياراتمايۋاتقىنىم يوق، — دېدى گۈلنۇر ئانىسىغا چېچىلىپ، — بىراق توختىبەگ دېگەن بۇ ئادەمدە ئەرلىك غۇرۇر ۋە ۋىجدان دېگەن نېمە يوق. ئالدىنقى يىلى قوشراپتا گومىنداڭچىلار پارتىزانلار بىلەن ئۇرۇشقاندا، ئۇ مۇشۇ سېرىق ئىتلارنىڭ كوماندىر ـ ئوفىتسېرلىرىگە قايسىدۇر يۇرتلاردىن ئۇيغۇر قىزلىرىنى ئالداپ ئەكېلىپ... بولدىلا، بولدىلا! بۇ ئىشلاردىن سىزنىڭمۇ خەۋىرىڭ بارغۇ؟... مەن... مەن... ئاشۇنداق ئىمانى يوق، غۇرۇرسىز، ئەركەك دېگەن نامنى دەپسەندە قىلىدىغان غىتمەك، تۈزكور مۇناپىققا كېلىن بولمىسام بولمامدۇ؟...

— ئۇ دېگىنىڭغۇ توغرا، بالام، — سانىخان ئۈندىمەس بېشىنى گىلدىڭلاتتى، — شۇڭا ئۇنى قوشراپقا «قىز ـ چوكانلار

شاراپىتىدىن بەگ بولدى» دېگەن گەپلەرمۇ بار ئەمەسمۇ ! لېكىن، داداڭ: «توختىبەگ بىلەن قۇدىلىشىدىغان بولدۇم» دەپ ئوت ـ كاۋاپ بولۇپ كېتىۋاتىدۇغۇ تاڭ؟

سالى سەپرا كۆڭۈلسىز خىياللار ئىلكىدە ئۆيىگە يېتىپ كەلدى. ئۇ قىزى گۈلنۇرنىڭ تىكىلىپ قاراشلىرىغا، تىغدەك ئۆتكۈر سۆزلىرىگە دۇچ كېلىشتىن قورقۇپ، «مىجەزىم» دەپ بالدۇرلا يېتىۋالدى. شۇنداقتىمۇ، ئۇنىڭ كۆزىگە ئۇيقۇ كېلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. سالىنىڭ سەپرالىقى، ساراڭلىقى، تەرسالىقى قوشراپ ۋە تاشناتادىكى ئۇلۇغ ـ ئۇششاقنىڭ ھەممىسىگە ئايان ئىدى. ئۇ ئاشۇ بولمىغۇر ئۆكتەملىكلىرى بىلەن ئۆيىدىكىلىرىنى قورقۇتۇۋالغان بولۇپ، ئائىلىدە كۇنجۇتتەك ئىشلارنى باھانە قىلىپ، قىلمىغان ئەسكىلىكى قالمايتتى. شۇنداقتىمۇ، ئۇ قىزى گۈلنۇردىن بەزى ھاللاردا تەپ تارتاتتى، چۈنكى بۇ قىز بەكمۇ قارام ئىدى. توختىبەگ ئىككىنچى ئوغلى ئۈچۈن ئەلچى كىرگۈزگەندە، سالى نەچچە كۈن كاسىلداپ گېپىنى ئۆتكۈزەلمەي، قىزىنى بىر كاچات ئۇرۇۋەتتى. گۈلنۇر دادىسىنىڭ كۆزىگە، كۆزىنىڭ نەق ئىچىگە قاراپ جىلمايغاندەك قىلدى ـ يۇ، بىراق كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئۆي ئوتتۇرىسىدا قانغا چىلىشىپ يېتىپ قالدى. چۈنكى، ئۇ ئوقتەك ئېتىلىپ كېلىپ تامغا بېشىنى ئۇرغانىدى، بېشى يېرىلىپ بۇلدۇقلاپ قان چىقىپ كەتتى. خەيرىيەت، سالى سەپرا بىلەن سانىخان ئۇندىمەس بارمىغان تېۋىپچى، ئەمچى، تېۋىپلار قالمىدى؛ ئىشقىلىپ، بىرقانچىلىغان قوي ـ ئۆچكىنىڭ بەدىلىگە قىزىنى قۇتقۇزۇۋالدى. ئەگەر مۇشۇ بىر تال ئارزۇلۇقى تاشلاپ كېتىپ قالسا، بۇ دۇنيانىڭ ئۇلارغا نېمە قىزىقى بولاتتى؟ جىلغا ئىچىدە چوقچىيىپ تۇرغان ۋەيرانە روزىغارنى ئىللىق ھارارەتكە، يوپيورۇق نۇرغا تولدۇرۇپ تۇرغىنى ئاشۇ جاپ ـ جاپ قىزىنىڭ مېھرى تۇرسا ! سوقۇشسىمۇ، يالاشسىمۇ مۇشۇ جىمجىت جىلغىنى ئاۋات قىلىپ تۇرغان بۇ ئەر ـ خوتۇنلارنىڭ باشقا

بالىلىرىمۇ بولغانمىدى؟ بولغان ! بىراق، ئۇلارنى خۇدايىم راست بەرمەيتىكەن، بىرى قارا كېزىك باھانە بولدى ـ دە، قاش ـ كىرپىك، چاچلىرىنى ياستۇققا تۆكۈپ قويۇپ، ئۆزى كېتىپ قالدى؛ باشقىلىرىنىمۇ چېچەك، قىزىل دېگەندەك بالىلاردا بولىدىغان يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر ئېلىپ كەتتى. پەقەت خۇدايىمنىڭ راست بەرگىنى مۇشۇ گۈلنۇر بولۇپ قاپتۇ... قارىمامدىغان ئۇنىڭ زېھنىياتىنىڭ ئۆتكۈرلۈكىنى ! دادىسىغا گەپ كەلتۈرمەسلىك ئۈچۈن ئۇنى «ساراڭ»غا چىقىرىۋېتىپ، ئۆزىنى، يىگىتىنى، دادىسىنى قۇتقۇزۇپ قالدى. ئەگەر قۇربانىنىياز ئۆلتۈرۈلگەن بولسا، سالى ئاشۇ يالغۇز گۆھىرىدىن ئايرىلىپ قالغان بولاتتى. بۇ ئاياقتا تۇرغان قېتىقتەك ئېنىقلا ئىدى ! ئۇنىڭ قانچە يەرلەردىن، يۇرتلاردىن خەۋەردار بولۇپ كەلگەن تۇمىقى قىرلاقلىق يىگىتلەرنى، بەگلەرنىڭ بەگزادىلىرىنى ياراتماي، ئاشۇ قارا قۇمچاق يىگىتنى ياقتۇرۇپ قالغىنىغا قارىغاندا، كۆڭۈل دېگەن بۇ ساراڭ بىرنېمە ئوخشايدۇ. شۇڭا، ئەتە ئەتىگەندە بېرىپ، ھېلىقى غورا قاپاق كوماندىرنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ، ئۇنىڭغا يېلىنىپ يۇرۇپ بولسىمۇ قۇربانىنىيازنى سولاقتىن ئاچىقىپ، قىزىنىڭ ئالدىدا يۈزىنى يورۇق قىلمىسا، ئۇ دۇنيادا دوزىخىي بولۇپ كېتىدىغان ئوخشايدۇ.

سالى سەپرا پۇشايمانلىق، ئازابلىق خىياللار قايناملىرىدا شۇڭغۇپ يۈرگەن بۇ قاراڭغۇ كېچىدە يېڭى گازارمىنىڭ تاش ـ توپا، لاي ـ سامان، قومۇشلار چېچىلىپ ياتقان چوڭ قورۇسىدا بىر قارا كۆلەڭگە پەيدا بولدى. ئۇ نېمىلەرگىدۇر پۇتلىشىپ، تىمىسقىلاپ يۈرۈپ لۇ كونجۇڭنىڭ ياتىقى ئالدىغا كەلدى ۋە توختاپ، ئەتراپىغا بىر قۇر دىققەت بىلەن قارىۋەتكەندىن كېيىن ئىشىكنىڭ ھالقىسىنى بوش شىرىقلاتتى. ھايال ئۆتمەي ئىشىك ئېچىلىپ بىر باش كۆرۈندى ـ دە: «ئابدۇقادىرمۇ سەن؟ كىر ! ...» دېدى ۋە ئۇ كىرىپ بولغاندىن كېيىن ئىشىكنى «گۈپ» قىلىپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ياپتى...

ئەتىسى ئەتىگەندە گارنىزون قورۇسىدا غەلىتە ئىش يۈز بەردى. قورۇدا «گۇناھسىز قۇربانىنىيازنى چىقىرىپ بەرسۇن !» دەپ يىغىلىپ كەلگەن سالى سەپرا، گۈلنۇر، سارا قاتارلىق تونۇگۇنكى تاغلىقلار ھەم ئەسكەرلەر توپلانغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئاقنىياز، ئابدۇرۇسۇل، ئابلا، ۋاھىت، شىيائىر قاتارلىق ئودلىنىيە كوماندىرلىرىمۇ بار ئىدى. ئوفىتسېرلار پەلتوسىنى يېپىنچاقلىۋالغان لۇ كۇنجۇڭ: «قۇربانىنىيازنى ئاچىقىپ قويۇۋېتىڭلار !» دەپ قويۇپ، ئىشخانىسىغا كىرىپ كەتتى. ئىككى قاراۋۇل يۈگۈرۈشۈپ كېتىپ، ئۇزاق ئۆتمەيلا ھاسىراپ، ئىنجىقلىشىپ قۇربانىنىيازنى كۆتۈرۈپ كەلدى. ئۇ تونۇگۇنكىدەك باغلاقلىق بولۇپ، تىزلىنىپ ئولتۇرغان پېتى توڭلاپ قالغانىدى. قاش - كىرپىكلىرى ئاپپاق قىرووۋ باغلاپ كەتكەن قۇربانىنىياز بىرنەرسە دېمەكچى بولغاندەك ئاغزى يېرىم ئوچۇق ھالدا كىمگىدۇر قېنىقماس ئۆچمەنلىك بىلەن تىكىلىپ قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ چوڭ كۆزلىرىدە، ئەينەك ساقىدەك يالتىراپ تۇرغان قارىچۇقلىرىدا مەڭگۇ يوقالماس بىر قىساس تىنىپ قالغانىدى...

— قۇربانىنىياز !...

يۈرەكلەرنى يېرىۋەتكۈدەك چىرقىرىغان ئاۋاز بىلەن تەڭ، گۈلنۇر توپ ئىچىدىن ئېتىلىپ چىقتى - دە، تاش ھەيكەلدەك قېتىپ قالغان سوغۇق جەسەتنى قۇچاقلىۋالدى. بىراق، ئۇنىڭ شۇنچە قورقۇنچلۇق بولۇپ كەتكەن كۆزلىرىدىن بىر تامچىمۇ ياش ئاقمىدى. بىرقانچە تاغلىق بىلەن ئەسكەرلەر ئۇنى جەسەتتىن ئاران ئاجرىتىپ ئەكەتتى. ئاقنىياز، ئابدۇرۇسۇل، شىيائىرلار قۇربانىنىيازنىڭ بەدىنىدىكى توڭلاپ كەتكەن ئارغامچىلارنى كېسىپ تاشلىدى.

— ئۇنىڭغا بىركىم سۇ چېچىۋېتىپتۇ ! — دېدى شىيائىر، — بەكمۇ بىخۇدلۇق قىپتىمىز...

— بىز نېمانداق دۆتلۈك قىلغاندىمىز؟ — ئاقنىياز مەڭزىدىكى بىر تامچە ياشنى بارمىقىدا سۈرتۈۋەتتى، — ئەجەب يېقىشلىق يىگىت ئىدى بۇ!

— ئۇنىڭغا سۇ چاچقانلار ئۆز ئىچىمىزدە، — ئابدۇرۇسۇلنىڭ كۆزلىرىدىن ئوت چاقنىدى، — خەپ، بىر كۈنى بىزگىمۇ نۆۋەت كېلەر! ئاشۇ ئاسىيلارنىڭ بىر قوشۇق قېنىنى ئىچمىسەم ئادەم بولماي كېتەي!...

ئۇلار پەس ئاۋازدا سۆزلىشىۋاتقاچقا، بۇ سۆزلەرنى قاراپ تۇرغانلارنىڭ ھېچقايسىسى ئاڭلىمىدى. ئەمما، سالى سەپرا ئۆمىلەپ كەلگىنىچە قۇربانئىيازنىڭ ئالدىدا توختاپ، ئۇنىڭ توڭلاپ كەتكەن يۈز، دۈمبە، مۈرە، بىلەك، تىزلىرىنى سىلاۋېتىپ ھۆڭگىرەپ يىغلاپ كەتتى:

— ئاھ خۇدا! مەن نېمە قىلدىم؟ ئۆز ئادىمىمنى، ئۆز بالامنى ئەرزىمەس بىر توخۇ ئۈچۈن زالىملارنىڭ تۆمۈر ئالىقانلىرىغا سېلىپ بەردىمۇ؟ مەن ئادەم ئەمەس ئىكەنمەن، ئەمدى بۇ گۇناھىمنى تاڭلا قىيامەتكىچە ياش تۆكسەممۇ يۇيۇپ تۈگىتەلمەيمەن... قىزىم گۈلنۇرمۇ مېنى كەچۈرمەيدۇ. مەن بىر تۇزكور، ئۆز قېرىنداشلىرىمغا، ئۆز ئىمانىمغا ئاسىيلىق قىلغان ياسىق بولدۇم...

سالى سەپرا ئۆزىنى كاچاتلاپ يىغلاپ، بۇرۇن، ئاغىزلىرىنى قانىتىۋەتتى. ئاقنىياز بىرقانچە تاغلىقنىڭ ياردىمى بىلەن ئۇنى ئاران يۆلەپ ئېلىپ ماڭدى. ئۇنىڭ: «قۇربانئىياز دېگەن مېنىڭ بالام، ئۇنى ئۆزۈم دەپنە قىلىمەن» دېگەن تەلپىگە قوشۇلۇپ، مېيىتنى بىللە ئېلىپ كېتىشتى.

ئەتىسى پېشىن نامىزىدا مېيىت نامىزى ئوقۇلغان قۇربانئىياز زاراتگاھلىقتا ئېلىپ بېرىلىپ دەپنە قىلىندى. بۇ دۇنيا مانا شۇنداق دۇنيا ئىكەن! بەزىلەرنى «رىزقى سۈرەپ كەتتى» دېسەك، يەنە بەزىلەرنى «توپىسى تارتقان بولسا كېرەك» دەپ ئۆزىمىزگە تەسەللى ئىزدەيدىكەنمىز. ئىشقىلىپ، نەدە

www.uyghurkitap.com

تۇغۇلۇپ، نەدە ئارام تاپىمىز، بۇنى بىلمەيدىكەنمىز. مانا لوپلۇق يىگىت قۇربانىنىيازنىڭ ياش جىسمى قوشراپىنىڭ تاغ تۇراللىرىغا، تۇپراقلىرىغا قوشۇلۇپ كەتتى... ئەمما، ئۇ يەرلىكىگە قويۇلغان كۈنى كېچىسى يەنە بىر ئىش يۈز بەردى: گارنىزون قورۇسىدىن كۆتۈرۈلگەن ئوت يالقۇنى قوشراپ ئاسمىنىنى قىپقىزىل نۇرغا تولدۇردى. كىمدۇر بىرى لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئىشىكى بىلەن دېرىزە قاپقاقلىرىغا سىرتىدىن ئۇزۇن ياغاچلارنى تىرەپ قويۇپ، قورۇ ئىچىدىكى مەڭگەن، بورا، قومۇشلارنى ئەكېلىپ ئۇنىڭ ياتىقى ئەترابىغا دۆۋىلەپ ئوت قويۇۋەتكەنىدى. قاراۋۇل باشقىلارنى ئويغىتىپ، ئىشىك، دېرىزىلەردىكى تىرەكلەرنى ئېلىپ تاشلاپ، لۇ كۇنجۇڭنى ياتاقتىن كۆتۈرۈپ ئاچىقتى. ئۇ ئىستىن قارىداپ، تۇنجۇقۇپ، ئوتتا كۆيۈپ چارلىشىپ، ئادەم تونۇغۇسىز دەرىجىدە بەتبەشىرە بولۇپ كەتكەنىدى. ئۇ داۋالاشقا ئېلىپ كېتىلدى. ئۇنىڭ باش، يۈز، قول ـ پۇتلىرى دورىلىق داكىلار بىلەن تېڭىپ تاشلاندى. ئۇ ئۇخلاۋاتقاندىمۇ: «ئۇ قىز چىرقىرىدى...»، «ئەنە چىرقىراۋاتىدۇ...» دەپ جۆيلۈيدىغان بولۇپ قالدى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ خېلىلا قورقۇپ قالغانلىقى مەلۇم ئىدى. لۇ كۇنجۇڭنىڭ ياتىقىغا ئوت كەتكەن كۈننىڭ ئەتىسىدىن باشلاپ قوشراپتا گۈلنۇرنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمىدى. ئۇنىڭ تۇيۇقسىزلا يوقاپ كېتىشى تاغلىقلارنىڭ، كوماندىر ـ جەڭچىلەرنىڭ «ئوتنى گۈلنۇر قويدى» دېگەن پەرىزىنى ئىسپاتلىغاندەك بولدى. شۇنداقتىمۇ، بىر قىزنىڭ تۈن كېچىدە شۇنچىۋالا چوڭ ئىشنى شەپە چىقارماي قىلغانلىقىغا ئىشىنەلمىگەن ئۆمەر سارانى نەدىن بولسا تېپىپ، بۇ توغرۇلۇق ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشمەكچى بولدى. لېكىن، بۇ قىزمۇ نېمە ئۈچۈندۇر ئۆزىنى ئۇنىڭدىن قاچۇرۇپ يۈرەتتى.

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەنلەرگە يۈرەككە تالىق بىر مۇھىم ئىشنى سۆزلەپ بېرىشنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن. بۇ سەۋەنلىكىم ئۈچۈن تۆۋەنچىلىك بىلەن كەچۈرۈم سورايمەن. ئەپۇ قىلساڭلار!

خاتىرەڭلەردە بولسا كېرەك، تاجىك قىزى سارا بىلەن ئۆمەر سىرتىمدىن بىر - بىرىنى ياخشى كۆرۈشۈپ قالغان بولسىمۇ، كۆڭۈل سۆزلىرىنى دېيىشەلمەي، ھەتتا تونۇشالماي، «يۈرەك پا - پا، ئۆپكە گىژ - گىژ» بولۇپ يۈرگەن كۈنلەردە، گۈلنۇر: «سارا، قوي - ئۆچكىلىرىڭنى ئاشۇ بالا قاراۋۇللۇق قىلىۋاتقان چوققىغا ئاچىقىپ باقامسەنيا؟» دەپ ئۇنىڭغا ئۇچرىشىش، تونۇشۇش يوللىرىنى دەپ بەرگەنىدى. راست دېگەندەك، بۇ ئۇسۇل ئۈيلىغاندىنمۇ ئارتۇق ئۈنۈم بەردى.

قوشراپتا گازارما قۇرۇلۇشى باشلانغاندىن كېيىن ۋاڭ جىڭگۈينىڭ ئۈچىنچى ئىزۋوتى ئەڭ مۇھىم ئېغىز — تاشناتا تاغلىرىدا قاراۋۇللۇقتا تۇرۇش، يۇقىرىدىكى يۇرتلاردىن دامىسيە، ئۇچبەلتە، قىزىلقىر، قاراقىر، كەندىلىكلەرنى ھەر كۈنى چارلاپ تۇرۇش ۋەزىپىسىنى ئۈستىگە ئالغانىدى. پەستىن ياكى ئۈستىدىن قارىغاندىمۇ، تاغ چوققىلىرىدىكى پوتەيلەر ئايدىلەڭ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. چوققىلار ئارىلىقىدىكى چوڭقۇر جىلغىدا بىر ئېقىن بولۇپ، ئۇ يۇقىرى تەرەپتىكى دامىسيە، ئۇچبەلتە، قىزىلقىر، قاراقىر، كەندىلىكلەردىن ئۆتۈپ كېلىپ، ئاياغ تەرىپىدە يەكەن دەرياسىغا قۇيۇلاتتى. بۇ ئېقىن تاغلىقلار «توك» دەپ ئاتايدىغان مۇز تاغدىن كەلگەچكە، سۈيى ئىنتايىن سوغۇق ئىدى. ئادەتتە تاغلىقلار بۇ ئېقىنىنىڭ بولۇنۇپ ئېقىۋاتقان تارامىلىرىدىن سۇ كېچىپ، قوشراپ، چىمدۇلارغا بېرىشاتتى. لېكىن، 6 - ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن 7 - ئاينىڭ ئاخىرلىرىغىچە بولغان ئارىلىقتا، كەلكۈن پەسلىدە بۇ يەردە قاتناش توختاپ، ئادەملەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلەتتى. كەلكۈن دەل - دەرەخلەرنى قومۇرۇپ، ئات - كالا ۋە قوي - ئۆچكىلەرنىڭ تاپلىرىنى ئېقىتىپ كېلىشتىن تاشقىرى، قوچاق يەتكۈسىز تاشلارنىمۇ گۇلدۇرلىتىپ ئېقىتىپ كېلەتتى. تاشلارنىڭ بىر - بىرىگە سوقۇلغان چاغدىكى ئاۋازى تاغ ئارىسىدا ياڭراپ، ئەكس سادا پەيدا قىلىپ، خېلى ئۇزۇن يەرلەرگىچە ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

مانا ئاشۇ چوڭقۇر جىلغىدىن ئۆتكەن ھەربىر ئادەم يۇقىرىدىن ئېنىق كۆرۈنەتتى. پوتەيدىكى قاراۋۇل يولدىن ئۆتكەن بىرەر ئادەمنى كۆرگەن ھامان رەڭلىك بايراقچىلارنى شەرتلىك بەلگە بويىچە ھەرىكەتلەندۈرۈپ، تۆۋەندىكى زاستاۋغا خەۋەر قىلاتتى. زاستاۋدىكىلەر كېلىۋاتقان ئادەمنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ئاتلىق يولغا چىقاتتى. ئۆمەر پوتەي ئۈستىدە قاراۋۇللۇق قىلىۋاتقان كۈنلەردە سارا قوي - ئۆچكىلىرىنى ھەيدەپ ئۇ ئەتراپقا كېلىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇلار دەسلەپتە بىر - بىرىگە قارىشىپ قويۇشتى ۋە دەرھال يۈزلىرىنى ئېلىپ قېچىشتى، ئەمما يەنە قاراشماي بولمىدى... قاراشتى... جىلمىيىپ كۈلۈمسىرەشتى... ئاندىن، ئاندىن... كۆزلىرىدە گەپلەشتى... كۆزلىرىدە گەپلىشىش ئۇلارنى تاقەتسىزلەندۈردى ۋە جىددىيلەشتۈرۈۋەتتى. ئۆمەر پوتەيدىن چۈشۈپ قىزغا يېقىنلاشتى... قىزمۇ خورىزنى چىللاۋاتقان قىرغاۋۇل مېكىيىنىدەك پۇتىدا يەرنى تاتىلاپ تۇرىۋەردى...

— ئىسمىڭىز ساراغۇ دەيمەن؟ — ئۆمەرنىڭ كۆزلىرى ياغاچ تەڭنىدىكى سۇتنى كۆرگەن مۈشۈكنىڭ كۆزلىرىدەك غىل - پاللىنىپ كەتتى، — سىز گۈلنۇر بىلەن بەك يېقىن ئاداش - ھە؟

— ئىسمىمنى بىلىپ تۇرۇپ يەنە سورايسىزغۇ؟ — سارانىڭ ئۇزۇن ئەگمە كىرپىكلىرى لەپپىدە كۆتۈرۈلدى، — سىزمۇ قۇربانئىيازنىڭ دوستى ئۆمەرغۇ؟ سىز توغرۇلۇق ماڭا گۈلنۇر دەپ بەرگەن.

— ئەمىسە، سىزمۇ بىلىپ تۇرۇپ سوراۋاتىسىزغۇ؟ ئېنىقراق بىلىۋالغاننىڭ زىيىنى يوقتۇ؟

— ئىسمىمنى نېمىشقا ئېنىقراق بىلىۋالغۇڭىز كېلىپ قالدى؟ — سارا قىزىرىپ كەتتى.

— كېچىلىرى ھەجىلەپ ياتىمەن...

— قېلىن... قىلىقى سەت...

— كېچىلىرى سىزنى ئەمەس، ئىسمىڭىزنى ياد ئېتسەممۇ بولامدۇ؟

— بەربىر ئوخشاش...

— بوپتۇ ئەمىسە! ھەر ئىككىسىنى ياد ئېتمەي...

— تاۋى نازۇك... مەن... مەن ياق دېمىسەمىيا؟...

— ئەمىسە، ماقۇل دېدىڭىز - ھە؟

— مەيلى، — ھۇپپىدە قىزىرىپ كەتكەن سارا تەتۈر قارىۋالدى، — ئەسكى...

ئۇلار ئەنە شۇنداق بىرنەچچە قېتىم ئۇچراشتى، قىسقا مۇڭدىشىشلاردىن كېيىن ئايدىڭ كېچىلەردە، پىنھان قاپتاللاردا، قورام تاش دالدىلىرىدا پات - پاتلا ئۇچرىشىپ تۇرىدىغان بولدى، ئۇچراشمىسا، ھەر ئىككىسى بىرنېمىسىنى يوقىتىپ قويغاندەك بولۇپ، بىر - بىرىنى ئىزدەپ ئەتراپىغا قارايدىغان بولۇپ قالغانىدى. ئەمما، لۇ كۇنجۇڭنىڭ ياتىقىغا ئوت كېتىپ، گۇلنۇر يوقاپ كەتكەندىن كېيىن سارامۇ ئۇنىڭغا قارىسىنى كۆرسەتمىدى. بۇ ئەھۋال ئۆمەرنى تېخىمۇ گۇمانغا سېلىپ قويدى. گارنىزونغا ئوت كېتىش ۋەقەسىدە «سارانىڭمۇ قولى بارمۇ، يوق؟» دېگەن سوئال ئۆمەرنى ئارامسىزلاندۇرماقتا ئىدى. شۇڭا، ئۇ بۇگۈن كەچ قاراۋۇللۇق نۆۋىتىنى ئۆتكۈزۈپ بېرىپ بولۇپ، سارا قوي باقىدىغان تەسكەي تاغ جىلغىسىغا باردى. يەكەن دەرياسىنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى تاقىر تاغلاردا ئوت - چۆپلەرنىڭ پەس ئۆسۈشى، دەل - دەرەخلەرنىڭ مول بولماسلىقى بەلكىم قار - يامغۇرنىڭ تولىمۇ ئازلىقىدىن بولسا كېرەك. شۇڭا، ماللار نېپىز ياغقان قارلارنى پۇتلىرىدا چاپچىپ ئوت تېپىپ يېيىشەتتى. لېكىن، بۇ يەرلەرنىڭ قارا سوغۇقى جاندىن ئۆتەتتى.

پۇتىغا قوتاز تېرىسىدىن چورۇق تارتىپ، پاچاقلىرىغا كۆل رەڭلىك بۆغا تېرىسىدىن جاۋا ئورىغان سارا ئۆزى توقۇغان قوپال يۇڭ كىيىملىرىنىڭ ئۈستىدىن يەڭسىز تېرە جۇۋا كىيگەن ھالدا

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىر تاش ئۈستىدە ئولتۇراتتى. ئۇ ئۆمەرنى كۆرۈپلا يىغلاپ سالدى.

— نېمە، گۈلنۇرنى سېغىنغان ئوخشىمامسىز؟ — ئۆمەر ئۇنىڭ ئۇدۇلىدىكى تاشتا ئولتۇردى.

— ئۇ... ئۇ بىچارە... — سارا ئۇن سېلىپ يىغلىغىنىچە ئۆمەرنىڭ بويىنىغا ئېسىلدى، — نەلەردە، كىملەرگە بويۇن قىسىپ يۈرىدىكىن؟...

— ئۇنى ئۆزىڭىز يولغا سېلىپ قويۇپ، ئۆزىڭىز چىدىمايۋاتامسىز؟ — ئۆمەر قىزنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ قارىدى، — سارا، راست گەپنى قىلىڭ، سىز ماڭا ئىشىنەمسىز ياكى ئىشەنمەمسىز؟

— ئىشىنىپ - ئىشەنمەي مەن سىزگە نېمەدەپ بەرسەم بولاتتى؟ — سارا نەگىدۇر قارىۋالدى، — قۇربانىنياز ئۆلگەندىن كېيىن گۈلنۇر قوشراپتا تۇرغۇسى كەلمەي شەھەرگە كەتتى شۇ! ...

— بۇ ئىشنى سورىشىمدىكى سەۋەب، سىزدىن ئەنسىرەپ قالدىم، — دېدى ئۆمەر جىددىي تەلەپپۇزدا، — هازىرغۇ لۇ كۇنجۇڭ شەھەردە داۋالىنىۋاتىدۇ. ساقىيىپ كەلسە، ئۇ ئۆزىنى قەستلىگەن ئىشنى سۈرۈشتە قىلماي قالارمۇ؟

— نېمە؟ — سارا سەل چۆچۈپ قالدى، — ئۇنداقتا...

— سىز بولغان ئىشنى ئەينەن سۆزلەپ بەرسىڭىز، ئاندىن مەن بىر ئامالىنى قىلىمامدىم.

قۇربانىنياز يەرلىكىگە قويۇلۇپ بولغاندىن كېيىن مېيىت نامىزىغا كەلگەنلەرنىڭ هەممىسى تارقاپ كېتىشتى. ئەمما، نەدىدۇر يوشۇرۇنۇپ تۇرغان گۈلنۇر بىلەن سارا يېڭى قەبرە بېشىغا كېلىپ چوقچايدى. ئۇلار خېلى ئۇزاق سۈكۈتتە ئولتۇرغاندىن كېيىن ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى. گۈلنۇر دادىسىنىڭ بولسا كېرەك، تاشلانمىغان بىر كورەك جۇۋىسىنى كىيىپ، بېلىنى قارا پوتىدا باغلىۋالغانىدى. ئۇنىڭ چىرايىدىن هەم كۆزلىرىدىن ئادەمنىڭ تېنى ئەيمەنگۈدەك بىر چېقىن چىقىپ

تۇراتتى.

— سارا، بىر ھاجىتىم بار ئىدى... قىلىپ بەرمىسەڭ بولمايدۇ.

— قېنى دېمەمسەن؟

— مانا بۇ ئىككى دانە ئاق تەڭگە بىلەن بىر تال تىللانى، — گۈلنۇر ئالىقىنىدىكى نەرسىنى سارانىڭ قولىغا تۇتقۇزدى، — دادام بىلەن ئانامغا بېرىپ قويغان بولساڭ!

— تىللا؟ — سارانىڭ ھەيران بولغانلىقى كۆزلىرىدىن بىلىنىدى، — نەدىن ئالدىڭ؟ مەن بۇنى بەك ئەتىۋار، قىممەت باھالىق نەرسە دەپ ئاڭلىغان.

— قۇربانىياز ماڭا تويىمىزدا ئىشلىتىمىز، ئوبدان ساقلاڭ دەپ بەرگەن.

— ئەسكەرلەرگە تىللا تارقىتامدىكەن؟

— ۋاي - ۋۇي، ئەجەب ئاسماقچىلاپ سوراپ كەتتىڭغۇ، باشقا ئەسكەرلەر بىلەن قىمار ئويناپ ئۇتۇۋاپتىكەن.

— ۋاي جېنىم... ئەسكەرلەرمۇ قىمار ئوينامدىكەن؟

— ئۇلارغا قىمار دېگەن قانچىلىك نېمە ئىدى، ئۇلار يەنە ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق قىلىدىكەن، پاھىشە ئوينايدىكەن، نەشە چېكىدىكەن. قۇربانىياز ماڭا ھەممىنى دەپ بەرگەن.

— ئۇنداقتا ئۇمەر...

— پوق يېمە، «ئادەم ئەپتىدىن بىلىنۇر» دېگەننى ئاڭلىمىغانمۇسەن، ئۇ ئۇنداق كوچىلاردا يوق ئىكەن.

— گۈلنۇر، بۇ نەرسىلەرنى ئۆزۈڭلا بەرسەڭ بولمامدۇ؟

— ئەمدى مەن ئۆيگە كىرمەيمەن.

— نېمىشقا؟

— بۈگۈن كېچە، — گۈلنۇر ئەتراپىغا قاراپ قويۇپ، جۇۋىسىنىڭ ئىچىدىن پارقىراپ تۇرغان پىچاقنى شارتلا قىلىپ ئالدى، — لۈ كۇنجۇڭ دېگەن قانخورنى ئۆلتۈرىمەن.

— ساراڭ بولدۇڭمۇ؟ — سارا چېچىلغان ھالدا ئۇنىڭغا

ئېزىپ ئىچۇرۇپ سۆزلەپلا كەتتى.

بىر ھېسابتا سارانىڭ دېگەنلىرىمۇ توغرا ئىدى. لۇ كۇنجۇڭ دېگەن چېنىققان، كۇچتۇڭگۇر، سەگەك كوماندىر ئىدى. گۇلنۇر ئۇنىڭ ئىشكىنى ئېچىپ بولغۇچە، ئۆزى يەر چىشلەپ قالاتتى. تېخى ئۇ ئىشكنى ئىچىدىن تاقاپ ياتقان بولسىچۇ؟ گۇلنۇر ئۆيئىچىگە قانداق كىرەلەيدۇ؟ بۇ قاراپ تۇرۇپ ئۆزىنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرگەنلىك بولمامدۇ؟

— كارىم يوق، — گۇلنۇر قەتئىي نىيەتكە كەلگەندەك قىلاتتى، — ئۇ ھايۋانغا تاغلىقلارنىڭ كارامىتىنى بىر تونۇتۇپ قويمىسام، ئۆلسەممۇ كۆزۈم يۇمۇلمايدۇ.

— گۇلنۇر، مېنىڭچە مۇنداق قىلساق...

سوغۇق شامال چىققىشقا باشلىدى. تۇمان كۆتۈرۈلۈپ، ئاسماندىكى قىزغۇچ شەپەق ئۆچتى - دە، ياش ئاينىڭ ئىنچىكە ئورغىقى كۆرۈندى. ئۇ ئۆزىنىڭ سوغۇق، كۇمۇش رەڭ نۇرى بىلەن تاغ چوققىلىرىنى بېزىدى، ئاسمانغا گويا تۇمەنلىگەن ئەينەك پارچىسى چېچىۋەتكەندەك بولدى. قوشراپ ئۆيلىرىنىڭ قەغەزلىك پەنجىرىلىرىنىڭ غۇۋا يورۇقى ئاستا - ئاستا ئۆچۈپ، ئۇنىڭ ئورنىدا تاغ چوققىلىرىدىكى قاراۋۇل پوتەيلىرىدە خۇددى بۆرىنىڭ كۆزلىرىدەك كۆرۈنىدىغان گۇلخانلار ئايان بولدى. تەسكەي تاغ غولىدا ئوتلاۋاتقان قوي - ئۆچكىلەر ئەمدىلىكتە بىر يەرگە غۇژمەكلىشىپ، گويا سارا بىلەن ئۆمەرنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاۋاتقاندەك ئۇلارغا جىمجىت قارىشىپ تۇراتتى. سارانىڭ سۆزلەپ بەرگەنلىرى دەرۋەقە تەۋەككۇلچىلىك بىلەن قىلىنغان بەكمۇ خەتەرلىك ھەرىكەت ئىدى. تاش توشۇغان بولۇپ گازارما ئىچىگە كىرىش، ئېگىز دۆۋىلەنگەن مەشگەن ئىچىگە يوشۇرۇنۇۋېلىش، ئوتتۇرا كېچىدە لۇ كۇنجۇڭنىڭ ياتىقىنىڭ ئىشىك - دېرىزىلىرىگە ياغاچ تىرەپ ئاچالماس قىلىۋېتىش، ئاندىن ئۆي ئەتراپىغا قومۇش، ياغاچلارنى دۆۋىلەپ ئوت قويۇشتەك ئىشلارنى ئىككى قىزنىڭ قىلغانلىقىنى ئاڭلىغان

ئۆمەر تاغلىقلارنىڭ غۇرۇرى ۋە جاسارىتىگە ھەيران قالدى.

— سارا، ئەگەر بۇ ئىش سۈرۈشتۈرۈلۈپ قالسا، — دېدى ئۆمەر كەسكىن ھالدا، — ئوت كەتكەن كېچىسى ئىككىمىز نەق مەشەدە كەلگۈسىدىكى تويىمىز ھەققىدە پاراڭلىشىۋاتاتتۇق، بىز ئوت يالقۇنىنى كۆرگەندىن كېيىن يۈگۈرۈشۈپ تاغدىن چۈشتۇق. ئۇقتىڭىزمۇ؟

— ئۇنداقتا، سىزگە گەپ كېلىپ قالمامدۇ؟

— ماڭا ھەرگىز گەپ كەلمەيدۇ.

— ئەمىسە، خەلقنىڭ بىرنېمىسىنى ئوغرىلىسا، زىيان - زەخمەت يەتكۈزسە، قىز - چوكانلىرىنى بوزەك قىلسا، ھەربىي تۈزۈم بويىچە جازالايدىكەنغۇ؟

— شۇنىڭغا ئىشەندىڭىزمۇ؟ ھەممىسى ياسالمىلىق، — ئۆمەر قوللىرىنى شىلتىدى، — بىرەر قىز - چوكان: «ماڭا باسقۇنچىلىق قىلدى» دەپ داۋراڭ كۆتۈرسە ياكى ئەسكەرلەرنىڭ ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق، زوراۋانلىق ئىشلىرى ئاشكارىلىنىپ قېلىپ، ئەرز - داد قىلىنسا، ھۆكۈمەت ۋە ئارمىيەنىڭ ئابرۇيى ۋە ھۆرمىتىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، ئۇنداقلارنى ئاتىدۇ ياكى چاپىدۇ. بولمىسا پاھىشىخانىلارغا بارغان، بۇلۇڭ - پۇچقاقلاردا زىناخورلۇق قىلغان، ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق ۋە پارىخورلۇق بىلەن شۇغۇللانغان كوماندىر - جەڭچىلەر دېگەن كۆرمىگىلاپ تۇرسا، ئۇلارنى ھەرگىز سۈرۈشتە قىلمايدۇ.

— ئەمىسە، ئۆزلىرىنى ئادىل پادشاھ قىلىپ كۆرسەتكىنى ئىكەن - دە! — دېدى سارا ساددىلىق بىلەن، — قۇربانىنىيازنى بىر توخۇ ئۈچۈن تۇغلىتىپ ئۆلتۈرۈۋەتتى، گۈلنۇر بولسا سەرسان بولۇپ چىقىپ كەتتى. نېمىدېگەن قارا كۆڭۈل، زالىم خەق بۇ؟

— ئۇلارنى ئاشۇنداق قىلىۋەتكىنى يەنە ئۆز ئىچىمىزدىن چىققان ئاسىي - مۇناپىقلار، — ئۆمەر قاراڭغۇلۇق تىنىقلىغان قاپتاللارغا قارىدى، — سارا، ئاغزىڭىزدىن چىقىپ كەتمىسۇن،

توختىبەگ دېگەن خۇنسا ياقا يۇرتلاردىن ئىككى ئۇيغۇر قىزنى «ئۆي ئىشى قىلىسىلەر» دەپ ئالداپ ئەكېلىپ، لۇ كۇنجۇڭغا تەقدىم قىپتۇ.

— ۋاي خۇدايىم !

— ئۇ قىزلار توختىبەگنىڭ ئىچكىرىكى قورۇسىدا ئايرىم - ئايرىم ئۆيلەردە تۇرىدىكەن، مەخسۇس قوغدىغۇچىلار ئۇلارنى كېچە - كۈندۈز ساقلايدىكەن، — ئۆمەر غەزەپ بىلەن تۇكۇردى، — بىرى لۇ كۇنجۇڭنىڭ مەخسۇس كوماندىرلىرى ۋە ئىشەنچلىك ئادەملىرىنى كۈتىدىكەن. يەنە بىر قىزنىڭ ھۇجرىسىغا ئەسكەرلەر ھەر كېچىسى نۆۋەت بىلەن كىرىپ كۆڭۈل ئاچىدىكەن.

— ئۇ قىزلاردىن كىرگەن كىرىم لۇ كۇنجۇڭنىڭ يانچۇقىغا كىرەر؟

— بۇ تەرىپىنى ئۇقمىدىم.

— ئىلاھىم، يەر يۈتسۇن بۇنداق پەيلى بۇزۇلغان ھۆكۈمەتنى !...

ئۆمەر بىلەن سارا ئورنىدىن تۇرۇپ، تاغ ئاسمىنىدا پىلىلداپ تۇرغان يۇلتۇزلارغا قاراپ چوڭقۇر تىنىغاندىن كېيىن، قوي - ئۆچكىلەرنى ھەيدەپ غولدىكى چىغىر يول ئارقىلىق پەسكە چۈشۈپ كەتتى...

ئونىنچى باب

زەھەرلىك قول

قوشراپتا تۇرۇۋاتقىنىغا بىر يىلدىن ئاشقان لو كونجوڭنىڭ روتىسى 1948 ـ يىلىنىڭ ئاپرېل ئېيىنىمۇ كۈتۈۋالدى. چوققىلار، قورام تاشلار، چېقىللار، كۆز يەتكۈسىز ھاڭلار، يانپاش غوللار، ئېدىرلىق سايلار، بوز رەڭلىك، كۆكۈچ، سارغۇچ يارما تاشلىق ۋە كۆل رەڭلىك، ھەرە چىشىغا ئوخشاش قاتمۇقات تاقىر تاغلار يەنىلا ئۆز پېتى، ئۆز رەڭگىدە تاۋلىنىپ تۇرغاندەك قىلاتتى. پەقەت ئازغان، جىغان، يەنە قانداقتۇر ئاق تىكەنلىك ياۋا مېۋىلەر، يۇلغۇن، توغراق، مۇشا، قىزىل تال، پاخپاق يۇلغۇنلارنىڭ غوللىرىغا سۇ يۈگۈرۈپ، ئۇلاردىن تارقىغان بىر خىل پۇراق دىماقلارغا ئۇرۇلۇپ، تاغ باھارىدىن دېرەك بېرەتتى؛ بولۇپمۇ ئۇ قىردىن ـ بۇ قىرغا «قى... قى... قى...» قىلىشىپ ئۇچۇشۇۋاتقان قىرغاۋۇللار، ئاپتاپ چۈشكەن غوللاردا «ۋاق ـ ۋالاق، ۋاق ـ ۋالاق...» قىلىپ سايرىشىپ چىشلىرىغا قانات سۈرەپ يۈرگەن قىزىل پوكانلىق كەكلىكلەر، بىرى «قى ـ قۇ... قى...» دېسە، يەنە بىرى «چىياك... چىياك... چىياك...» دېگىنىچە بىر ـ بىرىنى چىشلىشىۋاتقان ئۇلار ۋە چىل... لەر جانلىنىپ، جۇپ ئىزدەشمەكتە ئىدى.

قان ـ ياشلار بەدىلىگە پۈتكەن گازارما قوشراپ تاغلىق رايونىدا قەدىمىي قەلئەدەك قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى. قەلەي بىلەن چەمبەرلەنگەن قارا دەرۋازا ۋە ئۈچ تەرەپ ــ قورغان تامدىكى

پوتەيلەر سۇر پەيدا قىلغانىدى. قورغان ئىچىدىكى ياتاقخانا، ئاشخانا، ئاتخانا، ئىشخانىلار رەتلىك سېلىنغان بولۇپ، كەڭتاشا ھويلىسىدا سەكرەش، ئېسىلىش، توپ ئويناش ئەسلىھەلىرى ۋە يۈگۈرۈش مەيدانلىرىغىچە بار ئىدى. ھەتتا تاشناتا تاغلىرىنىڭ خېلىلا كۆپ چوققىلىرىدا، بەل، غوللىرىدىمۇ پوتەيلەر چوقچىيىپ تۇراتتى. ئۆمەر قاراۋۇللۇقتا تۇرسىلا، سارا قوي ـ ئۆچكىلىرىنى پوتەي ئەتراپىغا ئاچىقىپ باقاتتى. ئىككىسى قىسقا ـ قىسقا سۆھبەتلەرنى قىلىپ، يۈرەكلەرنى سەگىتەتتى. بەزىدە ئۆمەر گارنىزون ئاشخانىسىدىن ئۇستىگە ھورنان قوندۇرۇلغان بىر قاچا گۆشلۈك قورۇما ئەكېلەتتى. تاغدا كۆكتات كەمچىل بولغاچقا، بۇنداق رەڭدار قورۇمىلار بولمايتتى. شۇنداقتىمۇ، سارا ناز قىلىپ يېگىلى ئۇنىمايتتى. كېيىنچە ئۆمەر بۇنداق تاماقلارغا ئۇنى ئوبدانلا كۆندۈردى.

گازارما قۇرۇلۇشى پۈتۈپ، گەرچە تۇرمۇش شارائىتى ئاز ـ تولا ياخشىلانغان بولسىمۇ، لېكىن ئەسكەرلەردە ئىدىيە ۋە روھىي ھالەت مەسىلىلىرى كۆپىيىپ قالغانىدى، بەلكى بۇ مەسىلىلەر كۈندىن ـ كۈنگە ئەۋج ئېلىۋاتاتتى. ئەڭ مۇھىمى ئۇلاردا ئۈمىدسىزلىك، چۈشكۈنلۈكمۇ، جاسارىتىنى يوقىتىشتەك ئالامەتلەر گەۋدىلىك كۆرۈلۈۋاتاتتى. بۇنىڭغا يەنىلا بىر چاغدا خۇڭ يادۇڭ ھەر خىل تونۇشتۇرۇشلار ئارقىلىق (يەنى پولكوۋنىك ما يىفۇنىڭ تەلىپى بىلەن) قوبۇل قىلىپ، ھەرقايسى روتا، ئىزۋوتلارغا كىرگۈزۈۋەتكەن خەنزۇ ئەسكەرلەر سەۋەب بولۇۋاتاتتى. ئۇلار ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلابى، ئىچكىرىدىكى ئازادلىق ئۇرۇشى، گومىنداڭنىڭ زاۋاللىققا يۈزلىنىشى، لۇ كۈنجۈڭنىڭ ئادەم ئۆلتۈرۈشى، ھەتتاكى ئەسكەرلەرنىڭ تەمىنات مەسىلىلىرىگىچە يوشۇرۇن تەشۋىقات ئېلىپ بېرىۋاتاتتى. خۇددى قورققانغا قوش كۆرۈنگەندەك، يېقىندىن بېرى تاشقورغان پارتىزانلىرىنىڭ ھەرقايسى تاغلىق رايونلاردا ئېلىپ بېرىۋاتقان ئىستىخبىيەلىك ھەرىكەتلىرى، بەزى كىچىك رايون، ئايماق،

كەنتلەرنىڭ ساقچىخانىلىرىغا تۇيۇقسىز بېسىپ كىرىپ، ساقچىلارنى ئۆلتۈرۈپ، قورال - ياراغ، ئاشلىقلىرىنى بۇلاپ كېتىشى ئەسكەرلەر ئىچىدە تېخىمۇ ۋەھىمە پەيدا قىلغانىدى. مۇشۇنداق ئىنچىكە ۋەزىيەتتە لۇ كۇنجۇڭنىڭ تاغلىق يىگىت دايىمنى ۋە قۇربانىنىيازنى ئۆلتۈرۈشى مىللىي ئەسكەرلەرنىلا ئەمەس، خەنزۇ ئەسكەرلەرنىمۇ غەزەپلەندۈردى. بىراق، ئۇلار لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئەمەلىي كۈچىدىن ئېھتىيات قىلاتتى. دېمىسىمۇ، ئىزۋوت كوماندىرلىرىدىن دۇشىڭسەن، ۋاڭ جىڭگوي، ما بىڭ (خۇيزۇ)، ۋۇ يەنزى؛ ئودلىنىيە كوماندىرلىرىدىن جۇڭ شۆلياڭ، ئابدۇقادىر، لو دەن قاتارلىق كۆپ ساننى ئىگىلەيدىغان كوماندىر - جەڭچىلەر ئىككىنچى روتىنىڭ ئاساسلىق كۈچىنى تەشكىل قىلاتتى. ئۇنىڭدىن باشقا، لۇ كۇنجۇڭ رېشىت، ئابدۇقادىر، نىزامغا ئوخشاش ئىشپىيونلىرىنى ئەسكەرلەر ئارىسىغا سىڭدۈرۈۋەتكەنىدى. ئۇ شەھەردە داۋالىنىپ قايتىپ چىقتى. ئۇنىڭ ئۆزىنى كۆيدۈرۈپ ئۆلتۈرمەكچى بولغان ئادەمنى ۋە ئۇنىڭ ئەسكەرلەر ئارىسىدىكى ئۆگەتكۈچىسىنى تېپىپ چىقىپ، چاناپ قىيما - چىيما قىلىۋەتكۈسى بار ئىدى. لېكىن، شەھەردە خۇڭ يادۇڭنىڭ بەرگەن تەنبىھلىرى ئۇنى پەيلىدىن ياندۇرغانىدى. ئېھتىمال، قوماندان ياڭ لىدېمۇ بەزى ئەھۋاللارنى ئاڭلىغان بولسا كېرەك، ئۇنىڭ «جۇڭگو ۋەزىيىتىنى ئوبدانراق تەھلىل قىلىپ، ئاندىن ئاسمانغا مىخ قاقساڭمۇ ئۈلگۈرىسەن» دېگەن بىر ئېغىز گېپى لۇ كۇنجۇڭنى خېلىلا سەگىتىپ قويغانىدى. شۇنداقتىمۇ، ئۇنىڭ «تۇز يالىغان ئىت قوۋۇرغا ئاستىدا ئۆلىدۇ» دېگەندەك، ئاقنىياز، ئابدۇرۇسۇل، ئۆمەر، شىيائېرلارنى نەق ھەرىكىتى بىلەن تۇتۇپ، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈپ، كاللىلىرىنى ياڭ لىدې قوماندان بىلەن خۇڭ يادۇڭنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ تاشلىغۇسى كېلەتتى. ئەلۋەتتە، لۇ كۇنجۇڭ ئەمچەكنى مەمە دەيدىغان كىچىك بالا ئەمەس ئىدى. ئۇنى «مىللەتچىلىك قىلدى» دەپ ياڭ قوماندانغا ئەرز يازغىنى قۇربانىنىياز، داد ئېيتىپ يامان

كۆرسەتكىنى ئۆمەر باشلىق بىرنەچچىسى. تاغلىق يىگىت دايىم ئېتىپ تاشلانغاندا، يەنىلا شۇ قۇربانىنىياز، ئاقنىياز، ئۆمەر، شىيائېرلار ئوت قۇيرۇقلۇق قىلىشتى. قۇربانىنىياز توخۇ ئوغرىلاپ تۇتۇلغاندا، يەنىلا ئاقنىياز، ئۆمەر قاتارلىقلار گۇلنۇرغا ئاستىرتىن گەپ ئۆگىتىپ قۇربانىنىيازنى قۇتقۇزۇۋېلىشتى. ئۇ توخلاپ ئۆلسە، ئەتىسى «بىخۇدلۇق قىپتىمىز» دېيىشىپ، ئۇنىڭ ئۆلۈمىنى لۇ كۇنجۇڭدىن كۆرۈشتى. زادى بۇ ئەبلەخلەرلا بولسا، بىرەر ئىشنى خاتىرجەم، ئىشەنچلىك قىلغىلى بولمايدۇ. بولۇپمۇ يىلاننىڭ بېشى بولغان ئاقنىياز يوقالمىغۇچە، لۇ كۇنجۇڭغا ئاراملىق بولمايتتى. شۇڭا، ئۇ خېلىدىن بېرى ئابدۇقادىر بىلەن نىزامنى ئۇلارنىڭ ئىزىغا سېلىپ قويغانىدى. بۇ ئىككىسى ئۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن جىلغىنىڭ تولكىسىگە ئېغىز سالالايدىغان تەدبىرلىك ئىتلاردىن ئىدى.

جۇڭگو ۋەزىيىتىدىكى زور بۇرۇلۇش شىنجاڭدىكى ئىنقىلابىي كۈچلەرگە چوڭ مەدەت ۋە ئىلھام بولدى. لېكىن، بۇ ئۆزگىرىش لۇ كۇنجۇڭنىڭ غەزىپىنى ئۆرلىتىپ قويدى. ئۇ روتا ئىچىدە «ئۈچ ۋىلايەتچى ئۇنسۇرلارنى تازىلاش»، «ئىچكىرىدىكى كوممۇنىست باندىتلىرىنىڭ تەشۋىقاتچىلىرىنى قىزىپ چىقىرىش» دېگەن ئۆگىنىش ھەرىكەتلىرىنى ئېلىپ بېرىپ، ئارقا ـ ئارقىدىن يىغىن ئېچىپ، ھەر كۈنى «كىم نېمە دېگەن؟»، «قانداق ئەمەلىي ھەرىكەتتە بولغان؟»، «قاچماقچى بولغانمۇ، يوق؟» دېگەندەك سوئال ـ سوراقلارنى قىلىپ، بېسىم پەيدا قىلدى؛ ھەتتا ئۇ خۇڭ يادۇڭ قوبۇل قىلغان ئەسكەرلەردىن گۇمانلىنىپ، ئۇلارنى ھەر كۈنى ئايرىم ـ ئايرىم سوراق قىلىپ، دەھشەتلىك قىيناپ، بەزىلىرىنى گازارمىدىكى يەر ئاستى تاش ئۆيلەرگە سولىدى. ۋاڭ خۇشىڭ دېگەن بىر يىگىتنى يوشۇرۇن ئۆلتۈرۈۋېتىپ، «ئۇ ئۆزىنى ئېتىۋالدى» دەپ ئۆلۈكىنى گازارمىنىڭ قورغان تېمىنىڭ ئارقىسىنى كولىتىپ كۆمدۈرۈۋەتتى.

بۈگۈن ئاپرېل قۇياشى تاغ تۈرانى ئوبدانلا ئىللىتقان بولسىمۇ، كەچكە يېقىن تاغ چوققىلىرىدىن سۈرۈلۈپ ئۆتكەن ئېغىر قارا بۇلۇتلار قوشراپ ئاسمىنىغا توپلاندى. دەسلەپتە سىمىلداپ ياغقان يامغۇر بىردىنلا قارغا ئايلىنىپ، جۇدۇن بولۇپ كەتتى. گەرچە ماي ئېيى كىرىپ قالاي دېگەن بولسىمۇ، كوماندىر ـ ئەسكەرلەر يەنىلا توڭلاپ ـ دۈگدىيىشىپ يۈرەتتى. ئۇلار جۇدۇندا شۈمشىيىشىپ ئاشخانىغا قاراپ يۈگۈرۈشتى. ئۇلار تامىقىنى ئەمدىلا يەپ بولۇۋىدى، بەشئاتارنىڭ ئارقا ـ ئارقىدىن ئېتىلغان قاتتىق ئاۋازى ئاڭلاندى. ئەسكەرلەر ئاشخانىدىن يۈگۈرۈشۈپ چىقتى ـ دە، «ئوق ئاۋازى قاياقتىن چىقتى؟» دېيىشىپ، بىر كوچىغا كىرىپ كېتىشتى. دېگەندەك، توختىبەگنىڭ قورۇسى ئالدىدىكى يولدا ئەتلەس كۆڭلەك كىيگەن بىر چوكان قوللىرىنى تاشلاپ ئوڭدىسىغا ياتاتتى. ئۇنىڭ كۆڭلىكىنىڭ تۈگمىلىرى ئۈزۈلۈپ، ياقىلىرى يىرتىلغان بولۇپ، خۇددى ئاپقۇر چىنىنى دۈم كۆمۈرۈپ قويغاندەك تولغان ئاپپاق ئەمچىكى كۆڭلەك سىرتىدا تىترەپ تۇراتتى. ئەمما، سول ئەمچىكىنىڭ ئاستى تەرىپىدىكى جاراھەت ئېغىزىدىن قان بولدۇقلاپ چىقىۋاتاتتى. قاياقتىندۇر پەيدا بولغان لۇ كۇنجۇڭ توپلىشىۋالغان تاغلىقلار ۋە ئەسكەرلەرگە ۋارقىرىدى:

— ھېچ گەپ يوق، بۇ توڭ دېگەن مۇز تاغدىن ئارتىلىپ، كەندىلىكنى پاراكەندە قىلغان تاشقورغان پارتىزانلىرىنىڭ ئايال ئەزاسى، ئۇنى لى چۇڭيىڭ ئىزۋوتىدىكى رازۋېدكىچىلار قولغا چۈشۈرگەن، — لۇ كۇنجۇڭنىڭ يالغان ئېيتىۋاتقانلىقى ھودۇقۇشلىرىدىن بىلىنىپ تۇراتتى، — سوراق قىلىنىۋاتقاندا قاچقانلىقى ئۈچۈن، قاراۋۇل ئېتىۋەتتى.

لۇ كۇنجۇڭ توپ ئالدىدا چىرايلىرىدىن جىددىيلەشكەنلىكى چىقىپ تۇرغان ئاقنىياز، شىيائېر، ئۆمەرلەرنى كۆرۈپ يۈزىنى دەرھال قاچۇردى ـ دە، قاراۋۇللارغا ۋارقىرىدى:

— جەسەتنى ئەكىرىپ كېتىڭلار!

ئايالنىڭ كىيىنىشلىرىدىن ئىسسىق ئۆيدە ئۇلتۇرۇۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى. بۇ توختىبەگ ئالداپ ئەكىلىپ لۇ كوڭجوڭغا تەقدىم قىلغان ئايالارنىڭ بىرى ئىدى. قاراۋۇللار ئۇلارنى ئىچ - كىرىكى قورۇدىن ھىچ يەرگە چىقارغىلى قويمايتتى. بۈگۈن لۇ كوڭجوڭ «مېھمان» بولۇپ چىققاندىن كېيىن نۆۋەت بويىچە يەنە بىرى كىرگەندە، چوكان قەتئىي قارشىلىق قىلغان. نەتىجىدە ئۇ - نىڭ تۈگمىلىرى ئۈزۈلۈپ، كۆڭلەك ياقىلىرى يىرتىلغان. ئۇلار ئېلىشىش جەريانىدا ئايال قېچىپ چوڭ كوچىغا چىققان، قاراۋۇل ئارقىسىدىن ئېتىۋەتكەنىدى.

لۇ كوڭجوڭنىڭ قىلمىشلىرىدىن غەزەپلەنگەن ئاقنىياز بىلەن شيائېر ئىككىسى بىر كۈنى كېچىدە جىلغىنىڭ يۇقىرىسىغا قاراپ ماڭغاچ پاراڭلاشتى.

— ئاقنىياز، بىر ئىشنى سېزىۋاتامسەن؟ — دېدى شيائېر سوغۇقتا قىزارغان يۈزىنى سىيپاپ قويۇپ، — لۇ كوڭجوڭنىڭ كۆزلىرى بارغانسېرى ۋەھشىيلىشىپ كېتىۋاتىدۇ.

— توغرا، ئۇ بىرنەچچە ئۇدلىنىيە كوماندىرىغا ھەرگىز ئىشەنمەيدۇ، بولۇپمۇ مىللىيلارغا.

— بەزىدە قىل - قىل قالىمەن ئۇنى ئېتىۋەتكىلى، — شيائېر چىش ئارىلىقىدىن «چىرتتىدە» تۈكۈردى، — نېمە ئۈچۈندۇر ئۆزۈمنى زادىلا كونترول قىلالمايمەن دېسە.

— بۇنداق ساراڭلىقنى ھەرگىز قىلما، — ئاقنىياز شيائېرغا غەزەپ بىلەن قارىدى، — بىكاردىن - بىكار ئۆلۈپ بەرگەننىڭ پايدىسى نېمە؟

— ئاقنىياز، ۋاڭ خۇڭشىڭ بەك ئوبدان ئادەم ئىدى، — شيائېر چوڭقۇر تىندى، — ئۇ ئىنتايىن كۆپ نەرسىنى بىلەتتى. ئۇنىڭ ئىچكىرىدىكى كوممۇنىستلارنىڭ نامرات يارەنلەرگە كۆرسىتىۋاتقان ئىلتىپاتلىرى، شورا ھۆكۈمىتىنىڭ ئۇچ ۋىلايەت ئارمىيەسىگە بېرىۋاتقان ياردەملىرى ھەققىدىكى سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، كۆز ئالدىم ۋاللىدە يورۇپ كەتكەندەك بولغانىدى.

— ئۇنى ئىچكىرىدىكى سەككىزىنچى ئارمىيەنىڭ ئايغاقچىسى دېيىشىدۇ، — ئاقنىياز ئاۋازىنى تېخىمۇ پەسەيتىپ سۆزلەۋاتاتتى، — بۇنداق ئادەملەر خوڭ يادۇڭنىڭ سەككىزىنچى پولكىدىمۇ بار ئىمىش، بولۇپمۇ جاڭ لياڭنىڭ روتىسىدا ئەڭ كۆپ دېيىشىدۇ.

— ئۇنداقتا خوڭ يادۇڭ؟ — شىائېر ئەتراپىغا قاراپ قويدى.

— خوڭ يادۇڭ ئىچكىرىگە كەتكەن پولكوۋنىك ما يىنفۇ بىلەن قول بېرىشكەن بۇرادەرلەردىن ئىمىش، — ئاقنىياز تەمكىن سۆزلەپ كېتىۋاتاتتى، — ئۇ ئادەم ۋۇخەنگە بېرىپلا كوممۇنىستلار تەرەپكە ئۆتۈپ كېتىپتۇمىش...

— ئەمىسە، كېيىن ئۇ يەر - بۇ يەرلەردىن يۆتكىلىپ كەلگەن ئەسكەرلەردە گەپ بار ئىكەن - دە؟...

— تىنچ... پەس گەپ قىل ! — ئاقنىياز قاراڭغۇلۇق تىقىلغان قاپتاللارغا سىنچىلاپ قاراپ قويدى.

ئۇلار تاشناتاغا كىرىپ كېتىمدىغان بېشى كەڭ، ئايىغى تار جىلغا ئالدىغا كەلگەندىلا ئارقىسىغا قايتىشتى. بۇ جىلغىدىكى ئەجەب يوغان، يۇمىلاق - يۇمىلاق سىلىق ئاق تاشلار ۋە ئۇلاردىنمۇ يوغان سارغۇچ خاڭتاشلار پۈتۈن ئەتراپتا لاي، شېغىللارغا پېتىپ تۇرغاچقا، يىراقتىن قارىغاندا نۇرغۇنلىغان قوي بىلەن تۆگىلەر بىللە ئوتلاۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. ئاقنىيازنىڭ ئېگىز، كۆكرىكى كەڭ قامەتلىك گەۋدىسى خاتىرجەمدەك كۆرۈنگىنى بىلەن، ئىچىدە بىر ئىدىش گەپ باردەك قىلاتتى. بىرنەچچە يىلدىن بېرى لۇ كۇنجۇڭ تەرىپىدىن جادۇغا بېسىلغان سەپداشلىرى، ئارىتاغ، كاچۇڭ، چامساللاردا ئۆلگەن يىگىتلەر، يەكەننىڭ تاغلىق رايونلىرىغا قېچىپ كېتىپ ئىز - دېرەكسىز يوقالغان كاچۇڭلۇق مۇسا، كېرىيەلىك ۋەلى، قاغىلىقلىق هوشۇر، كۇچالىق لا فېڭشياڭ مۇھەممەت، ئاقسۇ ئايكۆللۈك مۇھەممەت (مۇ جىڭسەي)، توڭلىتىپ ئۆلتۈرۈلگەن لوپلۇق قۇربانىنىياز قاتارلىقلار بىر - بىرلەپ كۆز ئالدىغا

www.uyghurkitap.com

كېلمۇۋالغانىدى. بۇ قىساسنى قانداق ئېلىش كېرەك؟ غۇرۇرسىز، قىساسسىز، قورقۇنچاق ئەسكەر قانداقمۇ جەڭگاھ چەۋاندازلىرىدىن بولالىسۇن؟ بىراق، لەنىتى لۇ كونجۇك ئۆزىنىڭ باشلىقى تۇرسا، ئۇنىڭدىن قىساس ئالغىلى بولامدۇ؟ بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئىككى قوتۇپنىڭ ئادىمى بولۇپ ئېلىشىشى كېرەك.

— ئاقنىياز، ئەجەب گەپ قىلمايسەنغۇ، — دېدى شيائېر ئۇنىڭ دولىسىغا قولىنى قويۇپ، — ئاناڭنى، يۇرتۇڭ ئاقسۇنى سېغىندىڭمۇ؟ قىزىڭنىمۇ راسا كۆرگۈڭ كەلگەندۇ - ھە؟

— كىندىك قېنى تۆكۈلگەن يەرنى سېغىنماي مۇمكىنمۇ؟ — ئاقنىياز «ئۇھ» دېگىنىچە چوڭقۇر تىندى، — قىزىممۇ كۆزۈمدىن ئۇچۇپلا كەتتى. ئۇ بۇ يىل ئون ئىككى ياشقا كىرىپ قالدى دېگىنە.

ئاقنىيازنى ئەسكەرلىككە ئېلىپ ماڭغاندا، خوتۇنى «خېتىمنى بەر !» دەپ تۇرۇۋالغاچقا، ئۇلار ئاجرىشىپ كەتكەنىدى، ئەمما بەش ياشلىق قىزىنى ئاپپاق چاچلىق ئانا باغرىغا بېسىپ تۇرۇپ:

— ئوغلۇم، كېتىۋەر، «ئانىنىڭ باغرى جەننەت» دەيدىكەن، قىزىڭ جەننەتتە قالسۇن ! — دېگەندە، كۆزلىرى سۇزۇك ياشلار بىلەن تولغان ئاقنىياز ياشلىرىنى سۈرتمەيلا تۇرۇپ:

— ئانا، بۇ ھېلىغۇ ھۆكۈمەتنىڭ بۇيرۇقى ئىكەن، ئۇنداق بولمىغاندىمۇ، مېنىڭ قورال تۇتۇپ باققۇم ۋە ئۇنى ئېتىشنى ئۆگەنگۈم بار ئىدى... — دېگەنىدى.

ئاقنىياز بىلەن ئالتە - يەتتە يىلدىن بېرى ئەسكەرلىكتە بىللە يۈرۈپ، نۇرغۇن قېتىملىق جەڭدە ھايات - ماماتلىق مىنۇتلارنى بىللە ئۆتكۈزگەن شيائېرنىڭ بۇ ئىشلاردىن خەۋىرى بولغاچقا، ئۇنىڭدىن يۇرتۇڭنى، ئاناڭنى، قىزىڭنى سېغىندىڭمۇ دەپ سوراپ، خوتۇنى توغرۇلۇق گەپ ئاچمىغانىدى.

— سەنمۇ بوستان شەھەر غولجىنى سېغىنغانسەن؟ — ئاقنىيازمۇ ئۇنىڭ مۈرىسىگە قولىنى قويدى، — داۋاملىق ئىلى

دەرياسى، كىچىككچۇقۇر، چوڭچۇقۇر، ئالتەسۇمۇل، يەتتەسۇمۇل، چاپچال دېسەڭ، كۆزلىرىڭدە پۇتۇنسۇرۇك بىر قۇياش چاقنايدۇ.

— ئۇنى بىر دېمە! مەن ئەسكەرلىككە كەتكەندىن كېيىن خوتۇنۇمنىڭ ئەرگە تېگىپ كەتكىنىنى، ئوغلۇمنى ھەدەمنىڭ بېقىۋاتقانلىقىنى ساڭا نەچچە قېتىم دەپ بەرگەنىدىم، — شيائېرنىڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلدى بولغاي، بىرھازا گەپ قىلالماي قالدى، — ئۇلارنى سېغىنىمىدىم دېسەم، تۆزكورلۇق قىلغان بولىمەن. لېكىنزە، ئاشۇ تۇغۇلغان، بالىلىقىم ئۆتكەن يەرلەرنى كۆرگۈم كېلىپ، تۇپراقلىرىغا يۈزلىرىمنى ياققۇم كېلىپ، ھەربىر تاش ـ گىياھلىرىغىچە تاۋاپ قىلغۇم كېلىپ، ساراڭ بولايلا دېدىم.

ئاشىنىڭ دەم يەپ قالغىنىنى ھېس قىلغان ئاقنىياز ئۇنىڭغا ئىچكى ـ تاشقى ۋەزىيەت ھەققىدە ئالدىرىماي سۆزلەشكە باشلىدى. ئۇ لۇ كۇنجۇڭنىڭ زوراۋانلىقى، كوماندىر ـ جەڭچىلەرنى پاھىشە ئاياللارغا كۆندۈرۈپ چىرىتكەنلىكى، گۇرۇھ ـ مەزھەپ ئۇيۇشتۇرۇپ، ئىتتىپاقسىزلىق تۇغدۇرغانلىقى، مىللەتچىلىك، يۇرتۋازلىق قىلمىشلىرىنى شەكىللەندۇرگەنلىكى، بولۇپمۇ ئاق ـ قارىنى پەرق قىلماي ئادەم ئۆلتۈرۈۋاتقانلىقى توغرىسىدا توختالدى، ھەتتا ئۇنىڭغا ئەسكەرلەرنىڭ تەمىنات مەسىلىلىرىگىچە راسا ئېزىپ ئىچۈردى. شيائېر ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى دەڭسەپ بولغاندەك، «قاچامدۇقيا؟» دەپ سالدى. ئاقنىيازمۇ ئۇنىڭدىن نەق مۇشۇ گەپنى كۈتۈپ تۇراتتى.

— قاچساق نامەردلەرچە قاچمايمىز، — ئاقنىيازنىڭ كۆزلىرى قىسىلغانىدى، — قاچىدىغانلارنى ئاز بولغاندىمۇ بىر ئۈدلىنىيە، بولمىسا بىر ئىنزۇوتتىن ئاشۇرۇپ، ئاتلىق، قورالىق قاچىمىز، قوغلىغانلار بىلەن ئېلىشىمىز، ئاندىن سېنىڭ يۇرتۇڭغا مۇز داۋان ئارقىلىق ئۆتۈپ كېتىمىز.

— نېمە؟ غۇلجىغىمۇ؟

— شۇنداق. ئۈچ ۋىلايەت مىللىي ئارمىيەسىگە قېتىلىمىز!

www.uyghurkitap.com

— پاھ، كۆڭلۈمدىكىنى دېدىڭ، مەن خېلى ئۇزاق بولغان بۇ
توغرۇلۇق ئويلاپ يۈرگىلى... — شىائىرنىڭ يادىدىن بىر ئىش
كەچتى بولغاي، ئاستا پىچىرلىدى، — ئۆمەر ماڭا قېچىش
توغرۇلۇق بىر قېتىم ئېيتقانىدى، مەن ئۇنىڭغا: «بىر ئاز سەۋر
قىلايلى» دېگەن.

— ئاسىمگۈل ئۆلگەندە، ئۇ ماڭىمۇ شۇنداق دېگەن، —
ئاقنىياز شىائىرنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى، — مەن ئەتىدىن
باشلاپ... سەنمۇ ئىتلاردىن بەك ئېھتىيات قىل.

— خاتىرجەم بول. مەن ئالاقىلىشىدىغانلار ئىشەنچلىك
يىگىتلەر...

ئاقنىياز بىلەن شىائىر مۇڭدىشىپ ئارىدىن بىر ھەپتىمۇ
ئۆتمىدى بولغاي، ماي قۇياشى تاغ تۇرانى ئىللىق نۇرىغا
چۆمدۈرۈپ قوشراپ ئاسمىنىدا پارلىدى. ھېلىلا نۆۋەت ئالماشقان
ئۆمەر تاشناتا ئۈچىنچى كۆزىتىش پونكىتىدىكى پوتەي ئۈستىدە
قاراۋۇللۇقتا تۇراتتى. ئۇ ئاپتوماتىنى كۆكرىكىگە باسقان ھالدا
تولىمۇ يىراق تامانلاردىكى مانان باسقان گۇڭگا تاغلارنىڭ
چوققىلىرىغا قارايتتى. ئىسلاشقان ئەينەكتەك غۇۋا يالتىرىغان
ئۇ ئىزنالار بەلكىم مەملىكىتىمىز بىلەن ھىندى مەملىكىتىنى
ئايرىپ تۇرغان قاراقورۇم تاغلىرى بولسا كېرەك. تاغلارنىڭ
چوققىلىرىغا ياسالغان بۇ پوتەيلەر ئالتە - يەتتە غۇلاچ
ئېگىزلىكتە بولغانلىقى ئۈچۈن جاھاننىڭ ھەممە يېرى
كۆرۈنگەندەك قىلاتتى. بوز رەڭ، كۆل رەڭ، ئاچ قوڭۇر رەڭ،
شۇنداقلا يىراقلاشقانسېرى سۇس نىل رەڭ ۋە سۆسۈن رەڭ
قاتلاملارنى پەيدا قىلغان ھەرە چىشى شەكىلدىكى قاتمۇقات تاقىر
تاغلار... بۇلۇتلارنى تېشىپ چىققان قوزۇقتەك چىقىل تاش ۋە
خاڭتاشلار... قارىسا باش قايغۇدەك ھاڭلار، قاراڭغۇ قاپتاللار...
قىپقىزىل گىل تاشلىق يارداڭلار... تاغ بەللىرىنى ئايرىپ ئۆزۈپ
يۈرگەن ئاپپاق تۇمانلار... «چىر... چىر» سايرىشىپ چىقىلدىن
ھاڭغا، ھاڭدىن چوققىلارغا ئۇچۇشۇپ يۈرگەن قانداقتۇر تاغ

قوشلىرى... تاشناتانىڭ تاغ تورالىرىغا هاياتىي كۆچ ئاتا قىلغانىدى. پوتەي ئۇستىدىن جەھەننەم چوڭقۇرلۇقىدىكى جىلغىغا قارىسا، باش قېيىپ، كۆڭۈل ئېلىشاتتى. بىز بىر قېتىم قەيت قىلىپ ئۆتكىنىمىزدەك، جىلغىدا كېلىۋاتقان ئاتلىق، ئېشەكلىك ياكى پىيادە ئادەم بولسۇن، ھەتتا بىرەر ئىت بولسىمۇ تاغ چوققىلىرىدىكى ھەممە كۆزىتىش پوتەيلىرىدە تۇرغان قاراۋۇللارغا قوڭغۇزدەك، چۈمۈلىدەك چوڭلۇقتا بولسىمۇ ئېنىق كۆرۈنەتتى. ئاندىن قاراۋۇللار بىردەك ھەر خىل رەڭلىك بايراقچىلارنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ، تاغ ئارىسىدىكى زاستاۋغا بەلگە بېرەتتى. زاستاۋدىكى ئەسكەرلەر دەرھال جىلغىدا پەيدا بولغان ئادەمنىڭ ئالدىغا چىقىپ ئۇنى كۈتۈۋالاتتى.

ئاپتوماتنى چىڭ قۇچاقلىغان ئۆمەر چېقىل ۋە قىيا تاشلار ئارا قوغلىشىپ يۈرگەن ئىككى لاچىنغا قاراپ چوڭقۇر تىنغىنىچە «ئۇھ» دەپ خورسىندى. ئۇنىڭ بۈگۈن كەيپىياتى ھەقىقەتەن ناچار ئىدى. تاجىك قىزى سارا ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن زادىلا كەتمەيتتى. بۇ قىز تۈنۈگۈن قوي بېقىپ پوتەي ئەتراپىغا كەلدى. ئۇ پوتەي ئۇستىگە قاراپ مەيۈس، مۆلايىم كۆزلىرىنى تىكىۋىدى، ئۆمەرمۇ دەرھاللا پەسكە چۈشتى. سارا ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ يەرگە قارىغىنىچە مىچىلداپ يىغلاشقا باشلىدى.

— سارا، سىزگە نېمە بولدى؟ — ئۆمەر ئۇنىڭ ئېگىكىنى كۆتۈردى، — ئۆيىڭىزدىكىلەر ئارىمىزدىكى ئىشنى بىلىپ قاپتۇمۇ؟

قىز بېشىنى چايقىدى.

— ئەمىسە نېمىگە يىغلايسىز؟

— ...

— زادى نېمە بولغانلىقىنى دېمىسىڭىز مەن نەدىن بىلىمەن؟

— مەن... مەن... — سارا تەتۈر قارىۋالدى، — ھامىلىدار بولۇپ قاپتىمەن...

— نېمە؟ — ئۆمەر قىزنىڭ كۆزلىرىگە قادالدى، — سىز... سىز قانداق بىلدىڭىز؟

— مەن... مەن... ئاي كۆرمىگىلى ئەللىك كۈندىن ئاشتى. ئاندىن «ھۆ» بولسىمەن، مايلىق نەرسىلەرنى كۆرسەم كۆڭلۈم ئېلىشىدۇ.

— ئەستاغپۇرۇللا، ئەمدى قانداق قىلىمىز؟

— سىز مەندىن سورىسىڭىز، مەن كىمدىن سورايمەن؟ — سارا ئېسەدەپ كەتتى، — توي قىلايلى، بۇ يەردە قىلساق ئاتا - ئانام ئۇنىمايدۇ، شۇڭا شەھەرگە كىرىپ قىلساق قانداق؟

قىزنىڭ بىئاماللىق، بىچارىلىك ھەم ئەندىشە چىقىرىپ تۇرغان چىرايىغا قاراپ ئۆمەرنىڭ بىردىنلا ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىپ قالدى. راست، قىزلار ياخشى كۆرگەن ئادىمى ئۈچۈن ھەممە نېمىسىنى ئاتا قىلىدۇ، شۇنداقلا يۈزى تۆكۈلىدىغان، شەرمەندە بولىدىغان تۇيۇق يولغا كىرىپ قالغاندا، يەنىلا يىگىتتىن ئۈمىد، چىقىش يولى، ئىستىقبالىنى تىلەپ كېلىدۇ. راست، ئۇلار نېمىدېگەن بىچارە!

— سارا، كۆڭلىڭىزنى توق تۇتۇڭ! ئۇقتۇرۇش كەپتۇ، نۆۋەت ئالمىشىپ شەھەرگە يۆتكىلىدىكەنمىز، — ئۆمەر قىزنىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ قويدى، — مەن باشلىققا دەپ ئەسكەرلىكتىن چېكىنىمەن. ئاندىن توي قىلايلى، بولامدۇ؟

— راستمۇ؟

— مېنىڭ سىزگە يالغان ۋەدە قىلغان يېرىممۇ بارمۇ؟

— ئەسكەرلەرنىڭ يۆتكىلىدىغانلىقى راستمۇ؟

— مەن لو دەن دېگەن خەنزۇ ئاغىنەمدىن ئاڭلىدىم، بىزنىڭ كەلگىنىمىزگىمۇ بىر يېرىم يىل بولۇپ قالدى - دە.

ئۆمەر پوتەي ئۈستىدە بىر چۆرگىلەپ، ئەتراپنى كۆزىتىۋەتكەندىن كېيىن يەنە جايىغا كېلىپ چوڭقۇرلۇقتىكى جىلغىغا كۆز تىكتى. ئۇ سارانىڭ ھامىلىدار بولۇپ قالغانلىقىنى بىلگەندىن كېيىن ئەسكەرلىكتىن قېچىشنى ئويلىمايدىغان

بولدى. قورسىقىدا بار بىر چوكانىنى ئارقىسىغا سېلىپ نەلەردە قېچىپ، تەمتىرەپ، يوشۇرۇنۇپ يۈرسۇن؟ بىرەر يەردە ئىشەنچلىك بىر ئىشنىڭ بېشىنى تۇتۇپ، ئۇ ئىشقا ئەمدىلا كىرىشكەندە تۇتۇلۇپ قالسا، جادۇغا بېسىلىدىغان گەپ، ئەڭ بولمىغاندىمۇ ئېتىلىدۇ. شۇڭا، ئۇ شەھەرگە كىرگەن ھامان خۇڭ يادۇڭغا ھەقىقىي ئەھۋالنى ئېيتىپ ئەسكەرلىكتىن چېكىنىشنى قولغا كەلتۈرمەكچى بولدى. دارىلئېتامدىكى لېتىپ نۇجۇر بىلەن يەكەن ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىنىڭ رەئىسى ئابدۇكېرىم نىيازلارنىڭ ياردىمى ئارقىلىق بىرەر باشلانغۇچ مەكتەپكە ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئورۇنلاشسا، سارانى گۇلدەك بېقىپ كەتمەمدۇ؟

ئۆمەر ئەنە شۇنداق تاتلىق خىياللار بىلەن پوتەي ئۈستىنى ئايلىنىۋېتىپ چوڭقۇر جىلغا ئىچىدە كېلىۋاتقان بىر ئاتلىق ئادەمنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ تاشلىق يولدا كېلىۋاتقاچقا، ئات تاقىسىنىڭ تاشقا تەگكەندىكى ئاۋازى سۈس ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۆمەر رەڭلىك بايراقچىدىن ئىككىنى ئېلىپ ئېگىز - پەس ئايلاندۇرۇپ، «بىر ئاتلىق كېلىۋاتىدۇ» دەپ تۆۋەندىكى زاستاۋغا بەلگە بەردى.

زاستاۋنىڭ پوتەيلەرنى كۆزىتىش نۇقتىسىدىكى نۆۋەتچى قاراۋۇللار ئۆمەرنىڭ رەڭلىك بايراقچىلار ئارقىلىق يەتكۈزگەن مەخپىي ئۇچۇرنى كۆرگەندىن كېيىن، دەرھال «ئالدىنى توسۇش ۋە ئېنىقلاش»قا مەسئۇل نۆۋەتچى ئەسكەرلەرگە بۇيرۇق چۈشۈردى. تەييار توقۇلۇق ئاتلارغا مىنگەن جۇڭ شۆلياڭ بىلەن ئابدۇقادىر زاستاۋدىن چىقىپ، كېلىۋاتقان ئاتلىقنىڭ ئۇدۇلىنىيە كوماندىرى ئاقنىياز ئىككەيلەنىنى كۆرۈپ جايىدا توختاشتى.

— قاراۋۇللارنى تەكشۈرۈپ باقاي دەپ كەپسىز - دە؟ — دېدى ئابدۇقادىر ئېتىدىن چۈشۈپ، — سىز پوتەيلەرنى ئاتلىق ئايلىنامسىز ياكى پىيادىمۇ؟

— ئېگىز - پەس چىقىللاردا ئاتقا بەك جاپا بولۇپ كېتىدىكەن، پوتەيلەرنىڭ ئارىلىقى ئانچە يىراق بولمىغاندىكىن

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

پىيادە ئايلىناي.

— ئەمىسە، ئېتىڭىزنى زاستاۋ قورۇسىغا باغلاپ قوياي.

— رەھمەت سىزگە.

ئابدۇقادىر چېقىل، غول، قورام تاش، ئېگىز - پەس بەللەردە بىر كۆرۈنۈپ، بىر كۆرۈنمەي كېتىۋاتقان ئاقنىيازنىڭ ئۇچىنچى كۆزىتىش پونكىتىدىكى پوتەيگە قاراپ ماڭغانلىقىنى جەزملىدى. ئۇ يەردە ھېلىلا نۆۋەت ئالماشقان ئۆمەر بار ئىدى. ئابدۇقادىر ئاتلارنى مومىغا باغلاۋېتىپ ئاچچىق كۈلۈمسىرىدى - دە، ئۆزىمۇ ئۇچىنچى كۆزىتىش پونكىتىدىكى پوتەيگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى... بۇ چاغدا ئاقنىياز بىرقانچە خادتاشنى ئايلىنىپ، بەزى يەرلەردە ئېڭىشىپ، بەزى يەرلەردە سەكرەپ ھەم يامىشىپ، ئۇچىنچى كۆزىتىش پونكىتىدىكى پوتەي تۇرۇشلۇق ئېگىزلىكقا يېقىنلاپ چىققىسىغا چىقىپ بولغانىدى. پوتەينىڭ ئىشىكى ئىچىدىن ئېتىكلىك بولغاچقا، ئۇ پوتەينىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ ئۇستىگە قارىدى، ئۆمەر پوتەي ئۇستىدە ئاپتوماتىنى تۇتۇپ تىك تۇراتتى.

— پاترونىدا بۇنداق خىيالغا چۆكۈپ تۇرساڭ، ئوقنىڭ نىشانى بولۇپ قالىسەن جۇمۇ! — ئاقنىياز ئادىتى بويىچە ئۇنىڭغا چاقچاق قىلدى، — سارا ئىلىكىڭنى شورىۋالىمىغاندۇ، يامان خاموش كۆرۈنىسەنغۇ؟

— ئۇدلىنىكوم، سىز زاستاۋدىن تاغقا ياماشقان چېغىڭىزدىلا بىلىپ بولغانمەن. توختاڭ، مەن چۈشەي، — پەلەمپەيلەرنىڭ تاقىلدىغان ئاۋازىدىن كېيىن ئۆمەر پوتەي ئىشىكىدە كۆرۈندى، — ئەلۋەتتە، ۋەزىپە باشقا، قىز باشقا، بۇ ئىككىسىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن ئەسكەر ياخشى ئەسكەر بولالمايدۇ.

— بولدى، بولدى، چاقچاق قىلدىم. سىنىڭ ھوشيار، جەڭگىۋار ئەسكەرلىكىڭ ھەممىگە ئايان.

ئاقنىياز يېقىندىن بېرى ۋەزىپىلەرنىڭ ئۇست - ئۇستىلەپ بېرىلىپ، ئۆمەر بىلەن پاراڭلاشقۇدەك ۋاقىت چىقىرالمىغانلىقى-

نى، ئۇنىڭدىن ئەھۋال سورىيالمىغانلىقىنى ئېيتتى، ئۇنىڭ ھا-زىرقى ئەھۋالىنى سورىدى ھەم سارا توغرىسىدىكى ئىشلارنى ئىلاج بار خۇپىيانە تۇتۇشنى جېكىلىدى.

— ئۆمەر، ئابايىقى چاقچاقنى بىكار قىلمىدىم جۇمۇ، — ئاقنىياز زەن سېلىپ قارىدى، راستلا چىرايىڭ بەك سولغۇن كۆرۈنىدۇ.

— ئۇدلىنىكوم...

— بولدى، بولدى، بۇ يەردە پاچاققا ئېسىلۋالغۇدەك بىركىم بولمىغاندىكىن، «ئاقنىياز ئاكا» دەۋەرگىنە! قورۇپ كەتسۇن ئاشۇ ئۇدلىنىكومىڭ.

— ئاقنىياز ئاكا، مۇشۇ ئەسكەرلىكتىن پاچاقتا چۈشكەن پىتتىن بەتتەر سەسكەندىم.

— جىم، — ئاقنىياز ئەتراپىنى تىڭشاپ باقتى، — مەن ئاشۇ ئىش توغرۇلۇق كەلگەنىدىم. ئېسىڭدىمۇ؟ بىر چاغدا سەن ماڭا قېچىش توغرۇلۇق گەپ قىلغانىدىڭ. مانا ھازىر پۇرسەت پىشتى.

— ئىككىمىز لا قاچامدۇق؟

— قانداق دەيسەن؟ — ئاقنىياز سوئال سورىغان بولۇپ ئويلىنىۋالدى، — ھازىرچە ئىككىمىز...

— ئاقنىياز ئاكا، خاپا بولما، ئەمدى قاچمايمەن.

— نېمىشقا؟

ئۆمەر سارانىڭ ھامىلىدار بولۇپ قالغانلىقىنى، شۇڭا خۇڭ يادۇڭغا ئەسكەرلىكتىن چېكىنىش ئىلتىماسى سۇنۇپ قويغانلىقىنى ئېيتتى. قاچسا بىر ياش قىزنىڭ جېنىغا زامىن بولىدىغانلىقىنى سەۋەب قىلىپ كۆرسەتتى. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، ئاقنىيازمۇ چىش يېرىپ بىرنېمە دېيەلمىدى، بولۇپمۇ ئۆمەرنىڭ: «قىلغان ئىشىغا ئىگە بولمىغان ئەرنى ئەر دېگىلى بولامدۇ؟» دېگەن سۆزى ئۇنى چوڭقۇر ئويلاندۇرۇپ قويدى.

— ئاقنىياز ئاكا، سارا ئىككىمىز ئاسمىنى كەڭ تاغ تۇرادا نادانلىق قىلىپ قويدۇق. ئەمدى چىققان كۆز ئورنىغا چۈشمەيدۇ، —

www.uyghurkitap.com

ئۆمەر خورسىنغان ھالدا يىراقلارغا قاراپ سۆزلەۋاتاتتى، — قىزلار ئاجىز، بىقول، بىنەزەر پىداكارلار ئىكەن، ئۇلار ياخشى كۆرگەن ئادىمى ئۈچۈن ھەتتا ھاياتىنىمۇ قۇربان قىلالايدىكەن. لېكىن، بىز ئەرلەرچۇ؟ ئۇلار قىلالىغاننى قىلالايمىزمۇ؟

ئاقنىيازنىڭ كۆز ئالدىغا لەيپىدە گۈلنۇر كەلدى. بۇ تاغلىق قىز قۇربانىنىياز ئۈچۈن ئوتقىمۇ، سۇغىمۇ كىرىشكە تەييار ئىدى. ئۇ لۇ كۇنجۇڭدەك قانخور ئىبلىستىن قىلچە تەپ تارتماي، قۇربانىنىيازنى «مېنىڭ خۇۋالاشقان يىگىتىم» دېيەلىدى. ئۇ ئەسكەرلەر ۋە تاغلىقلار ئالدىدا لۇ كۇنجۇڭنى ئېغىز ئاچالماس قىلىپ قويدى، ھەتتا ئۆز ھاياتىنى ئويلاپمۇ قويماي، لۇ كۇنجۇڭنىڭ ياتىقىغا ئوت قويۇپ، قۇربانىنىياز ئۈچۈن قىساس ئالدى! مانا بۇ — مۇھەببەت داستانلىرىنى ئوقۇمىغان، ئىشق - سەۋدا دەريالىرىدا ئاقمىغان، كۆيدۈم - پىشتىم دەپ قەسىدىخانلىق قىلمىغان ساددا، سەممىي، ئاق كۆڭۈل تاغ قىزىنىڭ ھەقىقىي خاراكتېرى ئىدى.

— سارا ئۆكسۈپ يىغلاپ، كۆكرىكىمگە باش قويغىنىدا، ئالەمچە قايغۇلۇق خىياللارغا پاتتىم، — ئۆمەرنىڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلگەن چېغى، ئاۋازى غاراڭ - غۇرۇڭ چىقتى، — قىزلارغا ئۈمىد ۋە ئىشەنچ ئاتا قىلىش بىلەن ئۇلارنى ئۈمىدسىزلىك ۋە خورلۇق دەشتلىرىگە تاشلاپ ئازابلاش بۇ — ھەقىقىي ئەرلەر بىلەن غىتمەك ھەم رەزىل ئەرلەرنى ئايرىيدىغان، ئۆلچەيدىغان ۋىجدان تارازىسى ئىكەن...

— ئوبدان ئويلاپسەن، ئۇكا! مەسئۇلىيەت تۇيغۇسى بولمىغان ئەركەكلەرنى ئەركەك سانىغىلى بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ ھايۋاندىن پەرقى يوق، — ئاقنىياز ئۆمەرنىڭ قولىنى قىستى، — سارا بىلەن بەختلىك ئۆتۈشۈڭنى ئۈمىد قىلىمەن.

تاغ ئىچىدە ئاسانلا قاراڭغۇ چۈشىدۇ. ئاقنىياز بىرنەچچە كۆزىتىش پوتەيدىكى قاراۋۇللارنى تەكشۈرۈپ، ئۇلار بىلەن سۆزلىشىپ - مۇڭدىشىپ زاستاۋغا كېلىپ بولغۇچە زاۋال ۋاقتى

بولۇپ قالغانىدى. ئۇ «ساقلىنىپ قويدۇم، خاپا بولما!» دېگەندەك، ئېتىنىڭ بويىنىغا بوشقىنا شاپىلاقلاپ قويۇپ، ئۆزەڭگىگە پۇت قويدى. ئات تۇيىقىدىكى ئورۇس تاقىسىنىڭ تاشقا تەگكەن ئاۋازى چوڭقۇر جىلغا ئىچىدە ئەكس سادا پەيدا قىلدى. ئاقنىياز بىردىنلا مۆڭگۈلىنىپ قالدى، كۆزلىرىدىن ياش ئەگىدى. كۆڭۈل دېگەن شۇنداق يۈگۈرۈك نەرسە ئوخشايدۇ. بىردىنلا ئۇنىڭ ئون ئىككى ياشلىق قىزى بىلەن يەتمىشكە ئۆلىشىپ قالغان ئانىسى كۆز ئالدىدا ئايان بولدى. ئۇ ئەسكەر بولغان يەتتە يىلدىن بېرى خوۋلۇق كۆرمىدى، ئەكسىچە خورلۇقنى كۆپ كۆردى. ئۇ لۇ كۇنجۇڭ، لى چۇڭيىنىڭ، دۇ شىڭسەندەك ئەمىلى چوڭلارنىڭ كەمسىتىشى، پەس كۆرۈشى، خورلىشىدەك ئازابلارنى ئىچىگە سىڭدۈرۈپ كەلدى. ئەمدى بۇ قېتىم قېچىپ ئامان ـ ئېسەن يۇرتىغا يېتىۋالسا، مېھرىبان ئانىسىنى بىر ھىدلىسا، سۆيۈملۈك قىزىنى باغرىغا باسسا، شۇ كۇپايە، ئاندىن ئاشۇلارنىڭ ياخشى كۈن كۆرۈشى، ھۆر زامانغا ئېرىشىشى ئۈچۈن، مۇز داۋاندىن ئۆتۈپ ئىلى مىللىي ئارمىيەسىگە قېتىلىپ كېتىدۇ.

ئاقنىياز ئۆزىنىڭ قىسمەت ـ كەچۈرمىشلىرىنى ئەسلەپ، ئانىسى بىلەن قىزىنى ياد ئېتىپ، كۆڭلى بۇزۇلۇپ كېتىۋاتقان مۇشۇ پەيتتە ئابدۇقادىر ئەتراپىغا چاندۇرماي كۆز تاشلىغىنىچە گازارمىغا كىرىپ كەلدى. ئۇ لۇ كۇنجۇڭنىڭ ياتىقى ئالدىغا كەلگەندە، خۇددى لاغايلاپ يۈرگەن ئادەم قىياپىتىدە مېڭىپ، ئۇياق ـ بۇياقنى كۆزىتىپ، ئاندىن ئىشىكنى چەكتى. ئىچكىرىدىن «كىرىۋەر!» دېگەن خىرقىراق ئاۋاز ئاڭلاندى. ئۇ ئەتراپىغا يەنە بىر قېتىم سەپسېلىۋېتىپ، بوسۇغا ئاتلىدى. لۇ كۇنجۇڭ كۈندە كىرىپ، خۇشامەتنى ھەقدادىغا يەتكۈزۈپ كۈچۈكلىنىپ، ئۆزىنىڭ ئېسىل تاماكىسىنى چېكىپ، ئالىي ھارىقىدىن بىرەر ـ ئىككى قەدەھ ئىچىپ كېتىدىغان ئابدۇقادىرغا بۇ قېتىم ئالىيىپ قاراپ قويدى، بىراق ئۇنىڭ

كۆزلىرىدىن بىرەر يېڭىلىق بارلىقىنى بايقاپ، ئۇستەل ئالدىدىكى يۆلەنچۈكلۈك ئورۇندۇقنى ئىشارەت قىلىپ: «ئولتۇر!» دەپ قويدى. لېكىن، ئابدۇقادىر ئولتۇرمايلا قوللىرىنى شىلتىپ، كۆزلىرىنى ئوينىتىپ سۆزلەپلا كەتتى:

— قاراڭ، كومروت، «ھېيلىگەر تۈلكە تۇمشۇقىدىن ئىلىنار» دېگەندەك، ئاقنىياز ئۆز ئاغزى بىلەن تۇتۇلدى.

— نېمە، ئۆز ئاغزى بىلەن؟ — لۇ كۇنجۇڭنىڭ كىچىك كۆزلىرى ئالايدى، — قېنى سۆزلە!

ئابدۇقادىر ئۆزىنىڭ ئاقنىيازنىڭ ئارقىسىدىن ماراپ ئېيىقتاپان چوققىسىدىكى ئۈچىنچى كۆزىتىش پونكىتىغا چىققانلىقىنى، پوتەي ئارقىسىغا تۈيدۈرماي كېلىپ، ئاقنىياز بىلەن ئۆمەرنىڭ قىلىشقان گەپلىرىنى ئاڭلىغانلىقىنى ئۇنىڭغا ئۇجۇر - بۇجۇرلىرىغىچە سۆزلەپ بەردى. لۇ كۇنجۇڭ بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغانسېرى ھاياجانلىنىپ، ئابدۇقادىرنى دولىسىدىن تۇتقىنىچە ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزدى. لۇ كۇنجۇڭنىڭ پۈتۈن ۋۇجۇدى قۇلاققا ئايلانغانىدى.

— ئۇ قاچىدىغان يېرىنى، ۋاقتىنى، بىللە قاچىدىغانلارنىڭ كىملەر ئىكەنلىكىنى راستتىنلا دېمىدىمۇ؟

— ئەلۋەتتە دېمەيدۇ - دە، چۈنكى ئۆمەر «قاچمايمەن» دېگەندىكىن، ئۇنىڭدىن مەخپىيەتلىكنى يوشۇرۇشى تەبىئىي ئەھۋالغۇ؟

— مېنىڭچە، ئۇلارنىڭ سانى ئاز ئەمەس، — لۇ كۇنجۇڭ تېگىرقاپ تۇرۇپ قالدى، — ئاقنىيازنىڭ ئۆزى ھەرىكەت قىلىۋاتقىنىغا قارىغاندا، ئۇ ئاشۇ ئىسيانچىلارنىڭ كاتتىبېشى.

لۇ كۇنجۇڭ ئابدۇقادىرنى ئۇزىتىپ قويغاندىن كېيىن كارىۋاتقا ئۆزىنى تاشلاپ، تاماكىسىنىڭ ئىسىنى تورۇسقا پۈۋلىگىنىچە ئۆز - ئۆزىگە: «ئەپلىك چارە زادى قايسى؟» دەپ پىچىرلىدى. ئەگەر ئاقنىيازنى «قاچماقچى بولدى» دەپلا جازالىماقچى بولسا، ئەسكەرلەر ئىككى تەرەپ بولۇپ قېلىپ،

قورقۇنچلۇق ئاقىۋەتنىڭ كېلىپ چىقىشى ئېھتىمالغا بەك يېقىن. چۈنكى، ئاقنىياز بىلەن ئۆمەر بىر ئۇۋىنىڭ بۆرىلىرى. ئۇلار بىر - بىرىگە ھەرگىز خىرىس قىلىپ ئېغىز سالمايدۇ. «بىز ئۇنداق پاراڭلاشمىدۇق، بۇ ئابدۇقادىرنىڭ تۆھمىتى» دەپ تورۇۋالسا، گېپى - گەپ بولۇپ ئىز بېسىپ تۇرالايدۇ. چۈنكى، ئۇلار ئىككى ئادەم. ئەمما، ئابدۇقادىر يالغۇز، ئۇنىڭ تۆھمەتخور، مۇتتەھەم، سۇيىقەستچى بولۇپ قېلىشى تۇرغانلا گەپ. ئۇنداقتا پارتلاشقا پىلتە تاپالماي تۇرغان ئاقنىيازچىلار بىر يول كۆتۈرۈلۈپ چىقسا، قوشراپ گارنىزونى قان بىلەن بويىلىدۇ. بەلكىم، ئۇ چاغدا لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئېرىقىنى ئامالىنىڭ يوقىدىن ياقىلاۋاتقانلار كېچىلىك تامبىلىنى ئاق بايراق قىلىپ كۆتۈرۈپ چىقىشىمۇ مۇمكىن. ئاقنىياز بىلەن ئۆمەر باشقىلارنى ئۆزلىرىگە ئەگەشتۈرۈش ئۈچۈن، لۇ كۇنجۇڭنىڭ كونا - يېڭى پايتىملىرىنى چۇۋۇپ، ئۇنى سازايى قىلىشتىنمۇ يانمايدۇ. ئەڭ دەھشەتلىكى، جادۇغا بېسىلغان، ئېتىلغانلارنىڭ بورادەرلىرى ئۇ چاغدا يەڭلىرىنى شىمايلاپ: «قانغا قان ئالىمىز!» دېيىشىپ يالىڭاچلىنىپ مەيدانغا سەكرەپ چۈشىدۇ.

زادى قانداق قىلىش كېرەك؟ لۇ كۇنجۇڭ تېنى شۈركۈنۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. قولاقنى يوپۇرۇۋېلىپ سوكۇتتە تۇرۇۋېلىش تېخىمۇ خەتەرلىك؛ قانداق بولۇپ قولۇڭدىكى قامچاڭنىڭ پوت - قولۇڭغا يۆگەلگەن زەنجىرگە، ھوقۇق ئورۇندۇقۇڭنىڭ سوراق ئورۇندۇقىغا ئۆزگىرىپ قالغانلىقىنى تۇيمايلا قالىسەن. شۇڭا، ئالدىن قول سېلىش ئەڭ ئۈنۈملۈك چارە، گەرچە بۇ قاراقچىلارنىڭ مەنتىقىسى بولسىمۇ. شۇنداق قىلغانلار ھەرقاچان، ھەر زامان ئۇتۇق قازانماي قالمىغان.

ئاقنىياز بۇ قېتىم قاچماقچى بولسا، ئالدى بىلەن ئۆز دۈشمەنلىرىنى يوقىتىدۇ، ئۇلاردىن قىساس ئالغاندىن كېيىن ئاندىن ئىلى ئوغرىلىرىدىن ياكى تاشقورغان باندىتلىرىدىن پاناھلىق تىلەپ ماڭىدۇ. شۇڭا، ئاقنىياز دېگەن بۇ يىلان بېشىنى ئاۋال ئۇزۇ-

ۋېتىپ، ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرىنى چاقالماس قىلىپ قويۇش كېرەك. بۇ ئەڭ ئاقىلانە چارە بولىدۇ. ئۇنداقتا ئۇنى قايسى ئۇسۇل بىلەن يوقىتىش كېرەك؟ لۇ كۇنجۇڭ ئەمدى ئەسكەرلەرنى گۇمانغا سالمايدىغان، ئۇنىڭ قولچوماقچىلىرىنى غەزەپلەندۈرمەيدىغان ئەپلىك چارىدىن بىرنى تاپمىسا بولمايدۇ ـ دە!

لۇ كۇنجۇڭ شۇ كۇنى بىر كېچە ئۇخلىيالمىدى. ئەتىسى قاپاقلىرى تۇخۇمدەك ئىششىپ، كۆزلىرى مايمۇننىڭ كۆتىدەك قىزارغان ھالدا ئاشخانىغا كىرىپ كەلدى. ئۇ تاماق ئالغان قاچىسىنى كۆتۈرۈپ كانۋىيى رېشىت ئولتۇرغان شىرەگە كېلىپ ئولتۇردى. لۇ كۇنجۇڭ ئەتراپتىكى شىرەلەرگە بىر قۇر سەپسېلىپ، خەتەر يوقلۇقىغا كۆزى يەتكەندىن كېيىن ئاقنىياز توغرۇلۇق ئاڭلىغان، بىلگەن خەۋەرلىرىنى تاماق يېگەچ رېشىتقا سۆزلەپ بەردى. ئاندىن ئۇلار قانداق قىلىش ھەققىدە سىرلىق، ئۆزلىرىلا بىلىشىدىغان سۆز ـ ئىبارىلەرنى ئىشلىتىپ يېپىق ھالدا كېڭەشىۋالدى. بۇنداق سىرلىق سۆز ـ ئىبارىلەر بىلەن مەقسىتىنى ئۇقتۇرۇش ئادەملەرنىڭ تەقدىرى بىلەن ئوينىشىدىغان ئەربابلارنىڭ ئورتاق ھۈنىرى ئىدى.

— كومروت، قاراڭ! — دېدى رېشىت كۆك كۆزلىرىدە ئىشارەت قىلىپ، — ئۇ كېلىۋاتىدۇ.

لۇ كۇنجۇڭ بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئاقنىيازنىڭ تاماق ئېلىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپلا چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتكىنىچە قولىنى كۆتۈرۈپ ۋارقىرىدى:

— ئاقنىياز، بۇ يەرگە كەل! مانا ئورۇن بار.

لۇ كۇنجۇڭ بىر ئورۇندۇقنى سۈرۈپ شىرەگە يېقىن ئەكەلدى. ئاڭغىچە ئودلىنىيە كوماندىرلىرىدىن ئابدۇرۇسۇل، ئابلالارمۇ تاماقلىرىنى كۆتۈرۈپ كېلىپ ئۇلارنىڭ قېشىدىن ئورۇن ئالدى. بۇ لۇ كۇنجۇڭنىڭ پىلانى ئۈچۈن ئوڭۇشلۇق شارائىت يارىتىلغانلىقى ئىدى. لۇ كۇنجۇڭ ئىچىدە: «ئىش ئوڭغا تارتسا، ئىشتان قوڭغا تارتىدۇ، دېگەن شۇ ـ دە!» دەپ

ئويلىدى.

— يۇقىرىدىكى يۇرتلارنى ئارىلاۋاتقان چارلىغۇچىلىرىمىز كەندىلىكتە بىر ئوچۇم قۇراللىق باندىتلار بىلەن ئېتىشىپ قاپتۇ، — دېدى لۇ كۇنجۇڭ چاي ئوتلاۋېتىپ، — ھېلىمۇ ياخشى، ئۆلۈش - يارىلىنىش بولمىغان ئوخشايدۇ.

— يېقىندىن بېرى تاشقورغاندىكى پارتىزانلار يەنە تىرىلىپ قېلىشتى، — رېشىت قۇرۇقدالغان قاچىسىنى نېرى ئىتتىرىپ قويدى، — ئۇلار ئارىتاش، كاچۇڭ، چىمدۇ ساقچىخانىلىرىغا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىپ، ئۇلارنىڭ قورال، ئاش - ئوزۇقلىرىنى ئېلىپ كەتكەن ئوخشايدۇ.

— چىمدۇ قاغىلىقتا تەۋە يۇرتقۇ دەيمەن؟ — دېدى ئايلا لۇ كۇنجۇڭغا قاراپ، — ئۇ يەرنى قوغداش بىزنىڭ ۋەزىپىمىز ئەمەسقۇ؟

— ئۇنداق دېگىلى بولمايدۇ، — لۇ كۇنجۇڭنىڭ تەلەپپۇزى قاتتىق ئىدى، — چىمدۇ قاغىلىققا تەۋە يۇرت بولغىنى بىلەن يەكەنگە يېقىن. شۇڭا، ئۇ يەرگىمۇ كۆز قىرىمىزنى سېلىپ تۇرمىساق، بىزگە بەرىبىر تەھدىت بولىدۇ.

— تاشقورغان پارتىزانلىرى ئارىتاش ۋە قەشقەردىكى ئوپال بىلەن ئويتاغدا ھەم گەز دەرياسى بويلىرىدا بولغان ئۇرۇشلاردا ئېغىر تالاپەتكە ئۇچراپ، جىمىپ كەتكەنىدى، — دېدى ئابدۇرۇسۇل قوشۇقنى شويلىغا پاتۇرۇۋېتىپ، — ئۇلار يەنە باشقىدىن تەشكىللىنىپ ھەرىكەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئوخشىمامدۇ؟

— ئابدۇرۇسۇلنىڭ پەرىزى توغرا، — لۇ كۇنجۇڭ تاماكا تۇتاشتۇردى، — بۇ قېتىم كەندىلىكتە يۈز بەرگەن ئىشمۇ بۇنىڭ ئىسپاتى بولىدۇ. شۇڭا، قاراۋۇللارنىڭ ھوشيارلىقىنى ئۈستۈرمىسەك زادى بولمايدۇ.

— مەن تۇنۇگۈن كەچ بىرقانچە كۆزىتىش پونكىتىنى تەكشۈرۈپ كەلدىم، — دېدى ئاقنىياز ئاغزىنى قول ياغلىقتا

سۇرتۇۋېتىپ، — ئۇ يەردە قاراۋۇللۇقتا تۇرۇۋاتقانلار ھەقىقەتەن ھوشيار يىگىتلەر ئىكەن.

— ئۇبدان قىپسەن، قايسى تاغقا باردىڭ؟

— ئېيىقتاپان چوققىسىغا.

— بۇ يەر گازارمىغا يېقىن، ئوق ئاۋازىنى ئاڭلىنىدۇ، — لۇ كۇنجۇڭ ئاقنىيازغا قارىدى، — بۇگۈن رېشىت ئىككىمىز ئالدىنقى قاراۋۇللارنى تەكشۈرگىلى بارىمىز، سەنمۇ بىللە بارغىن!

— خوپ، كومروت!

ئۇلار ئاشخانىدىن بىللە چىقىپ ياتاقلىرىغا تارقىلىپ كىرىپ كېتىشتى، ھايال ئۆتمەي بەلتاسمىلىرىنى باغلاپ، يان قوراللىرىنى ئېسىپ ئاتخانا ئالدىغا كېلىشتى. ئېتى بارلار ئېگەرلەنگەن ئاتلىرىنى ئاچىقىشتى. بۇ ئاتلار دالا يۈرۈشىنى سېغىنغاندەك يەر چاپچىپ، قاتتىق كىشنەشتى، تېخى گازارمىدىن چىقار - چىقمايلا قومۇش قۇلاقلىرىنى شىڭتايتىپ، ئىنچىكە، ئۇزۇن ۋە چىرايلىق پۇتلىرىنى ئوينىتىپ، ئىگىلىرىنىڭ تىزگىن سىيرىشىغىمۇ بوي بەرمەي، بىر - بىرىدىن يول تالىشىپ، بەكمۇ تېز يورغىلاپ مېڭىپ كېتىشتى. تاشلارنىڭ تاراقلىغىنى، ئاتلارنىڭ شوخ كىشنەشلىرى، تاپۇر - تۇپۇر تۇياق ئاۋازلىرى چوڭقۇر جىلغا ئىچىدە تىك چېقىل، ھاڭ تاش ۋە تاغ يامزاللىرىغا ئۇرۇلۇپ بىرھازادىن كېيىن قايتىپ كېلىپ يەنە قۇلاقلاردا ياڭرايتتى. خۇددى شامالدەك تېز يورغىلاپ كېتىۋاتقان ئاتلار بىردەمدىلا تاشناتانىڭ ئېيىقتاپان چوققىسى ۋە غوللىرىدىكى پوتەيلەرنى ئارقىدا قالدۇرۇپ ئىلگىرىلەپ كەتتى. بۇنداق كۆزىتىش پونكىتلىرى تاشناتا تاغلىرىنىڭ ئەڭ ئىچكىرىسىدىكى دولقۇنسىمان، ھەرە چىشىدەك ۋە ئېگەرسىمان تاقىر چوققىلىرىدىمۇ بار ئىدى.

لۇ كۇنجۇڭ، ئاقنىياز، رېشىتلار ئاتلىرىنىڭ باشلىرىنى ئۇڭغا بۇراپ، «قۇملاقساي» دەپ ئاتىلىدىغان خۇددى تۆگە قۇملىقىدەك تاشلىققا قەدەم ئالدى. بۇ ساي خۇددى چۇمۇلە

ئۈۋىسىدەك ئەگرى ـ توقاي، ئىچكىرى ـ تاشقىرى بولۇپ، كەلكۈن پەسلىدە ئېقىپ كەلگەن توغراق، مۈشا، بەقەملەرنىڭ قۇم ـ شېغىلغا پېتىپ قالغان غول ۋە شاخلىرى خۇددى نەچچە يۈز يىللىق سۆڭەكلەردەك ئاپپاق ئاقىرىپ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ساينىڭ ئىككى تەرىپى قىيىندى قورام تاشلار، قوزۇقتەك تىك تۇرغان قوڭۇر رەڭلىك خاڭتاشلار، خۇددى ھېلىلا بېشىڭغا چۈشۈپ كېتىدىغاندەك ساڭگىلاپ قالغان سىلىق سوپۇنتاشلار بىلەن قورشالغان بولۇپ، مالچىلار بىلەن بۇغا ـ ماراللارنىڭ تولا مېڭىشىدىن ھاسىل بولغان كۆكۈچ چىغىر يوللارمۇ كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى. بۇ چىغىر يوللار بىر دە پەسلەپ، بىر دە ئېگىزلەپ، گاھ قېيىپ، گاھ يامىشىپ، بارغانسېرى ئېگىزلەيتتى. ھەتتا قاتتىق ياغقان يامغۇر ھاسىل قىلغان ئېقىنلاردا چورتلا ئۈزۈلگەن يەرلىرىمۇ بار ئىدى. لېكىن، تاغ يوللىرىدا پىشىپ كەتكەن ئاتلار يول پۇراپ، ئەتراپىنى بويۇنداپ ئۈنداق يەرلەردىن لىككىدە سەكرەپ ئۆتۈپ كېتەتتى. بىلمىگەن ئادەم ئاتنىڭ تۇرۇپ قالغىنىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ بوجىسىنى تارتسا ياكى قامچا سالسا، ئۆزىنى ئەگەر تىرىك قالسا چوڭقۇر ھاڭ تېگىدە پۈتۈن جىسمى پاچاقلانغان ھالدا كۆرەتتى.

ئاسمان ـ پەلەك ھەيۋەتلىك قارا تاغنىڭ قاپ بېلىدىكى چىغىر يولدا لۇ كۇنجۇڭ ئالدىدا، ئاقنىياز بىلەن رىشىت ئارقىدا كېتىۋاتاتتى. ئۇلار بىرقانچە ئادەم ۋە ئات پاتقۇدەك بىر يالاڭلىققا چىققاندا، لۇ كۇنجۇڭ ئاتتىن چۈشۈپ ئارقىسىدىكى ئاقنىياز بىلەن رىشىتنى ئالدىغا ئۆتكۈزۈۋەتتى.

ـــ سىلەر ئاستا ماڭغاچ تۇرۇڭلار، ـــ دېدى لۇ كۇنجۇڭ تاماكا قۇتىسىنى چىقىرىپ، ـــ مەن سىيىۋالاي، خۇمارىممۇ تۇتۇپ قاپتۇ.

ئەسلىدە لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئارقىسىدىن كېلىۋاتقان ئاقنىياز ئەمدى باشقا ئۆتۈپ قالغانىدى، رىشىت ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كېتىۋاتاتتى. ھايال بولمايلا يېتىپ كەلگەن لۇ كۇنجۇڭ بىر

يۈتىلىپ شەپە بەرگەندىن كېيىن رېشىت ماۋزۇرنى چىقىرىپ ئۈچ ـ تۆت مېتىر ئالدىدا كېتىۋاتقان ئاقنىيازنىڭ سول تاغىقىنىڭ ئاستىنى چەنلەپ تۇرۇپ ئارقا ـ ئارقىدىن ئۈچ پاي ئوق چىقاردى. ئاقنىياز ئارقىسىغا قاراشقىمۇ ئۈلگۈرەلمەي، ئېگەردىن سىيرىلىپ چۈشكىنىچە ئاتنىڭ بوينىنى قۇچاقلاپ بىر دەم تۇردى ـ دە، ئاندىن ئاتتىن ئاجراپ ھاڭغا يۇمىلاپ چۈشۈپ كەتتى.

— نېمىگە قاراپ تۇرىسەن؟ — ۋارقىرىدى لۇ كۇنجۇڭ، — ئاسمانغا قارىتىپ ئوق چىقار!

قانخور بىلەن ئاسىي ماۋزۇرلىرىغا قاچىلانغان ئوقنىڭ ھەممىسىنى ئېتىپ تۈگەتتى. تاغنىڭ ئىچى ئەكس سادا بىلەن تولدى. قايسىدۇر بىر قىر ۋە يانباغىرلاردىكى ئۇۋىلىرىدىن، قىيالاردىن ساڭگىلاپ قالغان يىلتىزلارنىڭ تۇۋىلىرىدىن قىرقىرىشىپ، چىرىلداپ ھەم چاكىلداپ ئۇچۇپ چىققان تاغ قۇشلىرىنىڭ ئاۋازلىرى تاغ ئاسمىنىدا ئۇزۇلمەي ئاڭلىنىپ تۇردى. لۇ كۇنجۇڭ بىلەن رېشىت دەرھال ئارقىسىغا ياندى ۋە خېلىدىن كېيىن ھاڭ ئاستىغا چۈشۈپ كەلدى. پۇتۇنلەي قان ئۇيۇتمىسىغا ئايلىنىپ قالغان ئاقنىياز ئۇ يەردە خۇددى ئانىسى بىلەن قىزىغا تارتىشقاندەك كۆزلىرى ئوچۇق ھالەتتە ياتاتتى. ئاڭغىچە تۇيۇقسىز كۆتۈرۈلگەن قارىقويۇق ئوق ئاۋازىنى ئاڭلىغان قاراۋۇللار مىلتىق، ئاپتوماتلىرىنى تۇتۇشقىنىچە ئۇلارنىڭ يېنىغا يېتىپ كېلىشتى. ئۇلار كۆزىگە قول ياغلىقىنى تۇتۇپ مىچىلداپ يىغلاۋاتقان لۇ كۇنجۇڭنى كۆرۈپ، دەرھال پۇتلىرىنى جۈپلەپ ئۇنىڭغا چاس بېرىشتى.

— ئەجەب ئىقتىدارلىق ئودلىنىيە كوماندىرى ئىدى، — لۇ كۇنجۇڭ بۇرنىنى تاشلىدى، — باندىتلارنىڭ ئوقىدا ۋاقىتسىز قۇربان بولدى.

— ئالدىنقى قاراۋۇللارنى تەكشۈرگىلى ماڭغانىدۇق، — رېشىت ياشسىز كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ قويىدى، — مانا مۇشۇ چېقىل

تۆۋنگە كەلگەندە، تۇيۇقسىز تاجىكچە تۇماق ۋە تەلپەك كىيگەن بىرنەچچە ئاتلىق پەيدا بولۇپ، بىزگە ئوق چىقاردى. بىزمۇ ئۇلارغا قايتۇرما زەربە بەردۇق.

— تۇماق كىيگەنلەر؟ — ئىككى قاراۋۇل ھەيرانلىق ئىلكىدە بىر - بىرىگە قاراشتى، — قارىقويۇق ئوق ئېتىلغاندا، بىز مۇشۇ تەرەپكە قاراپ چاپتۇق. لېكىن، ئالدىمىزغا ئادەم ئۇچرىمىدى. بۇ تەرەپكە ماڭسا، ساپلا قاراۋۇل پونكىتلىرى بار.

— ھەي كالۋالار! — ۋارقىرىدى لۇ كونجوڭ كۆزلىرىنى غەلىتىلا ئالايتىپ، — يىراقتىن بولسىمۇ ئۇلارنىڭ قارىسىنىمۇ كۆرۈشكەنسەن؟ ئەڭ بولمىسا توپا - توزانلىرى كۆزلىرىڭگە چېلىققاندۇ ياكى بۇ يەردە ئېشەك ئېقىشتىڭمۇ؟!

— قا... قارىسىنى... يىراق... يىراقتىن، — ئورۇق ئەسكەر قورساقلىق ئەسكەرگە لەپپىدە قاراپ قويدى، — كۆردۇق، راستقۇ؟

— را... راست... كۆ... كۆردۇق...

بىر ئاتقا مىنگەشكەن ئىككى ئەسكەر ئاقنىيازنىڭ جەسىتى ئارتىلغان ئاتنى يېتىلەپ كەلمەكتە ئىدى. لۇ كونجوڭ بىلەن رىشىت ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن كېلىۋېتىپ يول بويى كۇسۇرلاپ مېڭىشتى. ئىككى قاراۋۇل ئەسكەر كۆزىتىش پونكىتىدىكى پوتەيگە قايتماقچى بولۇۋىدى، لۇ كونجوڭ: «سىلەر قېچىپ كېتىۋاتقان قاراقچىلارنىڭ قارىسىنى يىراقتىن كۆرگىنىڭلارنى دەپ بېرىپ، ئاندىن قايتىپ كېتىڭلار» دەپ تۇرۇۋالدى ھەم ئۇلارنىڭ يانچۇقىغا نېمىدۇر بىرنەرسىنى سېلىپ قويدى.

ئاقنىيازنىڭ جەسىتى گازارما ئىچىگە كىرىشى بىلەن يىغا - زار باشلاندى، بولۇپمۇ ئۇنىڭ ئودلىنىيەسىدىكى ئون نەچچە يىگىت قانلىق جەسەتكە يېپىشىۋېلىپ تۇرغىلى ئۇنىمىدى. بۇ يەردە ئودلىنىيە كوماندىرلىرىدىن ئابدۇرۇسۇل، ئابلا، ۋاھىت، جۇڭ شۆلياڭلارمۇ بار ئىدى. ئۇلار بۇ پاجىئەنىڭ ھەقىقىي سىرىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، چىش يېرىپ بىرنېمە دېيەلمىدى.

ئاقىنىيازنىڭ جەسىتى ياتىقىغا ئەكىرىپ كارىۋىتىغا ياتقۇزۇلغاندىن كېيىنمۇ ئۇلار مىچىلداپ يىغلىدىكىن، «ئۇنىڭغا زادى نېمە بولدى؟» دەپ سورىيالىمىدى. ئەمما، ياتاقتا تاپانچىسىنى يالىڭاچلاپ كىرگەن شيائېر تۇرغانلارنى ئىتتىرىۋېتىپ كارىۋات ئالدىغا كەلدى. ئۇنىڭ چىرايى شۇنچىلىك قورقۇنچلۇق تاتىرىپ كەتكەنىدىكى، پېشانە، يۈز، بۇرۇن ئۇچلىرى، ئېڭەك، كالپۇكلىرى، ھەتتا كۆز قارىچۇقلىرىمۇ كەسلەنچۈكتەك رەڭسىز، سۇپسۇر بولۇپ كەتكەنىدى. قاباھەتلىك مەلئۇن لۇ كۇنجۇڭمۇ شيائېرغا تىكىلىپ قارىيالمىدى. شيائېر ئاقىنىيازنىڭ جاراھىتىنى بىر قۇر كۆرگەندىن كېيىن بىردىنلا قاتتىق ۋارقىرىدى:

— رېشىت! ...

— مەن... مەن بار، — رېشىتنىڭ تىزلىرى لاغىلداپ، قوللىرى تىترىمەكتە ئىدى.

— باندىتلار قاياقتىن كەلدى؟

— ئال... ئالدىمىزدىن تۇيۇقسىزلا پەيدا بولدى. ئاقىنىياز ئالدىدا كېتىۋاتقاچقا...

— مەن... سېنىڭ... ئاناڭنى شۇ... — شيائېر ئاغزىنى بۇزۇپ شىددەت بىلەن ۋارقىرىدىكى، دېرىزىگە چاپلانغان قەغەزلەر لەگلەكنىڭ دارقىراتمىسىدەك دىرىلداپ كەتتى. ئۇ ۋارقىرىغانچە ئېتىلىپ كېلىپ، رېشىتنىڭ كانىيىدىن بوغدى. ئاندىن ئۇنى ئارقىچە دارقىرىتىپ ئاپىرىپ تامغا شۇنداق ئۇردىكى، ئۇنىڭ دۈمبىسى بىلەن بېشى تامغا جاڭگىدە تېگىپ، ئۆزىنى لاسسىدە قويۇۋەتتى. ئەگەر شيائېر ئۇنى كانىيىدىن تامغا نىقتاپ تۇرمىغىنىدا، ئۇ يەرگە ئىت تاپىدەك «پالاققىدە» چۈشكەن بولاتتى.

— ھەي مۇناپىق، ئەمىسە باندىتلارنىڭ ئوقى ئالدىدىن تەگمەي، نېمىشقا ئارقىدىن تېگىدۇ؟!

شيائېر يەنە شۇنداق ۋارقىرىغانىدى، ھەممىنىڭ قۇلاقلىرى

ۋاڭىلداپ كەتتى. ئۇنىڭ ئەلپازى بەكمۇ قورقۇنچلۇق كۆرۈنەتتى.

— ئەگەر دېمىسەڭ، دوزاخقا بېرىپ دە!

شيائېر تاپانچىسىنى رېشىتنىڭ پېشانىسىگە تاقاپ تەپكىنى باسقانىدى، ۋاھەت ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ تارتقاچقا، ئوق تورۇسقا كىرىپ كەتتى. ئۆزىنىڭ كونتروللۇقىنى يوقاتقان شيائېر تورۇسقا قارىتىپ بىر دىسكا ئوقنىڭ ھەممىسىنى ئېتىۋەتتى. شۇ تاپتا ئۇ لۇ كۇنجۇڭنىڭ ھەربىي بۇيرۇقىمۇ كار قىلمايدىغان دەرىجىدە تەلۋىلىشىپ كەتكەنىدى. ئۇنىڭ ئەلپازىدىن قورقۇپ كەتكەن ھېلىقى ئىككى قاراۋۇل ئەسكەر غىپپىدىلا تىكىۋەتكەنىدى، ئۇلارنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى.

— شيائېر، ئۆزۈڭنى بېسىۋال! — لۇ كۇنجۇڭ ئەمدىلا گەپ باشلىۋىدى، شيائېر ئۇنى سىلكىۋەتتى:

— بىلىپ قوي، سەن بىلەن مەن ئۇيغۇر ئەمەس، باشقا مىللەت. لېكىن، ئۇ ئۇيغۇر تۇرۇپ، نېمە ئۈچۈن ئۆز قېرىنداشلىرىنىڭ جېنىغا زامىن بولىدۇ؟ بۇ ئاسىيلىقىمۇ؟ ئۇيغۇر يىگىتلىرى ئۇرۇشتا دۈمبىسىدىن ئوق يېيىشنى نومۇس ھەم شەرمەندىلىك دەپ بىلىدۇ. ئاقنىيازنى چوقۇم سەن ئاتتىڭ ياكى ئۇ! ...

— نېمە؟! سەن... سەن تولا ھەددىڭدىن ئاشما! — لۇ كۇنجۇڭ ماۋزۇرنى قېپىدىن چىقىرىپ بولغۇچە، شيائېر بىر دىسكا ئوقنى ماۋزۇرغا «شاققىدە» سېلىپ لۇ كۇنجۇڭغا تەڭلەپ بولدى. بۇنى كۆرگەن جۇڭ شۆليالىڭ تاپانچىسىنى ئېلىپ شيائېرغا تەڭلىدى، ئابدۇرۇسۇل، ئابلا، ۋاھەت يەنە بىرقانچە مىللىي ئەسكەر شۇ ھامان قوراللىرىنى شاراق - شۇرۇق قىلىشىپ جۇڭ شۆلياڭنىڭ بېشىغا تەڭلەپ تۇرۇۋالدى.

— ئابلا! — ۋارقىرىدى شيائېر خەنزۇ تىلىدا، — ئۇيغۇر، خەنزۇ، شىبە قېرىنداشلارغا خەۋەر قىل! بۈگۈن قوشراپ گازارمىسىنى قانغا بويايمىز...

— بۇرادەرلەر، بۇرادەرلەر! — لۇ كۇنجۇڭ ھورىدىن

چۈشتى، ــ ھەممىمىز ئۆز ئادەم، ئاقنىيازنىڭ ئۆلۈمىگە مەنمۇ ئېچىنىمەن. ئەگەر ئىشەنمىسەڭلار ئالدىنقى قاراۋۇللاردىن سوراڭلار. بۇگۈن مەن سەل قىزىقىقانلىق قىلىپ قويدۇم. ئەپۇ قىلىڭلار، ئەپۇ قىلىڭلار...

ۋەزىيەت ئەنە شۇنداق قاش بىلەن كىرپىك ئارىلىقىدا قالغاندا، ئىشىك ئېچىلىپ بوسۇغىدا ئوتتۇرا بويلۇق، سېمىزمۇ، ئورۇقمۇ ئەمەس، قىرىق ياشلار ئەتراپىدىكى بوغداي ئۆڭلۈك، كۆزلىرى چوڭ بىر ئادەم پەيدا بولدى. بۇ خۇڭ يادۇڭ پولكى خەنزۇ ئەسكەرلەر ئۈچىنچى روتىسىنىڭ كوماندىرى جاڭ لياڭ ئىدى. ئۇنىڭ بۇ قېتىم بۇ يەرگە لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئىككىنچى روتىسى بىلەن نۆۋەت ئالمىشىش ئۈچۈن تەييارلىق خىزمىتى ئىشلەشكە كەلگەنلىكى ئېنىق ئىدى. ئۇ ياتاقتىكى جىددىي تىركىشىشنى كۆرۈپ چۆچۈپ قالدى، شۇنداقلا بۇ ئېغىر، قورقۇنچلۇق پاجىئەگە ئاشۇ كارىۋاتتا قانغا مىلىنىپ ياتقان جەسەتنىڭ سەۋەب بولغانلىقىنى كۆڭلىدە مۆلچەرلەپ بولدى. ئۇ خۇڭ يادۇڭنىڭ: «لۇ كۇنجۇڭ قارا نىيەت ئادەم، ئۇنىڭ ئىش تېرىپ قويۇشىدىن بەكمۇ ئەنسىرەيمەن» دېگەن سۆزلىرىنى ئەسكە ئېلىپ، دەرھال تۇرغانلارغا قاراپ ھەربىيچە سالام بەردى:

ــ يىگىتلەر، سىلەرگە خۇڭ تۇەنيۇ پولكى خەنزۇ ئەسكەرلەر ئۈچىنچى روتىسىنىڭ كوماندىرى جاڭ لياڭدىن سالام! ــ جاڭ لياڭ ئالدى بىلەن شىيائېر، ئابلا، ئابدۇرۇسۇل، ۋاھىت قاتارلىقلار بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى، ــ ھەي، خۇڭ پولكوۋنىك ئۆمەر دېگەن بىر يىگىتنىڭ گېپىنى قىلغانىدى. بۇ يەردە ئۇ كۆرۈنمەيدۇغۇ؟

ــ ئۇ ھازىر قاراۋۇللۇق ۋەزىپىسىنى ئۆتەۋاتىدۇ، ــ دېدى ۋاھىت كۆزلىرىدىكى ياشنى سۈرتۈپ.

ــ قېرىنداشلار، ئاقنىياز بىلەن مەنمۇ بىرنەچچە قېتىم مۇڭداشقان، ــ جاڭ لياڭ ئېغىر تىندى، ــ خۇڭ پولكوۋنىكمۇ ئۇنى «بۇرۇن مەكتەپتە ئىلمىي مۇدىر بولغان، ئىلمىي يىگىت»

دەپ ماختايتتى. ئۇنىڭ ئۆلۈمى ھەممىمىز ئۇچۇن زور يوقىتىش. ئۇ باندىتلار تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەن بولسۇن ياكى ئۆز كىشىلىرىمىز قەستلىگەن بولسۇن، بەرىبىر ئېنىقلىنىدۇ. دۇنيادا شامال ئۆتمەيدىغان تام، ئېچىلمايدىغان سىر يوق!

ئەجەلنىڭ پەنجىسى بېشىغا سايە سېلىپ تۇرۇۋالغان ئەڭ قورقۇنچلۇق پەيتتە يېتىپ كەلگەن جاڭ لياڭ لۇ كۇنجۇڭ ئۇچۇن خۇددى قۇتقۇزغۇچى خۇدادەك بىلىندى. ئۇ ھاپىلا - شاپىلا ماۋزۇرنى قېپىغا سېلىپ، ئىككى ئالقىنىنى جۈپلىگىنىچە يالغاندىن كۈلۈپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى.

— مەرھابا، مەرھابا، جاڭ لياڭ بۇرادەر! قەدەم تەشرىپ قىلغىنىڭىزغا تەشەككۇر... تەشەككۇر...

لۇ كۇنجۇڭ جاڭ لياڭنىڭ دولىسىغا پەپىلىگەچ ئۇنى ياتاقتىن ئاچىقىپ كەتتى. ئەتىسى پۈتۈن روتا بويىچە ئاقنىيازغا تەزىيە بىلدۈرۈش مۇراسىمى ئۆتكۈزۈلدى. شىيائېر تەزىيە نۇتقى سۆزلىگەندە كۆكرىكىگە قولىنى قويۇپ تۇرۇپ:

— قەدىناس بۇرادىرىم ئاقنىياز، ھازىرچە سېنىڭ قىساسىڭ مەندە قەرز بولۇپ تۇرسۇن. سېنىڭ جېنىڭنى قىيغان ئۇ ئىبلىسلار دوزاخقا كىرىۋالسىمۇ ئۇ يەردىن تېپىپ چىقىپ، قانغا قان، جانغا جان ئالماي قويمايمەن! — دەپ قەسەم قىلدى.

تەزىيە يىغىنىدىن كېيىن ئۇيغۇر، خۇيزۇ ئەسكەرلەر ئۇنى يۇيۇپ - تاراپ كېپەنلىككە ئېلىپ، نامىزىنى چۈشۈردى ۋە ئۇنى زاراتگاھلىققا ئاپىرىپ، قۇربانىيازغا ھەمراھ قىلىپ قوشنا يەرلىككە قويدى.

ئاقنىيازغا تەزىيە بىلدۈرۈش يىغىنىدىن كېيىن ئىككىنچى روتا شەھەرگە يۆتكىلىش تەييارلىقىنى قىلدى. ئۆمەر كەچتە سارا بىلەن تەسكەي تاغ جىلغىسىدا ئۇچراشتى.

— سارا، بولدى يىغلىماڭ! مەن سىزنى ئەسكەرلەر بىلەن بىللە ئەكېتەلمەيمەن، — دېدى ئۆمەر قىزغا راست گېپىنى قىلىپ، — بىز كەتكەندىن كېيىن تەييارلىقنى پۇختا قىلىپ،

شەھەرگە ماڭغانلار بىلەن بىللە مېڭىڭ. مەن بەرگەن گۆھنجىنىڭ ئىزىسى ئۆلاغ ياكى ھارۋا كىرا قىلىشقا يېتىپ ئاشىدۇ. سىز ئۆدۆللا دارىلئېتامغا بېرىپ، لېتىپ نوجۇر دېگەن ئادەمنى ئىزدەڭ. ئۇ سىزنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ ماڭا خەۋەر قىلىدۇ. ئۇقتىڭىزمۇ؟

— ئۇقتۇم، — قىز ئېسەدەپ كەتتى، — سىز ئەسكەرلىكتىن قاچماڭ، ھەرگىز قاچماڭ... قاچسىڭىز مەن سىزدىن ئايرىلىپ قالىمەن... ئايرىلىپ قالغىنىمدىن ئۆلگىنىم ياخشى.

— سارا، ماڭا ئىشىنەمسىز؟ مەن سىزدىن قېرىپ مۆكچىيىپ، مانا مۇنداق، — ئۆمەر ئىككى قولىنى ئارقىسىغا تۇتۇپ، ئېڭىشكىنىچە «ئۆھۇ... ئۆھۇ...» دەپ يۆتىلىپ، قېرى بوۋاينى دورىدى، — ئاشۇنداق بولغۇچە ئايرىلمايمەن.

— ياق، ياق، سىز ھەرگىز قېرىمايسىز... — سارا تاتلىقىنا كۈلدى، — مەنمۇ شۇنداق.

— ئىككىمىزنىڭ قېرىماسلىقى ئۈچۈن، كېلىڭ، جانلىرىمىزنى قوشۇۋېتەيلى!

ئۇلار قوي - ئۆچكىلەرنى گۇۋاھ قىلىپ چىڭ قۇچاقلاشتى. ئەمما، نازۇك قىزىل لەۋلەرگە تۇكلۇك لەۋلەر جۇپلەشكەندە، ئۇ جانىۋارلار نومۇس قىلدىمۇ نېمە، ئوت يېگەن بولۇپ يەرگە قارىۋېلىشتى.

ئون بىرىنچى باب

سۆيىقەست

يەكەن كونىشەھەر گازارمىسى نەچچە يۈز مولۇق يەرنى ئىگىلىگەن چوڭ قورۇ ئىدى. 1945 ـ، 1946 ـ يىللىرى بۇ يەردە ما يىنفۇنىڭ تۆتىنچى پولكى، خۇڭ يادۇڭنىڭ بەشىنچى پولكى بولۇپ ئىككى مىڭدىن ئارتۇق ئەسكەر ۋە كوماندىرلار تۇراتتى. ھەربىي باشلىقلارنىڭ ئەمەل دەرىجىلىرى بويىچە بېرىلگەن ئىشخانىلىرى، بۆلۈم ۋە مەجلىسخانىلار ئىشتابىنىڭ ئىككى قەۋەتلىك ئاق بىناسىغا ئورۇنلاشقان بولۇپ، بىنا ئالدىدىكى ئېگىز مومىدا كۆن سۈرەتلىك كۆك بايراق لەپىلدەپ تۇراتتى. ئىشتاب بىناسىنىڭ ئەتراپى دۈپ، توخۇمەك، ئاق غوللۇق چىنار، سانا، ئاكاتسىيە، قارىياغاچلاردىن تەركىب تاپقان بۈككىدە دەرەخلىك بولغاچقا، گازارمىنىڭ سول تەرىپىدىكى تۆت قاتار، ئوڭ تەرىپىدىكى تۆت قاتار جەمئىي ئوتتۇز ئىككى يۈرۈش ئەسكەرلەر ياتىقىنى ئارانلا كۆرگىلى بولاتتى. تېخى بىنانىڭ ئارقىسىدىمۇ كۆك رېشاتكا بىلەن ئىھاتە قىلىنغان تار، ئەمما ئۇزۇن كەتكەن مېۋىلىك باغ بولۇپ، ئۇ خەنزۇلار ئاشخانىسى بىلەن مىللىي ئاشخانىنى ئايرىپ تۇراتتى. بۇ ئىككى ئاشخانىنىڭ ئالدى تەرىپىدىكى ئانچە ئېگىز بولمىغان ياپىسىمان پەلەمپەيلەر ئارقىلىق چېنىقىش مەيدانىغا چۈشكىلى بولاتتى. ۋاسكېتبول، ۋالىبول، سەكرەش، ئېسىلىش، ئېغىرلىق كۆتۈرۈش ئەسلىھەلىرى ئورۇنلاشتۇرۇلغان بۇ چوڭ مەيداننىڭ ئۇ تەرىپىدە

لاپاسلىق ئاتخانىلار كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭدىن باشقا، مەيداننىڭ ئىككى تەرىپىدە ھەربىي باشلىقلار تۇرۇشلۇق ئۆيلەر، مۇنچا، كۇلۇب، قارتا، بىليارت، شاھمات، دامكا ئوينايدىغان مەدەنىيەت ئۆيلىرى، شۇنداقلا ماگزىنلارمۇ بار ئىدى.

پولكوۋنىك خۇڭ يادۇڭ ئىشتاب بىناسىدىكى ئىشخانىسىدا گېزىت كۆرۈپ ئولتۇراتتى. ئۇ بىرەر يىلدىن بېرى ھەر كۈنلۈك گېزىتنى قالدۇرماي كۆرۈپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ بولۇپمۇ ئىچكى - تاشقى خەۋەرلەر ۋە ۋەزىيەت ھەققىدىكى ماقالىلەرنى ئەستايىدىل ئوقۇيتتى ۋە شۇلار ئۈستىدە تەھلىل يۈرگۈزەتتى. گەرچە گېزىتكە كوممۇنىستلارنىڭ غەلىبىلىرى، گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ بارغانسېرى پاتقاققا پېتىپ قېلىۋاتقانلىقى، گومىنداڭ قوشۇنلىرى چېكىنىپ چىققان رايون، شەھەرلەر توغرىسىدىكى ھەقىقىي ئەھۋاللار يېزىلمايدىغان بولسىمۇ، بەزىبىر خەۋەرلەردىن يەنىلا خۇددى بىر تامچە سۇدىنمۇ قۇياشنى كۆرگىلى بولغاندەك، بەزى ئىشلارنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلىۋالغىلى، پەرەز قىلغىلى بولاتتى.

خۇڭ يادۇڭ بىر يېرىم يىلنىڭ ئالدىدا ياڭ قوماندانىدىن ما يىنفۇنىڭ سەككىزىنچى ئارمىيەگە تەسلىم بولغىنىنى ئاڭلاپ، بىر مەزگىل ئۇنىڭغا كۆڭلىدە ئۆچمەنلىك قىلدى، ھېلىقى ۋىجىك خەۋەرچى خۇڭ ساۋنى غايىبانە تىللاپ يۈردى. «ئەگەر ئۇ مېنى يەنە ئىزدەپ كەلسە، مېڭىسىدىن تۈتۈن چىقىرىمەن» دەپ ئۆزىگە ئەھدىمۇ قىلدى. بۇ غورالداي جېنىدىن تويغاندەك يېرىم يىل ئۆتۈپ يەنە پەيدا بولدى، لېكىن ئۇ خۇڭ يادۇڭغا پەقەت ئالىقانچىلىك قاتلانغان قەغەزنى تۇتقۇزۇپ قويۇپ، قانداق تېز پەيدا بولغان بولسا، يەنە شۇنداق تېز غايىب بولدى. ما يىنفۇ خېتىدە گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ چىرىكلىشىپ قايسى دەرىجىگە يەتكەنلىكىنى ئەمەلىي پاكىتلار بىلەن ئىسپاتلاپ يازغانىدى، بولۇپمۇ ئۇ ھەرقانچە چىرىكلەشكەن ھۆكۈمەتنىڭمۇ ئۆزىنى قوغداۋاتقان ئەسكەرلىرىنىڭ رىزقىغا چاڭگال سالمايدىغانلىقىنى،

ئۇنداق قىلىشىنىڭ ئۆز پۇتىغا ئۆزى پالتا ئۇرغانلىق بولىدىغانلىقىنى، لېكىن گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىرىنىڭ مۇشۇ ئەقىللىق ساۋاتىنىمۇ بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ، ئەسكەرلەرنىڭ ھەربىي تەمىناتىغا دەرىجىمۇ دەرىجە خىيانەت قىلىپ، بۇ تەمىنات ھېسابىغا ئۆزلىرىنى سەمرىتىۋاتقانلىقىنى ئالاھىدە تەكىتلەپ ئۆتكەنىدى.

ما يىنفۇنىڭ «ھاكاۋۇر قوماندان چوقۇم مەغلۇپ بولىدۇ» دېگەن خەنزۇ ئىدىئومى ئارقىلىق جياڭ جيېشىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى قامچىلىغانلىقى خۇڭ يادۇڭغا سەل ئېغىر كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتىغا خىيانەت قىلىشتەك چىرىكلىشىش ھەققىدىكى ئىبارىلەر ئۇنىڭغا قاتتىق تەسىر قىلدى. شۇڭا، ما يىنفۇ خېتىنىڭ ئاخىرىدا ئەسكەرتكەن: «ئاقىۋىتى يامان بولغان پادىشاھتىن ئاقىۋىتى خەيرلىك بولغان گاداي ياخشى» دېگەن سۆزدىكى بېشارەت خۇڭ يادۇڭنى ئويلىمىسا بولمايدىغان خىياللار تورىغا چىرماپ، ئۇنىڭ كاللىسىنى سەگىتىپ قويدى.

خەيرىيەت، بۇ ئىشلارغا بىر يىل بولۇپ قالاي دېدى. شۇنىڭدىن بېرى خۇڭ يادۇڭ ئۆزىنى تىڭشاپ قالدى. كوممۇنىستلار بىلەن بولغان ئۇرۇشنىڭ ئۇزاققا سوزۇلۇپ، گومىنداڭ ھاكىمىيىتىنىڭ تەۋرەپ قېلىشى، بۇ ھاكىمىيەتنىڭ ھەرقايسى ئۇرۇش سەپلىرىدىكى مەغلۇبىيىتى جۇڭگودىكى نەچچە يۈز مىليونلىغان ئىشچى - دېھقان ئاۋامىنى خۇشال قىلىپلا قالماي، دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭمۇ «شەرقنىڭ كېسەلمەنى» دەپ ئاتىلىپ قالغان جۇڭگونىڭ قەد كۆتۈرۈشىگە تىلەكداشلىق قىلىۋاتقانلىقى ھەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ گېزىت - ژۇرناللىرى ۋە رادىيولىرىدا كەڭ تەشۋىق قىلىنىماقتا ئىدى؛ بولۇپمۇ سوۋېت كوممۇنىستىك پارتىيەسى جۇڭگو ئىنقىلابىغا ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتە بەزىدە ئاشكارا، بەزىدە يوشۇرۇن ياردەم قىلىۋاتاتتى. ۋەزىيەتنىڭ مانا شۇنداق ئۆزگىچە پايدىسىز بولۇۋاتقانلىقىنى

بىلگەن گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ ئەڭ ئاساسلىق ھوقۇقلىرىنى ئىگىلىگەن ھەربىي، مەمۇرىي، سىياسىي ھۆكۈمرانلارنىڭ ئۆزۈش مەزگىلىدىكى قالايمىقانچىلىقتىن پايدىلىنىپ توپلاڭدىن توقاچ ئوغرىلاپ بېيىۋاتقانلىقى، مال ـ دۇنيا توپلاۋاتقانلىقى خۇڭ يادۇڭنى قاتتىق غەزەپلەندۈرەتتى. ئۇ ئەقەللىيسى ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى توغرۇلۇق يەكەن قوماندانلىق ئىشتابىغا، يۇقىرىسى قەشقەر كورپۇس ئىشتابىغا قانچە ـ قانچە ماتېرىيال يوللىدى، يۇقىرىدىكىلەر بىلەن سۆزلەشتى، مۇنازىرىلەشتى، جوزا مۇشتلاشتى... لېكىن نەتىجىسى بولمىدى. قوماندان ياڭ لىدي چېغىدا: «سەن مېنى تەڭلىكتە قويۇپ قىيىنغىنىڭ بىلەن، مەن نېمە قىلىپ بېرەلەيمەن؟ سەۋر قىل، بۇرادەر. دۆلەت، پىرقىنىڭ بېشىغا كۈن چۈشتى...» دەپ مۇرىسىنى چىقاردى.

ھازىر ئەسكەرلەرنىڭ چۈشكۈن چىرايلىرىنى كۆرسە، خۇڭ يادۇڭنىڭ چاشقان بولۇپ بىر كامارغا كىرىۋالغۇسى كېلىدىغان بولۇپ قالدى. بەزى ئەسكەرلەر قېرى ئانىسى، ئۇششاق باللىرى ھەققىدە يىغلاپ تۇرۇپ سۆزلىسە، ئۇنىڭ كۆزلىرىگىمۇ تەڭلا ياش يامىشىدۇ. ئەسكەر دېگەن دۆلەت ۋە ھۆكۈمەتنىڭ تۈۋرۈكى تۇرسا؟... ۋەتەن، خەلق، ھاكىمىيەت دېگەنلەر شۇلارنىڭ ئىسسىق قانلىرى بەدىلىگە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ، كۆكلەيدۇ ۋە دۇنياغا تونۇلىدۇ... مانا ئاشۇنداق بىر قوشۇننىڭ جان پىداكارلىرىنى يونۇپ، غاجاپ، چىشلەپ يەۋاتقان قانداق قارا كۆڭۈل، پاسىق ھۆكۈمرانلار ئۇ؟ خۇڭ يادۇڭنىڭ ئالدىدىن ئۆتمىدى ئەمەس، ئەسكەرلەرنىڭ مەنپەئەتى ئۇچۇن ئىسيان كۆتۈرۈپ، ئېتىلغان، چېپىلغان كوماندىر ـ ئەسكەرلەر ئازمۇ؟

خۇڭ يادۇڭ ئۆزىنىڭ بۇ ئىشلارغا كۆڭۈل بۆلگەن بىلەن ئۇلارنىڭ ھەل بولۇشىنى ۋارقىراپ ـ جارقىراپ، قاقشاپ، يېلىنىپ، تىللاپ ـ قارغاپ روياپقا چىقىرالمايدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتتى. ئۇ دەسلەپتە ھېلىقى خۇڭ ساۋ دېگەن «بىر سىقىم»نى ئېتىۋېتىپ، ما يىنفۇ بىلەن بولغان بۇرادەرلىك

كەمىرىنى يېشىپ تاشلاپ، ئۇنىڭ بىلەن ئادا ـ جۇدا بولماقچىمۇ بولدى، ھەتتا ما يىنغۇ «تونۇشۇم، تونۇشۇمنىڭ تونۇشى...»، «تۇغقىنىم، تۇغقىنىمنىڭ تۇغقىنى...»، قىسقىسى، شورپىسىنىڭ شورپىسى دەپ تونۇشتۇرغان خەنزۇ ئەسكەرلەرنى بىر ـ بىردىن تۇتۇپ سوراق قىلىپ، ئۇلارنى ئاتماقچى، سولىماقچىمۇ بولدى، لېكىن بۇ نىيىتىدىن يالتايدى. بولدىلا، بېگىڭنى دەپ ئۆلەيمۇ، خېنىمىڭنى دەپ ئۆچەيمۇ؟ كىمگە، نېمىگە جان تىكىدۇ؟ جان تىكمەكچى بولغانلىرى يەنىلا شۇ ھېلىقى «مېنىڭمۇ مېنىڭ، سېنىڭمۇ مېنىڭ» دەيدىغان ئاچ كۆز ھۆكۈمرانلارغۇ؟!

گېزىت كۆرۈۋېتىپ بىردىنلا كۆڭۈلسىز خىياللار قاينىمىغا كىرىپ قالغان خوڭ يادوڭ چۆچۈپ بېشىنى كۆتۈردى، چۈنكى بىركىم ئىشىكنى چېكىۋاتاتتى.

— كىرىڭ!

ئىشىك ئېچىلىپ لو كۇنجۇڭ، دۇشىڭسەن، لى چۇڭيىڭ، جۇڭ شۆلياڭ، ۋاڭ جىڭگوي، ئابدۇقادىر، رىشىتلار كىرىپ كېلىشتى. ئۇلار «سالام، خوڭ تۇەنيۇ!» دەپ ھەربىيچە سالام بەرگەندىن كېيىن ئۇنىڭ بىلەن قىزغىن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى. ئۇلار «قېنى ئولتۇرۇڭلار!» دېگەن ئىجازەتتىن كېيىن، ئورۇندۇق، دىۋانلاردىن ئورۇن ئېلىشتى.

— ھە، بىر قۇر جايلىشىۋالدىڭلارمۇ؟ — خوڭ يادوڭ ھەمىشىگە تاماكا تۇتتى، — ئالدىراشلىقتا ھە ـ ھۇ دېيىشىپ بېرەلمىدىم.

— يوك ـ تاقلىرىمىزنى قويۇپلا، — دېدى لو كۇنجۇڭ يەردىن ئۇستۇن قارىماي، — سىزگە سالام بەرگىلى، خىزمەتلەردىن دوكلات قىلغىلى كىردۇق.

— «يول ئازابى — گۆر ئازابى» دەپ بىكار ئېيتمىغان، بۇگۈنچە ھاردۇق ئېلىپ ئەتە كىرسەڭلارمۇ بولاتتىغۇ؟

— دەرھال يوليۇرۇق سورىساق بولمايدىغان مۇھىم بىر ئىش بار ئىدى، — دۇ شىڭسەن لو كۇنجۇڭغا لەپپىدە قاراپ

قويدى، — شۇڭا دەرھاللا كىرىشىمىز.

— تېز تۇتۇش قىلمىساق، كېيىن پۇشايمان قىلغىنىنىڭ پايدىسى يوق، — دېدى لى چۇڭيىڭ، ئۇنىڭ بۇ سۆزىگە ھەممىسى باش لىڭشىتىپ ماقۇللۇق بىلدۈرۈشتى.

— سۆز ئۇرانلىرىغا قارىغاندا، راستىلا جىددىي ئىش ئوخشايدۇ، — خوڭ يادۇڭمۇ باش لىڭشىتتى، — قېنى دەپ بېقىڭلار!

ئۇلار كىم نېمە دەيدىغانلىقىنى ئالدىن كېلىشىۋالغان بولسا كېرەك، ھەممىسى بىر دەك ئۇچىنچى ئىزۋوت كوماندىرى ۋاڭ جىڭگۇيگە قاراشتى. ۋاڭ جىڭگۇي ئەسلىدە كەم سۆز، باشقىلارنىڭ يۈزىنى ئايايدىغان ئادەم بولۇپ، بىركىمنى بىھۇدە رەنجىتىشنى خالىمايتتى. ھورنانىدەك يۇمىلاق، ئاپپاق يۈزىنىڭ قىزىرىپ كېتىشى ئۇنىڭدەك قىرىق ياشلىق ئادەم ئۈچۈن ئوشۇقچە ئىدى. ھەربىكەتلىرىنىڭ قولاشماسلىقى، ئىپادىسىزلا ھىجىيىشلىرىدىن ئۇنى زورلاپ ئەكىرىشكەنلىكى ھەم سۆزلەشكە مەجبۇر قىلغانلىقى چىقىپ تۇراتتى.

— ئۆمەر مىنىڭ ئىزۋوتىمنىڭ بىرىنچى ئودلىنىيەسىنىڭ ئەسكىرى، — ۋاڭ جىڭگۇي نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي بىردەم تۇرۇۋالدى، — ۋاي بولدىلا، گەپنىڭ ئۆزىنىلا دەۋېرەي. ئۇ تاغلىق قىز سارانىڭ قورسىقىغا ئۇنىدۇرۇپ قويۇپ قېچىپ كەلدى. ھەربىي تۈزۈمدە، مىزانلىرىمىزدا بۇ جىنايەت ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا، ئۇنى دەرھال قولغا ئالمىساق، قېچىپ كېتەرمىكىن دەپ ئەنسىرەيمىز.

— راست، ئۇنى دەرھال تۇتۇپ، — دېدى ئابدۇقادىر قولىنى شىلتىپ، — قاتتىق جازالىمىساق زادى بولمايدۇ.

— مەن ئابدۇقادىرنىڭ پىكرىگە تامامەن قوشۇلىمەن، — رېشىت قولىنى كۆتۈردى، — ئۇنىڭغا ئېغىر چارە كۆرۈپ، ئەسكەرلەرگە ئىبرەت قىلايلى.

— ئەسكەرلەرنىڭ رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك تۈزۈم،

قانۇنلىرىغا سالغاندا، ئۇنى ئېتىش كېرەك! — دېدى ياغاق يۈز جۇڭ شۆلياڭ جىرتاق كۆزىنى چىمچىقلىتىپ، — ئەڭ يېنىك جازا بەرگەندىمۇ، گۇندىخانىغا سولاش لازىم.

باياتىن بېرى سۆزلىگەنلەرنىڭ قاتتىق تەلەپپۇزلىرىدىن، چارە كۆرۈش توغرىسىدىكى تەلەپلىرىدىن، ئۆگىسۆرۈن چىرايلىرىدىن، قوشراپتىن قايتىپ كېلىپ «ئۇھ» دېمەي تۇرۇپلا ئالدىراپ ـ تېنەپ كىرىشلىرىدىن ئۇلارنىڭ ئۆمەرنى دەرھال كۆزدىن يوقاتمىسا، كۆتىنىڭ ئېچىلىپ قالىدىغانلىقىدىن ئەنسىرەتۋاتقانلىقى چىقىپلا تۇراتتى. شۇڭا، خۇڭ يادۇڭ ئۆزىنى بېسىۋېلىپ ئۇلارنى گەپكە سالدى. چۈنكى، قۇربانىنىيازنىڭ قانداق ئۆلگەنلىكى ھەققىدىكى تەپسىلات ئۇنىڭغا بەكمۇ ئېنىق ئىدى.

— ئۆمەرنىڭ ئۇ قىز بىلەن بولغان ئىشى باسقۇنچىلىق خاراكتېرىنى ئالغانمۇ ياكى ئۆز ئىختىيارى بىلەن بولغانمۇ، بۇنى ئايرىماي بولمايدۇ.

خۇڭ يادۇڭنىڭ بۇ گېپى ھەممىسىنى سەل چۆچۈتۈپ قويدى بولغاي، ئۇلار دەرھاللا بىر ـ بىرىگە قاراشتى. لېكىن، لۇ كۇنجۇڭ مۇشۇنداق گەپنىڭ ئوتتۇرىغا چۈشۈشىنى ئالدىن مۆلچەرلىگەندەك، گېلىنى قىرىپ، كانىيىنى رۇسلىدى.

— دەسلەپتە زورلۇق تۇسىنى ئالغان باسقۇنچىلىق، — دېدى لۇ كۇنجۇڭ قىياق كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ، — ئەمما قىز داد ـ پەرياد كۆتۈرگەندىن كېيىن ئاقنىيازچىلار يېتىپ ـ يالۋۇرۇپ، «تويىڭىزنى قىلىپ شەھەرگە ئەكېتىمىز» دېگەندەك ياغلىما سۆزلەر بىلەن ئۇ قىزنى ئالدىغان.

— ئودلىنىيە كوماندىرلىرىدىن شيائېر، ئابدۇرۇسۇل. ۋاھىت، ئابلا قاتارلىق ئاقنىيازچىلار، — دۇ شىڭسەنمۇ سۆز قىستۇردى، — بۇ جىنايەتنى بىلىپ تۇرۇپ سۈكۈت قىلغان. بۇ ھەربىي ئىنتىزامنى كۆزگە ئىلمىغانلىق بولماي نېمە؟

— بۇ ئاقنىيازچىلارنىڭ، — دېدى لى چۈڭيىڭ ئالىقىنىغا

ئۇرۇپ، — ئاشكارا مىللەتچىلىك قىلغانلىقىدىن باشقا ئىش ئەمەس.

خۇڭ يادۇڭنىڭ ئاغزى ئوچۇقلا قالدى. ئۇلارنىڭ خۇددى بىر كانايدىن چىقىۋاتقان تۇتۇنۇدەك «ئىبغىر چارە كۆرۈش»، «قاتتىق جازالاش»، «سولاش»، «ئېتىش...» دېگەندەك سۆزلىرى، بولۇپمۇ لۇ كۇنجۇڭ، دۇ شىڭسەن، لى چۇڭيىڭلارنىڭ «ئاقنىيازچىلار...» دەپ قوللانغان ئاتالغۇسى خۇڭ يادۇڭنىڭ غەزىپىنى تاشتۇردى. بۇنداق ئايرىمىچىلىق، بۆلگۈنچىلىك ھەربىيلەر ئىچىدە يۈز بەرسە ۋە يوقىرى بالداقتا كۆتۈرۈلسە، ئاقىۋىتى ئىنتايىن خەتەرلىك بولىدۇ. ھەربىي ئۆزگىرىش، قوزغىلاڭ، ئىسيان دېگەنلەر مانا شۇنداق سەۋەبلەردىن پەيدا بولىدۇ. زورمۇزور تېڭىلغان بۇنداق سىياسىي ئاتالغۇ كوماندىر - جەڭچىلەردە خورلۇق ئېڭىنى پەيدا قىلىدۇ، خورلۇقتىن غۇرۇر تۇغۇلىدۇ، غۇرۇرنىڭ كۆزى قارىغۇ، ۋاقتى كەلسە دەريا - دېڭىز قان تۆكۈلۈۋاتقانلىقىنى كۆرمەيدۇ.

— مەن سىلەردىن بىر ئىشنى سوراي، — خۇڭ يادۇڭ ھەممىسىگە تەكشى قارىدى، — «ئاقنىيازچىلار» دېگەن بۇ قانداق گەپ؟ بۇ گەپ كىمنىڭ ئاغزىدىن چىقتى؟

خۇڭ يادۇڭنىڭ ئېگىز، قامەتلىك گەۋدىسى لىككىدە كۆتۈرۈلۈپ، قاپقارا قويۇق قاشلىرى قوشۇمىسىغا يىغىلدى. ئۇ ئولتۇرغانلارنى بىرىنچى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك ھەممىسىگە بىر - بىردىن قاراپ چىقتى. ئاخىرىدا ئۇ لۇ كۇنجۇڭغا يېقىن كېلىپ، ئۇنىڭ قارىمۇتۇق چىرايىغا، كىرپە چاچلىرىغا، دىقماقىراق گەۋدىسىگە، ھەتتا تىزلىرىغا قويۇۋالغان تۈكلۈك قوللىرىغىچە قاراپ چىقىپ بىردىنلا چېچىلدى:

— سەن بۇ گەپنى سالمىقىنى دەڭسەپ بېقىپ قىلدىڭمۇ ياكى باشقىلارنىڭ ئەدىپىنى بېرىش ئۈچۈنمۇ؟ — خۇڭ يادۇڭ ئۇنىڭغا تېخىمۇ بەك ئېگىلىشتى، — بۇ سىياسىي ئاتالغۇنىڭ بىر بومبا ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟! قارشى تەرەپ يوق بەتنامدىن

غەزەپكە كېلىپ، راستلا پارتلاپ چىقسا، خۇددى ئارىتاشتىن قاچقاندەك تىكىۋېتەرسەن! سېنىڭ شالتىقىڭنى بىز ئادالايمىزمۇ؟

— ئەمدى ئۇلار... ئۇلار... — لۇ كۇنجۇڭنىڭ پېشانىسىدىن تەر تەپچىدى، — قانداقلىكى ئىشتا... ھەمقان... ھەمقان بولۇۋېلىپ...

— ئالايلى، قايسى ئىشلاردا؟

— تاغلىق يىگىت دايىم ئۆلگەندە، تاغلىقلارنى كۆشكۆرتتى. يەنە...

— ھە، يەنچۇ؟! — خۇڭ يادۇڭ ۋارقىرىدى، — قۇربانلىقنى تۇغلىتىپ ئۆلتۈرگەندىچۇ؟!

لۇ كۇنجۇڭ چۆچۈگىنىدىن تىترەپ كەتتى. چۈنكى، ئۇ بۇ ئىشنى ھېچكىمنىڭ چىقارمايلا باستۇرۇۋەتتۇق دەپ بىلەتتى. ئەمدىلىكتە بۇ مەخپىيەتلىك خۇڭ يادۇڭنىڭ ئېغىزىدىن چىقىۋاتىدۇ. ئۇلتۇرغان باشقىلارنىڭمۇ چىرايلىرى تاتىرىپ، جىمىقىپ كېتىشتى.

— سەن بۇنى بىزنى بىلمەيدۇ دېمە! تاغلىق قىز گۇلنۇر نەق ئىشتاب بىناسىدا غوۋغا كۆتۈردى. ئۇ: «لۇ كۇنجۇڭنى ئېتىپ بەرمىسەڭلار، گەيشياڭدا سىپىلىغا ئۇسۇپ ئۆلۈپ بېرىمەن، ھەرقايسىڭنىڭ ياۋۇزلۇقۇڭنى پۈتۈن خەلققىئالەم بىلسۇن!» دېدى. ئۇقتۇڭمۇ؟ مەن ئۇنى ئالداپ - سىلاپ، يالغان ۋەدىلەرنى بېرىپ قايتۇردۇم. لېكىن، ئۇ سېنىڭ دوختۇرخانىدا ئىكەنلىكىڭنى نەدىن ئۇققان، بىرنەچچە تاغلىقنى باشلاپ سېنى ئۆلتۈرگىلى بېرىپتۇ. ھېلىمۇ ياخشى بىلگەندەك بىز بالىنىتسا ئەتراپىغا قاراۋۇل قويۇۋەتكەن! ...

لۇ كۇنجۇڭ ئولتۇرغان يېرىگە مىخلىنىپ قالدى. ئۇ تۇمشۇقساراي، چامسال، كاچۇڭ، ئارىتاشلاردىكى ئۇرۇشلاردا تاغلىقلارنىڭ نەقەدەر قارام، كۆچتۈڭگۈر، جاسارەتلىك ھەم غورۇرلۇق ئادەملەر ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ تېنى شۈركۈنۈپ كەتكەنىدى. لېكىن، ئاغزىدىن ئانا سۈتى پۇراپ تۇرغان ئۇن ئالتە -

ئـون يەتتـە يـاشلـىق بـىر قـىزنـىڭ بۇنچـىلـىـك قـىساسـخـور ئىكـەنلىكـىگە ئۇنـىڭ ئەقلـى يەتمـىـدى. شۇنداق، بـۇنـىڭغا لـۇ كـۇنجۇڭنـىڭ ئەقلى قانداق يـەتسۇن؟ چۇنـكـى، گۇلنـۇر ئـۆزى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن تۇپراقنىڭ، تاغۇ تاشلارنىڭ، تاشتـىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ ئاقىدىغان شوخ سۇلارنىڭ، تـەڭگە داۋا تاغ هـاۋاسىنـىڭ هەممە تەبـىئىتـىنى ئۆزىـگە يىغـقان قورام تاشـتەك مەزمۇت تـاغ قىزى ئىدى!

— خۇڭ پـولكـوۋنىـك، «ئـاقـنىـيـازچـىـلار» دېـگـەن گـەپ ئاساسىزلا چىققان گەپ ئەمـەس، — دېدى ئابدۇقـادىر قورققـان هالدا، — بىز قوشراپتىن شەهەرگە قايتىمىز دەۋاتقان كۈنلـەردە شيائىر، ئابدۇرۇسۇل، ۋاهىت، ئابلالار قورالـلـىرىنى يـالىڭاچـلاپ بىزگە تەڭلىدى، ئاندىن بىزمۇ قوراللىرىمىزنى چىقاردۇق، تـاس ـ تاماس قـالـدۇق ئېتـىـشىپ كـەتكىلى. هـېلـىمـۇ ياخشـى روتـا كوماندىرى جاڭ لياڭ ۋاقتىدا كىرىپ قالدى.

— بىر ـ بىرىڭلارغا قورال تەڭلەش دەرىجىسىگە يەتتىڭلار؟ — خۇڭ يادۇڭ ئاچچىق كۈلدى، — ئابدۇقادىر، نېمە ئۇچۇن قـورال تەڭلەشكىنىڭلارنى دېمىدىڭغۇ؟

— بۇ جېدەل ئاقنىـيازنىڭ ئۆلۈمى سەۋەبلىك بولـدى، — ئابدۇقادىر لۇ كۇنجۇڭنىڭ جىددىي ئىشارىسىگە دىققەت قىلمايلا دېمەيدىغان گەپنى دەپ سالدى.

— نېمە؟! ئـاقـنىـياز ئـۆلدى؟ بۇ... بـۇ... تـوۋا قىلـدىم... مۇمكىنـمۇ؟ زادى مۇمكـىنمۇ؟ ئـۇ... ئۇنى روتا كـوماندىرلـىقىغا ئۆستۈرىمىز دەۋاتساق؟ — خۇڭ يـادۇڭ شارتلا بۇرۇلـۇپ قاتتىـق ۋارقىرىدى، — ئۇ... ئۇ زادى قانداق ئۆلدى؟!...

رېشـىت ئالدىنقى قاراۋۇللارنـى تەكشۈرگـىلى ئاتـلـىنىـپ، تاشناتـانىڭ ئىچكىرىسىدىكـى قارا تاغ ئېـغىزىدا پـارتىزانلارغـا ئۇچراپ قالغانلىق ۋەقەسىنى سۆزلەپ بېرىپ، مىچچىدە يىغلىدى ھەم دەرهاللا قول ياغلىقىنى كۆزىگە تۇتۇپ يەسكە قارىۋالدى.

خۇڭ يـادۇڭ گۇل تەشتـەكلىرى قـويۇلغـان دېـرىزە تۇۋىـگـە

كېلىپ، ئۇ تەرەپتىكى كۆك رېشاتكىلىق مېۋىلىك باغقا قارىدى. ئۆرۈك، ئالما، شاپتۇل، ئەينۇلىلارنىڭ غورىلىرى چېچەك تاشلىغان بولۇپ، يوپۇرماقلار ئارىسىدا ياڭاقتەك، باش بارماقتەك، ئۈرۈقچىدەك بولۇپ يالتىراپ تۇراتتى. باغنىڭ قىر ـ چۆنەكلىرىدىكى ئېچىلىپ كەتكەن سېرىق سەبدە، گوۋزىبان، تاجىخوراز، بېدەمۇشكى، پىلپىل، كاناپگۈللەر ئەتراپىدا گۈلخۇمار ھاشاراتلار ئۇچۇپ يۈرەتتى. خوڭ يادۇڭ ماي ئېيىنىڭ بۇ گۈزەللىكىنى تاماشا قىلىۋاتقاندەك ئەمەس ئىدى. ئۇنىڭ ھېچنېمىنى كۆرمەيۋاتقان كۆزلىرى نەگىدۇر تىكىلىپ قالغان بولۇپ، قۇلاق تۈۋىدە ئاقنىياز بىلەن بولغان بىر قېتىملىق سۆھبەت قايتا تەكرارلانماقتا ئىدى:

— خوڭ پولكوۋنىك، رەھمەت سىزگە!

— نېمىگە رەھمەت دەيسەن؟

— ئۆمەرنى ئۆزىڭىز سوراق قىلىدىغان بوپسىز. ئۆمەر ئوقۇغان بالا بولغاچقا، كۆڭلى نازۇك...

— لۇ كۇنجۇڭنىڭ جازاسىنى كۆتۈرەلمەيدۇ دېمەكچىغۇسەن؟

— ئۆزىڭىز دانا ـ دە!

— مېنى تولا ئۇچۇرما.

— سىز ئۇچىسىڭىزمۇ قالتىس ئۇچىسىز ـ دە...

— پۈتلىرى ئۇزۇن تۇرنىدەك دېگىنە...

ئۇ چاغدا ئىككىسى تەڭلا كۈلۈشۈپ كەتكەنىدى. مانا بۇ ئاسمىگۈل ئۆلۈپ كەتكەندە، ئۇ ياقۇم كەنتىدىن ئەكەلگەن ئۆمەرنى باغلاقلىق پېتى خوڭ يادۇڭغا تاپشۇرۇپ بەرگەندە دېيىشكەن گەپلەر ئىدى. خوڭ يادۇڭ ئاقنىياز بىلەن پاراڭلىشىشقا ئامراق ئىدى. چۈنكى، ئاقنىياز ئەسكەر بولۇشتىن ئىلگىرى ئاقسۇدا بىر مەكتەپنىڭ ئىلمىي مۇدىرلىق خىزمىتىنى ئۆتەيتتى، شۇڭا ئۇنىڭ سۆزلىرى ئىلمىي، يەنە بىر تەرەپتىن يۇمۇرلۇق ئىدى. «سىز ئۇچىسىڭىزمۇ قالتىس ئۇچىسىز ـ دە» دېگەن چاقچاقمۇ خوڭ يادۇڭنىڭ ئېگىز، قامەتلىك گەۋدىسىگە

www.uyghurkitap.com

قارىتىلغان بولغاچقا، خوڭ يادوڭمۇ «پۈتلىرى ئۆزۈن تۆرىنىدەك دېگىنە» دەپ بۇ چاقچاقنى تەن ئالغانىدى. ئۇ بۈگۈن چۈشتىن كېيىن قوشراپتىن قايتقان بىر روتا ئەسكەرنى قارشى ئېلىش ئۈچۈن گازارما ئالدىغا چىققاندا، خېلى كۆپ كوماندىر ـ جەڭچىلەر بىلەن كۆرۈشكەن، لېكىن ئاقنىيازنى ئۇچرىتالمىغانىدى. ئۇ باشقىلاردىن سوراپ بولغۇچە، كانۋېيى يۈگۈرۈپ كېلىپ، ئۇنىڭغا قەشقەر كورپۇس ئىشتابىدىن تېلېفون كەلگەنلىكىنى ئۇقتۇردى... باغدىن كۆز ئۈزمەي قاراپ تۇرغان خوڭ يادوڭ پەس ئاۋازدا: «مىللىي ئەسكەرلەرنىڭ ماڭا سوغۇق نەزەردە قارىغىنى بىكار ئەمەس ئىكەن ـ دە؟» دەپ پىچىرلىدى. لېكىن، ئولتۇرغانلارنىڭ ھەممىسى بۇ نالىنى ئېنىق ئاڭلىدى. چۈنكى، ئىشخانىنى گۆرىستان جىمجىتلىقى ئۆز قوينىغا ئالغانىدى. خوڭ يادوڭ ئاستا قايرىلىپ، باش چۆكۈرۈپ ئولتۇرغانلارغا ئېغىر نەزەردە قارىدى:

ــ تاغلىق يىگىت دايىم، قۇربانىنىياز، ئاقنىيازلار ئۆلۈپ، تاغلىقلار ۋە مىللىي ئەسكەرلەرنىڭ ئىشەنچ، ئۈمىدىنى يەرگە ئۇردۇق. شۇنداق تۇرۇقلۇق يەنە ئۆمەرنىڭ تۇرمۇش مەسىلىسىنى تۇتۇۋېلىپ، ئارمىيە ئىچىدە بۆلگۈنچىلىك ۋە نىزا تۇغدۇرۇشتىكى مەقسىتىڭلار نېمە؟ ــ خوڭ يادوڭ قولىنى شىلتىپ قاتتىق ۋارقىرىدى، ــ لۇ كۇنجۇڭ، ئېيتقىنا قېنى! پولكوۋنىك جاۋ خەنچىڭ بىلەن ياڭ قوماندان ئالدىدا مەن ساڭا نېمە دېگەن؟

لۇ كۇنجۇڭ بېشىنى تېخىمۇ ئىچىگە تىققىنىچە كۆزلىرىنى ئېلىپ قېچىپ جىم ئولتۇرۇۋالدى. بىراق، خوڭ يادوڭ بايىقىدىنمۇ دەھشەتلىكرەك ۋارقىرىدى:

ــ گەپ قىلە! بولمىسا ھەممىڭنى ھەربىي سوتقا يوللاپ بېرىمەن.

ــ «مىللىي ئەسكەرلەر بىلەن خەنزۇ ئەسكەرلەر ئوتتۇرىسىدا بىرەر توقۇنۇش يۈز بەرسە، سېنى ئېتىپ تاشلايمەن»

دېگەندىڭىز.

— بۇغۇ ئېسىڭىزدە بار ئىكەن، شۇنداق تۇرۇقلۇق يەنە نېمە ئۈچۈن ئىش تېرىپلا يۈرىسەن؟ — ئاچچىق يۇتۇۋالغان خۇڭ يادۇڭ چارچاپ قالغاندەك قىلاتتى، — كەچ بولۇپ قالدى، سىلەرمۇ ياتاقلىرىڭلارنى تازىلاپ ئورۇنلىشىۋېلىڭلار. ئەتە مۇنچىغا چۈشۈپ، كىيىم ـ كېچەك، يوتقان ـ كۆرپىلىرىڭلارنى يۇيۇپ، بىر كۈن دەم ئېلىڭلار، ئاندىن ھەربىي مەشىققە چۈشۈپ كېتىسىلەر.

— خوپ!

ئىشخانىغا بوراندەك نەرە تارتىپ كىرگەن بۇ ئادەملەر خۇددى تۇماندەك لەيلىنىشىپ چىقىپ كېتىشتى. ئۇلار كارىدورغا چىققاندا، خۇڭ يادۇڭ ھەممىگە ئاڭلىتىپ تۇرۇپ:

— ئۆمەر بىلەن چاتىقىڭلار بولمىسۇن. ئۇنىڭ ئىشىنى مەن ياڭ قوماندان بىلەن مەسلىھەتلىشىمەن، — دەپ گەپنى ئۈزۈۋەتتى.

لۇ كۈنجۈڭنىڭ قانخورلۇقلىرىنى تولا ئويلاپ، كېچىچە تۈزۈك ئۇخلىيالمىغان خۇڭ يادۇڭ ئەتىسى ئورنىدىن بەكمۇ خامۇش تۇردى. ئۇ سوغۇق سۇدا يۇيۇنۇپ سەل سەگىگەندىن كېيىن بىر ئىستاكان سۈت بىلەن بىر دانە توڭلاپ قالغان ھورنانىنى يەپ ئىشخانىسىغا ماڭدى. خۇڭ يادۇڭ ئىشتاب بىناسىنىڭ ئالدىغا كېلىشىگە، ساقلاپ تۇرغان ئۆمەر ئۇنىڭغا ھەربىيچە سالام بەردى. شۇنداقتىمۇ، خۇڭ يادۇڭ ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى.

— مېنى ساقلاۋاتقانلىقىڭنى بىلىمەن، يۈر! — دېدى خۇڭ يادۇڭ بىنانىڭ پەلەمپىيىگە قەدەم قويۇپ، — ياتاقتا ئورۇنلىشىۋالغانسەن؟

— تۈنۈگۈن كېلىپلا ئورۇنلاشقان، لېكىن كەچتە سىزنى ئاۋارە قىلماي دېدىم.

— سەن ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن، ئاۋارە قىلىدىغانلار چىقىپ

تۇرىدىكەن.

ئۆمەر ئىشخانىغا كىرگەندە، تامدىكى گېنېراللىسمۇسلۇق فورمىسىنى كىيىپ، ئۇنۋان بەلگىلىرىنى تاقىغان جياڭ جيېشىنىڭ سۈرىتىگە، خىزمەت ئۈستىلىدىكى دۆلەت بايرىقى بىلەن گومىنداڭنىڭ پارتىيە بايرىقى مودېللىرىغا، بولۇپمۇ سۇرلۇك بۇقىنىڭ ئۇسۇشكە تەييارلانغان ھالەتتە تۇرغان قوڭۇر ھەيكىلىگە قاراپ، سەل قورۇنغاندەك بولدى. ئاڭغىچە خۇڭ يادۇڭ ھەربىي فورمىسىنى ئاسقۇغا ئېسىپ، چېكىلىرى ئازغىنە چارلاشقان قاپقارا چاچلىرىنى ئەينەككە قاراپ تارىۋېتىپ، ئۆمەرنىڭ قېشىغا كەلدى.

— ۋوي، تېخىچىلا ئۆرە تۇرۇۋېرەمسەن؟ قېنى ئولتۇر! — گىلەم سېلىنغان دىۋاندا ئىككىسى يانمۇ يان ئولتۇرۇشتى، — سەل قارىداپسەن، بويۇڭمۇ ئۆسۈپ قالغاندەك قىلىدۇ.

— خۇددى كۆرۈشمىگىلى ئون يىل بولغاندەك گەپ قىلىسىزغۇ؟

— بىر يېرىم يىلمۇ ئاز ۋاقىت ئەمەس جۇمۇ! مانا سەنمۇ بالىلىق بولۇش ئالدىدا تۇرۇۋېرەمسەنغۇ؟

— نېمە، سىز؟

— بولدى قىزارما. تۇنۇگۈن كەچ لۇ كۇنجۇڭ، دۇ شىڭسەن، لى چۇڭيىڭ، ۋاڭ جىڭگوي، ئابدۇقادىر، رېشىت، جۇڭ شۆلياڭلار يېنىمغا كىرىپتىكەن.

— ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئىزۋوت كوماندىرى ۋاڭ جىڭگويدىن باشقىسى مېنىڭ ياخشى گېپىمنى قىلمايدۇ، — دېدى ئۆمەر يەرگە باققىنىچە، — ھەرقاچان ئۈستۈمدىن دادلاپ كىرگەندۇ؟

— خىزمەت دوكلاتى قىلغىلى كىرىپتىكەن، لېكىن دادلىمايمۇ قالمىدى. بولمىسا سېنىڭ تاجىك قىزى سارا بىلەن بولغان ئىشلىرىڭنى مەن نەدىن بىلەي؟

بويۇنلىرىغىچە قىزىرىپ كەتكەن ئۆمەر ئىچ يانچۇقىدىن ئاغزى چاپلانغان بىر سېرىق كونۋېرتنى چىقىرىپ خۇڭ يادۇڭغا

سۆندى ھەم ئۇنى جاڭ لياڭنىڭ قوشراپتىن ئايرىلىدىغان چاغدا ئۆزىگە ئادەم يوق يەردە بەرگەنلىكىنى ئەسكەرتىپ قويدى.

— مەن ئۇنىڭغا سەن تۇغرۇلۇق سۆزلەپ بەرگەن، شۇڭا ساڭا ئىشەنگەن گەپ، — خۇڭ يادۇڭ كونۋېرتنى يىرتىپ خەتنى سوغۇرۇۋالدى، — مەن خەتنى ئوقۇپ بولغۇچە، سەن چاي ئىچىپ، ھاردۇقىڭنى چىقارغاچ تۇرغىن.

خۇڭ يادۇڭ چىنە ئىستاكانغا چاي سېلىپ، ئۈستىگە قايناق سۇ قۇيغاندىن كېيىن ئاغزىنى يېپىپ ئۆمەرنىڭ ئالدىغا قويدى - دە، خەتنى ئېچىپ ئوقۇشقا باشلىدى. ئۇنىڭ قاتمۇقات جىيەكلىك چوڭ كۆزلىرى خەت ئۈستىدە يۈگۈرگەنسېرى، چىرايى غەلىتە ئۆزگىرىپ، چىشلىرى غۇچۇرلاپ، زاڭاقلىرى لىپىلداپ، كۆزلىرىدىن ئوت يېنىۋاتاتتى. خەتنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن يەنە بىر قېتىم قايتىدىن كۆرۈپ چىقتى - دە، ئاندىن ئۈستەلگە پاققىدە تاشلاپ، بىرھازا پۇشۇلداپ ئولتۇرۇپ كەتتى. جاڭ لياڭ خېتىدە مۇنداق يازغانىدى:

«ھۆرمەتلىك خۇڭ تۇەنيۇ، يولىۇرۇقىڭىزغا ئاساسەن مەن قوشراپقا كەلگەن كۈنى ئەسكەرلەر ئوتتۇرىسىدا كەسكىن ئىختىلاپ تۇغۇلۇپ، ئۇلار قوراللىق ئېلىشىش دەرىجىسىگە يەتكەنىكەن. بۇ يەنىلا ئاقنىيازنىڭ ئۆلۈمى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغاچقا، مەن كىچىكچە ئۆمەر، ئابدۇرۇسۇل، شىيائېر، ۋاھىت قاتارلىق ئون نەچچە كوماندىر - جەڭچىنى بىر - بىردىن چاقىرىپ، ئاقنىيازنىڭ ئۆلۈش سەۋەبىنى ئېنىقلىدىم. بۇنىڭدا ئابدۇقادىرنىڭ ‹ئاقنىياز شايكا توپلاپ قاچماقچى، دېگەن چېقىمى ئاقنىيازنىڭ ئۆلۈمىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىپتۇ، يەنى ئۇ قەستلەپ ئۆلتۈرۈلگەن. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ئۇلار ۋاڭ خۇڭشىڭ دېگەن ئودلىنىيە كوماندىرىنى ئۆزىنى ئېتىۋالدى دەپ قورغان ئارقىسىغا ئاچىقىپ كۆمۈۋېتىپتۇ. تېخى تاشقورغان پارتىزانلىرىنىڭ ئايغاقچىسى دەپ، توختىبەگ قورۇسىدىن قېچىپ چىققان بىر ياش چوكاننى يول ئۈستىدىلا ئېتىپ

ئۆلتۇرۇپتۇ. يەنە بىر سىرلىق ئىشنى تەكشۈرەلمىدىم. ئەسكەرلەر قوشراپتىن قوزغىلىپ ماڭغاندا، توختىبەگنىڭ قورۇسىدىن بىر ئايال ۋارقىراپ چىققىنىچە چىقىلغا يامىشىپ، ئەللىك مېتىر ئېگىزلىكتىكى چوققىدىن ئۆزىنى تاشلاپ ئۆلۈۋالدى. بۇ ئايالنى يەرلىك تاغلىقلار ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغانىكەن...»

خۇڭ يادۇڭ ئورۇندۇقىغا مىخلىنىپ قالغاندەك جىمجىت ئولتۇراتتى. ئۇ نېمىلەرنىدۇر دەپ پىچىرلايتتى، بارماقلىرىنى پۇكۇپ سانايتتى. خۇددى بىرەر ساناقتىن ئادىشىپ كەتكەندەك، بارماقلىرىنى ئېچىپ يەنە پۈكەتتى. ئۇ ئۆمەرنى ئۇنتۇپ قالغاندەك بىرھازا ئۆز خىيالى، ئۆز ھەرىكىتى بىلەن بولۇپ كېتىپ، بىر چاغدىلا «ئالتە ئادەم...» دەپ غودۇڭشىپ قويدى. بولۇپمۇ ئۇ ۋاڭ خۇڭشىڭنىڭ نېمە سەۋەبتىن ئۆزىنى ئېتىۋالغان بولۇپ قالغانلىقىغا ھەيران بولاتتى. چۈنكى، ئۇ مەكتەپتە تۇرۇشلۇق قىسىمنىڭ ئەسكىرى بولۇپ، ئۇنى خۇڭ يادۇڭ ما يىنفۇنىڭ ئىلتىجاسى بىلەن قوبۇل قىلغانىدى.

— ئۆمەر، ۋاڭ خۇڭشىڭ نېمە ئۈچۈن ئۆزىنى ئېتىۋالدى؟ — سورىدى خۇڭ يادۇڭ ھەيران بولغان تەلەپپۇزدا، — ئۇ بىرەر خاتا سۆز - ھەرىكەتلەردە بولغانمىكەن؟

— ۋاڭ خۇڭشىڭ ئۆزىنى ئېتىۋالغان ئەمەس، — ئۆمەر ئىشەنچلىك ھالدا سۆزلىدى، — ئۇنى لۇ كۇنجۇڭ، دۇ شىڭسەن، لى چۈڭيىڭ ئۈچ ئادەم سوراق قىلغان. ۋاڭ خۇڭشىڭنىڭ تاڭ ئاتقۇچە ۋارقىرىغان، چىرقىرىغان ھەم «مېنىڭ ئارقا تىرىكىم يوق» دەپ يىلىنغان ئاۋازلىرىنى قاراۋۇللارلا ئەمەس، سەگەكرەك ياتقان ئەسكەرلەرمۇ ئاڭلىغان. ئەمما، ئەتىسى ئەتىگەندە سوراقخانىدىن ئۇنىڭ ئۆلۈكىنى ئاچىقتى. باغلاپ قويۇپ سوراق قىلىنىۋاتقان ئادەمدە قورال نېمە ئىش قىلسۇن؟

— توغرا دەيسەن، — خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆڭلىدىن ۋەھىمىلىك بىر خىيال كېزىپ ئۆتتى، — ئۇنى نېمە ئۈچۈن سوراق قىلغان؟

ئۆمەر لۇ كۇنجۇڭنىڭ «ئۈچ ۋىلايەت ئۇنسۇرلىرىنى تازىلاش»، «كوممۇنىست باندىتلىرىنىڭ تەشۋىقاتچىلىرىنى قېزىش» قاتارلىق ھەرىكەتلەرنى ئېلىپ بېرىپ، بىر قىسىم مىللىي ئەسكەرلەردىن، بولۇپمۇ كېيىن قوبۇل قىلىنغان خەنزۇ ئەسكەرلەردىن گۇمانلىنىپ، ئۇلارنى ئايرىم سوراق قىلغان، قاتتىق قىيىنغان، تاش گەمىلەرگە سولىغانلىقىدەك ئىشلىرىنى سۆزلەپ بەردى.

— ۋاڭ خۇڭشىڭنىڭ سەككىزىنچى ئارمىيە ۋە ئازاد رايونلاردىكى يەر ئىسلاھاتى توغرۇلۇق سۆزلەپ بەرگەنلىكىنى كىمدۇر بىرى پاش قىلىپ قويۇپتىكەن.

— كېيىن قوبۇل قىلىنغان خەنزۇ ئەسكەرلەر؟ — خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆزلىرى قىسىلىپ، قوشۇمىسى تۈرۈلۈپ، ئاستا پىچىرلىدى، — سەن تېخى مېنىڭ ئۆلۈمنى كولاۋېتىپسەن - دە؟ قېنى سەن بىلەن بىر تۇتۇشۇپ باقاي! ...

كېيىن كەلگەن خەنزۇ ئەسكەرلەرنى نېرى - بېرىسىنى سۈرۈشتۈرمەيلا قوبۇل قىلغانلىقى خۇڭ يادۇڭنىڭ بىلمەي تۇرۇپ ئۆتكۈزگەن سەۋەنلىكى ئىدى، ئەلۋەتتە. ئۇنىڭ ما يىنفۇ بىلەن بولغان چىگىش دوستلۇقى، ئۇلپەتچىلىكى، ھەربىي ھاياتىدا باغلانغان بۇرادەرلىك ھۆرمىتى يۈزىسىدىن، ئۇ تونۇشتۇرغان ئەسكەرلەرنى قوبۇل قىلغىنى راست. لېكىن، ئۇ چاغدا ئۇنىڭ ما يىنفۇنىڭ پېڭ دېخۇەي ئارمىيەسىگە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىدىن، كەلگەن ئەسكەرلەرنىڭ زادى كىم ئىكەنلىكىدىن خەۋىرى يوق ئىدى. لۇ كۇنجۇڭنىڭ نەق شۇلاردىن گۇمانلانغىنى ئەمەلىيەتتە خۇڭ يادۇڭدىن گۇمانلانغىنى بولماي نېمە؟

— جاڭ لياڭنىڭ خېتىدە ئابدۇقادىرنىڭ «ئاقنىياز شايكا توپلاپ قاچماقچى» دېگەن چېقىمى ئاقنىيازنىڭ ئۆلۈمىگە سەۋەب بولغان دەپ يېزىلىپتۇ، — دېدى خۇڭ يادۇڭ ئۆمەرگە، — بۇ توغرۇلۇق بىلگەنلىرىڭنى سۆزلەپ باققىن.

ئۆمەر بىر كۈنى ئاقنىياز قاراۋۇللارنى تەكشۈرۈپ كەلگەندە،

ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بولۇنغان سۆھبەتنى ئۆزىنى ئەيىبلىگەن ھالدا ئۆزگەرتىپ بايان قىلىپ بەردى.
— مەن ئاقنىيازغا سارانىڭ ھامىلدار بولۇپ قالغانلىقىنى، ئەمدى ئەسكەرلىكتىن قېچىپ ئۇنىڭ بىلەن توي قىلمىسام، قىزنىڭ نومۇستىن ئۆلۈۋالماقچى ئىكەنلىكىنى ئېيتقانىدىم، — دېدى ئۆمەر تەمكىن ھالدا، — لېكىن ئۇ: « تۇتۇلۇپ قالساڭ، لو كونجوڭ جادۇغا باسىدۇ ياكى ئېتىلىسەن، تۇتۇلۇپ قالمىغان ھالەتتىمۇ بىر ئۆمۈر دەككە ـ دۈككىدە ئۆتىسەن، ئۇنىڭدىن كۆرە قاچما» دەپ ماڭا نەسىھەت قىلدى. ئۇ يەنە «شەھەرگە كىرگەندىن كېيىن خوڭ پولكوۋنىكقا ئېيتىپ، ساڭا ئەسكەرلىكتىن چېكىنىش رەسمىيىتى ئۆتەشكە ياردەم قىلاي» دېگەچكە، مەن قاچمىدىم. لېكىن، ئاقنىيازنىڭ ئارقىسىدىن ئىز بېسىپ ماراپ كەلگەن ئابدۇقادىر خىزمەت كۆرسىتىش ئۈچۈن، لو كونجوڭغا ئۇ گەپلەرنى ئاستىن ـ ئۈستۈن قىلىپ يەتكۈزۈپتۇ.
— خەتتە توختىبەگ قورۇسىدىن قېچىپ چىققان بىر چوكاننىڭ يولدا ئېتىلغانلىقى، ئاندىن سىلەر شەھەرگە ئاتلىنىش ئالدىدا يەنە بىر چوكاننىڭ ئەللىك مېتىر ئېگىزلىكتىكى چېقىلدىن ئۆزىنى تاشلىغانلىقى يېزىلىپتۇ. ئۇلار زادى كىملەر؟
— ئۇلارنى توختىبەگ باشقا يۇرتلاردىن ئالداپ ئەكېلىپ، لو كونجوڭغا ھەدىيە قىلغان، — ئۆمەرنىڭ غەزىپى كەلگەنلىكى قىزىرىپ كەتكەنلىكىدىن بىلىنەتتى، — لو كونجوڭ ئۇلارغا توختىبەگنىڭ ئىچكىرىكى قورۇسىدىن ئايرىم ـ ئايرىم ھۇجرا تۇتۇپ بەرگەن، ئۇلارغا قاراشقا نۆۋەتچى قاراۋۇل قويغان.
— ئۇلار پاھىشە ئايالالار ئىكەن ـ دە؟
— نەدىكىنى؟ ! — ئۆمەر ۋارقىرىۋەتكىنىنى سەزمەي قالدى، — ئۇلار ئەسلىدە كەمبەغەل چارۋىچىلارنىڭ ئىپپەتلىك قىزلىرى ئىدى. لو كونجوڭ قورال، بېسىم، تىل ـ تاياق ئىشلىتىش ۋە ئاچ قويۇش ئۇسۇلى ئارقىلىق ئۇلارنى بۇلغىدى.

ئۇلارنىڭ بىرى بىلەن لۇ كۇنجۇڭنىڭ بۇرادەرلىرى ۋە كوماندىرلىرى كۆڭۈل ئاچتى، يەنە بىرىگە ئەسكەرلەر ھەر كۈنى كېچىسى نۆۋەتلىشىپ باسقۇنچىلىق قىلدى ۋە بۇنىڭ ئۇچۇن ئۇلار لۇ كۇنجۇڭغا ھەق تۆلەشتى.

يەتتە ئاي ئالدىدا توختىبەگ قورۇسىنىڭ ئالدىدا ئېتىلىپ كەتكەن بىرىنچى قىزنىڭ ئۆلۈش سەۋەبىنى سۆزلەۋېتىپ ئۆمەرنىڭ ئۆپكىسى ئۆرۈلدى بولغاي، پېشانىسىنى قاماللاپ بىردەم تۇرۇۋالدى. ئاندىن بىردىنلا قوللىرىنى يېيىپ، ئىككىنچى قىزنىڭ ئۆلۈمى توغرىسىدا چېچىلىپ سۆزلەپ كەتتى:

— ئۆزىڭىز ئويلاپ بېقىڭ، «بىز شەھەرگە قايتىمىز، ئەمدى كەتسەڭ بولىدۇ» دېسە، ئۇ قىز قايسى يۈزىنى كۆتۈرۈپ ئۆيىگە بارىدۇ؟ ئۇنىڭغا چېقىلدىن ئۆزىنى تاشلاشتىن باشقا يەنە قانداق چارە بولسۇن؟

خۇڭ يادۇڭ ئۆمەرنىڭ دېگەنلىرىگە قايىل بولماي تۇرالمىدى. ئەلۋەتتە، ھەرقانداق ئادەم ئۇچۇن تاياق قاتتىق، ئەت يۇمشاق. زۇلۇم، ئاچالسىزلىق بۇ قىزلارنى ئاشۇ كۈنى ئۆتكۈزۈشكە مەجبۇر قىلغان. ئەقىل جەھەتتىن يەنىلا ئۇلارغا خەيرخاھلىق قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. چۈنكى، ئادەملەر ھايات ـ مامات دوقمۇشىغا دۇچ كەلگەندە، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئۆلۈمنى تاللاپ، تارىخنىڭ مەڭگۈلۈك ھۆرمىتىگە ئىگە بولىدىغانلارمۇ چىقىدۇ، قۇللۇق زەنجىرىگە باغلىنىپ ئار ـ نومۇسنى يەرگە ئۇرۇپ، خورلۇقتا ۋە دەپسەندە قىلىنىشلارغا چىداپ، كۈنىنىڭ سېرىقىنى كۆرەي دەيدىغانلارمۇ چىقىدۇ. بۇ ئىككى ئاجىزە دەسلەپتە جاننىڭ تاتلىقلىقىغا چىدىماي خورلانغان، ئەمما ئاخىر يەنىلا ئۆزلىرىنى ئۆلۈم بىلەن پاكلىغان...

قانخور لۇ كۇنجۇڭ تەرىپىدىن بىر يېرىم يىل ئىچىدە قەبىھ ئۆلتۈرۈلگەن ئالتە ئادەمنىڭ ئارىسىدا ئاقنىيازلا ئوتتۇز يەتتە ـ ئوتتۇز سەككىز ياشلاردا بولۇپ، قالغانلىرى يىگىرمە نەچچە

ياشلىق نۆۋەر ياشلار ئىدى. لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئالدىدا ئۇلارنىڭ بىرەر چۈمۈلىدەكمۇ ئېتىبارى بولمىغان، بولۇپمۇ تاغلىق ئىككى قىزنىڭ ھايات قىسمىتى ئىنتايىن ئېچىنىشلىق بولدى. ئۇ قىزلار توغرۇلۇق مۇلاھىزە يۈرگۈزۈپ، خۇڭ يادۇڭنىڭ يۈرىكى ئېچىشتى، كۆڭلىدە ئۇلارغا خەيرخاھلىق قىلدى.

— خۇڭ پولكوۋنىك، مېنىڭ سىزگە يەنە بىر ئىلتىماسىم بار ئىدى، — دېدى ئۆمەر تۆت قاتلاقلىق ئىلتىماسنى خۇڭ يادۇڭغا سۇنۇپ، — مېنىڭ ئەسكەرلىكتىن چېكىنمەكچى بولغانلىقىم پەقەت بىر قىزنىڭ تەقدىرى ئۈچۈن بولۇۋاتىدۇ. بۇنى توغرا چۈشەنسىڭىز...

— ئەسكەرلىكتىن چېكىنمىش؟ — خۇڭ يادۇڭ ئىلتىماسنى ئاچتى، — پاھ، پاھ، خەنزۇچە خېتىڭ نېمانداق چىرايلىق سېنىڭ، خۇددى مارجان تىزغاندەك!

خۇڭ يادۇڭ ئىلتىماسقا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىقىپ، مېيىقىدا كۈلۈپ قويدى. ئەسكەرلەر رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك قائىدە - تۈزۈمدە: «ئەسكەرلەر ھەربىي مەجبۇرىيەت ئۆتەۋاتقاندا، قىز - چوكانلار بىلەن غەيرىي مۇناسىۋەتتە بولۇپ، ئاۋام ئالدىدا يامان تەسىر پەيدا قىلسا، قىلمىشىغا لايىق جازالىنىدۇ» دېيىلگەن. شۇڭا، تۈنۈگۈن لۇ كۇنجۇڭ ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە كىرگەنلەر بۇنى ئالاھىدە ساپاق قىلىپ تۇتۇۋالغانىدى.

— سارا ھامىلىدار بولۇپ قالغانىدىن كېيىن ئۇنىڭ ئاتا - ئانىسى ياكى تاغلىقلار غوۋغا كۆتۈرۈپ، جېدەل قىلىشتىمۇ؟ — دېدى خۇڭ يادۇڭ جىددىي ھالدا، — بۇ توغرۇلۇق يالغان ئېيتساڭ، مەن ساڭا ھەرگىز ئارا تۇرالمايمەن.

— بۇ ئىشنى ئەسكەرلەر تۇرماق تاغلىقلارمۇ بىلمەيدۇ، — ئۆمەر ئىزا تارتقىنىدىن يەرگە قاراپ سۆزلەۋاتاتتى، — بۇ پەقەت سارا ئىككىمىز ئوتتۇرىسىدىكىلا ئىش. لېكىن، مەن بۇنى ئاقنىيازغا دەپ بەرگەندە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ماراپ كەلگەن ئابدۇقادىر ئاڭلاپ قېلىپ، لۇ كۇنجۇڭغا ۋە باشقىلارغا دېگەن

ئوخشايدۇ.

— ئۇ قىز ھازىر نەدە؟

— قوشراپتا.

— بۇنىڭدىن كېيىن غوۋغا قىلىپ كېلەمدۇ، يوق؟ ھېلىقى گۇلنۇردەك دەيمەن.

— ئۇ غوۋغا قىلىشنى نومۇس دەپ بىلىدۇ. جىنىدىن كەچسە كېچىدۇكى، ھەرگىز جېدەل چىقارمايدۇ. بۇنىڭغا كېپىللىك قىلالايمەن.

— ئەمىسە، نېمە ئۈچۈن ئەسكەرلىكتىن چېكىنمەكچى بولۇپ قالدىڭ؟

— ئۇيغۇر، تاجىك، قىرغىز قىزلىرى توي قىلماي تۇرۇپ تۇغۇپ قويۇشتىن ئۆلۈمنى ئەۋزەل بىلىدۇ.

— ئەسكەرلىكتىن چېكىنسەڭ، قوشراپقا بېرىپ ئۇ قىزنى ئالامسەن؟

— ياق، ئۇ قىز بىرنەچچە كۈن ئىچىدە كېلىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن توي قىلىپ، بىرەر مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىق قىلاي دەيمەن.

— ئەسلىدە بىر - بىرىڭلارنى ياخشى كۆرىدىكەنسىلەر - دە؟

— شۇنداق، خۇڭ پولكوۋنىك.

— ئەسكەرلىكتىن چېكىنىدىغان گەپنى ھازىرچە قىلما ! — دېدى خۇڭ يادۇڭ سەل ئويلىنىۋېلىپ، — مەن سېنىڭ ئەھۋالىڭنى ياڭ قوماندانغا ئېيتىپ، ئىلاج بار ھەر ئىككىڭلار خۇش بولغۇدەك بىر ئامال تاپاي. شۇ چاغقىچە سەۋر قىل.

— رەھمەت، خۇڭ پولكوۋنىك ! — ئۆمەر ئىككى پۇتىنى جۈپلەپ دىققەتتە تۇرغاندىن كېيىن ھەربىيچە سالام بېرىپ چىقىپ كەتتى.

قوشراپتىن كەلگەن ئىككىنچى روتا ئەسكەرلىرى بىر كۈنلۈك دەم ئېلىشتىن كېيىن ھەربىي مەشىققە چۈشۈپ كەتتى.

ئۇلار سەھەر تۇرۇپ مىلتىق، ئوقدان، سۇدان، سوخار خالتىسى قاتارلىقلارنى ئېسىپ يۇگۇرگىنىچە يېڭىشەھەر سېپىلىنى بىر ئايلىنىپ، كونىشەھەر سېپىلى ئىچىدىكى گۇلباغ گازارمىسىغا قايتىپ كېلەتتى. ئەتىگەنلىك تاماقتىن كېيىن جەدۋەلدىكى مەشغۇلات بويىچە قارىغا ئېتىش، قوچاقلاشما جەڭ ھەرىكىتى، ئۆمىلەش، يۇمىلاش، قىلىچۋازلىق قاتارلىق ھەربىي مەشقلەرگە چۈشەتتى. ھەپتىدە ئىككى كۈن جاھانباغدا ئېلىپ بېرىلىدىغان ئات مەشقى ئىنتايىن ئېغىر بولۇپ، ئەسكەرلەر كەچتە ئالچاڭلاپ ماڭالمايلا قالاتتى. تېخى قىلىچ تۇتقان قولىنى بىر ـ ئىككى كۈنگىچە كۆتۈرەلمەيتتى.

ئەسكەرلەرگە ھەر پەسىلدە يازلىق، قىشلىق كىيىملەرنى خوپ كەلسۇن ـ كەلمىسۇن، قارىقويۇق تارقىتىدىغان بولغاچقا، بۇ كىيىملەر بەزىلىرىگە تار، كىچىك كېلىپ قالسا، بەزىلىرىگە چوڭ كېلىپ قېلىپ، ئۇلارنىڭ ئۇستىدە خۇددى قوزۇققا ئېسىپ قويغان لاتىدەك ساڭگىلاپ تۇراتتى. شۇڭا، ئەسكەرلەر كىيىملىرىنى ئۆزئارا تېگىشىپ كىيەتتى. ئەڭ ئازابلىق ئىش ياغاچ مىخلىق ئۆتۈكلەرنىڭ كىچىك كېلىپ قېلىشى ئىدى. ئۆتۈك كىچىك كېلىپ قالسا، سەھەردە يېڭىشەھەر سېپىلىنى يۇگۇرۇپ بىر ئايلىنىپ كەلگۇچە پۇتنىڭ ھەممە يېرىنى غاجاپ قىپقىزىل قىلىپ قوياتتى. يۇگۇرەلمەي ئارقىدا قالسا، ئۇنداقلارنى مەشقاۋۇللار ھېچ ئايىمايلا قامچا بىلەن ساۋايتتى. نەچچە يىلدىن كېيىن كەلگەن قاسقان شەپكىلەر 1947 ـ يىلىدىن كېيىن ئىسپانكىغا ئۆزگەردى. قىشلىق، يازلىق كىيىملەرنىڭ ھەممىسى كۆل رەڭلىك بولۇپ، پەقەت ئۆتۈكلا قاپقارا چىگرىدىن تىكىلگەندى.

بىر كۈنى جاھانباغدىكى ئات مەشقىدىن قايتقان ئەسكەرلەر ئاتلىرىنى تۆتتىن تىزىلدۇرۇپ گۇلباغدىكى گازارمىغا قايتىپ كەلدى. ئۆمەر ئات ئۇستىدە تۇرۇپلا يول چېتىدىكى قوچاق

يەتكۈسىز تېرەكلەر ئارىسىدا تۇرغان لېتىپ نۇجۇرنى كۆرۈپ قالدى. ئۆمەر قوشراپتىن قايتىپ كەلگەندىن بېرى ئۇنى بىرىنچى قېتىم كۆرۈۋاتقان بولسىمۇ يەنىلا تونۇدى. ئۇ ئورۇقمۇ، سېمىزمۇ ئەمەس، پاكار ياكى ئېگىز دېگىلى بولمايدىغان تۇرقىنى ساقلاپ قالغانىدى. ئۆمەر ئۇنىڭغا «ھېلى چىقىمەن» دېگەن ئىشارىنى قاش - كۆز، قوللىرىدا ئۇقتۇرغاندىن كېيىن گازارما ئىچىگە كىرىپ كەتتى. ئەسكەرلەر ئاتلىرىنى سېپىل ياقىلىتىپ سېلىنغان ئۇزۇندىن - ئۇزۇن ئاتخانىغا ئەكىرىپ، ئۆزلىرىگە بەلگىلەنگەن ئوقۇرلارغا باغلىدى. سارانىڭ كەلگەنلىكىنى كۆڭلى تۇيغان ئۆمەر ياتىقىغا كىرىپ يۈز - قوللىرىنى يۇيۇشقىمۇ ئۈلگۈرمەي، يۈگۈرۈپ دېگۈدەكلا تالاغا چىقتى. لېتىپ نۇجۇر ئۇنى كۆرۈپلا قولىنى كۆتۈرۈپ چاقىردى. ئۆمەر تېز - تېز مېڭىپ كېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى. ئۆمەر، يۈسۈپ، ئاسىمگۈللەر دارىلئېيتامغا كەلگەن يىللىرى ئوتتۇز بەش ياشلاردا بار لېتىپ نۇجۇر ھازىر قىرىقتىن ئېشىپ قالغان بولسىمۇ، ئانچە ئۆزگەرمىگەندەك قىلاتتى. ئۇنىڭ دائىم تەمكىن كۆرۈنىدىغان، سەل قارىغا مايىل بادام يۈزى، دۈپدۈگىلەك چوڭ كۆزلىرى ھېلىھەم كىشىگە ئېغىر نەزەردە تىكىلەتتى. ئۇ سىن - سىپاتى قاملاشقان، ئېغىر - بېسىق ئادەم ئىدى.

لېتىپ نۇجۇر گەپ قىلماي ماڭغىنى بىلەن، ئۇنىڭ چىرايىدىن سارانىڭ كەلگەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولاتتى. شۇڭا، ئۆمەرمۇ ئۇنىڭدىن گەپ سورىماي مېڭىۋەردى. پەقەت دارىلئېيتامنىڭ ئىچىگە كىرگەندىلا لېتىپ نۇجۇرنىڭ ئاغزى ئېچىلدى:

— ھەي چاققاپ كەتكەن ئەسكەر، سارانى كۆرگەندە ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال جۇمۇ! يەڭگەڭنىڭ ئالدىدا ئۇنى باغاشلاپ يۈرمىگىن يەنە...

— قويۇڭا! لېتىپ ئاكا، نەدىكى گەپنى قىلىدىكەنسىز.

ھەرقانچە بولۇپ كەتسەكمۇ، ھايانى ئۇنتۇپ قالساق بولماس؟

— بۇ گېپىڭ بولىدۇ. ئېمىلا دېگەنبىلەن دارىلئېتامىنىڭ ئىنىنى يېگەن ـ دە، سەن!

دارىلئېتامىنىڭ ئوقۇتقۇچىلىرى ۋە مەمۇرىي خادىملىرى ئوخشاشلا ئىچكىرى ـ تاشقىرى ئىككى ئېغىزلىق ئۆيلەردە ئولتۇراتتى. لېتىپ نۇجۇر ئۆمەرنى باشلاپ كىرگەندە، دالان ئۆينىڭ گىلەم ـ كۆرپە سېلىنغان ئېگىز سۇپىسىدا لېتىپ نۇجۇرنىڭ ئايالى ئاقنىساخان بىلەن سارا ھاردۇق ئېشى — سۇيۇقئاش ئىچىۋاتاتتى. ئىسمى ـ جىسمىغا ماس كەلگەن ئاپپاق، توقاچ يۈز، قاش ـ كىرپىكىنىڭ تايىنى يوق، لېكىن كۆزلىرى چوڭ، مېھرى ئىسسىق، ئوتتۇز بەش ـ ئوتتۇز ئالتە ياشلاردىكى ئاقنىساخان دەرھال پەگاغا چۈشۈپ ئۆمەر بىلەن سالاملاشتى. ئاندىن سارا ئۇنىڭغا ئېگىلىشىپ تەزىم بەجا كەلتۈردى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئۇزۇن، قويۇق قايرىلما كىرپىكلىرى بوتىلاقنىڭكىدەك خۇمارلىق كۆزلىرىنى قارا چۈمپەردىدەك ياپتى... ئۆمەر ئارانلا «تىنىچلىقمۇ؟» دېگەنىدى، قىزنىڭ تۇخۇمسىمان ناۋات رەڭ چىرايى دەرھال مىس تەلەڭگىدەك قىزاردى... ئۇنىڭ ئېقىپ چۈشكەندەك قاڭشارلىق بۇرنى، قاپقارا يالتىراپ تۇرغان ئەگمە قاشلىرى، ئالۇچىدەك رەڭ ئالغان ئېپىز لەۋلىرى، قاغىلىقنىڭ ئانىرىدەك قىزارغان يۈزى، قوشراپ ئاسمىنىدەك سۈزۈك چېقىر كۆزلىرى تاغ تۇرانىڭ ساپ ھاۋاسى، پاكىز سۇلىرىدىن قۇۋۋەت ئالغان بولغاچقا، ئىنتايىن ساغلام كۆرۈنەتتى.

ئۇلار چامغۇرنىڭ ھىدى پۇراپ تۇرغان سۇيۇقئاشتىن بىر چىنىدىن ئىچىپ بولغۇچە تەرلەپ كېتىشتى. ئۆمەر بالىلىقىدىن تارتىپ چامغۇر سالغان سۇيۇقئاش، ئۇماچ، يوبدانلارغا بەكمۇ ئامراق ئىدى. شۇڭا، ئۇ تۇزۇت قىلىپ ئولتۇرماي ئىككى چىنە ئىچىۋەتتى.

داستىخان يىغىشتۇرۇلۇپ دۇئا قىلىنغاندىن كېيىن، لېتىپ نۇجۇر «ئەمدى قانداق قىلماقچىسەن؟» دېگەندەك ئۆمەرگە قارىدى. ئۆمەر دارىلئېتامدا ئۇچ يىل ئوقۇش جەريانىدا لېتىپ نۇجۇر ئۇنىڭ بىر تۇغقان ئاكىسىدەك، يەنە سىرداش دوستىدەك بولۇپ قالغانىدى. شۇڭا، ئۆمەر ئۇنىڭغا ھەرقانداق گېپىنى قىلالايتتى. ئۆمەر ئەسكەرلىككە تۇتۇلغاندىن كېيىنمۇ ئۇ ئاسىمگۇلگە پات ـ پات رۇخسەت بېرىپ، ئۆمەر بىلەن كۆرۈشۈش پۇرسىتى يارىتىپ بەرگەنىدى. ئاسىمگۇلمۇ كۆڭۈلگە تالىق نازۇك ئوي ـ خىياللىرىنى لېتىپ نۇجۇرغا تارتىنماي ئېيتىپ، ئۇنىڭدىن پىكىر ـ مەسلىھەت ئالاتتى. ئەدناسى ھەر ئىككىلىسىنىڭ «لېتىپ ئاكام بولمىغان بولسا، قانداقمۇ قىلار ئىدۇق» دېيىشكەن چاغلىرىمۇ بولغانىدى. مانا ئەمدى ئۇ تاجىك قىزى سارا توغرۇلۇق باش قاتۇرۇپ تۇرۇپتۇ. شۇڭا، ئۆمەر ئۆزىنىڭ ئويلىغان پىلانىنى تارتىنماي ئوتتۇرىغا قويدى. لېتىپ نۇجۇر بىرھازا خىيالغا پېتىپ، ئاندىن بېشىنى چايقىدى.

— بۇ خەق ياشلارنى ھەدەپ ئەسكەرلىككە تۇتۇۋاتسا، سېنىڭ ئەسكەردىن چېكىنىشىڭگە ماقۇل دەرمۇ؟

— پولكوۋنىك خوڭ يادۇڭ قوماندانلىق ياڭ لىدېغا ئېيتىپ ئامالىنى قىلىپ بېرەي دېدى.

— ئىشەنچىڭ بارمۇ؟

— بار. خوڭ يادۇڭ كۆڭلى ياخشى ئادەم، مەن ئۇنىڭغا ئىشىنىمەن.

— ئەگەر چېكىنىشكە رۇخسەت قىلسا، ئوقۇتقۇچىلىق قىلماقچىمۇسەن؟

— شۇنداق.

— ئەمىسە، مەن ئۇيغۇر ئۇيۇشمىسىنىڭ رەئىسى ئابدۇكېرىم نىيازغا ئېيتاي، سېنى ئۆزۈڭ ئوقۇغان مەكتىپىڭ — دارىلئېتامغا ئېلىپ قالايلى.

— ئۆنداقتا تېخىمۇ ياخشى بولاتتى، — ئۆمەر ساراغا قاراپ كۈلۈپ قويدى، — مەن ئەتە كەچتە ئات مەشقىدىن قايتىپ كېلىپ، خۇڭ يادۇڭ پولكوۋنىكقا يولۇقاي.

— توي ئىشىڭنى سەن دارىلئېتامغا كېلىپ بولغاندىن كېيىن ئويلىشايلى.

— رەھمەت، لېتىپ ئاكا.

ئۆمەر ئەتىسى ئەتىگەن ئېتىنى توقۇپ ئات مەشقىگە مېڭىشقا تەييارلىنىۋاتقاندا، شيائېر كېلىپ ئۇنىڭغا: «خۇڭ تۇەنپۇ سىزنى چاقىرىۋاتىدۇ» دەپ ئۇقتۇردى. ئۆمەرنىڭ يۈرىكى بىردىنلا دۈپۈلدەپ ئەنسىز سېلىپ كەتتى. خۇڭ يادۇڭنىڭ بۇ قېتىم قىلىدىغان بىر ئېغىز گېپى ئۆمەر بىلەن سارانىڭ تەقدىرىنى ئۇيان يا بۇيان قىلىۋېتەتتى. «سارانى دەرھال كەتكۈزۈۋەت، سەن دېگەن ئەسكەر» دېيىشىمۇ مۇمكىن. ئۇنداقتا بۇ تاغلىق قىزغا ئۆلۈمدىن ئۆزگە يول يوق! تېخى «ئەسكەرلىك قانۇن ـ نىزاملىرىغا خىلاپلىق قىلدىڭ» دەپ ئېيتمىشى، ئەڭ بولمىغاندا ھەربىي سوتتا كېسىم كېسىشىمۇ مۇمكىن. قىسقىسى، بۇ ئىككى ياشنىڭ تەقدىرىنىڭ قانداق بولۇشى ئاشۇ پولكوۋنىكنىڭ ساخاۋىتىگە باغلىق ئىدى.

ئۆمەر ئىشىكنى چېكىپ ئىشخانىغا كىرگەندە، خۇڭ يادۇڭ كىم بىلەندۇر تېلېفوندا سۆزلىشىۋاتاتتى. ئۇ ئۆمەرگە لەپپىدە قاراپ، «ئولتۇر !» دېگەندەك دىۋانىنى ئىشارەت قىلدى. سۆزلىشىش بىرنەچچە مىنۇت داۋام قىلدى. خۇڭ يادۇڭ تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قويۇپ، ئۆمەرنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئۇ تىزلىرىغا قويۇۋالغان قوللىرىنىڭ بارماقلىرىنى ئويناتقاچ بىرھازا ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، ئۆمەرنىڭ كۆزىنىڭ ئىچىگە قادىلىپ قارىدى.

— ھە، ھېلىقى ئامرىقىڭ قاچان كېلىدۇ؟ — خۇڭ يادۇڭ تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك قوپاللا سورىدى، — ھە، نېمىگە

چەكچىيسەن، خۇددى ئۇ قىزنىڭنى مەن تارتىۋالىدىغاندەك؟

— ياقەي، ئەمدى شۇ... — ئۆمەر خوڭ يادۇڭنىڭ چاقچاق قىلىۋاتقانلىقى ۋە سەممىيلىك چىقىپ تۇرغان چىرايىدىن بىردىنلا غەيرەتلەندى، — ئۇ ئاللىقاچان كېلىپ بولغان.

— ھازىر نەدە ئۇ؟

— دارىلئىپتامدا.

— ئۇنداقتا قارا، ئەسكەرلىكتىن چېكىنىشىڭگە رۇخسەت يوق، — خوڭ يادۇڭ ئالىقىنىنى قىلىچتەك شىلتىدى، — توييۇڭنى گارنىزوندا قىلىپ بېرىمىز، ئوت چىقىرىۋېتىمىز. ئۇقتوڭمۇ؟

— نېمە؟ مەن... مەن... ئەسكەر تۇرسام؟ بۇنداق پۇرسەت كوماندىرلارغا مەنسۇپ ئەمەسمۇ؟

— مەن ياڭ قوماندان بىلەن سۆزلەشتىم، سېنى ماختاپ راسا ئۇچۇردۇم، شۇڭا ساڭا پەۋقۇلئاددە ئېتىبار قىلىندى، — خوڭ يادۇڭ ئۆمەرنىڭ مۇرىسىگە پاققىدە ئۇردى، — مەن بۈگۈنلا ساڭا بىر ھۇجرا تەييارلاپ بېرىشنى بۇيرۇيمەن.

— قەيەردىن؟

— ئاشۇ كوماندىرلار ئولتۇرىدىغان ئۆيلەردىنچۇ.

ئۇزۇنغا سوزۇلغان ئاتخانىنىڭ بىرىنچى قەۋىتى ئېغىل بولۇپ، ئىككىنچى قەۋەتتىكى لاپاسقا ئۇ چېتىنى كۆرگىلى بولمايدىغان دەرىجىدە قورۇق پىچان بېسىۋېتىلگەنىدى. مانا ئاشۇ ئاتخانىنىڭ ئارقىسىدىكى سېپىلغا چاپلاپ سېلىنغان بىر قەۋەتلىك ئۇزۇن ئىككى بىناغا كوماندىرلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ئورۇنلاشقان بولۇپ، ئىككى بىنانىڭ ئوتتۇرىسىدا تار، ئۇزۇن كوچا ھاسىل بولغانىدى. كۆپىنچە كوماندىرلارنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ئىچكىرى ئۆلكىلەردە ياكى ئۇرۇمچى، قەشقەر دېگەندەك چوڭ شەھەرلەردە ئىدى. بۇ بىر ئېغىزلىق ئۆيلەر پەقەت ئۆلارنى تۇرمۇشتا خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن

بىرىلگەچكە، كىمنىڭ كىچىك خوتۇنى ياكى چوڭ خوتۇنى كەلدى، ھەتتاكى ئاشنىسى يوقلاپ كېلىپ قالسىمۇ، ئائىلە تاۋابىئاتى دېگەن نام بىلەن ئاشۇ ئۆيلەردە كۈتۈلەتتى.

— ئەسكەرلەرگە باغاق يېزىش كەتمەيدۇ. ئۇقتۇڭمۇ؟ — دېدى خوڭ يادۇڭ، — ئۇلارغا ئەتىگەنلىك تاماقتا ئۇقتۇرۇۋەتسەكلا بولىدى. ئەمدى توي قىلىشتا دىنىي رەسمىيەتلىرىڭ بولسا، بىر كۈن بۇرۇن تۇغقانلارنىڭ ئۆيلىرىدە بىجىرىۋالساڭ بولىدۇ. سەنچە قەيەردە قىلارسەن؟

— دارىلئېتامدا.

— ھەببەللى، ياردەم قىلالىغۇدەك تۇغقانلىرىڭ بارمۇ؟

— بار، يېزىغا چىقىپ ئۇرۇق - تۇغقان، تونۇشلىرىمدىن پۇل، يەنە سويىدىغان مال ئەكېلىمەن.

— ئەمىسە، ئەكەلگەن نەرسىلىرىڭنى ئۇدۇل دارىلئېتامغا ئاپىرىپ، دىنىي توي رەسمىيىتىنى شۇ يەردە بېجىرگىن.

— گازارمىغىمۇ بىرنەچچە قوي - ئۆچكە ئەكېلىپ بەرسەم بولارمۇ ياكى توپاق ئەكېلەيمۇ؟

— نەدىكى پۇلغا ئەكېلىسەن؟

— يېزىدا دادام ماڭا مىراس قالدۇرغان قورۇ - جاي ھەم تېرىلغۇ يېرىم بار، بىرەرىنى سېتىپ پۇلغا ئايلاندۇرسام توي خىراجىتىگە يېتىدۇ.

— كۆڭلۈڭ پەقەت ئۇنىمىسا ئىختىيارىڭ، — خوڭ يادۇڭ باش لىڭشىتتى، — بىرنەچچە قوي ئەكېلىپ بەر. ئەسكەرلەرگە ئادەتتە بېرىلىدىغان كەچلىك تاماقنى كاتتىراق قىلىمىز، ئۇنىڭدىن باشقا، ھەربىر ئۇستەلگە تۆت - بەش خىل قورۇما تەييارلاپ بەرسەكلا بولىدى. ئۇلار ئۇچۇن ئەڭ ئېسىل نېمەت — ھاراق. ئۇنى ئامباردىن چىقىم قىلىمىز.

— رەھمەت سىزگە، خوڭ پولكوۋنىك!

— بۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىش كەتمەيدۇ، — دېدى خوڭ يادۇڭ

چوڭقۇر تىنغان ھالدا، ــ مۇشۇ باھانىدە ئەسكەرلەر قېنىپ بىر ئوينىۋالسا، كۆڭلى يايرىسا، مەنمۇ بىرئاز يېنىكلەپ قالىمەن.

ئۆمەر بىلەن سارانىڭ ئۆمۈرلۈك ئىشى ئىككى ئادەمنىڭ بىردەملىك سۆھبىتى بىلەن ئەنە شۇنداق بېكىتىلدى. ھەرھالدا تاجىك قىزى سارا بىلەن ئۇيغۇر يىگىتى ئۆمەرنىڭ بېشىغا سايە تاشلىغان ئەجەل تۇمانلىرىنى ئۇچۇرۇپ كېتىدىغان تاڭ شامىلىدەك بىر توي بولىدىغان بولدى. ئۇلارغا شۇنچە ئاسايىشلىقنى بەرگەن تەڭرىم بۇ ساۋابلىق ئىشنىڭ ئاخىرىنىمۇ خەيرلىك قىلار!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئون ئىككىنچى باب

پولكوۋنىكنىڭ غەزىپى

— زادى ئۆلتۈرۈشكە بولمايدۇ !... مەن قارشى تۇرىمەن !...

ئۈستەلگە قاتتىق ئۇرۇلغان ئالىقاندىن يانغان دەھشەتلىك ئاۋاز دېرىزە كۆزنەكلىرىنى دىرىلدىتىپ، قوماندان ئىشخانىسىنىڭ تاملىرىنى تەۋرىتىۋەتكەندەك بولدى. چىرايى تامدەك تاتارغان قوماندان ياڭ لىدې ئۈستەلنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى ھوقۇق ئورۇندۇقىدا مىخلىنىپ قالغاندەك ئولتۇراتتى. ئۈستەلنىڭ بۇ تەرىپىدە بولسا غەزەپتىن قىزىرىپ كەتكەن خۇڭ يادۇڭ ئۇزۇن قوللىرىدا ئۈستەلگە تايىنىپ، سەل ئېگىلگەن ھالدا قوماندانغا خەنجەردەك قادىلىپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ مۇشۇنداق تىركىشىپ، بەزىدە پەسىيىپ، بەزىدە كۈچىنىپ ۋارقىرىشىۋاتقىنىغا قىرىق مىنۇتتەك بولغانىدى. ئورۇقلۇقىدىن بۇرۇن قىرلىرى پىچاقتەك، ئوقرەك سۆڭەكلىرى شۇمەكتەك پۈلتىيىپ چىققان ئېگىز، ئات يۈزلۈك، ئايپاڭ باش، چار قىرقىم بۇرۇتلۇق قوماندان ياڭ لىدېمۇ قوللىرىنى ھاۋادا شىلتىپ قاتتىق ۋارقىرىدى:

— بۇ دېگەن ھەربىي تۈزۈم، ئۆلتۈرمەي بولمايدۇ !...

قوشراپتىن قايتىپ كەلگەن ئىككى ئايدىن بېرى لۇ كۇنجۇڭ روتىسىدىن يىگىرمە يەتتە ئەسكەر، خۇڭ يادۇڭ پولكىغا تەۋە بىرنەچچە روتىدىن ئوتتۇز تۆت ئەسكەر جەمئىي ئاتمىش بىر ئادەم قاچقان بولۇپ، ئۆز ۋاقتىدا تۇتۇپ كېلىنگەن ئوتتۇز

توققۇز ئەسكەر ھازىرغىچە گارنىزون سولاقخانىسىدا قاماقلىق ئىدى. خۇڭ يادۇڭ بىلەن پۈت ئېتىشىپ قالغان لۇ كۇنجۇڭ ھەربىي قائىدە ـ نىزام، قانۇنلارنى دەستەك قىلىپ، ئۇلارنى جادۇغا بېسىش توغرۇلۇق خۇڭ يادۇڭغا بېسىم ئىشلەتمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ بۇ ياۋۇز نىيىتىنى ياڭ قوماندانمۇ قارىغۇلارچە قوللاۋاتاتتى. خۇڭ يادۇڭ لۇ كۇنجۇڭنىڭ بۇ قانخورلۇقىنى قەتئىي توسقانسېرى ئۇ قوماندان ياڭ لىدېنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇپ، «شەرەپلىك، ئۇلۇغ، دەخلىسىز» ھەربىي قانۇننى يېنىش ـ يېنىشلاپ تەكرارلاپ، ئۇنى دۆلەت ۋە پىرقىنىڭ، جياڭ ۋېيىۋەنجاڭنىڭ ئەڭ پاك، سادىق، مۇرەسسەسىز ئۇلۇغ قوماندانى بولۇشقا دەۋەت قىلاتتى. ئۇنىڭ بۇنچىلىك چىڭقىلىپ كۈچەپ كېتىشى ئەمەلىيەتتە ھەربىي تۈزۈم ئۈچۈن بولماي، بەلكى قوشراپتا ئۆلگەن ئالتە ئادەم ھەققىدە لىللا سۆزلىگەن خۇڭ يادۇڭدىن ئۆچ ئېلىش ئۈچۈن ئىدى. يەنە بىر تەرەپتىن، خۇڭ يادۇڭ پولكىدىكى بەش روتا، يىگىرمە بەش ئىنزۋوت، يەتمىش بەش ئودلىنىيە كوماندىرىنىڭ يۈزدە ئاتمىش پىرسەنتىنىڭ كېيىن قوبۇل قىلىنغان خەنزۇ ئەسكەرلەر ئىكەنلىكى لۇ كۇنجۇڭنى قاتتىق گۇمانغا سېلىۋاتاتتى؛ بولۇپمۇ ئۇ قوشراپقا نۆۋەت ئالمىشىپ بارغان جاڭ لياڭنى كوممۇنىست باندىتلىرىنىڭ ئادىمى دەپ پەرەز قىلاتتى، بىراق بۇ ھەقتە پاكىت ـ ئىسپاتى يوق ئىدى. ئۇ بۇ قېتىم ئوتتۇز توققۇز ئادەمنى جادۇغا بېسىش ئارقىلىق خۇڭ يادۇڭنى يالىڭاچ پېتى سۇغا سەكرەتمەكچى بولدى. شۇڭا، لۇ كۇنجۇڭ ياڭ لىدېنىڭ كۆتىگە ئوت قويغانسېرى، ئۇمۇ خۇڭ يادۇڭغا ئولغۇماچ سېلىپ، ھە دەپ بۇيرۇق چۈشۈرۈپ ئۇنى قىستىماقتا ئىدى. مانا بۈگۈن خۇڭ يادۇڭ ئۈچىنچى قېتىم قوماندىلىق ئىشتابىدا ياڭ لىدې بىلەن تۇتۇشۇپ قالدى.

— خۇڭ بۇرادەر، ئەسكىرىي قانۇندا يېزىلغانىكەن، ئىجرا قىلماي بولمايدۇ، — دېدى ياڭ لىدې سەل پەسكويغا چۈشۈپ، —

قانۇننى خالىغانچە ئۆزگەرتسەك، كېيىنكىلەرنى قانداق باشقۇرغىلى بولىدۇ؟

— توغرا، ئەسكىرىي قانۇندا يېزىلغانىنىڭ ھەممىسىنى ئىجرا قىلغىلى بولسا، مېنىڭ ئۇششۇقچە پىكرىم يوق، — خۇڭ يادۇڭ بوشايدىغاندەك ئەمەس ئىدى، — ئۇنداقتا ئەسكىرىي قانۇندا يېزىلغان ئەسكەرلەرگە ھەر ئايدا بېرىلىدىغان تۇرمۇش پۇلى نېمە ئۈچۈن تارقىتىلمايدۇ؟

— ئۇ باشقا گەپ، بۇرادەر.

— ياق، باشقا گەپ ئەمەس، — خۇڭ يادۇڭ قوماندانىنىڭ گېپىنىڭ بېلىگە تەپتى، — بۇ ئىككى ئىش ئىنتايىن زىچ مۇناسىۋەتلىك. سىلەر ئۆلتۈرمەكچى بولىۋاتقان ئوتتۇز توققۇز ئادەمنىڭ ئون تۆتى گەنسۇلۇق خەنزۇ ۋە خۇيزۇلار، قالغىنى شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن ئۇيغۇر، خەنزۇ، خۇيزۇ ۋە باشقا ئاز سانلىق مىللەتلەردىن بولغان ئەسكەرلەر.

— بۇنى دېمىسەڭمۇ بىلىمەن، ئۇنىڭ قاچقۇنلۇق بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى بار؟

— ئۇلار ھەر ئۈچ - تۆت ئايدا بىر قېتىم ئائىلىسىگە بىر نەچچە گۇەنجىڭ تىيىن يېزىپ ياكى ئاق تەڭگە ئەۋەتەتتى، — دېدى خۇڭ يادۇڭ ئۇستەلگە ئۇرۇپ قويۇپ، — شۇنى ئەۋەتەلمىگەچكە بەزىلىرىنىڭ بالىسى ئاچارچىلىقتىن ئۆلگەن، بەزىلەرنىڭ قېرى ئاتا - ئانىسى ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان، خوتۇنلىرى باشقا ئەرلەر بىلەن ياقا يۇرتلارغا چىقىپ كەتكەن. مۇشۇنداق تۇرسا، ئۇلار قاچماي قانداق قىلىدۇ؟

— جۇڭگونى خەلقئارادا ھەرنېمە دېگىنى بىلەن، ئادەمگە باي، كىشىلىرى كۆيۈمچان، — ياڭ لىدې تاقىر بېشىنى سىلاپ قويۇپ، سەپسەتە ساتماقتا ئىدى، — گومىنداڭ ھۆكۈمىتى ئىچكى - تاشقى جەھەتتىن ئېغىر ئەھۋالغا دۇچ كەلگەن پەيتتە قايسىبىر ئىشقا يېتىشىپ بولالايدۇ. ئەمدى زە ئۇلارنى ئۆلدى، كەتتى دەپ ھەربىي قانۇننى بۇزىمىزمۇ؟

— ئۇنداقتا ئاۋۋال ئۇلارنى قىچىشقا مەجبۇرلىغان خىيانەتچى ھەربىي ئەمەلدارلارنى جادۇغا باسايلى، ئاندىن ئۇ ئوتتۇز توققۇز ئادەمنىڭ بېشىنى جادۇغا ئۆزۈم توغرىلاپ تۇتۇپ بېرەي... چۈنكى ھەربىي قانۇندا «ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتلىرىغا خىيانەت قىلغۇچىلارغا قاتتىق جازا بېرىلىدۇ» دېگەن بىر ماددىنىڭ بارلىقىنى بىلىدىغانسەن؟
— ھەربىي تەمىناتقا خىيانەت قىلغانلارنى بىر تەرەپ قىلىش شۇنچە ئاسانمۇ؟! — ۋارقىرىدى ياڭ لىدې، — بۇ خۇددى ئادەمنىڭ سايىسىنى تۇتقىلى بولمايدىغاندەكلا بىر ئىش - دە!
— ئەمىسە، ئۇلارنى تۇتقىلى بولمايدىكەن دەپ، ئاشۇ مىڭلارچە ئادەمنىڭ ئۆلۈپ كېتىشىگە قاراپ تۇرامدۇق؟ ئەسكەرلەر چاپىنىشقا ئاسان لوق گۆشمىكەن؟
— قانۇنغا تۈزىتىش كىرگۈزۈش بىزنىڭ ئىشىمىز ئەمەس!
— ئەسكەرلەرنىڭ قىچىشىشىغا سەۋەب بولغان ئاشۇ خىيانەتچىلەر ئاۋۋال جازالىنىشى كېرەك. شۇلارنىڭ ئەدىپىنى بەرمەي تۇرۇپ، قاچقان ئەسكەرلەرنى ئۆلتۈرۈش جاللاتلىق بولىدۇ! مېنىڭ گېپىم توگىدى. ئەمدى قانداق قىلىسىڭىز ئۆزىڭىزنىڭ ئىشى، ئەمما ئالدىراپ يېنىكلىك قىلىپ قويماڭ. ئۇنداق بولمايدىكەن، تەمىناتسىز ئائىلىسىنى ئويلاپ سارالڭ بولاي دېگەن ئەسكەرلەرنىڭ قولىدىن ھەر بالا كېلىدۇ، چۈنكى ئۇلارنىڭ قولىدا قورال بار، ئاقىۋىتىنى يىغىشتۇرالماي قالىسىز...
خۇڭ يادۇڭ ئارقىسىغا قارىماي چىقىپ كەتتى. ئۇ بىر كۈن كەچكىچە گېلىدىن بىرنېمە ئۆتمەي، خاموش يۈردى. قولىغا گېزىت ئېلىپ باقتى، ئوقۇغۇسى كەلمەي تاشلاپ قويدى؛ ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى گۈللۈككە كىرىپ ياۋا ئوت - چۆپلەرنى يۇلۇپ باقتى، بارمىقىنى بىرنەرسە تىلىۋېتىپ قاناپ كەتتى. قىسقىسى، قولى ئىشقا بارمىدى. كەچتە ئايالى خۇڭ خانىم تەييارلىغان بىرنەچچە خىل قورۇما، توخۇم شورپىسى، ھورنان، سىچۇەن لازا قىيامى بىلەن قورسىقىنى پومىلىدى. خۇڭ خانىم زىلۋا بوي، بېلى بىر

سىقىم، دولقۇن ـ دولقۇن چاچلىرى مۈرىسىگە چۈشۈپ تۇرىدىغان ئايال ئىدى. ئۇنىڭ ئاق تەنگىدەك يۇمىلاق يۈزى دائىم پارقىراپ تۇرغاچقا، رەڭگى ـ رۇخسارى پاكىز كۆرۈنەتتى. خۇڭ خانىم يەكەننىڭ جىگدىچى قۇشىدەك كىچىك، نىمجان كۆرۈنگىنى بىلەن، ئەمما لىغىرلاپ تۇرغان ساغرىسى بىلەن كۆكسى ئۇنىڭغا باشقىچىلا ئىسكەت ئاتا قىلغانىدى. ئۇ خۇڭ يادۇڭ بىلەن ھەمراھ بولۇشقان يىگىرمە يىلدىن بېرى ئېرىنىڭ مىجەز ـ پېئىلىنى تارازىدا تارتىپ، ئۇنىڭ نەچچە سەر، قانچە مىسقال كېلىدىغانلىقىنى بىلىپ بولغانىدى. شۇڭا، بۈگۈن ئېرىنىڭ كەيپىنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى بىلگەچكە، بىر ـ ئىككى خىل قورۇمىنى ئارتۇق قورۇپ، چىلىغان سامساق، تەرخەمەكلەرنىمۇ توغراپ، بىر تەخسىدە بىللە ئەكېلىپ قويدى. ئۇ ئېرىگە بىرپەس ھەمراھ بولۇپ، بىر رومكا ھاراقنى ئىككى ـ ئۈچكە بۆلۈپ ئىچكەندىن كېيىن، ئاستا ھۇجرىسىغا كىرىپ كەتتى. چۈنكى، ئۇ ئېرىنىڭ تەنھا خىيال سۈرۈشىگە كاشىلا بولۇشنى ياقتۇرمايتتى.

قەدىمىي يۇرت ـــ غېرىبانە يەكەننىڭ سۈرتۈلگەن چىنىدەك پاكىز، كۆپكۆك ئاسمىنىدا تېخى تولۇشقا ئۈلگۈرمىگەن يېرىم توقاچتەك ئاي ئاستا ـ ئاستا ئۈزۈپ، بىردەم شايىدەك سۈزۈك بۇلۇتلار ئارىسىغا يوشۇرۇنسا، بىردەم رومىلىنى قايرىغان پەرىزاتتەك كۆرۈنۈپ، زېمىنغا كۈلۈپ قارايتتى. ئۇ يەنە مەي باغلاۋاتقان مېۋىلىك باغلارغا، تېخى تولۇق مېغىز تۇتمىغان بۇككىدە ياڭاقلىقلارغا، غېرىب ـ مۇساپىرلارنىڭ مۇڭلۇق قەبرىلىرىگە، ئاۋام بىچارىلەرنىڭ كۆرۈمسىز ئەشيانلىرىغا خىرە، كۆكۈچ نۇرلىرىنى سېپىپ، ئوچۇق دېرىزە ۋە تۈڭلۈكلەردىن مارايتتى: سۆيۈشكەن، قۇچاقلاشقان، مۇڭداشقان، سىرداشقان روھىي گۈزەللىكلەرنى كۆرگىنىدە، شەبنەمدەك خۇشاللىق ياشلىرىنى تۆكۈپ، ئۇلارغا بەخت ـ سائادەت تىلەپ ئۆتۈپ كېتەتتى. ئەنە ئۇ قاپقاقلىرى چوڭ ئېچىلغان دېرىزىگە بىرلا

قاراپ، ھەيران بولغىنىدىن تورۇپلا قالدى. چۈنكى، ئۇ چوپچوڭ بىر ئەرنىڭ مەڭزىلىرىدىن ئېقىۋاتقان تامچە ـ تامچە ياشلاردىن ئۆزىنىڭ ئەكسىنى كۆرگەنىدى...

ھايھات ! ئۇرۇشلاردا قان تۆككەن، جەسەتلەر ئارىسىدا تۈنىگەن. قانغا چىلاشقان ئەسكەرلىرىنى، دوستلىرىنى ئۆز قولىدا ئۈزاتقان بىر ھەربىي ياش تۆكتى دېسە، كىممۇ ئىشىنەر؟ ئەمما، خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆزلىرىدىن ياش تامچىلىرى ئۈزۈلمەي چۈشۈۋاتاتتى. بۇ ھاراقنىڭ كەيپى قوزغىغان مۇڭلۇق ئەسلىمە، ھەسرەتلىك خىياللار تۈپەيلىدىن بولدىمۇ ياكى قاچقۇن ئەسكەرلەر يامغۇردەك ياش تۆكۈپ سۆزلىگەن ئېچىنىشلىق ئىشلار ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئەلەمزەدە قىلدىمۇ، بۇنى بىلگىلى بولمايتتى. ئېھتىمال، ياشلىقىدا سۇن جۇڭشەننىڭ «ئۈچ مەسلەك»لىگە ئەقىدە باغلىغان ۋۇخەن ھەربىي مەكتىپىنىڭ پولكوۋنىك (كاپىتان) دەرىجىلىك ئوقۇغۇچىسىنىڭ يۈرىكىنى ئۆزى شۇنچە يىل كەتمىنىنى چاپقان، ئېرىقىنى ياقىلىغان گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ بارغانسېرى پاتقاققا پېتىپ كېتىۋاتقان تەقدىرى، گومىنداڭنىڭ قوشۇنلىرىنىڭ ھەرقايسى ئۇرۇش سەپلىرىدىكى مەغلۇبىيىتى، مەمۇرىي، ھەربىي، سىياسىي ئەمەلدارلارنىڭ چىرىپ كېتىۋاتقانلىقىدەك گۇمرانلىق لەختە ـ لەختە قانغا تولدۇرغان، ئۇنىڭ ئۈمىد يۇلتۇزىنى خىرەلەشتۈرۈپ قويغان بولۇشىمۇ مۇمكىن !

شۇنداق، ئۇنىڭ كۆز ياشلىرىغا ھاكىمىيەتنىڭ تەقدىرى، ئەمەلدارنىڭ نەپسانىيەتچىلىكى، ئۆزىنىڭ گومىنداڭ ھۆكۈمىتىگە بولغان ئۇزاق يىللىق ئەقىدىسى، قاچقۇن ئەسكەرلەرنىڭ نالە ـ پىغانلىرى ئارىلىشىپ كەتكەندەك قىلاتتى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئۆزىنى دەرياغا تاشلىۋالغان، پويىز ئاستىغا ئاتقان، ئېسىلىپ ئۆلۈۋالغان، شۇلتا ئېچىپ قېتىپ قالغان، ئۆزىنى بوغۇزلىۋالغان ئاتا ـ ئانىلار، قوۋم ـ قېرىنداشلار، ئۇرۇق ـ تۇغقانلار ۋە خوتۇن ـ باللارنىڭ قىياپەتلىرى ئەلەڭلەپ

كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ئاھ ـ زارلىرى قۇلاق تۈۋىدە ياڭراپ تۇرسىمۇ، ئۇلارنى مۇشۇ كۈنگە قالدۇرغان خىيانەتچى، قارا كۆڭۈل، تۇزكور ئەمەلدارلارنىڭ قىيتىغىمۇ كېلىپ قويمايتتى. بۇ ئەھۋال خۇڭ يادۇڭغا ئەلەم قىلىۋاتاتتى.

ئەسكەرلەرگە بېرىلىدىغان ھەر ئايلىق تۇرمۇش پۇلى گەرچە ئانچە كۆپ بولمىسىمۇ، ئەمما ئاشۇ نامراتلار ئۈچۈن ھەرھالدا تۇرمۇش كاپالىتى ئىدى. ئۇلار ئۇنى خۇددى قورام تاشلارنىڭ يېرىقلىرىدىن تەستە تېمىپ چىقىدىغان سۇ تامچىلىرىدەك قەدىرلەپ، تىيىن ھەم سىنتلىرىغىچە ھېسابلىشىپ، قىسىپ ئىشلىتەتتى. بىراق، نەپسى يامان ھەربىي ۋە مەمۇرىي ئەمەلدارلار ئۇلارنىڭ ئاشۇنچىلىك ئازغىنا رىزقىغىمۇ كۆز قىزارتىپ، بۇ رىزقىنى تارتىۋېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ ھەميانلىرىنى تولدۇرۇۋاتاتتى. ئۇلارنى سۇرۇشتە قىلىدىغان ئادەم يوق، ئەمدى ئىلاجسىز قېلىپ قاچقان ئەسكەرلەرنى ئۆلتۈرىمىزمۇ؟ بۇنىڭدا ئادىللىق بولارمۇ؟ بۇ كىمنىڭ ئادالىتى؟

خۇڭ يادۇڭنىڭ خىيالى جاۋابى قىيىن، ئاقىۋىتى قورقۇنچلۇق بولغان سوئال بەلگىسى بىلەن ئاياغلىشىپ، ئۇنى ئويلاندۇرۇپ قويدى. لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسى قوشراپتىن قايتىپ كېلىپ، ئىككى كۈن ئۆتكەندە قوماندان ياڭ لىدې بىلەن بولغان بىر سۆھبەتتە بىردىنلا ئۇنىڭ ئېسىدىن كەچتى. بىر يېرىم يىل ئىچىدە ئۆلتۈرۈلگەن ئالتە ئادەمگە، بولۇپمۇ ئاقنىياز بىلەن ۋاڭ خۇشىڭغا چىدىمىغان خۇڭ يادۇڭ ياڭ لىدېنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ ئەھۋالنى ئۇنىڭغا دوكلات قىلدى. بىراق، قوماندان ياڭ لىدې ئۆلگەنلەرگە ئىچ ئاغرىتىش، ئەڭ بولمىغاندا خەيرخاھلىق قىلىش ئۇياقتا تۇرسۇن، ئويلىمىغان يەردىن چىچىلىپ قالدى:

ــ قىزىق ئىكەنسەن، بۇرادەر، ھەربىي باشلىقتىكى ھوقۇق دەخلى ـ تەرۇزسىز بولىدۇ. ئۇ بۇيرۇقا بويسۇنمىغان، تەرتىپنى بۇزغان، قانۇن ـ نىزامنى كۆزگە ئىلمىغانلارنى ئاتقان بولسا، ئۇنىڭ نەرى خاتا؟ ئەلۋەتتە، بۇ باشقىلارغا ئىبرەت بولىدۇ ـ دە!

— ھەق ـ ناھەق، توغرا ـ خاتانى ئايرىماي تۇرۇپ، بىمەۋدە ئادەم ئۆلتۈرسە، بۇ چېكىدىن ئاشقان ئالجىرلىق، ئەڭ ۋەھشىيا ـ نە ھەرىكەت بولمامدۇ؟ — خۇڭ يادۇڭ ئاچچىقىدا گەپ قىلالماي بىر پەس تۇرۇپ قېلىپ، ئاندىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — بۇنداق چەكلىمىسىز ھوقۇق قوشۇننى پارچىلاپ، ھەربىي سىستېمىسىـ نى ئاجىزلاشتۇرىدۇ، ئىتتىپاقسىز، ئاجىز قوشۇن ئۇرۇشتا مەغ ـ لۇپ بولماي قالمايدۇ.

— ئۇرۇش ئىلمىنى ئۆگەنگەنمەن دەپ، ئاغزىڭغا كەلگەننى بىلجىرلىما ! — ياڭ لىدېنىڭمۇ گەجگىسى قورۇلدى، — ھەربىي باشلىقنىڭ قاتتىق قول بولۇشى — ئۇرۇشتا غەلىبە قىلىشنىڭ كاپالىتى.

— ئۇنداقتا، ئارىتاش داۋىنىدا قىرىلىپ كەتكەن يۈزلىگەن ئەسكىرىمىز نېمىشقا غەلىبە قىلالمىغان؟ ئۇنىڭغا قاتتىق قول كوماندىر لۇ كۇنجۇڭ رەھبەرلىك قىلغانىدىغۇ؟

— ئۇ... ئۇ دېگەن، — ياڭ لىدې سەل تەمتىرەپ قالدى، — پىستىرمىغا يولۇقۇپ قالغان تاسادىپىي ئەھۋال. بۇنداق ئېغىر پاجىئەلەر بۇرۇنمۇ يۈز بەرگەن.

— سىز دېگەن دەخلى ـ تەرۇزسىز ھوقۇقتا ئىگە بولغان كوماندىر مۇنداق تاسادىپىيلىقلارنىڭ يۈز بېرىش ئېھتىماللىقىنى ئالدىن مۆلچەرلىشى كېرەك ـ دە. كېلىش ئالدىدا تۇرغان خەتەرنىڭ ئالدىنى ئالالمىغان ئادەمنى قانداقمۇ ھوشيار كوماندىر دېگىلى بولىدۇ؟

— كوماندىر دېگەنمۇ ئادەم، ئۇ ئەۋلىيا ئەمەس. سەن بارغانسېرى تاپتىن چىقىپ كېتىۋاتىسەن.

ئاچچىقتىن يېرىلىپ كېتەيلا دەپ قالغان خۇڭ يادۇڭ بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۆلۈۋەتكىلى تاسلا قالدى. ياڭ لىدېنىڭ گەپ تاپالمىغاندەك: «تاپتىن چىقىپ كېتىۋاتىسەن» دېگەن سۆزى بەلكىم ئۇنىڭغا غەلىتە تۇيۇلغان بولسا كېرەك. ئەسلىدە بۇ گەپنى ئۇ لۇ كۇنجۇڭغا دېگەن بولسا جايىغا چۈشكەن بولاتتى.

ۋارقىرىشىپ ـ جارقىرىشىپ، ئۈستەل مۇشتىلىشىپ، قوللىرىنى شىلتىشىپ ھارغانمۇ نېمە، ئىككىلا ئاتامان ئورۇنلىرىغا قايتىپ كېلىپ خېلىغىچە گەپ قىلالماي ئولتۇرۇپ كەتتى. ياڭ لىدې قول ياغلىقىدا ئۆششاق تەر تامچىلىرى باسقان ئايپاڭ بېشىنى سۈرتتى. سۈرتكەنسېرى تەر تامچىلىرى ئۇنىڭ بېشىدىن يەنىلا تەپچىرەپ چىقىپ تۇراتتى. بويۇن ـ مەيدىلىرىنى سۈرتۈۋېرىپ خۇڭ يادۇڭنىڭ قول ياغلىقىمۇ چىلىق ـ چىلىق سۇ بولۇپ كەتتى.

— خۇڭ بۇرادەر...

— توختاڭ، توختاڭ! — خۇڭ يادۇڭ قولىنى كۆتۈردى، — ئابايا بىر گەپنى ئالماشتۇرۇپ ئىشلىتىپ قويدىڭىز. ئاۋۋال شۇنى گەدىنىڭىزگە ئالمىسىڭىز، مەن مۇنازىرىلىشىش ھوقۇقۇمدىن ۋاز كېچىمەن.

— ھە، دېگىنە، قايسى گەپنى ئالماشتۇرۇپ قويۇپتىمەن؟

— «تاپتىن چىقىپ كېتىۋاتىسەن» دېگەن گەپنى. بۇ گەپ ئەسلىدە لۇ كۈنجۈڭگە لايىق ئىدى، لېكىن سىز ماڭا ئىشلەتتىڭىز...

— ھە، بوپتۇ، بوپتۇ... — ياڭ لىدې بىزارلىق بىلەن قولىنى پۇلاڭلاتتى، — دېگىنىڭىزدەك بولسۇن! سېنىڭدەك ئۇششۇقنى زادى كۆرمەپتىكەنمەن.

خۇڭ يادۇڭ ئۇنى بىرىنچى قېتىم ئۆزىنىڭ كېچىككە كىرگۈزگەندى. ئۇ ھۇجۇمنى يەنە چوڭقۇرلاتتى. ئۇ لۇ كۈنجۈڭنىڭ توختىبەگ سوۋغا قىلغان ئىككى چوكاننى زورلۇق ئارقىلىق پاھىشەگە ئايلاندۇرۇپ، توختىبەگنىڭ ئىچكىرىكى قورۇسىدا پاھىشخانا ئاچقانلىقىنى غەزەپ بىلەن سۆكتى. ئەمما، ياڭ لىدې بۇ گەپنى ئاخىرىغىچە ئاڭلاپ بولۇپ، پىسىڭىدە كۈلۈپ قويدى:

— ھەي، ئۇ چوكانلارنى توختىبەگ ئەكېلىپ بەرسە، ساڭا نېمە دەز كەتتى ـ ھە؟ — ياڭ لىدې ئورنىدىن تۇرۇپ دېرىزە

تۇۋىگە كەلدى، — ئەگەر ئەقلىڭنى جورۇساڭ، توختىبەگكە رەھمەت ئېيتساڭ ئەرزىيدۇ. قوشراپتا بىر يېرىم يىل تۇرۇش جەريانىدا ئىككىنچى روتىدىن بىرەر ئەسكەر قېچىپ باقتىمۇ؟ دەپ باقە قېنى؟!

— ياق، قاچمىدى.

— ھەببەللى! چۈنكى، كوماندىر - جەڭچىلەر ئىچ پۇشۇقىنى چىقىرىدىغان ئەرمەك بولغاچقا، كۆتىنى غىت قىسىپ، گازارما سىلىشقا قاتناشتى.

— ئۇنداقتا بۇ ئىشنىڭ تۆھپىسى بار ئىكەن - دە؟

— ئۇنداقمۇ دەپ كەتمە، لېكىن ھەرھالدا پايدىسى بولدى.

— بىچارە تاغلىقلارنى بىكارغا ئىشلىتىپ، بۇ يەتمىگەندەك ئۇلارنىڭ قىزلىرىنى ئالداپ ئەكېلىپ، كېچە - كۈندۈز قاراۋۇل قويۇپ ساقلاپ پاھىشىخانا ئېچىپ، ئۇلارنى خورلاپ، ئاياغ ئاستى قىلىش، بۇ ياخشى ئىش بولغان ئوخشىمامدۇ؟

— ئەسكەرلەرنىڭ قاچمىغانلىقىدىنمۇ بىلەلمىدىڭمۇ؟

خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆزلىرىدىن چاقنىغان نەپرەتلىك ئۆتكۈر نۇر ياڭ لىدېنىڭ خۇنۇك، ئۇزۇنچاق تەلەتىگە قادالدى. بۇنىڭغا بەرداشلىق بېرەلمىگەن ياڭ لىدې كۆزلىرى غىل - پاللىشىپ، ئۆزى دىمىققاندەك بولدى - دە، يۈزىنى دېرىزە تەرەپكە ئاغدۇرۇۋالدى.

— ئۇنداقتا، پۇقرانىڭ خوتۇن - قىزلىرى ئادەم ئەمەس ئىكەن - دە؟ — خۇڭ يادۇڭنىڭ تەلەپپۇزى ئۆزگەردى، — ياڭ قوماندان، مەن سىزنى بۈگۈنلا تونۇغاندەك قىلىۋاتىمەن.

— سەن ماڭا تولا تاپا - تەنە قىلما. ئادەم دېگەن غەلىتە مەخلۇق. ئەگەر ئۇ دوزاخقا كۆنۈپ قالغان بولسا، ئۇ يەردىن ئايرىلىدىغان چاغدا يىغا - زار قىلىشتىن يانمايدۇ، — ياڭ لىدې دېرىزىنىڭ سىرتىغا قاراپ سۆزلەۋاتاتتى، — ئۇ چوكانلارمۇ... بىر يېرىم يىلغىچە قاچمىغىنىغا قارىغاندا... ئۇ يەرگە كۆنۈپ قالغان - دە!

— شۆڭا، بىرى ئوقتا ئۆلدى، يەنە بىرى چىقىلدىن ئۆزىنى تاشلاپ ئۆلۈۋالدى، بىلگەن ئادەم ئۇچۇن بۇ ئۇلارنىڭ بىزگە ئۇرۇش ئېلان قىلغىنى.

— خۇڭ يادۇڭ، ئابايا مەن تاپتىن چىقىپ كېتىۋاتىسەن دېگەن گەپنى ئاساسسىزلا قىلغىنىم يوق، — ياڭ لىدې سەل ئەكسىگە يانغاندەك قىلاتتى، — سېنىڭ ئۇستۇڭدىنمۇ بەزى گەپلەر بار. نېمە قىلىسەن ئوششۇقچە ئىشلارغا باش قاتۇرۇپ؟ ھېلى ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى دەپ يۇقىرىغا ئەرز يازىسەن، ۋارقىراپ - جارقىراپ يۈرۈپ باشلىقلارنى رەنجىتىسەن. ئۇلارنى چىرىكلەشكەن ئەمەلدارلار دەۋېرىپ، يۇقىرىغىمۇ يامان كۆرۈنۈپ بولدۇڭ. تۇرۇپلا ئۇنى ئۆلتۈردى، بۇنى قىينىدى دەپ كوماندىرلار ئۇستىدىن دادلايسەن، ئوتتۇز توققۇز ئادەمنى ئۆلتۈرۈش ئىشىدىمۇ بىرمۇنچە خاتا گەپ قىلدىڭ، ھەتتا سېنىڭ ئىككى پاھىشە ھەققىدىمۇ پىكرىڭ بار... ئاددىيسى، ھېلىقى ئۆمەر دېگەن ئەسكەرنىڭ جىنايىتىنى يېپىپ، تويىنى قىلىپ قويدۇڭ. بۇ ئىشنىڭ قانچىلىك يامان تەسىر پەيدا قىلغىنىنى بىلمەيسەن. راست گەپنى قىلسام، مەنمۇ سېنى ئەمدىلا تونۇۋاتىمەن.

— ئۇنداق بولسا، ئىككىمىز ئەمدىلا تونۇشۇپتىمىز، — خۇڭ يادۇڭنىڭ سۆزىدىن تەئەددى چىقىپ تۇراتتى، — شۇڭا بىر - بىرىمىزدىن ئېھتىيات قىلساق بولغۇدەك...

كېچە جىمجىتلىقىدا يەكەن دەرياسىنىڭ شاۋقۇنلىرى غۇۋۇا ئاڭلىنىپ، ئادەمنى مىسكىن ئويلار قاينىمىغا غەرق قىلاتتى. بۇك - باراقسان يەكەن باغلىرىنىڭ ئۇستىدىن كۆتۈرۈلگەن ئاي ئەمدىلىكتە نىل رەڭلىك ئاسماننىڭ ئېگىز بىر يېرىدە ئېسىلىپ تۇراتتى. ئوبدانلا كەيپ بولغان خۇڭ يادۇڭ يەنە بىر رومكىنى هاراققا تولدۇرۇپ كۆتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن «ئۇھ» دەپ چوڭقۇر تىندى - دە، چىلىغان تەرخەمەكتىن بىر كېسىم ئېلىپ ئاغزىغا سالدى.

— يادۇڭ، بولدى قىلىڭ! ئىچىۋېرەمسىز؟ — كېچىلىك

كىيىمى بىلەنلا چىققان خوڭ خانىم ئاغزىنى تۇتۇپ ئەسنىدى، — قارىغا ئەپتىڭىزگە! هاراقكەشنىڭ ئۆزىلا بوپسىز.

— ئۇلتۇرۇڭ، ئولتۇرۇڭا! — خوڭ يادوڭ خوتۇننىنى قولىدىن تارتىپ ئولتۇرغۇزدى، — مېنىڭ ناھەق ئۆلتۈرۈلگەن ئالتە ئادەم توغرۇلۇق، تاغلىق قىزلار توغرۇلۇق، ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى مەسىلىسى، چىرىگەن ئەمەلدارلارنىڭ قىلمىشى قاتارلىق مۇھىم ئىشلار توغرۇلۇق سۆزلىشىم زادى خاتامۇ؟

— يادوڭ، كونىلار: «سۆز سەپ سىغار يەرگە، گەپنى قىل سىغار يەرگە» دەپ بىكار ئېيتمىغان، — خوڭ خانىم كۆيۈنگەن ئەلپازدا سۆزلىدى، — ئۇلار ئەزەلدىن تارتىپ سىرتقا ئۆزلىرىنى «دۆلەت، پىرقە»، «ئاۋامنى يۆلەش»، «ناشايان ئىشلارنى چەكلەش»، «زۇلۇم قىلماسلىق» دېگەندەك سۆزلەر بىلەن بېزەپ كۆرسىتىدۇ. لېكىن، بۇ دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسى ئەمەلىيەتتە نۆلگە باراۋەر... پۈتۈن ئەسكىلىك ھازىر ئاشۇلاردىن چىقىۋاتىدۇ.

— سىز... سىز پىرقە، دۆلەتنى، ھاكىمىيەت ئۈستىدىكىلەرنىڭ ھەممىسىنى يوققىلا چىقىرىۋەتتىڭىزغۇ؟ بۇ... بۇ دېگىنىڭىز ئادىل بولمىدى. سىلەر مۇئەللىملەرنىڭ ئاغزىدىنغۇ بۇ ئاي ـ بۇ كۈنلەردە ياخشى گەپ چىقمايدۇ.

— سىز نېمە دېسىڭىز دەڭ! — خوڭ خانىم سەل قىزىشىپ قالدى، — ياڭ لىدېنىڭ سىزگە «تاپتىن چىقتىڭ» دېگەن قالپاقنى نېمە ئۈچۈن كىيدۈرگەنلىكىنى ئويلاپ كۆرمىدىڭىزمۇ؟ ئۇ ئايپاڭ باش دوزاخ شوتىسى بۇ ئارقىلىق زادى نېمە دېمەكچى؟

— ھە، سۆزلەڭ! قۇلىقىم سىزدە. ئۇ نېمە دېمەكچى؟

— بۇ ئۇنىڭ گومىنداڭنىڭ ھەرقانداق ئەمەلدارى نېمىلا قىلسا قىلسۇن، ئۇلاردىن قۇسۇر چىقارما، نېمە قىلسەن «ئاۋامنىڭ قىزلىرىنى پاھىشە بولۇشقا زورلىدى»، «ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى»، «چىرىكلەشكەن ئەمەلدارلار»، «ئاتتى»، «سولىدى»، «جادۇغا باستى»، «يۇقىرىغا ئەرزىم بار»، «دادىمنى ئاڭلا» دەپ، ئۇنداق ئىشلارنى كۆزۈڭنى قىسىۋېلىپ كۆرمەسكە سالامسەن،

دېگەنلىكى بولمامدۇ؟

— ئۇنچىۋالا ئەمەستۇ؟

— تۇرۇڭ ئورنىڭىزدىن! مەست بولۇپ قاپسىز، — خۇڭ خانىم ئېرىنى قولتۇقىدىن يۆلەپ تۇرغۇزدى، — ياڭ لىدې دېگەن ئۇ سىركول پاچاقنىڭ «نېمە قىلىسەن ئوشۇقچە ئىشلارغا باش قاتۇرۇپ؟...» دېگەن مۇشۇ سۆزىدىنلا ئۇنىڭ مەقسىتى چىقىپ تۇرمامدۇ؟

خۇڭ يادۇڭ ئەتىسى ئورنىدىن ۋاقچىرەك تۇردى. كېچىدىن ئىچكەن ھاراقنىڭ تەسىرىدىنمۇ بىرنەرسە يېگۈسى كەلمىگەچكە، بىر ئىستاكان سۈتنى ئىچىپلا ئىشخانىسىغا چىقتى. ئۇ قولۇپقا ئاچقۇچ سېلىۋېتىپ ئىشىك يوچۇقىغا قىستۇرۇپ قويۇلغان كىچىككىنە بىر باغاقچىنى كۆرۈپ قالدى. خۇڭ يادۇڭ ئۇنى ئاۋايلاپ ئالدى - دە، ئەتراپىغا قارىۋېتىپ، ئىشخانىغا كىرىپلا ئىشكنى ئىچىدىن ئېتىۋەتتى. باغاقچىدە مۇنداق سۆزلەر يېزىلغانىدى:

«كېچە سائەت ئىككىدىن يىگىرمە مىنۇت ئۆتكەندە، لۇ كۇنجۇڭ روتىسىدىكى بىرىنچى ۋە تۆتىنچى ئىزۋوتتىن تاللانغان قىرىق ئەسكەر ئوتتۇز توققۇز قاچقۇن ئەسكەرنى سىپىلنىڭ ئارقىسىدىكى يارداڭلىقتا جادۇغا باستى... كېچىدە ئۇلار جەسەتلەرنى قاياققىدۇر ئەكەتتى... بىز ئوتتۇز توققۇز قېرىندىشىمىز ئۈچۈن قانغا - قان، جانغا - جان ئالماقچى. ئەگەر قوشۇلسىڭىز، ئىشتاب بىناسى ئالدىدىكى تەشۋىقات تاختىسىغا بور بىلەن «+» بەلگىسىنى يېزىپ قويۇڭ!»

خۇڭ يادۇڭ تېڭىرقاپ تۇرۇپلا قالدى. ئىككىنچى روتىدىكى بىرىنچى ئىزۋوت كوماندىرى لى چۇڭيىڭ بىلەن تۆتىنچى ئىزۋوت كوماندىرى دۇ شىڭسەن لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئەڭ ئىشەنچلىك ئادەملىرى ئىدى. ئەھۋالدىن قارىغاندا، لۇ كۇنجۇڭ ۋاڭ جىڭگۇي، جاڭ يىفەن، لى شىۋۇ قاتارلىق ئىزۋوت كوماندىرلىرىغا كۆڭۈل توختىتالمىغان. قانداق قىلىش كېرەك؟ خۇڭ يادۇڭنىڭ

سەككىزىنچى پولكىغا قاراشلىق بەش روتىدىن بىرى قوشراپتا ۋەزىپە ئۆتەۋاتىدۇ، قالغان تۆت روتا، يەنى سەككىز يۈزدىن ئارتۇق ئەسكەر خۇڭ يادۇڭنىڭ بىر ئىغىز بۇيرۇقىغىلا قاراپ تۇرىدۇ. ئۇ بىر كۆزىنى قىسىپ قويسىلا، ئۇلار لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسىنى كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە توزغاقتەك توزۇتۇپ، ئۇنىڭ ئۆزىنى دارغا ئېسىشتىن يانمايدۇ. بۇ ئەلۋەتتە ئىچكى ئۇرۇش، قوشۇننىڭ ئۆز ئىچىدىن پارچىلىنىشى بولىدۇ. بۇ ئەمەلىيەتتە ئۇچ ۋىلايەت ۋاقىتلىق ھۆكۈمىتى ئالدىدا سۆلھىگە چۈشۈپ قالغان گومىنداڭ ھۆكۈمىتىگە بىر پەنجە ئۇرغانلىق بولسا، ئىچكىرىدىكى كوممۇنىستلارغا بىر ئۇلۇش كۈچ قاتقانلىق بولىدۇ. بۇنداق قىلىشقا خۇڭ يادۇڭنىڭ يۈرىكى چىدامدۇ؟ يىگىرمە نەچچە يىل دۆلەت ئارمىيەسىگە مەنسۇپ بولغان ھاياتى بۇنىڭغا يول قويامدۇ؟

خۇڭ يادۇڭ ھوقۇق ئورۇندۇقىغىمۇ ئولتۇرماي، دىۋانىغا ئۆزىنى تاشلاپ، تورۇسقا تىكىلگىنىچە زەھەردەك ئاچچىق خىياللار قاينىمىغا چۆكتى. ئەگەر ئۇ بۇ قېتىم دۆلەت بىلەن بىر قىلىنىڭ مەنپەئەتىنى ئويلىسا، خورلۇق ئۇنى داۋاملىق غاجاپ يەيدۇ، راست ئەمەسمۇ؟ لۇ كۇنجۇڭدەك روتا كوماندىرى خۇڭ يادۇڭدەك پولكوۋنىكنىڭ گەجگىسىگە دەسسەپ يۈرسە، بۇ خۇددى مۈشۈك يولۋاسنى ھارۋىغا قېتىۋالغاندەك بىر ئىش بولمامدۇ؟ خۇڭ يادۇڭنىڭ ياڭ لىدې بىلەن شۇنچە دېيىشىپ كەتكەنلىرىمۇ ھېچنېمىگە دال بولالماپتۇ، ئۇ يەنىلا لۇ كۇنجۇڭنىڭ سىزغان سىزىقى بىلەن مېڭىپتۇ، خۇڭ يادۇڭنى بولسا كۆزىگىمۇ ئىلىپ قويماپتۇ. ياق، ياق، خۇڭ يادۇڭ باشقىلارنىڭ كولىغان ئورىسىغا ئۇنداق ئوڭاي چۈشۈپ بېرىدىغان يۇمشاق باشلاردىن ئەمەس. لېكىن، كونىلار: «يولۋاسنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس، ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر» دېيىشىدۇ. ئۇ خورلۇق، نومۇسنى ئىچىگە يۇتۇشنى ھەم ئۇنى قىساس ئوتى قىلىپ لاۋۇلدىتىشنى، پەيت كۈتۈشنى بىلىدىغان ھەربىي ئادەم!

خۇددى ئوغا يەپ، يىڭنە يۇتقاندەك بولۇپ قالغان خۇڭ يادۇڭ

ئەتىسى چۈشتە گارنىزون ئاشخانىسىغا كىردى. خېلى كۆپ ھەربىي باشلىقنىڭ بېشى چۈشۈپ كەتكەندەك قىلاتتى. ئۇ ئۇلارنىڭ بىرنەچچىسى بىلەن بىر شىرەدە تاماقلاندى. ھېچكىم ـ ھېچكىمگە بىرنېمە دەپ زۇۋان سۈرمىدى. بۇ چاغدا لۇ كۇنجۇڭ پەيدا بولدى. ئۇ بىر جاۋۇر كۆكتات شورپىسىنى كۆتۈرۈپ كېلىۋېتىپ، كىملەرگىدۇر چاقچاق قىلغان بولۇپ قاقاقلاپ كۈلدى ھەم كىمنىدۇر «ھۇ توخۇ يۈرەك» دەپ ئۈنلۈك چاقىردى. بۇ ئۇنىڭ قەستەن ئويناۋاتقان ئويۇنلىرى ئىدى. ئۇ خۇڭ يادۇڭنىڭ قېشىدىن ئۆتكەندە، بىرنېمىگە پۇتلاشقان بولۇپ كۆكتات شورپىسىنى خۇڭ يادۇڭنىڭ ئايىغى ۋە ئىشتان پۇچقاقلىرىغا تۆكۈۋەتتى. ئۇ ئۆچ ئېلىشنى ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنىدى. بىراق، شىددەت بىلەن كەلگەن بىر مۇشت ئۇنىڭ چېكىسىگە تېگىپ، ئۇ نەچچە غۇلاچ يەرگە قاڭقىپ چۈشتى. لۇ كۇنجۇڭمۇ دىقماق، كۈچلۈك ئىدى. بىراق، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ خۇڭ يادۇڭنىڭ قورام تاشتەك ئېگىز، قامەتلىك، سۇرلۇك بەستىگە قادىلىپ قاراپ بولغۇچە، ئېڭىكىگە يەنە بىر پەشۋا تېگىپ، ئۇ سەنتۈرۈلۈپ خېلى بىر يەرلەرگىچە داجىپ كەتتى. ئاڭغىچە زالدىكى پۈتۈن ئەسكەر، كوماندىرلار دۈررىدە يىغىلىپ كېلىپ ئۇلارنى قورشىۋالدى. بۇلارنىڭ كۆپ ساندىكىلىرى خۇڭ يادۇڭ پولكىنىڭ كوماندىر ـ جەڭچىلىرى ئىدى.

— كۆكتات شورپىسىنى كۆتۈرەلمىگەن ئادەم ئۇنى ئىچىپ نېمە قىلاتتىڭ؟

لۇ كۇنجۇڭ شارتلا قىلىپ يان قورالىنى ئېلىۋىدى، ئۇن نەچچە تاپانچا ئۇنىڭ نەق كاللىسىغا توغرىلىنىپ بولدى. خۇڭ يادۇڭنىڭ ئالدىدا ئۆزىنىڭ يەنىلا ئەرزىمەس بىر خەس ئىكەنلىكىنى ھېس قىلغان لۇ كۇنجۇڭ جاۋىغىيىدىن ئاققان قاننى قولىنىڭ ئارقىسىدا سۈرتكىنىچە كوماندىر ـ جەڭچىلەرنىڭ نەپرەتلىك قاراشلىرىدىن ئەندىكىپ، توپ

ئارىسىدىن بېشىنى سالغان ھالدا چىقىپ كەتتى.

ئاشخانىدا يۈز بەرگەن بۇ كىچىك سىنىشتىن گەرچە خۇلق يادۇڭنىڭ ئۈستۈنلۈكى بىلەن ئاخىرلاشقان بولسىمۇ، بۇ ئىش ئۇنى يەنىلا چوڭقۇر ئۇيۇلغاندەك ئارامسىزلاندۇرۇپ قويدى. پولكوۋنىك بولغان ئادەم قول ئاستىدىكى كوماندىر بىلەن يۈقىرى تۆۋەنلىك، ھۆرمەت - ئىناۋەت تالىشىپ يۈرۈ ئېيتىشسا، بۇنىڭ باشقىلارنىڭ نەزىرىدە چوپپەيلىك سانىلىدىغانلىقىنى، ئەسكەرلەر ئالدىدا يۈزىنىڭ تۆكۈلىدىغانلىقىنى ھېس قىلدى، ئەمما ئاشۇ سورۇندا شۇنداق قىلمايمۇ بولمايتتى. بىر روتا كوماندىرى ئۆتتۈز توققۇز ئادەمنى ئۆلتۈرەلىدىم دەپ ئۆزىگە تەمەننا قويۇپ، سېنىڭ بۇيرۇقۇڭ يامانمۇ ياكى مېنىڭ گېپىممۇ دېگەندەك، يالغان كۆلۈپ ئۇنى مەسخىرە قىلسا، باشقىلارغا چاقچاق قىلغان بولۇپ توخۇ يۈرەك دەپ تىللىسا، ھەتتا ھەددىدىن ئېشىپ كىيىم - كېچەكلىرىگە قەستەن كۆكتات شورپىسىنى تۆكۈۋەتسە، ھەرقانچە ئۆزىنى تۇتۇۋالغان ئادەممۇ نومۇس كۈچىدىن ھۇجۇمغا ئۆتمەي قالمايدۇ - دە! مانا بىرقانچە كۈن بولدى، لۇ كۇنجۇڭ چوڭ ئاشخانىدا، يىغىن زالىدا، گارنىزون قورۇسىدا، ئىشقىلىپ، ئۇچرىغانلىكى يەردە مەيدىسىنى كۆتۈرۈپ، قەستەن گېلىنى قىرىپ تۇكۇرۇپ، ئۇنىڭدىن ھەر خىل ئاماللار بىلەن يەنە ئۆچ ئېلىۋاتاتتى. ئۇ زادى نېمىسىگە تايىنىپ شۇنداق يوغانچىلىق قىلىدۇ؟ ئېھتىمال، «مەن دېگەن خوتەن يەتتىنچى پولكىنىڭ ئادىمى، مېنىڭ پولكوۋنىكىم لۇ گۇاڭچيەن، مېنى جازالىيالمايسەن» دەپ ئويلىسا كېرەك. «خەپ، شۇنداق دېگىنىڭگە بىر ئەدىپىڭنى بېرەيكى، ئۆزۈڭنىڭ قەيەرگە ئۇچۇپ، نەگە چۈشكىنىڭنى بىلمەيلا قال!» دەيتتى خۇلق يادۇڭ مۇشتلىرىنى تۈگكەن ھالدا. ئۇنىڭ شۇنداق دېيىشىنىڭمۇ ئاساسى بار ئىدى. سابىق ما يىنفۇنىڭ تۆتىنچى پولكى خوتەن سەككىزىنچى پولكىغا ئۆزگەرگەندە، يەكەننىڭ مۇداپىئەسىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ئۇ پولكنىڭ ئىككىنچى روتىسى بىلەن

پىلىموت روتىسى خۇڭ يادۇڭنىڭ باشقۇرۇشىدا يەكەندە قالدۇرۇلغانىدى. ئۇ چاغدا ياڭ لىدې: «بۇ ئىككى روتىنىڭ سىياسىي ۋە ھەربىي ھوقۇقى خۇڭ يادۇڭدا بولىدۇ» دېگەن رەسمىيەتنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ بەرگەن. ئۇ مانا شۇ ساپاقنى چىڭ تۇتسا بولىدۇ،دەپ ئويلايتتى.

«خەپ لۇ كۇنجۇڭ، خەپ لۇ كۇنجۇڭ! سېنىڭ قىلغان ئەسكىلىكلىرىڭ، قانخورلۇقلىرىڭ ئۈچۈن مەن سېنى مايمۇندەك بىر چىرقىراتمىسام، خۇڭ يادۇڭ بولماي كېتەي!» كۆڭۈلسىز ۋە ئاچچىق خىياللار بىلەن كۈنلەر تولىمۇ ئاستا ئۆتمەكتە ئىدى. لۇ كۇنجۇڭ يەكەن گارنىزونىدا تۇرغان ئالتە ـ يەتتە يىلدىن بېرى قانچىلىغان ئەسكەرنىڭ قېنىنى تۆكتى. بولۇپمۇ، بۇ قېتىمقى ئوتتۇز توققۇز بىگۇناھ ئەسكەرنىڭ ئۆلۈمى خۇڭ يادۇڭنىڭ يۈرىكىنى قان ـ زەرداب قىلىۋەتكەنىدى. ئۇ ئۇلارنىڭ ھاياتى توغرۇلۇق ياڭ لىدې بىلەن قانچىلىك ئۆرتىنىپ بولۇشمىدى، بىراق ئۇلارنى قۇتۇلدۇرالىدىمۇ؟

خۇڭ يادۇڭ بۈگۈن ئىشخانىسىغا ئەتىگەنرەك كىرىپ، يىغىلىپ قالغان گېزىتلەرنى بىر باشتىن ئوقۇشقا باشلىدى. بەزى ماقالىلەرنى تۆگەل ئوقۇپ چىقتى، بەزى ماقالىلەرگە بولسا قايتا ـ قايتا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقىپ، خاتىرىسىگە نېمىلەرنىدۇر يېزىپ قويدى. ئۇ چىنە ئىستاكانغا چاي سالغاچ بىر خەلقئارا خەۋەرگە ئېغىشىپ قاراپ تۇراتتى، ئىشىك چېكىلدى. خۇڭ يادۇڭ: «كىرىڭ!» دېيىشى بىلەن، گارنىزون دەرۋازىسىدىكى قاراۋۇللاردىن بىرى كىرىپ كەلدى. ئۇ تىك تۇرۇپ سالام بەرگەچ، ئاۋازىنى ئەركىن قويۇۋېتىپ ۋارقىرىدى:

— دوكلات، پولكوۋنىك! خۇڭ ساۋ ئىسىملىك بىر يىگىت سىز بىلەن كۆرۈشمەكچى ئىكەن. ئۇ: «مەن پولكوۋنىكنىڭ قېيىنئىنىسى بولىمەن» دەيدۇ.

خۇڭ يادۇڭ سەل ھودۇققاندەك بولۇپ، دەرھال بىرنېمە دېيەلمىدى. لېكىن، ئىچىدە: «توۋا، بۇ يەر پايپىسى پات ـ پاتلا

ئېسىمگە كېلىدىغان بولۇپ قالغانىدى، بۈگۈن ئۆزىنىڭ كېلىپ قالغىنىنى كۆرۈڭ» دەپ ئويلىدى. شۇنداقتىمۇ ئۇ چاندۇرماي:

— ئۇ ئايالىمنىڭ ئۇكىسى بولىدۇ، دەرھال كىرگۈزۈۋېتىڭ! — دەپ ئۇنلۇك بۇيرۇق قىلدى ـ يۇ، بىراق ئىچىدە «ئاۋازىم تەبىئىي چىقتىمۇ قانداق؟» دەپ ئويلىنىپ قالدى. ئاڭغىچە ئىشىك يەنە چېكىلىپ، پۇتىغا قېلىن چەملىك قارا خەي، كۆك سىيامبۇدىن ئىشتان ـ چاپان كىيگەن، جۇڭسەنفۇ چاپىنىنىڭ تۈگمىلىرىنى تا تىك ياقىسىغىچە چىڭ ئەتكەن خۇڭ ساۋ ئىشخانىغا كىرىپ كەلدى. ئۇ ئىشخانىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ، قوللىرىنى سالغىنىچە ئەدەپ بىلەن: «سالام پولكوۋنىك!» دەپ ئۇنىڭغا تەزىم بەجا كەلتۈردى. خۇڭ يادۇڭ يۇمشاق، شالاڭ چاچلىرىنى بىر تەرىپىگە تارىغان، يۇمىلاق يۈز، بۇغداي ئۆڭ، قاش ـ كىرپىكى سۇسلا، بۇرنى پاناق، ئاغزى ئويىماقتەك كىچىك، ئوتتۇز ياشلار ئەتراپىدىكى بۇ ۋىجىككىنە خۇڭ ساۋغا تەئەججۇپ ئىلكىدە قارىدى ۋە ئىچىدە «بۇ ئادەمنىڭ ئۇۋۇقى ئۆزىگە باقماي يوغان ئىشلارنى قىلىدىكەنا؟» دەپ ئويلىدى.

— ھە، خوتۇنۇمنىڭ ئۇكىسى، — خۇڭ يادۇڭ تەنە بىلەن كۈلدى، — مەن سىنىڭ ئاچاڭنى قاچاندا ئالغان بولغىيدىم، ھېچ ئېسىمگە ئالالماي تۇرىمەنا؟

— كەچۈرۈڭ، پولكوۋنىك، ئاشۇنداق دېمىسەم، — خۇڭ ساۋ خىجىللىق بىلەن ھىجايدى، — سىز بىلەن مۇشۇنداق چىرايلىق كۆرۈشەلەمدىم؟ شۇنداق ئەمەسمۇ؟

— خوش... قېيىنئىنىم، ئېتىڭ نېمە ئىدى؟

— خۇڭ ساۋ، پولكوۋنىك.

— غەلىتە ئىسمىڭ بار ئىكەنا؟

— مەن تۇغۇلغاندا، ئانام بىلەن دادام ئىسمىمنى قويالماي بېشى قېتىپ تۇرسا، تاغام جۇۋاۋا ئېتىپ يەڭلار دەپ، قىزىل ئوت (قىزىلبۇغداش) ئېلىپ كەپتىكەن. دادام ئالتۇن تېپىۋالغاندەك خۇش بولۇپ كېتىپ «قىزىل ئوت» (خۇڭ ساۋ) دەپ

ۋارقىرىۋېتىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئىسمىم «قىزىل ئوت» بولۇپ قاپتىكەن.

— پاھ، پاھ، ئەجەب تارىخىڭ بار ئىكەنا سېنىڭ!

— مەسخىرە قىلمىغان بولسىڭىز، پولكوۋنىك. «قاغا قاق ئېتىدۇ، ئۆز كۆڭلىنى خوش ئېتىدۇ» دېگەندەك، بىز نامرات يارەنلەرنىڭمۇ ئاشۇنچىلىك ئىشلاردىن كۆڭلىمىز بەھرە ئالىدۇ.

خۇڭ يادۇڭ گەپ ـ سۆزلىرىدىن ساددىلىقى چىقىپ تۇرغان خۇڭ ساۋغا گۇمانسىراپ قارىدى:

— ھە، ئۆزۈڭ نېمە ئىش قىلىسەن؟

— سەھەرلاردىن تۇخۇ ـ چۆجە ئەكىرىپ تۇخۇ بازىرىدا سېتىپ، پايدىسىنى يەيمەن شۇ!

خۇڭ يادۇڭ ئۇنىڭ تەبىئىي، ساددا چىرايىغا، پاناق بولسىمۇ ئوماق كۆرۈنىدىغان بۇرنىغا، قۇشقاچنىڭ تۇمشۇقىدەك كىچىك ئاغزىغا، كۈلۈپ تۇرغان قىياق كۆزلىرىگە قاراپ، ئۇنى چوڭ سىياسىي ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىدىغان جاسۇسلارغا زادىلا ئوخشىتالمىدى.

— تۇخۇ بازىرىدا تۇخۇچىلىقىڭنى قىلماي، نېمىگە خەت توشۇپ يۈرىسەن؟ — خۇڭ يادۇڭنىڭ قوشۇمىسى غۈژژىدە تۈرۈلدى، — ئالدىنقى يىللاردا ئەكەلگەن خەتنى ساڭا كىم بەرگەن؟

— تونۇمايمەن، ئۆزى ئوتتۇرا بوي، ئىككى تەرىپىدە چېكى بار يەكتەك كىيىگەن، سەل ئاقساپ ماڭىدىغان ئادەم.

— ئۇنىڭ ئىسمى كىم؟ چىرايىچۇ؟

— ئۇنىڭ ئىسمىنى نەدىن بىلەي، چىرايىنىمۇ كۆرمىسەم؟

— ھەي، سەن تولا مۇغەمبەرلىك قىلما، — خۇڭ يادۇڭ قولىنى شىلتىدى، — ئۇنىڭ بىلەن ئالاقە قىلىسەنۇ، بىراق ئۆزىنى تونۇمايسەن، ئىسمىنىمۇ بىلمەيسەن؟ كىمنىڭنى ئەخمەق قىلماقچىسەن؟

— ئۇ ئەزەلدىن ئىسمىنى دەپ باققان ئەمەس، مەنمۇ

سورىمىغان، — خوش ساۋ بۆرىنىنى تارتىپ قويۇپ يەر ئاستىدىن ئۈنىڭغا قارىدى، — ئەمما ئۇ شارپىسى بىلەن ئىغىز - بۆرىنىنى يۆگەپ، قارا كۆز ئەينەك تاقىۋالغاچقا، يۈزىنى كۆرەلمىدىم.

— بۇ نېمە خەت، نېمىشقا ئۆزۈڭ ئاپىرىپ بەرمەيسەن دەپ سورىمىدىڭمۇ؟

— نېمىشقا سورىغۇدەكمەن؟ ئۇ ماڭا پۇل بەرگەندىكىن، — خوش ساۋنىڭ كۆزلىرى چىمچىقلاپ كەتتى، — ئەكىلىپ بەرگەنگە مېنىڭ بىرنېمەم چۈشۈپ قالارمىدى؟ مانا بۈگۈن يەنە ئەكەلدىم.

خوش ساۋ تۈگمىلىرىنى بىر - بىرلەپ يېشىپ، چاپىنىنىڭ ئەستىرىنى «جارتتىدە» سۆكتى - دە، ئۆزۈن سېرىق كونۋېرتنى چىقىرىپ خوش يادۇڭغا سۇندى.

— ئەگەر سېنى ئىزدەش توغرا كەلسە نەدىن تاپىمەن؟

— مېنى ئىزدەپ نېمە قىلىسىز؟ مەن ھېلى سەھرادا، ھېلى شەھەردە، تۆرۈپلا تاغلىق كەنتلەردە پەيدا بولۇپ قالىمەن. تىرىكچىلىك دەڭا! شۇنداق قىلمىسام، ئون بالامنى قانداق باقىمەن؟

— ئون بالام؟

— چاقچاق!...

— نېمە، چاقچاق؟ — خوش يادۇڭنىڭ كۆزلىرى ئالايدى.

— خوش ئەمىسە، چىقىپ كېتەي!

خوش ساۋ راستىلا تاختايلىق پولدا «تاق - تاق ...» مېڭىپ چىقىپ كەتتى. بىردە گەپ - سۆزلىرى تۇزۇكلا، تۆرۈپلا ئالجوقا سۆزلەيدىغان بۇ ئادەمنىڭ ئۈۋىقى خوش يادۇڭنى غەلىتىلا ئېسەنكىرىتىپ قويدى. ئۇنىڭ بەزى سۆزلىرىدىن يالغاندىن ئاشۇنداق تاقتا - تۇقتا سۆزلەيدىغان پەلەپەتىش بولۇۋالغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. ئەڭ مۇھىمى ھېلىقى ئىغىز - بۆرىنى يۆگەپ، قارا كۆز ئەينەك تاقىۋالىدىغان ئادەم راستىلا مەۋجۇتمۇ، ئەمەسمۇ، دېگەن گۇمان خۇددى سىڭگەن لوقمىدەك

خۇڭ يادۇڭنىڭ ئىچىگە ئۆيۈپ قالدى. شۇنداقتىمۇ، ئۇ ھاپىلا ـ شاپىلا ئىشكنى ئىچىدىن تاقاپ سىرىق كونۋېرتنى ئاچتى. مانىنفۇ خەتنى مۇنداق باشلىغانىدى:

«سەپداش ۋە قەدىناس بۇرادەر خۇڭ يادۇڭ !

سەن بىلەن خەت يۈزىدە ياكى ھاۋادىن بولسىمۇ سىرداشمىغانىغا ئىككى يىل بولاي دېدىغۇ دەيمەن. گەرچە مەن سىنىڭدىن بەكمۇ يىراقتا تۇرۇۋاتقان بولسامۇ، ھەممە ئىشلىرىڭدىن خەۋەر تېپىپ تۇردۇم، يەنە كېلىپ ئۆز ۋاقتىدا دېگىنە. ھازىر سەن خەۋپ ئىچىدە تۇرۇۋاتىسەن. قوماندان ياڭ لىدې سىنىڭ تونۇشنى پىچىپ بولدى. بولۇپمۇ سىنىڭ قوشراپتا لۇ كۇنجۇڭ تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەن ئالتە ئادەم توغرۇلۇق، كوماندىر ـ جەڭچىلەرگە قۇرۇلغان پاھىشىخانا، ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى توغرۇلۇق ئېيتقانلىرىڭ، ئوتتۇز توققۇز ئەسكەرنىڭ ھايات ـ ماماتى ئۈستىدە ئۇنىڭ بىلەن قىلغان مۇنازىرەڭ سىنىڭ دېلويىڭغا يېتىپ ئاشقۇدەك قارا ماتېرىيال بولالايدۇ. «تاپتىن چىقىپ كەتتىڭ»، «ئوشۇقچە ئىشلارغا ئارىلىشىۋالدىڭ»، «ئاساسسىز گەپ قىلمىدىم»، «سىنىڭ ئۈستۈڭدىن گەپ تولا»، «مەن سىنى ئەمدىلا تونۇۋاتىمەن»، «ئەرز ـ داد قىلىپ، ئەمەلدارلارنى رەنجىتتىڭ»، «چىرىكلەشكەن ئەمەلدارلار دەۋرىپ، يۇقىرىغىمۇ يامان كۆرۈنۈپ كەتتىڭ»، «بىرمۇنچە سىياسىي خاتا گەپلەرنى قىلدىڭ»... دېگەندەك زەھەر پۇراپ تۇرغان ئىبارىلەرنىڭ ھەممىسىلا ئەمەس، بىرنەچچىسىلا سىنىڭ ھايات شامىڭنى ئۆچۈرۈشكە يېتىپ ئاشىدۇ. ئۆزۈڭ دەڭسەپ كۆر، سەن پولكوۋنىك، قانچىلىغان روتا، ئىزۋوت، ئودلىنىيە كوماندىرى سىنىڭ بۇيرۇقۇڭسىز قىل تەۋرىتەلمەيدۇ. بىراق، لۇ كۇنجۇڭ نېمە ئۇچۇن ساڭا بەيئەت قىلماي، يۇزۇڭگە نىجاسەت سۇۋاپ، سىنى خورلىيالايدۇ؟ ئوتتۇز توققۇز ئادەمنىڭ ھاياتى مەسىلىسىدە سەندەك پولكوۋنىكنىڭ گېپى ئاقتىمۇ ياكى لۇ كۇنجۇڭدەك بىر لوكچەك قانخورنىڭ لەۋزى ئۈستۈن كەلدىمۇ؟

ئۇلارنىڭ ھەتتا سېنىڭ بۇيرۇقۇڭسىز بىر كېچىدىلا ئوتتۇز توققۇز ئادەمنى ئۆلتۈرۈشى سەندەك پولكوۋنىكنى ئېتىراپ قىلمىغانلىقى، كۆزگە ئىلمىغانلىقى ئەمەسمۇ؟

يادۇڭ بۇرادەر، سەن بەكمۇ ئېغىر - بېسىق، سالماق، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋېلىشنى بىلىسەن، ئاچچىقىنى، دەردىنى، خورلۇقنى ئىچىڭگە يۇتۇپ چاندۇرمايسەن. شۇنداقتىمۇ، بىر ھەربىي باشلىقتا غۇرۇر، ۋىجدان بولمىسا، ئۇرۇشلاردا قازانغان شان - شۆھرەت، قەھرىمانلىقلار بىر زەمبىل ئوغۇتقا باراۋەر بولىدۇ! مەن سېنى ئېچىتماقچى ئەمەس، لۇ كۇنجۇڭلا بولىدىكەن، ئۇ سېنى نەق ياڭ لىدېنىڭ قولى بىلەن پات ئارىدا ئۇجۇقتۇرىدۇ. ئۇ چاغدا پۇشايمان قىلغىنىڭ بىلەنمۇ ئۈلگۈرەلمەيسەن. ھازىر جۇڭگونىڭ تۆتتىن ئۈچ قىسمى جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ ئىلكىگە ئۆتۈپ، ئازاد رايونلار چەكسىز شادلىققا چۆمدى. ئەگەر سەن: «مېنى ئېچىتماي، يول كۆرسەت»، دېگۈدەك بولساڭ، «ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش» شوئارىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ، ھەربىي ئۆزگىرىش قىل. يەكەن قوماندانلىق ئىشتابىنى قولغا كىرگۈزۈپ، ئۆزۈڭنى بىر مەزگىل تەڭشىۋال، ئاندىن قەشقەرگە يۈرۈش قىلىپ، ئۇ يەردىن ئۈرۈمچىگە يول ئالغىن. ئۇ يەردىكى گومىنداڭ دائىرىلىرىدە ساڭا قايتۇرما ھۇجۇم قىلىپ، سەندىن ھوقۇق تالاشقۇدەك ماغدۇر قالمىدى. سەن ئۈرۈمچىگە بېرىپ بولغۇچە، ئازادلىق ئارمىيەمۇ شىنجاڭغا كىرىپ بولىدۇ. بىز ئۈرۈمچىدە يېڭى جۇڭگونىڭ ئۇلۇغ غەلىبىسىنى تەبرىكلەيمىز. مۇشۇ يوللا سېنىڭ تەقدىرىڭنى يورۇق قىلالايدۇ. ھازىر شىزاڭ، چىڭخەيلەردىن باشقا جايلاردا گومىنداڭنىڭ يىلتىزى ئاساسىي جەھەتتىن قىرقىلىپ بولدى. خۇددى جۇ گېلياڭنىڭ: «ئوقيانىڭ ھېرىپ قالغان ئوقى شايىنىمۇ تېشەلمەيدۇ»، دېگىنىدەك، گۇمرانلىق گىردابىغا بېرىپ قالغان گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىرى ئەمدى باش كۆتۈرەلمەيدۇ. ئەگەر سەن راستىلا شۇ ئىرادىگە كەلسەڭ، قول ئاستىڭدىكى

ئۈچىنچى روتا كوماندىرى جاڭ لىياڭ ئەڭ ئەقىللىك، پىلانچى، تېز ئىنكاس قايتۇرالايدىغان، چوڭقۇر پىكىرلىك ئادەم، ئۇ ساڭا ياخشى مەسلىھەتچى بولالايدۇ...

1948 ـ يىلى 2 ـ ئاۋغۇست، ۋۇخەن»

خۇڭ يادۇڭ خۇددى ئون يىل كېسەل تارتقان ئادەمدەك لاسسىدە بوشاپ كەتكەندى. سۆڭەكلىرى ئېرىپ كەتكەندەك ئۇ ئورنىدىن تۇرۇشقىمۇ جۇرئەت قىلالمايتتى، پۈتۈن ۋۇجۇدىدىكى ئىسسىق قاننىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى، يۈرىكى ئالاڭغۇ ئۇرۇۋاتقاندەك، پۇت ـ قولىدا مىسقالچە ماغدۇر قالمىغاندەك بىلىنمەكتە ئىدى. توۋا، قوشراپتا ئۆلگەن ئالتە ئادەم، ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى، پاھىشىخانا، ئوتتۇز يوققۇز ئەسكەرنىڭ هاياتى مەسىلىسى، لۇ كۇنجۇڭنىڭ قانخورلۇقلىرى توغرۇلۇق بولغان مۇنازىرىگە تېخى ئىككى ھەپتىمۇ بولمىغان تۇرسا، بۇ گەپلەر قانداق قىلىپ ما يىنفۇنىڭ قولىقىغا يېتىپ بولغاندۇ؟ تېخى بۇ مۇنازىرە، قاتتىق ئېلىشىش ياڭ لىدې ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مەخپىي سۆھبەت تۇرسا، ئۇ يەردە ئۈچىنچى ئادەم بولمىسا، بۇنى كوممۇنىستلارغا زادى كىم يەتكۈزگەندۇ؟ ياڭ لىدې؟ يا... ياق. ئۇ جياڭ جيېشىنىڭ سادىق مۇرىتى، ئۆز ئىچىدىكى ناشايان ئىشلار، قاتىللىقلار ۋە ئەسكەرلەر ئوتتۇرىسىدىكى توقۇنۇشلارنى ھەرگىز سىرتقا يايمايدۇ. ئۇنى قىلدى دېيىش خۇددى تۆگىنىڭ قوڭىغا چالما ئاتقاندەك كۈلكىلىك ئىش بولىدۇ. ئۇنداقتا؟.. راست، ئۇ بۇ ئىشلارنى ئۇجۇر ـ بۇجۇرلىرىغىچە ئايالى ۋاڭ گولىنغا سۆزلەپ بەرگەنىدى. ئەمىسە ئۇ؟... يا... ياق، شۇنچە يىللىق قەدىناسىدىن گۇمان قىلسا قانداق بولىدۇ؟ ئۇ كوممۇنىستلارنىڭ ئىدىيەسىنى نەلەردە يۈرۈپ يۇقتۇرۇۋالىدۇ؟ توختا، مەكتەپنىڭ ئۆزى تەشۋىقات ئۇچۇرلىرى يامراپ چىقىدىغان كۆھقاپ ئېغىزى. مۇئەللىملەر بولسا يېڭىلىقنى ئەڭ بالدۇر قوبۇل قىلىدىغان خەق! ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلار سۆزلىرىدە كوممۇنىستلارنى مەدھىيەلەپ، ئۇلارنى

جەننەتنىڭ مالائىكىلىرىگە ئوخشىتىپ قويۇۋاتىدۇ. ما يىنفۇنىڭ بەزى ئىلمەك گەپلىرىدىن مەن ئۆززۈم قانچىلىك بولۇپ قېلىۋاتىمەن؟ خوتۇن خەق دېگەن بەكمۇ ھېسسىياتچان ئېزىتقۇلار، ئاسانلا ئاق بايراق كۆتۈرۈپ چىقىشىدۇ.

خۇڭ يادۇڭ خىياللىرىنىڭ باش ـ ئايىغىنى چىقىرالماي، ھەممىسى خىزمەتتىن چۈشۈپ كەتكەندىن كېيىن ئۆيىگە قايتتى. ئۇ كېتىۋېتىپ خەتكە يېزىلغان مەزمۇنلارنىڭ ھەممىسىنىڭ تېلېگراممىا ئارقىلىق يوللانغانلىقىنى، ما يىنفۇنىڭ خېتىنىڭمۇ تېلېگراممىدىن كۆچۈرۈلگەنلىكىنى پەرەز قىلدى. ئۇ گارنىزون قوروۋسىدىن ئۆتۈپ، كوماندىرلار ئائىلە بىناسى تەرەپكە قايرىلغاندا، تاجىك قىزى سارا ئۇچراپ قالدى. ئۇ كۆكتات سېلىنغان چىغ سېۋەتنى كۆتۈرۈپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ قورسىقى باشقىلارغا بىلىنگۈدەك كۆتۈرۈلۈپ قالغان بولۇپ، مەڭزىلىرىگە قوڭۇر داغلار چۈشكەنىدى. يەرلىكتە ھەم مىللىي ئەسكەرلەر ئىچىدە كۆپ ئىشلىگەن خۇڭ يادۇڭ ئۇيغۇرچىنى راۋان سۆزلىيەلمىسىمۇ، ھەرھالدا دۇدۇقلاپ يۈرۈپ مەقسىتىنى ئۇقتۇراتتى. سارا خۇڭ يادۇڭنى كۆرۈپلا، ئۇنىڭغا ئېگىلىپ تەزىم قىلدى، ئۇمۇ ئېگىلىپ سالامىنى ئىلىك ئالدى.

— سىز... شۇ تاماك ئېتەمدۇ؟

— ھەئە، ئاشخانىنىڭ تامىقىنى يەۋېرىپ، ئۆي تامىقى سېغىنىپ قالىدىكەن كىشى.

— سىز بۇ يەرگە كۆنەمدىكەن؟

— ئۇچ ئايدىن ئاشقان تۇرسا، كۆنۈپ قالدىم.

— ياكىشى، ياكىشى، — خۇڭ يادۇڭ سارانىڭ قورسىقىغا قاراپ قىزىقىپ سورىدى، — بالاڭ شۇ نەچچە ياش بولدى؟

— نەچچە ياش؟ — سارا كۈلۈۋەتتى، — قورساقتىكى بالا ياشقا كىرمەيدۇ، ھازىر بەش ئايلىق بولدى.

— سىز چاپسان، چاپسان ھەربىي دوختۇرخانىغا باسۇڭ، تەكشۈرسۇڭ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— رەھمەت، خۇڭ پولكوۋنىك، — سارا ئاتخانىنىڭ ئارقىسىدىكى كوماندىرلار ئائىلىلىكلىرى قاتارىغا قايرىلىپ كېتىپ قالدى.

خۇڭ يادۇڭ ئۆيگە كىرىشى بىلەن ئاچچىق - چۇچۇك قورۇمىنىڭ مەززىلىك ھىدى دىمىقىغا ئۇرۇلۇپ، ئىشتىھاسىنى ئېچىۋەتتى. ئۇ خوتۇنىنىڭ پەشتامان تارتىۋېلىپ خېمىر تارتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئاستا كەلدى - دە، ئۇنى ئارقىسىدىن قۇچاقلىۋالدى.

— لەڭمەن ئېتىۋېتىپسىز - دە؟

— ھەئە، مېنى قويۇۋېتىڭ دەيمەن! — ۋاڭ گۈلىنىڭ قىچىقى كېلىپ كۈلۈۋەتتى، — ھەي، سىمىزنى قۇچاقلىسا يارىشىدۇ، يىڭناغۇچتەك ئورۇق تۇرسام، قولىڭىزغا سۆڭەكتىن باشقا نەرسە ئۇرۇنمايدۇ.

— سىزنىڭ ئۇن چوكانغا تېگىشمەيدىغان چىرايلىق ساغرىڭىز بىلەن يەكەنىنىڭ چىلگىسىدەك كۆكسىڭىز تۇرسا؟

— تولا سەتلەشمەڭا، قېرىغىنىنى بىلمىگەن !...

— «ئەر - خوتۇن قېرىغانسېرى بىر - بىرىگە پايلىمايدىغان دەرىجىدە ئامراق بولۇپ كېتىدۇ» دېگەن گەپ راست ئىكەن جۇمۇڭ! تۇرۇپ - تۇرۇپلا سىز يادىمغا كېلىپ قالىسىز دېسە...

— ۋىيەي، مېنىمۇ قېرىغا چىقىرىۋەتتى ئەمدى، — ۋاڭ گۈلىن دومسايدى، — مەن باغۇ قاراڭ، ئارانلا قىرىق ئالتە ياشقا كىردىم، سىزدەك قېرىپ كەتمىدىم.

— مەن ناھايىتى سىزدىن، — خۇڭ يادۇڭ تۆت بارمىقىنى چىقاردى، — مۇشۇنچىلىكلا چوڭ ئىكەنمەن.

خۇڭ يادۇڭ خوتۇنىنى پات - پاتلا مەڭزىلىرىگە سۆيۈپ، قۇچاقلاپ ئەركىلىتىپ قوياتتى. بۇنىڭغا ۋاڭ گۈلىنمۇ كۆنۈك ئىدى. ئۇنى گارنىزون ئىچىدە ھەم مەكتەپتە ئېرىنىڭ فامىلىسى بويىچە خۇڭ خانىم دەپ ئاتىشاتتى. ئەمما، ئۆيدە ئەر - خوتۇن ئىككىسى ئۆز ئىسىملىرى بويىچە «يادۇڭ»، «گۈلىن» دېيىشىپ

كۆنۈپ قىلىشقانىدى. خۇڭ يادۇڭ سامساقلارنى ئاقلاپ، ئاچچىقسۇ، لازا قىيامىلىرىنى شىرەگە ئەكىلىپ بولغۇچە، بىر تەخسىدىن لەڭمەنمۇ كېلىپ بولدى. ئۇلار «ئېلىڭ - بېقىڭ !»مۇ دېيىشمەي، ئىشتىها بىلەن تاماققا كىرىشىپ كەتتى. خۇڭ يادۇڭ ئاچچىقسۇ، لازا قىيامىلىرىنى بولدى دېگۈچە سېلىپ تۇرۇپمۇ يەنە ئاقلانغان سامساقنى كورسۇلدىتىپ چىشلەپ لەڭمەن بىلەن قوشۇپ يېمەكتە ئىدى. چىرايى مىژژىدە تۇرۇلگەن ۋاڭ گولىن ئىرىنىڭ پېشانىسىنى نوقۇدى:

— هەي، ئاخشاملىققا ئاغزىڭىزنى سېسىق پۇرىتىپ يوتقانغا كىرگۈچى بولماڭ، بولمىسا كۆتىڭىزگە تېپىمەن جۇمۇ !

— يائاللا، شىنجاڭدا تۇغۇلۇپ چوڭ بولغان خەنزۇ قىزلىرىنىڭمۇ ئۇيغۇر قىزلىرىنىڭكىگە ئوخشاش شەرتلىرى نېمانداق تولا؟ ھېلى «دىمىقىڭنى خارتىلداتما» دېسە، ھېلى «ئۇچرىغان يەرگە تۈكۈرمە» دېگەن. تېخى قولىنى يۇيۇپ سىلكىپ قويسا، تىللاپ كېتىشلىرىچۇ !

— هەي، ئاشۇ ئادەتلەرنىڭ زىيانلىق ئىكەنلىكىنى بىلمەمسىز؟ — ۋاڭ گولىن راستلا خاپا بولدى، — دىمىقىڭىزنى خارتىلدىتىپ تارتسىڭىز، باشقىلارنىڭ كۆڭلى ئېلىشىدۇ. ئۇچرىغان يەرگە تۈكۈرسىڭىز، مىكروب تارقىتىسىز.

— بولدى، بولدى، مەنمۇ بىلىمەن، — خۇڭ يادۇڭ كۈلۈۋەتتى، — چېقىشىپ قويسام قايناپلا كەتتىڭىزا؟ ئەلۋەتتە، قولنى يۇيۇپ سىلكىسە، ئەتراپتىكى نەرسىگە يۇندى چاچرايدۇ. بۇ ئەدەپسىزلىك بولىدۇ...

— لېكىننزە، مەن سىزنىڭ خام سامساق يېگىنىڭىزگە بەك ئۆچ.

— سامساق تاماق سىڭدۈرىدۇ. ئاشقازىنىمنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى بىلىسىزغۇ؟ ئېغىزىمنى چىش پاستىسىدا قايتا - قايتا يۇيۇۋەتسەمغۇ بولىدىغاندۇ؟

— بىزنىڭ مەكتىپىمىز ئۇيغۇر - خەنزۇلار بىللە

ئوقۇيدىغان مەكتەپ، — دېدى ۋاڭ گولىن ئاش سۇيى ئەكېلىۋېتىپ، — كەسپىي ئۆگىنىش ياكى يىغىنلاردا ئۇيغۇر ئوقۇتقۇچىلار سامساق پوراپ قالغان ئوقۇتقۇچىنىڭ يېنىدىن دەرھال كېتىدۇ. تېخى خەنزۇ تىلى دەرسىدە خاتا - توغرىلىقىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن ئوقۇغۇچىلارنىڭ قېشىغا بېرىپ قالساق، ئۇلار ئېغىز - بۇرنىنى تۇتۇۋالىدۇ.

خوڭ يادوڭ بىلەن ۋاڭ گولىن ئىككىسىنىڭ مۇشۇنداق ياشاۋاتقىنىغا خېلى يىللار بولۇپ قالدى. ئۇلارنىڭ ئون توققۇز ياشلىق ئوغلى، ئون يەتتە ياشقا كىرگەن قىزى ۋاڭ گولىننىڭ ئۈرۈمچىدىكى ئاتا - ئانىسىنىڭ قېشىدا تۇرىدۇ. بالىلارنىڭ ئوقۇش راسخوتى بىلەن بوۋاي - مومايلارنىڭ تۇرمۇش چىقىملىرىنى ئۇلار ئۆز زىممىسىگە ئالغان.

تاماق يېيىلىپ بولۇپ، چىنە - قاچىلار يىغىشتۇرۇلغاندىن كېيىن، ۋاڭ گولىن قىزىق چاي دەملەپ شىرەگە ئەكەلدى. ئۇ ئىستاكانلارغا چاي قۇيۇپ بولۇپ، ئېرىگە توقۇۋاتقان يۇڭ جىلىتكىنى قولىغا ئېلىۋىدى، خوڭ يادوڭ ئۇنىڭ قولىدىكى زىخ، كاللەكلەنگەن يۇڭ يىپ ۋە يېرىم توقۇلغان جىلىتكىنى ئېلىپ بىر چەتكە قويۇپ قويدى. بۈگۈن ئۇنىڭ مۇھىم بىر مەسىلىنى بارلىقىنى بىلگەن ۋاڭ گولىن ئېرىنىڭ ئاغزىغا قاراپ ئولتۇردى. خوڭ يادوڭ بۈگۈن بولغان «خوڭ ساۋ» ۋەقەسىنى سۆزلەپ بېرىپ، ئۇ ئەكەلگەن خەتنى ئايالىغا بەردى.

— سىز ئۇزاق يىللىق، تەجرىبىلىك، بىلىملىك ئوقۇتقۇچى. بۇ خەتنى ئەستايىدىل كۆرۈپ، كۆز قارىشىڭىزنى دەپ بېقىڭ. بۇ خەتنى كۆرۈپ بېشىمنىڭ ئىچىمۇ، تېشىمۇ قاتتى.

ۋاڭ گولىن خەتنى ئوقۇشقا باشلىدى. ئۇ ھېلىدىن - ھېلىغا جىددىيلىشىپ، تۇرۇپ گېلىنى قىرىپ قويسا، تۇرۇپلا ئېغىر تىنىپ پۈشۈلدايتتى ياكى تامىقىنى چېكىلدىتىپ قوياتتى. چىرايىمۇ بىردە تۇرۇلۇپ، بىردە تاتىرىپ، ئۆكۈنگەندەك ئىپادىلەردە بولاتتى. ئۇ خەتنى ئوقۇپ بولۇپ تاماق شىرەسىگە

قويدى ـ دە، ئۇنىڭغا قاپىقىنى تۈرۈپ قاراپ ئولتۇرۇپ كەتتى. خۇڭ يادۇڭ ئايالىنىڭ چىراي ئىپادىسى، كۆزلىرىنىڭ قىسىلىشى، قاشلىرىنىڭ يىمىرىلىشىدىن ئىشنىڭ خېلىلا ئېغىرلىقىنى بىلدى. چۈنكى، ئايالىنىڭ تەپەككۇر، مەسىلەرنىڭ تېگىگە يېتىش، نەزەرىيەۋى ئانالىز سەۋىيەسى، تەسەۋۋۇر كۈچى قاتارلىقلاردا ئۆزىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغانلىقىنى ئۇ ئېتىراپ قىلماي تۇرالمايتتى.

— ما يىنفۇ مەن ئاغزىمدىن چىقىرالمىغان گەپلەرنى قىپتۇ، — دېدى ۋاڭ گولىن جىددىي تەلەپپۇزدا، — سىز هازىر خەۋپ ئىچىدە تۇرۇۋاتىسىز. مەن هەر كۈنى سىز ئىشتىن چۈشۈپ ئۆيگە كىرگەن ۋاقتىڭىزدىلا، «ئۇھ» دەپ ئەركىن تىن ئالىمەن. لۇ كۈنجۇڭ هازىر پەيت كۈتۈۋاتىدۇ، ئۇ سىزنى ياڭ لىدېنىڭ قولى ئارقىلىق يوقاتماقچى. ئەگەر بۇ ئامال ئەسقاتمىسا، ئۆزى قول سالىدۇ. چۈنكى، ئۇ تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرىجىدە قان خۇمار، ۋەهشىي بىر يىرتقۇچ، غەلىتە مەخلۇق !

— ئەهۋال شۇنچىلىك ئېغىرمىدۇ، گولىن؟ — خۇڭ يادۇڭمۇ چۆچۈپ قالغانىدى، — سىز ئەزەلدىن بىرەر ئىشنى مۇبالىغە قىلىپ باقمىغان. كۆڭلىڭىزدە نېمە بولسا ئوچۇق ئېيتىڭ، مېنىڭمۇ كۆڭلۈمدە سان بولسۇن.

— ئۇنداقتا، مەندىن رەنجىمەڭ. مېنىڭ سەزگۈلىرىم بۇ چاغقىچە مېنى ئالدىغان ئەمەس، — ۋاڭ گولىن ئېغىر تىنىدى، — ياڭ لىدېنىڭ: «سېنىڭ ئۈستۈڭدىن گەپ تولا»، «ئوشۇقچە ئىشلارغا ئارىلىشىۋالدىڭ»، «تاپتىن چىقىپ كەتتىڭ»، «ئەمەلدارلارنى تىللاۋېرىپ كۆزگە چېلىقىپ قالدىڭ» دېگەنلىرىنىڭ هەممىسى قارا دېلونىڭ تاييارلىقى... لېكىن، ئەڭ ئەشەددىي ئەجەل سىرتمىقى «سېنى ئەمدىلا تونۇۋاتىمەن» دېگەن مۇشۇ بىر جۈملە سۆزدۇر. ئۇ سىزنى ئۇدۇل دار ئاستىغا ئاپىرىدىغان جاللاتنىڭ سۆزى ! ياڭ لىدې سىزنى «ئەسلىدە سەن كوممۇنىستلارنىڭ ئىچىمىزگە چوڭقۇر يوشۇرۇنغان

ئـايغاقچـىسـىكـەنسەن، سـىـنى ئەمـدىـلا بىلـدىـم» دەپ ئۆلۈمـنـى بۇرنىڭىزغا پۇرىتىپتۇ. «سىياسىي خاتا گەپلەرنى قىلدىڭ» دېيىش ئارقىلىق ئۇ سىزدەك ئاتالمىش كوممۇنىستنى ئۆز رازىلىقىڭىز بىلەن جەھەننەمگە ئۆزىتىپ قويماقچى.

— گەپلىرىڭىز تېخىمۇ روشەنرەك بولسۇن، — خۇڭ يـادۇڭ ئايالىنىڭ قولىنىڭ ئۈستىگە قولىنى قويدى، — ئوقۇتقۇچىنىڭ كۆرىدىغىنى، ئاڭلايدىغىنى، بىلىدىغىنى ئەلۋەتتـە كۆپ بولـىدۇ، بولۇپمۇ هازىرقى جۇڭگو ۋەزىيىتىنى ئەڭ چۈشىنىدىغانلار ئوقۇتقۇچىلاردۇر.

— ما يىنفۇ راست گەپنى قىپتۇ. هازىر جۇڭگونىڭ كۆپ زېمىنى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ ئىلكىگە ئۆتۈپ بولـدى، — ۋاڭ گـولىن بۇ سۆزنى پەخىرلەنگەن هالدا دېدى، — جيـاڭ جيېشى ئۇلۇغ كەلكۈندە بىر تال سېسىق كۆتەككە يامىشىۋالغان چاشقانغا ئوخشاپ قالدى. ئەمدى ئۆز تەقدىرىڭىزنى ئويلايدىغان چاغ كەلدى. بولمىسا كېچىكىپ قالىسىز، ئۇ چاغدا پۇشايمان قىلىپمۇ ئۈلگۈرەلمەيسىز.

— سىزنىڭچە...

— ئازادلىق ئارمىيەنىڭ ئالدىغا ئاق بايراق كۆتۈرۈپ چىقامسىز ياكى خىزمەت كۆرسىتىپ يۈزىڭىزنى يورۇق قىلامسىز، بۇنى ئۆزىڭىز تاللاڭ. ئەسلىدە بۇ ئىشلارنى مەن سىزگە بۇرۇنلا دېمەكچى بولغان. بىراق، ۋاقتى كەلمىگەنلىكىنى هېس قىلغانىدىم. مانا ما يىنفۇنىڭ خېتى بۇ جاراھەتنى ئېغىزلاندۇردى.

— مۇنداق دەڭ! — خۇڭ يادۇڭ بېشىنى سىلىپ خېلىغىچە جىمىپ كەتتى، — ئەسلىدە سىز...

— توغرا! مەن سىزنىڭ تەقدىرىڭىزدىن ئەنسىرىگەچكە، سىز توغرىلۇق خۇڭ ساۋغا دوكلات قىلىپ تۇرغان. ئۇ ئەھۋاللارنى ما يىنفۇغا ئۇتتۇرلۇق يەتكۈزۈپ تۇردى.

— مەن... مەن... بىر پولكوۋنىك بولغان ئادەم ئۆز

خوتۇنۇمنىمۇ چۈشەنمەي يۈرۈپتىمەن ـ ھە؟

— يادۇڭ، سىز ياڭ لىدېدەك ئەرۋاھنىڭ، لۇ كۇنجۇڭدەك قانخور لۈكچەكنىڭ ئالدىدا خورلۇقتا قالىدىغان ئادەممۇ؟

— راست دەيسىز، راست دەيسىز. ئۇ دۆيۈزلەر بەكمۇ يۈزسىزلىك قىلدى، — خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆزىدىن چىققان بىر تامچە ياش يۈزىنى بويلاپ چۈشۈپ كەتتى.

دېرىزىدىن ماراپ تۇرغان ئاي ئەر ـ خوتۇننىڭ تۈگىمەس سۆھبىتىدىن زېرىكتى بولغاي، نەگىدۇر غايىب بولدى. ئاسماندا پىلىلداپ تۇرغان تۇركۇم ـ تۇركۇم يۇلتۇزلارنىڭ يورۇقى خىرە نۇر پەردىسىنى ھاسىل قىلدى. خۇڭ يادۇڭ بىلەن ۋاڭ گولىن ھۇجرىسىغا كىرىپ يېتىپ قېلىشتى. ئەمما، ئۇلار ما يىنفۇ ئېيتقان ئەسكەرلەر تەمىناتى شوئارى ئاستىدا ھەربىي ئۆزگىرىش قىلىش، لۇ كۇنجۇڭنى كۆزدىن يوقىتىش، قوشراپتىكى ئۈچىنچى روتىنىڭ كوماندىرى جاڭ لىياڭنى چاقىرىپ كېلىش، ئەڭ ئىشەنچلىك يىگىتلەردىن بىرنەچچىنى مەخپىي ئىشلارغا قويۇش، يەتتىنچى پولك قارىمىقىدىكى روتا ۋە ئىزۋوت كوماندىرلىرىنى تەڭشەش، ئىشەنچسىزلىرىنى ۋە لۇ كۇنجۇڭپەرەسلەرنى ئالماشتۇرۇۋېتىش دېگەندەك تېمىلاردا خېلى بىر چاغقىچە كۇسۇرلىشىپ يېتىپ، قاچانلاردا ئۇخلاپ قالغانلىقىنى بىلەلمەي قېلىشتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئون ئۈچىنچى باب

جىددىي ئېلىشىش

ياڭ قوماندانىنىڭ ئىشخانىسى. ياڭ لىدې بىلەن خۇڭ ياۋدۇڭ يەنىلا بىر ـ بىرىنىڭ كۆزلىرىنى چوقۇماقچى بولغان قارچىغىلارغا ئوخشاش بىر ـ بىرىگە خەنجەردەك قادىلىشىپ قالغانىدى. تامدا ئالتۇن رەڭلىك ھەل بېرىلگەن رامكا ئېسىقلىق بولۇپ، ئۇنىڭدىكى گېنېرال ـ لىسىمۇسلۇق فورمىسىنى كىيگەن جياڭ جيېشىنىڭ سۈرىتى بۇ ئىككى رەقىبكە «قېنى قايسىڭ يامان؟» دەۋاتقاندەك قاراپ تۇراتتى. ئىشخانىنىڭ ھەممە دېرىزىسى ئېچىۋېتىلگەن، ئاۋغۇستنىڭ باشلىرى بولغاچقا، يەر ـ جاھان تونۇردەك قىزىپ كەتكەنىدى. ياڭ لىدېنىڭ ئاپپاق بېشى ئۇششاق ئەينەك مارجانلارنى چېچىۋەتكەندەك تەرلەپ كەتكەن بولۇپ، ئۇ ئۇزۇنچاق خۇنۇك يۈزىنى، چار بۇرۇتلىرىنى سۈرتۈپ ئۈلگۈرەلمەيتتى. خۇڭ ياۋدۇڭ بولسا گەدەن چاچلىرىدىن، قۇلاق تۈۋلىرىدىن ئېقىپ ياقىسى ئىچىگە كىرىپ كېتىۋاتقان تەر ئېرىقلىرى بىلەن كارى يوق، قوزۇقتەك قادىلىپ ئولتۇراتتى. ياڭ لىدې «سەن گەپ قىلمىساڭ، مەن قىلاي» دېگەندەك، گېلىنى قىرىپ، كانىيىنى رۇسلاپ ھۇجۇمغا ئۆتىدىغانلىقىنى جاكارلىدى:

— خۇڭ يادۇڭ، — ئۇ «بۇرادەر» دېگەن سۆزنى قەستەن دېمىدى، — مەن سېنى نېمىشقا چاقىرتتىم، بىلەمسەن؟

— ياق! — خۇڭ يادۇڭمۇ توڭلا تەگدى، — مەن سىزنىڭ

ئىچىڭىزدىكى نەدىن بىلەي؟

— سەن تولا تاداتلىق قىلىپ ماڭا مايمۇن ئويۇنى كۆرسەتمە. لۇ كۇنجۇڭنى نېمە ئۈچۈن ئالاقىلىشىش ئىزۋوتىغا يۆتكىۋەتتىڭ؟

— ئەمىنلىكنى ساقلاپ قالاي دەپ.

— لۇ كۇنجۇڭنى يۆتكىۋەتمىسەڭ، يەكەننى توپان بالاسى باسامدىكەن؟

— توپان بالاسى ئەمەس، قان دەرياسى باسىدۇ.

— تولا ئادەمنى قورقۇتما! سېنىڭ ئۇنى يۆتكەيدىغان نېمە هوقۇقۇڭ بار؟ ئۇ دېگەن خوتەن سەككىزىنچى پولكىغا تەۋە ئادەم، ئۇنىڭ باشلىقى لو گۇاڭچيەن.

— شۇنى ئۇنتۇپ قالماڭ، قوماندان، — خۇڭ يادۇڭ بەكمۇ تەمكىن كۆرۈنەتتى، — پىلىموت روتىسى بىلەن ئىككىنچى روتىنى ماڭا تاپشۇرغاندا، «بۇ ئىككى روتىنىڭ تولۇق هوقۇقى خۇڭ يادۇڭدا بولىدۇ» دېگەن رەسمىيەتنى ئۆزىڭىز ماڭا تاپشۇرۇپ بەرگەنىدىڭىز.

— بۇ... بۇ... — ياڭ لىدې شاختىن - شاخقا ئوڭايلا قونالايتتى، — رەسمىيەت بار دەپلا، كوماندىرلارنى خالىغانچە يۆتكەمسەن؟ يۇقىرىنى كۆزگە ئىلامسەن، يوق؟

— بۇ مېنىڭ هوقۇق دائىرەمدىكى كىچىك ئىش، سىز دېگەن پەقەت يەكەندىكى بىر باتالىيون ئەسكەرگىلا مەسئۇل.

— هوقۇقنى ئاشۇنداق قالايمىقان ئىشلەتسەڭ بولامدۇ؟ لۇ كۇنجۇڭنى ئىككىنچى روتىغا دەرهال قايتۇرۇپ كەل!

— قەتئىي قايتۇرۇشقا بولمايدۇ!

— مەن ساڭا بۇيرۇق قىلىۋاتىمەن!

— بۇنداق خاتا بۇيرۇقنى قوبۇل قىلالمايمەن!

— مېنىڭ بۇيرۇقۇمنى خاتا دېيىشكە نېمە ئاساسىڭ بار؟

— ئەسكەرلەر ئارىسىدا ئەمىنلىك يوقايدۇ، قان تۆكۈلىدۇ.

— قۇرۇق گەپ!

— قوشراپتىكى كوماندىر ـ جەڭچىلەر ئوتتۇرىسىدىكى بىر ـ بىرىگە قورال تەڭلەشنى، گارنىزون ئاشخانىسىدىكى يەنە شۇنداق ئىشنى لۇ كۇنجۇڭ كەلتۇرۇپ چىقاردىغۇ؟ بۇ ئىشلار ئادەتتىكى مانېۋىر ياكى چاقچاق ئەمەس، ھەقىقىي قان تۆكۈلىدىغان پاجىئە!

— بەزى چاغلاردا مۇنداق قان تۆكۈلۈشتىن ساقلانغىلى بولمايدۇ. بۇ گەرچە قورقۇنچلۇق بىر ئىش، تىراگېدىيە بولسىمۇ، ئەمما ئارمىيەنى ساپلاشتۇرىدۇ؛ بۇغداي بىلەن ساماننى ئايرىيدۇ.

— ئەگەر ئاشۇ پاجىئە ياكى تىراگېدىيە سىزنىڭ بېشىڭىزغا تىكلىنىپ كېلىپ قالسىچۇ؟

— م... م... ماڭا؟ — ياڭ لىدې غەزەپتىن تىترەپ كەتتى، — سەن ئەسكەرلىرىڭنى ماڭا كۈشكۈرتمەكچىمۇ؟ ئۇنداق ئىش نېمە ئۈچۈن مېنىڭ بېشىمغا تىكلەنگۈدەك؟

— ئىككىمىز مۇنازىرىلەشكەن ھېلىقى كۈنى كېچىسى سىزنىڭ تەستىقىڭىز بىلەن ئوتتۇز توققۇز ئەسكەر جادۇغا بېسىلدى، شۇنداققۇ دەيمەن؟

— بۇ... بۇ... قارا سېنى! — ياڭ لىدې تامدەك ئاقىرىپ كەتتى، — قاچقۇن ئەسكەرلەرنى ئۆلتۈرۈش ھەربىي نىزامدا بار ئىش. بۇنى نېمىگە ئېغىزىغا ئېلىپ قالدىڭ؟

— ئەتىسى ئەتىگەندە ئىشقا كېلىپ، ئىشخانا ئىشىكىگە قىستۇرۇلغان مۇنۇ خەتنى، — خۇڭ يادۇڭ خەتنى ئاچتى، — ئېچىپ ئوقۇدۇم. مەن يەنىلا دۆلەت، پىرقىغا سادىق بولغان ھالدا ئۇلارغا شەرتلىك بەلگە بىلەن بۇيرۇق بەرمىدىم.

— ئۇ خەتتە نېمە دېيىلىپتۇ؟ قېنى ئوقۇ!

خۇڭ يادۇڭ تەمكىن ھالدا خەتنى ئاستا، ئالدىرىماي ئوقۇدى:
«كېچە سائەت ئىككىدىن يىگىرمە مىنۇت ئۆتكەندە، لۇ كۇنجۇڭ روتىسىدىكى بىرىنچى ۋە تۆتىنچى ئىزۋوتتىن تاللانغان قىرىق ئەسكەر ئوتتۇز توققۇز قاچقۇن ئەسكەرنى سىپىلنىڭ ئارقىسىدىكى ياردائلىقتا جادۇغا باستى، كېچىدە جەسەتلەرنى قاياققىدۇر ئېلىپ كەتتى. بىز ئوتتۇز توققۇز قىرىندىشىمىز

ئۇچۇن قانغا ـ قان، جانغا ـ جان ئالماقچى. ئەگەر قوشۇلسىڭىز ئىشتاب بىناسى ئالدىدىكى تەشۋىقات تاختىسىغا بور بىلەن « + » بەلگىسىنى يېزىپ قويۇڭ ! ...»

ياڭ لىدې بېشى ئايلانغاندەك بولۇپ، ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنچۈكىنى تۇتۇۋالدى. ئاڭغىچە خۇڭ يادۇڭ يوگۇرۇپ بېرىپ، ئۇنى يۆلەپ ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزۇپ قويدى. ئۇ خېلىغىچە بېشىنى سىلىپ، چېكىسىنى ئۇۋۇلاپ ئولتۇردى. بىر چاغدا قولىنى سۇنغانىدى، خۇڭ يادۇڭ خەتنى ئۇنىڭغا تۇتقۇزۇپ قويدى. ياڭ لىدې خەتنى قايتا ئوقۇدى، ئوقۇغانسېرى چىرايى ئوتتا داغلىغان مىستەك كۆكىرىپ كەتتى. پېشانىسىدىن دومىلاپ چۈشكەن تەر تامچىلىرى يۈزىدىن ئېرىق بولۇپ ئېقىشقا باشلىدى.

— بالا ـ قازا... بالا ـ قازا... بۇ بىر بالا ـ قازا ئۆتۈپ كېتىپتۇ ! — پەس ئاۋازدا شىۋىرلىدى ياڭ لىدې.

— ئەگەر مەن ئاشۇ «+» بەلگىسىنى قويغان بولسام، بۇ چاغقىچە ئوتتۇز توققۇز ئادەمنى ئۆلتۈرگەن چوڭ ـ كىچىك قاتىللارنىڭ پارچىلانغان تەنلىرىنى يىغىۋالماقمۇ تەسكە چۈشەتتى.

— بولدى، بولدى قىل...

— ئەگەر چۈشەنسىڭىز، لۇ كۇنجۇڭنى يۆتكىۋېتىشىم: بىرىنچىدىن، سىزنىڭ ئامانلىقىڭىزنى قوغداش؛ ئىككىنچىدىن، كوماندىر ـ جەڭچىلەرنىڭ غەزىپىنى بېسىش؛ ئۈچىنچىدىن، يېڭىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابى بىلەن كونىشەھەر گارنىزونىنىڭ ئەمىنلىكىگە كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن بولغان.

— سەن... سەن بىلمەيسەن، لۇ كۇنجۇڭ ئۇ چېقىلغىلى بولمايدىغان خەتەرلىك ئادەم ! ئۇنى قەشقەر كورپۇس ئىشتابىدىن تارتىپ لەنجۇ ھەربىي رايونىغىچە قوللايدۇ.

— نېمىشقا ئەمدى؟

— ئاڭلىشىمچە، ئۇ كاپىتان دەرىجىلىك مەخپىي خىزمەت

خادىمى ئىكەن. ئۇ ئەسلىدە گومىنداڭ بىيۇروسى مەكتىپىنىڭ مۇدىرى ھەم ئىشپىيونلار بۆلۈمىنىڭ باشلىقى ئىكەن.

— ئۇ كاپىتان، مەخپىي خادىم، مۇدىر، ئىشپىيونلار باشلىقى بولغان بولسا، سىزمۇ پۈتۈن يەكەندىكى نەچچە مىڭلىغان ئەسكەرنى باشقۇرۋاتقان قوماندانغۇ؟ ئۇنىڭدىن نېمانچە قورقىسىز؟

خۇڭ يادۇڭ ياڭ لىدېنىڭ قېشىدىن چىقىپ كەتكەن كۈنى كەچكە يېقىن لۇ كۈنجۇڭ ياڭ لىدېنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ كەلدى. لېكىن، ياڭ لىدې ئۇنىڭغا ئوچۇق چىراي ئاچماستىن: «يۆتكەلگەن يېرىڭدە ئىشلەۋەرمىسەڭ، چوڭ ۋەقە تۇغۇلۇپ قالغۇدەك» دەپلا تەتۈر قاراپ ئولتۇرۇۋالدى. لۇ كۈنجۇڭنىڭ قارىمۇتۇق چىرايى تېخىمۇ قارىداپ، كىرپە چاچلىرى دىڭگىيىپ، داۋاملىق يېرىم يۇمۇق تۇرىدىغان قىسىق كۆزلىرىدىن ئۇچقۇنلار چاچراپ، ئورنىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتتى:

— مەن روتامغا قايتسام، نېمە ۋەقە تۇغۇلغۇدەك؟! — ئۇنىڭ تۈكلۈرۈكلىرى چاچراپ كەتتى، — ئاشۇ كوممۇنىست باندىتلىرىنىڭ پوقىنى يېگەن لالما ئىت بىلەن يىرگەنمەستىن ئېغىز - بۇرۇن يالىشامسىز؟!

— ئاغزىڭنى يىغ، ئەبلەخ! — ياڭ لىدېغا «پوق يېگەن ئىت بىلەن ئېغىز - بۇرۇن يالىشامسىز؟» دېگەن گەپ بەكمۇ تەسىر قىلغانىدى، — نېمەڭگە بۇنچە يوغانچىلىق قىلىسەن؟ سەن پولكوۋنىك، مەخپىي خادىم، ئىشپىيونلار باشلىقى بولساڭ، مەنمۇ... پۈتۈن يەكەن دىيارىدا ماتا مەن دەيدىغان بىرلا قوماندانغۇ؟

— شۇنداق، سىز قوماندان تۇرۇپ، قول ئاستىڭىزدىكى ئادىمىڭىزگە بۇيرۇقىڭىزنى يېگۈزەلمىسىڭىز، — لۇ كۈنجۇڭنىڭ كۆزلىرى بىردەمدىلا قىزىرىپ كەتتى، — ئۇنداق قوماندانىنى ھېسابىتا بار، ھەمدەمدە يوق قورچاق قوماندان دەيمىز، ئۇقتىڭىزمۇ؟!

— ئەمىسە بۇنى كۆرۈپ باق ! — ياڭ لىدې ئالىقانىدەك قەغەزنى ئۇستەلگە پاققىدە ئۇردى، — سەن كىرپە باش جاللاتنىڭ چىرايىڭنىڭ تاتارمىغىنىنى، جىنىگىنىڭ سىرقىرىمىغىنىنى مەن بىر كۆرەي !

لۇ كۇنجۇڭ باغاقچىنى قولىغا ئېلىپ، كالپۇكلىرىنى مىتىلداتقىنىچە ئوقۇدى. ئۇنىڭ قىسىق كۆزلىرى ھېلى يۇقىرىغا، ھېلى تۆۋەنگە يۇگۇرۇپ، خەتنى كۆزىدىن قانچە قېتىم ئۆتكۈزگەنلىكىنى ئۆزىمۇ بىلەلمەي قالدى، ھەتتا باغاقچىنىڭ قولىدىن ئۇچۇپ چىقىپ ئۇستەلگە چۈشكىنىنىمۇ سەزمىدى. ئەگەر خۇڭ يادۇڭ ئەقلىنى جورۇمىغان بولسا، ئاۋۋال ياڭ لىدې بىلەن لۇ كۇنجۇڭنىڭ، ئاندىن لى چۇڭيىڭ، دۇ شىڭسەن، جۇڭ شۆلياڭلارنىڭ، يەنە كېچىدە ئوتتۇز توققۇز قاچقۇن ئەسكەرنى ئۆلتۈرۈشكە قاتناشقان قىرىق ئەسكەرنىڭ قېنى ئېرىق بولۇپ ئاققان بولاتتى. ئۇلار غەزىپىنى باسالماي ھەممىسىنى قىلىچتىن ئۆتكۈزمەي قالمايتتى، بولۇپمۇ ئۇيغۇرلارنىڭ قېنى قىزىق، ئۇلار لۇ كۇنجۇڭ دېگەن بۇ نامغا باغلاپ تۇرۇپ ئۇنىڭ روتىسىدىكى ئىككى يۈز نەچچە ئەسكىرىنىمۇ قىرىپ تاشلىشى تۇرغانلا گەپ ئىدى. ۋاي تەڭرىم ! لۇ كۇنجۇڭ، لى چۇڭيىڭ، دۇ شىڭسەنلەر ھېلىمۇ خەۋپ ئىچىدە ئىكەن ـ دە ! خۇڭ يادۇڭنىڭ توققۇز يۈزدىن ئارتۇق كىشىلىك قوشۇنىغا ئۇنىڭ ئىككى يۈزدەك ئەسكىرى قانداق تەڭ كېلەلەيتتى؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە ئىززۇت كوماندىرلىرىدىن لى چۇڭيىڭ، دۇ شىڭسەنلەردىن باشقىلىرى ئانچە ئىشەنچلىك ئەمەس ئىدى. لۇ كۇنجۇڭ ۋاڭ جىڭگۇي، جاڭ يىخەن، لى شىۋۇلار بىلەن نەچچە قېتىم قىزىرىشىپ، ۋارقىرىشىپمۇ قالغان.

— قانداق، پالۋىنىم، يەنە ئاسمانغا پىچاق ئېتىپ باققۇڭ بارمۇ؟ — ياڭ لىدې جوزىغا پاققىدە ئۇرغانىدى، لۇ كۇنجۇڭ چۆچۈپ كەتتى، — خۇڭ يادۇڭنىڭ تۆت روتىسى ئەمەس، شۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئابدۇراخماننىڭ ئۇيغۇر بىرىنچى روتىسىلا

www.uyghurkitap.com

سىنىڭ روتاڭدىكىلەرنى مانتىغا توغرىغان گۆشتەك قىيما ـ چىيما قىلىۋېتەلەيدۇ. ئۇيغۇرلارنىڭ قىزىق قان ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟

ــ مەن... مەن بۇنچىۋالا بولۇپ كېتەر دەپ ئويلىماپتىكەن. مەن، ــ چىرايىدا قان دىدارى قالمىغان لۇ كۇنجۇڭ تولىمۇ پەس ۋە زەئىپ ئاۋازدا شىۋىرلىدى، ــ تاس ـ تاماس قاپتۇ گارنىزون ۋە قوماندانلىق ئىشتابى قانغا بويالغىلى !

ــ هە، زۇۋانىڭ پەسلەپلا كەتتىمغۇ؟ بىلىپ قوي، سىنىڭ بىلەن مېنىڭدىن ھەم ئەسكەرلىرىڭدىن قان بىلەن جان تەلەپ قىلىۋاتقان ئاشۇ قەھرلىك ئادەملەر نەق مۇشۇ زېمىندا ياشاۋاتىدۇ، ــ ياڭ لىدې ئاياغ ئاستىنى تەپتى، ــ ھەتتا مۇشۇ گارنىزوندا ! ... ئۇقتۇڭمۇ؟

ــ ئۇقتۇم، «سۇ ئۇخلىسا ئۇخلار، دۈشمەن ئۇخلىماس» دېگەن گەپ راست ئىكەن، ئۇلار ئۇخلىماپتۇ...

ــ ئۇلار دېگىنىڭ كىم؟

ــ خۇڭ يادۇڭچىلار...

ــ سەن نېمانداق تاشتىن قاتتىق نېمىسەن؟ «ئاقنىيازچىلار» دەپ قوشراپتا تاس قالدىڭ ئەسكەرلەر ئىچىدە توپىلاڭ چىقارغىلى، ــ ياڭ لىدې جوزىغا مۇشتلىدى، ــ گارنىزون ئاشخانىسىدا يوغانچىلىق قىلىۋىدىڭ، كاللاڭغا دەرھال بىرنەچچە تال قورال توغرىلىنىپ قالدى. دەرھال ھوشۇڭنى تاپمىساڭ، سەنمۇ ئامان قالمايسەن، ئىت جېنىڭدىن ئايرىلىپ قالىسەن.

ــ خەپ، خۇڭ يادۇڭ ! مەن تېخى قانمىدىم...

ــ خۇڭ يادۇڭنى خەپ دەيسەنغۇ؟ ئەگەر ئۇ بىر كۆزىنى قىسىپلىۋەتكەن بولسا، ئوتتۇز توققۇز ئادەمنىڭ قاتىلى بولغانلارنىڭ تەنلىرى پارچە ـ پارچە بولۇپ، جەسەت پارچىلىرىنى يىغىۋالماقمۇ تەسكە چۈشەتتى، ــ ياڭ لىدې خۇڭ يادۇڭنىڭ گېپىنى تەكرارلىدى.

— ئۇنىڭ ئۇلارغا شەرتلىك بەلگىنى سىزىپ بەرمىگىنى سىز بىلەن مېنى ئايىغانلىقى ئەمەس، ئۇ پەقەت ئەسكەرلەرنىلا نەزەردە تۇتقان، — لۇ كۇنجۇڭ دىمىقىنى قاقتى، — ئەگەر كۆتۈلمىگەن بىرەر ئەھۋال بولۇپ قالسا، ئۇ ئاۋۋال سىزنى، ئاندىن قالسا مېنى دارغا ئاسىدۇ، بۇنى ئۇنتۇپ قالماڭ!

لۇ كۇنجۇڭ چىقىپ كەتتى. ئۇ باغاقچىدىن راستىلا قاتتىق چۆچۈگەندى. راست، ياڭ لىدې دېگەندەك، ئاشۇ باغاقچىنى يازغانلارنىڭ ھەممىسى ھازىرمۇ بار، ئۇلارنىڭ نەچچە يۈزلىگەن كۆزى ھېلىمۇ ئۇنىڭغا تىككىلىپلا تۇرىدۇ. كىم بىلىدۇ، ئۇلار تاغلىق قىز گۈلنۇر ئوت قويۇۋەتكەندەك بىر كۈنى ئۇنىڭغا بېنزىن چېچىپ ئوت قويۇپ، ئۇنى قاپقارا چۈچۈلىغا ئايلاندۇرۇپ قويامدۇ ياكى ئاشخانا، تەرەتخانا، مۇنچىلاردا خەنجەرنى ئارقىسىدىن ئۇرۇپ ئالدىدىن چىقىرىۋېتەمدۇ، تېخى ئۇ ئۇخلاۋاتقاندا تۇيۇقسىز كىرىپ گېلىنى شوينا بىلەن بوغۇپ، ياستۇقنى ئاغزى - بۇرنىغا كەپلەپ تۇنجۇقتۇرۇپ جېنىنى ئالامدۇ، بۇنىڭغا ھېچنېمە دېگىلى بولمايدۇ، چۈنكى ئۇ قان قەرزىنى تۆلىشى كېرەك. بۇ قەرزلەرنى تۆلەشكە ۋاقتى كەلگەندەك ئۇنىڭ بىرلا تېنى ۋە بارلىق قېنى يېتىشمەي قالىدۇ.

قاش قارايغان چاغ، لۇ كۇنجۇڭ ياتىقىغا كېتىۋاتاتتى. تۇيۇقسىز ئۇنىڭ يۈرىكى قارتلا قىلىپ قالدى، چۈنكى يېنىدىن بىر مۈشۈك مىياڭلاپ ئۆتۈپ كەتكەنىدى. ئۇ ياتىقى ئالدىغا كەلگەندە، يەنە بىر قېتىم قورقۇپ كېتىپ ۋارقىرىۋەتكىلى تاسلا قالدى. گۇگۇم قاراڭغۇلۇقىدا قانداقتۇر بىرنېمە قارىياغاچ شېخىدا لەپەڭلەپ ئېسىلىپ تۇراتتى. بوراندا ئۇچۇپ كېلىپ شاخقا ئىلىنىشىپ قالغان ئۇ ئەسكى لاتا لۇ كۇنجۇڭنىڭ كۆزىگە ئادەمدەك كۆرۈنۈپ كەتتى. كۆرۈنگەن ئۇ ئادەم تېخى باشقا بىراۋ ئەمەس، بەلكى كۆزلىرىنى پۈلتايتىپ، يۈزى كۆكىرىپ ھەم ئېسىلىپ كەتكەن لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئۆزى ئىدى.

لۇ كۇنجۇڭ ئۆز سايىسىدىنمۇ قورقىدىغان بولۇپ

قالغانىدى. دېمىسىمۇ ھېلىقى باغاقچە ئۆنىڭغا ئەجەل سىرتمىقى بولغانىدى، گېلىدىن بوغۇپ تۇراتتى. شۇڭا، ئۇ يېقىنلىرىدىن لى چۇڭيىڭ، دۇ شىڭسەنلەرگە، ھەتتا كانۇيىي رېشىتتىقىمۇ ئۇقتۇرماي، شۇ كېچىسىلا كۆن چامادانىنى كۆتۈرگىنىچە تىكىۋەتتى. ئەتىسىدىن باشلاپ قىسىم ئىچىدە ئۇ توغرۇلۇق ھەرقىسما گەپلەر پەيدا بولدى. بەزىلەر: «لۇ كۇنجۇڭ خۇڭ يادۇڭ بىلەن ئېلىشىش ئۈچۈن قەشقەر كورپۇس ئىشتابىغا ياردەم تەلەپ قىلىپ كېتىپتۇ...» دېسە، بەزىلىرى: «ئەسلىدە ئۇ لەنجۇ جازالاش ئەترىتىنىڭ ئادىمى ئىكەن، شۇلار ئۇنىڭ قايتىپ كېلىشىنى تەلەپ قىپتۇ...» دېيىشتى، ھەتتا «لۇ كۇنجۇڭ قان قەرزىدىن قورقۇپ قېچىپتۇ...» دېگەنلەرمۇ بولدى. ئىشقىلىپ، ئۇنىڭ قاچقىنى راست، بولۇنغان گەپلەرنىڭ يالغان بولۇشىمۇ ناتايىن ئىدى.

لۇ كۇنجۇڭ قاچقان كۈنىنىڭ ئەتىسى كەچ قاراڭغۇ چۈشكەندە، كونىشەھەر گۇلباغ گارنىزونىغا ئۈچ ئاتلىق ئادەم كىرىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ھەربىي فورمىلىق بولۇپ، تولۇق قوراللانغانىدى. ئېغىز - بۇرنىنى يۆگىۋالغانلىقى ئۈچۈن، شۇنداقلا كۆز باغلانغان چاغ بولغاچقا، ئۇلارنى تونۇغىلى بولمايتتى. بۇ سىرلىق ئادەملەر ئاتلىرىنى ئات باقارلارغا تاپشۇرغاندىن كېيىن گەپمۇ قىلىشماي، خۇڭ يادۇڭنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئىشىكنى قاقتى. ئىشىك ئېچىلىشى بىلەن، ئۇلارنىڭ بىرى سىرتتا قېلىپ، ئىككىسى ئۆي ئىچىگە كىرىپ كەتتى. كىرگەنلەر ئېغىز - بۇرنىنى يۆگىۋالغان لاتىلارنى ئېلىۋەتتى. خۇڭ يادۇڭ بىلەن تەڭلا تۇرغان، پېشانىسى كەڭ، قاشلىرى توم، كۆزى سەل كىچىك، ياڭاق سۆڭەكلىرى پۇلتىيىپ چىققان، قىرىق ياشلاردىن ئاشقىنى جاڭ لياڭ بولۇپ، بىللە كەلگەن ئىككىسى ئۇنى قوشراپتىن ئەكەلگىلى بارغان ئۆمەر بىلەن لو دەن ئىدى.

— لو دەن قېنى؟ — سورىدى خۇڭ يادۇڭ ئۆمەردىن، — ئۇ

يوققۇ؟

— سىرتتا قالدى، — دېدى ئۆمەر مەنىلىك قاراپ قويۇپ.

— ئۇنداق بولسا سەنمۇ قايت، — خوڭ يادوڭ ئۆمەرنىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ قويدى، — ئۈچ كۈندىن بېرى سارا سېنى سېغىنىپمۇ كەتكەندۇ!

— پولكوۋنىك، يەنە قانداق ئىشلار بولسا مانا مەن تەييار.

— بولىدۇ، لو دەن ئىككىڭلارنى بۇنىڭدىن كېيىن كۆپ ئاۋارە قىلىمەن.

ئۆمەر خوڭ يادوڭ بىلەن خوشلىشىپ چىقىپ كەتتى. ئۇ ھەربىي كادىرلار ئورۇنلاشقان بىنادىن ئايلىنىپ ئۆتۈپ، ئاتخانىنىڭ ئارقىسىدىكى «كوماندىرلار مەھەللىسى»گە كەلدى. بىز ئالدىنقى بابلاردا سۆرەتلەپ ئۆتكىنىمىزدەك، سېپىلغا ھەم ئاتخانىغا چاپلاپ سېلىنغان ئىككى قاتار ئۆيلەر بىر - بىرىگە قارىشىپ تۇراتتى. ھەربىر قاتارى ئوتتۇز ئالتە ئېغىزدىن بولۇپ، ئۇ ئۆيلەردە ئىززەت ۋە ئودلىنىيە كوماندىرلىرىدىن جەمئىي يەتمىش ئىككى ئائىلە ئولتۇراتتى. سېپىلغا يانداپ سېلىنغان قاتارنىڭ ئەڭ ئاخىرىدىن سانىغاندا يەتتىنچى ئۆي ئۆمەر بىلەن سارانىڭ ئىدى. ئۆمەر ئىككى قاتار ئوتتۇرىسىدىكى بىر يۈز ئەللىك قەدەم كەلگۈدەك ئۇزۇنلۇقتىكى تار كوچىدىن كېلىۋېتىپ يىراقتىنلا بىركىمنىڭ قاپقارا سايىسىنى كۆردى. قاراڭغۇ بولغاچقا، ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى. ئۆمەر يېقىن كېلەر - كەلمەيلا سارا ئېتىلىپ كەلگىنىچە ئۇنى قۇچاقلىۋالدى.

— بۈگۈن... بۈگۈن ئۈچ كۈن بولدى، — سارانىڭ كۆز ياشلىرى ئۆمەرنىڭ يۈز - بويۇنلىرىنى ھۆل قىلىۋەتتى.

— يۈرۈڭ، يۈرۈڭ ئۆيگە كىرەيلى، — ئۆمەر ئەتراپىغا خۇدۇكسىنىپ قاراپ قويدى، — بىركىم كۆرۈپ قالسا سەت بولىدۇ.

ئۇلار ئۆيگە كىرىپلا باشقىدىن قۇچاقلىشىپ كېتىشتى.

سارا ئۆمەرنى قويۇپ بېرىدىغاندەك ئەمەس ئىدى، ئۇ سۆيەتتى، ئەركىلەپ پىچىرلايتتى، تۇرۇپلا قېيىداپ قالاتتى.

— ئۆمەر، كونىلار: «بەزى ئاياللار ئېرىگە سىڭىلىك بولۇپ قالىدۇ» دەيدىكەن. مەن سىزگە سىڭىلىك بولۇپ قالغان ئوخشايمەن. سىزنى بىر كۈن كۆرمىسەم يىغلىغۇم كېلىپلا تۇرىدۇ.

— مەن مەشىققە چىقىپ كەتسەم چاپىنىم بىلەن ئىسپانكامنى تاشلاپ قوياي، شۇنىڭغا قاراپ ئولتۇرۇڭ.

— ياق، چاپان بىلەن ئىسپانكىڭىز گەپ قىلالمىسا، — سارا دومسايدى، — مەن خۇڭ پولكوۋنىكقا دەپ سىزنى بۇنىڭدىن كېيىن ھەربىي مەشىققە چىقارغۇزمايمەن.

— ئۇنداق قىلسىڭىز، مەن سىزدىن راستلا خاپا بولىمەن، — ئۆمەر ئايالىنىڭ كۆزلىرىگە قارىدى، — قورسىقىم بەك ئېچىپ كەتتى، يېگۈدەك بىرنېمە يوقمۇ؟

— ھە راست، سىزنى بۈگۈن كېلىدۇ دەپ، ھەربىي ئاشخانىدىن گۆشلۈك پولۇ ئاچىقىپ قويغان، — سارا دەرھال چەينەككە چاي سېلىپ، ئۈستىگە چايداندىن قايناق سۇ قۇيدى، — مەن سىزگە قېنىق چاي دەملەپ بېرەي.

سارا ئىككى كىشىلىك كارىۋات ئۈستىگىلا تالىما داستىخاننى سېلىپ، لېگەندىكى پولۇنى ئەكەلدى. ئۆمەر گۆشنى نان ئۈستىدە توغراپ بولغۇچە، سارا يەنە تەرخەمەك، ئاچچىقسۇدا چۇچۇمەل خام سەي قىلىپ ئەكەلدى. ئېرىنىڭ قورسىقىنىڭ ئاچقانلىقىنى بىلگەن سارا ھېلىدىن ـ ھېلىغا: «ئېلىڭ! قېنى ئالمامسىز، گۆش بىلەن قوشۇپ يەڭ!» دەپ تۇراتتى. لېكىن، ئۇ قوشراپقا بېرىپ كەلگەن ئېرىدىن ئۆز يۇرتىنىڭ گەپلىرىنى ئاڭلاشقا تەقەززا بولۇۋاتقاندەك، ئۆمەرنىڭ كۆزلىرىگە قاراپ ـ قاراپ قوياتتى.

— سىزگە بىر خۇش خەۋەر بار، — ئۆمەر خوتۇنىنىڭ غەمكىن چىرايىغا قارىدى، — لو دەن ئىككىمىز قوشراپقا

كىرەر ـ كىرمەيلا، بىزنى بىرمۇنچە تونۇش تاغلىق ئورىۋالدى. ئۇلار بىلەن ئەھۋاللاشتۇق. كىم يەتكۈزۈپ قويدىكىن، شۇ كېچىسىلا دادىڭىز، ئانىڭىز ۋە سىڭلىڭىز يېتىپ كەپتۇ. مەن بەكمۇ قورقۇپ كەتتىم.

— ئۇلار سىز بىلەن ئۇرۇشمىغاندۇ؟

— ئۆز ۋاقتىدا ئەجەب توغرا مۆلچەرلەپتىكەنمىز، — دېدى ئۆمەر كۈلۈپ تۇرۇپ، — ئەگەر ئۆز ۋاقتىدا مەن بىلەن بىللە كەتمىگەن بولسىڭىز، ئۇلار مېنى بوش قويۇۋەتمەيدىكەن.

— ھە، نېمە دېيىشتىڭلار؟ ئۇلار نېمە دېدى؟

— دادىڭىز: «نىكاھ ئوقۇتتىڭلارمۇ، توي قىلدىڭلارمۇ؟» دەپ سورىدى.

— چوڭ توي قىلدۇق دېگەنسىز؟

— دېمەمتىكى.

— ھەي ئۆمەر، — سارا تومپىيىپ تۇرغان قورسىقىغا قارىدى، — ماۋۇ ئىشنى دېمىگەنسىز؟

— ئانىڭىز ئۆزى سورىغان تۇرسا؟

— ئەسكى، ئەسكى، بەك ئەسكىكەنسىز، — سارا ئەركىلەپ تۇرۇپ ئېرىنىڭ دۈمبىسىگە ئۇردى، — ئۇلار ئاران تۇرۇپتىكەن دەپ قالغاندۇ؟

— نەدىكىنى، ھەممىسى مۇبارەك بولسۇن دەپ خۇشال بولۇپ كېتىشتى. مەن: «بالا تۇغۇلغاندىن كېيىن بىللە كېلىمىز» دېۋىدىم، ئۇلار: «رەھمەت، رەھمەت...» دەپ كۆزلىرىگە ياش ئېلىشتى.

— بەكمۇ ئوبدان بوپتۇ، ئۇلارنىڭ ئاچچىقى يېنىپتۇ، ئەمدى دادام، ئانام، ئاكا ـ سىڭىللىرىمنى كۆرەلەيدىغان بولدۇم! — سارا ئۆمەرنىڭ بوينىغا ئېسىلىپ ئۇنى سۆيۈپلا كەتتى، — سىز بەكمۇ ياخشى، ناھايىتى ياخشى يىگىت... باتۇر يىگىت...

ئۆمەر قوشراپتا بىر يېرىم يىل تۇرۇش جەريانىدا تاجىكچىنى خېلىلا بىلىپ قالغانىدى، شۇڭا سارانىڭ تاجىكچە

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

مەدھىيەلىرىنى چۈشەنگەچكە، ئۇمۇ تاجىكچە: «سىزمۇ بەك ياخشى» دەپ قىزنى خۇشال قىلىۋەتتى.

ئۆمەر بىلەن سارا بىر ـ بىرىنى ماختىشىپ، مەدھىيىلىشىپ تاتلىق سۆھبەتتە بولۇۋاتقاندا، خۇڭ يادۇڭ، ۋاڭ گولىن، جاڭ لياڭلارنىڭ سۆھبىتىمۇ قىزىپ، گەپ تازىمۇ مۇھىم نۇقتىلار ئۈستىدە كېتىۋاتاتتى. ئۇلار «ئەسكەرلەر تەمىناتى» شوئارى ئاستىدا كۆتۈرمەكچى بولغان قوزغىلاڭنى قانداق باشلاش ھەققىدە خېلى تالاش ـ تارتىش قىلىشتى، «قوشراپ تاغلىرىدا مانېۋىر ئۆتكۈزۈش» باھانىسى بىلەن قوماندانلىق ئىشتابىدىكى ئاساسلىق ئادەملەرنى ئۇ يەرگە ئاپىرىپ بېرىپ قولغا ئېلىش، ئاندىن شەھەرگە ھۇجۇم باشلاش توغرىسىدا، ھۇجۇمنىڭ مۇھىم نۇقتىلىرى ۋە شەكىللىرى ئۈستىدە پىلان تۈزۈشتى. خۇڭ يادۇڭ قوماندانلىق ئىشتابىغا: «لۇ كۇنجۇڭ روتىسى بىلەن قوشراپتىكى جاڭ لياڭنىڭ روتىسى — ئىككى روتا، يەنى تۆت يۈزدىن ئارتۇق ئەسكەر مانېۋىرغا قاتنىشىدۇ» دەپ دوكلات قىلماقچى بولدى. لېكىن، لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسىدىكى كوماندىرلار بىلەن ئەسكەرلەر ئەيمەنگۈدەك بىرەر ئادەمنى روتا كوماندىرلىقىغا قويمىسا، ئۇلارنى كېچىككە كىرگۈزمەك تەسكە چۈشەتتى. بۇ ھەقتە خۇڭ يادۇڭ بىلەن جاڭ لياڭ روتا كوماندىرلىرى ۋە ئۆستۈرگىلى بولىدىغان ئىزۋوت كوماندىرلىرىنى بىر قېتىم تاسقاپ چىقتى.

— يەتتىنچى پولكتىكى روتا كوماندىرلىرىنى سىلەر دەڭسەپ كۆرۈڭلار، — دېدى خۇڭ يادۇڭ بارماقلىرىنى پۈكۈپ، — بىرىنچى، ئۇيغۇرلار روتىسى، كوماندىرى ئابدۇراخمان؛ ئىككىنچى، تۇڭگانلار روتىسى، كوماندىرى ماۋ يىلۇڭ؛ ئۈچىنچى، خەنزۇلار روتىسى، كوماندىرى جاڭ لياڭ؛ تۆتىنچى، خەنزۇ، موڭغۇل، شىبەلەر ئارىلاشما روتىسى، كوماندىرى شىلەن؛ بەشىنچى، خەنزۇلار روتىسى، كوماندىرى تيەن دالىڭ.

— مەنچە، تيەن دالىڭنى لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئورنىغا قويۇش

كىرەك، — دېدى جاڭ لياڭ كەسكىنلىك بىلەن، — ئۇنىڭدىن كوماندىر ـ جەڭچىلەرلا ئەمەس، قوماندانلىق ئىشتابى رەھبەرلىرىمۇ ئېھتىيات قىلىدۇ.

— توغرا، ئۇ سۆزى بار يىگىت، — ۋاڭ گولىن باش لىڭشىتتى، — چاغاندا بىزنىڭكىگە چاغانلاپ كەلگەندىلا، مەن ئۇنى خېلى تورى بار يىگىت ئىكەن دەپ ئويلىغان.

— ئەمىسە، ئۇنىڭ ئورنىغا كىمنى قويساق بولار؟

— مېنىڭ روتامدىكى ئىككىنچى ئىززۋوت كوماندىرى ۋاڭ زۇڭيۈەننى ئۆستۈرۈپ، ئۇ ئورۇنغا قويساق، پىكرىڭىز چىقماس؟ — كۆلۈپ سورىدى جاڭ لياڭ، — مەنچە، ئۇ روتىنى ئۇ چوقۇم باشقۇرۇپ كېتەلەيدۇ.

— بىر ئىش بېشىمنى سەل قاتۇرۇۋاتىدۇ، — دېدى خۇڭ يادۇڭ ئىستاكاندىكى سوۋۇپ قالغان چاينى ئوتلاپ، — لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسىدىكى ئىززۋوت كوماندىرلىرىدىن لى جۇڭيىڭ، دۇ شىڭسەنلەر بىرەر ئىش چىقىرىپ قويارمىكىن دەپ ئەنسىرەيمەن. لۇ كۇنجۇڭ قاچقاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپ، ئۆزلىرى جىمىغۇرلىشىپ قېلىشتى.

— ئۇلار هازىرچە هېچنېمىنى بىلەلمىدى، — جاڭ لياڭ كۆلدى، — «لۇ كۇنجۇڭ ئوتتۇز توققۇز ئادەمنىڭ قان قەرزىدىن قورقۇپ قېچىپ كەتتى» دېگەن سۆز گارنىزون ئىچىدە تارقىلىپ كەتتى، ھەممىنىڭ ئاغزىدا هازىر شۇ گەپ. ئەگەر ئۇ ئىككىسىنى ئورنىدىن قالدۇرساق، ياتقان يىلاننىڭ بېشىغا دەسسىگەن بولىمىز. شۇڭا، ئۇلارغا تەگمەيلى.

— لۇ كۇنجۇڭنىڭ روتىسىدا ياغاق يۈز، بىر كۆزى جىرتاق بىر ئوتلىنىيە كوماندىرى بار، — دېدى ۋاڭ گولىن يىرگەنگەن قىياپەتتە، — كۆزۈمگە پەقەتلا سىغمايدۇ. ئەجەب هاكاۋۇر، مەمەدان بىرنېمىغۇ ئۇ.

— سىزنىڭ دېمەكچى بولغىنىڭىز جۇڭ شۆلياڭ، — خۇڭ يادۇڭ بېشىنى لىڭشىتتى، — ئۇمۇ لۇ كۇنجۇڭ تەربىيەلىگەن

ئىتلارنىڭ بىرى.
— ئۇنىڭ ئورنىغا ئۆمەر دېگەن بالىنى قويساڭلار بولمامدۇ؟
— ئۆمەر ھەرقانداق ئەمەلنى رەت قىلىپ كەلدى. بولمىسا يېشىنىڭ كىچىك بولغىنىغا قارىماي بۇ چاغقىچە ئىزۋوت كوماندىرى بولغان بولاتتى.
— بۇنداق كىتابقا ھېرىسمەن، ئىلمىي باللارنىڭ ھەربىي ئىشلار بىلەن ئانچە خۇشى بولمايدۇ، — دېدى جاڭ لياڭ، — ئەمەل بەرگەن بىلەنمۇ ئەمەلنى قاملاشتۇرۇپ تۇتالمايدۇ. ئۇلارنى ھەربىي ئىشلاردىكى سۆھبەت، سۇلھى، مۇنازىرە، كېلىشىم دېگەندەك ئىلمىي ئىشلارغا سالغىلى بولىدۇ. ئۇنداقلار دۈشمەندىن: «نەرىڭگە ئاتسام ئاغرىمايدۇ؟» دەپ سوراشتىن يانمايدۇ.
ھەممىسى تەڭلا كۈلۈپ كېتىشتى. قىزىق ئىش، خۇڭ يادۇڭ گەرچە پولكوۋنىك بولسىمۇ، ھەممىلا ئىشتا قول ئاستىدىكى روتا كوماندىرى جاڭ لياڭنىڭ مەسلىھەتىنى ئېلىپ، شۇنىڭ كۆرسەتكەن پىلان، ئورۇنلاشتۇرۇشلىرىنى قوبۇل قىلىۋاتاتتى. دېمىسىمۇ، جاڭ لياڭنىڭ كوماندىر - جەڭچىلەر ئىچىدىكى ھۆرمەت - تەۋسىيى ئالاھىدە ئىدى. ئۇنىڭ روتىسىدىكى خېلى كۆپ خەنزۇ كوماندىر - جەڭچىلەر گەرچە كېيىن قوبۇل قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇلار تۇرمۇشتا قىيىنچىلىقى ئېغىر خەنزۇ، ئۇيغۇر ئەسكەرلەرگە ياردەم قىلاتتى؛ ئۇيغۇر، خۇيزۇ، شىبە، موڭغۇل قاتارلىق مىللىي ئەسكەرلەردىن ھال - ئەھۋال سورايتتى؛ ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى، ئائىلە، ئاتا - ئانىلىرىنى سۈرۈشتۈرۈپ، تېگىشلىك ياردەملەرنى بېرەتتى، ھەتتا كېسەل بولۇپ قالغانلىرىنى يۆدۈپ دوختۇرغانىغا ئېلىپ باراتتى. بۇ ئىش كېيىنچە ھەققىي گومىنداڭپەرەسلەرنى گۇمانغا سېلىپ قويغان بولسىمۇ، بىراق ئۇلار خۇڭ يادۇڭنىڭ قەھرىدىن قورقۇپ ئېغىز ئاچالمىغانىدى.
— ئەگەر مەن قوشراپقا كېتىپ قالسام، بۇ يەردە قالغان تۆت

روتا كوماندىرىغا ئــەمــەلــىي ئىشنى چۈشەندۈرۈشۈم كېرەكمۇ، يوق؟ — خۇڭ يادۇڭ جاڭ لىياڭغا قارىدى، — ئەگەر ئۇلار خەۋەرسىز قالسا، قوشراپىتىن شەھەرگە بېسىپ كىرسەك، بىزگە قانداق ماسلىشىدۇ؟

— روتا كوماندىرلىرىڭىز ئىشەنچلىكمۇ، يوق؟

— سىنالغان ئەزىمەتلەر.

— ئۇنداقتا بولىدىكەن، لېكىن تەۋەككۇل قىلىدىغان ئىش ئەمەس بۇ.

— شۇنداقتىمۇ، جاڭ لياڭنى مەشەدە قالدۇرۇپ قويۇڭ ! — ۋاڭ گولىن تۇرۇت قىلىپ ئولتۇرمىدى، — ئۇ تۆت روتىنىڭ مەسلىھەتچىسى سۈپىتىدە تۇرسۇن. چۈنكى، بۇ پىلاننىڭ باش ـ ئاخىرىنى ئۇ ئوبدان بىلىدۇ.

— قانداق بولار؟ — خۇڭ يادۇڭ جاڭ لىياڭغا قارىدى، — قوشراپىتىكى روتاڭ گاڭگىراپ قالارمۇ؟

— ياق، — جاڭ لياڭ ئىشەنچلىك جاۋاب بەردى، — ئورۇنباسار روتا كوماندىرى ياڭ دۇڭ ئەقىللىك، چەبدەس ھەم پىلانچى يىگىت، ئۇنىڭغا ھەقىقىي ئەھۋال توغرۇلۇق خەت يېزىپ بەرسەم بولىدۇ. ئۆزىنىڭمۇ بۇ ئىشلاردىن ئانچە ـ مۇنچە خەۋىرى بار.

— خەۋىرى بار؟ بۇ قانداق گەپ؟

— سىز مېنى چاقىرتىپ ئىككى ئادەم ئەۋەتكەندىن كېيىن مەن ئۇنىڭغا بىرقانچە ئېھتىماللىقنى ئېيتىپ قويغانىدىم.

— مېنىڭ مۇشۇنداق قىلارىمنى ئالدىن بىلىدىغان ئوخشىمامسەن؟

— ياق، سىزگە كېلىۋاتقان خورلۇق، بېسىم، خەۋپلەرنى كۆرۈپ، «ئاخىر بىر كۈنى يولىنى تاپىدۇغۇ» دەپ پەرەز قىلغانىدىم، پەرىزىم ئەمدى ئىسپاتلاندى.

— سىز... — خۇڭ يادۇڭ جاڭ لياڭنىڭ كۆزىگە بىرھازا تىكىلىپ قاراپ قالدى، — ھەقىقەتەن قورقۇنچلۇق ۋە خەۋپلىك

كوماندىر ئىكەنسىز...

لۇ كۇنجۇگنىڭ ئورنىغا تيەن دالىڭنىڭ قويۇلغانلىقىدىن ئىككىنچى روتىدىكى كوماندىر ـ جەڭچىلەرنىڭ كۆپ قىسمى خۇشال بولۇشتى. چۈنكى، تيەن دالىڭ قورقماس، جۇرئەتلىك، تەۋەككۈلچى بولغىنى بىلەن، لۇ كۇنجۇگدەك ياۋۇز ئەمەس ئىدى. ئۇنى ئادەتتە «تيەن خېيما»(تيەن قارا ئات) دەپمۇ قويۇشاتتى، چۈنكى ئۇنىڭ يۈزى، چېچى، قاش ـ كىرپىكلىرى قارا بولۇپ، چىشىلا ئاپپاق ئىدى. باشقىلار ئۇنىڭغا «بەي يا» (ئاق چىش) دەپمۇ چاقچاق قىلىشاتتى. ئۇ ئوتتۇز سەككىز ياشلاردىكى، كۆكرىكى كەڭ، پۇت ـ قوللىرى جۇۋاز ئوقىدەك چىڭ، گۆسمەستەك غولى بار، ھەقىقىي «ئاق چىش»لىق قارا ئارغىماق ئىدى. تيەن دالىڭ ئىككىنچى روتىغا كېلىشى بىلەن، لۇ كۇنجۇگنىڭ ۋەھشىيلىكىدىن، زورلۇق ـ زومبۇلۇقىدىن، تىل ـ ئاھانەتتىدىن جاق تويغان ئىزۋوت كوماندىرلىرىدىن ۋاڭ جىڭگوي، لى شىۋۇ، جاڭ يىخەن ۋە باشقا ئودلىنىيە كوماندىرلىرى ئۇنى خۇشاللىق بىلەن قارشى ئېلىشتى. لېكىن، لى چۈگيىڭ، دۇشىگسەندەك ئىزۋوت كوماندىرلىرى، جۇڭ شۆلياڭدەك ئودلىنكوملار، لۇ كۇنجۇگنىڭ يۇندىسىنى ئىچىپ دەندەپ قالغان رېشىت، ئابدۇقادىر، نىزاملار بولسا بولۇڭ ـ پۇچقاقلاردا غوتۇلداپ، گەپ سېتىشىپ يۈردى.

خۇڭ يادۇڭ بىلەن جاڭ لياڭ قوزغىلاڭ تەييارلىقىغا جىددىي كىرىشىپ كەتتى. ئۇلار روتا، ئىزۋوت، ئودلىنىيە كوماندىرلىرىنى ئايرىم چاقىرىپ سۆھبەتلەشتى، ئەسكەرلەرنىڭ رايىنى سىنىدى، ئىشەنچسىز كوماندىرلارنى ئالماشتۇردى ھەمدە ئەڭ ئىشەنچلىك، كۆز قارىشى ئېنىق بولغان كوماندىرلارنى تاللاپ، سەككىز كىشىلىك «ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش كومىتېتى» قۇرۇپ چىقتى. ئۇلار بىر كۈنى كېچىدە يىغىلىپ، سۇن جۇگشەن ئەپەندىنىڭ سۈرىتى ئالدىدا قول كۆتۈرۈپ قەسەم قىلىشتى.

خۇڭ يادۇڭ قوشراپتا مانېۋىر ئۆتكۈزۈش ھەققىدىكى دوكلاتىنى قوماندانلىق ئىشتابىغا تاپشۇرۇپ بېرىپ، ئۈچىنچى كۈنى ئۇنى ياڭ لىدې ئىشخانىسىغا چاقىرتتى. ياڭ لىدې كېيىنكى قېتىملىق مۇنازىرىدىن كېيىن پەيلىدىن خېلىلا يانغاندەك قىلاتتى. ئۇمۇ ھېلىقى باغاقچىدىن قورقۇپ كەتكەنىدى، كېچىلىرى ھەرگىز يالغۇز ـ يېرىم تالاغا چىقمايتتى. قىزىق يېرى، ئۇ خۇڭ يادۇڭ «مېنى بىر ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇۋالدى» دەپ بىلسىمۇ، نېمە ئۇچۇندۇر ئۇنىڭغا يەنىلا ئۆچلۈك قىلاتتى. مانا شۇ تۇرقىدىمۇ ئۇ پېتىنى بۇزمىغان ھالدا بىر قولىنى ئارقىسىغا قىلىپ، يەنە بىر قولىدا دېرىزە تەكچىسىدىكى تەشتەكلىك گۈلنىڭ سارغايغان ياپراقلىرىنى ئالغان بولۇپ، خۇددى ئۇنى مەنسىتمىگەندەك كەينىگە قاراپمۇ قويمىدى. ئۇنىڭ بۇ قىلىقى گەرچە خۇڭ يادۇڭغا خورلۇقتەك تۇيۇلغان بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

— ھىم... قوشراپتا مانېۋىر ئۆتكۈزۈش ھەققىدىكى دوكلاتىڭنى كۆردۈم، — ياڭ لىدې يەنىلا ئارقىسىغا قارىمىدى، — ئۇيغۇرلاردا «ئاشتىن كېيىن زاغرا، تويدىن كېيىن ناغرا» دېگەن بىر ماقالنىڭ بارلىقىنى ئاڭلىغانىدىم. خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئىشنى پىلانلىدىڭمۇ نېمە؟ تاشقورغان پارتىزانلىرى يەكەن دەرياسىنىڭ ئىككى قانىتىدا، ئوپال، ئويتاغ، گەز دەرياسىنىڭ بويلىرىدا زور چىقىم تارتىپ ماغدۇرىدىن كەتتى. ئىلى ئوغرىلىرى بولسا ئىككى ـ ئۈچ يىلدىن بېرى ماناس دەرياسى بويىدىكى تاشلىق سايدا ئازادلىق ئارمىيەنىڭ ئورۇمچىگە كىرىشىنى كۈتۈپ ياتىدۇ، ئەمدى مۇشۇنداق جىمجىت شارائىتتىمۇ مانېۋىر قىلغۇڭ كېلىپ قاپتۇغۇ سېنىڭ؟

— قوماندان، ھازىرقى ۋەزىيەتكە ئۇنداق دەپ سەل قارىغىلىمۇ بولماس ! — خۇڭ يادۇڭ ئۆزىنى تۇتۇۋالدى، — بۇ قېتىم قوشراپ گازارمىسىنى سېلىش سىزنىڭ پىلانىڭىز بىلەن بولدى، پىلىموت روتىسىنى شەيدۇللادىن يۆتكىمەسلىكمۇ

سىزنىڭ يىراقنى نەزەردە تۇتقانلىقىڭىزدىن چىقىرىلغان قارار، جۇڭگونىڭ ئەھۋالى ۋە دۇنيا ۋەزىيىتىنىڭ كېيىن قانداق بولۇشىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. ياپون تاجاۋۇزچىلىرىنىڭ ئېلىمىزدە قالدۇرغان جاراھەتلىرى تېخى ساقايغىنى يوق.

— بولدى، بولدى، ماڭا خەلقئارا ۋەزىيەتتىن دەرس ئۆتمەيلا قوي. زادى نېمە ئۈچۈن مانېۋىر ئۆتكۈزۈشنى ئويلاپ قالدىڭ؟

خۇڭ يادۇڭ ئۆزىنى توختاتقان ھالدا ئالدىرىماي سۆزلىدى. ئارىتاش، كاچۇڭ، تۇمشۇقساراي، چىمدۇ، قوشراپلاردا بولغان قوغلاشما جەڭلەردە ئۆلۈش، يارىلىنىش كۆپ بولۇپ، كۆپ قېتىملاپ مەغلۇپ بولۇش قوشۇننى ھالسىزلاندۇرۇپ قويىدى. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەسكەرلەرنىڭ تاغ تۇرادا جەڭ قىلىشقا ماھىر بولمىغانلىقىدىن، شارائىتقا كۆنەلمىگەنلىكىدىن، جۇغراپىيەلىك مۇھىتقا ماسلىشالمىغانلىقىدىن بولدى. شۇڭا، قوشۇننىڭ تاغ تۇرادا جەڭ قىلىش ماھارىتىنى ئاشۇرماي تۇرۇپ، كېيىن كۆرۈلىدىغان خەتەرلىك ئەھۋاللارغا تاقابىل تۇرۇشتىن سۆز ئېچىش مۇمكىن ئەمەس.

خۇڭ يادۇڭ خوتۇنىنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە سۆز ـ ئىبارىلەرنىڭ تەسىرىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش، ۋەزىيەت ئېغىنى سىڭدۈرۈش، ھاياجانلاندۇرۇش كۈچىنى ئاشۇرۇش دېگەندەك ئاماللارنى قوللىنىپ، تەييارلىغان گەپلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئىشلەتتى. لېكىن، بۇ گەپلەر ئېشەكنىڭ قۇلىقىغا غېجەك چالغاندەك، ياڭ لىدېغا تەسىر كۆرسەتمىدى. ئۇ خىيالىي مېڭىپ يۈرۈپ، قولىدىكى كىچىككىنە ناسۇسلۇق سۇ پۈركۈگۈچتە گۈللەرگە سۇ سېپىۋاتاتتى.

— بۇنداق قىلىشنىڭ ئەمدى زۆرۈرىيىتى قالمىدى. ئابايا مەن ساڭا ئېيتتىمغۇ؟ — ياڭ لىدې بېشىنى كۆتۈرۈپ خۇڭ يادۇڭغا لەپپىدە قاراپ قويدى، — بىرىنچىدىن، ئىسھاقبېك 1943 ـ يىلىلا ئىككى يۈزدىن ئارتۇق پارتىزاننى ئېلىپ چېگرادىن ئۆتۈپ، قىرغىزىستان ئارقىلىق بېرىپ ئىلى

ئـوغرىلـىرىغا قېتىلىـپ كەتكەن. ئـىككىـنچىدىـن، تاشقورغـان پـارتىـزانلـىـرى «ئون بـىـر مـاددىلـىـق بىـتـىـم»دىـن كېـيـىـن قورالسىـزلاندۇرۇلدى. ئۈچىنچىدىن، ستالىن بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، ئىلى ئوغـرىلـىرىـنى ماناس دەرياسى بويـىـدا توختـىـتىـپ قويـدى. نـەچچە يـىـلدىن بـېـرى ئۇلار ئۇ يـەردە تـاشلىـق سـايدا ياتـىـدۇ. ئەمدىلىكتە پەقەت تازنىڭ بېشىدىكى شالاڭ چاچتەك ئۇ يەر ـ بۇ يەرلەردە قـېلىـپ قـالغان پـارتـىـزانلارلا خـۇددى «زېـرىككـەن تـاز كۈۋرۈك بېشىدا ئات ئۇركۇتۇپتۇ» دېگەندەك، بەزى تەلۋىلىكلەرنى قىلـىۋاتىدۇ. بـۇنداق پاكـىتلارنى سۆزلـەپ كەلسەم، تـاڭ ئېتىـپ كېتىدۇ جۇمۇ، خوڭ بۇرادەر.

— يېقىندىن بېرى جاي ـ جايلاردا ئۇيۇشۇۋاتقان پارتىزانلار توپ ـ توپ ئـاچ بۆرىدەك بىـزنىڭ تاغ تـۇرالاردىكى نـۇقتىلـىـق قـاراۋۇل زاستاۋىلـىـرىمىـزغا، كۆزىتىـش پونكىـتلـىـرىمىـزغـا، پوتەيلىرىمىزگە تۇيۇقسىـز ھۇجۇم قـىلىـپ، ئـەسكەرلىـرىمىزنـى ئۆلتۈرۈپ، نۇرغۇن قوراللىرىمىزنى بۇلاپ كەتتى، ئۇلار كۈندىن ـ كۈنگـە كۈچـىـيـىـۋاتـىـدۇ. ئـۇلارغا سەل قـاراش ئـىسـتـراتېگـىـيـە جەھەتتىكى بىخۇدلۇق بولارمىكىن؟

— مەنمۇ ئاڭـلىدىم. ئـۇلارنىڭ قاپ يـۈرەكلىك بـىلەن يەنـە توپىلاڭ كۆتۈرۈشى، — ياڭ لىدې بېلىنى رۇسلاپ جايىغا كېلىـپ ئولـتـۇردى، — يەنـىـلا ئـىچكـىـرىدىكى كـومـمـۇنـىـستـلارنـىـڭ ھەرىكەتلىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

ھەربىي ئـىچىدىكى كەسـپـىي ئاتـالغۇلارغا ئـەسـتايـىدىـل قارايدىغان ياڭ لىدې «ئىستراتېگىيە جەھـەتتىكـى بىخۇدلـۇق...» دېگەن سۆزدىن چۆچۈدى بولغاي، خېلـىـلا يۇمشـاپ قالدى. شۇڭـا، خوڭ يادۇڭ ئۇنىڭ سۆزىنى دەرھال قوللىدى:

— راسـت دەيسـىـز، يـاڭ قومانـدان، كـوممۇنـىـستـلارنـىـڭ غەلـىبىسى تەرەپ ـ تەرەپتە ئىستىخىيەلىك ھەرىكەت قىلىۋاتقان پارتىزانلارغا مەدەت بولدى.

— مانېۋىرنى چوقۇم قوشراپتا قىلىش ھاجەتمىدى؟ — ياڭ

لىدى ئاخىر ئىزغا چۈشتى.

— بىرىنچىدىن، قوشراپتا بىر روتا ئەسكىرىمىز ئالدىنقى قاراۋۇللۇقتا تۇرۇۋاتىدۇ. بۇ يەردىن تيەن دالىڭنىڭ روتىسىنى ئېلىپ بارساق، تۆت يۈزدىن ئارتۇق ئەسكەر تاغ تۇرانىڭ ئېپى - جىپىنى ئېلىۋالسا، ۋاقتى كەلگەندە تۆت پولكقىمۇ تېتىيالايدۇ. ئىككىنچىدىن، قوشراپ — غۇلجا، تاشقورغان، يەكەن، قاغىلىق، قەشقەرلەرگە يۈرۈش قىلىغىلى بولىدىغان مۇھىم ئىستراتېگىيەلىك ئورۇن !

خۇڭ يادۇڭ ئەسكەرلەرگە قوشراپتا مانېۋىر ئۆتكۈزۈلىدىغان-لىقىنى ئۇقتۇرغان كۈنى كەچتە قارا بوراندەك تۇتۇلۇپ كەتكەن دۇ شىڭسەن ئۇنىڭ ئىشخانىسىغا ئىشىكنى چەكمەيلا كىرىپ كەلدى. ئۇ هاراق ئىچكەن بولۇپ، پەيلى ياماندەك قىلاتتى. شۇڭا، خۇڭ يادۇڭ ئۇستەلدىكى ماتېرىياللارنى تارتمىغا سالغان بولۇپ، ئۇ يەردىكى يان قورالىنىڭ ئاچقۇچىنى ئېچىپ قويىدى، شۇنداقلا تارتما ئاغزىمۇ يان قورالنىڭ دەستىسى كۆرۈنگۈدەك يېرىم ئو-چۇق قويۇلدى.

— قېنى ئولتۇرۇڭ ! بىرەر ئىش بىلەن كىرگەنمىدىڭىز؟

— قېنى ئېيت، لۇ كۇنجۇڭنى سەن ئۆلتۈردۈڭمۇ، يوق؟

— نېمە؟ — ئاچچىقتىن قىزىرىپ كەتكەن خۇڭ يادۇڭ سەنلەپ سۆزلەشكە باشلىدى، — ئاغزىڭنى يىغ، ئەبلەخ ! ماڭا قارا چاپلايدىغان بولساڭ، ئېتىپ تاشلايمەن.

— لۇ كۇنجۇڭنىغۇ ئۆلتۈردۈڭ، ئەمدى مېنىمۇ ئۆلتۈر ! — دۇ شىڭسەننىڭ ئاق سېرىق چىرايى ئۆپكىدەك هال رەڭ تۇسكە كىرگەنىدى، — لۇ كۇنجۇڭنىڭ سېنى ئۆزىنى كوممۇنىستلارنىڭ قويىنىغا ئېتىشتىن بۇرۇن چوقۇم بىر هەرىكەت باشلايدۇ، دېگىنى راست ئىكەن. سەن قوشراپتا مانېۋىر قىلمايسەن، بەلكى قوزغىلاڭ كۆتۈرىسەن.

— نېمە ئىسپاتىڭ بار؟ قېنى چىقار ! قوزغىلاڭ دېگەن مۇشۇ سۆز ئەسكەرلەر ياكى باشلىقلار ئارىسىدا تەكرار ئېغىزغا

ئېلىنىپ قالسا، مەن سىنى ھەربىي سوتقا تاپشۇرۇپ بېرىمەن. ئەگەر ئىسپات كۆرسىتىپ بېرەلمىسەڭ، سىنى قانداق جازا كۈتىدىغانلىقىنى بىلەمسەن؟

— لۇ كۇنجۇڭنى زادى كىم ئاتتى؟ — دۇ شىڭسەن سەنتۇرۇلۇپ كېلىپ ئۇستەلگە تايىنىۋالدى، — ئەگەر دېمەيدىغان بولساڭ، ئوتتۇرا مەكتەپتىكى «گېزىت ئوقۇش گورۇپپىسى» نامىدىكى مەخپىي تەشكىلاتنىڭ ئەزاسى بولغان خوتۇنۇڭ بىلەن سىنى ئەتىلا ئاتتۇرۇۋېتىمەن.

— ئۇ ئوتتۇز توققۇز ئادەمنىڭ ھەم بۇرۇنقىلىرىنىڭ قان قىساسىدىن قورقۇپ قېچىپ كەتتى، ھەتتا قورقىنىدىن ھېچكىمگە ھېچنېمە دېمىدى، نەگە كەتكىنىنىمۇ ھېچكىم بىلمەيدۇ.

— يالغان!

— ئىشەنمىسەڭ، شۇ كۈنى قاراۋۇلدا تۇرغانلاردىن سورا! ئۇلار لۇ كۇنجۇڭنىڭ كۆن چامادانىنى كۆتۈرۈپ قاياققا ماڭغانلىقىنى ساڭا دەپ بېرىدۇ.

— ئۇنداقتا، «قوزغىلاڭ»نىڭ گېپى چىقسا نېمانچە چۆچۈپ كېتىسەن؟ ئىشقىلىپ، سەن كوممۇنىستلارغا سېتىلغان ساتقۇن. بۇ ھەقتە لۇ كۇنجۇڭ ماڭا كۆپ گەپ قىلىپ بەرگەن.

— لۇ كۇنجۇڭمۇ خۇددى ساڭا ئوخشاشلا بىر تەلۋە!

— ساتقۇن مەنلىمىكىن دەپ قالما، — دۇ شىڭسەننىڭ كەيپى ئاچچىقلىغانسېرى ئۆرلەۋاتاتتى، — خوتۇنۇڭمۇ كوممۇنىستلار پارتىيەسىنىڭ ئەزاسى، ھەر ئىككىڭ كوممۇنىست باندىتلىرىنىڭ غالچىسى!

— غوجايىنىڭ لۇ كۇنجۇڭ ساڭا قىزىق ھېكايىلەرنى توقۇپ بېرىپتىكەن ـ ھە؟ — خۇڭ يادۇڭ گەرچە شۇنداق دېگەن بولسىمۇ، تىزلىرىنىڭ تىترەۋاتقانلىقى ئۆزىگە مەلۇم بولدى، — قېنى دېگىنە، ماڭا ئېيتىپ بېرىدىغان يەنە قانداق چۆچەكلىرىڭ بار؟

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— ئاڭلىساڭ، ئىشتانغا چىقىرىۋېتەرسەنمىكىن؟

— خاتىرجەم بول، كۆتۈمنىڭ پەجمى سىڭىنىڭگە ئوخشاش بوش ئەمەس، — دۇ شىگىسەننىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان گەپلەرنىڭ خىلىىلا ئاساسى بارلىقىدىن چۆچۈگەن خوك يادوك ئۇنى ئاچچىقلىتىپ گەپ ئالماقچى بولدى.

— بۇ نېمە دېگىنىڭ؟

— كۆتىنىڭ پەجمى بوش ئادەمنىڭ ئاغزىمۇ بوش بولىدۇ.

— ئاغزىمىنىڭ بوشلۇقىنى نەدىن بىلىسەن؟

— غوجايىنىڭ لۇ كۇنجۇڭنىڭ مەخپىيەتلىكىنى ساقلىماي، ئۇنىڭ دېگەن گەپلىرىنىڭ ھەممىسىنى ماڭا دەپ بەرگەن تۇرساڭ، بۇ ئاغزىڭنىڭمۇ، كۆتۈڭنىڭمۇ پەجمىنىڭ بوشلۇقى بولماي نېمە؟

— ھەي خوك يادوك دېگەن ساتقۇن! — ۋارقىرىدى دۇ شىگىسەن، — خوتۇنۇڭنىڭ ئىشىنى ئېنىقلىغان مانا مەن! ئۇقتۇڭمۇ؟ بىراق، لۇ كۇنجۇڭ ئۆزى تاپشۇرغان ۋەزىپىنىڭ نەتىجىسىنى ئاڭلاپ بولغۇچە، سەن ئۇنى ئۆلتۈرگۈزۈۋەتتىڭ.

— ھەي، مەن ساڭا نېمە دېسەم ئىشىنىسەن؟ لۇ كۇنجۇڭنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى شۇ كۇنكى قاراۋۇللاردىن سورا دېدىمغۇ؟!

دۇ شىگىسەن سوۋۇپ قالغان بىر ئىستاكان چاينى گۈپپۈلدىتىپ ئىچىۋېتىپ، «ئۇھ» دېگىنىچە تېلىقىپقىنا ئارقىسىغا ياندى. ئۇ ئىشىك تۇتقۇچىنى تۇتقان پېتى ئارقىسىغا قايرىلدى ـ دە، بىگىز قولىنى خوك يادوككا جونۇپ تۇرۇپ ۋارقىرىدى:

— خەپ توختاپ تۇر! سەن خوك يادوكنىڭ، خوتۇنۇڭ ۋاڭ سەتەڭنىڭ ئەپت ـ بەشىرىسىنى ئەتىلا جازالاش ئەترىتىگە بېرىپ مەلۇم قىلىمەن. قوشراپتا قوزغىلاڭ كۆتۈرمەكچى ئىكەنلىكىڭنى ھەممىگە ياييمەن. شۇ چاغدا ئۆزۈڭنى جەھەننەمدە كۆرمىسەڭ، مانا مېنى ئىزدە!...

خوك يادوك ئۇستەلگە ئېگىشكەن بولۇپ، تارتمىغا قولىنى

تمقتى ـ ده، تاپانچىسىنىڭ تۆتقۇچىنى چىڭ سىقىمداپ، بىگىز بارمىقىنى تەپكىگە ئاپاردى. دۇ شىڭسەننىڭ سۆزلىرىدىن قارىغاندا، ئۇلارنىڭ ئوقۇتقۇچىلار ئارىسىغا چوڭقۇر يوشۇرۇنغان ئىشپىيونلىرى بار ئىكەن ـ ده !

گومىنداڭ دائىرىلىرى ھازىرقى يار ئېلىشقا ئارانلا تۇرغان دەريا سۈيىدەك ۋەزىيەتتە كوممۇنىست دەپ مەلۇم قىلىغان ئادەملەرنى ئېنىقلىمايلا، مەلۇماتنىڭ توغرا ـ خاتالىقىنى سۈرۈشتۈرمەيلا تۈرمىگە تاشلاپ قىيناقىقا ئالاتتى ياكى ئاتاتتى. دۇ شىڭسەننىڭ بۇ ئەھۋاللارنى ھېچكىمگە دېمىگەنلىكى ئابايىقى سۆزلىرىدىن ئايان بولغانىدى. شۇڭا، ئۇنى ھازىرلا جەھەننەمگە ئۇزىتىپ قويغان تۈزۈك. بۇ بالا ـ قازانى يوق قىلماي بولمايدۇ. «لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئادەملىرىنى بىر ـ بىرلەپ يوقىتىۋاتىدۇ» دېگەندەك سۆزلەرنىڭ بولۇشىدىن قورقۇپ ئولتۇرسا، پاجىئە يۈز بېرىدۇ ھەم ئۇ كېيىن بىھۇدە تۆكۈلىدىغان قانلارنىڭ سەۋەبكارى بولۇپ قالىدۇ. پەيتنى كەتكۈزۈۋېتىش جاننى قولدىن بېرىپ قويۇش بىلەن نەتىجىلىنىدۇ.

خۇڭ يادۇڭ تاپانچىسىنى قوش قوللاپ تۇتۇپ قارىغا ئالدى... تەپكىنى باستى... بىراق تاپانچا ئېتىلمىدى... دۇ شىڭسەن ئىشىكنى ئېچىپ چىقىپ كەتتى. ئۇ كارىدورغا چىقىپلا، چاپىنى بىلەن كۆڭلىكىنىڭ تۈگمىلىرىنى يېشىپ تاشلاپ، پېشانە، بويۇنلىرىدىكى تەرلىرىنى سۈرتتى، ھاراقنىڭ دەسلەپكى كەيپى بىر ئاز پەسەيگەندەك بولدى، لېكىن ئۇنچىۋالا ئېغىر بولمىسىمۇ، ئۇنىڭدا يەنىلا ھاراقنىڭ كەيپى بار ئىدى. شۇ كەيپىچىلىك ئىلكىدە ئۇ گارنىزوننىڭ دەرۋازىسى يېقىنىدىكى قاراۋۇلخانىغا قاراپ ماڭدى. ئۇ لۇ كۇنجۇڭنىڭ كۆن چامادانىنى كۆتۈرۈپ چىقىپ كەتكەنلىكىنى، قاياققا قاراپ ماڭغانلىقىنى قاراۋۇللاردىن ئېنىقلاپ باقماقچى ئىدى. ئۇ گارنىزون دەرۋازىسىنىڭ يېنىغا كەلمەي تۇرۇپلا، ئۇزۇن قارا پىلاش، قارا شىلەپە كىيىپ، ئېغىز ـ بۇرنىنى قارا لاتا بىلەن يۆگىۋالغان بىر ئادەم ئىتتىك

كەلگىنىچە ئۇنىڭ مۇرىسىگە سوقۇلدى. ئۇنىڭسىزمۇ ئاچچىقىغا پايلىماي كېلىۋاتقان دۇ شىگسەن ئۇنى كېلىشتۇرۇپ بىر تىللىماقچى بولۇپ قايرىلدى ـ يۇ، تىلى تاڭلىيىغا چاپلىشىپ قالغاندەك گەپ قىلالماي قالدى. ھېلىقى ئۇستىبېشى قاپقارا ئادەم قاراڭغۇ كېچىدىمۇ قارا كۆزەينەك تاقىۋالغان بولۇپ، تەن شۇركۈنگۈدەك دەرىجىدە سۇرلۇك ئىدى. ئۇ ئاغزىدىكى لاتىلار ئارىسىدىن چىقىرىپ: «سەن دۇ شىگسەنمۇ؟» دەپ تولىمۇ پەس ئاۋازدا پىچىرلىدى. دۇ شىگسەن قورققىنىدىن «مە... مە... مەن» دەپ گاچىلىشىپ كەتتى. ھېلىقى سىلىق، قورقۇنچلۇق قارا كۆلەڭگە قانداق تېز پەيدا بولغان بولسا، يەنە شۇنداق تېز قاراڭغۇلۇق ئىچىدە غايىب بولدى. يۈرىكىنىڭ ئۇرۇشى ئۆزىگە ئاڭلىنىۋاتقان دۇ شىگسەن ئەنسىزلىك ئىچىدە ھېلىقى «ئالۋاستى» يوقاپ كەتكەن دەرەخلىك ئىچىگە قارىدى ـ دە، قورققىنىدىن تۈكۈرۈكىنى غۇرتتىدە يۇتتى. ئۇ بىردىنلا يەردە تۇرغان ئاپپاق بىرنەرسىنى كۆرۈپ قالدى ۋە ئۇنى قولىغا ئالدى. تۆت قاتلانغان بۇ قەغەزنى ئابايىقى قارا ئالۋاستىنىڭ قالدۇرۇپ كەتكىنىگە ئىشەنگەن دۇ شىگسەن دەرھال گارنىزون دەرۋازىسىدىن چىقىپ، يوغان، قوچاق يەتكۇسىز بىر دەرەخنىڭ ئارقىسىغا ئۆتتى. ئۇ سەرەڭگە چېقىپ ئۇنىڭ يورۇقىدا باغاقچىدىكى «خۇڭ يادۇڭ قوشراپتا قوزغىلاڭ كۆتۈرمەكچى، دەرھال لۇ كۇنجۇڭغا خەۋەر قىل! ئۇ سېنى سىپىل ئارقىسىدىكى ئۆرۈكلۈكتە ساقلاۋاتىدۇ...» دېگەن سۆزلەرنى ئوقۇدى. ئۇنىڭ يۈرىكى ئاغزىغا كەپلىشىپ قالغۇدەك بولۇپ، ھاسىراپ كەتتى.

بۇ زادى كىمدۇ؟ دۇ شىگسەن دەرەخكە يۆلىنىپ تۇرۇپ قالدى، ئۇنى ئەنسىز بىر خىيال چىرمىۋېلىپ، گاڭگىراپلا قالغانىدى. ئۇ قارا كىيىملىك ئۆزى نېمە ئۈچۈن لۇ كۇنجۇڭ بىلەن كۆرۈشمەيدۇ؟ بۇ خۇڭ يادۇڭنىڭ قىلتىقىمۇيا؟ مۇمكىن ئەمەس، زادى مۇمكىن ئەمەس، دۇ شىگسەن قوزغىلاڭ دېگەن

گەپنى تېخى ھازىرلا ئاغزىدىن چىقىرىپ، خۇڭ يادۇڭنى ئالاقزەدە قىلىۋەتكەن تۇرسا! ئۇ ئىشخانىدىن چىقىپ بولغۇچە ئۇ بۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇشنى قانداق قىلالايدۇ؟ بۇنداق قىلىش ئۈچۈن ھېچبولمىغاندا بىرەر كۈن ۋاقىت كېرەككۇ! ئۇ قارا كىيىملىك چوقۇم ئۆزىمىزنىڭ مەخپىي خادىمى، مەخپىي خادىملار ئاسانلىقچە ئۆزلىرىنى ئاشكارىلىمايدۇ، ئابايىقىدەك نىقابلىنىپ ياكى شەرتلىك بەلگىلەر، ئارىغا قويۇلغان ۋاستىلىك ئادەملەر ئارقىلىق بىر - بىرى بىلەن ئالاقە قىلىدۇ. بۇنىڭغا قارىغاندا، لۇ كۇنجۇڭنىڭ ۋاقىتىنچە قېچىپ كەتكىنى راست ئىكەن - دە!

يەكەن ئاسمىنىنى پارچە - پارچە قارا بۇلۇتلار قاپلىغان بولۇپ، بارغانسېرى تولۇۋاتقان ئاي ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىردە كۆرۈنۈپ، بىردە يوقاپ كېتەتتى. كۈندۈزلىرى ئادەم دولىسى كۆيگۈدەك ئىسسىق ھەم تىنچىق بولغىنى بىلەن، كېچىلىرى ھاۋا سالقىن بولۇپ قالاتتى. تېخى يەكەن دەرياسىدىن ئۇرغان سەلكىن شامال تەنلەرگە ھۇزۇر ئاتا قىلاتتى. ھەربىيچە چاپان، كۆڭلەكلىرىنىڭ تۈگمىسىنى تولۇق يېشىۋېتىپ كېتىۋاتقان دۇ شىڭسەن كونىشەھەر سېپىلىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ، بىر تۈپ چوڭ ئۆرۈكنىڭ كەينىگە يوشۇرۇندى. رەت - رەت كەتكەن ئۆرۈك قاتارلىرىنىڭ ئىچى ئاي يورۇقىدا گاھ يورۇيتتى، گاھ قاراڭغۇلۇق ئىچىدە قالاتتى. شۇڭا، دۇ شىڭسەن ئۆرۈك غولىغا يۆلەنگەن ھالدا ئاسمانغا قارايتتى. ئاي بۇلۇتلار ئارىسىدىن سۇزۇلۇپ چىققان ھامان ئۇ ئۆرۈك قاتارلىرىنىڭ ئەڭ يىراق يەرلىرىگە قەدەر كۆز يۈگۈرتەتتى. ئۇ تۇيۇقسىزلا ئۆزىدىن ئانچە يىراق بولمىغان جايدا مۈشۈكنىڭ كۆزىدەك پىلىلداپ تۇرغان بىر ئوتنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ يەردە بىر ئادەم تاماكا چېكىپ مېڭىپ يۈرەتتى. ئۇنىڭ سەل ئېگىشكەن سىياقى، كالتە پىلاش كىيىۋالغان تۇرقى لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئۆزىلا ئىدى. دۇ شىڭسەننىڭ يۈرىكى شادلىقتىن سەكرەپ كەتتى. ئۇ ئورنىدىن قوزغىلىپ، ئېتتىك قەدەملەر بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ ماڭدى. لۇ كۇنجۇڭنىڭ

يوقاپ كەتكىنىگە بىر ئاي بولماي تۇرۇپ، ئۇ غوجايىنىنى بەكمۇ سېغىنىپ كەتكەنىدى.

— لۇ كومروت !...

دۇ شىڭسەن قارا كۆلەڭگىنىڭ ئارقىسىغا كىلىپ ئۇنىڭغا ئاستا شىۋىرلىدى. بۇ چاغدا ئۇ ئادەم سەل مىدىرلىغاندەك قىلدى ـ دە، ئارقىسىغا قايرىلدى. دۇ شىڭسەنىنىڭ كۆزلىرى چاناقلىرىدىن چاچراپ چىقىپ كەتكۇدەك بولۇپ چەكچەيدى. ئۇنىڭ ئالدىدا قارا پىلاش، قارا شىلەپە كىيىپ، قارا كۆزئەينەك تاقاپ، قارا لاتىدا ئېغىز ـ بۇرنىنى يۆگىۋالغان ئابايىقى «ئالۋاستى» تۇراتتى.

— سەن... سەن... سەن... زا... زا... دى... كى... كىم؟ — دۇ شىڭسەنىنىڭ چىشلىرى قورققىنىدىن كاسىلداپ كەتتى، — لۇ... لۇ... لۇ كومروت قېنى؟... سەن.. سەن ئەمەسمۇ؟

— مەن سەندەك مۇناپىقنىڭ جېنىنى ئالىدىغان ئەزرائىل، — قارا نىقابلىق ئادەم لاتا ئارىسىدىن بايقىدەكلا پىچىرلىدى، — ئۇتتۇرا مەكتەپتىكى «گېزىت ئوقۇش گۇرۇپپىسى» توغرۇلۇق ساڭا سۆزلەپ بەرگەن ئادەم كىم؟ ئېيتە؟ ئەگەر ئېيتمىساڭ، ئىت جېنىڭدىن ئايرىلىپ قالىسەن.

دۇ شىڭسەن تاپانچىنىڭ قاپقارا ئەجەل ئېغىزىنىڭ ئۆزىگە قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، ئارقىسىغا بىر قەدەم ـ بىر قەدەمدىن چېكىندى ـ دە، شارتلا بۇرۇلۇپ قاچتى. لېكىن، ئۇنىڭ ئالدىنى توسۇپ تۇرغان ئېغىز ـ بۇرنى نىقابلانغان ئىككى ئادەم ئۇنى بىلەكلىرىدىن كاپلا قىلىپ تۇتۇۋالدى. دۇ شىڭسەن سىلكىنىپ، بولجۇنۇپ باقتى ـ يۇ، ئامبۇردەك قىسىۋالغان ئۇ قوللاردىن ئاجرىيالمىدى.

— دېمىسەڭ، ئۆل ئەمىسە ! — قارا نىقابلىق تاپانچىسىنىڭ ئاچقۇچىنى قايرىۋېتىپ، دۇ شىڭسەنىنىڭ چېكىسىگە قادىدى، — سىلەر ئىككىڭلار ئۆزۈڭلارنى سەل چەتكە ئېلىڭلار، لېكىن ئۇنى قويۇۋەتمەڭلار.

دۇ شىگىسەنىنىڭ ئارقىسىدىكى ئىككى نىقابلىق ئادەم خۇددى ئوق تېگىپ كەتمىسۇن دېگەندەك، ئۈزلىرىنى سەللا چەتكە ئېلىۋىدى، دۇ شىگىسەن غەلىتىلا ئاۋاز چىقىرىپ يىغلىۋەتتى:
— مەن... مەن... ئېيتاي... مېنى... مېنى... ئاتمىساڭلار... ئوتتۇرا مەكتەپتىكى «گېزىت ئوقۇش گۇرۇپپىسى»نىڭ مەخپىي يەر ئاستى تەشكىلات ئىكەنلىكىنى...
— هە، قېنى ئېيتە! ئېيتامسەن ياكى مۇشۇ كېچىدە سېپىل ئاستىغا كۆمۈلۈپ، لۇ كۇنجۇگىدەك ئىز - دېرەكسىز يوقىلامسەن؟
— يا... ياق... مەن... ئېيتاي... مەن ئېيتاي! — دۇ شىگىسەن تىترەپ ئورنىدا تۇرالمايۋاتاتتى، — ئۇ... ئۇ... ۋاڭ جىئەن...
— ۋاڭ جىئەن دېگەن كىم ئۇ؟
— ئەدەبىيات ئوقۇتۇش گۇرۇپپىسىنىڭ باشلىقى... ئۇنى لۇ كۇنجۇڭ نۇرغۇن پۇلغا سېتىۋالغان.
— سەن ئۇنىڭ بىلەن قانداق تونۇشىسەن؟
— مەن تونۇشمايمەن. لۇ كۇنجۇڭ مېنى خۇڭ يادۇڭنىڭ خوتۇنى ۋاڭ گۇلىنىنى «چۈشىنىپ» كەل دەپ ئۇنىڭ يېنىغا ئەۋەتكەنىدى.
— ۋاڭ جىئەن بىلەن بىۋاستە تونۇشمىساڭ، ئۇ ساڭا مۇشۇنداق مۇھىم مەخپىي خەۋەرنى ئېيتىپ بېرەمدۇ؟
— لۇ كۇنجۇڭ ماڭا تونۇشۇش مەخپىي پارولىنى دەپ بەرگەن.
— قانداق پارول ئۇ؟ ئېنىق، توغرا دېمىسەڭ، مەندىن زادىلا قۇتۇلالمايسەن!
— راست، بۇ ئادەم، — دېدى ئارقىدىكى نىقابلىقلاردىن بىرى، — ھەرقانداق چاغدا ئەجەلدەك تېز كېلىپ، قۇيۇندەك تېز يوقايدۇ!
دۇ شىگىسەنىنىڭ كۆز ئالدىغا گارنىزوندا كۆز يۇمۇپ -

ئاچقۇچە پەيدا بولۇپ يوقاپ كەتكەن ھېلىقى قارا نىقابلىق ئالۋاستى كەلدى. ئۇ يەنە خىرقىراپ يىغلاپ سالدى.

— پا... پارول... مۇنداق، — دۇ شىڭسەن بىردەم تورۇۋالدى، — سوئال - جاۋاب تەرتىپىدە بولىدۇ.

— قېنى، چاپسان ئېيت !

— بۇ يەرلەردە كىرپە بارمۇ؟

— نېمە قىلىسىز؟

— ئاڭلىسام گۆشى تۇغماس خوتۇنغا دورا ئىمىش.

— ئايالىڭىز تۇغماسمىدى؟

— شۇنداق.

— بولىدۇ، مېنىڭ تاغامنىڭ بېغىدا بار...

قارا نىقابلىق ئادەم «ياخشى !» دەپ بىرلا ۋارقىرىۋىدى، دۇ شىڭسەننى تۇتۇپ تۇرغان ئىككى نىقابلىق ئادەم ئۇنىڭ كۆكرىكىگە تەڭلا خەنجەر ئۇردى. «ھىق»لا قىلىپ، ئېڭىكى مەيدىسىگە تىرىلىپ قالغان دۇ شىڭسەن ۋارقىراشقىمۇ ئۈلگۈرەلمەي، يەرگە پالاققىدە يىقىلىپ چۈشتى. ئۇلار دۇ شىڭسەننىڭ تېخى سوۋۇشقا ئۈلگۈرمىگەن جەسىتىگە ئىت تاپىغا يىرگىنىپ قارىغاندەك بىردەم تىكىلىپ قاراپ تۇردى - دە، ئاندىن يۈزلىرىدىكى نىقابلىرىنى ئېلىپ تاشلىدى. سورلۇق قارا نىقابلىق ئادەم جاڭ لياڭ بولۇپ، قالغان ئىككىسى ئابدۇرۇسۇل بىلەن لو دەن ئىدى.

— ئۇنى دەرھال سېپىل تۈۋىگە ئاپىرىپ كۆمۈۋېتىڭلار ! — دېدى جاڭ لياڭ قارا كۆزئەينىكىنى يانچۇقىغا سېلىۋېتىپ، — كۆمۈپ بولۇپ ئۈستىنى دەسسەپ، تۈزلەپ، ئوت - خەس چېچىۋېتىڭلار، ئاندىن گازارمىغا ئايرىم - ئايرىم كىرىڭلار ! ھە، ئۆمەر قېنى؟

— ئۇ سېپىل تۈۋىنى كولاۋاتىدۇ.

— ماڭغان ئىزلارنى شاخ سۆرەپ ئۆچۈرۈپ، قان داغلىرىنى قىرىپ چىقىرىۋېتىپ، بۇ ئەتراپقا ئادەم كەلمىگەندەك

قىلىۋېتىڭلار! — دېدى جاڭ لياڭ كېتىۋېتىپ، — مەن دەرھال قايتمىسام بولمايدۇ.

— خاتىرجەم بولۇڭ! — ۋارقىرىدى ئابدۇرۇسۇل لو دەن بىلەن جەسەتنى سۆرەپ كېتىۋېتىپ، — ئۇنى كۆمگەن جاينى قۇرت - قوڭغۇز، ئۇچار قۇشلارمۇ بىلەلمىگۇدەك قىلىۋېتىمىز.

جاڭ لياڭ يوغان - يوغان قەدەم ئېلىپ گازارمىغا بىردەمدىلا يېتىپ كەلدى. ئۇ قاراۋۇلخانىغا كىرىپ، قاراۋۇللارغا ئالدىراش - تېنەش نېمىلەرنىدۇر دېگەندىن كېيىن، ئۇدۇل خۇڭ يادۇڭنىڭ ئۆيى ئالدىغا باردى - دە، ئىشىكنى قاقتى. خۇددى بوسۇغىدىلا پوستتا تۇرغاندەك ئىشىك شۇ ھامان ئېچىلىپ، خۇڭ يادۇڭ كۆرۈندى ۋە ئۇ جاڭ لياڭنىڭ قولىدىن تارتقىنىچە ئۇنى ئۆيگە ئەكىرىپ كەتتى. ئۆيدە ۋاڭ گولىنمۇ بار ئىدى. ئۇلار ئۇچەيلەن ئىچكىرىكى ئۆيگە كىرىپ كېتىپ ئىشىكنى گۇپپىلا قىلىپ ياپتى - دە، كارىۋاتتا ۋە يۆلەنمە ئورۇندۇقلاردا ئولتۇرۇشتى. ئەر - خوتۇن ئىككىسىنىڭلا چىرايلىرى سۇتتەك ئاقىرىپ كەتكەن بولۇپ، كۆزلىرىمۇ بىسەرەمجان پىلدىرلايتتى.

— جاڭ لياڭ، جاڭ لياڭ، ھەي جاڭ لياڭ... ئىش بۇزۇلدى! بىلەمسىز، ئىش بۇزۇلدى... — خۇڭ يادۇڭ يوتىلىرىغا شاپىلاقلاپ كەتتى، — ئەمدى بىز ئەمەس، ئۇلار بىزنىڭ ئۈستىمىزدىن قوزغىلاڭ كۆتۈرىدىغان بولدى.

— تېخى كۆرمەمسىز، دۆ شىڭسەن دېگەن ئىت، — ۋاڭ گولىن يىغلاپ سالدى، — مېنىڭ ئىشلىرىمنىمۇ ئېنىقلاپتۇ. ئۇ «گېزىت ئوقۇش گۇرۇپپا»مىزنىڭ تېگى - تەكتىنى نەدىن بىلىۋالغاندۇ؟ ئەمدى خېلى كۆپ مۇئەللىمنىڭ كاللىسى كېتىدىغان بولدى.

خۇڭ يادۇڭ بۈگۈن كەچ دۆ شىڭسەن بىلەن بولغان «ئېلىشىش»نى جاڭ لياڭغا تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى.

— قارىمامسىز، «ئۆيگە ئوغرى كىرسە، ئىتنىڭ سىيگۈسى كەپتۇ» دېگەندەك، تاپانچىنىڭ پىستان چاقمىغىنىنى! ئۆيدىكى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تاپانچىنى ئاچىقسام، دۇ شىگىسەن دېگەن ئۇ غالجىر ئىت ئاقتىمۇ يوق، كۆكتىمۇ يوق. بېشىمغا كەلگىنىنى كۆرەي، ئەڭ بولمىسا ئايالىمغۇ قۇتۇلۇپ قالار دېگەن ئويغا كەلگەنىدىم. شۇڭا، سىزنى ئىزدەپ بارمىغان يېرىم قالمىدى.

— مېنى نېمىشقا ئىزدىگەن؟

— ئايالىم بىلەن ئىككىمىز قاچايلى دېگەن.

— مۇنداق دەڭلار! شۇڭا، بۇ نەرسىلەرنى تەييارلاپ قويۇپسىلەر - دە؟ — جاڭ لياڭ يەردىكى سومكا، چامادانلارغا قاراپ ئاچچىقىنى كۇلدى، — سىلەر نېمانچە تېز ئۆزگىرىسىلەر؟

— ئەمىسە ئەتىكى ئۆلۈمنى كۇتۇپ ياتامدۇق؟ — دېدى ۋاڭ گولىن ياشلىرىنى سۇرتۇۋېتىپ، — ئۇ ئاسىي، مۇناپىق يادۇڭنىلا ئەمەس، مېنى ۋە مەكتەپتىكى مۇئەللىملەرنىمۇ پۇراپ تېپىپتۇ. مۇئەللىملەرنىڭ ئىشىنى ئۇنىڭغا دەپ بەرگىنى زادى كىمدۇ؟

— ھەممە ئىش جايىدا. سىلەرنى ئەتە ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمەكچى بولغان ئادەم ھازىر بىر غۇلاچ چوڭقۇرلۇقتىكى يەر تېگىدە پۇت - قوللىرىنى ئۇزۇن سۇنۇپ ياتىدۇ. ئەمدى ئۇ ئۆلۈكتىن قورقۇپ يۇرمىسەڭلارمۇ بولىدۇ.

— بۇ زادى قانداق ئىش؟ — خۇڭ يادۇڭ ھەيرانلىق ئىلكىدە جاڭ لياڭغا تىكىلدى، — ئۇ تېخى كەچتىلا مېنىڭ ئىشخانامدىن چىقىپ كەتكەن تۇرسا؟

قوشراپتا قوزغىلاڭ كۆتۈرۈش پىلانلىنىپ بولغاندىن كېيىن خۇڭ يادۇڭنىڭ ھاياتىدىن ئەنسىرىگەن جاڭ لياڭ ئۆمەر، ئابدۇرۇسۇل، لو دەنلەرنى يوشۇرۇن ھالدا ئىشتاب بىناسىنى كۆزىتىشكە قويغانىدى. ئۇلار كېچە - كۈندۈز بۇكىمدە دەرەخلەر ئارىسىدا تۇرۇپ بىناغا نۆۋەتلىشىپ قارايتتى. دۇ شىگىسەن، لى چۇگىيەڭ، جۇڭ شۆليەڭ، ئابدۇقادىر، رېشىت، نىزاملارنىڭ قولىدىن ھەر بالا كېلىدىغانلىقىنى ئالدىن مۆلچەرلىگەن جاڭ

لياڭ ئۇلارنىڭ خۇڭ يادۇڭغا چوقۇم قول سالىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى. شۇڭا، دۇ شىگسەن مەست هالدا ئىشتاب بىناسىغا كىرىپ كەتكەن هامان ئۆمەر ئۆزى كۆرگەن بۇ ئەھۋالنى جاڭ لياڭغا يەتكۈزگەنىدى. ئۇ ئۇچقاندەك كېلىپ، ئىشخانىنىڭ ئىشىكى يېنىدا تۇرۇپ دۇ شىگسەنىنىڭ: «قوزغىلاڭ كۆتۈرمەكچى»، «خوتۇنۇڭ ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ‹گېزىت ئوقۇش گۇرۇپپىسى› نامىدىكى مەخپىي تەشكىلاتنىڭ ئەزاسى»، «ئەتىلا هەر ئىككىڭنى ئاتتۇرۇۋېتىمەن» دېگەن سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قالدى. شۇڭا، ئۇنى كۆزدىن يوقاتماسا، پۈتۈن پىلانىنىڭ بۇزۇلىدىغانلىقىغا كۆزى يەتتى. ئۇ ئىشخانىدىكى ئېلىشىشنىڭ ئاخىرىنى ئاڭلىمايلا، ئوقتەك ئېتىلىپ چىققانچە ئۆمەرنىڭ يېنىغا ياردى ۋە ئۇنىڭ قۇلىقىغا قىسقىلا بىرنېمىلەرنى پىچىرلاپ بولۇپ، ياتىقىغا كىردى. ئۇ ئەڭ ئەپلىك، دۇ شىگسەن ئاسان ئىشىنىدىغان ئامالنى ئويلاپ تاپتى ۋە بىر پارچە قەغەزگە ئالدىراپ ئىككى قۇر خەتنى يېزىپ بولۇپ، ئۆزىنى نىقابلىدى...

جاڭ لياڭنىڭ دۇ شىگسەننى سېپىلنىڭ ئارقىسىغا ئالداپ ئاپىرىپ ئۆلتۈرۈۋەتكەنلىكىنى ئاڭلىغان خۇڭ يادۇڭنىڭ ئاغزى ئوچۇقلا قالدى. ئۇنىڭ يەنە كېيىنكى ئاپەتنىڭ يىلتىزىنى قۇرۇتۇش ئۈچۈن، مۇئەللىملەرنىڭ ئىچىدىكى خائىن ۋاڭ جىئەننى قېزىپ چىقارغانلىقى ئوبدان ئىش بولغانىدى. بۇ ۋاڭ گولىننى هەم خۇشال قىلدى، هەم قورقۇتۇپمۇ قويدى.

— بۇنىڭدىن قورقماڭ، ئەتىلا ئادەملىرىمىزدىن بىرىنىڭ خوتۇنى تۇغماس چىقىپ قالدۇ، — دېدى جاڭ لياڭ كۈلۈپ، — ئۇنى پارول ئارقىلىق ئالداپ ئاچىقىپ، «لۇ كۇنجۇڭ سېپىل ئارقىسىدا سېنى ساقلاۋاتىدۇ» دېسەكلا بولمىدىمۇ؟

— توغرا ! — دېدى خۇڭ يادۇڭ، — مۇئەللىملەرنىڭ هاياتى قىممەتلىك، ئۇلارنى قوغداش يولىدا يۈزلەپ ۋاڭ جىئەننىڭ قېنىنى تۆكسەكمۇ كۆپلۈك قىلمايدۇ !

— ئەتىدىن باشلاپ دۇ شىگسەن توغرۇلۇق غۇلغۇلا

www.uyghurkitap.com

باشلىنىدۇ، — ۋاڭ گولىن يەنىلا ئەنسىرەپ تۇراتتى، — ئۇلار ئۇنى خۇڭ يادۇڭچىلار ئۆلتۈرۈۋەتتى، دەپ گەپ تارقىتىشتىن يانمايدۇ.

— خاتىرجەم بولۇڭ، خانىم! — دېدى جاڭ لياڭ خىيالىي بىر ھالەتتە، — ئەتە ئەتىگەن قاراۋۇللار نۆۋەت ئالماشقىلى كەلگەنلەرگە: «كېچىدىن دۇ شىگسەن بىر چوڭ سومكىنى كۆتۈرگەن پېتى سىرتقا چىقىپ كەتتى» دەپ دوكلات قىلىدۇ. چۈنكى، ئۇمۇ لۇ كۇنجۇڭدەك قان قەرزىدىن قورقۇپ قاچقان بولىدۇ - دە...

خۇڭ يادۇڭ بىردىنلا ما يىنفۇنىڭ خېتىدىكى مۇنۇ سەھىپىلەرنى ئەسلەپ قالدى: «جاڭ لياڭ ئەڭ ئەقىللىك، پىلانچى، تېز ئىنكاس قايتۇرالايدىغان، چوڭقۇر پىكىرلىك ئادەم، ئۇ ساڭا ياخشى مەسلىھەتچى بولالايدۇ.»

دەرۋەقە، ما يىنفۇ ئۇنى ھەرگىز قۇرۇق ماختىمىغان، مۇبالىغە قىلمىغانىدى. دۇ شىگسەننى ھەش - پەش دېگۈچە جەھەننەمگە بىر چىرايلىق ئۇزىتىپ قويۇش پىلانى كىمنىڭ ئەقلىگە كېلىدۇ؟ يەنە كېلىپ ئۇ زەھەرلىك قۇرتلار چىقىدىغان ئەڭ كىچىك كاۋاك ۋە تۆشۈكچىلەرنىمۇ ئېتىپ مېڭىۋاتاتتى. شۇڭا، ئەتىسىدىن باشلاپ گازارمىدا «لۇ كۇنجۇڭنىڭ قان قەرزىگە شېرىك بولۇپ قالغان دۇ شىگسەنمۇ جىنايىتىدىن قورقۇپ قېچىپ كېتىپتۇ...» دېگەن گەپ تارقىلىپ كەتكەن بولسا، ئۆگۈنىدىن تارتىپ ئوتتۇرا مەكتەپتە «ۋاڭ جىئەن كوممۇنىستلارنىڭ ئايغاقچىسى ئىكەن، ئاشكارىلىنىپ قېلىپ قېچىپ كېتىپتۇ...» دېگەن گەپ تارقالدى. بۇنىڭ ھەممىسى جاڭ لياڭنىڭ ئۇستىلىق بىلەن ئويىنىغان ئويۇنلىرى ئىدى...

ئون تۆتىنچى باب

قوشراپتىكى ئوق ئاۋازى

ئاۋغۇستنىڭ 20 ـ كۈنى ئەتىگەن. خۇڭ يادۇڭ قوشراپ گارنىزون ئىشتابىدىكى ئىشخانىسىدا جىددىيلەشمەكتە ئىدى. ئۇ 23 ـ چېسلا بولىدىغان «مانېۋىر»غا يەكەن قوماندانلىق ئىشتابىدىكى چوڭ ـ كىچىك ھەربىي ئەمەلدارلارنى تەكلىپ قىلدى. لو دەن بىلەن ئۆمەر تەكلىپنامىنى ئېلىپ ئەمدىلا يولغا چىققانىدى. ئىككى يۈز نەچچە ئات ئىچىدىن تاللىۋېلىنغان ئايغى تېز، يورغىسى سىلىق، يارام ئاتلار ئۇلارنى شەھەرگە قاراڭغۇ چۈشۈپ بولغۇچە ئاپىرىپ بولالايتتى. جاڭ لياڭنىڭ مۇشۇ يەردە ۋەزىپە ئۆتەۋاتقان ئۈچىنچى روتىسىدىكى ئىزۋوت، ئودلىنىيە كوماندىرلىرىدىن پۈتۈنلەي خاتىرجەم بولغان خۇڭ يادۇڭ يىغىن ئېچىپ، ئۇلارغا 23 ـ چېسلا «مانېۋىر» كۈنى جەڭگىۋار ۋەزىپە بارلىقىنى ئۇقتۇرغانىدى. ئۇلار يىغىندا: «ئەسكەرلىرىمىز بىر نىيەت، بىر مەقسەتتە بىر تامچە قېنى قالغۇچە جان پىدالىق كۆرسىتىدۇ» دەپ بىردەك ۋارقىراشتى. بۇ كوماندىرلار تېخى ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا قوللىرىنى كۆتۈرۈپ قەسەممۇ بېرىشتى. جاڭ لياڭ روتىسىنىڭ مۇئاۋىن كوماندىرى ياڭ دۇڭ ئۆزى قوپاللىراق بولغىنى بىلەن، ئەقىللىك، چەبدەس ھەم ئۆز كەسپىگە پۇختا ھەقىقىي ھەربىي ئىدى. ئۇمۇ ئۆز روتىسىنى يېتەكلەپ، جەڭگىۋار ۋەزىپىنى ئورۇنلاش يولىدا جان پىدالىق كۆرسىتىدىغانلىقىنى بىلدۈردى. خۇڭ يادۇڭ لۇ كۈنجۈڭنىڭ

ئورنىغا قويۇلغان تيەن دالىڭ بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، ئۇنىڭ روتىسىدىكى ئىززۇوت ۋە ئودلىنىيە كوماندىرلىرى بىلەن ئايرىم - ئايرىم سۆزلىشىپ، لى چۇڭيىڭنى بۇ ئىشقا ئارىلاشتۇرمىساق قانداق، دەپ مەسلىھەت سالغانىدى، بۇنىڭغا دۇ شىڭسەننىڭ ئورنىغا ئۆستۇرۇلگەن ئىززۇوت كوماندىرى شيائېر قوشۇلمىدى.

— ئۇنداق قىلساق، بۇ ئىشتىن ئۇلار بەربىر خەۋەر تاپىدۇ. ئۇ چاغدا ئۇغۇ مەيلى، لېكىن ئۇنىڭ ئىززۇوتىدىكى قىرىق نەچچە ئەسكەرنىڭ جەڭگىۋارلىقى ئەدەپ يەيدۇ، روھى چۈشۈپ كېتىدۇ، — دەپ تۇرۇۋالدى ئۇ. خۇڭ يادۇڭ بىلەن تيەن دالىڭ ئۇنىڭ سۆزلىرىنىڭ ئاساسى بارلىقىنى ھېس قىلدى. ئۇ ئىككىيلەن لى چۇڭيىڭنى سۆھبەتكە چاقىردى. سۆھبەتتە ئۇ باشتىن - ئاخىر بېشىنى ئىچىگە تىقىپ ئولتۇردى، يا ئۇنداق - يا بۇنداق دەپ پوزىتسىيە بىلدۈرمىدى، قاپىقىدىن قار ياغدۇرۇپ، سۆزلەۋاتقانلارغا ئالىيىپ قاراپ، ئۇلارنى كۆزى بىلەن تەقىب قىلدى. شۇڭا، ئۇنىڭدىن خاتىرجەم بولالمىغان خۇڭ يادۇڭ نېمە قىلارنى بىلمەي ئىشخانىسىدا ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپ يۈرەتتى. ئۇ ئەنسىرەپ قالغانىدى.

شەھەرگە كىرىدىغان بارلىق تاغ، جىلغا، غول، قاپتال ئېغىزلىرىغا قاتمۇقات پوست قويۇلدى. چۈنكى، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن چىقىپ قېلىشى مۇمكىن بولغان ئاسىيلارنىڭ ياكى لى چۇڭيىڭنىڭ يەكەندىكىلەرگە بىمەھەل خەۋەر يەتكۈزۈپ قويۇشىدىن ئېھتىيات قىلمىسا بولمايتتى. لو دەن بىلەن ئۆمەر بەلكىم دەريادىن ئۆتۈپ كاچۇڭغا كىرىپ بولغان بولۇشىمۇ مۇمكىن. ئۇلار قوماندانلىق ئىشتابى كاتتىلىرىنىڭ ئالدىدا گەپ - سۆزدە چاندۇرۇپمۇ قويارمۇ؟ يا... ياق، ئۆمەر بىلەن لو دەن سۆزگە تولىمۇ چېۋەر يىگىتلەر.

خۇڭ يادۇڭ كاللىسىغا كىرىۋالغان خىلمۇخىل خىياللار ئىلكىدە قوللىرىنى ئۇۋۇلاپ، بارماقلىرىدىن قارس چىقىرىپ، بىردە ئىستاكاننى قولىغا ئالسا، بىردە كولداندىكى باشقىلار

چېكىپ قويۇپ قويغان تاماكا قالدۇقلىرىنى ئۆزىمۇ بىلمەي ئېلىپ ئوت تۇتاشتۇراتتى ۋە يۆتىلىپ - قېقىلىپ چېكىلىرى چىڭقىلىپ كېتەتتى. ئۇ ئاچچىقىدا: «ئاناڭنى! شۇمۇ چېكىدىغان نېمىمۇ؟» دەيتتى. ئۇ ئەنە شۇنداق كەيپىياتىنى تۇراقلاشتۇرالماي تۇرغاندا، ئىشىك چېكىلىپ قاراۋۇل كىرىپ كەلدى.

— دوكلات، پولكوۋنىك! ئىككىنچى روتا بىرىنچى ئىززۋوت كوماندىرى لى جۇڭخېنىڭ سىز بىلەن كۆرۈشسەم دەيدۇ.

— كىرسۇن!

— خوپ.

خۇڭ يادۇڭ قاراۋۇل چىقىپ كېتىشى بىلەنلا تاپانچىسىنىڭ ئاچقۇچىنى ئېچىپ، ئۈستەل ئۈستىدىكى ماتېرىياللار ئىچىگە قويۇپ، ئېلىش ئاسان بولسۇن ئۈچۈن تاپانچا تۇتقۇچىنى يېرىم ئوچۇق قويدى. ئۇنى ئۆزى كۆرگەن بىلەن ئۈستەل ئالدىدا تۇرغانلار كۆرەلمەيتتى. ئاڭغىچە چىرايى ئادەم ئۆلتۈرگەن قاتىلنىڭكىدەك سۇرلۇك بولۇپ قالغان لى جۇڭخېنىڭ كىرىپ كەلدى. ئۇ ھەربىيچە سالاممۇ قىلمىدى، ئىشخانىنىڭ ئوتتۇرىسىدىلا ئۆرە ھالەتتە بىردەم تۇرۇپ قالدى.

— ئىززۋوت كوماندىرى لى جۇڭخېنىڭ، قېنى ئولتۇرۇڭ! قانداق پىكىر - تەلەپلىرىڭىز بولسا، تارتىنماي دەۋېرىڭ! — خۇڭ يادۇڭ دىۋاننى ئىشارە قىلغاچ ئۇنىڭ يوتىسىغا ئېسىقلىق تۇرغان ياغاچ قاپلىق ماۋزۇرغا چاندۇرماي كۆز تاشلىدى.

— بولدى، ئۆلسەممۇ ئۆرە تۇرۇپ ئۆلەي، — لى جۇڭخې خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆزىگە تىك قاراپ تۇراتتى، — مەن سىزدىن بىر ئىشنى سوراپ بىلىۋالاي دەپ كىردىم. راست گەپ قىلمىسىڭىز، كېلىپ چىقىدىغان ئاقىۋەتكە ئۆزىڭىز ئىگە بولىسىز، ئۇ چاغدا ھەر ئىككىلىمىز ئويلىمىغان دەرىجىدە زىيان تارتىپ قالىمىز.

— پاھ، شۇنچە ئېغىرمۇ؟ ئۇنداق ئادەم قورقۇتماڭ!

دۇ شىڭسەنگە قارىغاندا، لى جۇڭخېنىڭ گەپ - سۆزلىرى سىلىق - سىپايە ئادەم بولۇپ، ھەرگىز تولۇمىدىن توقماق

چىققاندەك قوپال، سەت تىللارنى ئىشلەتمەيتتى. ئەمما، ئۇنىڭ هازىرقى ئەلپازىدىن ياخشىلىق كۈتۈشكە بولمايتتى. ئۇ خۇددى نەشتىرىنى تۇگۇلۇپ تۇرۇپ تىقىدىغان چايانىنىڭ ئۆزىلا بولۇپ قالغانىدى.

— سىز تۆت يۈز كىشىلىكتىن ئارتۇق قوشۇننى بۇ يەرگە مانېۋىر ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن ئەكەلدىڭىزمۇ ياكى باشقا غەيرىي مەقسىتىڭىزمۇ بارمۇ؟

— قانداق غەيرىي مەقسەت ئىكەن ئۇ؟ هېچ چۈشەنمىدىم.

— مېنىڭچە، باشقا مەقسەت باردەك قىلىدۇ، تولا قۇيرۇق شىپپاڭلاتماي، راست گەپ قىلىڭ.

— راست گەپنى دېدىمغۇ؟ يەنە سىزگە نېمە دەپ بەرسەم بولىدۇ؟

— ئۇنداقتا مانېۋىرنىڭ شەكلى، مەزمۇنى، ئەسكەرلەرنى ئىككى تەرەپكە بۆلۈش، قايسى تاغ، قايسى جىلغىنى قايسى تەرەپ ئىگىلەيدۇ، ئىشلىتىدىغان قوراللار قانداق بولىدۇ، يالغان ئوقلارنى قانداق تەييارلايمىز دېگەندەك مانېۋىرغا خاس ئىشلار توغرۇلۇق هېچنېمە دېمىدىڭىزغۇ؟ پەقەت «مانېۋىر 23 ـ چېسلا بولىدۇ، جەڭگىۋار ۋەزىپە بار» دەپلا ئۇقتۇردىڭىز، سىز دېگەن جەڭگىۋار ۋەزىپىنى يېشىپ چۈشەندۈرۈپ بېرەلەمسىز؟

لى چۈڭيىڭ خۇڭ يادۇڭنى يامان يەردىن تۇتۇۋالدى. روتا، ئىزۋوت، ئودلىنىيە كوماندىرلىرىنىڭ جەڭگىۋار ۋەزىپىنى قول ئاستىدىكى ئەسكەرلەرگە قوزغىلاڭ باشلانغان كۈنى ئايرىم ـ ئايرىم هالدا ئۇقتۇرۇشى قارار قىلىنغانىدى. لېكىن، قوزغىلاڭ باشلىنىشتىن ئىلگىرى بۇ توغرۇلۇق هېچكىمنىڭ هېچنېمە دېيىشىگە رۇخسەت قىلىنمايتتى. چۈنكى، كېيىنكى يامان ئاقىۋەتلەر كۆزدە تۇتۇلمىسا بولمايتتى. هەربىي هەرىكەت ئارقىلىق «ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىش»نى تەلەپ قىلىش مۇهىم نۇقتا قىلىپ بەلگىلەنگەنىدى. بۇنىڭ تېگى ـ تەكتىنى ئالدىن چۈشەندۈرۈش قوزغىلاڭغا نۇرغۇنلىغان

پۇتلىكاشاڭلارنى ئېلىپ كېلەتتى، ھەتتا مەغلۇپ بولۇپ نەچچە يۈزلىگەن ئادەمنىڭ كاللىسى كېتىشىمۇ مۇمكىن ئىدى.

— ئەجەب جىمىپ كەتتىڭىزغۇ؟ توغرا، سىز ئۇنى چۈشەن- دۈرۈپ بېرەلمەيسىز، — لى چۈڭيىڭنىڭ پەيلى بىردىنلا ئۆزگەر- دى ۋە سەنلەشكە چۈشتى، — راست گەپنى قىل، قوزغىلاڭ كۆ- تۈرمەكچى، شۇنداقمۇ؟

— ياق! — خۇڭ يادۇڭمۇ غەزەپكە كەلدى، — سېنىڭ بۇنداق تەلەپپۇزدا مېنى سوراق قىلىشقا نېمە ھەققىڭ بار؟ يوقال!

— بىلىپ قوي، ئاۋۋال سەن يوقىلىسەن، ئاندىن مەن!...

لى چۈڭيىڭ ماۋزۇر قېپىنىڭ بولغار ئاغزىنى ئېچىپ ئىچىدىن قورالىنى سۇغۇرۇپلا ئېلىۋىدى، خۇڭ يادۇڭ ئۇنىڭ كۆكرىكىگە قارىتىپ ئىككى پاي ئوق ئۈزدى. ئۇڭ قولىدا ماۋزۇرنى تۇتۇپ، سول قولىدا كۆكرىكىنى قاماللىۋالغان لى چۈڭيىڭ تامغا يۆلىنىپ قالدى - دە، ئاستا - ئاستا سىيرىلىپ چۈشۈپ يەردە ئولتۇرۇپ قالدى. ئوق ئاۋازىنى ئاڭلاپ يۈگۈرۈشۈپ كىرگەن قاراۋۇللار لى چۈڭيىڭنىڭ قولىدىكى ماۋزۇرنى كۆرۈپ، نېمە ۋەقە يۈز بەرگەنلىكىنى دەرھال چۈشىنىشتى.

— بۇ توپىلاڭچى مۇناپىقنى ئاچىقىپ كېتىڭلار! — دېدى خۇڭ يادۇڭ تاپانچىسىنى ئۈستەلگە قويۇپ، — بۇنىڭدىن كېيىن مەن بىلەن كۆرۈشمەكچى بولغانلارنىڭ ھەممىسىنى تەكشۈرۈپ، قورالسىزلاندۇرۇپ كىرگۈزۈڭلار، ھەتتا ئۇ قوماندان بولسىمۇ مەيلى!

— خوپ! — قاراۋۇللار قانلىرى توختىماي سارقىۋاتقان لى چۈڭيىڭنى پۇت - قوللىرىدىن تارتىشتۇرۇپ سۆرىگىنىچە ئاچىقىپ كەتتى.

شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن تاشناتادىكى گۈلنۇر بىلەن سارانىڭ ئۆيىگە باردىغان چاتقاللىق ئىچىدە ئۈچ ئادەم كۆرۈشتى. ئۇلار لۇ كۇنجۇڭنىڭ كانۋېيى رېشىت، ئۇنىڭ ياللاقچىلىرىدىن ئابدۇقادىر بىلەن نىزاملارئىدى.

— خۇڭ يادۇڭ لۇ كۇنجۇڭ، دۇ شىڭسەن، لى چۇڭيىڭلارنى يوقاتتى، — دېدى رىشىت ۋەھىمىلىك ئاھاڭدا، — ئەمدى نۆۋەت بىزگە كەلدى. بالدۇرراق ھوشىمىزنى تاپمىساق، بىزمۇ جېنىمىزنى ساقلاپ قالالمايمىز.
— ئۇنداقتا بىز قانداق قىلىساق بولىدۇ؟ — ئابدۇقادىر تىترەپ سورىدى، — رىشىتكا، بىرنېمە دېمەمسەن؟
— خۇڭ يادۇڭ مانېۋىر باھانىسى بىلەن قوزغىلاڭ كۆتۈرمەكچى.
— قوزغىلاڭ؟ — نىزامنىڭ پىت كۆزلىرى چەكچەيدى.
— شۇنداق، — رىشىت چاتقاللىق ئىچىگە سەپسالدى، — خۇڭ يادۇڭ ئۆمەر بىلەن لو دەننى شەھەرگە ئەۋەتتى. ئۇلار قوماندانلىق ئىشتابىدىكى ھەربىي باشلىقلارنى مانېۋىرغا تەكلىپ قىلىش ئۈچۈن كەتتى. سىلەر ئىككىڭلار دەرھال يولغا چىقىپ تېزدىن شەھەرگە كىرىپ، باشلىقلارغا ھەقىقىي ئەھۋالنى دەڭلار، ئۇلار بۇ يەرگە ھەرگىز كەلمىسۇن.
— ئۇلارنى ئەكېلىپ قانداق قىلىدىغاندۇ؟ — سورىدى نىزام كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ.
— ھەي قاپاقباش، شۇنىڭغىمۇ ئەقلىڭ يەتمىدىمۇ؟ — تىللىدى ئابدۇقادىر، — بۇ يەردە ئاساسلىق ھەربىي باشلىقلارنى يوقاتسا، ئۇلارغا قوماندانلىق ئىشتابىنى بويسۇندۇرماق ئاسانغا چۈشمەمدۇ؟
— پاھھۇي، يۈرىكى نېمانچە چوڭ ئۇ گۇيلارنىڭ؟
— ھەي، قۇلاق سېلىڭلار، — دېدى رىشىت بىگىز قولىنى كۆتۈرۈپ، — ئۇلار تاغدىكى پۈتۈن چىقىش ئېغىزلىرىغا قاراۋۇللارنى قويۇۋەتتى. شۇڭا، سىلەر پەقەت چىغىر يوللار، ئىكەنلىك جىلغىلار، تاشلىق سايلار بىلەنلا ماڭالايسىلەر. شۇڭا ئاتلىق ماڭماي، پىيادە مېڭىڭلار. ئۇنداقتا يوللاردا ئايلىنىپ يۈرمەيسىلەر، داۋان ئاتلىساڭلار يولۇڭلار قىسقىرايدۇ.
— پىيادە؟ — نىزام غۇدۇرىدى، — ۋاي - ۋۇي، ئارىلىق

ئاتلىق بىر كۇنلۇك يول تۇرسا، پىيادە قاچان يېتىپ بارىمىز؟
— ھەي كالۋا، — ۋارقىرىدى رېشىت، — بارلىق يول ئېغىزلىرىغا قاراۋۇل قويۇلغان تۇرسا، ئات بىلەن قانداق ئۆتىسەن؟ قاچساڭ، ئارقاڭدىن ئوق ئېتىپ دۇمبەڭنى غەلۋىردەك قىلىۋېتەر؟
— بولدى، رېشىتكا، خاتىرجەم بول، مەن تاغ - داۋان، جىلغىلار ئىچىدىكى چىغىر يوللارنى بىلىمەن، — دېدى ئابدۇقادىر، — شەھەرگە ئاشۇ لو دەن، ئۆمەر دېگەنلەر بىلەن تەڭلا كىرىپ بولالايمەن.
— ئەمىسە، شۇنداق بولسۇن ! — رېشىت ئىككىسىنىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويدى، — ئىسىڭلاردا بولسۇنكى، قوماندانلىق ئىشتابىدىن كېلىدىغان بىرەر يۈز ئادەمنىڭ جېنى سىلەرنىڭ قولۇڭلاردا. ئۆلگۈرۈپ بارالمىساڭلار، ئۇلار خۇڭ يادۇڭغا يەم بولۇپ كېتىدۇ.
رېشىت ئاشخانىدىكى لى ئۇستامدىن «ياتىقىمدا شەھەردىن چىققان مېھمىنىم بار» دەپ نان بىلەن پىشۇرۇلغان سوغۇق گۆشتىن بىر كاللەك ئاچىقىپ، ئابدۇقادىر بىلەن ئىزامىنى ئۇزىتىپ قويدى. ئۇلار گارنىزوننىڭ ئارقىسىدىكى تاقىر تاغلار ئىچىگە قاراپ ماڭدى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئۇزىتىپ كەلگەن رېشىت:
— ئايغىڭلار شامالدەك تېز، ھەرىكىتىڭلار چاققان، كۆزۈڭلار ئۆتكۈر، زېھنىياتىڭلار مەركەزلەشكەن بولسۇن، مۇشۇ جىددىي ۋەزىپىنى غەلىبىلىك ئورۇنلىيالىساڭلار، ھەربىرىڭلارغا ئىزۋوت كوماندىرلىق ئەملىنى ئېلىپ بېرىمەن، — دەپ ئۇلار بىلەن خوشلاشتى.
«لۇ كۇنجۇڭنىڭ شۇنچە يىل چاپىنىنى كۆتۈرۈپ، پورداقچىلىقىنى قىلساڭ، ساڭا يوق ئەمەل بىزگە نەدە تۇرۇپتۇ؟ ئۇ خەق ساڭا تۇتقۇزۇپ قويار، ئىشەنسىچۇ كاشكى؟»
ئابدۇقادىر مۇشۇنداق خىياللار بىلەن چوڭقۇر، ئەمما بەكمۇ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تار، يىلان ئىزىدەك ئەگرى - بۈگرى تاشلىقتا كېتىۋاتقاندا، لو دەن بىلەن ئۆمەر ئاتلىرىنى يورغىلىتىپ چامسالدا كېتىۋاتاتتى. ئۈچ يىل ئىلگىرى ئىككى ئاتلىق پارتىزان ئۆمەرنى قوغلاپ كەلگەندە، ئۇ بىرىنى ئېتىنىڭ تۆشىبېغىنى قىلىچتا كېسىۋېتىپ، تىك يارلىقتىن يومىلىتىۋەتكەنىدى. ئەمما، يەنە بىرى چامسالغىچە قوغلاپ كېلىپ، يىستىرمىدىكى ئەسكەرلەر ئوق ياغدۇرغاندىلا ئارقىغا قاراپ تىكىۋەتكەن. ئۆمەر ئاتتا كېتىۋېتىپ شۇ چاغدا ئۆزىنىڭ ھەم ئاتنىڭ قانسىراپ يىقىلغان يېرىنى، ئەسكەرلەر ئوق ئۈزگەن ئاكوپلارنى مۆلچەرلەپ ئەتراپىغا قارىماقتا ئىدى.

— ئۆمەر، ئېسىڭدە بارمۇ؟ — دېدى لو دەن، — ئارىتاش داۋىنىدىكى قىرغىنچىلىقتا سەن مېنى ئۆلۈكلەر ئارىسىدىن سۆرەپ ئاچىققانىدىڭ، شۇ چاغدا ئىككى يۈزدەك ئادەمدىن ئاران ئالتە ئادەم ساق قاپتىكەنمىز.

— شۇنداق، بىر - بىرىمىزنى يۆلەپ مېڭىشقانىدۇق.

— سەن مېنى، — دېدى لو دەن مىننەتدارلىق بىلەن قاراپ، — ئابدۇرۇسۇل شىلەننى، يۈسۈپ بىر موڭغۇل ئەسكەرنى يۆلەپ ماڭغانىدىڭلار. شۇ چاغدا مۇشۇ چامسالغا كەلگەندە، روتا كوماندىرى نىياز، ئودلىنىكوملاردىن شىيائېر، ئاقنىيازلار ئالدىمىزغا چىققانىدى.

— ئۇلار بىزنى يەكەنگە يولغا سېلىۋەتكەندىن كېيىن بىر ئىززۆت ئەسكەرنى ئېلىپ بېرىپ، يەنە ئون ئۈچ ئادەمنى قۇتقۇزۇپ كەلمىدىمۇ؟

— توغرا، ئۇلارنى داۋالاش جەريانىدا ئىككىسى ئۆلۈپ كېتىپتۇ، كېيىن باشقا ياربدارلاردىن ئاڭلىدۇق، — لو دەننىڭ بىردىنلا قاپىقى تۈرۈلدى، — شۇ چاغدا لۇ كۇنجۇڭ دېگەن ئىبلىس بىر روتا ئەسكەرنى داۋانغا ياماشتۇرۇۋېتىپ، ئۆزى كانۋاي، كاتايچى، يەنە بىرقانچە يېقىنى بىلەن جىلغا ئىچىدە قاپتۇ، ئوق ئاۋازىنى ئاڭلاپلا ئارقىغا قاراپ تىكىۋېتىپتۇ

ئەمەسمۇ!

— كوماندىر دېگەن ئەڭ ھالقىلىق پەيتلەردە ئەسكەرلىرى بىلەن بىللە بولامدۇ؟ — دېدى ئۆمەر تومشۇقسارايغا يېقىنلاپ قالغاندا، — بولمىسا ئۇ كوماندىر ئەمەس، بەلكى قوغۇنلۇقتىكى قارانچۇقتەكلا بىر نېمە بولىدۇ - دە!

— ھايات - ماماتلىق پەيتتە كوماندىرنىڭ بىللە بولۇشى، — لو دەن ئېتىغا بوشقىنا قامچا ئۇردى، — ئەسكەرلەر ئۈچۈن چوڭ مەدەت دېگىنە.

— شۇڭا بىزدە: «سەركىسىز پادا يولدىن ئاسان ئازىدۇ» دېگەن گەپ بار.

ئىككى ئاتلىق ئەسكەر تومشۇقسارايىنىڭ تاشلىق جىلغىلىرىنى، دەريا بويلىرىدىكى چاتقاللىقلارنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، يەكەن شەھەر بوسۇغىسىغا قەدەم ئالغاندا، كۈن غايەت زور ئوت شارىدەك قىزىرىپ ئولتۇرۇشقا باشلىغانىدى. ئاسمان - پەلەكتە قانات قېقىپ پەرۋاز قىلىۋاتقان قۇرغۇي نەگىدۇر شۇڭغۇپ چۈشۈپ كەتتى. ئاپپاق تاشلىق ئۈستىدە كۆزلىرىنى يۇمۇپ، قىپقىزىل ئاغزىنى يوغان ئېچىپ، ئاپتاپ يۇتۇۋاتقان كەسلەنچۈك، كېلەرلەرمۇ ئۆۋلىرىگە كىرىپ كەتتى. كۈنپېتىشتىكى قىزىل، سېرىق، بىنەپشە رەڭ شەپەق تاللىرى بارا - بارا ئېرىپ، سۆسۈن ھەم كۆكۈچ رەڭلەرگە ئالمىشىپ، قەدىمىي يۇرت يەكەننى گۈگۈم پەردىسى ئۆز قوينىغا ئالدى. لو دەن بىلەن ئۆمەر باغلار ۋە ئورمانلارغا كەچكى سالقىن چۈشكەندە، كونىشەھەردىكى گۈلباغ گازارمىسىغا كىرىپ كەلدى. جاڭ لياڭ ئۇلارنى ئاشخانىغا باشلاپ ئەكىرىپ، قورسىقىنى تويدۇرغاندىن كېيىن ئۆمەرگە قاراپ كۈلدى:

— ئىككىڭلارنى ياتاققا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويسام، ئۆمەر چوقۇم ئۇ يەردىن قېچىپ چىقىدۇ. شۇڭا، ئۆمەر، سەن ئۆيۈڭگە كەت، ياش، چىرايلىق ئايالىڭ تاقىتى تاقلىنىپ سېنى ساقلاپ تۇرىدۇ. مەن لو دەننى ياتقۇزۇپ قويىمەن، ھازىرمۇ ئەنە ئۆرە تۇرۇپ

ئۇخلاۋاتىدۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندە لو دەن بىلەن ئۆمەر گازارما ئاشخانىسىدا قورسىقىنى تويدۇرۇپ، ئاندىن يېڭىشەھەردىكى قوماندانلىق ئىشتابىغا كەلدى. ئۇلار قاراۋۇللار ئىشخانىسىدا تەكشۈرۈلۈپ، قورallirini تاپشۇرۇپ بەرگەندىن كېيىن رەسمىيەت جەدۋىلىنى تولدۇرۇپ ئىشتاب بىناسىغا كىرىش خېتىنى ئالدى. ئۇلار بىنا ئالدىدىكى قاراۋۇللارغا خەتنى تاپشۇرۇپ بېرىپ، بىنانىڭ قارا بولغار مىخلانغان ھەيۋەتلىك قوش قاناتلىق ئىشىكىدىن كىرىپ كەتتى.

ئۇلار كارىدورنىڭ ئەڭ بېشىدىكى قوماندان ياڭ لىدېنىڭ ئىشخانىسى ئالدىدا توختاپ، ئۆزلىرىنى سەل تۈزەشتۈرۈۋالغاندىن كېيىن ئىشىكنى چەكتى. ئىچكىرىدىن خۇددى تاختايدىن مىخ سۇغۇرغاندەك: «كىرىڭ!» دېگەن چىرقىراق ئاۋاز ئاڭلاندى. ئۇلار ئەدەپ - ئىكرام بىلەن ئىشخانىغا كىرىپ كەلدى ۋە قىپقىزىل ئانار گۈللۈك گىلەم ئۈستىگە قويۇلغان قاپقارا پارقىراق ئۈستەلگە، ئۇنىڭ ئۈستىگە تىزىلغان گومىنداڭنىڭ دۆلەت بايرىقى بىلەن پارتىيە بايرىقىنىڭ مودېللىرىغا، سۇرلۇك بۇقىنىڭ قوڭۇر رەڭ ھەيكىلىگە، تامدىكى جياڭ جيېشىنىڭ رامكىلىق چوڭ سۈرىتىگە قاراپ، سەل - پەل قورۇنغاندەك بولدى. بۇ خۇنۇك، كۆرۈمسىز، سوغۇق ئىشخانىدا پەقەت كەڭ دېرىزىنىڭ تەكچىسىگە تىزىپ قويۇلغان رەڭگارەڭ ئېچىلىپ كەتكەن تەشتەك گۈللىرىلا كۆزگە ئالاھىدە تاشلىنىپ تۇراتتى.

ئىككى ياش ئەسكەر تىك تۇرۇپ سالام بېرىپ بولغاندىن كېيىن، ئۆمەر قىزىل لېنتا باتنىك قىلىپ باغلانغان كونۋېرتنى ياڭ قوماندانغا ئىككى قوللاپ سۇندى. ياڭ لىدي قىزىل يىپەك لېنتىنى يېشىپ، كونۋېرت ئاغزىنى ئاچتى - دە، تەكلىپنامىنى سۇغۇرۇۋالدى. ئۇ «يۈكسەك ھۆرمەتلىك ۋە مۆھتەرەم قوماندان ياڭ لىدي ئالىيلىرىغا...» دېگەن خەتلەرنى كۆرۈپ، گىدەيگىنىچە چار قىرقىم بۇرۇتلىرىنى سىلاپ قويدى، ئاندىن مىيىقىدا

پىسىڭگىدە كۈلۈپ قويۇپ، سۆز باشلىدى:

— بۇ جاھىل بۇرادەر ئاخىر دېگىنىنى قىلدى - دە! — ئۇ لو دەن بىلەن ئۆمەرگە قايرىلدى، — مانېۋىرنىڭ تەييارلىقلىرى قانداقراق كېتىۋاتىدۇ؟

— تاغ تۇرا، جىلغا، چوققىلار، قاپتال بەللەرگىچە بايراقچىلار سانجىلىپ، مانېۋىرنىڭ دائىرىسى بەلگىلىنىپ بولدى، — دېدى لو دەن ئاۋازىغا تەبىئىي تۇس بېرىپ، — ئەمدى ھەربىرلىرى بېرىپ، تاغ باغرىغا ياسالغان سەھنىدە ئولتۇرۇپ كۆرۈپ بېرىشسىلە بولىدۇ.

— ئۇنىڭدىن باشقا كۆڭۈل سۆيۈنگۈدەك ئىشلار يوقمۇ؟

— بىرنەچچە كالا، ئون نەچچە قوي تەييارلىدۇق، — ئۆمەرمۇ مەشىق قىلىۋالغان گېپىنى ھودۇقماي دېدى، — قوماندانلىق ئىشتابىدىكى رەھبەرلەرگە بارغان كۇنىلا چوڭ ئاشخانىدا زىياپەت بېرىمىز.

— ھاراق - شارابىڭلار مولدۇر - ھە؟

— ھەرقايسىلىرىدىن يېتىپ ئاشقۇدەك بار.

— قوماندان جانابلىرى، — ئۆمەر بىلەن لو دەن پۇتىنى جۈپلەپ، قايتىش سالىمىنى بەردى، — بىز بۈگۈن قايتماقچى، ھەرقايسىلىرى قاچان يولغا چىقارلىكىن؟

— بۈگۈن چېسلاغا يىگىرمە بىر بولسا، ئەتە ئەتىگەن ئىككى ماشىنىدا ماڭساق چۈشتىن كېيىنگىچە بېرىپ بولىمىز، چۈشتە ماڭغان تەقدىردىمۇ كەچكىچە يېتىپ بارغىلى بولىدۇ ئەمەسمۇ؟ دەريانىڭ ئۇ تەرىپى ناھايىتى بىرەر كىلومېتىرلىق يولغۇ؟

— بىزنىڭ سورىشىمىزدىكى سەۋەب، — لو دەن قوماندانغا تىكىلىپ قارىيالمىدى، — ۋاقتىنى ئېنىق بىلىۋالمىساق، زىياپەت تەييارلىقىنى قانداق قىلىمىز؟

— ھىم، مۇنداق دېگىن، — ياڭ لىدې ئاپپاڭ بېشىنى سىلىدى، — ئۇنداق بولسا بارىدىغانلىرىمىز ئەتە چۈشكىچە تەييارلىق قىلىپ ئاندىن ماڭايلى.

— ئەمىسە تاماقنى، — ئۆمەرگە يالغان ئېيتىش خېلىلا تەسكە چۈشتى، ئۇ نەلەرگىدۇر قارىۋالغانىدى، — سىلەرنىڭ بېرىشىڭلارغا ئۇلگۇرتۇپ تەييار قىلساق بولىدىكەن ـ دە؟

— شۇنداق بولسۇن !

ئۆمەر بىلەن لو دەن يېڭىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابىدىن قايتىپ چىقىپ گازارمىغا كەلدى. ئۇلار ئات باقار توقۇپ تەييارلاپ قويغان ئاتلىرىنى يېتىلەپ چىقىپ، جاڭ لياڭ بىلەن خوشلاشتى. ئۆمەر ئۇنىڭدىن:

— ئەكېتىدىغان خەت ياكى باشقا نەرسىلەر بارمۇ؟ — دەپ سورىۋىدى، ئۇ:

— يوق، ئاڭلىسام، پولكوۋنىكنى ئۇخلىغاندا پات ـ پاتلا قارا باسىدىغان بولۇپ قاپتۇ، شۇڭا دائىم بېشىغا قىلىچ ياكى خەنجەرنى قويۇپ ياتسۇن ! مەن جاڭ لياڭ ئۈچ ۋاخ تاماقنى يەپ، ئويۇنۇمنى ئويناپ يۈرۈۋاتىمەن... مۇشۇ گېپىمنى يەتكۈزۈپ قويۇڭلار ! — دېدى.

— خوپ، كوماندىر، ئېيتقانلىرىڭىزنى بەجانىدىل ئورۇنلايمىز!

ئۇلار قايتىش سالىمى قىلغاندىن كېيىن يولغا چىقتى. تېخى چۈش ۋاقتى بولمىسىمۇ، يېڭىشەھەر سېپىلى بىلەن كونىشەھەر سېپىلى ئوتتۇرىسىدىكى بازار — «گەيشياڭ»غا كەلدى. مۇشۇ يەردە تاماق يەۋالمىسا، چۆل ـ جەزىرە، تاقىر تاغلار ئىچىگە كىرىپ كەتسە، كەچكىچە تاماق يېيەلمەيتتى. ھازىر سارا تاماقنى ئەسكەرلەر ئاشخانىسىدىن يەۋاتاتتى. ئۇنىڭ قورساق كۆتۈرگىنىگە بەش ئايدىن ئېشىپ قالغان بولغاچقا، يالغۇز جېنىغا تاماق ئېتىش سەل ئېغىر كېلەتتى. شۇڭا، ئۇلار بازاردا قورسىقىنى تويغۇزۇپلا يولغا چىقماقچى بولدى. چۈنكى، ئۆمەر سارا بىلەن ئەتىگەن خوشلىشىپ چىققانىدى. ئۆمەر داڭلىق گۆشگىردىچى مەتقۇربان بودەكنىڭ لەمپىلىك دۇكىنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، بىردىنلا ئاسىمگۈل كۆز ئالدىدا ئايان بولدى. ئۆمەر

ئۆتى ياز ئايلىرىنىڭ چىرايلىق بىر كۈنى مۇشۇ يەرگە ئەكېلىپ، گۆشگىردە بىلەن مېھمان قىلغان، مىللەت بېغىغا ئېلىپ بېرىپ ئوينىتاتقان، ئاندىن: «ئاسىمگۈل، سېنى ئالاي دەيمەن، تېگەرسەنمۇ؟» دەپ تۇنجى مۇھەببىتىنى ئىزھار قىلغانىدى. ئاسىمگۈل ئۇ چاغدا: «ۋاي جېنىم، ماۋۇ ساراڭ نېمە دەيدىغاندۇ؟ خەقلەر مۇشۇ باغدا جىن بار دەيدىغان، ساڭا جىن چاپلاشمىغاندۇ ـ ھە؟» دەپ ناز بىلەن كۈلگەن، كەچتە قايتىپ دارىلئېتامنىڭ تېمىنىڭ ئارقىسىدا خوشلاشقاندا، ئاسىمگۈل كۆزىنى يۇمۇپ يېچىرلىغىنىچە تۇمشۇقىنى سوزغان... «مەن قورقمىسام، سەن نېمىدىن قورقىسەن؟...» دېگەن. ئۆمەر ئالدى ـ ئارقىسىغا، پەسلىكتىكى مەھكىمە شەرئىنىڭ قوۋۇقلىرىغا بىر قۇر قاراپ، كۆڭلىنى توختىتاتقاندىن كېيىن سېرىق تۇكلىرى قارىداشقا باشلىغان لەۋلىرىنى قىزنىڭ يۇمران لەۋلىرىگە بوشقىنا تەگكۈزگەن...

ئۆمەر لو دەنگە لەپپىدە قارىدى ـ دە، كۆزىگە ياماشقان ياشلىرىنى چاندۇرماي سۈرتۈۋەتتى. ئۇلار بازار ئارىلاپ مېڭىپ كېلىپ، ئاتلىرىنى داڭلىق ھەمشىۋانىخان باداڭنىڭ ئاشپۇزۇلى ئالدىدىكى ياغاچقا باغلىغاندىن كېيىن، بوس قاپلاپ كەتكەن ئاشخانىغا قەدەم ئالدى. گازىلداپ تۇرغان چىۋىن، مايلىشىپ كەتكەن تام ـ تورۇسلار، غىچىرلاپ نالە قىلىۋاتقان تاماق ئۇستەللىرى ئۇلارنىڭ چوڭ تەخسىلىك لەڭمەندىن بىردىن يەپ، بىر ئاپقۇردىن ئاش سۈيى ئىچىپ «گارتىدە» كېكىرىپ قوپۇشىغا توسقۇنلۇق قىلالمىدى. ئۇلار تاماق پۇلىنى تۆلەپ مېڭىشقا تەمشىلىۋىدى، خۇددى ئاشلىق قاچىلايدىغان باداڭدەك يوغان، كېلەڭسىز كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكىگە تۆت قىمارۋاز بىمالال يوشۇرۇنالايدىغان، ئەمچىكى قورسىقىدا ئىككى داس لەڭپۇڭدەك لىغىرلاپ تۇرغان، بۇرنىنىڭ ئۇچىدىكى قاپقارا تۇكلۇك مېڭى ئادەمنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلىدىغان ھەمشىۋانىخان باداڭ خۇددى

جۇۋاز ئوقىدەك يوغان بىلەكلىرىنى لوپۇلدىتىپ سۆزلەپلا كەتتى:

— ئالىي ھىممەتلىك قوماندانلىرىمىز، «لۈمەن»لىرىمىز ئاغزىلىرىغا تېتىغان بولسا، يەنە قەدەم تەشرىپ قىلىشالا... مانا مەن ھەمشىۋانىخان باداڭنىڭ قولۇم كۆكسۈمدە جۇما، خىزمەتلىرىدە بوتمە! — ئۇ شۇنداق دەپ ئۇلارنى ئۇزىتىپ قويدى. لو دەن بىلەن ئۆمەر ئىشىك پەردىسىنى قايرىپ چىقىپ كېتىۋىدى، ھەمشىۋانىخان باداڭنىڭ بولدۇرۇق مانتىدەك ھۇپپىدە چىرايى مىژژىدە تۈرۈلۈپ، كۆتمەك قاشلىرى بىر يەرگە يىغىلدى:

— ئىدەمنىڭ غىزاسىنى يەپ پۇلىنى بېرىش ئۇياقتا تۇرسۇن، غەللىدىكى پۇلغىمۇ چاڭگال سالىدىغان بۇلاڭچى سېرىق ئىتلار ئىدى بۇ قوڭچىلار... ئاممىزە، ماۋۇ ئىككىسى ئىنسابى بار ئىتلاردىن ئوخشايدۇ... — دەپ غوتۇلدىدى ئۇ. شۇنداقتىمۇ ئۇ ئېھتىيات قىلىپ پەردىنى قايرىپ قاراپ، ھېلىقى ئىككى ئاتلىق ئەسكەرنىڭ ۋاڭ - چۇڭلۇق بازار ئىچىدە كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردى ۋە ئۆز - ئۆزىگە: «شۇكۇر جۇما...» دەپ قويدى.

قورسىقىنى تويغۇزۇۋالغان لو دەن بىلەن ئۆمەر ئاتلىرىنىڭ ساغرىسىغا بوشقىنا قامچا سېلىپ جىبدەللەپ يولغا چىققان مۇشۇ پەيتتە، ناتونۇش بىر تاغ باغرىدىكى تاشلىق سايدا ئىككى ئادەم پۇت - قوللىرىنى، كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە ئۇگدىسىغا ياتاتتى، ئۇلار ئابدۇقادىر بىلەن نىزام ئىدى. خوڭ يادۇڭ يەكەنگە ماڭىدىغان بارلىق يول بەندەرلىرىگە، تاغ ئېغىزلىرىغا، داۋان، غوللاردىكى چىغىر يوللارغا قاتمۇقات قاراۋۇل قويۇۋەتكەچكە، ئابدۇقادىر بىلەن نىزام ئۇ يوللاردىن ئايلىنىپ ئۆتۈشكە مەجبۇر بولغانىدى. ئۇلار ئۆزلىرى كۆرمىگەن، بىلمىگەن ناتونۇش تاغلارغا نەچچە سائەتلەپ يامىشىپ چىقىپ، ئۇ يەردىن مىڭ مۇشەققەتتە پەسلەپ چۈشكەندە، تۆۋەندىكى چاتقاللىق ۋە سايلاردا قاراۋۇللارنىڭ ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپ يۈرگەنلىكىنى

كۆرەتتى. ئۇلار يەنە كىملەرنىدۇر غايىبانە تىللاپ ئارقىسىغا قايتقىنىچە ئۇتتۇر كەلگەن قاپتال ۋە بەللەرگە يامىشىپ، يولسىز جىلغىلارغا كىرىپ كېتەتتى. بۇ ئىككى سادىق چاكار لوقمىسىز قالغان لالما ئىتلاردەك نىشانسىز ماڭار ـ ماڭار، ئاخىر يولدىن ئېزىپ قالدى. تاغ ئىچىنى قاراڭغۇلۇق قاپلاپ، نەگە دەسسەپ، نەدىن ئاتلىشىنى، نەدە ئېڭىشىپ، قەيەردە ئۆمىلىشىنى بىلەلمەي قالغان بۇ بايقۇشلار يەنە قورساقلىرىنىڭ ئاچقانلىقىنى، ۋۇجۇدىدا مىسقالچە مادارنىڭ قالمىغانلىقىنى ھېس قىلىشتى. ئۇلار تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ ئىلگىرىلەپ يۈرۈپ، ئاخىر بىر تاش يېرىقىدىن سىرغىپ چۈشۈۋاتقان سۇنى كۆرۈپ قېلىشتى. ئۇلار سۇ بويىدا ئولتۇرۇپ، رېشىت ئاشخانىدىن ئاچىقىپ بەرگەن نان بىلەن سوغۇق گۆشنى يېيىشكە باشلىدى. بىراق، ئابدۇقادىر نىزامغا تويغۇدەك بەرگىلى ئۇنىمىدى. ئاچچىقىدا يېرىلغۇدەك بولۇپ كەتكەن نىزام سېرىق قولىغا يوغان تاشتىن بىرنى ئېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئابدۇقادىرنىڭ بېشىغا سالماقچى بولدى.

— ئاناڭنى، مېنى ئۇخلىتىپ قويۇپ، كېچىچە ئۆزۈڭ يېمەكچىمىدىڭ؟ بەرسەڭ بەردىڭ، بولمىسا مېڭەڭنىڭ قېتىقىنى چىقىرىۋېتىمەن.

— ھەي، قانداق دۆت نېمىسەن؟ — تىللىدى ئابدۇقادىر، — بىز ھازىر تېنەپ قالدۇق، گارنىزون قاياقتا، يەكەن نەدە، قەيەر بىلەن ماڭساق ئادەم بار يەرگە بارالايمىز، بۇ نىجىس تاقىر تاغلاردىن نەچچە كۈندە چىقىپ كېتەلەيمىز، بۇنى بىلمەيمىز. بۇ ئازغىنا نان بىلەن گۆشنى تېجىمىسەك، كېيىن نېمە يەيمىز؟

— ۋاي خۇدايىم، بىز ئۆلۈپتۇق، راستىلا ئۆلۈپتۇق، — نىزام سېرىق زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ، چېكىسىنى تۇتقىنىچە ھۆڭگىرەپ يىغلاشقا باشلىدى، — راست، بىز ھازىر نەدە؟ ئابدۇقادىر دەپ باقە، بۇ يەر قەيەر؟

— مەن نەدىن بىلەي؟ سەن دېگەندەك، ئاچلىقتىن، ئۇسسۇزلۇقتىن، چارچاشتىن بۇ تاغلار ئىچىدە ئۆلۈكىمىز

قالامدۇ، بۇنىمۇ بىرنېمە دېگىلى بولمايدۇ.

— ئەگەر بىز ئاشۇنداق ئۆلسەك، — نىزام يىغلاۋېرىپ ئاۋازى كاركىراپ قالغانىدى، — جياڭ جيېشى ئاتىمىز بىزنى شەرەپلىك ئۆلدى دەرمۇ؟

— ئا... نېمە دەيدۇ ما ئاداش؟ ئۇ تاز ئۆزىنىڭ پوتلىسىنىمۇ تارتالماي قالغاندا... — ئابدۇقادىر كوپلا قىلىپ ئاغزىنى تۇتتى، — مەن... مەن... ئۇنداق دېمىدىم... كىم مېنى دېدى دېسە، ئۆزى شۇنداق دېگەن بولىدۇ. مەن... مەن ئايپاڭ باش تاز — خۇاڭ يادۇڭنى دېدىم.

— خۇاڭ يادۇڭنىڭ قاپقارا چېچى تۇرسا؟... نىزامنىڭ كۆزلىرى پىلدىرلىدى، — سېنىڭ دېگىنىڭ جياڭ جيېشى تاز...

— مانا، مانا!... ھازىر سەن نېمە دېدىڭ ـ ھە؟ ئۆز قۇلىقىم بىلەن ئاڭلىدىمغۇ!...

— بولدىلا، بولدىلا! — نىزام بۇ گەپنىڭ راستلا ئۆزىگە ئارتىلىپ قېلىشىدىن قورقتى، — سەنمۇ دېمىدىڭ، مەنمۇ دېمىدىم، ھېچكىم ھېچنېمە دېمىدى.

بىر كۈن كەچكىچە قاراۋۇللاردىن قېچىپ، ئالدى ـ كەينىگە مېڭىپ يۈرگەن، نامسىز تاغ ـ ئېدىرلاردا تېنەپ ـ تەمتىرەپ يۈرۈشلەردىن ھېرىپ ھالى قالمىغان ئابدۇقادىر بىلەن نىزامنى ئۇيقۇ باستى. ئەتراپىنىڭ ھەممىسى چاتقال ھەم ياسقاق تاشلار بولغاچقا، پۈت سۇنۇپ ياتقۇدەك يەرمۇ يوق ئىدى. ئەڭ يامىنى كېچىلىرى بۇ يەرلەرگە بۆرىلەر توپىنىڭ ئوزۇق ئىزدەپ كېلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى. خۇدا ساقلىسۇن، ئۇ ئىنسابسىزلارغا ئۇچراپ قېلىشتىن، ئادەمنى خام تالاش قىلىپ، توققۇزى توققۇز تەرەپكە قاراپ تارتسا، تۈگەشكىنىڭ شۇ! ئۆتكەن ـ كەچكەنلەر دۇئا قىلىپ ئۆتكۇدەك قەبرەڭمۇ قالمايدۇ. تېخى مۇنداق جايلاردا كېچىلىرى ئۆمىلەپ چىقىپ، ئادەمنى چاقىدىغان، قېنىنى شورايدىغان، قۇلاق، بۇرۇن تۆشۈكلىرىنى ئىسسىق ئۇۋا ئىكەنغۇ بۇ دەپ كىرىۋالىدىغان تۈكلۈك قۇرت ۋە ھەر خىل ھاشاراتلارمۇ

كەم ئەمەس. ياتماي دېسە، ئۆيقۇ دېگەن كاساپەت باشلىرىڭنى پىرقىرىتىپ، كۆزلىرىڭنى پىلدىرلىتىپ، جاۋغايلىرىڭدىن شۆلگەيلىرىڭنى ئېقىتىپ، گالدۇ ـ گۇلدۇڭ ساراڭدەك قىلىپ قويۇۋاتسا، زادى قانداق قىلغۇلۇق؟

ئابدۇقادىرنىڭ قاپاقلىرىنى ئاچالماي، بېشىنى كۆتۈرەلمەي، ئۇيقۇ ئارىلاش دېگەن سۆزلىرى نىزامنى قورقۇتۇۋەتتى. ئۇ قاراڭغۇلۇق تىقىلغان تاغ يامىزاللىرىغا، رىۋايەتلەردىكى دىۋە ـ ئالۋاستى ۋە يالماۋۇزلارغا ئوخشايدىغان ھالڭ تاشلارغا، تىك قىيالاردىن ئېسىلىپ تۇرغان ئاجايىپ قورقۇنچلۇق شەكىللەردىكى چاتقاللارغا، نېمىلەرنىڭدۇر پاخپاق يىلتىزلىرىغا، ئاغزىنى يوغان ئېچىپ نېمىنىدۇر دەم تارتىۋاتقاندەك كۆرۈنىۋاتقان قاپقاراڭغۇ غارلار ۋە ئۆڭكۈرلەرگە قاراپ تېخىمۇ قورقتى ۋە ئابدۇقادىرنىڭ يېنىغا سۈرۈلدى.

— ئابدۇقادىر، ئۇخلىساق بولاتتى، — نىزام كەينى ـ كەينىدىن ئەسنىدى، — ئۇيقۇم كېلىپ ئۆلەيلا دېدىم.

— مېنىمۇ ئۆلگۈدەك ئۇيقۇ باستى، — ئابدۇقادىرمۇ ئاغزىنى تۇتۇپ، سوزۇپ ئەسنىدى، — مۇشۇ تۇرقۇمدا قىڭغايسام‌لا ھەپتىگىچە ئويغانمايدىغاندەك قىلىمەن، ئەمما...

— راست، يىرتقۇچلار، يۇڭلۇق قۇرتلار، — نىزامنىڭ چىرايى غەلىتە پۈرۈشۈپ كەتتى، — ۋاي... ۋاي.. ۋاي... مىڭ تۇۋا، بۇ خەقنىڭ غالچىسى بولغانغا يۈز مىڭ تۇۋا... ئەستاغپۇرۇللا، ماۋۇ ئۇيقۇ دېگەن گۇينىڭ زالىملىقىنى قارا، دوزاخ ئازابىنى سېلىۋاتىدۇغۇ!

— نىزام، قارا، — دېدى ئابدۇقادىر ئارقىسىدا تىككىدە تۇرغان غايەت زور قاپقارا سىلىق تاشنى كۆرسىتىپ، — ئەگەر ئاشۇنىڭ ئۈستىگە بىر ئامال‌لاپ چىقىۋالساق، خاتىرجەم ئۇخلايتتۇق، ئۇ يەرگە ھېچقانداق جان ـ جانىۋار چىقالمايدۇ.

— بۇر ئەمىسە، ئامال قىلىپ باقايلى.

ئابدۇقادىر بىلەن نىزام ئېگىزلىكى تۆت ـ بەش غۇلاچ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كېلىدىغان قارا تاشنىڭ چىققىلى بولىدىغان ئەپلىك يېرى بارمىكىن دەپ ئىزدەپ كۆردى، يامىشىپ باقتى، بىر ـ بىرىنىڭ مۈرىسىگە دەسسەپ ئۆرلەپ بېقىپمۇ تاشنىڭ ئۈستىگە چىقالمىدى. ئۇلار تاشنىڭ بىردەم ئالدىدىن، بىردەم ئارقىسىدىن، بىردەم يانلىرىدىن ئېسىلىپ باقتى، ئامال بولمىدى، ئاخىرىغا بېرىپ، ھېرىپ ھالىدىن كەتتى، شۇڭا ئولتۇرغان يېرىگىلا قىڭغىيىپ ئۇيقۇغا كېتىشتى. ئارىدىن قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىن، قانداقتۇر بىرنېمە ئابدۇقادىرنىڭ سوغۇق گۆش ھىدى پۇراپ تۇرغان ئاغزىنى شىلىمشىق، ئىسسىق تىلى بىلەن يالاشقا باشلىدى. بۇ ھال نىزام سېرىقتىمۇ يۈز بەردى. ئۇ خۇددى شېرىن چۈش كۆرۈۋاتقاندەك دەسلەپتە كۈلۈمسىرىدى، كېيىن خوتۇنۇم سۆيۈۋاتقان چېغى، دەپ بىلىپ تۇمشۇقىنى ئۇچلاپ تۇتۇپ بەردى. بىراق، ئاز ئۆتمەي كىرپىنىڭ تىكەنلىرىدەك بىرنېمە ئېڭىكىگە سانجىلدى، ئاندىن خىرقىرىغان ئاۋاز ئاڭلاندى. ئۇ ئويغىنىپ كېتىپ، تېنى شۈركۈنۈپ كۆزىنى ئاچتى. ئۇنىڭ كۆزلىرىگە بىر غېرىچمۇ كەلمەيدىغان ئارىلىقتا تۇرغان تۈگمىدەك دۈپدۈگىلەك بىر جۈپ ئوت پالىلداپ كۆرۈندى. قورققىنىدىن ئىشتىنىغا چىقىرىۋەتكىنىنى تۇيماي قالغان نىزام: «ۋاي ئانامەي! ...» دەپ ۋارقىراپ ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇۋىدى، «ئىسسىق سۆيۈش»تىن ھۇزۇرلىنىۋاتقان ئابدۇقادىرمۇ ئويغىنىپ، ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. بىردىنلا كۆپىيىپ كەتكەن ھېلىقى بىر جۈپ ئوتلارمۇ تەرەپ ـ تەرەپكە پىتىراپ كەتتى. ئابدۇقادىر بىلەن نىزام قاچماقچى بولۇپ ھەر تەرەپكە ئۆزىنى ئۇردى ۋە نەچچە سائەت ھەپىلىشىپ چىقالمىغان قارا تاشنىڭ ئۈستىگە قانداق چىقىپ قالغىنىنى ئۆزلىرىمۇ بىلەلمەي قېلىشتى.

كېچىدىكى تاغ شامىلىدىن توڭلاپ تۈزۈك ئۇخلىيالمىغان بۇ ئىككى «پىداكار» تاڭ سەھەردىلا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئۇلار تاغنىڭ ئوتقاشتەك قىزىرىپ كەتكەن كەينى تەرىپىگە قاراشتى. تاغلار ئېگىز ھەم قاتمۇقات بولغاچقا، قۇياش بۇ يەرگە

كىچىكىپرەك كۆرۈنەتتى. ئەينەكتەك سىلىق قارا تاش ئۈستىگە چىقمۇالغان ئۇ ئىككىسى نەدىن چۈشۈشنى بىلەلمەي، پەسكە بويۇنداپ قاراپ باقتى. ئاخىر ئۇلار قول تۇتۇشۇپ تاشنىڭ يانتۇراق يېرىدىن پەسكە سىيرىلىپ چۈشتى.

— ئابدۇقادىر، قورسىقىم بەك ئېچىپ كەتتى، — دېدى نىزام قورسىقىنى مۇجۇپ، — ئازراقتىن ناشتا قىلساق قانداق؟

— مەنمۇ شۇنى ئويلاپ تۇراتتىم، — ئابدۇقادىرنىڭ چىرايى سارغىيىپ قالغانىدى، — يۈر، تۇنۇگۈنكى سۇنىڭ بويىغا بارايلى.

ئۇلار قىلىپ قالغان ئازغىنا سوغۇق گۆش بىلەن ناننىڭ بارىنى يەۋېتىپ يولغا چىقىشتى. قەيەر بىلەن مېڭىپ، نەگە بېرىشنى بىلەلمىگەچكىمۇ، ئۇتتۇر كەلگەن جىلغىغا كىرىپ باقتى، ئېدىرلارغا ياماشتى، قاپتاللارغا چۈشتى، يول تاپالمىدى، بەزىدە تىك چېقىل ۋە چوڭقۇر ھاڭلار ئالدىدا توختاپ قىلىپ، كەينىگەياندى؛ قانداقتۇر تاشلارغا ئېسىلىپ يۆرۈپ، سىيرىلىپ، تىزلىنىپ، سەكرەپ يۈرۈپ تەسلىكتە كۆزلىگەن يېرىگە چۈشكەندە، ئالدىنى يەنە قاتمۇقات تاغلار، يامغۇر، كەلكۈن، قار سۇلىرى پەيدا قىلغان سايلار ۋە جىرالار توسۇپ قويىدى. ئۇلار جىرالارنىڭ قايسىسىغا كىرسە، ئۇنىڭ ئادەم بار تۇرالغۇلارغا ئاپىرىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. ئۇلارنىڭ بىرى بۇياققا ماڭايلى دېسە، يەنە بىرى ئاۋۇ ياققا دەپ خېلى تالاشقاندىن كېيىن، ھەر ئىككىسىنىڭ دېگىنى ھېساب بولماي، ئۇتتۇر كەلگەن بىر غولغا يامىشىپ چىقىپ كېتىشتى. ئابدۇقادىر بىلەن نىزام ئەنە شۇنداق يامىشىشلار، سىيرىلىپ چۈشۈشلەر ئارقىلىق تاغ، جىلغا، چېقىل، قىيىندا تاشلىق يامزالاردا يېرىم كۈندىن ئارتۇق تېنەپ - تەمتىرەپ يۈردى ۋە ھالىدىن كەتتى. ئۇلار قورساقلىرى ئېچىپ، ماغدۇرسىزلىنىپ، ھېرىپ - چارچاپ نامەلۇم بىر كۆل رەڭ تاغ باغرىدىكى تاشلىق سايغا كەلگەندە، ئۆزلىرىنى يەرگە تاشلاپ، ئۇيقۇغا كەتتى.

بىر كۈن كەچكىچە تاغ تۇرالارنى، چېقىل ۋە ھاڭلارنى

قىزىتقان قۇياش ھاردۇق يەتكەندەك، كەچكە يېقىن ئۇلتۇرۇشقا باشلاپ، كۆل رەڭ تاغ باغرىدىكى تەسكەي سايىنى قىيپاش نۇرلىرى بىلەن يورۇتقاندا، ئابدۇقادىر كۆزىنى ئاچتى. ئۇ يېنىدىلا پۇت ـ قوللىرىنى كېرىپ ياتقان نىزامنى پۇتىدا نوقۇپ ئويغاتتى.

— نىزام، كۈن ئولتۇراي دەپتۇ، — دېدى ئۇ كۈنگە كۆزىنى قىسىپ قاراپ، — بىز تۈنۈگۈن ئەتىگەندىن تارتىپ ھازىرغىچە نەگە بېرىپ، نەدە يۈرگىنىمىزنى بىلمەيمىز.

— بۇ تاغلاردا ئىزىتقۇ بارمۇيا؟ — نىزام قان قۇيغاندەك قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرىنى ئۇۋۇلدى، — بىزنى ئىزىقتۇرۇپ ساراڭمۇ قىلىپ قويمىسۇن يەنە؟

— ئەمدى شەھەرگە ئالدىرىغاننىڭ پايدىسى يوق.

— نېمىشقا ئەمدى؟

— بىز قوغداپ قالماقچى بولغان باشلىق، كوماندىرلارنىڭ ھەممىسى ئەتىگەن يولغا چىققان بولسا، بۇ چاغقىچە ئىككى ماشىنا گۆشكە ئايلىنىپ بولدى. ئەگەر چۈشتە ماڭغان بولسا ئۇلارنىڭ ماشىنىلىرى بۇدەمگە دەريا كېچىكىگە كېلىپ بولدى. يەنە بىر سائەتكە قالماي، ئۇلار مىشەك مانتىسى زىياپىتى بىلەن قارشى ئېلىنىدۇ.

— ئەمىسە بىز قانداق قىلساق بولىدۇ؟

— ھازىر خۇڭ يادۇڭنىڭ تاغ ئىچىگە قويغان قاراۋۇللىرىنى يىغىۋالىدىغان ۋاقتى بولدى، — دېدى ئابدۇقادىر ئولتۇرۇش ئالدىدا تۇرغان كۈنگە قاراپ، — بىز ئەمدى شەھەرگە ماڭىدىغان يولنى تېپىۋالساق، شۇمۇ غەنىيمەت ئىش بولىدۇ.

— بۇ نېمە دېگىنىڭ؟

— قوماندانلىق ئىشتابىدا قېلىپ قالغانلار ئۇرۇش تەييارلىقىنى قىلمىسا، خۇڭ يادۇڭنىڭ ئىككى روتا ئەسكىرى قىلىچلىرىنى ئوينىتىپ، چۇقان ـ سۈرەن كۆتۈرۈپ ئاتلىق بېسىپ كەلسە، يېڭىشەھەر قان بىلەن بويىلىپ كېتەر؟

— يېڭىشەھەردىكىلەر... ئۇلارغا تەڭ كېلەلەرمۇ؟

— يېڭىشەھەردە بىرەر پولكمۇ ئەسكەر يوق، پەقەت قوماندانلىق ئىشتابى قارمىقىدىكى گارنىزون قىسمى، قارا كىيىملىك قوغداش چوڭ ئەترىتى، ئالاقىلىشىش ئەترىتى قاتارلىقلارلا بار. ئۇلار خۇڭ يادۇڭنىڭ ئالتە روتا ئەسكىرىگە ھەرگىز تەڭ كېلەلمەيدۇ.

— ئالتە روتا دەيسەنغۇ؟

— قوشراپتىكى جاڭ لياڭ، تيەن دالىڭلارنىڭ روتىسى شەھەرگە كىرسە، كونىشەھەردىكى گازارمىدا قالغان ئابدۇراخمان، ماۋ يىلۇڭ، شىلەن، ۋاڭ زۇڭيۇنلەرنىڭ تۆت روتىسى ئۇلارغا قېتىلمامدۇ؟

— ئەگەر قوماندان ياڭ لىدې كونىشەھەردىكى ئۇ تۆت روتا ئەسكەرگە بۇيرۇق چۈشۈرسىچۇ؟

— ئۇلار خۇڭ يادۇڭنىڭ قوماندانلىقىدا، شۇنىڭ بۇيرۇقى ھېساب بولىدۇ، بەلكىم بۇ چاغقىچە جاڭ لياڭ كونىشەھەر سېپىلىنىڭ قوۋۇقلىرىنى تاقاپ، تەييارلىنىپمۇ بولغاندۇ.

— ئەمىسە، ئۇمۇ خۇڭ يادۇڭنىڭ قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشىدىن خەۋەردار ئوخشىمامدۇ؟

— جاڭ لياڭنىڭ روتىسى قوشراپتا قالغان تۇرسا، ئۇنى نېمە ئۈچۈن بۇ يەردىكى تۆت روتىغا مەسلىھەتچى قىلىپ بېكىتىپ قويىدۇ؟ شۇنچىلىك ئىشنىڭ تېگىگىمۇ يېتەلمىدىڭمۇ، سېرىق؟ بۇ دېگەن خۇڭ يادۇڭنىڭ ئويىناۋاتقان ئويۇنلىرى بولمامدۇ!

— ئۇنداقتا جاڭ لياڭ...

نىزامنىڭ گېپىنى ئاياغلاشقۇچە ئابدۇقادىر ۋارقىرىۋەتتى:

— نىزام، قارا!

ھەر ئىككىلىسى خۇشاللىقىدىن ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى. چۈنكى، ئۇدۇلدىكى جىرادا ئاچا قالپاق كىيگەن بىر ئادەم بىرنەچچە كالا ـ قوينى ھەيدەپ كېلىۋاتاتتى.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورىبېتى

— ئۇ... ئۇنىڭدا چوقۇم نان بار.

نىزام ئۇ تەرەپكە قاراپ ئۆلەر - تىرىلىشىگە باقماي يۈگۈردى، ئابدۇقادىرمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئۇچقاندەك يۈرۈپ كەتتى. ئابدۇقادىر بىلەن نىزام تاغلىقنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان مۇشۇ پەيتتە يەكەن قوماندانلىق شتابىدىن يولغا چىققان ئىككى ماشىنا ئادەم ماشىنىلىرىنى دەريا قىرغىقىدا قالدۇرۇپ، ئۆزلىرى تولۇم قېيىق ھەم توغراق كۆتەكلىرىدىن ئويۇپ ياسالغان قېيىقلار بىلەن دەريادىن ئۆتمەكتە ئىدى. ھېلىگەر ياڭ لىدې كۆڭلى تۇيغاندەك مۇئاۋىن قوماندانىنىڭ، مەسلىھەتچىنىڭ، گارنىزون قىسمىنىڭ بىرىنچى قول كوماندىرى بىلەن قوغداش چوڭ ئەترىتى، قارا كىيىملىكلەر تەكشۈرۈش ئەترىتى، ئالاقىلىشىش ئەترىتى قاتارلىقلارنىڭ ئاساسلىق باشلىقلىرىنىڭ ئۇ يەرگە بېرىشىغا رۇخسەت قىلمىغان، پەقەت ئىككىنچى، ئۈچىنچى قول باشلىقلاردىن، كوماندىرلاردىن ئاتمىشتەك ئادەمنىلا ئەۋەتكەنىدى. ھەربىي تۈزۈمنىڭ قاتتىقلىشىپ كېتىشى، جۇڭگو ۋەزىيىتىنىڭ تۇراقسىزلىقى، ۋەزىيەتنىڭ جىددىيلىكى تۈپەيلىدىن ئۇزاقتىن بېرى ئويۇن - تاماشىدىن قالغان بۇ ئادەملەر بۇگۈن كەچتە بولىدىغان زىياپەتكە ئالدىراشماقتا ئىدى. ئۇلار ھەتتا قوناقتىن چىقىرىلغان ساپ جۇن ھارىقىنىڭ پۇرىقىنىمۇ ئۇنتۇپ قالغانلىقلىرىنى ئېيتىشىپ، باشلىرىنى چايقىشاتتى.

كەلگەنلەر دەريانىڭ ئۇ قېتىغا ئۆتۈپ بولۇۋىدى، جاڭ خۇڭچاۋ، تيەن دالىڭ، جاڭ لياڭنىڭ مۇئاۋىنى ياڭ دۇڭ، شيائېر، جۇڭ شۆلياڭ، لو دەن، ئۆمەر، ئابلا، ۋاھىت قاتارلىق روتا، ئىزۋوت، ئودلىنىيە كوماندىرلىرى ۋە بىر قىسىم ئەسكەرلەر بولۇپ قىرىقتىن ئارتۇق ئادەم ئالدىغا چىقىپ ئۇلارنى كۈتۈۋالدى. بۇ يەردىن گازارمىغىچە بىرەر كىلومېتىردەك ئارىلىق بار ئىدى. ئۇلار چاقچاق، كۈلكە، پاراڭلار بىلەن گازارمىغا

بىردەمدىلا يېتىپ بېرىشتى. گازارما ئاشخانىسى ئۇزۇن، كەڭ زال بولۇپ، تاماق ئۇستەللىرى رەتلىك قويۇلغانىدى. خۇڭ يادۇڭ ساھىبخانىلىق سۈپىتى بىلەن زىياپەتكە ھەر دەرىجىلىك كوماندىرلىرىدىن قىرىقتەك ئادەمنى قاتناشتۇرغاچقا، ئاشخانا زالىدا يۈزدىن ئارتۇق ئادەم ئۈستەللەردە توشۇپ ئولتۇراتتى. ئەسكەرلەردىن تەيىنلەنگەن مۇلازىملار لېگەنلەردە قورداق، كاۋاپلارنى ۋە ھەر خىل قورۇمىلارنى توشۇۋاتاتتى. ئون نەچچە چايچى ئەسكەر قول - قولچە پىيالىلەرگە چاي ئىقلىماقتا ئىدى. يەنە بەزى ئەسكەرلەر سۆڭەكلەرنى يىغىپ داسلارغا تۆكۈپ، شىرەلەرنى سۈرتۈپ، يۈگۈرۈشۈپ يۈرەتتى. بىردىنلا قوناقتىن چىقىرىلغان ساپ جۇڭنىڭ كۈچلۈك پۇرىقى زالنى بىر ئالدى. بىر قورساق لوقما يېگەن، ئېغىز - بۇرۇنلىرى مايلاشقان كوماندىرلار كۆزلىرى ئالىچەكمەن بولۇپ، تۇمشۇقلىرىنى سوزغىنىچە ئەتراپقا بويۇنداپ قاراشتى. چۈنكى، ئەسكەرلەر بالداقلار بىلەن كۆتۈرۈپ ئەكىرگەن چەمبەرلىك ياغاچ تۇڭلارنىڭ ئاغزى ئېچىلغانىدى. مۇلازىم ئەسكەرلەر ھاراق تولدۇرۇلغان چىنىلەرنى پەتنۇسلاردا ئەكېلىپ، ھەربىر ئادەمنىڭ ئالدىغا بىردىن قويۇشقا باشلىدى. ھاراق بىلەن يىغلاپ كۆرۈشكۈدەك بولغان كوماندىرلارنىڭ بەزىلىرى ئالدىدىكى چىنىلەرگە ئېڭىشىپ، ھاراقنى زوق - ئىشتىياق بىلەن ھىدلىسا، بەزىلىرى ھاراققا لەۋلىرىنى ياكى تىللىرىنى تەگكۈزۈپ: «ھىم... م... بەلەن، بەلەن، بەك بەلەن بولدى...» دېيىشەتتى. ئەمما، خۇڭ يادۇڭ ئانچە خۇشال ئەمەستەك قىلاتتى، چۈنكى بۇگۈنكى سورۇنغا پىچىقى ئۆتىدىغان ھەربىي باشلىقلار كەلمىگەنىدى. بۇ ئەلۋەتتە قىرى تولكە ياڭ ئىدىنىڭ خۇڭ يادۇڭغا كۆڭۈل توختىتالمىغانلىقىدىن بولغانىدى. شۇنداقتىمۇ، خۇڭ يادۇڭ چىرايىغا كۈلكە، ھەرىكىتىگە تەبىئىيلىك، ئاۋازىغا تەمكىنلىك تۈسىنى بېرىپ، مېھمانلارنىڭ ھەممىسىنى ھاراققا تەكلىپ

قىلدى. نەپسى تاقىلداپ ئارانلا تۇرغان بۇ ئادەملەر دەسلەپكى بىر قېتىملىق ئىچىشىشتىلا چىنىلىرىنى قۇرۇقداپ قويدى.

مۇلازىم ئەسكەرلەر هاراقنى چەينەك، چوڭگۇنلەردە ئارقا ـ ئارقىدىن ئەكېلىپ، چىنىلەرنى يەنە لىقلىدى. ئەينەكتەك سۈزۈك هاراق چىنىلەرگە كوركىراپ چۈشۈپ، پۇژۇلداپ كۆتۈرۈلگەن كۆپۈكچىلەر شىرەلەرگە چاچرىماقتا ئىدى. بۇ سورۇندىكى چاي، هاراق قۇيغۇچى، تاماق توشۇغۇچى، ئىشىكتە قاراۋۇللۇقتا تۇرغۇچىلار، هەتتا زىياپەتكە ساهىبخانا سۈپىتىدە قاتناشقۇچىلارنىڭ هەممىسى مەخسۇس بېكىتىلگەن ئادەملەر بولۇپ، ئاشخانا ئىشىكىدىكى قاراۋۇللار ئۇلارنى تىزىملىك بويىچە بىر ـ بىرلەپ تەكشۈرۈپ كىرگۈزەتتى. شۇڭا، بۇ سورۇندا لۇ كۇنجۇڭنىڭ قويرۇقلىرىدىن رىشىت، جۇڭ شۆلياڭ، ئابدۇقادىر، نىزاملار كۆرۈنمەيتتى. (رىشىت كانۋاي ئابدۇقادىر بىلەن نىزامنى تاشناتادا نۆۋەتچىلىك قىلىۋاتىدۇ دەپ قويغانىدى.) رىشىت، جۇڭ شۆلياڭ ۋە يەنە بىرقانچە خەنزۇ كوماندىر ـ ئەسكەرنىڭ شەهەردىن چىققانلارغا مەخپىيەتلىكنى ئاشكارىلاپ قويۇشىدىن ئەنسىرىگەن خۇڭ يادۇڭ ئابدۇرۇسۇل، ۋاهىت، شىيائېر، ئۆمەر، جاڭ لىجى، ۋاڭ بىڭلارغا ئۇلارنى قاتتىق كۆزىتىشنى، لېكىن گۇمانغا سېلىپ قويماسلىقنى تاپىلىغانىدى. شۇڭا، شىيائېر، ئۆمەر، ۋاڭ بىڭلار ئاشخانىدىن گۆش، كاۋاپ، هاراق ۋە قورۇمىلارنى ئاچىقىپ، ياتىقىدا زىياپەت ئۇيۇشتۇردى. ئابدۇرۇسۇل، ۋاهىتلار هەدەپ هاراققا زورلاپ يۈرۈپ، رىشىت، جۇڭ شۆلياڭ قاتارلىق بىرقانچىسىنى خېلىلا ئېغىر مەست قىلىپ قويدى. شىيائېر: «ئېلىڭلار، يەڭلار! قېنى هارىقىڭنى قۇيمامسەن؟» دەپ تۇرغىنى بىلەن، پۈتۈن زېهنى بىلەن سىرتنى تىڭشاۋاتاتتى. چۈنكى، ئوق ئاۋازى ئۇلارنىڭ هەرىكەتنى باشلايدىغان بەلگە سىگنالى ئىدى. زىياپەتكە قاتناشمىغان ئۈچ يۈز ئەللىكتەك ئەسكەرمۇ تولۇق قوراللىنىپ، ياتاقلىرىدا،

ئاتخانا، گازارما قورغىنى سېرتلىرىدا بىرىنچى ئوق ئاۋازىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتۈۋاتاتتى. بۇنىڭ ئۈچۈن زالدا مېھمان كۈتۈۋاتقان خوڭ يادۇڭ قولىنى كۆتۈرسىلا، ئاشخانا ئىشىكى ئالدىدىكى قاراۋۇللار ئاسمانغا قارىتىپ ئوق چىقىراتتى.

يېڭىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابىدىن چىققانلارنىڭ كۆپلىرى مەست بولۇپ قالغانىدى، بىر ـ بىرى بىلەن تاكاللىشاتتى، ئەملى چوڭلار ئەملى كىچىكلەرنى تىللايتتى، ھەتتا ئايانمايلا شاپىلاق سالاتتى. بەزىلىرىنىڭ تاقىر باشلىرى بىلەن ئاق باشلىرى بىر يەرگە كېلىپ قالغانىدى، ئۇلار تۈگىمەس مۇڭلىرىنى باشلىۋەتكەنىدى. ئارىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتۈپ، كەلگەنلەر خۇدىنى بىلمەس دەرىجىدە مەست بولۇپ كەتكەن ئەپلىك بىر پەيتتە قوشراپ ئاسمىنىدا ئوق ئاۋازى ياڭرىدى. ئوق ئاۋازىنى كۈتۈپ تۇرغان ئەسكەرلەر قارىقويۇق ئوق چىقىرىپ ئاشخانا زالىغا بېسىپ كىردى. ئۇلار قوماندانلىق ئىشتابىتىن كەلگەنلەرنى تاماق ئۈستەللىرىگە ئارقىچىلاپ چېتىپ باغلىدى، قارشىلىق قىلغانلارنى ئاشخانا ئۆگزىسىنىڭ لىم ياغاچلىرىغا تەتۈر ئېسىپ قويدى... قوماچ قورۇغاندەك ئېتىلغان مىلتىق ئاۋازىدىن كەيپى ئۇچقان رىشىت كانۋاي جوڭ شۆلياڭنى سىرتقا سۆرەپ چىقتى ـ دە، ئۇنىڭ كاچىتىغا قەھرى بىلەن بىرنى سالدى:

— ھوشۇڭنى يىغ، شۆلياڭ! بىز قاپقانغا چۈشۈپتىمىز، ئەمدى خوڭ يادۇڭغا يالغاندىن بولسىمۇ ئەگەشمىسەك تۈگىشىمىز.

ئاسمانغا ئىز قالدۇرۇپ، ئۈچ پاي ئوق ئېتىلدى. بۇ خوڭ يادۇڭنىڭ ئەسكەرلەرنىڭ تېز يىغىلىشى ئۈچۈن ئاتقان بەلگە ئوقى ئىدى. شۇڭا، ياڭ دۇڭ بىلەن تيەن دالىڭنىڭ ئىككى روتا ئەسكىرى ئاشخانا ئەتراپىغا يىغىلدى ـ دە، قوللىرىغا تۆمۈر كۈرەك، كەتمەن، جوتۇلارنى ئېلىپ، ئاشخانىنىڭ ئىشىكلىرىگە

توپا، شېغىل ۋە تاشلارنى دۈۋىلەپ، ئۇ ئىشكىلەرنى ئېچەلماس قىلىۋەتتى. بىر بۆلىكى چاقماق تېزلىكىدە دېرىزىلەرنى بالداق ۋە قېلىن تاختايلار بىلەن مىخلىۋېتىشتى.

خۇڭ يادۇڭ ئىككىنچى قېتىم ئاسمانغا قارىتىپ ئىككى پاي ئوق ئېتىپ بەلگە بەرگەندە، تۆت يۈزدىن ئارتۇق ئاتلىق ئەسكەر گازارما قورۇسىدا رەت ـ رەت تىزىلىپ، قىلىچلىرىنى قىنىدىن چىقاردى. سەپنىڭ ئەڭ ئالدىدىكى قاپقارا ئارغىماققا مىنگەن خۇڭ يادۇڭ قىلىچىنى ئېگىز كۆتۈرگىنىچە ئاتلىق ئەسكەرلەرگە يۈزلەندى:

— جۇڭخۇا ئوغلانلىرى ! مېنىڭ شۇڭقارلىرىم... — قاتتىق ھاياجاندىن بولسا كېرەك، خۇڭ يادۇڭنىڭ ئاۋازى تىترىدى، — چىرىگەن ھەربىي ئەمەلدارلارنىڭ خورلىشى، بوزەك قىلىشى ۋە سالغان ئازابلىرىغا چىداپ كەلگەن قېرىنداشلىرىم، سىنالغان بۇرادەرلىرىم ! ئەسلىدە ئەسكەرلەر دۆلەت، ھۆكۈمەت ۋە پىرقىنىڭ قەد كۆتۈرۈپ تۇرۇشىدىكى تۈۋرۈك، ئۇلارنى قوغداش يولىدا جانلىرىنىمۇ ئاتاپ قويغان پىداكارلار ئىدى، لېكىن ئۇلار نەنجىڭ ھۆكۈمىتىنىڭ ئۆزلىرى ئۈچۈن ئاجرىتىپ بەرگەن تەمىناتىغا ئىگە بولالمىدى. نېمە ئۈچۈن؟ بۇ زادى نېمە ئۈچۈن؟ چۈنكى، بىر قىسىم ئاچ كۆز، مۇناپىق ھەربىي ئەمەلدارلار بۇ تەمىناتقا خىيانەت قىلىپ ئۆزلىرىنى بېيىتىشتى. سىلەرنىڭ رىزقىڭلار ھېسابىغا داچا، ھەشەمەتلىك ئۆي ـ ئەشيالارنى سېلىشتى؛ بۇ پۇللارنى ئالتۇنغا ئايلاندۇرۇپ، چەت ئەل بانكىلىرىغا قويۇشتى. توقلۇقتىن شوخلۇق قىلىپ، ئەيش ـ ئىشرەت ۋە كەيپ ـ ساپانىڭ يۇندىلىرىغا چىلىشىپ قېلىشتى. بىز ئۇلارغا سۈكۈت قىلىپ ئولتۇرىمىزمۇ؟

— ياق ! ياق ! ياق !

ئات ئۈستىدە تىك ھەم رەتلىك ئولتۇرغان ئەسكەرلەر قىلىچىنى ئۈچ قېتىم ئېگىز كۆتۈرۈپ، باشلىرى ئۈستىدە

ئويناتتى. بۇ شىددەتلىك ئاۋاز قاتمۇقات تاغلار ئارىسىدا ئەكس سادا پەيدا قىلىپ، قوشراپ ئاسمىنىنى قاپلاپ تۇرغان سان ـ ساناقسىز يۇلتۇزلارنى چۆچۈتۈۋەتكەندەك بولدى. يۇلتۇزلار كۆزلىرىنى جىمىرلىتىپ تۆۋەنگە ھەيرانلىق ئىلكىدە قارىماقتا ئىدى.

— جاپاكەش بۇرادەرلىرىم! بىز ئۆز نىسىۋىلىرىمىزنى قولغا ئېلىش ئۈچۈن ئاتلانماقچى بولۇۋاتىمىز. ھەممىڭلارنىڭ چىرىك ئەمەلدارلارغا بىردەك نەپرەت ياغدۇرۇپ، ئۆزۈڭلارنىڭ مەنپەئەتى ھەم ھوقۇقۇڭلار ئۈچۈن جان پىدا قىلىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن!

— جېنىمىز پىدا! جېنىمىز پىدا! جېنىمىز پىدا!

قوشراپ ئاسمىنى ھەيۋەتلىك تاغلاردىن يانغان شىددەتلىك ئەكس سادادىن زىلزىلىگە كېلىپ، قورام تاشلار تاغلاردىن ئاجراپ گۈمۈرۈلۈپ چۈشكەندەك بولدى!

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئون بەشىنچى باب

قوزغىلاڭ

ئۇزاقتىن بېرى ئۇرۇشنىڭ ئۇر ــ چاپ، قىر ــ ئۆلتۈر دېگەن قىيقاس ــ چۇقانلىرى ئىچىدە ئۆز ھەمراھلىرىدىن ئۇزاپ كېتىش شۆھرىتىدىن، پولات قىلىچلارنىڭ بىر ــ بىرىگە ئۇرۇلغاندىكى جاڭىلداشلىرىدىن مەھرۇم قالغان جەڭ ئاتلىرى تاڭ سۈزۈلمەستە يەكەن دىيارىغا يېتىپ كەلدى. ئەسكەرلەر يالىڭاچلانغان قىلىچلىرىنى باش ئۈستىدە ئوينىتىپ، شەھەر ئىچىگە باستۇرۇپ كىرىپلا، ئوق يامغۇرىغا دۇچ كەلدى. سەپنىڭ ئالدىدىكى بىر قانچە ئەسكەر ئاتتىن غۇلاپ چۈشتى، ئۇلارنىڭ ئاتلىرى ئاچچىق كىشنىگەنچە قاياققىدۇر كېتىپ قالدى. ئۇچۇۋاتقان ئوق، پارتلاۋاتقان سىنارەدلەر يېڭىشەھەر سېپىلى ئۈستىدىن كېلىۋاتاتتى. خوڭ يادۇڭنىڭ قوشۇنى ئالغا ئىگىرىلىيەلمەي قالدى. قارشى تەرەپنىڭ مەقسىتى قوزغىلاڭچى قوشۇننى كونىشەھەر سېپىلى ئىچىدىكى تۆت روتا ئەسكەر بىلەن بىرلەشتۈرمەسلىك ئىدى. شۇڭا، خوڭ يادۇڭ ھەممىگە ئۆزلىرىنى دالىدىغا ئېلىپ بېكىنىشنى، لېكىن ئوق چىقارماسلىقنى بۇيرۇدى. ئۆزى بولسا روتا كوماندىرلىرىدىن ياڭ دۇڭ (جاڭ لياڭنىڭ مۇئاۋىنى)، تيەن دالىڭ، ئىزۋوت كوماندىرلىرىدىن ۋاڭ جىڭگوي، شيائېر، ئابدۇرۇسۇل (خوڭ يادۇڭ لى چۇڭىيڭنى ئېتىۋەتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ ئورنىغا ئابدۇرۇسۇل ئىزۋوت كوماندىرى بولغاندى)لارنى يىغىپ، ئۇرۇش ۋەزىيىتىنى جىددىي

ئەتتىق قىلدى. ئۇلار تاڭ قاراڭغۇلۇقىدىن پايدىلىنىپ كونىشەھەر سېپىلى تۈۋىگە بىرنۇالمىسا بولمايتتى. شۇڭا، ئۇلار ئېتىلىۋاتقان قورالىلارنىڭ ئاۋازى ۋە ئوق ئۇزۇش رىتىمىغا قاراپ، قەيەردە ئىستانكوۋاي پىلىموت، قەيەردە دىسكىلىق پىلىموت بارلىقىنى، بەشئاتار مىلتىقلىقلار بىلەن قارا مىلتىقلىقلار ئەترەتلىرىنىڭ قەيەرگە ئورۇنلاشتۇرۇلغانلىقىنى، قورالى خىل، ئوت كۈچى كۈچلۈك ئەترەتلەر بىلەن ئاجىز ئەترەتلەرنى تەخمىنىي بېكىتتىۋالدى. شۇنىڭدىن كېيىن شىيائىيرنىڭ ئىززۋوتى ئېرىق ـ ئۆستەڭلەرنىڭ ئىچى، تام ۋە دەرەخ دالدىلىرى بىلەن ئۆمىلەپ دېگۈدەك مېڭىپ، شەھەرنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا مۆكۈنۈپ يۈرۈپ ئوق چىقاردى.

مۆكۈنگەن گۇرۇپپىلارنىڭ قوراللىرى بىر خىل بولۇپ، ئۇلار يۆتكىلىپ يۈرۈپ ئوت ئاچقاچقا، يېڭىشەھەردىكى گارنىزون قوشۇنى ھودۇقۇپ قالدى. ئەمما، خوڭ يادۇڭنىڭ بارلىق پىكىر ـ خىيالى كونىشەھەر سېپىلى ئىچىگە كىرىپ، ئۇ يەردە قالغان تۆت روتا ئەسكىرى بىلەن بىرلىشىپ تۇرۇپ ھەرىكەت قىلىش ئىدى. ئەمما، گۈلباغدىكى گازارمىغا ئۇدۇل كىرمەكچى بولسا، ئوق يامغۇرى ئىچىدە قالاتتى. بۇنىڭدا ئۆلۈش ـ يارىلىنىش كۆپ بولاتتى. بىراق، كونىشەھەر سېپىلى ئىچىگە كىرمەي تۇرۇپ، غەلىبىدىن سۆز ئاچقىلى بولمايتتى.

— ئابدۇرۇسۇل؟

— مانا مەن، پولكوۋنىك !

— سەن ئىزۋوتۇڭنى كونىشەھەر سېپىلىنىڭ ئارقىسىغا ئېلىپ بارغىن، سېپىلنى تېشىڭلار، تەشكەن يېرىڭلار ئات پاتقۇدەك بولسۇن !

— خوپ، پولكوۋنىك !

ئابدۇرۇسۇل ئىزۋوتىدىكى قىرىق نەچچە ئەسكەرنى يۈگۈرتۈپ ئېلىپ كەتتى. كۈن يەكەن باغلىرىنىڭ ئۈستىدىن خۇددى ھامامىغا چۈشكەن قىزدەك ھۆپپىدە قىزىرىپ چىققاندىلا، خوڭ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يادوڭنىڭ قوشۇنلىرى كونىشەھەر ئىچىگە كىرەلىدى. خوڭ يادوڭ روتا كوماندىرلىرىدىن ئابدۇراخمان، ماۋ يىلوڭ، شىلەن، تيەن دالىڭنىڭ ئورنىغا ئۆستۈرۈلگەن ۋاڭ زوڭيوەن، ئۇلارغا مەسلىھەتچى بولۇپ قالغان جاڭ لياڭ ھەم ئەسكەرلەر بىلەن قوچاقلىشىپ كۆرۈشتى. ئۇ ئارامىمۇ ئالماي ئالتە نەپەر روتا كوماندىرىنى ئىشخانىغا باشلاپ كىردى.

— جاڭ لياڭ ئىنىم، — دېدى خوڭ يادوڭ سەل جۇدۇنى ئۆرلەپ، — ئۇلارنىڭ سىلەرنى توپقا تۇتۇۋاتقىنىغا قانچىلىك ۋاقىت بولدى؟ نېمە ئۇچۇن سىلەر ئوق چىقارماي، سېپىل دەرۋازىلىرىنى تاقاپ بېكىنىۋالدىڭلار؟

— ئۇلار سىلەرنىڭ قوزغىلىپ چىقىشىڭلاردىن خەۋەر تېپىپ، بىزنى ئوتتۇرا كېچىدىن تارتىپ توپقا تۇتۇۋاتىدۇ. ئەگەر بىزمۇ تەڭلا ھۇجۇمغا ياكى مۇداپىئەگە ئۆتۈپ، ئۇلار بىلەن ئېتىشساق، سىلەرنىڭ ئىشىڭلار بىلەن بىزنىڭمۇ مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىمىز ئاشكارىلىنىپ قالامدۇ؟

— مانا ئەمدى سېپىل ئىچىگە سولىنىپ قالدۇق. بىزدە زەمبىرەك يوق، ئەگەر يېڭىشەھەر سېپىلىنىڭ تۆۋىگە بېرىۋالساق، ئۇرۇش قىلىشقا ئەپلىك بولاتتى.

— مېنىڭ بىر پىلانىم بار، — دېدى ئۇيغۇرلار روتىسىنىڭ كوماندىرى ئابدۇراخمان، — دەرۋازىمىزنى ئېچىپ، ئاتلىق قىلىچ ئوينىتىپ: «ھۇررا» بىلەن يوپۇرۇلۇپ چىققانچە ئۇلارنىڭ ئۈستىگە بېسىپلا بارساق دەيمەن؟

— مەنمۇ شۇ خىيالدا ئىدىم، — تۇڭگانلار روتىسىنىڭ كوماندىرى ماۋ يىلوڭ قوشۇمچە قىلدى، — ھەيۋىمىزنى بىر كۆرسىتىپ قويمىساق، ئۇلار بىزنى باش كۆتۈرگىلى قويمايۋاتىدۇ.

— مۇشۇنىڭدىن باشقا چارە قالمىدى، — دېدى تيەن دالىڭنىڭ ئورنىغا سەپلەنگەن بەشىنچى روتا كوماندىرى ۋاڭ زوڭيوەن، — ئۇلارنىڭ زەمبىرەك ئوقلىرى گازارمىمىز ئىچىگە

چۇشۇپ، بىرمۇنچە ئۆيگە، چېنىقىش مەيدانىدىكى ئەسلىھەلەرگە ئوت كەتتى.

روتا كوماندىرلىرى ـــ ئابدۇراخمان، ماۋ يىلۇڭ، ۋاڭ زۇڭ ـ يۈەنلەرنىڭ بۇ نىيەتكە كېلىشى قاتتىق جىددىيلەشكەنلىكىدىن بولغانىدى. يېڭىشەھەر سېپىلىنىڭ ئۈستىدىكىلەر كونىشەھەرنى غالجىرلىق بىلەن ئوققا تۇتۇۋاتاتتى. ئىككى سېپىل ئوتتۇرىسىـ دىكى گەيشياڭدا ئولتۇرۇشلۇق ئاھالىلەرنىڭ سېپىل ئەتراپىدىـ كى ئۆي، قوتانلىرى پارتلاپ، نىمىلەردۇر ئاسماندىن لەيلەپ چۈ ـ شەتتى. ئىستانكىۋاي پىلىموت، دىسكىلىق پىلىموت ھەم پوقاق پىلىموتلارنىڭ ئوقلىرى گەرچە كونىشەھەرنىڭ سېپىللىرىغا ۋە گەيشياڭدىكى ئاھالىلەر رايونىغا ئارانلا يەتسىمۇ، ئوق مۇساپىسى مىڭ مېتىردىن ئېشىپ كېتىدىغان بەشئاتار مىلتىق، گېرمانكا مىلتىقلارنىڭ ئوقى ئېگىز جايدىن ئېتىلغاچقىمۇ، نەق كونىشە ـ ھەر گازارمىسى قورۇسىغا كېلىپ چۈشۈپ، كوماندىر ۋە ئەسكەر ـ لەرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى تالا ـ تۈزگە چىققىلى قويمايۋاتاتـ تى. ھەممىدىن دەھشەتلىكى، «82» تىپلىق، «60» تىپلىق ۋە يەرلىك زەمبىرەكلەرنىڭ گۇمبۇرلەپ پارتلاۋاتقان سىنارەدلىرى ئىدى. بۇ زەمبىرەكلەر كونىشەھەردىكى قوشۇننى باش كۆتۈرگىـ لى قويمايۋاتاتتى. بۇ ئەھۋالدىن غەزەپلىنىپ ئۈچ روتا كوماندىرى يۇقىرىدا ئېيتقاندەك، قوشۇن سېپىل دەرۋازىسىدىن يوپۇرۇلۇپ چىقسا، بازار ئەسكەرلەرنىڭ قېنى بىلەن بويىلىپ، جەسەتلەر رەستىلەردە دۆۋىلىنىپ كېتەتتى. ھەممە ئېھتىماللىقنى كۆز ئالـ دىغا كەلتۈرگەن جاڭ لياڭ ئېغىر تىنىپ كوماندىرلارغا قارىدى:

ـــ سېپىل دەرۋازىسىدىن بوراندەك شىددەت بىلەن ئېتىلىپ چىقساق، ـــ دېدى جاڭ لياڭ تەمكىن قىياپەتتە، ـــ باش ئۈستىدە ئويناتقان قىلىچىمىز بىلەن كىمنى چاپىمىز؟ يېڭىشەھەر سېپىلىنىمۇ؟ ئۆزىمىز تارتىدىغان زىياننى ئويلاشمىساق بولمايدۇ ـ دە!

ـــ توغرا، ـــ خۇڭ يادۇڭ كوماندىرلارنىڭ تەكلىپىنى كەسـ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كىن رەت قىلدى، ــ ئۇنداق قىلساق، تارتىدىغان چىقىمىمىز مۆلچەرلىگۈسىز بولۇپ كېتىدۇ. مەنچە، ئاھالىلەرگە چۈشەندۇ- رۈش ئارقىلىق بازاردىكى ئۆي، دۇكانلارنىڭ تاملىرىنى تېشىپ ئۆتۈشمە يول ھاسىل قىلىپ، قوشۇننى بۇ ئۆتۈشمىدىن يوشۇرۇن ئاچىقساق، يېڭىشەھەر سېپىلى تۈۋىگە چىقىمىسىز بېرىۋالغىلى بولارمىكىن دەيمەن؟

ــ بۇ پىلانغا مەن قوشۇلىمەن، ــ دېدى جاڭ لياڭ دەرھاللا، ــ ئاھالىلەرگە ئۇرۇشتىن كېيىن ئۆيلىرىنى ئوڭشاپ بېرىشكە ۋەدە بەرسەك ياكى ھەق تۆلىسەكمۇ بولىدۇغۇ؟

خۇڭ يادۇڭنىڭ قارارىغا ھەممە روتا كوماندىرى بىردەك قوشۇلدى. خۇڭ يادۇڭ باشلىق روتا، ئىزۋوت، ئودلىنىيە كوماندىرلىرى ۋە بىر قىسىم تاللانغان ئەسكەرلەر يۇقىراچە ياسىتىپ، سېپىلنىڭ كۈنپېتىش تەرەپتىكى ئېگىز سۇۋادان تېرەكلەر دالدا بولۇپ تۇرغان يەردىن سىيرىلىپ گەيشياڭغا چۈشمەكچى بولدى. ئۇلار كەتمەن، كۈرەك، جوتۇ، لوم تۆمۈر ۋە ئارقانلارنى ئېلىپ مېڭىۋىدى، سارا يىراقتىنلا ۋارقىراپ ئېتىلىپ كېلىپ ئۆمەرگە ئېسىلدى ۋە يىغلاشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ئېسەدەپ - ئۆپكىدەپ يىغلاشلىرىنى، دومبىيىپ قالغان قورسىقىنى، يۈزىگە چۈشكەن قوڭۇر داغلارنى كۆرگەن خۇڭ يادۇڭنىڭ ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىپ قالدى.

ــ ئۆمەر، بولدى سىز بارماڭ!

ــ مەن بارمىسام قانداق بولىدۇ؟ ــ ئۆمەر سارانىڭ كۆزلىرىگە قارىدى، ــ سارا، مەن خۇڭ پولكوۋنىكقا تىلماچلىق قىلىپ بەرمىسەم، ئۇ يۇقىرالار بىلەن سۆزلىشەلمەي قالىدۇ.

ــ سىز... سىزگە ئوق تېگىپ كېتەمدىكىن دەپ يۈرىكىم ئېغىپلا تۇرىدۇ، ــ سارا رومىلىنىڭ ئۇچىدا يېشىنى سۈرتتى، ــ ھازىر ئۆلۈم دېگەن قارىغۇ تۆگىدەك ئۇچرىغاننى چەيلەپ كېتىۋاتسا.

ــ خاتىرجەم بولۇڭ! مەن پەقەت تىلماچلىقلا قىلىمەن.

— ئەگەر سىزگە بىرەر ئىش بولۇپ قالسا، ئۆزۈمنى سىپىلدىن تاشلايمەن.

— بولدى، ئۆمەر، سەن قىلىپ قال! — دېدى خوڭ يادوڭ، — سارا سەندىن خاتىرجەم بولالمايۋاتىدۇ.

— بۇ... بۇ... — سارا خوڭ يادوڭغا ياش يۇقى كۆزلىرى بىلەن قارىدى، — بۇ... بارسۇن... بولمىسا سىز... سىز گەپ - سۆزدە قىينىلىپ قالغۇدەكسىز.

— سارا، ئۆيدىن سىرتقا چىقماڭ! — ئۆمەر ئايالىنى چەتكە تارتىپ نەسىھەت قىلدى، — هازىر يىگىنشەھەر سىپىلى ئۈستىدىن ئېتىلغان ئوق گازارما ئىچىگە چۈشۈۋاتىدۇ، خەتەرلىك! ئۇقتىڭىزمۇ؟

— بىزنىڭ كوماندىرلار كوچىسى ئىككى سىپىلنىڭ ئوتتۇرىسىدا بولغاچقا، ئۇ يەرنى ئوق ئاسانلىقچە تاپالمايدىكەن.

— ئىككى سىپىل؟ بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

— بىر تەرىپى سىپىل، يەنە بىر تەرىپى ئاسمان - پەلەك بىسلغان لاپاس سىپىل. بۇ سىپىل كوماندىرلار مەھەللىسىدىنمۇ ئۇزۇن تۇرسا.

— ئاتخانا ئۇستىگە بىسلغان پىچاننى دېمەكچىمۇ سىز؟ — ئۆمەر كۈلۈۋەتتى، — ئىككى سىپىل دېسىڭىز هەيرانلا قالدىم. ماقۇل، سارا! باشقىلار مېنى ساقلاپ قالدى.

— خوش، ئۆمەر، خۇدايىمدىن سىزنىڭ ئامانلىقىڭىزنى تىلەيمەن.

سىپىلدىن سىيرىلىپ چۈشكەن خوڭ يادوڭ باشلىق ئاتمىشتىن ئارتۇق ئادەم گەيشياڭ ئاھالىسىنىڭ رازىلىقىنى ئېلىپ، بىرنەچچە گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈپ تام تېشىش هەرىكىتىنى باشلىۋەتتى. يىگىنشەھەر سىپىلى بىلەن كونىشەھەر سىپىلى ئوتتۇرىسىدىكى ئالتە - يەتتە يۈز مېتىر كەلگۈدەك ئۇزۇنلۇقتىكى بۇ بازاردا تۆمۈرچىلەر، مىسكەرلەر، تۇنىكىسازلار، تاقىچىلار، ياختا ئاتقۇچىلارنىڭ لەمپىلىرى بىلەن سەكسەنخالتا،

قۇرۇق يەل ـ يېمىش قاتارلىرى، ئەسكى ـ تۈسكى ساتقۇچىلارنىڭ تەۋەلىكى بىلەن قىڭغىر ـ قىيسىق دۇكانلار، ئىسلىق ۋە بۇسلۇق ئاشپۇزۇللار بىلەن لەمپىلىرىگە تورغاي قەپەسلىرى ئېسىپ قويۇلغان چايخانىلار، ئاھالىلەرنىڭ ۋەيرانە ئۆيلىرى... شۇنچىلىك زىچ جايلاشقانىدىكى، خۇددى ئىككى سېپىل ئوتتۇرىسىغا سەرەڭگە قاپلىرىنى تۆكۈۋەتكەندەك، بىر ـ بىرىنىڭ ئۈستىگە مىنگىشىپ كەتكەنىدى.

جەڭگىۋار ھالەتتە ئىشقا كىرىشكەن كوماندىر ـ جەڭچىلەر كۆن قايرىلغۇچە ئۆي، دۇكان، ئاشخانا، چايخانىلارنىڭ تاملىرىنى تېشىپ، ئۆتۈشمىلەرنى بىر ـ بىرىگە ئۇلاپ بولدى. خۇڭ يادۇڭ ئىككى ئادەمنىڭ مۈرىسىگە ئۈست ـ ئۈستىلەپ تۆت ئادەمنى قوندۇرۇپ، ئەڭ ئۈستىدىكى ئۆمەرنى قالغانلارغا خەۋەر يەتكۈزۈش ئۈچۈن كونىشەھەر گازارمىسىنىڭ ئىچىگە چۈشۈردى. بۇيرۇق كۈتۈپ تۇرغان كوماندىرلار ئالتە روتا (بىر مىڭ ئۈچ يۈزدەك) ئەسكەرنى گازارما قورۇسىدا تىزىلدۇردى. پىلان بويىچە ۋاڭ زۇڭيۇەننىڭ بەشىنچى روتىسى كونىشەھەرنى قوغداشقا قالدۇرۇلدى. قالغان ئەسكەرلەر روتىلار بويىچە ئارقان ئارقىلىق سېپىلدىن تۆۋەنگە سىيرىلىپ چۈشۈپ، گەيشياگدىكى ئۆتۈشمە يول بىلەن يېڭىشەھەر سېپىلى تۈۋىگە ئامان ـ ئېسەن كېلىۋالدى. خۇڭ يادۇڭ شۇ ھامان يېڭىشەھەر سېپىلى ئىچىگە كىرىدىغان سۇنى دەرھال بوغۇۋېتىشنى بۇيرۇدى. ئۇنىڭ مىجەزى شۇنچىلىك چۈسلىشىپ كەتتىكى، كىم سۇسلۇق قىلسا، تاپانچىسىنى شۇنىڭغا تەڭلەيتتى. پۈتۈن قوشۇن چاقماق تېزلىكىدە ھەرىكەتكە كەلدى. شۇ كۈنى كېچىدە ئۇ يېڭىشەھەر سېپىلى ئەتراپىغا قۇم ـ توپا، شېغىل قاچىلانغان تاغار ۋە خالتىلار بىلەن توسۇق، ئىستىھكام ياساتقۇزۇپ، يول بەندەرلىرىنى شاخ ـ شۇمبا ۋە ياغاچلار بىلەن ئەتكۈزۈۋېتىپ، قوشۇننى ئورۇنلاشتۇرۇپ بولدى. ئۇنىڭ بۇنداق ئالدىراپ كېتىشىمۇ ئاساسسىز ئەمەس ئىدى. چۈنكى، قوماندانلىق

ئىشتابىدىن قەشقەر كورپۇس ئىشتابىغا ياكى خوتەن پولكىغا تېلېگرامما يوللىنىۋېتىلگەن بولسا، ئۇرۇش تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز دەرىجىدە چوڭىيىپ كېتەتتى. يېڭىشەھەرنى قورشىۋالغان قوشۇن خۇڭ يادۇڭنىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئوقى ئۇزۇنغا بارىدىغان بەشئاتار ھەم گېرمانىكا مىلتىقلاردىن توختىماي ئوق ئۇزۇپ تۇردى، باشقا چوڭ قوراللارنى ئىشلەتمىدى.

ئابدۇراخمانىنىڭ ئۇيغۇرلار بىرىنچى روتىسى بىلەن شىلەنىنىڭ خەنزۇ، موڭغۇل، شىبە ئارىلاشما تۆتىنچى روتىسىدىكى ئەسكەرلەر بۇنداق سوزۇلما خاراكتېرلىك كېسەللىكتەك ئەزمە ئۇرۇشتىن بىزار ئىدى. ئەگەر ئۇلارنى ھەربىي بۇيرۇق تۇتۇپ تۇرمىسا، يېڭىشەھەر سېپىلىنى پارتلىتىپ، سېپىل ئىچىگە بېسىپ كىرىپ، ئۇششاقۇ چوڭىنىڭ ھەممىسىنى قىلىچتىن ئۆتكۈزۈشنى ئويلايتتى. بۇنىڭغا خۇڭ يادۇڭ خايا بولۇپ:

— سېپىل ئۈستىدىن تۆكۈلىدىغان قىزىتىلغان ماي بىلەن قايناق سۇدا كۆيۈپ، سېپىل قوۋۇقى ئالدىدا كاۋاپ بولۇپ بەرمەكچىمۇ سىلەر؟! — دەپ ۋارقىراپلا كەتتى، ھەتتا تاپانچىسىنى ھاۋادا سىلكىپ تۇرۇپ جاكارلىدى، — قاراپ تۇرۇڭلار، قوماندانلىق ئىشتابى قارىمىقىدىكى گارنىزون قىسمى ئۈچ - تۆت كۈنگە قالماي ئاق بايراق چىقىرىدۇ...

يېڭىشەھەر سېپىلىنى قورشاش تۆت كۈن داۋاملاشتى. قوۋۇق ئىچىگە يىغىلىۋالغان ئاھالىلەرنىڭ: «سۇ... سۇ بېرىڭلار!» دەپ يېلىنغان ئاۋازلىرى، كىملەرنىدۇر تىللىغانلىرى، بولۇپمۇ ئانا - بالىلارنىڭ: «سۇ... سۇ...» دېگىنىچە يىغلىشىپ، زەئىپ ئاۋازدا توۋلىغانلىرى سېپىل ئىچىدىن ئاڭلىنىپ تۇراتتى. خۇددى «خۇدا ئۇرغاننى خۇدابەردى قوشلاپ ئۇرۇپتۇ» دېگەندەك، شۇ كۈنلەردە بولۇپ كەتكەن تومۇز ئىسسىق، دىمىق ھاۋا يېڭىشەھەر ئاھالىلىرىنى ھەسسىلەپ چاڭقىتىۋەتتى. ئۇلار ئەڭ بولمىسا ئىللىققىنا شامال بولسىمۇ چىقسىكەن دەپ نالە قىلاتتى. لېكىن،

دەل ـ دەرەخلەرنىڭ شاخلىرى مىدىرلاپمۇ قويمايتتى. خۇڭ يادۇڭ: «يېڭىشەھەر گارنىزونىدىكىلەر قەشقەر كورپۇس ئىشتابى بىلەن خوتەن پولكىغا ئاللىقاچان تېلېگرامما يوللاپ بولدى. ئەگەر ئۇلارنىڭ ياردەمگە كېلىش نىيىتى بولسا، بۇ چاغقىچە كېلىپ بولغان بولاتتى. بەلكىم گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ مەغلۇبىيىتىدىن ئۇلارمۇ ئۆزلىرىنى تىڭشاپ قالغان بولسا كېرەك» دەپ جەزملىدى. شۇڭا، يېڭىشەھەر سېپىلى ئىچىدىن كېلىۋاتقان ئىچىنىشلىق ئاۋازلار ئۇنى قەۋەتلا خۇشال قىلىۋەتتى. ئۇ: «ئېھتىمال ئەتىگىچە گارنىزون قىسمى سۇلھىگە ئادەم ئەۋەتىدۇ ياكى ئاق بايراق چىقىرىپ تەسلىم بولىدۇ» دەپ ئويلىدى. خۇڭ يادۇڭ جاڭ لياڭ، تيەن دالىڭ، ئابدۇراخمان، ماۋ يىلۇڭ، شىلەن، ۋاڭ زۇڭيۈەن قاتارلىق روتا كوماندىرلىرىنى يىغىپ، ئۇلارغا ئوت كۈچىنى مەركەزلەشتۈرۈپ، يېڭىشەھەر سېپىلى ئىچىنى كېچىچە قاتتىق ئوققا تۇتۇشنى بۇيرۇدى. چۈنكى، ئۇلارنى تەسلىم بولۇشقا قىستىمىغاندا، «تۈن ئۇزارغانسېرى چۈش كۆپىيىدۇ» دېگەندەك، ۋاقىت سوزۇلغانسېرى كۆتۈلمىگەن ئىشلار يۈز بېرىشى مۇمكىن ئىدى. كېڭەشكە يىغىلغان كوماندىرلار ئەتىدىن باشلاپ قەشقەر ـ خوتەن يوللىرىغا بىر ئىزۋوتتىن ئەسكەر قويۇپ، كېلىش ئېھتىمالى بولغان ياردەمچى قىسىمنىڭ ئالدىنى توسۇشنى قارار قىلىشتى. ئەمما، ئەتىسى ئەتىگەندە ئىككى ئەسكەر بىر ئۇيغۇر دېھقاننى خۇڭ يادۇڭنىڭ قېشىغا باشلاپ كەلدى. بۇ يەردە جاڭ لياڭمۇ بار ئىدى. خۇڭ يادۇڭ ئۇيغۇر تىلىنى كېكەچلەپ بولسىمۇ سۆزلىيەلەيتتى. دېھقان سەككىز كىلومېتىر يىراقلىقتىكى بېگىل دېگەن يەردىن يۈگۈرۈپ كەلگەنىدى. خۇڭ يادۇڭ ئۇنىڭ مۇھىم خەۋەر ئەكەلگەنلىكىنى بىلدى. ئۇ ئەۋەتكەن ئەسكەر ئۆمەرنى بىردەمدىلا باشلاپ كەلدى. بېگىللىك دېھقاننىڭ ئەكەلگىنى ھەقىقەتەن ئىنتايىن مۇھىم خەۋەر ئىدى، يېڭىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابىغا قەشقەردىن ياردەمگە ئەۋەتىلگەن يىگىرمە

سەككىز ماشىنا قوراللىق ئەسكەر بىگىل كەنتىنىڭ چوڭ يولى ئۈستىدە توختاپ، كەچ كىرىشىنى كۈتمەكتە ئىدى.

— سىنىڭ ئات نېمە؟ — جىددىيلىشىپ كەتكەن خۇڭ يادۇڭ ئۈتتۈرلا سوردى، — بۇ ئىشنى نېمىشقا ماڭا دەيدۇ؟

— مېنىڭ ئىسمىم ئايمەت توختى، بىگىللىك دېھقان بولىمەن. سىلەرگە خەۋەر قىلىشىمدىكى سەۋەب، — ئايمەت توختى يىغلىۋەتتى، — ئۇلار مېنىڭ ئون بىر مو يەردىكى قوغۇنۇمنى ۋاشاڭ قىلىۋەتتى. مانا ئەمدى يازلىق ـ قىشلىق ئوزۇق ـ تۈلۈك، بالىلارنىڭ كىيىم ـ كېچەكلىرى، مال ـ ۋارانغا ئالىدىغان يەم ـ خەشەكنىڭ ھەممىسى پۈررىدە ئۇچۇپ كەتتى.

— ئۇلارنىڭ بىزگە ھۇجۇم قىلىدىغانلىقىنى نەدىن بىلدىڭ؟ — خۇڭ يادۇڭنىڭ سۆزلىرىنى ئۆمەر ئۇدۇللۇق تەرجىمە قىلىۋاتاتتى، — راست گەپنى قىلساڭ، ئۆزۈڭگىمۇ، بىزگىمۇ ياخشى، يالغان گەپ قىلساڭ، ساڭا ياردەم قىلىشىمىز ئۇياقتا تۇرسۇن، جېنىڭنىمۇ ساقلاپ قالالمايسەن.

— ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئابدۇقادىر دېگەن بىر ئۇيغۇر بار ئىكەن، ئۇ سىلەرنى «قوزغىلاڭ كۆتۈردى»، «سىياسىي ئۆزگىرىش قىلدى» دەپ سۆزلىگەندە، ئۇنىڭ سۆزلىرىنى بىر تۇڭگان سىياق ئادەم تەرجىمە قىلىپ بەردى.

— ئابدۇقادىر دېگەن ئادەم؟ — سورىدى ئۆمەر، — نەچچە ياشلاردا بار ئىكەن؟

— ئوتتۇز ياشنىڭ يۇقىرىسىدا كۆردۈم.

— ئۇ چىمچىق كۆز، قىڭراق بۇرۇن، ئۆڭى قارىراق، ئورۇق، ئېگىزمىكەن؟

— راست، راست، بۇ يىگىت كۆرگەندەكلا دېدى، — ئايمەت توختى ئۆمەرنىڭ سۈرەتلەپ بېرىشىنى دەرھاللا ماقۇللىدى، — ئەينەن شۇنداق.

— لۇ كۇنجۇڭنىڭ سادىق ئىتى ئابدۇقادىر ئىكەن.

— نېمە، ئابدۇقادىر؟ — خۇڭ يادۇڭ شارتلا ئۆمەرگە قارىدى، — ئۇ قانداق بولۇپ...

— ئابلا، ۋاھىتلارنىڭ دېيىشىچە، سىز مەن بىلەن لو دەننى قوماندانلىق ئىشتابىقا ئەۋەتكەندە، ئابدۇقادىر بىلەن نىزام شۇ ھامان قوشراپ گازارمىسىدىن غايىب بولغانىكەن.

— ئەمىسە، بىز توغرۇلۇق خەۋەرنى ئاشۇ ئەبلەخلەر يەتكۈزۇپتۇ، — دېدى جاڭ لياڭ، — شۇڭا ئۇلار قەشقەردىن كېلىدىغان قوشۇندىن خەۋىرى بولغاچقا، ئۇلارغا يول باشلاش ئۈچۈن بېگىلدە ساقلىغان گەپ.

— ئۇنداقتا، لۇ كونجۇڭنىڭ كانۋىيى رېشىتچۇ؟

— ئۇنى ئىزۋوت كوماندىرى شيائېر ئۆزىنىڭ كانۋىيى قىلىۋالدى. ئۇ سادىقلىق بىلەن ئىشلەۋاتىدۇ.

— نېمە، سادىقلىق؟! — خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆزلىرى چاچراپ چىقىپ كەتكۈدەك ئالايدى.

— خۇڭ پولكوۋنىك، خاتىرجەم بولۇڭ ! — ئۆمەر كۆزىنى قىسىپ ئۇنىڭغا يوشۇرۇن بەلگە بەردى، — شيائېر ئۇنى ئۆزىدىن بىر قەدەممۇ نېرى قىلماي خىزمىتىگە سېلىۋاتىدۇ.

— ھىم ! — ئۆمەرنىڭ ئىشارىتىدىن خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆڭلى ئورنىغا چۈشتى بولغاي، ئايمەت توختىنىڭ مۈرىسىگە پەپىلەپ ئۇرۇپ قويدى.

— توختاڭا، باشلىق ! — ئايمەت توختى خۇڭ يادۇڭغا تىكىلدى، — ھازىر سىز بىر خەنزۇنىڭ ئىسمىنى ئاتىدىڭىز، ئۇنى يەنە بىر دەپ بېقىڭا قېنى؟

— نېمە؟ مەن كىمنى ئاتاپتىمەن؟ — خۇڭ يادۇڭ ئۆمەرگە قارىۋىدى، ئۇ ئېسىگە سالدى:

— لۇ كونجۇڭ دېمىدىڭىزمۇ؟

— ھەببەللى، ئابدۇقادىر دېگىنى ئاشۇنداق ئىسىملىك بىر ئادەمگە قويىرۇق شىپىپاڭلىتىپ، خۇشامەت دېگەننى ياغدۇرۇۋەتتى.

— لۇ كۇنجۇڭ دېگەن ئۇ ئادەم قانداقراق سىياقتا ئىكەن؟ — سورىدى جاك لىياڭ جىددىي تەلەپپۇزدا، — بىلگىنىڭىزچە دەپ بېقىڭا؟

— بۇ... بۇ... قايناق سۇدا پاتلىغان قارا چوشقىنىڭ ئۆزىلا ئىكەن، — ئايمەت توختى ھەممىنى كۈلدۈرۈۋەتتى، — ئۆڭى قارا، سېمىز يۈزى پارقىراپ تۇرىدىغان، چاچلىرى تىكەندەك دىك - دىك، دىقماق ئادەم ئىكەن.

— نەچچە ياشلاردا باردۇ؟ — خۇڭ يادۇڭ ئايمەت توختىنىڭ چىرايىغا قارىدى، — تەخمىنەن بولسىمۇ دەپ باققىن.

— ئوتتۇز توققۇز - قىرىق ياشلاردا بارمىكىن دەيمەن، قىسىق كۆز، تەرى سۆرۈن نېمە ئىكەن.

— چۈشىنىشلىك! — خۇڭ يادۇڭ قولىنى سىلكىدى، — لۇ كۇنجۇڭ ئىكەن، ئۇ مەندىن قىساس ئېلىش ئۈچۈن كەپتۇ. جاك لىياڭ، ئەمدى قانداق قىلىمىز؟

— ئەمىسە، — جاك لىياڭنىڭ چوڭ كۆزلىرى قىسىلدى، — ئالتە روتىنىڭ كوماندىرلىرىنى دەرھال يىغىپ، ئۇلارغا بۇ جىددىي ئەھۋالنى يەتكۈزەيلى.

روتا كوماندىرلىرى يىغىلىپ بولغۇچە، جاك لىياڭ بىلەن خۇڭ يادۇڭ ئىككىسى بىر پىكىرگە كەلدى. ئۇلار يەتتىنچى پولكتىكى ئابدۇراخماننىڭ بىرىنچى ئۇيغۇرلار روتىسى بىلەن ۋاڭ زۇڭيۇەننىڭ خەنزۇلار بەشىنچى روتىسىنى يېڭىشەھەر سېپىلىنى قورشاشقا قالدۇرۇپ، قالغان ئۈچ روتا ھەم تيەن دالىڭنىڭ روتىسى بولۇپ تۆت روتا توققۇز يۈزدەك ئەسكەرنى باشلاپ يىگىرمە سەككىز ماشىنىدا كەلگەن مىڭدەك ئەسكەر بىلەن ئېلىشىش ئۈچۈن بېگىلگە بارماقچى بولدى.

ئالتە روتىنىڭ كوماندىرلىرى جىددىي بۇيرۇق بىلەن بىردەمدىلا يىغىلىپ بولدى. خۇڭ يادۇڭ بىلەن جاك لىياڭ ئىككىسى بىرلىككە كەلگەن ئۇرۇش پىلانىنى ئوتتۇرىغا قويدى. ئۇلار بۇ پىلانغا بىردەك قوشۇلدى.

— بۇرادەرلەر، بىز ئىنتايىن خەۋپلىك ۋە چوڭ ئىشقا قەدەم ئالدۇق، — دېدى خۇڭ يادۇڭ ئازابلانغان قىياپەتتە، — ئەمدى يېنىۋالالمايمىز، چۈنكى بۇ يولدا خېلىلا ئۇزاپ كەتتۇق. خەۋپلىك دېيىشىم، ئەلۋەتتە ئۇرۇش دېگەندە ئۆلۈش - يارىلىنىش بولىدۇ. بىراق، بۇنداق چىقىمنى ئازايتىش ھەربىر كوماندىرنىڭ ئۇرۇش پىلانىغا، ئۇسۇل - تاكتىكىسىغا ۋە ھىيلە - مىكرىگە باغلىق ئىش، شۇڭا قەدىمقي جەڭنامىلەردە ئۇرۇشنى «توققۇزى رەڭ، بىرى جەڭ» دەپ تەرىپلىگەن. ئەمدى چوڭ ئىش دېگەنلىكىم، ئىسسىق قېنىمنى، تاتلىق جېنىمنى دۆلەت ۋە پىرقە ئۈچۈن ئاتاپ قويغان ئوفىتسېر - ئەسكەرلىرىمىزنىڭ مەنپەئەتى، تەمىناتىنى دەپ بۇ ئىشنى قىلىۋاتىمىز. بىلگەن ئادەم ئۈچۈن بۇنىڭدىن چوڭ ئىش بولمىسا كېرەك!

— بىز ھەممىمىز بۇ چوڭ ئىش ئۈچۈن تەييارمىز! — ئالتە كوماندىر ئورنىدىن دەس تۇرۇپ سالام بەجا كەلتۈردى، — تەييارمىز! تەييارمىز!

— رەھمەت سىلەرگە! مىڭلارچە رەھمەت! — خۇڭ يادۇڭنىڭ كۆزلىرىنى ياش قاپلىۋالدى، — سىلەرگە ئامانلىق ھەم غەلىبە تىلەيمەن!

— بىزنىڭ تۇنۇگۇنكى، بۈگۈنكى ۋە ئەتىكى شوئارىمىز ۋە تەلىپىمىز، — دېدى جاڭ لياڭ، — يەنىلا «ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش»، ئۇقتۇڭلارمۇ؟

— ئۇقتۇق!

1948 - يىلى ئاۋغۇستىنىڭ ئاخىرلىرى... ئاسماندا بىر پارچىمۇ بۇلۇت كۆرۈنمەيتتى. تىك كۆتۈرۈلگەن قۇياش يەكەن دىيارىنى تونۇردەك قىزىتماقتا ئىدى. شەھەر كوچىلىرىدىكى، سەھرا يوللىرىدىكى، ئېتىز قىرلىرىدىكى دەل - دەرەخلەرنىڭ يوپۇرماقلىرى سالپايغان، ئوت - گىياھلارمۇ تومۇز ئىسسىقتىن سارغىيىپ قالغاندەك سولغۇن كۆرۈنەتتى. قېرى سۆۋادانلارنىڭ شاخلىرىغا قونۇۋالغان قاغىلار شورلىشىپ كەتكەن ھەلقۇملىرىنى

لىپىلدىتىپ، قاپقارا تۈمشۇقلىرىنى يوغان ئېچىپ، قىپقىزىل ئىنچىكە تىللىرىنى ئۈزۈن چىقىرىپ ھاسىرايتتى. تۇمۇزغىلارنىڭ ئاچچىق چىرىلدىشىنى دېمىسە، باشقا قۇرت - قوڭغۇز، ئۇچار قانات، جان - جانىۋارلارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغىلى بولمايتتى. يەر - جاھان ئەنە شۇنداق قىزىۋاتقان پەيتتە مىلتىق، ئوقدان، سوخار خالتىسى، ئىككى جۈپتىن گىرانات ئاسقان ئەسكەرلەر سەككىز كىلومېتىر يولدىن گۈپۈرلەپ يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ، بېگىلگە يېتىپ كەلدى. ھەربىر روتىدىكى ئىزۋوت بەشتىن ئىدى. ئىزۋوت، بىر ئىزۋوتتىكى ئۈچتىن ئودلىنىيە ئۆز ۋەزىپىلىرى بويىچە ئالغا ئىلگىرىلىمەكتە ئىدى. ئۇلار قوناقلىق، كېۋەزلىك، قوغۇنلۇق، كەندىرلىك ۋە ئوت باسقان چوڭقۇر ئېرىقلار ۋە ئېتىزلار بىلەن بېگىلنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى يىلان باغرى چوڭ يولغا يېقىنلاشماقتا ئىدى. يىراقتىن ماشىنىلارنىڭ قارىسى كۆرۈندى. ئۇلار ئۆمىلەپ، ئاندىن يەر بېغىرلاپ ئىلگىرىلەپ نىشانغا تېخىمۇ يېقىنلاشتى. يېشىل بىرېزېنت بىلەن يېپىلغان يىگىرمە سەككىز ھەربىي ماشىنا چوڭ يولغا خۇددى تۆگە كارۋىنىدەك قاتارىسىغا توختىتىپ قويۇلغانىدى. ئەسكەرلەرنىڭ بەزىلىرى قوغۇن - تاۋۇزلۇقلارغا كىرىپ كەتكەن بولۇپ، ئۇلار ئۇچرىغانلىكى قوغۇن - تاۋۇزنى يېرىپ، مۇشتلاپ، خام چىقسا تاشلايتتى، پىششىق چىققانلىرىنىمۇ ئىككى - ئۈچ چىشلەپلا پىلەكلەر ئىچىگە ئىرغىتىپ ئاتاتتى، قوغۇن - تاۋۇز تاختىلىرىدا لاغايلاپ يۈرۈپ پىلەكلەرنى تىلغاپ، خەمەكلەرنى چەيلەيتتى. ئەسكەرلەرنىڭ يەنە بىر بۆلىكى توپ - توپ بولۇپ ئولتۇرۇشۇپ ھاراق ئىچىپ، قارتا ئوينىشىۋاتاتتى، تېخى ماشىنا ئاستىغا كىرىپ ئۇخلاۋاتقانلارمۇ تولا ئىدى. خۇڭ يادۇڭ قوشۇنىنىڭ سەپىنىڭ ئالدىدا يول ئېچىپ كېتىۋاتقان ئەسكەرلىرى خۇددى يىلپىزدەك چاققانلىق بىلەن قاراۋۇللارنى جىمجىتلا ئۈجۈقتۇرۇپ، قوشۇننىڭ ئىلگىرىلىشىگە شارائىت يارىتىپ بېرىۋاتاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

لى چۆگىسىنىڭ ئۆلۈپ، ئۇنىڭ ئورنىغا شىيائېر ئىززۋوت كوماندىرى بولغاندىن كېيىن، ئۆمەرنىڭ ئودلىنىيە كوماندىرى لو دەن بولۇپ قالغانىدى. شىيائېر گەرچە ئۇرۇشنىڭ سۇرلۇك ۋەھىمىسىدىن سەل جىددىيلىشىۋاتقان بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭ پىكىر ـ خىيالى لۇ كۇنجۇڭ، ئابدۇقادىر، نىزاملاردا ئىدى. «ئاقنىيازنى زادى كىم ئاتقان؟» دېگەن سوئال ئۇنى ھازىرغىچە ئازابلايتتى. شۇڭا، رېشىتنى كۆرۈنۈشتە كانىۋاي دەپ ئېلىپ قالغىنى بىلەن، ئۇنىڭ قېچىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىپ يېنىدا تۇتۇپ تۇرۇۋاتاتتى. ئايمەت توختىنىڭ دېگەن سۆزلىرى ئۇنىڭ قىساس ئېلىش ئوتىنى قايتىدىن ياندۇرۇۋەتتى. شۇڭا، ئۇ ئودلىنىيە كوماندىرى لو دەنگە ۋەزىپە تاپشۇردى:

— لو دەن، سەن ئودلىنىيەڭدىكى ئون بىر ئادىمىڭنى ئېلىپ دۈشمەننىڭ ئارقا سېپىگە ئۆت. ۋەزىپەڭ ئۇلار بىلەن جەڭ قىلىش ئەمەس، پەقەت «تىل» تۇتۇش. ئۇنىڭدىن لۇ كۇنجۇڭ، ئابدۇقادىر، نىزاملارنىڭ ھازىر تۇرۇۋاتقان ئورنىنى ئېنىقلىساڭلا بولىدۇ.

— ئەگەر ئۇلارنىڭ ئۆزىنى تۇتۇش مۇمكىنچىلىكى بولسىچۇ؟

— ئۇنىڭدا خىزمەت كۆرسەتكەن بولىسەن، لېكىن بۇ ئاسانغا چۈشمەيدۇ.

— خوپ، كوماندىر!

لو دەن، ئۆمەر، ئابلا، لۇ تيەنخەي، ۋاڭ بىڭ، جاڭ لىجى قاتارلىق بىر ئودلىنىيە ئەسكەر ئوت باسقان ئېتىزلار، سۇسىز چوڭقۇر ئېرىقلار، بولجاللىق ئورمانلار ئىچىدە بىردە ئۆمىلەپ، بىردە ئېڭىشىپ، بەزىدە يېتىۋېلىپ يەر بېغىرلاپ، دۈشمەننىڭ ئارقا سېپىگە يۈرۈپ كەتتى. دەل شۇ پەيتتە خۇڭ يادۇگىنىڭ ئاسمانغا قارىتىپ ئاتقان بىر پاي بەلگە ئوقى قوشۇننىڭ ھۇجۇم باشلاش سىگنالى بولدى. تۆت تەرەپتىن تاراسلاپ ئېتىلىۋاتقان ئوقلار، گۈمبۈرلەپ پارتلىغان گىراناتلار ۋە قىيقاس ـ چۇقاندىن

مەڭدەپ قالغان ياردەمچى قوشۇن پاتپاراق بولۇپ، ئوڭ ـ سېپىنى تاپالماي قالدى. ئەسكەرلىرىنىڭ بەزىلىرى تىكلەكلىك قوراللىرىغا يۆگۈرسە، بەزىلىرى چوڭقۇر ئېرىقلارغا سەكرەيتتى. بىر يەردىن بەشئاتار ۋە گېرمانكا مىلتىقىنىڭ تاڭىلدىغان كۆچلۈك ئاۋازى ئاڭلانسا، نەدىندۇر ئىستانكىۋاينىڭ «دۇ... دۇ... دۇ... دۇ...» قىلغان سۈرلۈك گۈپۈلدىشى ئاڭلىناتتى. بىردىنلا ياردەمچى قوشۇننىڭ كانىيى ياڭراپ، ئەسكەرلىرى دەرھال تەرەپ ـ تەرەپتىن كېلىپ يىغىلىشقا باشلىدى ۋە جەڭگە كىرىشتى. ئەسكەرلەر ئۆزئارا قوغلىشىپ يۈرۈپ جەڭ قىلىپ، بېگىل بىلەن قاراقۇم ئارىلىقىنى دەھشەتلىك تۈسكە كىرگۈزدى. ياردەمچى قوشۇن گەرچە كۆپ ئادىمىدىن ئايرىلىپ، سەپلىرى قالايمىقانلىشىپ كەتكەن بولسىمۇ، يەنىلا جان ـ جەھلى بىلەن قارشىلىق كۆرسەتمەكتە ئىدى. خۇڭ يادۇڭنىڭ روتا، ئىزۋوتلىرى ئۇلارغا پىلانلىق، رەتلىك، سىستېمىلىق ھالدا قوغلاپ يۈرۈپ زەربە بېرىۋاتاتتى. ئىزۋوت كوماندىرى شيائېر چېكىنگەنلەرگە توسۇپ زەربە بېرىش ئۈچۈن قاراقۇم باغرىدىكى ياۋا قومۇشلۇققا يۈرۈپ كەتتى. لېكىن، ئۇنىڭ كاللىسىغا «تىل تۇتۇشقا ماڭغان يىگىتلەر دۈشمەننىڭ ئارقا سېپىگە ئوڭۇشلۇق ئۆتەلىگەنمىدۇ؟» دېگەن خىيال كىرىپلىۋالغانىدى.

شيائېر ئەنە شۇنداق ئەنسىزچىلىك ئىچىدە كېتىۋاتقاندا، لو دەنىنىڭ ئىككىنچى ئودلىنىيەسى دۈشمەننىڭ ئارقا تەرىپىدە، يەنى قاراقۇمدا كېتىۋاتاتتى. ئۇلار بىرنەرسىنىڭ شەپىسى كېلىپ بولغۇچە، ياۋا قومۇشلۇققا ياكى قىياقلىق چاتقاللار ئارىسىغا شۇڭغۇيتتى. ئوق ئاۋازلىرى ئۇلاردىن بەزىدە يىراقلىشىپ، بەزىدە يېقىنلىشاتتى. قۇم دۆڭلەر، يانپاش يانباغىرلار، قۇم بارخانلىرى ئارقىدا قېلىپ، پىلىموت ۋە ئىستانكىۋاينىڭ ئۆزۈلمەي ئېتىلىۋاتقان ئاۋازى، گىراناتلارنىڭ گۈمبۈرلەپ پارتلاشلىرى بارغانسېرى يېقىنلىماقتا ئىدى. ئۇلار بىر بارخاندىن ئۆمىلەپ چۈشۈپ، تىكەنلىك چاتقال ئىچىدە تەرەت قىلىپ

ئولتۇرغان بىر ئەسكەرنى كۆرۈپ قالدى. لو دەن ئابلا بىلەن جاڭ لىجېغا شەرەت قىلدى، ئۇلار تېز، ئەمما مۇشۇكتەك سىلىق ۋە چاققانلىق بىلەن ئەسكەرنىڭ ئارقا تەرىپىدىن كېلىپ، ئۇنىڭ ئاغزىنى قامالالىغۇدى ۋە سۆرىگىنىچە ئۇنى قۇم بارخىنىنىڭ ئارقىسىغا ئېلىپ كەتتى. ئۇ يىگىرمە ـ يىگىرمە بىر ياشلار ئەتراپىدىكى خەنزۇ ئەسكەر بولۇپ، ئۆزىگە تەڭلەنىپ تۇرغان قورال، خەنجەرلەرنى كۆرۈپ قورقۇپ كەتكەنلىكىدىن بىرھازاغىچە گەپ قىلالماي قالدى.

ـــ قورقما ! ئەگەر سەن سوئاللىرىمغا تولۇق ھەم راستلىق بىلەن جاۋاب بەرسەڭ، ئۆلتۈرمەيمەن. گېپىمنى چۈشەندىڭمۇ؟

ـــ چۈ... چۈشەندىم، ـــ ياش ئەسىر لو دەننىڭ مەقسىتىنى بىلگەندەك ئىدى، ـــ راست مېنى ئۆلتۈرمەمسىز؟

ـــ راست ئۆلتۈرمەيمەن، ـــ لو دەننىڭ بىر قولىدا خەنجەر، يەنە بىر قولىدا تاپانچا تۇراتتى، ـــ ئەگەر مېنى ئالدىساڭ، ھازىرلا بوغۇزلىۋېتىمەن، قاچساڭ دۈمبەڭنى غەلۋىردەك ئۆتمۈتۆشۈك قىلىۋېتىمەن. ئۇقتۇڭمۇ؟

ـــ سو... سوراڭ، ئاكا. مېنى ئۆلتۈرمىسىڭىزلا ھەممىنى ئېيتاي.

ـــ لۇ كۇنجۇڭ نەدە؟

ـــ ئۇ... ئۇ... ئالدىمىزدىكى قۇم بارخىنىنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى چېدىردا.

ـــ ئۇنىڭ قېشىدا قانچە ئادەم بار؟

ـــ چېدىر ئىچىدە تۆت ئادەم بار، ئۇنىڭ بىرى ئۇيغۇر.

ـــ ئۇيغۇر؟ ـــ لو دەن ئەسكەرلەرنىگە قاراپ بېشىنى لىڭشىتتى، ـــ چېدىر سىرتىدا قاراۋۇل بارمۇ؟

ـــ ئىككىسى بار.

ـــ باشقا ھەربىي باشلىقلار نەدە تۇرىدۇ؟

ـــ ئۇلارنىڭ چېدىرلىرى خېلى بەك ئالدىدا. لېكىن، لۇ كۇنجۇڭ مۇشۇ قەشقەر يولىغا يېقىن يەرگە كېلىۋالدى.

— قارا، ھىيلىگەرنىڭ ئۇستاتلىقىنى ! ئۇ خائىنلارغا ئۆلۈمنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ.

لو دەن، ئۆمەر، جاڭ لىجى ئۇچەيلەن ئەسىرگە بىرمۇنچە شەرت قويغانىدى، ئۇ دەسلەپتە قورققىنىدىن يىغلىۋەتتى، كېيىن ئېسەدەپ تۇرۇپ:

— دېگىنىڭلارنى قىلىپ بەرسەم، مېنى راستىلا قويۇۋېتەمسىلەر؟ — دەپ ئۈمىد بىلەن سورىدى.

ئىككىنچى ئودلىنىيەدىكى ئون ئىككى رازۋېدكىچى ئەسىر كۆرسەتكەن قوم بارخىنى ئۇستىگە ئۆمىلەپ چىقتى ـ دە، پەستىكى چاتقاللىق ئارىسىغا جايلاشقان چاققانغىنا يېشىل چېدىرنى ھەم ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇلغان ئىككى قاراۋۇلنى كۆردى. ئۇ ئىككىسى چېدىرنىڭ ئالدىدا يانمۇيان تۇرغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قول سېلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئىككى ياندىن ۋە ئۇدۇلدىن ئېتىلىپ بارسا، يىراقتىنلا سېزىلىپ قالاتتى، ئېتىشىش باشلىنىپ كەتسە، لو كۇنجۇڭ بىلەن ئابدۇقادىرنىڭ قېچىپ كېتىش ئېھتىماللىقى بار ئىدى. شۇڭا، لو دەن ئەسىر ئەسكەرنىڭ قولىقىغا نېمىدۇر دېگەنىدى، ئۇ ئاستىلا ئېڭىشىپ كېتىپ قالدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاۋۇل، بەستلىك گەۋدىسىدىن كۆچ ـ قۇۋۋەت ئۇرغۇپ تۇرىدىغان لو تيەنخەي بىلەن قارام ئابلا ئەگىشىپ ماڭدى. چۈنكى، ئۇلار لو دەننىڭ كۆز ئىشارىسىنى سېزىپ بولغانىدى. بۇنداق يېقىن ئارىلىقتا، كىچىك بىر دائىرىدە تۇرغاندا، گەپلىشىشكە، ھەتتا پىچىرلىشىشقىمۇ بولمايتتى. لو دەننىڭ كۆز، قول ئىشارىلىرى سەگەك ئەسكەرلەر ئۈچۈن بۇيرۇق ئىدى. بىردەمدىلا يەنە ئاپتوماتلىق تۆت ئەسكەر يەر بېغىرلاپ يۇرۇپ چېدىرنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ كەتتى. بۇ ئەسنادا ئىشتىنىنىڭ بېغىنى تۈتۈۋالغان ئەسىر ئەسكەر ئىككى قاراۋۇلنىڭ قېشىغا كېلىپ، ئۇلارغا نېمىدۇر دېدى. قاراۋۇللارنىڭ بىرى چېدىر ئارقىسىنى كۆرسىتىپ بىرنېمىنى سورىدى بولغاي، ئەسىر ئەسكەر بېشىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

گىلدىڭلاتتى. ئىككى قاراۋۇل ئۆزئارا بىرنەرسىلەرنى دېيىشكەندىن كېيىن بىرى ئەسىر ئەسكەر بىلەن بىللە چېدىرنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ كەتتى. بۇ پۇرسەتتە چاتقال ئارىسىدىن ئۆمىلەپ چىققان لۇ تيەنخەي شەپە چىقارماي ئېڭىشىپ كېلىپ، چېدىر ئالدىدىكى قاراۋۇلنىڭ ئاۋۋال ئاغزىنى قامالىدى، ئاندىن كۆكرىكىگە خەنجەر ئۇردى. بۇ چاغدا چېدىر ئارقىسىغا ئۆتۈپ كەتكەن قاراۋۇلنىڭ كەينىدىن يىلاندەك تىۋىش چىقارماي يېقىنلاپ كەلگەن ئابلا ئۇنىڭ ئاغزىنى قامالاپ تۇتۇۋېلىپ، بوينىغا شۇنداق تېز خەنجەر سۇرگەندى، قاراۋۇلنىڭ بوينىدىن تىرتىلداپ ئېتىلىپ چىققان قان تۆت ـ بەش قەدەم ئارىلىقتىكى ئەسىر ئەسكەرنىڭ يۈزلىرىنىمۇ قىپقىزىل بويىۋەتتى. لۇ تيەنخەي بىلەن ئابلا قوللىرىنى كۆتۈرۈپ بەلگە بەردى، قۇم بارخىنى ئۈستىدىكى لو دەن بەش ئەسكىرى بىلەن قۇيۇندەك تېز چۈشۈپ كەلدى. بۇ چاغدا ئاپتوماتلىق تۆت ئەسكەر چېدىر ئەتراپىنى قورشاپ تۇراتتى. چېدىرغا دەسلەپ ۋاڭ بىڭ، ئۆمەر، جاڭ لىجىلار بېسىپ كىردى. يەرگىلا سېلىنغان ئەدىيال ئۈستىدە ساپسېرىق خوتەن قەغىزىگە نېمىدۇر سىزىپ ئولتۇرغان تۆت ئادەم ئۇلارنى كۆرۈپ چاچراپ ئورنىدىن تۇردى. ئۇلاردىن ئىككىسى چېدىرنىڭ تۆمۈر جازىسىغا ئېسىپ قويغان قاپلىق ماۋزۇر ۋە تاپانچىلىرىغا قول ئۇزارتىۋىدى، كىرگەن ئۈچ ئەسكەر ئۇلارنى تەڭلا ئوققا تۇتتى. بەدەنلىرى ھەرە كۆنىكىدەك بولۇپ كەتكەن ئىككى جەسەتنىڭ ئالىيىپ قالغان كۆزلىرىگە، چىشلىۋالغان قىپقىزىل تىللىرىغا قاراپ قورقۇپ كەتكەن لو كۇنجۇڭ ھەتتا يانپىشىدىكى تاپانچىسىغىمۇ قول ئۇزارتالمىدى. بۇ ئەسنادا چېدىر ئىچىگە ئىككى قولىدا ئىككى تاپانچا تۇتقان لو دەن كىرىپ كەلدى. «ئىشتانغا چىققان كۆڭۈلگە ئايان» دېگەندەك، بۇنىڭدىن ئۈچ يىل ئىلگىرى ئارىتاش داۋىنىدىكى قىرغىنچىلىقتا لو دەننى «قۇم ئارىلاشتۇرۇش»نىڭ قۇربانى قىلغانلىقى ئۆزىگە ئايان بولغان لو كۇنجۇڭنىڭ چىرايى دەقىقە

ئۆتمەي سارغىيىپ كەتتى. ئاڭغىچە ۋاڭ بىڭ، جاڭ لىجىلار ئالدىدا تۇرغان ئىككى خائىننى قورالسىزلاندۇردى.

— لو... لو... دەن ئىنى، — لۇ كۇنجۇڭ چىشلىرى كاسىلداپ گەپ قىلالماي قالدى، — مەن... مەن... بىلىپ... بىلمەي... سې... سىنىڭ كۆڭلۈڭنى رەنجىتكەن بولسام...

— تىزلان! — لو دەننىڭ ئاۋازى دەھشەتلىك ياڭرىدى، — كەچۈرۈم سورايدىغان مەنلىمۇ؟ ئاقنىياز، ۋاڭ خۇڭشىڭ، قۇربانىياز، تاغلىق يىگىت دايىم، يەنە تۇركۇم - تۇركۈملەپ جادۇغا بېسىلغان سەپداشلىرىمىزچۇ؟

— مەن... مەن...

— تىزلان دەۋاتىمەن، مۇناپىق!

لۇ كۇنجۇڭنىڭ تىزلانغىنىنى كۆرگەن ئابدۇقادىر ئۆمەرنىڭ قېشىغا ئىتتەك ئۆمىلەپ كېلىۋىدى، ئۆمەر ئۇنى بىرنى تېپىپ ئارقىسىغا ئۆرۈۋەتتى.

— لو دەن، — دېدى ئۆمەر ئۇنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلاپ، — بىر ئاتقان ئوق ئاۋازى يىراق - يېقىنغا ئاڭلاندى، بۇ يەردە تۇرۇۋېرىش خەتەرلىك.

— چۈشەندىم، — لو دەن ئەسكەرلەرگە ئۇنلۇك بۇيرۇق قىلدى، — بۇ ئىككىسىنى بىر - بىرىگە چېتىپ باغلاپ، ئارغامچىنىڭ ئۇچىنى ئىككىڭلار تۇتۇپ ئېلىپ مېڭىڭلار.

تۆت قوراللىق ئەسكەر قوللىرى ئارقىسىغا قىلىنىپ چەمبەرچاس باغلانغان لۇ كۇنجۇڭ ۋە ئابدۇقادىرنى يالاپ ماڭغاندا، تۇنجى يۇلتۇزلار ئاسماندا كۆرۈنۈشكە باشلىغانىدى. يەكەن دەرياسىدىن ئۇرغان سەلكىن كۇندۇزدىكى پىژغىرىم ئىسسىقنى نەلەرگىدۇر ئەكەتكەنىدى. بېگىل ھەم قاراقۇمنىڭ تېنىق كۆك ئاسمىنىدا ئوق ئىزلىرى خۇددى چاقماق يورۇقىدەك يالت - يۇلت قىلىپ ياناتتى ۋە ئۆچەتتى. بەلگە ئوقلىرى ئاسمان قەرىدە يايسىمان شەلپەرلەرنى قالدۇرۇپ، كەنتلەر، ئورمانلار ۋە باغلار ئۈستىدە ئېرىپ كېتەتتى. بەشئاتار، گېرمانكا، ئاپتومات،

دىسكىلىق پىلىموت، ئىستانكىۋاي پىلىموتلارنىڭ تاقىلدىغان، گۈپۈلدىگەن، تاتاتلىغان ئاۋازلىرى ئۆزۈلمەي ئاڭلىنىپ تۇراتتى. خۇددى قىيامەت قايىم بولغانداك، كىشىلەر ۋەھىمە، قورقۇنچ ئىچىدە قالغانىدى. تېخى يەكەن شەھەر ئىچى تەرەپتىن ئاڭلىنىۋاتقان توپ ـ زەمبىرەك سىنارەدلىرىنىڭ «گوم... گوم... گوم...» قىلىپ پارتلاشلىرى گويا قۇدۇق ئىچىدىن كېلىۋاتقاندەك غۇۋا ئەكس سادا پەيدا قىلاتتى.

لو دەن ئودلىنىيەسىدىكى ئون ئىككى ئەسكەر بىلەن بىللە ئىككى ئەسىرنى يالاپ ئېلىپ ماڭغان پېتى ئىزۋوت كوماندىرى شيائېر جەڭ قىلىۋاتقان قاراقۇمدىكى ياۋا قومۇشلۇققا ئاي تۇغقاندا يېتىپ كەلدى. ئۇ يەردە ئىزۋوتتىكى ئۈچ ئودلىنىيە ئەسكەر جەم بولۇپ، بىرنەچچىدىن، ھەتتا توپ ـ توپ بولۇپ قېچىپ كېلىۋاتقان ياردەمچى قوشۇن ئەسكەرلىرى بىلەن ئېلىشىش ئۈچۈن، نۇقتىلىق ھەم مۇھىم دەپ قارالغان ئېغىزلارنى توسۇپ، ئىستىھكاملارنى قۇرۇۋاتاتتى. شيائېر لۇ كۇنجۇڭ بىلەن ئابدۇقادىرنى سوراق قىلىش ئۈچۈن، لو دەن، ئۇنىڭ كانۋىيى رېشىت، ئابلا، ئۆمەر، لۇ تيەنخەي، ۋاڭ بىڭ ۋە جاڭ لىجىلارنى ئېلىپ قالدى. لۇ كۇنجۇڭ شيائېرنى كۆرۈپلا ئۇنىڭ ئاقنىيازنىڭ تەزىيە مۇراسىمىدا قىلغان قەسىمىنى ئېسىگە ئالدى. شيائېرنىڭ «قانغا قان، جانغا ـ جان ئالىمەن» دېگەن سۆزى ئۇنىڭ ئېسىدىن زادىلا چىقمىغانىدى. بىراق، ئۇنىڭ قارا كۆڭلىنى يورۇتۇپ تۇرغان كىچىككىنە ئۈمىد چىرىغىمۇ يوق ئەمەس ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ كانۋىيى، ھەممە ئىشتا سادىق قولى ۋە لالما ئىتى بولۇپ كەلگەن رېشىتقا ئىشەنچ باغلاپ تۇراتتى. رېشىت ئەلۋەتتە كونا قەدىردانلىقنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن، ئەڭ بولمىغاندا ئۆزىنىڭ ئاقنىيازنى ئاتقانلىقىدىن قورقۇپ بولسىمۇ، لۇ كۇنجۇڭنىڭ ھايات شامىنى ئۆچۈرۈپ قويماس... ئەگەر ئۇ راستىلا ئۇنىڭدىن يۈزىنى ئۆرۈپ، ئارقىسىنى قىلىپ تۇرۇۋالسا، لۇ كۇنجۇڭمۇ يۈز ـ خاتىرىنى قايرىپ قويۇپ ئاقنىيازنى كىم

ئاتقان، قۇربانىيازنى كەم تونۇلتىپ ئۆلتۈرگەن، ھەممىنى دەۋپتىدۇ. رىشىت بۇنچىلىك ئاددىي ساۋاتنىمۇ بىلەر؟

ئۈچ قوم بارخىنىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى يۇمشاق قۇملۇق ھايات ـ مامات ئايرىلىدىغان سوراق مەيدانى بولدى. پۇت ـ قوللىرى چىرماپ باغلانغان لۇ كۇنجۇك بىلەن ئابدۇقادىر سورۇن ئوتتۇرىسىدا تىزلانغىنىچە غال ـ غال تىترەپ، باشلىرىنى سىلىپ تۇراتتى. ئۇلارنى يېرىم ئايسىمان شەكىلدە قورشاپ تۇرغان لو دەن، ئۆمەر، ۋاڭ بىڭ، جاڭ لىجىلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئىككى قولىدا ئىككى تاپانچا تۇتقان شىيائېر قەددىنى تىك تۇتۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭغا سوغدىشىپ تۇرغان رىشىتنىڭ تەلەتى خۇددى گۆردىن تارتىۋالغاندەك سۇپسۇر تاتىرىپ كەتكەن بولۇپ، كەينىدە تۇرغان لۇ تيەنخەي بىلەن ئابلانىڭ ئىسسىق تىنىقلىرى گەدىنىگە ئۇرۇلۇۋاتقاچقا، قورقۇپ پۇت ـ قوللىرىدا جان قالمىغانىدى.

ــ لۇ كۇنجۇك، سورىغانلىرىمغا راستچىللىق بىلەن جاۋاب بەر، ــ دېدى شىيائېر كۆزلىرىدىن ئوت چاچرىتىپ، ــ بولمىسا مېنىڭ تاپانچام ئادەم تونۇمايدۇ.

ــ سوراڭ... سوراڭ...

ــ ئاقنىيازنى نېمىشقا ئۆلتۈردۈڭ؟

ــ ئاقنىيازنى، ــ لۇ كۇنجۇك لەپپىدە رىشىتقا قارىدى، ــ تاغلىق پارتىزانلار...

ــ سەن يەنىلا ئاشۇ يالغان گەپنى دەۋاتىسەنغۇ، قانخور! ــ شىيائېر ئىككى قولىدىكى تاپانچىنىڭ تەپكىسىنى باسقانىدى، لۇ كۇنجۇك بىلەن ئابدۇقادىرنىڭ ئالدىدىن قۇم ـ توپىلار پۇرقىراپ كۆتۈرۈلدى، ــ رىشىت بىزگە ئاللىقاچان راست گەپنى دەپ بولغان. دەيدىغان گېپىڭنى ئاغزىڭغا چايناپ سىلىپ بىرەمدۇقيا؟

ــ يوقسۇ، يوقسۇ، ــ لۇ كۇنجۇك رىشىتقا يەنە قارىدى، ــ بۇ... بۇ...

ــ شۇنداق، ئۇ سېنى ئاتتى دېدىغۇ؟ ــ شىيائېر رىشىتقا

قايرىلدى، — رېشىت كانۋاي، ئۆز ئاغزىڭىز بىلەن دېمىسىڭىز، ئۇ ئىشەنمەيدىغان ئوخشايدۇ.

لۇ كۇنجۇڭ رېشىتنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلىپ تۇرۇۋالدى، رېشىتمۇ كۆزلىرىنى ئۇنىڭدىن ئېلىپ قاچالمىدى، ئېلىپ قاچسىلا، لۇ كۇنجۇڭ رەھىم - شەپقەت قىلمايتتى، سوغا يالغاچلا سەكرەيتتى. شۇڭا، رېشىت ئۇنىڭغا خەنجەردەك قادىلىپ قاراپ قارا چاپلىسا، باشقىلار ئۇنىڭ جەڭگىۋارلىقىدىن، جاسارىتىدىن، مۇھەببەت - نەپرىتىنىڭ يارقىنلىقىدىن تەسىرلىنىپ، ئۇنىڭغا ئىشىنىشى مۇمكىن ئىدى.

— لۇ كۇنجۇڭ: «ئاقنىياز ئىسيان كۆتۈرۈپ قاچماقچى، شۇڭا ئۇنى ئالدىنقى قاراۋۇللارنى تەكشۈرۈپ كېلىمىز دېگەن باھانە بىلەن ئېلىپ بېرىپ تاغ ئىچىدە ئېتىپ تاشلايمىز...» دەپ مېنى بىللە ئېلىپ چىقتى، — رېشىتنىڭ يالغان سۆزلەۋاتقانلىقى ئاۋازىنىڭ بوغۇلۇشى، كۆزلىرىنىڭ چىمچىقلىشى، ھەرىكىتىنىڭ بىنورماللىقىدىن بىلىنىپ تۇراۋاتاتتى، — بىز قارا چېقىل باغرىدىكى تاشلىق چىغىر يولدا كېتىۋاتقاندا، بۇ: «سىيىۋالاي، تاماكا چېكىۋالاي، خۇمارىممۇ تۇتۇپ قالدى» دەپ ئاتتىن چۈشۈپ قالدى. لېكىن، «گۇم...گۇم...»لا قىلىپ قالدى، ئاقنىياز ھاڭغا غۇلاپ كەتتى. ئارقامغا قارىسام، لۇ كۇنجۇڭ ئىسسى كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان تاپانچىسىنىڭ ئىستوۋۇل تۆشۈكىگە پۇۋلەۋېتىپتۇ.

— يالغان ! — لۇ كۇنجۇڭنىڭ پىت كۆزلىرى چاچراپ چىقىپ كەتكۇدەك پۈلتىيىپ چىقتى، — ئابدۇقادىر «ئاقنىياز ئىسيان كۆتۈرۈپ قاچماقچى» دېگەن خەۋەرنى ئەكەلدى. بۇ ئىشنى رېشىتقا دېسەم، بۇ: «بالايىئاپەتنىڭ يىلتىزىنى دەرھال كېسىپ تاشلايلى» دېدى، ھەتتا بۇ: «ئاقنىياز مەن بىلەن پۇت تېپىشىپلا كەلدى، بۇ قېتىم ئۇنى ئۆز قولۇم بىلەن جەھەننەمگە يوللايمەن...» دېگەن تۇرسا !

— ھەي نىجىس ئەبلەخ ! — ۋارقىرىدى ئابدۇقادىر، —

سىنىڭ ئاقنىيازغا بولغان دۈشمەنلىكىڭ تۇنۇگۈنكىلا ئىشمىدى؟ ئاقنىياز بىر قېتىم تىرۋۈكا بولغاندا ئۆمەرنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇپ قالدى، ئۆمەر يېزىغا قاچقاندا ئۇنى تۇتۇپ كېلىپ، خۇڭ پولكوۋنىكقا تاپشۇرۇپ بەردى، دەپ خاپا بولۇپ يۈرمىدىڭمۇ؟ مەن ئۇنى هامان بىر كۈنى ئۆلتۈرۈۋېتىمەن دېمىگەنمىدىڭ؟

— هەي قارا يۈز غالچا... — لۇ كۇنجۇڭ كوماندىر - جەڭچىلەرگە قارىدى، — توغرا، مەن كۆپ ئەسكى ئىشلارنى قىلغان ئادەم، مەن ئۆلۈمگە لايىق! بىراق، ئاقنىيازنى مەن ئۆلتۈرمىدىم. رېشىت دېگەندەك، مەن: «سىيىۋالاي، تاماكا چېكىۋالاي، خۇمارىممۇ تۇتۇپ كەتتى» دەپ ئاتتىن چۈشۈۋالدىم. ئۇلار قاراتاغ باغرىدىكى ئەگرى - بۈگرى چىغىر يولدا مەندىن خېلىلا ئۇزاپ كەتتى...

لۇ كۇنجۇڭنىڭ گېپى تۈگىمەيلا، رېشىت شارتلا ماۋزۇرىنى چىقاردى. ئارقىسىدا تۇرغان لۇ تيەنخەي بىلەن ئابلا ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدى. ئوق ئاسمانغا ئۇچۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ماۋزۇر قاپقىقىنىڭ پىستان تۈگمىسىنى ئالىلىبۇرۇن چىقىرىپ، قولۇپىنى ئېچىپ قويغانلىقىنى، ئۇنى قولىغا ئېلىپلا تەپكىنى باسقانلىقى مەلۇم بولدى. ئەتراپتا تۇرغانلار ئۇنى گەجگىسىدىن بېسىپ تۇرۇپ، قولىنى ئارقىسىغا قىلىپ باغلاپ، لۇ كۇنجۇڭنىڭ يېنىغا تىزلاندۇرۇپ قويدى.

— لۇ كۇنجۇڭ، يەنە بىر سوئال سورايمەن، — دېدى شيائىر ئۆزىنى ئارانلا بېسىۋېلىپ، — راستچىللىق بىلەن جاۋاب بەر، باغلاقلىق قۇربانىيازغا سۇ تۆكۈۋېتىپ، ئۇنى توڭلىتىپ ئۆلتۈرگەن كىم؟

— ئابدۇقادىر! — لۇ كۇنجۇڭ دەرهال جاۋاب بەردى.

— نېمە، مەن؟ — ئابدۇقادىر يىغلىۋەتتى، — لۇ كۇنجۇڭ بۇيرۇغان بولسىمۇ، ئەمما مەن ئۆلتۈرمىدىم.

— ئەمىسە كىم ئۆلتۈردى؟

— مە... مە... مەن نىزامغا...

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— تۇغرا، لو كۇنجۇڭ سىنى بۇيرۇغان، لېكىن سەن ئىزامنى بۇيرۇدۇڭ، شۇنداقمۇ؟

— شۇ... شۇنداق، — ئابدۇقادىرنىڭ روھى تېنىدىن چىقىپ كەتكەندەك بىرقىسمىلا بولۇپ قالغانىدى.

— ئىزام نەدە؟

— تۇنۇگۇنكى دەسلەپكى جەڭ باشلانغاندا گىراناتتا پارتلاپ ئۆلدى.

— سىلەرنى شەھەرگە كىم ئەۋەتكەنىدى؟

— رېشىت كاتىۋاي. بۇ: «خۇڭ يادۇڭ قوزغىلاڭ كۆتۈرمەكچى، دەرھال شەھەرگە كىرىپ قوماندانلىق ئىشتابىدىكىلەرگە خەۋەر يەتكۈزۈڭلار، ئۇلار مانېۋىرنى كۆرگىلى كەلمىسۇن، كەلسە ئۆزلىرىنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىدۇ» دېگەن.

شىيائېرنىڭ كاللىسى پىررىدە پىرقىراپ، تېنى شۈركۈندى. كۆڭۈلسىز بىر ئوي ئۇنىڭ كۆڭۈل بوستانىدىن قاپقارا يىلاندەك سۇرۇلۇپ ئۆتكەنىدى. ماۋۇ لو كۇنجۇڭ دېگەن ئىتتىقۇ ئاڭلىق سىياسىي مەخلۇق، پىرقە، جياڭ ۋېيىۋەنجاڭ دەپ جېنىنى سېلىپ بېرىۋاتىدۇ دەيلى، ئەمدى ئابدۇقادىر، رېشىت، ئىزام دېگەن بۇ قارا قورساقلارغا نېمە بولغاندۇ؟ نېمىشقا پىستە كۇچۇكتەك لو كۇنجۇڭنىڭ ئالدىدا چىپىپ يۈرىدۇ؟ بۇ ئۇلارنىڭ يارىلىشىدىلا زۇۋۇلىسىدا بار مۇناپىقلىقمۇ ياكى تىرىكچىلىكنىڭ بېسىمى ئۇلارنى شۇنداق قىلىپ قويغانمۇ؟...

— لو كۇنجۇڭ، ئابدۇقادىر، رېشىت، قولاقلىرىڭنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلاش! — دېدى شىيائېر غەزەپتىن قىپقىزىل ئېسىلگەن ھالدا، — سەنلەر بۇ دۇنياغا كېلىپ قىلىدىغان ئەسكىلىكلىرىڭنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ بولۇشتۇڭ! ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىنكىسىگە تەگرى يول قويمايدۇ. مەنمۇ «بۇ ئاخىرقى جەڭ» دەپ جاكارلايمەن. سەنلەر بۇ زېمىندا بىر دەقىقە ئوشۇق ياشىساڭ، ياخشىلارنىڭ ئازابى مىڭ ھەسسە كۆپىيىدۇ. ياخشى ئادەملەرگە تىنماي دىشۋارچىلىق سالغان سەندەك

ئاسىيلارنى بۇ دۇنيادىن يوق قىلىش — بۇ ياخشى ئىش بولىدۇ، — ئۇ ئەتراپىغا قارىدى، — قانداق دېدىم، يىگىتلەر؟

سۇر بىلەن قاراپ تۇرغان بىر ئودلىنىيە ئەسكەر:

— توغرا! ئاسىي، مۇناپىق، خائىن، تۇزكورلارنى جازالاش — بۇ ياخشى ئىش! — دەپ بىردەك ۋارقىراشتى.

— ھەممىڭلار قورالىرىڭلارنى بەتلەپ تەييارلىنىڭلار!

ئۇلار قوراللىرىنى شاراق - شۇرۇق قىلىپ بەتلەپ، تەڭلا ئۇ ئۈچ قارانىيەتكە تەڭلىدى... لۇ كۇنجۇك، ئابدۇقادىر، رېشىتلار قۇمغا يۈزىنى يېقىپ ھۆڭگىرەپ يىغلاپ: «رەھىم قىلىڭلار!» دەپ نالە - پەرياد چەكمەكتە ئىدى. كۆزلىرى لىپمۇلىپ ياشقا تولغان شيائىر ئىككى تاپانچىسىنى باش ئۈستىدە سىلكىپ، كۆككە باققىنىچە ئۆپكىسى ئۆرۈلۈپ، بوغۇلۇپ قالغان ئاۋازى بىلەن خىتاب قىلدى:

— جادۇغا بېسىلغان سەپداشلار، خاتىرجەم يېتىڭلار، مەن قانىنى قان بىلەن يۇماقچى بولۇۋاتىمەن. بۇ مېنىڭ ئارزۇيۇم ئىدى، بۈگۈن شۇ ئارزۇيۇمغا يېتىش ئالدىدا تۇرۇۋېتىمەن. ئاقنىياز بۇرادەر، سەن كەتكەندە: «ھازىرچە سېنىڭ قىساسىڭ مەندە قەرز بولۇپ تۇرسۇن. سېنىڭ جېنىڭنى قىيغان ئۇ ئىبلىسلار دوزاخقا كىرىۋالسىمۇ، ئۇ يەردىن سۆرەپ ئاچىقىپ، قانغا قان، جانغا جان ئالىمەن!» دېگەنىدىم. گەرچە سەل كېچىككەن بولسامۇ، شۇنداق قىلماقچىمەن، مېنى ئەپۇ قىل!

سوراق سورۇنىنى سۇر باستى. كۆزىدىن ئاققان ياش، بۇرنىدىن سوزۇلۇپ چۈشكەن پوتلىلاردىن يۈزلىرى شالتاق ۋە لاي بولۇپ كەتكەن لۇ كۇنجۇك، رېشىت، ئابدۇقادىرلار تەچچە يىللىق كونا جەسەتتەك بولۇشۇپ، كۆزلىرى كونا گۆردەك ئولتۇرۇشۇپ، ئېڭەكلىرى ئۈچلىنىپ، زاڭاقلىرى چوقچىيىپ چىقىپ، ئۇ دۇنياغا مېڭىشقا تەييارلىنىپ بولغانىدى.

— ئېتىڭلار!

ئىزۋوت كوماندىرى شيائىر بۇيرۇق قىلدى ۋە ئۆزىمۇ لۇ

www.uyghurkitap.com

كۇنجۇڭنىڭ نەق كۆكرىكىگە قارىتىپ ئوق ئۈزدى. ئۇنىڭغا ئۇلىشىپلا بەشئاتار، گېرمانكا، ئاپتومات، تاپانچىلار ئېتىلىپ، مەيداننى بىرپەس پۇرۇخ ھىدى قاپلىدى. قانغا چىلىشىپ قالغان لۇ كۇنجۇڭ، ئابدۇقادىر، رېشىتلار يەر چىشلەپ ياتاتتى. قاننىڭ قاڭسىق پۇرىقى بىردەمدىلا كۆتۈرۈلۈپ دىماقلارغا ئۇرۇلدى.

بۇ چاغدا بېگىل بىلەن قاراقۇم ئوتتۇرىسىدا بولۇۋاتقان جەڭ تېخىمۇ كەسكىن ۋە شىددەتلىك تۈس ئالغانىدى. ئىككى تەرەپنىڭ ئەسكەرلىرى بېگىل كەنتىنىڭ مەھەللە كوچىلىرىدا، ئېتىزلىقلاردا، ھەتتا ھويلىلارغا قەدەر بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ ئېتىشىۋاتاتتى. قاراقۇمدا بولسا ئەھۋال تېخىمۇ ئېغىر ئىدى. شۇڭا، شىيائېر لو دەن، ئابلا، ئۆمەر، لۇ تيەنخەي، ۋاڭ بىڭ ۋە جاڭ لىجىلارنى باشلاپ، بىرىنچى ئىزۋوت جەڭ قىلىۋاتقان ياۋا قومۇشلۇققا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

بىر كېچە قاتتىق جەڭ بولدى. تاڭ يورۇشقا باشلىدى. تۈنۈگۈن ئەتىگەندە باشلانغان ئۇرۇش بىر كېچە ـ كۈندۈز داۋاملاشتى. بۇنداق كېتىۋەرسە، ئۆلۈش ـ يارىلىنىش ئېغىر بولۇپ كېتەتتى. شۇڭا، خۇاڭ يادۇڭ بىلەن جاڭ لياڭ مەسلىھەتلىشىپ، يېڭىشەھەر سېپىلىنى قورشاپ تۇرغان ئىككى روتىدىن بىرىنى جەڭگە قاتناشتۇرۇشنى مۇۋاپىق تاپتى.

ئابدۇراخمانغا ئاتلىق خەۋەرچى ئەۋەتكىنىگە ئۈچ سائەتتەك بولۇپ قالغانىدى. شەھەر تەرەپتىن توپا ـ چاڭ كۆتۈرۈلۈپ، بارا ـ بارا نۇرغۇن ئاتلارنىڭ قارىسى كۆرۈندى. ئۇلار ئابدۇراخماننىڭ قىلىچ ئوينىتىپ كېلىۋاتقان ئاتلىق ئەسكەرلەر بىرىنچى روتىسى ئىدى. ئابدۇراخمان گۇلدار چىلانتورۇق ئېتىدىن سەكرەپ چۈشۈپ، خۇاڭ يادۇڭغا سالام بەردى. ئىككى يۈزدىن ئارتۇق ئۇيغۇر يىگىتى قىلىچلىرىنى يالىڭاچلاپ ئات ئۈستىدە زەبەردەس ئولتۇراتتى. ئۇلارنىڭ قاپقارا قاشلىرى ئاستىدىكى چوڭ كۆزلىرىدىن، روھلۇق، تېتىك كەيپىياتىدىن بىر خىل جەسۇرلۇق، جەڭگىۋارلىق چىقىپ تۇراتتى.

— بىزنىڭ ئەسكەرلىرىمىز، — دېدى خۇڭ يادۇڭ قولىدا كۆرسىتىپ، — بېگىل كەنت بېشى بىلەن قاراقۇم ياۋا قومۇشلۇقى ئەتراپىدا ئېلىشىۋاتىدۇ.

— قايسىسىدا دۈشمەننىڭ كۈچى زور ھەم كۈچلۈك؟

— بېگىل كەنت بېشى ئەتراپىدا، ئۇ يەردە ھەر ئىككى تەرەپنىڭ ئوت كۈچى كۈچلۈك. قاراقۇم ياۋا قومۇشلۇقىدا بولسا ئادەتتىكىدەك.

— پولكوۋنىك، بىزگە ئىجازەت بېرىڭ، جەڭگە ئاتلىنايلى.

— ئاتلىنىڭلار!

ئابدۇراخمان بىر روتا چەۋەندازنى ئېلىپ، بېگىل كەنت بېشىغا ئۇچقاندەك يېتىپ كەلدى. بۇ يەردە ماۋ يىلۇڭ، جاڭ يىخەن، شىلەنلەرنىڭ ئۈچ روتا ئەسكىرى تام دالدىلىرى، ئېرىق - ئۆستەڭلەرنىڭ ئىچى، بولجاللىق ئورمانلاردا دالدىلىنىپ يۇرۇپ ئۇرۇش قىلىۋاتاتتى. تيەن دالىڭنىڭ روتىسى بولسا قاراقۇم ياۋا قومۇشلۇقىدا چېكىنگەن، بۆلۈنۈپ قاچقانلار بىلەن ئېلىشىۋاتاتتى. ئابدۇراخمان ئاتمىشتەك ئاتلىق يىگىتنى تيەن دالىڭغا ياردەمگە ئەۋەتىپ، قالغان بىر يۈز قىرىقتىن ئارتۇق ئاتلىق ئەسكىرىنى بېگىل كەنت بېشى تەرەپكە ئېلىپ قالدى. يېڭىشەھەر سېپىلىنى بەش - ئالتە كۈندىن بېرى قورشاپ يېتىپ، يۈخادىن چىققۇدەك ئۇرۇشالمىغان بىرىنچى روتا چەۋەندازلىرى بۇيرۇق چۈشۈشى بىلەنلا «ھۇررا!» دېگىنىچە بېگىل كەنت بېشى ۋە قاراقۇم ياۋا قومۇشلۇقىدا ئاتاكىغا ئاتلاندى. بۇ تۇيۇقسىز زەربىدىن قورقۇپ كەتكەن ياردەمچى قوشۇن پاتىپاراق بولۇپ، تەرەپ - تەرەپكە قاراپ قېچىشقا باشلىدى. ياردەمچى قوشۇننىڭ يەردە قاڭقىپ يۈرگەن باشلارنى، باشسىز جەسەتلەرنى، ئۈزۈلۈپ چۈشكەن قانلىق قوللارنى، تام دالدىلىرىدىن، ئۆگزىلەردىن ۋە مال ئېغىللىرىنىڭ تۆشۈكلىرىدىن ئۇچۇپ كېلىۋاتقان قوملارنى كۆرگەن تۆت - بەش كىشىلىك گۇرۇپپىلىرى دىسكىلىق پىلىموت، ئىستانكىۋاي

پىلىموت، بەشئاتار مىلتىقلىرىنى تاشلاپ، ھەر تەرەپكە پىتىراپ كەتتى. ئابدۇراخمان ئاتلىق قوشۇنىنىڭ «ھۇررا !» دەپ تارتقان نەرىسى، جەڭ ئاتلىرىنىڭ دۈپۈرلىگەن تۇياق ئاۋازلىرى، قۇياشلىق ئاسماندا يالتىرىغان قىلىچلار سۈرلۈك ۋەھىمە پەيدا قىلغانىدى. ئەتراپىنى قان ھىدى قاپلىغان كەنت ئۈستىدە نىپىز بىر قەۋەت پۇرۇخ ئىسى لەيلەپ يۈرەتتى. بىگىل ۋە قاراقۇم ئادەم قۇشخانىسىغا ئايلانغان بولۇپ، ئېتىز - ئېرىق، قومۇشلۇق، چاتقاللىق يوللار، ئورمانلار... قىسقىسى، ھەممىلا يەردە بىغىر دەك ئۇيۇپ قالغان، ئېرىقچە بولۇپ ئاققان، تام - دەرەخ، ئوت - گىياھلارغا چاچرىغان قانلار، ئۈزۈلگەن قول - پۇت ۋە كېسىلگەن باشلار بار ئىدى.

ئۇرۇش ئىككى كۈندۈز، بىر كېچە داۋاملىشىپ، كۈن ئولتۇرارغا يېقىن جىمىقتى. قەشقەردىن ياردەمگە كەلگەن مىڭ كىشىلىك قوشۇن پۈتۈنلەي تارمار بولدى، كۆپ قىسمى قىرىلىپ كەتتى. قاچالىغانلىرى تەكلىماكان قۇملۇقلىرىغا كىرىپ كېتىپ غايىب بولدى. پەقەت تاشيول ۋە ئۆلاغ يولى ئىزنالىرىنى تاپالىغان ئاز بىر قىسىم قالدۇق ئەسكەرلەرلا قاغىلىق، يېڭىسارلار ئارقىلىق قەشقەرگە قاراپ يول ئالدى. خوڭ يادۇڭنىڭ بىگىل بىلەن قاراقۇمدىكى ئۇرۇشقا قاتناشقان بەش روتا ئەسكىرى بىلەن يېڭىشەھەر سىپىلىنى قورشىغان بىر روتا ئەسكىرىدىن جەمئىي بولۇپ يەتمىش ئۈچ ئادەم قۇربان بولغان، يارىدارلار توقسان سەككىزگە يەتكەنىدى. بۇ ئۇرۇشتا خوڭ يادۇڭ ئۆزىنىڭ ئەڭ قابىل ئىززەت كوماندىرلىرىدىن ئابدۇرۇسۇل، شىيائېر، ۋاھىت، ئابلا ۋە ۋاڭ جىڭگۈي قاتارلىقلاردىن ئايرىلىپ قالدى. ئۇلارنىڭ جەسەتلىرى يەرگە قاتارىسىغا ياتقۇزۇلۇپ، ئاسمانغا قارىتىپ بارلىق قورااللاردىن ھۆرمەت ئوقى ئېتىلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن مىڭدەك ئەسكەر سۈكۈتتە تۇرۇپ، ئۇلارغا تەزىيە بىلدۈردى. دەل شۇ پەيتتە كونىشەھەر سىپىلى ئىچىدىن قاپقارا ئىس كۆتۈرۈلۈپ يەكەن ئاسمىنىنى قاپلاشقا باشلىدى. ئۇ خۇددى يامغۇر بۇلۇتىدەك

تولغىنىشىپ، يۆگىنىشىپ، بىر پارچىسى يەنە بىر پارچىسىنى قوغلاپ، كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا يەر ـ زېمىنغا قاپقارا سايە تاشلىدى، تېخى ئۇنىڭ قاتلىرىدا تۇرۇپ ـ تۇرۇپ قىپقىزىل ئوت يالقۇنلىرىمۇ كۆرۈنۈپ قالاتتى.

ئۇرۇش جىمىقتاندىن كېيىن خۇڭ يادۇڭ يېگىشەھەر سېپىلىنى قورشاشنى بىكار قىلىپ، بارلىق ئەسكەرلىرىنى كونىشەھەر گۇلباغ گازارمىسىغا ئەكىرىپ كەتتى. ئەسكەرلەر دەرۋازىدىن كىرىپلا ئاسمان ـ پەلەك ئوت كۆيۈۋاتقان كوماندىرلار كوچىسىغا قاراپ يۈگۈرۈشتى. ئەسلىدە يېگىشەھەر سېپىلى ئۈستىدىن ئېتىلغان زەمبىرەك ئوقلىرى ئاتخانىنىڭ لاپىسىغا بېسىلغان پىچانغا چۈشۈپ، ئوت كەتكەنىدى. سىنارەدلەر لاپاسنىڭ بىرقانچە يېرىنى پارتىلىتىۋەتكەن بولۇپ، نەچچە يۈز قەدەم ئارىلىقتا ئېگىز قىلىپ بېسىلغان پىچان ئۆرۈلۈپ چۈشۈپ، ئىككى قاتار بولۇپ ئورۇنلاشقان كوماندىرلار ئۆيلىرىنىڭ ئۆگزىلىرىنى ئادەم كۆرەلمىگۈدەك دەرىجىدە بېسىۋالغانىدى. ئىشىك ـ دېرىزىلەر ئالتە ـ يەتتە مېتىر ئېگىزلىكتە كۆيۈۋاتقان دەھشەتلىك ئوت دېگىزى ئىچىدە قالغان بولۇپ، ئۇ ئۆيلەرگە سولىنىپ قالغانلارنى قۇتقۇزۇپ چىقىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇنداقتىمۇ، ئەسكەرلەر چېلەك، داسلاردا جىددىي سۇ يۇرۇشتۇرۇپ، ئوتنى تاڭ سۇزۇلەرگە يېقىن ئۆچۈرۈۋالدى. يەتمىش ئىككى ئائىلە ئورۇنلاشقان ئىككى قاتار ئۆيلەرنىڭ ئارىلىقىدىكى تار ۋە ئۇزۇن كەتكەن كوچا قاپقارا كۆيۈندى پاتقىقىغا تولۇپ كەتكەن بولۇپ، تولۇق كۆيۈپ بولالمىغان پىچان باغلىرىدىن يەنىلا ئىس كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. ئەسكەرلەر ئۇ يەردىكى كۆيۈندى پاتقاقلىرىنى تۆمۈر كۈرەك، كەتمەنلەر بىلەن قىرىپ، زەمبىللەردە يۆتكەشكە باشلىدى. ھەممە ئۆينىڭ ئىشىك ـ دېرىزىلىرى كۆيۈپ كەتكەن، ئۆيلەرنىڭ ئىچىمۇ ھەر تۈرلۈك نەرسىلەرنىڭ كۆيۈندىسى بىلەن تولغانىدى. ئۇزۇن كوچا تازىلىنىپ بولغۇچە، ئۆمەر ئايالىنىڭ ئىسمىنى

چاقىرىپ، ئۆزىنىڭ ئۆيى ئالدىدىكى پىچان كۆللىرىنى قولى بىلەن تاتىلاپ، پۇتلىرى بىلەن تېپىپ، بەكمۇ تەسلىكتە راملىرى كۆيۈپ كەتكەن دېرىزىدىن ئۆيىگە كىردى. ئۆيدىكى كىگىز، گىلەملەر تامامەن كۆيۈپ كەتكەچكە، ئۆي ئىچى قويۇقا پۇراپ كەتكەنىدى. تېخى كۆيگەن گۆشنىڭ پۇرىقىمۇ دىماققا ئۇرۇلاتتى. تۆت كىشىلىك كارىۋات قويۇلغان بۇلۇڭدا كارىۋاتنىڭ ئورنىدا ياغاچ كۆيۈندىلىرى ئارىلىشىپ كەتكەن كۈل دۆۋىلىنىپ تۇراتتى. ئۆمەر: «سارا... سارا! سىز... نەدە؟...» دەپ ۋارقىراپ، قىزىق كۈلنى قولى بىلەن ئالدىراپ تارتىپ، يۇم - يۇم ياش تۆكۈشكە باشلىدى. كۈللەر بىر تەرەپكە تارتىپ چىقىرىلغاندىن كېيىنلا كۈل ئاستىدىن سارانىڭ قاپقارا كۆسەيگە ئايلىنىپ قالغان كىچىككىنە جەسىتى چىقتى. ئۇ كارىۋات تېگىگە كىرىۋالغان بولسا كېرەك، ئۇ يەردە كۆيۈپ تۈگۈلۈپلا قالغانىدى.

ھەر خىل سەۋەبلەر بىلەن تىرىك قالغان ياكى يېرىم كۆيگەنلەرنى چىقىرىۋەتكەندە، يەتمىش ئىككى ئائىلىدىن ئاتمىش ئالتە ئايال، ئون تۆت بالا كۆيۈپ ئۆلگەنىدى. تونۇغۇسىز بولۇپ كەتكەن قاپقارا جەسەتلەر ھويلىغا سېلىنغان بورىغا قاتارىسىغا تىزىپ ياتقۇزۇلدى. ئۆمەر سارانىڭ جەسىتىنى باغرىغا بېسىپ ھۆڭگىرەپ يىغلاۋاتاتتى...

ئون ئالتىنچى باب

ۋەزىيەتنىڭ تەقەززاسى

خوڭ يادوڭنىڭ قوزغىلىڭى گەرچە ئايىغى چىقماي توختاپ قالغان بولسىمۇ، گومىنداڭ دائىرىلىرى ئۈنىڭغا دەرھال چېقىلالمىدى، ھەتتا ئۇنى «قوزغىلاڭ» دەپ ئاتىماسلىق، پەقەت كىچىك دائىرىدىكى «ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتى مەسىلىسى توقۇنۇشى» دەپ ئاتاشنى بۇيرۇدى. ئەمما، خوتەندىكى لۇ گۋاڭچيەننىڭ سەككىزىنچى پولكى كېلىپ يەكەن كۆۋرۈكىنى، ئاقسۇ پولكى كېلىپ مەكىتنى ئىگىلەپ، ھۇجۇم بۇيرۇقىنى كۈتۈپ ياتتى. بۇ ئۇزاقنى كۆزدە تۇتقان ھەم كېلىش ئالدىدا تۇرغان خەۋپنىمۇ مۆلچەرلىگەن ئىنچىكە پىلان ئىدى. لۇ گۋاڭچيەن خوڭ يادوڭنىڭ خوتەن تەرەپكە قېچىش يولىنى كېسىش ئۈچۈن يەكەن كۆۋرۈكىنى ئىگىلىگەن بولسا، ئاقسۇ پولكى خوڭ يادوڭ قوشۇنىنى مەكىتكە كىرگۈزمەسلىك بۇيرۇقىنى تاپشۇرۇۋالغانىدى. ئەگەر مەكىتكە بىر پولك ئەسكەر كىرىپ كەتسە، تەكلىماكان قۇملۇقلىرى ئارا نەچچە دېۋىزىيە ئەسكەرمۇ ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيتتى. ئەمما، خوڭ يادوڭ رەھبەرلىك قىلىۋاتقان ئالتە روتا (بىر مىڭ ئىككى يۈزدەك) ئەسكەر: «بىر تامچە قېنىمىز قالغۇچە ئېلىشىمىز...» دەپ قەسەمياد قىلدى. لېكىن، خوڭ يادوڭ گومىنداڭ دائىرىلىرىنىڭ: «خوڭ يادوڭنىڭ قوزغىغان ھەرىكىتى يوللۇق، ئۇ ھەرگىز دۆلەت، پىرقىغا قارشى قوزغىلاڭ ئەمەس» دېگەن ياغلىما

سۆزلىرىنىڭ قانچىلىكى راست، قانچىلىكى ئالدامچىلىق، شۇنى بىلىش ئۈچۈن ۋەزىيەتنى كۆزەتمەكتە ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئەمەلىيىتىنى كۆرۈش، سىناش ئەڭ مۇھىم چارە ھېسابلىناتتى. شۇڭا، ئۇ كوماندىرلارغا:

— قېنى كۆرۈپ باقايلى، ئۇلار بىزنىڭ تەمىناتىمىزنى، كىيىم - كېچەكلىرىمىزنى، ئاتلارنىڭ يەم - خەشەك چىقىملىرىنى بېرەمدۇ، يوق؟ — دېگەن ۋە ئۆزىنى تۇتۇۋالغانىدى. دېگەندەك، قورغىلاڭ كۆتۈرۈلگەنىنىڭ توققۇزىنچى كۈنى تاسادىپىي بىر ۋەقە يۈز بەردى.

خۇڭ يادۇڭنىڭ پەيلىنىڭ يامانلىقىنى بىلگەن ھەم غەربىزنىڭ تېگىگە يەتكەن مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرى خۇاڭ پۇلى بىر ماشىنىغا تەڭگە - تىللا، تۆت ماشىنىغا ھەربىي كىيىم ۋە ئىچ كىيىم بېسىپ قەشقەردىن كەلدى. ئۇ يېڭىشەھەردىكى گارنىزون قوشۇنىنى كونىشەھەر سېپىلى سىرتىدا توختىتىپ قويۇپ، ئۆزى ئىككى كانۋاينى ئېلىپ سېپىل ئىچىگە كىردى. خۇڭ يادۇڭنىڭ ئالتە روتا قوشۇنى تولۇق قوراللىنىپ، گازارما ھويلىسىدا ئالدى زىچ، كەينى شالاڭ (ئەسكەرلەرنى كۆپ كۆرسىتىش ھىيلىسى) ھالەتتە ئۇزۇندىن - ئۇزۇن ۋە نەچچە قاتار رەتلىك تىزىلىپ تۇرغانىدى. خۇڭ يادۇڭ، تيەن دالىڭ، جاڭ لياڭ، شىلەن، ئابدۇراخمان، جاڭ يىخەن، ۋاڭ زۇڭيۇەنلەر مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرى خۇاڭ پۇلىغا ھەمراھ بولۇپ قوشۇن ئالدىغا كېلىپ توختىدى. خۇاڭ پۇلى خۇڭ يادۇڭ ۋە جاڭ لياڭنىڭ يۆلىشى بىلەن ئۇستەل ئۈستىگە چىقتى. شۇندىلا ئۇنىڭ پاكار، سېمىز، دىقماق سىيماسى ھەممىگە ئايان بولدى. ئۇنىڭ ۋاقىتسىز ئاقىرىپ كەتكەن چېچى پەقەت قۇلاق تۈۋىلىرىدىلا قالغان بولۇپ، چوققىسىدىن گەدىنىگىچە تاپتاقىر ئىدى، ئەمما دۈپدۈگىلەك يۈزى پىشىپ ۋاقتىدىن ئۆتۈپ كەتكەن بىشەكشېرىن قوغۇنىدەك پارقىراپ تۇراتتى.

— بۇرادەرلەر، جاپا چەكتىڭلار، — خۇاڭ پۇلى كالتە

قولىنى كۆتۈردى، — مەن سىلەردىن ھال سوراپ كەلدىم.

خۇاڭ پۇلىنى سۇر باستى بولغاي، تەرلەپ كەتتى. چۈنكى، ئۇ: «بۇرادەرلەر، جاپا چەكتىڭلار!» دېگەندىن كېيىن ئەسكەرلەر ئادەت بويىچە «دۆلەت، پىرقە ئۈچۈن!» دەپ ئۈچ قېتىم توۋلىشى كېرەك ئىدى. بىراق، ئۇلار ھەيۋە كۆرسىتىپ جىمجىت تۇرىۋەردى. يەنە بىر تەرەپتىن مىڭدىن ئارتۇق ئادەمنىڭ ئىككى مىڭدىن ئارتۇق كۆزى ئۇنىڭغا گويا پۇتۇن تېنىمنى تېشىپ ئۆتۈۋاتقان پىلىموت ئوقلىرىدەك بىلىنىپ كەتكەنىدى.

— قېرىنداشلار، دۆلەت، پىرقە ئۈچۈن جان پىدا ئەيلىگەن پىداكارلار! — خۇاڭ پۇلىنىڭ ئاۋازى تىترەپ چىقتى، — مەن سىلەرگە شۇنى جاكارلايمەنكى، پولكوۋنىك خۇاڭ يادۇڭنىڭ ئەسكەرلەر تەمىناتى ئۈچۈن قوزغىلاڭ كۆتۈرگەنلىكى تامامەن يوللۇق. شۇڭا، ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتىنى يېگەن، خىيانەت قىلغان، قىمار ئوينىغان، ئەيپۇن چەككەن باشلىقلارنى قەتئىي جازالايمىز، شۇنداقلا ئەسكەرلەرنىڭ ئۆتۈپ كەتكەن بىر يىللىق تەمىناتىنى تولدۇرۇپ بېرىمىز!

— مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرىغا رەھمەت!

مىڭلىغان ئەسكەرلەر بۇ سۆزنى ئۈچ قېتىم تەكرارلىدى. چىرايىغا قان يۈگۈرۈپ، خېلىلا مەمنۇن بولغان خۇاڭ پۇلى ئىككى قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، ئاۋازىنى ئەركىن قويۇۋەتتى:

— بىر يىللىق تەمىناتىڭلارنى تولدۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن، — ئۇ قاتارىسىغا تېزلىپ تۇرغان بەش ھەربىي ماشىنىغا قاراپ قويدى، — بىر ماشىنىدا ئەجدىھا سۈرەتلىك تەڭگە، يەنە نىكولاي تىللاسى، تۆت ماشىنىدا ھەربىي كىيىم - كېچەك ئەكەلدىم.

ئەسكەرلەر ئىككىنچى قېتىم: «مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرىغا رەھمەت!» دەپ ئۈچ قېتىم تەكرارلىدى. بۇنىڭدىن روھلىنىپ، پاكار جىسمىدا مادار پەيدا بولغان خۇاڭ پۇلى ئاخىرقى مەقسىتىنى ئوچۇق قويالىدى:

— پولكوۋنىك خۇاڭ يادۇڭ ۋۇخەن ھەربىي مەكتىپىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

پوتكۈزگەن، ھەربىي ئىشلار دەستۇرىدىن دەرس ئۆتكەن يېتۈك ھەربىي ئالىم، — خۇاڭ پۇلى مايلىق قاتلىما ئىچىگە قىزىل مۇچ ئۇۋۇقىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەندەك قىلاتتى، — ئۇنى يوقىرىنىڭ ئۆستۈرۈش پىلانى بويىچىلا بار ئىدى، شۇڭا كورپۇس ئىشتابى بۇ قېتىم ئۇنى قەشقەرگە يۆتكەپ كېتىشنى قارار قىلدى.

خۇاڭ پۇلىنىڭ سۆزى ئاياغلاشمايلا، پۈتۈن مەيدان يۈزىنى قاپلاپ تۇرغان بىر مىڭ ئىككى يۈزدىن ئارتۇق ئەسكەر ۋە كوماندىر قوراللىرىنى باش ئۈستىدە سىلكىپ:

— خۇاڭ يادۇڭنى بەرمەيمىز! — دەپ تەكرار تۇۋلاۋەردى. ئۇلار توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. خۇاڭ يادۇڭ ئالدىغا چىقىپ، قايتا ـ قايتا قول ئىشارىسى قىلغاندىن كېيىنلا، گازارما ئىچىنى زىلزىلىگە سالغان بۇ نارازىلىق ساداسى توختىدى.

— پىداكار سەپداشلار! — خۇاڭ پۇلىنىڭ سۆزى ئەمدىلىكتە بېسىم تۈسىنى ئالدى، — ھەربىي قانۇن ـ مىزانلىرىنىڭ بىر بەلگىلىمىسىدە: «بۇيرۇققا ئىتائەت قىلمىغان كوماندىر ـ جەڭچىلەر شەرتسىز تۈپىلاڭچىلار قاتارىدا قاتتىق بىر تەرەپ قىلىنىدۇ» دېيىلگەن.

— بىزگە تەڭگە، تىللا لازىم ئەمەس، خۇاڭ يادۇڭنى پۇلغا تېگىشمەيمىز! — بىر كوماندىر توپ ئالدىغا چىقىپ ۋارقىرىدى. ئۇنىڭ سۆزىگە ئۇلاپلا پۈتۈن قوشۇندىكىلەر: «بەرمەيمىز، بەرمەيمىز، بەرمەيمىز!...» دەپ ۋارقىراشتى. بۇ ئەسنادا يەنە بىر كوماندىر ۋارقىرىغىنىچە توپنى يېرىپ ئالدىغا چىقتى:

— بىز قاتتىق بىر تەرەپ قىلىنىشقا تەييارمىز! — ئۇنىڭغا ئەگىشىپ مىڭلىغان ئاۋاز تەكشى ياڭرىدى، — تەييارمىز!... — ئەسكەرلەر يەنە قوراللىرىنى كۆتۈرۈشتى. خۇاڭ يادۇڭنى ئېلىپ كەتسە قان تۆكۈلۈشتىن ساقلىنالمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەن خۇاڭ پۇلىنىڭ ئاچچىقىدا كۆزلىرى چەكچىيىپ، كالپۇكلىرى كۆكىرىپ، چىشلىرى غۇچۇرلاپ كەتتى. ئۇ

يېنىدىكىلەر ئاڭلىغۇدەك قىلىپ غوتۇلدىدى:
— تەلۋە، تەلۋىلەر... بۇ تەربىيە كۆرگەن ئەسكەرلەر ئەمەس، بەلكى پۈتۈنلەي غالجىر لاشقان تەلۋىلەر...
— خۇاڭ مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرى، راست دەيسىز، — دېدى جاڭ لياڭ غەزەپلەنگەن ئەلپازدا، — ئۇلار ھازىر ھەربىي ئىنتىزام، ئەسكىرىي قانۇن دېگەنلەرنى تونۇمايدىغان بولۇپ قالغان غالجىر تەلۋىلەر... دەرد ـ ھەسرىتىمنى چىقىرىدىغان جاي تاپالماي يۈرگەن ۋەھشىي يىرتقۇچلار!
— بۇ... بۇ... قانداق گەپ ئۆزى ـ ھە؟ گېپىڭىزنىڭ تېگىدە گەپ باردەك قىلامدۇ نېمە؟
جاڭ لياڭ ئۇنىڭغا يېڭىشەھەر گازارمىسىدىكىلەرنىڭ سىپىل ئۈستىدىن زەمبىرەك ئېتىپ، يەتمىش ئىككى كوماندىرنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرنى كۆيدۈرۈپ چۇچۇلىغا ئايلاندۇرۇۋەتكەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى، ھەتتا ئۇلارنىڭ بۇ ۋەھشىيلىكىنى ياڭ لىدې قوماندانىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن قىلغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنى غەزەپ بىلەن سۆكتى.
— ئويلاپ كۆرۈڭ، مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرى، سىپىل بىلەن تەڭ ئېگىزلىكتە پىچان بېسىلغان لاپاس ئوتتۇرىسىدىكى تار، ئۇزۇن كەتكەن يولنى، كوماندىرلارنىڭ ئۇ يولنى بويلاپ جايلاشقان ئۆيلىرىنى ياڭ لىدې كۆرگەن، ئۇ كوچىغا تېخى ئۆز ئاغزى بىلەن «كوماندىرلار مەھەللىسى» دەپ ئىسىم قويۇپ بەرگەن. ئاشۇنداق ئەڭ چەتكە جايلاشقان، كۆزگە ئاسان چېلىقمايدىغان خالىي ئورۇننى ئەتەي بومباردىمان قىلىشنى شۇ قىلمىسا، باشقا كىم قىلىدۇ؟ بۇ نەق شۇنىڭ قىلغان ئىشى!
— نېمە؟ يەتمىش ئىككى كوماندىرنىڭ دېدىڭىزما؟
— كۆيۈپ ئۆلگەن ئانا ـ بالا سەكسەن نەپەر، بۇنىڭ ئىچىدە ھامىلىدار، ھەتتا تۇغايلا دەپ قالغان ئاياللاردىن يىگىرمە ئۈچى بار، — جاڭ لياڭنىڭ كۆزلىرىدىن غەزەپلىك ئۇچقۇنلار چاچرىماقتا ئىدى، — ئۇلارنىڭ ھەممىسى كۆيۈپ تۈگەپ، پەقەت

قاپقارا سۆڭەكلىرىلا قالغان. كۆيگەن سۆڭەكلەرنى يەر ئاستى كۆكتات ئامبىرىمىزغا ئەكىرىپ، ئۈستىگە هاك چېچىپ دۆۋىلەپ قويدۇق. كىرىپ بىر كۆرۈپ چىقامسىز؟

— بولدى، بولدى... نېمىشقا كۆمۈۋەتمەيسىلەر؟

— چۈنكى، كوماندىرلار يىغىنىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابىنى ئالغاندىن كېيىن كۆيۈپ ئۆلگەنلەرنى ياڭ لىدېنى بوغۇزلاپ قان قىلىپ ئاندىن دەپنە قىلىمىز دەپ ئۇنىمايۋاتىدۇ.

— نېمە، قوماندانني نەزىر قىلماقچىمىكەن؟

— ئەگەر، — دېدى خۇڭ يادۇڭ خۇاڭ پۇلىغا مىختەك قادىلىپ قاراپ، — سىزنىڭ ئامراق ئايالىڭىز بىلەن ئوماق ئوغلىڭىزنى بىر ئاشۇنداق كۆيدۇرۈپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن بولساق، بۇ ئىشنىڭ قانچىلىك دەرىجىدە ۋەھشىيلىك، غالجىرلىق، فاشىستلىق ۋە قانخورلۇق بولغانلىقىنى ئاندىن چۈشەنگەن بولاتتىڭىز!

— يا... ياق، هېلىمۇ قاتتىق ئېچىنىۋاتىمەن... ئانا ـ بالىلاردا نېمە گۇناھ!

— ئەھۋال مۇشۇنداق زىل تۇرغان پەيتتە، — جاڭ لياڭ ئەسلىي مەقسىتىگە كۆچتى، — ئۇلار خۇڭ يادۇڭنى هەرگىز سىلەرگە ئۇستەك قىلىپ بەرمەيدۇ. ئەس ـ يادى خوتۇن ـ بالىلىرى ئۈچۈن قىساس ئېلىشتىلا قالغان بۇ ئادەملەرنىڭ قولىدىن هەر بالا كېلىدۇ.

— بولدى، بولدى، گەپ قىلماڭ. مەن بۇنداق نازۇك تەرەپلىرىنى بىلمىگەچكە، تاس قاپتىمەن ئۇلارنىڭ ئوقىغا يەم بولغىلى! ئۇنداق بولغان بولسا «ۋاڭنىڭ ئاچچىقىنى جاڭدىن چىقىرىپتۇ» دېگەندەك ئىش بولار ئىكەن!

خۇاڭ پۇلى بىر ماشىنا تەڭگە ـ تىللا، تۆت ماشىنا هەربىي كىيىم ـ كېچەكنى چۈشۈرۈپ بېرىپ، ماشىنىلىرىنى ئاچچىقىپ كەتتى. ئەمما، ئۇ ئاچچىقىدا يىغىنشەھەر قوماندانلىق ئىشتابىغا قانداق كەلگەنلىكىنى بىلەلمەيلا قالدى. خۇاڭ پۇلى قوماندان ياڭ

لىدىيىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپلا، قاسقان شەپكىسىنى نەگىدۇر پىرقىرىتىپ ئاتتى ـ دە، ئۆزىنى دىۋانغا تاشلىدى. ئۇنىڭ كەيپىياتىدىن چۆچۈگەن ياڭ لىدي دىمىققاندەك بولۇپ، دىۋاننىڭ بىر چېتىگە كېلىپ ئولتۇردى. ئۇ گېپىنى نەدىن باشلاشنى بىلەلمەي، ئالىقانلىرىنى جۈپلەپ ئۇۋۇلىغىنىچە تۇنجۇقۇپ ئولتۇرۇپ كەتتى. خۇاڭ پۇلى ئىككى چېكىسىنى قامالاپ بېشىنى ئۇزاققىچە چايقىدى.

— خۇڭ يادۇڭ سىز بىلەن كېتىشكە قوشۇلدىمۇ؟ — ياڭ لىدي ئەيمىنىپكىنە سورىدى، — ئۇ ئارمىيە كوماندىرىنىڭ بۇيرۇقىنى ئاڭلىمىسا بولماس.

— بۇيرۇقنى ئاڭلاش، ھىھ... — خۇاڭ پۇلى غەزەپ بىلەن دىمىقىنى قاقتى، — ئۇلار تېخى مېنىڭ ئۇستۇمدىنمۇ ئىسيان كۆتۈردى، ئۇقتۇڭمۇ؟

— نېمە؟ — ياڭ لىدىنىڭ قىسماق كۆزلىرى چەكچەيدى، — ئۇ تېخى قىلمىشىغا توۋا قىلماپتۇمۇ؟

— مىڭلىغان ئەسكەر نېمە دەپ توۋلاشتى، ئاڭلاپ باق! — خۇاڭ پۇلىنىڭ تاقىر بېشىدىن چىققان تەر قىپقىزىل، سېمىز بويىنىغا ئېقىپ چۈشۈۋاتاتتى، — «خۇڭ يادۇڭنى بەرمەيمىز...»، «قاتتىق بىر تەرەپ قىلىنىشقا تەييارمىز...» دېگەن بۇ سۆزلەر نېمە مەنىنى بىلدۈرىدۇ؟ بۇ ئوچۇقلا «خۇڭ يادۇڭنى ئەكەتسەڭ، يەكەننى قانغا بويايمىز» دېگىنى بولماي نېمە؟

— ئۇلارنىڭ بېگىل بىلەن قاراقۇمنى قانغا چىلاپ قويغىنى يەتمەپتۇمۇ؟ — ياڭ لىدي ئالىقانلىرىنى بىر ـ بىرىگە ئۇردى، — مېنىڭچە، قوماندانلىق ئىشتابىغا قاراشلىق گارنىزون قىسىم، يەكەن كۆۋرۈكىنى بېسىپ ياتقان خوتەن پولكى، شۇنداقلا مەكىتنى قوغداۋاتقان ئاقسۇ پولكلىرىنى بىر يولىلا ئىشقا سېلىپ، كونىشەھەر گازارمىسىنى تۈپتۈز قىلىۋەتمىگۈچە قولىقىمىز تىنچىمايدىغان ئوخشايدۇ.

— سارالڭ بولدۇڭمۇ؟ — خۇاڭ پۇلىنىڭ كۆزلىرى چاچراپ

چىقىپ كەتكۈدەك پۇلتىيىپ چىقتى، ــ خۇاڭ يادۇڭ قوۋۇقلىرىنى تاقاپ مۇداپىئەگە ئۆتتۈۋالسا، سىپىل ئۈستىدىن ئوت ئاچسا، بىر باتالىيون، ھەتتا بىر دىۋىزىيە ئەسكەرنىمۇ تالاپەتكە ئۇچرىتىۋەتمەمدۇ؟

ــ ئالتە روتا ئەسكىرى بىلەن ئۇ قانچىلىك ئىش تەۋرىتەلەيتتى؟ ــ ياڭ لىدىنىڭ نارازىلىقى يۈزىدىن بىلىندى، ــ گارنىزون قىسمىمىز سىپىل ئۈستىدە زەمبىرەكلەردىن ئوت ئېچىپ، كونىشەھەر سىپىلى ئىچىنى پاتىپاراق قىلىۋەتسە، خوتەن ۋە ئاقسۇ پولكلىرى بىرلىشىپ شىددەت بىلەن ھۇجۇم قىلسا، ئۇ بىر - ئىككى كۈنگىمۇ بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ.

ــ پاھ، پاھ، پاھ... نېمىدېگەن قالتىس ئەقىل بۇ؟ ــ خۇاڭ يۇلى ئۇنى يالىڭاچلا مەسخىرە قىلدى، ــ بىز شۇنچە نۇرغۇن كىشىلىك قوشۇنىنى ئىشقا سېلىپ، ئۆزئارا ئۇرۇشۇپ، ھالىمىزدىن كەتسەك، ئىچكىرىدىكى كوممۇنىستلار بولسا بىزگە قاراپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتسە، شۇنداقمۇ؟ دۆلەت ئارمىيەسىنىڭ ئىچكىرى ئۆلكىلەردە تارتىۋاتقان تالاپەتلىرى ئاز كېلىۋاتامدۇ؟

ــ خۇاڭ يادۇڭمۇ قەشقەردىن كەلگەن ياردەمچى قوشۇننىڭ ۋەتۋەرىكىنى چىقىرىۋەتمىدىمۇ؟ بىزمۇ ئۇنى مايمۇندەك چىرقىرىتىپ، خۇماردىن چىقساق بولمامدىكەن؟

ــ ئۇنى چىرقىراتقىنىڭ يەتمىدىمۇ؟ ئۇنى غەزەپكار قىلىۋەتكىنى سەن ! غەزەپكار، ئىچى ئاچچىق بىلەن تولغان بىر ئەركەكنىڭ ئالتە - يەتتە ئەركەكنى ئۇرۇپ يىقىتىپ قويىدىغانلىقىنى بىلمەمسەن؟ ــ خۇاڭ يۇلى ياڭ لىدىنىڭ گېپىدىن دەرغەزەپكە كەلگەنىدى، ــ بولۇپمۇ خوتۇن - بالىلىرى خورلۇققا ئۇچرىغاندا...

ــ بۇ... بۇ... نېم گەپ ئۆزى؟

ــ سەن سىپىل ئۈستىدىن زەمبىرەك ئېتىپ، ئۇلارنىڭ ئاتخانىسىنى پارتلىتىۋېتىڭلار، دەپ بۇيرۇغانمىدىڭ؟

ــ بۇيرۇغان، چۈنكى ئاتخانىنىڭ ئارقىسىلا كوماندىرلار

مەھەللىسى. ئۇ يەردە ئۇلارنىڭ ئائىلە، بالىچاقىلىرى ئولتۇراقلاشقان. ئۇ يەرگە زەربە بېرىش ئەپلىك چارە بولۇپ، كوماندىرلاردىن ئۆچ ئالغىلى بولاتتى.

— ھەي قاپاقباش، سېنىڭ نەرىڭ قومانداندان - ھە؟! ھېچقانداق ئۇنۇمى بولمايدىغان، غەلىبىگە مۇناسىۋەتسىز ئۆچ ئېلىشلار بىلەن دۈشمەننىڭ قىساسخورلۇقىنى تېخىمۇ قوزغاپ، ئۇلارنى غەزەپكار شىرغا ئايلاندۇرۇپ قويساڭ، كىمگە پايدا، كىمگە زىيان؟ مۇشۇنچىلىك ئىشنىمۇ تېگىگە يېتەلمىدىڭمۇ؟ يەتمىش ئىككى كوماندىرنىڭ خوتۇن - بالىلىرى كۆيۈپ چۇچۇلغا ئايلىنىپ كېتىپتۇ. ھازىر ئاشۇ كوماندىرلار سەن بىلەن جېنىنى تىكىپ قويۇپ تۇتۇشماقچى!

— مەن بىلەن تۇتۇشماقچىمىكەن؟ ئۇخلاپ چۈشى!

— چۈشنى ئۇلار ئەمەس، سەن كۆرۈۋاتىسەن. خوتۇن - بالىلىرىنىڭ دەرد - ھەسرىتىنى ئىچىگە سىغدۇرالمىغان ئاشۇ كوماندىرلارنىڭ ھەربىرى سېنىڭ يۈرەكلىك ئادىمىڭگە تېتىپ ئۇرۇشالايدۇ، چۈنكى غەزەپ - نەپرەت ئۇلارنى ئاشۇنداق كۈچلۈك قىلىۋەتكەن.

— مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرى، ئۇلارنىڭ قورقۇق ھەيۋىسىدىن قورقۇپ قالغان ئوخشىمامسىز؟

— ئەگەر سەن قورقمىغان بولساڭ، سەكسەنچە ئانا - بالىنىڭ كۆكتات ئامبىرىدىكى ھاك چېچىپ دۈۋىلەپ قويۇلغان قاپقارا سۆڭەكلىرىنى ساڭا كۆرسىتىپ كېلەي.

— نېمە؟ — ياڭ لىدې چۆچۈپ قارىدى، — ئۇلار كۆيگەن جەسەتلەرنى نېمىشقا كۆممەي كۆكتات ئامبىرىدا ساقلايدىكەن؟

— بۇنىڭ سەۋەبىنى ئاڭلىغۇڭ بار ئوخشىمامدۇ؟ — خۇاڭ پۇلى قىزىرىپ كەتكەندى، — كوماندىرلار ئۇ جەسەتلەرنى كۆمگىلى قويماپتۇ!

— نېمىشقا؟ — ياڭ لىدېنىڭ يۈرىكى بىر شۇملۇقنى تۇيغاندەك سىرقىراپ كەتتى.

www.uyghurkitap.com

— يېڭىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابىنى ئىشغال قىلىپ، سېنى جەسەتلەر ئالدىدا بوغۇزلاپ نەزىر قىلغاندىن كېيىن، ئاندىن ئۇلارنى دەپنە قىلىدىكەن. مېنى قورقۇتىۋاتىدۇ دەپ ئويلىساڭمۇ مەيلى، بۇ ئۆزۈڭنىڭ ئىشى، لېكىن مەن بۇ گەپنى خۇڭ يادۇڭ، جاڭ لياڭ، تيەن دالىڭ قاتارلىق كوماندىرلارنىڭ ئۆز ئاغزىدىن ئاڭلىدىم.

ياڭ لىدېنىڭ سويىمىدەك ئۇچلۇق تاقىر بېشى چاتىرىقىغا ساڭگىلىدى. ئۇ شۇ تاپتا بىردىنلا ئۆزىنىڭ ھەربىي قوماندان بولۇش سالاھىيىتىنىڭ يوقلۇقىنى ھېس قىلىپ قالدى. ئۇ كۆپىنچە ئەڭ ھالقىلىق پەيتلەردە، مۇھىم ئىشلار ئۈستىدە ئەقىلگە ئەمەس، ھېسسىياتقا تايىنىپ، ھەتتا بىردەملىك ھاياجان ئىچىدە قارار چىقىرىپ كەپتۇ. ئوتتۇز توققۇز قاچقۇن ئەسكەرنى جادۇغا بېسىشتا لۇ كۇنجۇڭنىڭ ماختاپ ئۇچۇرۇشلىرىدا ئۇچۇپ، ئۇچۇپ چىققان يېرىدىن چۈشۈشنى بىلەلمەي بۇرنىغا يەپتۇ. ئەگەر شۇ چاغدا خۇڭ يادۇڭ تەشۋىقات تاختىسىغا بور بىلەن «+» بەلگىسىنى قويۇۋەتكەن بولسا، بۇ چاغقىچە ئۆزى بىر غۇلاچ يەر تېگىدە بىر سىقىم توپىغا ئايلىنىپ كەتكەن بولاتتى. بۇ قېتىممۇ بەزى قارا كۆڭۈل، قېنى قىزىق، تەلۋە كوماندىرلارنىڭ تەكلىپىگە قۇلاق سېلىپ، ئويلانمايلا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، گۇناھسىز ئانا ـ بالىلارغا بەكمۇ ئېچىنىشلىق زىيانكەشلىك قىپتۇ... ۋاپادار خوتۇن، سۆيۈملۈك بالىلار دېگەن ئاتا بولغۇچىنىڭ يۈرىكىدىكى مەۋج ئۇرۇپ تۇرغان قان تۇرسا، بۇنداق قىساسنى ئاتىلار مەڭگۈ ئۇنتۇيالامدۇ؟

دىۋاندا يانمۇيان ئولتۇرغان ياڭ لىدې بىلەن خۇاڭ پۇلى ئاچچىق خىياللار ئىلكىدە جىمىپ كەتتى. ئېگىز، ئات يۈزلۈك، ئاپپاڭ باش، ئورۇقلۇقىدىن كىيگەن ھەربىي فورمىلىرىمۇ قوزۇققا ئېسىپ قويغاندەك سېلىنىپ تۇرغان شادا پاچاق ياڭ لىدېنىڭ يېنىدا ئولتۇرغان دىقماق، دۇپدۇگىلەك خۇاڭ پۇلى خۇددى تىكلەپ قويۇلغان ئۆزۈن نوغۇچىنىڭ يېنىغا تاشلاپ

قويۇلغان ناۋاينىڭ يايغۇسىدەك كۆرۈنەتتى.

— خۇاڭ مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرى، ئەمەلىي گەپنى قىلىشايلى، — دېدى ياڭ لىدې ئۇنىڭغا يالتىيىدە قاراپ، — خۇاڭ يادۇڭ بىر پولكتەك ياردەمچى قوشۇنىنىڭ قېنىنى سۇدەك ئاقتۇرۇپ، تىرىك قالغانلىرىنى توزغاقتەك توزۇتۇۋەتتى. بۇنى مۇشۇنداقلا بولدى قىلامدۇق؟

— هازىر ئۆزئارا قان تۆكىدىغان ۋاقىت ئەمەس، — خۇاڭ پۇلى ئېغىر تىنىپ قويدى، — بىز هازىر قىلىچنىڭ تىغىدا مېڭىپ كېتىۋاتىمىز، مۇنداق خەتەرلىك ۋەزىيەتتە دۈشمەننى هەرگىز كۆپەيتىشكە بولمايدۇ.

— ئۆز ئىچىمىزدىن چىقىپ سىياسىي ئۆزگىرىش قىلغان كوممۇنىستلارنىڭ ئاشۇ غالچىسىنىمۇ بىر تەرەپ قىلالمايدىغان هالغا چۈشۈپ قالدۇقمۇ؟

— بۇنداق «سىياسىي ئۆزگىرىش»، «قوزغىلاڭ» دېگەن ئىبارىلەرنى هەرگىز ئىشلەتكۈچى بولما. هازىرچە خۇاڭ يادۇڭنى ئىتتىرىۋەتكەندىن تارتىۋالغان ياخشى، شۇنىڭدا بىز ئۇتىمىز. بولمىسا تارتىدىغان زىيىنىمىزنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ.

— ئۇنىڭ كوممۇنىستلارنىڭ قوينىغا ئۆزىنى ئېتىشتەك خائىنلىقى ئېنىقلا تۇرسىمۇ، سۈكۈت قىلامدۇق؟

— بۇنى سەن «سۈكۈت» دېمەي، «پۇرسەت كۈتۈش» دەپ چۈشەن. يېپەك قۇرتىنىڭ پىلە ئىچىدە تۈگۈلۈپ يېتىشى تىرىلىش هەم كۆپىيىش ئۈچۈن ئەمەسمۇ؟ كوممۇنىستلار بىلەن بولغان ئۇرۇش سۈلهىگە ئېرىشىپ قالسا، ئۇنى ئاشكارا ياكى ئادەم سېلىپ...

خۇاڭ پۇلى گېپىنىڭ ئاخىرىنى يۇتۇۋەتكەن بولسىمۇ، ياڭ لىدې مەقسەتنى ئېنىق چۈشەندى. شۇڭا، ئۇ خۇاڭ يادۇڭغا قانداق مۇئامىلىدە بولۇش، ئۇلارنىڭ ئەسكىرىي تەمىناتىنى، ئەسكەرلەر بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك لۆڭگە، سوپۇن، چىش پاستىسى، پايپاق، ئىچ كىيىم دېگەندەك تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى بېرىش -

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بەرمەسلىك، بۇ ئىشلارنى بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلىش ھەققىدە خۇاڭ بۇلىنىڭ پىكرىنى بىلىپ باقماقچى بولدى. خۇاڭ پۇلى بۇنىڭغا ئويلىنىپ ئولتۇرمايلا:

— ھەممىنى تولۇق بەر، ئۇلار يەنە بىر ئىش تېرىپ يۈرمىسۇن. ئۇنداق قىلمىساڭ، خۇڭ يادۇڭ بۇياقتا قېلىپ، سەن جاۋابكار ئورۇنغا چۈشۈپ قالىسەن! — دەپ جاۋاب بەردى.

— بولىدۇ، — ياڭ لىدې گەدىنىنى قاشلىدى، — لېكىن ئۇلارغا ئەمدى ۋەزىپە ئارتقىلى بولارمۇ؟

— بۇ ئۆزۈڭگە باغلىق، ئۇنىڭ مەيلىنى ئۇتالىساڭ، ئۇمۇ سېنىڭ گېپىڭنى ئاڭلايدۇ. مانا بۇنى «ئاۋۋال ئۇندەككە كەلتۈرۈپ، ئاندىن ئەدىپىنى بېرىش» تەدبىرى دەپ ئاتايمىز.

— ئۇيغۇرلاردىكى «بىر سىقىم تېرىقنىڭ مەرىدىن كەچمىگۈچە، قۇشقاچ تۇتقىلى بولماس» دېگەن ماقالغا ئوخشاش دەڭا.

— ھەببەللى، بۇ سويما بېشىڭنىڭ ئىشلەيدىغان چاغلىرىمۇ بولىدىكەن، — خۇاڭ پۇلىنىڭ قاپىقى بىردىنلا مىژژىدە تۈرۈلدى، — لېكىن مەن كەتكەندىن كېيىن قوماندانلىقىڭنى پەش قىلىپ، ئۇنىڭدىن ئۆچ ئالساڭ، بۆلگۈنچىلىك قىلساڭ، بۇ سەۋەبلىك ئىككى قوشۇن ئوتتۇرىسىدا نىزا ۋە توقۇنۇش يۈز بەرسە، ئۇ ھالدا ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ باغلىتىپ، ئۇدۇل ھەربىي سوتقا قاراپ ماڭساڭلا بولىدۇ.

— بۇ... بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟ ماڭا ئىشەنمەيدىغان ئوخشىمامسىز؟

— سەن گېپىمنىڭ تېگىنى چۈشەن. كوممۇنىستلار قوشۇنىمىزنىڭ پارچىلىنىشىنى، بۆلۈنۈشىنى بەكمۇ خالايدۇ. خۇددى دەزى بار تۇخۇمغا چىۋىن ئولاشقاندەك، ئۇلار دەرھاللا ئادەملىرىنى ئىچىمىزگە كىرگۈزۈپ، ئۆپكىمىزدىن قىقىمۇۋېتىدۇ. بۇنىڭغا سەل قاراشقا ھەرگىز بولمايدۇ. لېكىن، ئېسىڭدە بولسۇنكى، خۇڭ يادۇڭنى ھەربىي سوت ئارقىلىق دارغا ئاستۇرماي

قويمايمەن. بۇ ئىش پات ئارىدا بولماي قالمايدۇ.

خۇڭ يادۇڭ قوشۇنىنىڭ پەيلىدىن چۆچۈپ قالغان خۇاڭ پۇلى يەكەندە ئۇزاق تۇرماي قەشقەرگە تىكىۋەتتى. ئۇ كېتىپ ئىككى كۈندىن كېيىن ياڭ لىدې كونىشەھەر گۇلباغ گازارمىسىغا ئىككى ئادەم ئەۋەتتى. ئۇلار سىپىل قوۋۇقى ئالدىدىكى قاراۋۇللارغا قوماندانلىق ئىشتابىنىڭ تامغىسى بېسىلغان سېرىق كونۋېرتنى بېرىپ قويۇپ قايتىپ كەتتى. خەتتە: «ئەسكەرلەرنىڭ تىزىملىكى بويىچە ئايلىق تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى دەرھال ئېلىپ كېتىڭلار» دېگەن مەزمۇن يېزىلغانىدى. جاڭ لياڭنىڭ مەسلىھەتى بويىچە بىر ئودلىنىيە ئەسكەر ماشىنا بىلەن بېرىپ، ئۇ نەرسىلەرنى شۇ كۈنىلا ئەكېلىۋالدى. بۇ ئىشلارنىڭ يولۋاسنىڭ تۇكىنى يېتىشىغا سىلاپ، ئاچچىقىنى كەلتۈرمەسلىك ئۇسۇلى ئىكەنلىكى ئېنىقلا ئىدى. ياڭ لىدې ئۇلارغا شاپائەت قىلماقچى بولغانىكەن، ئۇ هالدا يەكەن كۆۋرۈكىنى بېسىپ ياتقان خوتەن پولكى بىلەن مەكىتنى ئالىقىنىغا ئېلىۋالغان ئاقسۇ پولكىنىڭ ئۇلارغا بولغان قورشاۋىنى نېمە ئۈچۈن بىكار قىلمايدۇ؟ بۇ ئۇلارنىڭ قانداقتۇر پۇرسەتنىڭ پىشىپ يېتىلىشىنى كۈتۈۋاتقانلىقىنى كۆرسىتەتتى. شۇڭا، خۇڭ يادۇڭ، جاڭ لياڭ، تيەن دالىڭ، ئابدۇراخمانلار هازىرقى ۋەزىيەتنى ۋە كېلىش ئالدىدا تۇرغان خەۋپنى تەهلىل قىلىپ، سىرتقا يوشۇرۇن رازۋېدكا ئەترىتى چىقىرىشنى قارار قىلىشتى. بۇ ئىشتا خوتەن سەككىزىنچى پولكىنىڭ هەم ئاقسۇ پولكىنىڭ ئورۇنلاشقان جايى، ئېغىر قوراللىرى بارمۇ، يوق، ئۇلارنىڭ تۈرى ۋە سانى قانچىلىك، بۇرۇن ئۇرۇشقا قاتناشقان مۇنتىزىم قوشۇنمۇ ياكى يېڭىدىن يىغقان خام ئەسكەرلەرمۇ، قايسى روتىلىرى قەيەرلەرگە ئورۇنلاشقان... دېگەنلەرنى ئېنىقلاش مەقسەت قىلىنغانىدى. بۇ ۋەزىپە يەنىلا تيەن دالىڭنىڭ ئىككىنچى روتا بىرىنچى ئىنزۋوتنىڭ (شيائېر قۇربان بولغاندىن كېيىن جۇ ليەنپاڭ ئىنزۋوت كوماندىرى بولغانىدى) بىرىنچى

ئودلىنىيەسىگە تاپشۇرۇلدى. ئودلىنىيە كومانىدىرى لو دەن زەبەردەس يىگىتلەردىن لۇ تيەنخەي، ۋاڭ بىڭ، ئۆمەر، جاڭ لىجىلارنى تاللىدى. بۇ بەش ئادەم پۇقراچە ياساندى. جاڭ لياڭ ئۇلارنى خۇڭ پولكوۋنىكنىڭ ئىشخانىسىغا ئېلىپ كىردى. ئىككى رەھبەر بىر - بىرىگە مەنىلىك بېقىشىۋالغاندىن كېيىن، جاڭ لياڭ ئۇلارغا بىلىشكە تېگىشلىك بەزى مەخپىيەتلىكلەرنى ئۇقتۇردى:

— سىلەر ئاقسۇ پولكى ۋە خوتەن پولكىنىڭ ئىچكى ئاجىزلىقلىرىنى ئېنىقلاشتا ئامالسىز قالساڭلار، ئىككىگە بۆلۈنۈپ، ئۇلارغا ئەسكەر بولۇپ كىرىسىلەر، — جاڭ لياڭ سەل تۇرۇۋالدى، — ئىگىلىگەن مەخپىيەتلىكلەرنى باغاقچىگە يېزىپ سىرتقا چىقساڭلار، ھەر خىل تىجارەتچىلەر ناھايىتى كۆپ. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئۈزۈم سېتىۋاتقان بادام دوپپىلىق، ياقىسىز ئاق ماتا كۆڭلەك كىيىپ، بېلىگە قارا پوتا باغلىۋالغان باققال بىزنىڭ ئادىمىمىز. سىلەر كېلىپ بولغۇچە ئۇ: «كېلىشسىلە، قىران يىگىتلەر، مەرۋايىتتەك ئۈزۈم جۇما!» دەيدۇ. سىلەر جىڭى قانچە پۇل دېسەڭلار، ئۇ: «چاغلاپ بېرىشەرلا، ئۈزۈم سەرخىل، خەجلىگەن پۇللىرىغا ھەرگىز قورساقلىرى ئاغرىشمايدۇ، ماقۇما؟» دەپ كۆزۈڭلەرگە قارايدۇ. سىلەر: «بوپتۇ، ئىككى جىڭ ئالايلى، پارچە پۇللىرى باردۇر؟» دېسەڭلار، ئۇ ئاستاغىنا: «نىكولاينىڭ تىللاسى بولسىمۇ پارچىلايمەن دېسىلە!» دەپ جاۋاب بېرىدۇ.

— ئۇقتۇق، — دېيىشتى بەش رازۋېدكىچى.

— سىلەر ئىنتايىن نازۇك ۋە مۇھىم ئىشنى بېجىرىشكە كېتىۋاتىسىلەر، — خۇڭ يادۇڭنىڭ چىرايى غەمكىن كۆرۈنەتتى، — ھەر خىل ئېھتىماللىقلارنىڭ يۈز بېرىش مۇمكىنلىكىنى يادىڭلاردىن چىقارماڭلار. بىرىڭلار، ھەتتاكى ھەممىڭلار تۇتۇلۇپ قالغان تەقدىردىمۇ، ئۈزۈڭلارنىڭ مەخپىي رازۋېدكىچى ياكى ئەسكەر ئىكەنلىكىڭلارنى ئېتىراپ قىلماڭلار. قەدىمى

جەڭنامىلەردە: «پادىشاھ سىر ساقلىمىسا نەزەردىن ئادا، ۋەزىر سىر ساقلىمىسا ئۇرىدۇ خۇدا...» دېگەن ھېكمەتلىك سۆز بار. شۇڭا، ۋاقىتلىق بېسىم ۋە قىيناقتىن قورقۇپ، سىر ساقلىمىغانلار جېنىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ.

— خۇڭ پولكوۋنىك، خاتىرجەم بولۇڭ! مەن تاللىغان يىگىتلەر ئەجەل بېشىغا تىكلىنىپ كەلگەندىمۇ چىرايى ئۆزگەرمەيدىغان، ئۆلۈشكە رازى بولىدىغان، ئەمما دۈشمىنىگە ئېگىلمەيدىغان غۇرۇرلۇق، مەرد ئەزىمەتلەر.

— بارىكاللا، بارىكاللا! — خۇڭ يادۇڭ لو دەننىڭ سۆزىدىن ھاياجانلىنىپ بېشىنى لىڭشىتتى، — ھە ئۆمەر، ئاغزىڭ گەپ يۇقى تۇرىدۇ، قېنى سۆزلەۋەر!

— يەكەن كۆۋرۈكىنى، مەكىتنى بېسىپ ياتقان قوشۇن قايتمايدىكەن، بىز ھامان تەھدىت ۋە خەۋپنىڭ ئىسكەنجىسىدە بولىمىز، — ئۆمەرنىڭ كۆزلىرىنى لىققىدە ياش قاپلىدى، — شۇڭا، ئۇلارنى قوغلىۋەتمىگۈچە بىزگە ئاراملىق بولمايدۇ. مەخپىيەتلىكى ئاشكارىلىنىپ قالغان كۈچلۈك قوشۇن ئۆزىدىن كىچىك ھەم ئاجىز قوشۇنغىمۇ يېڭىلىپ قالىدۇ. ئايالىم، بالام كۆيۈپ ئۆلدى. ئەمدى مېنىڭ بۇ دۇنيادا تارتىشىدىغان ھېچ نەرسەم قالمىدى. پەقەت ئىنتىقام بىلەن قىساسلا قالدى. قىساسنى ئېلىپ، كۆڭلۈمنى ئازراق بولسىمۇ ئارام تاپتۇرالايدىغانلا ئىش بولسا، ھەرقانداق قىيىن ۋەزىپە بولسىمۇ ئورۇنلايمەن.

— ئۆمەر مەن ئاغزىمدىن چىقىرالمىغان سۆزلەرنى قىلدى، — خۇڭ يادۇڭ ھەممىگە تەكشى قارىدى، — يەكەن كۆۋرۈكىنى، مەكىتنى بېسىپ ياتقان ئىككى پولك قوشۇن بىزنىڭ تەقدىرىمىزگە قېقىلغان مىخ بولۇپ قالدى. كونىلار: «يېتىپ قالغۇچە، ئېتىپ قال» دېگەنىكەن. شۇڭا، ئۇلارنىڭ ئەڭ ئاجىز ھالقىلىرىنى، سەپلىرىدىكى بوشلۇقنى، ئۆزلىرىمۇ ئاڭقىرالمىغان ئاپەت يىلتىزلىرىنى بىلىۋېلىشىمىز غەلىبىمىزنىڭ كاپالىتى

بولىدۇ. سىلەرگە ئامانلىق، ئىشلىرىڭلارغا غەلىبە تىلەيمەن.

خۇش يادۇڭ جانلىرىنى ئالقىنىغا ئالغان بۇ بەش پىداكار بىلەن قۇچاقلىشىپ خوشلاشتى. جاڭ لياڭ بىلەن ئىككىسى ئۇلارنى يېرىم كېچىدە كونىشەھەر سېپىلى ئۈستىدىن ئارغامچا بىلەن پەسكە چۈشۈردى. بەش يىگىتنىڭ غۇۋا سىيماسى يەكەن دەرياسى بويىدىكى چاتقاللىق ۋە قومۇشلۇقلاردا غايىب بولغانغا قەدەر ئۇلار ئارقىسىدىن كۆز ئۈزمەي قاراپ تۇردى.

يەكەن ئاسمىنىنى قاپلىۋالغان ئۈزۈك - ئۈزۈك قارا بۇلۇتلار خۇددى بىر كەينىدىن قوغلاۋاتقاندەك تەكلىماكاننىڭ ئىچكىرىكى قۇملۇقلىرىغا قاراپ سۈرۈلمەكتە ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۈزۈپ يۈرگەن تولۇن ئاي بىردە رۇخسارىنى ئايان قىلسا، بىردە قارا تۇتەك ئىچىگە يوشۇرۇناتتى. شۇڭا، يەكەن دەرياسى بويلىرىمۇ گاھ سىرلىق كۆكۈچ نۇر ئىچىدە غۇۋا ئايان بولسا، گاھ زۇلمەت ئىچىدە ئېرىپ كېتەتتى. يىراق تامانلاردىن ئىتلارنىڭ سوزۇپ - سوزۇپ قاۋاشلىرى ئاڭلىنىۋاتاتتى، تۈن قۇشلىرى «چىۋ... چىۋ...» قىلىشىپ قاياقلارغىدۇر ئۇچۇپ كېتەتتى. دەريا بويىدىكى قومۇشلۇقلاردا يالغۇز قالغان ياۋا ئۆردەك «غات - غات» قىلىپ جۈپتىنى چاقىرسا، يېقىنلا بىر يەردە قانداقتۇر بىر قۇش ئۈزۈلۈپ چۇرۇكلاپ قوياتتى. قىسقىسى، كېچە روشەن بولمىغان ئاۋازلارغا تولغان بولۇپ، بۇ ئاۋازلار تەنىنى شۈركۈندۈرەتتى. يەكەن كۆۋرۈكى خۇددى يەكەن دەرياسىغا توغرا يېتىۋالغان ئەجدىھادەك تۈن پەردىسى ئىچىدە گۈڭگا كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئىككى باشتىكى قوم تاغارلىرىدا ياسالغان ئىستىھكاملار، قاراۋۇللۇق ئەسلىھەلىرى، ھەتتا ئىستىھكاملار ئالدىدا ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپ يۈرگەن پاترونلارنىمۇ پەرق ئەتكىلى بولاتتى.

كۆۋرۈكتىن ئۆتۈش مۇمكىن بولمىغاچقا، لو دەن باشلىق بەش يىگىت ئۇ تەرەپكە دەريادىن ئۈزۈپ ئۆتتى. ئۇلار چاتقاللىق، شېغىللىق ساي، توپىلاڭ يوللاردا بىر كېچە يۈرۈپ، قاغىلىقا تاڭ

سەھەردە كىرىپ كەلدى. بىر چايخانىغا كىرىپ، ئىككى چەينەك چاي، بەش گىردە بۇيرۇدى. چايخانىنىڭ كىگىز ۋە پالاس سېلىنغان سۇپىسىنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يەرلىرىدە ئالدىلىرىغا ئالىقاندەك تالىما داستىخان سېلىپ، بىرنەچچىدىن گىردە قويۇۋالغان ئىشلەمچى، مۇساپىر، مەدىكار، ھۆپىگەر سىياق بىرنەچچە ئادەم ئولتۇراتتى. ئۇلار ئىككى ـ ئۈچتىن بولۇپ ئولتۇرۇپ، چاي ئىچكەچ قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كەتكەنىدى. ئادەتتە خەنزۇ مەدىكارلاردەك كىيىنىۋالغان لو دەن، لۇ تيەنخەي، ۋاڭ بىڭ، جاڭ لىجىلارنى «ئىشلەمچىلەر ئىكەن» دەپ بىلىپ، دەككە ـ دۈككىدىن خالاس تاپتىمۇ ياكى تىل بىلمەيدۇ دېدىمۇ، ئىشقىلىپ، ئۇلار گەپلىرىنى ئىشەنچلىك قىلىشىۋەردى. ئۆمەر كىگىزدە جەينەكلەپ چېيىغا نان تۇگۇرۇپ يەۋاتقان بولغاچقا، ئۇنىڭغا ئانچە دىققەت قىلىپ كېتىشمىدى.

— ھەي، ئاڭلىدىڭلارمۇ؟ يەكەندە گومىنداڭ ئەسكەرلىرى ئۆزئارا ئۇرۇشۇپ، قان دەريا بولۇپ ئېقىپتۇدەك... — دېدى چاقچاقنى ساقال قويۇۋالغان تازچاق بىرى، — ئاڭلىساق، بىر تەرەپ دېھقانلارنىڭ دېپىنى چالىدىغانلار ئىكەن، يەنە بىر تەرەپ بولسا راسا توخۇ پوقلىرى ئوخشايدۇ.

— ئاشۇ دېھقانلارنىڭ دېپىنى چالىدىغانلار بىزنىڭ مەشەگىمۇ كېلىپ، بۇ يەردىكى توخۇ پوقلىرىنىڭمۇ ئەدىپىنى بەرسە بوپتىكەن، — تاقىر بېشىغا شاپاق دوپپا كىيىۋالغان قېرى بىرى قىزىشىپ سۆزلەپ كەتتى، — بۈگۈن بازاردا ئىككىسى ساقچىخانىسىنىڭ لالما ئىتلىرى ئاپپاق ساقال بىر بوۋاينىڭ ئىككى سېۋەت تۇخۇمىنى، باققالنىڭ نەچچە سېۋەت يەل ـ يېمىشىنى، بىر قېرى ئايالنىڭ بىرنەچچە يىك يىپىنى تارتىۋالدى، تېخى «بىزنى تىللاشتىڭ» دەپ ھەممىسىنى سولاپ قويدى.

— بۇنداق ئىشلارنى سۆزلەپ كەلسە تولا، — دېدى ئۆچكە ساقال بىر ئادەم، — بىزنىڭ چارباغ ساقچىخانىسىنىڭ

ساقچىلىرى قىپقىزىل مۈتتەھەم، ئوغرى، بۇلاڭچى بولۇۋالدى. ئۇلار دېھقانلارنىڭ بازارغا ئەكىرگەن توخۇ - تۇمان، قوي - ئۆچكىلىرىنى، گۆشگىردە، نان، يەل - يېمىشلىرىنى بۇلاشتىن تاشقىرى، ئۆزلىرىنى ساقچىخانىغا سولاپ قويۇپ، تام ئەتكۈزۈپ، تەرەتخانا تازىلىتىپ، ھويلا - باغلىرىدا ئىشقا سېلىۋاتىدۇ. «قويۇپ بېرىڭ» دېسە، «پۇل تۆلە» دەيدۇ تېخى.

— ھەي بۇرادەرلەر، مىڭ قاقشىغان بىلەن، بىز نېمە قىلالايمىز؟ — دېدى دەسلەپكى تاز چىراي ساقاللىق، — ھازىر ئىككىسى، چارباغ ساقچىخانىلىرىنىڭ سولاقخانىلىرى دېھقانلار بىلەن توشۇپ كەتتى.

ئۆمەر چاي ئىچكەچ، بولۇۋاتقان گەپ - سۆزلەرنى پەس ئاۋازدا سەپداشلىرىغا تەرجىمە قىلىپ بەردى. شۇ كۈنى ئەتىگەنلىكى ئۇلار چايخانا غوجايىنىدىن بىر ئېغىز كىچىك ھۇجرىنى ئىجارىگە ئېلىپ، ھەققىنى تۆلەپ، ئۇ يەرگە كىرىپ ئۇيقۇغا كەتتى. بىر كېچە يول مېڭىپ ھاردۇق يەتكەن بۇ يىگىتلەر شۇنچىلىك ئۇخلاپ كېتىشتىكى، كۈن ئولتۇرۇپ، گۇگۇم چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى بىلەلمەي قالدى. قاراڭغۇ چۈشۈشى بىلەن، ئۇلار يان قوراللىرىنى ئىشتان كارەكلىرىگە قىستۇرۇپ، كۆڭلەكلىرىنىڭ پەشلىرىنى سىرتىغا چىقىرىۋېتىپ، ئىككىسى ساقچىخانىسىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى. بۇ ساقچىخانا ئادەتتىكى بىر قورۇ بولۇپ، دەرۋازىغا يانداشقان ئىككى ئېغىز ئۆي ساقچىخانىنىڭ ئىشخانىلىرى، ئۇدۇلدىكى بىر يۈرۈش قۇلۇپلانغان ئۆيلەر سولاقخانا ئىدى. ئۇ ئۆيلەرنىڭ ئىچىدىن ئىڭرىغان، يىغلىغان، يېلىنغان ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئۇلارنى كۆزىتىپ، ھويلا ئىچىدە مېڭىپ يۈرگەن قورallıق ئەسكەر پات - پاتلا: «ۋارقىراشما! ھېلى بىكار ھەممىڭنى ئېتىپ تاشلايمەن!» دەپ ھەيۋە قىلىپ قوياتتى. قورۇ ئالدىدا بىردىنلا يۈزلىرىنى قارا لاتىدا نىقابلىۋالغان بەش ئادەم پەيدا بولدى. ئۇلار دەرۋازا ئالدىدا تۇرغان قاراۋۇلنى كاللىسىغا يان قوراللىرىنى تەڭلەپ،

گەجگىسىدىن قامالالپ تۇتۇپ دوڭغايتقىنىچە هويلا ئىچىگە ئېلىپ كىردى. سولاقخانىنى كۆزىتىپ يۈرگەن ئەسكەر ئۇلارنى تاشقورغان پارتىزانلىرى دەپ ئويلاپ قېلىپ، مىلتىقىنى دەرھال توغرىلىۋىدى، لو دەن ئۇنى ئىككى پاي ئوق بىلەن يەر چىشلەتكۈزدى. ئوق ئاۋازىنى ئاڭلاپ مەڭدەپ كەتكەن ساقچىخانا باشلىقى ماۋزۇرىنى ئېلىپ ئىشخانىسىدىن ئېتىلىپ چىقتى. ئۇمۇ ئارقا ـ ئارقىدىن ئېتىلغان ئوققا دۇچ كېلىپ، هويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا «گۇلۇپپىدە» قىلىپ يىقىلدى.

— سولاقخانىلارنىڭ ئىشىكىنى ئېچىۋەت! — دېدى لو دەن نىقابىنى ئالماي تۇرۇپ، — تېز بول! بولمىسا مېنىڭ ئىتتىڭ قېتىقىنى چىقىرىۋېتىمەن.

— مېنى... مېنى... ئاتماڭ، ئاكا! — جاڭ لىجى گەجگىسىدىن بېسىپ تۇرغان خەنزۇ قاراۋۇل يىغلىۋەتتى، — مە... مەن ھەممىنى قويۇۋېتەي... مانا... مانا... هازىرلا!

جاڭ لىجى بىلەن قاراۋۇل ئىشخانىغا كىرىپ كېتىپ، ھايال بولمايلا ئالىقاندەك تاختايغا بېكىتىلگەن بىرمۇنچە ئاچقۇچنى شاراقلىتىپ ئېلىپ چىقتى. بۇ چاغدا دەرۋازا ئالدىدا قالغان ۋاڭ بىلەن لۇ تيەنخەي، هويلا ئىچىدە تۇرغان لو دەن بىلەن ئۆمەرلەر تۆت تەرەپنى كۆزەتمەكتە ئىدى. پۇت ـ قوللىرى تىترەپ ئورنىدىمۇ تۇرۇپ تۇرالمايۋاتقان قاراۋۇل سولاقخانا قۇلۇپلىرىغا بىر باشتىن ئاچقۇچ سېلىپ، ئىشىكلەرنى چوڭ ئېچىۋەتتى. ئۆمەر لو دەننىڭ پىچىرلىشى بىلەن تۇتقۇنلارغا قارىتىپ سۆزلىدى:

— تۇغقانلار، ئۆيلىرىڭلارغا دەرھال كېتىڭلار. بۇنىڭدىن كېيىن سىلەرنى كىم سولايدىكەن، بوزەك قىلىدىكەن، مانا كۆردۈڭلارمۇ؟ — ئۇ هويلا ئوتتۇرىسىدا قانغا چىلىشىپ قالغان ئىككى ئۆلۈكنى كۆرسەتتى. — ئۇنىڭ ئاقىۋىتى مۇشۇنداق بولىدۇ. ئەمدى ئىش ـ ئوقىتىڭلارنى قورقماي قىلىڭلار. كىمكى سىلەرگە يەنە زورلۇق ـ زومبۇلۇق قىلىدىكەن، بىزنىڭ

قولىمىزدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ!

ئىشىكلىرى ئېچىۋېتىلگەن ئالتە ئېغىز ئۆيدىن ئۇيغۇر دېھقانلىرى، توخۇ گۆشى ساتىدىغان خەنزۇ، تۇڭگانلار، شەھەر ئىچىدىكى ھەر مىللەتتىن بولغان تىجارەتچىلەر يوپۇرۇلۇپ چىقىپ، ئۆلەر - تىرىلىشىگە قارىماي دەرۋازا تەرەپكە قاراپ قاچتى. ئاي قاراڭغۇسى بولغاچقا، بەزىلىرى ئىككى ئۆلۈككە پۇتلىشىپ يىقىلدى ۋە قورققىنىدىن ۋارقىرىۋېتىشتى. لو دەن، ئۆمەر، لۇ تيەنخەي، ۋاڭ بىڭ، جاڭ لىجىلار ئىككىسىنى ساقچىخانىسىغا ئوت قويۇۋەتتى، ئارقىدىن چارباغ ساقچىخانىسىغا يۈرۈپ كەتتى. ئۇلار چارباغ ساقچىخانىسىغا ھېچقانداق قارشىلىقسىز كىرىپ كەلدى. «تاشقورغان پارتىزانلىرى بېسىپ كەپتۇ» دېگەن گەپ تارقىلىشى بىلەن، ساقچى باشلىقىدىن تارتىپ ساقچىلارغىچە ھەممىسى قېچىپ كەتكەنىدى. شۇڭا، لو دەن باشلىق رازۋېدكىچىلار بارلىق سولاقخانىلارنىڭ ئىشىكلىرىنىڭ قۇلۇپلىرىنى چېقىپ ئېچىپ تۇتقۇنلارنى قويۇۋەتكەندىن كېيىن، بۇ ساقچىخانىغىمۇ ئوت قويۇۋەتتى. گومىنداڭنىڭ مەغلۇبىيىتى كۆزگە كۆرۈنۈپلا قالغان ئىش بولغاچقا، بۇ يەردىكى ساقچى، سوت، تەپتىش تارماقلىرى ۋە ھەرقايسى ئورگانلار ئۆز غېمى بىلەنلا بولۇپ قالغان، باشقىلارنىڭ ئىشلىرىغا ئارىلاشماس بولۇۋالغانىدى. ئۇلار ئۆز ئامانلىقىنىلا كۆزلەپ، يان قوشنىسى بۇلاڭچىلىققا ئۇچرىسىمۇ چاتىقى بولمايتتى.

ئەتىسى ئاقسۇ پولكىنىڭ قاغىلىقنى قوغداشقا ئەۋەتكەن بىر روتا ئەسكىرىنىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلەش ئۈچۈن، بەش رازۋېدكىچى ئىككىگە بۆلۈنۈپ يولغا چىقتى. ئۇلار گازارما ئەتراپى، گازارمىغا يېقىن بازار ئىچىنى ئارىلاپ، سىرتقا چىققان بىرەر ئەسكەرنىمۇ ئۇچرىتالمىدى. ئاشخانا، كاۋاپخانا، سامسىخانا خوجايىنلىرى، قاسساپلار ۋە باققاللار: «لالما ئىتلار ئۇۋىسىدىن چىقماي، خېلى ئارام تېپىپ قالدۇق» دېيىشەتتى. شۇنىڭغا قارىغاندا، ۋەزىيەتنىڭ

تەقەززاسى بىلەن، ئۇلارنىڭ سىرتقا چىقىشى چەكلەنگەن بولسا كېرەك. بىر كۈنى لو دەن رازۋېدكىچىلارنى يىغىپ يىغىن ئاچتى. ئۇ ئۆمەر بىلەن ئۆزىنىڭ يەكەن كۆۋرۈكى ئەتراپىغا بارىدىغانلىقىنى، قالغان ئۈچ سەپدىشىنىڭ مەكتەپكە بېرىپ ئاقسۇ پولكىغا ئەسكەر بولۇپ كىرىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. ئۇلار شۇ كۈنى كەچلىك تامىقىنى يەپ بولۇپ خوشلاشتى. لو دەن بىلەن ئۆمەر بىر كېچە، يېرىم كۈن يول يۈرۈپ، ئەتىسى چۈشتە يەكەن كۆۋرۈكى ئەتراپىدىكى كالتە بازارغا كېلىپ، كىچىككىنە بىر لەڭمەنخانىغا كىردى. ئۇلار بىر تەخسىدىن لەڭمەن بۇيرۇتۇپ تۇراتتى، ئاشخانىغا يۈسۈپ كىرىپ كەلدى. ئۆمەر ئىككىسى كاتەكتەك ئاشخانا ئىچىدە قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ كەتتى. لو دەن يۈسۈپنى تونۇمىغاچقا، قول بېرىپ كۆرۈشۈپ قويدى.

— خوتەن پولكى يەكەن كۆۋرۈكىنى بېسىۋالدى دەپ ئاڭلىغانىدىلا، سىنى كەلدىمىكىن دەپ ئويلىغانىدىم، — دېدى ئۆمەر ھاياجانلىنىپ، — بۇ يەرگە تاماق يېگىلى كىرگەنمىدىڭ؟

— شۇنداق. بۈگۈن كەچتە خوتەنگە قايتماقچى بولۇۋاتىمىز، شۇڭا ئۆي تامىقى يېگۈم كېلىپ كىرگەن.

— نېمە، قايتامسىلەر؟ — ئۆمەر ھەيران بولۇپ سورىدى، — يەكەن كۆۋرۈكىنى ئەمدى كىمگە تاشلاپ بېرىسىلەر؟

— ھېچكىمگە. قورشاۋ بىكار قىلىنىدى.

— نېمىشقا ئەمدى؟

— نېمىشقا دېگىنىڭ نېمىسى؟ يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقى بولمامدۇ؟ ئاقسۇ پولكىمۇ مەكتەپنى تاشلاپ ئاقسۇغا قايتىدىغان بولدى.

— نېمە دەيدىغانسەن؟

— بۇنى بىزگىمۇ كوماندىرلار بۈگۈنلا ئۇقتۇردى.

— ئەجەب تېز كەتمەكچى بولۇپ قاپتۇغۇ ئۇلار؟

— ئىچكىرىدىكى ئەھۋال بەك جىددىي ئوخشايدۇ. ھەممىسى ئۆز يېرىنى قوغداش ئۈچۈن كېتىۋاتسا كېرەك، — يۈسۈپ

ئەمدىلا ئۆمەرنىڭ كىيىنىشىگە دىققەت قىلدى، — ھەي، سەن ئەسكەر ئەمەسمىدىڭ؟

— سەن خوتەنگە كېتىپلا مەن قاتتىق كېزىك بولۇپ كەتتىم، شۇڭا ئەسكەرلىكتىن چېكىندۇرگەن. شۇنىڭغىمۇ ئۈچ يىلدىن ئېشىپ قاپتۇ، دېھقانچىلىق قىلىۋاتىمەن.

يۇسۇپ قانداق تېز كىرگەن بولسا، شۇنداق تېز چىقىپ كەتتى، تاماقمۇ يېمىدى، چۈنكى ئۇ دېرىزىدىن كوماندىرىنى كۆرۈپ قالغانىدى. ئۆمەر شۇنچە يىل كۆرۈشمىگەن جان - جىگەر قويچى ئاغىنىسىنى ئۇچرىتىپ قېلىپ ئېيتقۇسىز خۇشال بولغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ بىلەن قانغۇدەك مۇڭدىشالمىغىنىغا كۆڭلى يېرىم بولدى. ئۆمەر لو دەننىڭ «بۇ ئەسكەر بىلەن قانداق تونۇشىسەن؟» دېگەن سوئالىغا 1945 - يىلى 3 -، 4 - ئايلاردا دارىلئېيتامدىن ئەسكەرلىككە تۇتۇپ كېتىلگەن ئاتمىشتەك ئوقۇغۇچىنىڭ ئىچىدە يۇسۇپنىڭمۇ بارلىقىنى، پولك، روتىلار قايتا رەتلەنگەندە، ئۇنىڭ سەككىزىنچى پولكقا تەقسىم قىلىنىپ خوتەنگە كەتكەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى. ئاندىن خوتەن ۋە ئاقسۇ پولكلىرىنىڭ ئۆز جايىغا قايتماقچى بولغانلىقىنى ئېيتقانىدى، لو دەن ھەيران بولغىنىدىن ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— بۇ راستمىكەن؟

— ئۇلارغىمۇ كوماندىرلىرى تېخى بۈگۈنلا ئۇقتۇرۇپتۇ.

— ئۇنداقتا، بىز ئۇرۇم ساتىدىغان باققالنى تېپىپ، ئۇنىڭدىن بۇ ئىشنىڭ راست - يالغانلىقىنى ئېنىقلاپ باقساق بولغۇدەك.

لو دەن بىلەن ئۆمەر ئاشخانىدىن چىقىپ، باققاللار قاتارىغا باردى. بادام دوپپىلىق، ياقىسىز ئاق ماتا كۆڭلىكى ئۈستىدىن قارا پوتا باغلىغان يىگىتنى ئۇلار ئاسانلا تونۇۋالدى. ئەسلىدە ئۇمۇ خۇڭ يادۇڭ پولكىدىكى بىر ئۇيغۇر ئەسكەر ئىدى. ئۇ يىگىت يىراقتىنلا ئۇلارغا لەپپىدە قارىدى - دە، قەستەن ئاۋازىنى قويۇپ بېرىپ ۋارقىرىدى:

— كېلىشسىلە، قىران يىگىتلەر، مەرۋايىتتەك ئۈزۈم جۇما!
— جىنگى قانچە پۇل؟ — ئۆمەر باقىئالىنىڭ كۆزلىرىگە قارىدى.
— چاغلاپ بېرىشەرلا، ئۈزۈم سەرخىل، خەجلىگەن پۇللىرىغا ھەرگىز قورساقلىرى ئاغرىمايدۇ، ماقۇما! — باققالمۇ لو دەن بىلەن ئۆمەرنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلدى.
— بوپتۇ، ئىككى جىڭ ئالايلى، پارچە پۇللىرى باردۇر؟
— بار، نىكولايىنىڭ تىللاسى بولسىمۇ پارچىلايمەن دېسىلە.
ئۈچ يىگىت بىر - بىرىگە مەنىلىك قارىشىپ قالدى. باققال يىگىت ئۈلار تەرەپكە ئېڭىشىپ، تىرناقتەك قاتلانغان قەغەزنى لو دەننىڭ قولىغا تۇتقۇزدى ۋە: «گازارمىغا قايتىڭلار!» دەپ پىچىرلىدى. لو دەن بىلەن ئۆمەر بازاردىن چىقىپ، خالىي بىر سۆگەتلىكنى تېپىپ، خەتنى ئاچتى. ئۇنىڭدا خەنزۇچە: «ۋەزىيەت ئاياغلاشتى، قايتىڭلار!» دەپ يېزىلغانىدى. ئەسلىدە ئىچكىرىدىكى ۋەزىيەت بىردىنلا جىددىيلىشىپ، خەلق ئازادلىق ئارمىيەسى گومىنداڭ ئارمىيەسىنى شەنشى، گەنسۇغىچە سۈرۈپ ئەكەلگەن، شۇڭا قەشقەر ھەربىي رايونىدىكى مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرى خۇاڭ پۇلى يەكەن كۆۋرۈكىنى ئىگىلەپ ياتقان سەككىزىنچى پولكقا خوتەنگە، مەكىتتىكى ئاقسۇ پولكىغا بولسا ئاقسۇغا قايتىشقا بۇيرۇق چۈشۈرگەنىدى.
يەكەن قوماندانلىق ئىشتابى، گارنىزون قىسمىنىڭ باشلىقلىرى، جەنۇبىي شىنجاڭ ھەربىي رايونىنىڭ ئەمەلدارلىرى ئۆز ھەلەكچىلىكى بىلەن بولۇپ كېتىپ، خۇڭ يادۇڭ ۋەقەسىنى ۋاقتىنچە ئۇنتۇغاندەك بولدى. گومىنداڭ ئارمىيەسى ئىچكى ئۆلكىلەردە كەينى - كەينىدىن مەغلۇپ بولۇۋاتاتتى. شىنجاڭدا بولسا ئۈچ ۋىلايەت ھۆكۈمىتىنىڭ بېسىمى، جاي - جايلاردا ھەرىكەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەر خىل تەشكىلاتلارنىڭ سىلىۋاتقان پاراكەندىچىلىكى يۇقىرى پەللىگە كۆتۈرۈلگەنىدى. شۇڭا، خۇاڭ پۇلىنىڭ خۇڭ يادۇڭنى جازالاش خىيالى كۆپۈككە ئايلاندى. ئۇ

ئۆز تەقدىرىدىن ئەنسىرەپ قالغانىدى. مۇنداق قىل ئۇستىدە تۇرغان نازۇك ۋەزىيەتتە ھەرقانداق ئىچكى نىزا، ئازارلىق، بۆلۈنۇش ۋە توقۇنۇش دېگەنلەر ئارتۇقچە ئىش بولۇپ، ھەممىسىلا ئارمىيەنى ئاجىزلاشتۇرۇش رولىنى ئوينايتتى. مۇنداق ئەھۋالدا جازالاش دېگەنلەردىن ئېغىز ئاچقىلىمۇ بولمايتتى. بۇنى ئوبدان چۈشەنگەن خۇاڭ پۇلى خۇاڭ يادۇڭنى يەنە بىر قېتىم سىناپ كۆرمەكچى، ئۇنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ باقماقچى بولدى. ئۇ قوماندان ياڭ لىدىغا مۇنداق تېلېگرامما يوللىدى:

«سەككىزىنچى پولكنىڭ قاغىلىقتىكى چېگرا ئېغىزىنى قوغداۋاتقان پىلىموت روتىسىنىڭ ئۇ يەردە تۇرغىنىغا ئۈچ يىل بولدى. ئۇلار ۋەزىپىنى ياخشى ئورۇنلاپ، چېگرانى قوغدىدى. ئەمدى ئۇلارنىڭ نۆۋەت ئالمىشىش ۋاقتى كەلدى. بۇنىڭ ئۈچۈن پولكوۋنىك خۇاڭ يادۇڭ روتىلىرىدىن بىرىنى ئۇلارنىڭ ئورنىغا بېرىشقا بەلگىلىسۇن. ئۇ بەلگىلىگەن روتا پىلىموت روتىسى چېگرا ئېغىزىدىن قايتىپ كەلگۈچە قاغىلىقتا ساقلاپ تۇرىدۇ. ئۇلار چېگرادىكىلەر قايتىپ كەلگەندىن كېيىن يولغا چىقىسىمۇ بولىدۇ. يەكەن قوماندانلىق ئىشتابىنىڭ بۇ روتىغا قابىل باشلىقلاردىن سەپلەپ بېرىشنى بۇيرۇيمەن...

جەنۇبىي شىنجاڭ ھەربىي رايونى مۇئاۋىن كورپۇس كوماندىرى خۇاڭ پۇلى

1948 ـ يىلى 11 ـ ئۆكتەبىر»

قوماندان ياڭ لىدې بۇ تېلېگراممىنى ئۆزىنىڭ خېتىنى قوشۇپ گۇلباغ گازارمىسىغا يەتكۈزۈپ بەردى. خۇاڭ يادۇڭ تېلېگرامما بىلەن خەتنى ئوقۇپ چوڭقۇر ئويغا پاتتى. قوشراپتىن كۆتۈرۈلگەن قوزغىلاڭغا، يېڭىشەھەر سېپىلىنى قورشاش، بېگىل، قاراقۇمدىكى قانلىق ئۇرۇشلارنىڭ بولۇپ ئۆتكىنىگە ئىككى ئاي بولۇپ قالغان بولسىمۇ، قوماندانلىق ئىشتابىدىن ھازىرغا قەدەر خۇاڭ يادۇڭغا ھېچقانداق ۋەزىپە ئارتىپ

باقمىغانىدى، لېكىن ئەسكەرلەرنىڭ ھەر ئايلىق تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى، ئاش - ئوزۇقىنى، ئىشخانا ۋە ياتاقلارنىڭ راسخوتلىرىنى ۋاقتىدا يەتكۈزۈپ بېرىۋاتاتتى. ئەگەر ئۇلار پەيلىنى بۇزغان بولسا، خوتەن پولكى بىلەن ئاقسۇ پولكىنى، قوماندانلىق ئىشتابى قارىمىقىدىكى گارنىزون قىسمىنى، قارا كىيىملىك ساقچى ئەترىتى بىلەن ئالاقىلىشىش ئىزۋوتلىرىنى بىرلەشتۈرۈپ، بۇ چاغقا كونىشەھەر سېپىلى ئىچىگە ھۇجۇم قىلىپ، خوڭ يادۇڭنىڭ بىر پولك ئەسكىرىنىڭ قېنىنى ئېرىقتىكى سۇدەك ئاقتۇرۇپ، گۈلباغ گازارمىسىنىڭ كۆلىنى كۆككە سورۇۋەتكەن بولاتتى. بىراق، ئۇلار ۋەزىيەتنىڭ تەقەززاسى بىلەن ئىچكى ئۇرۇشتىن ئۆزىنى تارتتى. خۇاڭ پۇلىنىڭ بۇ قېتىمقى تېلېگراممىسى بىلەن ياڭ لىدېنىڭ خېتى خوڭ يادۇڭ ئۈچۈن روشەنكى بىر سىناق ئىدى. ئۇ جاڭ لياڭنى ئىشخانىسىغا چاقىرىپ كېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا تېلېگرامما بىلەن خەتنى يۇگۇرتۇپ قويدى. جاڭ لياڭ تېلېگراممىغا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتى، ياڭ لىدېنىڭ خېتىنى بولسا ئۈنلۈك ئوقۇدى، ئۇ خېتىنى مۇنداق باشلىغانىدى:

«خوڭ بۇرادەر، سېنىڭ بىلەن كۆپ ئىشلاردا بىرلىككە كېلەلمىسەكمۇ، ھەرھالدا ۋارقىرىشىپ، تىللىشىپ، سەن - پەنلىشىپ بولسىمۇ ئۆتەتتىم، ئىچ پۇشۇقۇم چىقىپ قالاتتى. مانا ئىككى ئايدىن ئاشتى، ئۈچەككە كىرگەن ئېيىقتەك قاراڭنىمۇ كۆرسەتمەيدىغان بولۇپ كەتتىڭ. ھازىر ئۆۋاڭنى مارايدىغان ئوۋچىلارمۇ يوق، ئۇلار ئۆز غېمى بىلەن ياۋاشلاپ قالدى. قورقساڭ كەلمە، قورقمىساڭ كېلىۋەر. ‹ئۇرۇشۇپ ئوينايمىز.› بىراق، ئۆزۈڭگىمۇ ئايان، بىر تال مويىڭنى يۇلۇپ قويساق، خۇدا ساقلىسۇن، قۇتۇلمىقىمىز تەس بولىدۇ. سېنىڭ ئۇ مۇتتەھەملىرىڭنىڭ قولىدىن ھەر بالا كېلىدۇ دېگىنە! خوڭ بۇرادەر، چاقچاق قىلىپ قويدۇم، كۆڭلۈڭگە ئالما. ئەمدى ئۆز گېپىمگە كەلسەم، قاغىلىقتا چېگراغا بارىدىغانغا بىر روتا

www.uyghurkitap.com

ئەسكىرىڭنى تەييارلا. مەن مۇئاۋىن كورپۇس باشلىقى خۇاڭ پۇلىنىڭ بۇيرۇقى بويىچە سەن ئۇ يەرگە ئەۋەتمەكچى بولغان روتىغا جاڭ گودۇڭ دېگەن كاپىتان دەرىجىلىك بىر كوماندىرنى سىياسىي ۋە ھەربىي مەسلىھەتچى قىلىپ تەيىنلىدىم. خۇاڭ پۇلىنىڭ لەۋزىنى يەردە قويمايدىغانلىقىڭغا ئىشىنىمەن. خەير، ئامان بول. ئىشلىرىڭغا مۇۋەپپەقىيەت تىلەيمەن.»

جاڭ لياڭ دوستلۇق، بۇرادەرلىك ھەم كونا سەپداشلىق پۇرىقى پۇراپ تۇرغان بۇ خەتكە قاراپ غەلىتىلا كۈلۈپ قويدى. ياڭ لىدى كۆڭلىدىكى گەپنى قىلغانىدى. ئۇنىڭ: «قورقساڭ كەلمە، قورقمىساڭ كېلىۋەر، ئۇرۇشۇپ ئوينايمىز» دېگەن سۆزى، راستىلا ئادەمنىڭ كۆڭلىنى بىرقىسما قىلىپ قوياتتى. توۋا، بۇ دۇنيادا ئېتىقاد، ئەقىدە، كۆزقاراش دېگەنلەر ۋە تاللىۋالغان يولۇڭمۇ بەزىدە دوستلۇق، بۇرادەرلىك دېگەن مۇناسىۋەتلەرنى بۇزۇپ، بۇرۇنقى يېقىنچىلىقلارنىڭ دۈشمىنى بولۇپ قالىدىكەن، بولۇپمۇ ئۇرۇش دەۋرىدە شۇنداق بولىدىكەن.

جاڭ لياڭ ئەسلىدە يەنئەندە سەككىزىنچى ئارمىيەنىڭ ئاددىي بىر رازۋېدكىچىسى ئىدى. 1945 - يىلى ياپونغا قارشى ئۇرۇش غەلىبە قىلغاندىن كېيىن رەھبەرلىك ئۇنى شىنجاڭدىكى گومىنداڭ قىسىملىرىنىڭ ئىچكى ئەھۋالىنى ئېنىقلاشقا ئەۋەتكەن. خەيرىيەتكى، ئۇنىڭ قولىدىكى ئالاقە - ئىسپاتلارغا ئىشەنگەن خۇاڭ يادۇڭ ئۇنى ئۆز پولكىغا قوبۇل قىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئەقىل - پاراسىتىگە، زېھنىنىڭ ئۆتكۈرلۈكىگە، ئۇرۇش ھەرىكەتلىرىدىكى باتۇرلۇقىغا تايىنىپ پەيدىنپەي ئۆسۈپ، ئاخىر روتا كوماندىرى بولدى. شۇ جەرياندا گومىنداڭ قىسىملىرى ئىچىدىكى چىرىكلىك، بۆلگۈنچىلىك ۋە ئىچكى نىزالارنى ئىگىلەپ، ئالاقىدار ئاخباراتلارنى خۇڭ ساۋ ئارقىلىق ئۇدۇللۇق يەنئەنگە يوللاپ تۇردى. ئۇ بۇ يەردىكى گومىنداڭ قىسىملىرى ئىچىدىن چوڭراق بىلىقتىن بىرنى ئۇندەككە كەلتۈرمەكچى بولۇپ، دەسلەپتە خۇاڭ يادۇڭنىڭ ئىزىغا چۈشتى، لېكىن ئۇ

گومىنداڭ ھۆكۈمىتىگە ۋە پارتىيەسىگە خېلىلا سادىق چىقىپ قالدى. بىراق، ئويلىمىغان يەردىن ما يىنفۇ ئۇنىڭ دىققىتىنى تارتتى. بىر قېتىم چاغان مۇناسىۋىتى بىلەن ئەسكەرلەرگە ئۆتكۈزۈپ بېرىلگەن زىياپەتتە ما يىنفۇ مەست بولۇپ قېلىپ، ئارمىيە ئىچىدىكى چىرىكلىك ھەققىدە سۆزلەپ سالدى ۋە قايناپلا كەتتى. جاڭ لياڭ ئۇنى قولتۇقلاپ ئاچىقىپ، ئۆيىگە ئاپىرىپ قويدى. خېلىلا كەيپ بولۇپ قالغان ما يىنفۇ: «يەنە ئىچىمىز، مەن تېخى قانمىدىم» دەپ جاڭ لياڭنى تۇتۇپ قالدى. ئىچكەنسېرى ئۇنىڭ كەيپى ئۆرلەيتتى، كەيپى ئۆرلىگەنسېرى سۆزلەيتتى، ئۇستەلگە مۇشتلايتتى، خوتۇنى ئۇنى توسسا، ئۇنىڭغا ئاچچىقلايتتى. ئۇ تاكى تۈن نىسپى بولغۇچە يۇقىرى دەرىجىلىك ھەربىي ئەمەلدارلارنىڭ پارىخورلۇقى، خىيانەتچىلىكى، كورپۇس كوماندىرى، گېنېرال، بىرىگادا كوماندىرى دېگەنلەرنىڭ ئۆزلىرىنىڭ كېيىنكى ئاقىۋىتىنى ئويلاپ، جياڭ جېيشىغا ئىشەنمەي يىغقان بايلىقلىرىنى — پۇللىرىنى، ئالتۇن - كۈمۈش ۋە باشقا قىممەت باھالىق نەرسىلىرىنى چەت ئەل بانكىلىرىغا ئامانەت قويۇۋاتقانلىقى، گومىنداڭ ھاكىمىيىتىنىڭ زاۋاللىققا يۈزلەنگەنلىكى توغرىسىدا سۆزلىدى، يىغىلىپ قالغان قورساق كۆپۈكلىرىنى كەينى - كەينىدىن چىقاردى، سۆزلەۋېرىپ ھېرىپ قالدى بولغاي، ئۇستەلگە بېشىنى قويۇپ: «كۆرۈپ تۇر، مۇشۇنداق كېتىۋەرسە، ئاخىرقى ھېسابتا كوممۇنىستلار بىزنىڭ گۆركارىمىز بولماي قالمايدۇ. ئۇلار...» دەۋېتىپ كۆزلىرى يۇمۇلدى - دە، ئۇيقۇغا كەتتى. ما يىنفۇ ئەتىسى خوتۇنىدىن ئۆزىنىڭ كېچىدە نېمىلەرنى دەپ بىلجىرلىغانلىقىنى ئاڭلاپ، قورقۇپ كەتتى. ئۇ جاڭ لياڭنى چاقىرتىپ كېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىدا مەستلىكتە قالايمىقان سۆزلەپ قويغانلىقىنى ئېيتىپ ئۆزىنى ئاقلاشقا باشلىۋىدى، جاڭ لياڭ: «خاتىرجەم بولۇڭ، پولكوۋنىك. مېنىڭ ئاغزىم داتلاشقان قولۇپ، ھەرقانداق ئاچقۇچ ئاچالمايدۇ. لېكىن، سىز نېمىدىن

ئەنسىرەيسىز؟ ئەمەلىيەتنى سۆزلىدىڭىزغۇ؟ گومىنداڭ هاكىمىيىتىنىڭ ئاقىۋىتى، ئۇنىڭ گۇمراھلىق تەقدىرىدىن بەربىر قۇتۇلالمايدىغانلىقى ھەققىدە توغرا گەپلەرنى قىلدىڭىز!» دەپ ئۇنى خاتىرجەم قىلىپ قويدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئىككىسى پات ـ پاتلا ئۇستەلگە بىر بوتۇلكا ھاراقنى تىكلەپ قويۇپ، ۋەزىيەت توغرۇلۇق پاراڭلىشىدىغان بولدى. قىسقىسى، ئۇ قەدەممۇقەدەم ئىچكىرىلەپ، ئاستا ـ ئاستا ما يىنفۇغا قىزىل تون كىيگۈزدى. ما يىنفۇ ۋۇخەنگە كېتىپ سەككىزىنچى ئارمىيەگە قېتىلىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇ جاڭ لياڭنىڭ باشلىقى بولۇپ قالدى. بۇ قېتىمقى قوزغىلاڭمۇ ما يىنفۇنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن بولغانىدى، بىراق خائىنلارنىڭ مەخپىي ھەرىكىتى سەۋەبىدىن غەلىبە قىلالمىدى. چۈنكى، جاڭ لياڭلار يېڭىشەھەر گازارمىسىدىكىلەرگە قەشقەردىن ياردەمگە قوشۇن كېلىشىنى زادىلا ئويلىمىغانىدى. بېگىل ۋە قاراقۇم ئوتتۇرىسىدا ئېلىپ بېرىلغان ئىككى كۈندۈز، بىر كېچە داۋاملاشقان قانلىق جەڭ خۇڭ يادۇڭ قوشۇنىنى خېلىلا ھالسىرىتىپ قويدى. بولۇپمۇ گازارما ئىچىدە سەكسەندەك ئانا ـ بالىنىڭ ئوتتا كۆيۈپ ئۆلگەنلىكى، چۈچۈلىغا ئايلىنىپ قالغانلىقى قىسمىدىكى كوماندىرلارغا نىسبەتەن كۈتۈلمىگەن زەربە بولدى. بۇ ۋەھشىيلىك ئۇلارنىڭ روھىنى چۈشۈرۈۋەتتى. بولمىسا جاڭ لياڭنىڭ پىلانى يېڭىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابىنى ئىشغال قىلغاندىن كېيىن، يېڭىشەھەر ۋە كونىشەھەردىكى ھەربىي كۈچنى بىرلەشتۈرۈپ، سىرتتىن كېلىدىغان كۈچلەرگە تاقابىل تۇرۇپ، خەلق ئازادلىق ئارمىيەسىنىڭ شىنجاڭغا كىرىشىنى كۈتۈش ئىدى. ئەمدى ئۇلارغا «ئەسكەرلەرنىڭ تەمىناتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش» نىقابىغا ئورىنىۋېلىشتىن باشقا يولمۇ قالمىغانىدى. شۇڭا، قوماندان ياڭ لىدىنىڭ گېپىنى ياۋاشلىق بىلەن ئاڭلىمايمۇ بولمايتتى.

خۇڭ يادۇڭ بىلەن جاڭ لياڭ ئىككىسى ئۇستەلگە تاشلاپ قويۇلغان خەتكە قاراپ، ئۇزاققىچە جىمىپ كەتتى. راستىنى ئېيتقاندا، ئۇلار بۇنىڭغا نېمە دېيىشنى بىلەلمەي قالغانىدى. ياق دېسە، بىر مىڭ ئىككى يۈزدەك ئەسكەرنىڭ ئاش ـ نېنى، تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى شۇلار بېرىۋاتاتتى، ماقۇل دېسە تېخى. ئاخىر ئېغەك تىرەپ ئولتۇرغان خۇڭ يادۇڭ ئېغىر تىنغىنىچە پۈشۈلداپ بېشىنى كۆتۈردى:

— قاغىلىق چارىسىغا تيەن دالىڭنىڭ روتىسى بارسۇن، — دېدى ئۇ، — ياق دېيىشكە ھېچ ئاساس تاپالمىدىم.

— ئاساس تېپىشنىڭ ھاجىتىمۇ يوق، ئۇ يەر ھىندىستانغا ئۆتىدىغان چېگرا ئېغىزى. دۆلەتنىڭ چېگراسىنى قوغدىماي بولمايدۇ، — جاڭ لياڭ ئېنىق ئىپادە بىلدۈردى، — لېكىن مېنى ئويلاندۇرۇپ قويۇۋاتقىنى جاڭ گودۇڭنى سىياسىي ۋە ھەربىي مەسلىھەتچى قىلىپ تەيىنلەش ئىشى. ئۇ ئاشۇنداق ۋەزىپىگە قويۇلغانىكەن، بۇ روتىنىڭ بارلىق ھوقۇقى شۇنىڭدا بولۇپ قېلىپ، تيەن دالىڭ قورچاققا ئايلىنىپ قالارمىكىن؟

— لېكىن، بۇ خۇاڭ پۇلىننىڭ كۆرسەتمىسى تۇرسا، قانداقمۇ چىش يېرىپ بىر نېمە دېيەلەيمىز؟ — خۇڭ يادۇڭ خاپا بولغاندەك تۇراتتى، — كىمنى بېكىتسە بېكىتمەمدۇ، ئۇنىڭغا قارشى بىر نېمە دېمەيلى.

خۇڭ يادۇڭ ئورنىدىن تۇرۇپ كارىدورغا چىقىپ، ئۆز ئىشخانىسىنى قوغداپ ئۇياقتىن ـ بۇياققا مېڭىپ يۈرگەن قاراۋۇلغا: «دەرھال تيەن دالىڭنى چاقىرىپ كەل !» دېدى ـ دە، ئىشخانىسىغا قايتىپ كىردى.

— تيەن دالىڭغا ھازىرلا ئۇقتۇرماقچىمۇسىز؟ — سورىدى جاڭ لياڭ، — ئەگەر ئۇ نارازى بولسا، ئۇنىڭدىن ئاغرىنىپ يۈرمەڭ.

— مەن ئۇنىڭغا مەسلىھەت سالمايمەن، بۇيرۇق قىلىمەن !

— بەزى ھاللاردا بۇيرۇقمۇ مۇتتەھەملىك تۇسىنى ئېلىپ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

قالىدۇ.

— سىز بۇ ئارقىلىق نېمە دېمەكچى؟

— بۇ مېنىڭ پەرىزىم. تيەن دالىڭ ئەقىللىق، غۇرۇرلۇق ئادەم. ئۇ بۇنداق خورلۇق تۇسىنى ئالغان ئادەم سەپلەشكە قېتىلماسلىقى مۇمكىن.

ئۇلار ئىككىسى مۇنازىرىلىشىپ تۇرغاندا، ئىشىك چېكىلىپ ئوتتۇز سەككىز ياشلاردىكى كۆكرىكى كەڭ، پۇت - قوللىرى جۇۋاز ئوقىدەك مەزمۇت، گۇسمەستەك غوللۇق، يۈزى، چېچى، قاش - كىرپىكلىرى قارا، پەقەت چىشىلا ئاپپاق پارقىراپ كۆرۈنۈپ تۇرغان «تيەن خېيما» كىرىپ كەلدى. ئۇ خۇڭ پولكوۋنىكقا پۈتىنى جۈپلەپ ھەربىيچە سالام بېرىپ، ئورنىدا تىك تۇردى. خۇڭ يادۇڭ ئۇنى دىۋانغا تەكلىپ قىلىپ ئولتۇرغۇزغاندىن كېيىن ئەھۋالنى چۈشەندۈردى. تيەن دالىڭ ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ كېتىپ، قايتا ئولتۇرغىلى ئۇنىمىدى.

— خۇڭ پولكوۋنىك، مېنى قاغىلىق چازىسىغا ئەۋەتمەكچى بوپسىز، دوزاخقا كىر دەپ بۇيرىسىڭىزمۇ ئالدى - ئارقامغا قاراپ ئىككىلەنسەم ئىت بولۇپ كېتەي. لېكىن، بۇ قېتىم مېنى ئەسلىي روتامغا قايتۇرۇۋېتىڭ.

— نېمىشقا ئەمدى؟

— جاڭ گودۇڭ دېگىنى لۇ كۇنجۇڭنىڭ جان - جىگەر ئاغىنىسى. ئىككىلىسى بىر - بىرىدىن قالمايدىغان ياۋۇز قان ئىچەرلەر. لۇ كۇنجۇڭ، ئابدۇقادىر، رېشىتلارنى مېنىڭ روتامدىكى شىيائېرنىڭ ئودلىنىيەسى قاراقۇمدا تۇتۇۋېلىپ ئېتىۋەتتى. جاڭ گودۇڭ مېنىڭ روتامغا رەھبەرلىك قىلىش ئۈچۈن كەلمەيدۇ، بەلكى قىساس ئېلىشقا كېلىدۇ.

— سەن بەك چوڭقۇر ئويلاپ كېتىپسەن.

— ئاقنىيازنىڭ پاجىئەسى ئېسىڭىزدىن چىقمىغان بولسا كېرەك، — دېدى تيەن دالىڭ ئېغىر تەلەپپۇزدا، — ئۇلار مېنى «قاچماقچى بولدى»، «قوزغىلاڭ قىلدى»، «شايكا تۈپلىدى»

دېگەندەك بەتنامالار بىلەن يا ئالدىمدىن، يا ئارقىمدىن ئاتقۇزۇۋېتىدۇ. مېنىڭ بۇنداق ئاتاقلار بىلەن ئۆلگۈم يوق!

— سەن باھانە ـ سەۋەب كۆرسىتىپ ئۇ يەرگە بېرىشتىن ئۆزۈڭنى قاچۇرۇۋاتىسەن، — بۇيرۇقنى ئەڭ يېقىن ئادىمىنىڭ رەت قىلىۋاتقانلىقىغا خۇڭ يادۇڭنىڭ ئاچچىقى كەلگەنىدى، — ھەربىي مىزان بويىچە بۇيرۇقتا بويسۇنمىغانلارنى قانداق ئاقىۋەتنىڭ كۈتىدىغانلىقىنى بىلمىدىغانسەن؟

— ئوبدان بىلىمەن، — تيەن دالىڭ بەكمۇ تەمكىن ئىدى، — ئۇلارنىڭ قولىدا قارىلىنىپ ئۆلگەندىن كۆرە، سىزنىڭ قولىڭىزدا پاك كەتكىنىم تۈزۈك...

تيەن دالىڭ ھەربىي كىيىمىنىڭ تۈگمىلىرىنى يېشىپ تاشلاپ، كۆزىنى يۇمۇپ جىممىدە تۇرۇپ بەردى. خۇڭ يادۇڭ لاسسىدە بولۇپ قالدى. دېمىسىمۇ، تيەن دالىڭنىڭ سۆزلىرى يوللۇق بولۇپ، ئۇ بىگىل ـ قاراقۇم ئۇرۇشىدا، يېڭىشەھەر سېپىلىنى قورشاش جېڭىدە ھەممىسىنىڭ ئاغزىغا چىقىپ قالغانىدى.

— تۈگمىلىرىڭنى ئەت، بۇرادەر! — دېدى جاڭ لياڭ تيەن دالىڭنىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ، — خۇڭ پولكوۋنىكنىڭ سېنى ئېتىشقا قانداقمۇ قولى بارسۇن؟ چىقىپ ئارامىڭنى ئال.

تيەن دالىڭ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، خۇڭ يادۇڭ بىلەن جاڭ لياڭ ياڭ لىدېغا تيەن دالىڭنىڭ ئىشىنى ئېنىق قىلىپ يېزىپ، جاڭ گودۇڭنى مەسلىھەتچىلىكتىن قالدۇرۇشنى ئىلتىماس قىلىپ خەت كىرگۈزدى. ئۇمۇ شۇ كۈنى كەچتىلا بىر پارچە خەت ئەۋەتىپ بەردى. ئۇ خەتتە: «خۇڭ بۇرادەر! روتا كوماندىرلىرىڭ بۇيرۇقۇڭنىمۇ ئاڭلىماس بوپتۇ. بۇ بەك ھەددىدىن ئاشقانلىققۇ؟ سەن ئۇلارنىڭ غېمىنى يەپ، ئەلىمىنى تارتىپ ئىسيان كۆتۈرگىنىڭ بىلەن، ئۇلار سېنى ئويلاپمۇ قويمايدىكەن ئەمەسمۇ؟ بوپتۇ، ئەسكەرلىرىڭ ئالدىدا تەڭلىك تارتىپ قالما. مەن قوماندانلىق سۈپىتىم بىلەن تيەن دالىڭنىڭ روتىسىغا گارنىزون

قىسمىدىن لى دايىنى روتا كوماندىرلىقىغا تەيىنلىدىم. جاڭ گودۇڭ سىياسىي ۋە ھەربىي مەسلىھەتچىلىك خىزمىتىنى ئۆتەۋېرىدۇ...» دەپ يېزىلغانىدى. مانا ئەمدى «چاپىقىنى ئالىمەن دەپ قارىغۇ قىلىپ قويۇپتۇ» دېگەندەك ئىش بولدى. ئەمدى قوماندان ياڭ لىدىېنىڭ بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلماسلىقتا خۇڭ يادۇڭنىڭ جېنى ئۈن ئەمەس ـ دە! بۇ قېتىم جاڭ لياڭنىڭمۇ بېشى چۈشۈپ كەتتى.

1948 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى بەلگىلەنگەن روتىغا قاغىلىقتا يۈرۈش قىلىش ئۇقتۇرۇلدى. سەھەردە ئاتلىنىش كانىيى چېلىندى. ئىككىنچى روتىدىكى ئىككى يۈزدىن ئارتۇق ئاتلىق ئەسكەر ھويلىغا سەپراس بولۇپ تىزىلدى. ئىززۆت كوماندىرلىرى روتىنىڭ يېڭى كوماندىرى لى دايى بىلەن مەسلىھەتچى جاڭ گودۇڭنىڭ ئالدىغا بىر ـ بىرلەپ كېلىپ دوكلات قىلىشتى. ئىككىنچى ئىززۆت كوماندىرى جاڭ يىخەن مارالبېشى سېرىقبۇيىلىق ئەسكەر نىياز بىلەن يەكەن پەيلۇلۇق ئەسكەر ھاۋازنىڭ قىسىمدىن قاچقانلىقىنى ۋارقىراپ تۇرۇپ دوكلات قىلدى.

ئاچچىقىدا كەكرى يۇتۇۋالغاندەك بولۇپ، چىرايى بىردەمدىلا غەلىتە پۈرۈشۈپ كەتكەن جاڭ گودۇڭ ئالدىغا ئىككى قەدەم ئېلىپ چىقىپ، يۇقىرى گىرادۇسلۇق كۆزئەينىكىنى ئېلىپ سۈرتۈپ، قايتا تاقىغاندىن كېيىن ئوڭ قولىنى ئېگىز كۆتۈردى:

— ئىككىنچى روتا! قاغىلىقتا يۈرۈش قىلىش ۋاقتىنچە ئەمەلدىن قالدى. چۈنكى، ئىچىمىزدىن قاچقۇن ئەسكەرلەر چىقىپتۇ. ئۇلارنى نەدىن بولسا تېپىپ كېلىپ، ھەربىي قانۇن بويىچە جازالىماي تۇرۇپ، بىز يولغا چىقالمايمىز. ھازىردىن باشلاپ ھەممىڭلار بۆلۈنۈپ ئاتلىنىپ، ئىككى قاچقۇننى تۇتۇپ كېلىڭلار، خىزمەت كۆرسەتكەنلەرگە ئىنئام بېرىلىدۇ.

شۇ كۈنى كەچتە قوغلاپ چىققانلار نىياز بىلەن ھاۋازنى پىيالمىنىڭ سېيىدىن تۇتۇپ كەلدى. ئەتىسى ئەتىگەندە ئۇلارنى

ئاتلىق ئەسكەرلەر يىغىلغان چوڭ ھويلىغا ئەكىلىشتى. ياڭ لىدې بۇ يەرگە خۇڭ يادۇڭ بىلەن ئۇنىڭ قوغدىغۇچىلىرىنى، جاڭ لياڭ قاتارلىق روتا كوماندىرلىرىنىمۇ چاقىرتىپ كەلگەنىدى. ياڭ لىدې، جاڭ گودۇڭ، لى دايىلار ئۇلارنى مەنسىتمىگەندەك توپ ئالدىدا گىدىيىپ تۇرۇشاتتى. ئامانلىق قوغداش ئەترىتى، رازۋېدكا ئەترىتى ۋە ساقچى ئەترىتىنىڭ ئادەملىرى قاتتىق باغلانغان نىياز بىلەن ھاۋازنى سۆرەپ ئاچىقىپ، ھويلىدىلا ئېتىۋەتتى. بۇ ياڭ لىدې، جاڭ گودۇڭلارنىڭ قوزغىلاڭدىن كېيىن خۇڭ يادۇڭدىن تۇنجى قېتىم قىساس ئېلىشى، ئۇنىڭ ئالدىدا ھەيۋە كۆرسىتىپ، ئۆزلىرىنىڭ ھوقۇقىنى كۆز - كۆز قىلىشى ئىدى.

نىياز بىلەن ھاۋاز سەپەرگە ئاتلانغۇچىلار ئۇچۇن قۇربانلىق قىلىندى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئون يەتتىنچى باب

قەھرىتان سوغۇق

ئىككىنچى روتا قاغىلىققا يېتىپ كېلىشى بىلەنلا لى دايى، جاڭ گودوڭلار ئىزۋوت ۋە ئودلىنىيە كوماندىرلىرىنى قايتىدىن بېكىتىپ چىقتى ھەم روتىنى تەرتىپكە سالدى. لى چۇڭيىڭنى خوڭ يادوڭ ئېتىۋەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ بىرىنچى ئىزۋوتىغا شيائېر كوماندىرلىققا تەيىنلەنگەنىدى. دۇ شىڭسەن سېپىل ئارقىسىغا ئالداپ ئاپىرىلىپ ئۆلتۈرۈلگەندىن كېيىن، تۆتىنچى ئىزۋوتنىڭ كوماندىرلىق ۋەزىپىسىنى ئابدۇرۇسۇل زىممىسىگە ئالغانىدى. شىيائېر، ئابدۇرۇسۇل، ۋاڭ جىڭگويلەر ئۇرۇشتا ئۆلگەندىن كېيىن، شيائېرنىڭ بىرىنچى ئىزۋوتىغا گۇ دۇشۇ (شىبە)، ئابدۇرۇسۇلنىڭ تۆتىنچى ئىزۋوتىغا قارا قاسىم، ۋاڭ جىڭگوينىڭ ئۈچىنچى ئىزۋوتىغا شى كەي (خەنزۇ) لەر قويۇلغانىدى. لى دايى، جاڭ گودوڭلار ئۇلارنى خوڭ يادوڭنىڭ چاپارمەنلىرى دەپ قارىغاچقا، گۇ دۇشۇنىڭ ئورنىغا جۇ ليەنپاڭنى، قاراقاسىمنىڭ ئورنىغا جاڭ شۆلياڭنى، شى كەينىڭ ئورنىغا ۋاڭ شياۋتاڭلارنى ئىزۋوت كوماندىرلىققا قويدى. ئۆمەر ھازىرمۇ جۇ ليەنپاڭنىڭ ئىككىنچى روتىسىدىكى بىرىنچى ئودلىنىيەنىڭ ئەسكىرى بولۇپ، ئۇنىڭ كوماندىرى ئابدۇسەيدى دېگەن ئۇيغۇر يىگىتى ئىدى. لى دايى بىلەن جاڭ گودوڭ لو دەننى خوڭ يادوڭنىڭ كۆز - قۇلىقى دەپ گۇمانلىنىپ، ئۇنى ئابدۇسەيدىنىڭ ئودلىنىيەسىدە ئاددىي

ئەسكەر قىلىپ قويدى. بۇ قېتىمقى رەتلەشتە يېڭى باشلىقلار ئىككىنچى ۋە بەشىنچى ئىزۋوت كوماندىرلىرى بولغان جاڭ يىفەن بىلەن لى شىۋلارنىڭ قاپىقىدىن ياكى قارام مىجەزىدىن قورقتىمۇ، ئۇ ئىككىسىگە چېقىلالمىدى. ئۇلار ئۆز ئورنىدا قالدى.

جاڭ گودۇڭ، لى دايىلار خۇددى شاپتۇللۇق باغقا كىرىپ قالغان مايمۇندەك ئۆزى بەگ ـ ئۆزى خان بولۇپ، ئىزۋوت ۋە ئودلىنىيە كوماندىرلىرىنى كۆڭۈللىرىدىكىدەك قىلىپ ئالماشتۇرۇۋالدى. ئەمدى ئۇلار پۈتلىرىنى مىنگەشتۈرۈپ ئولتۇرۇشۇپ تاماكىسىنى قىڭغىر چىشلەپ، شەيدۇللادىن قايتىپ كېلىدىغان پىلىموت روتىسىنى كۈتمەكتە ئىدى. ئۇ يەردە پىلىموت روتىسى ئىچىدە توپىلاڭ يۈز بەرگەچكە، روتىنىڭ باشلىقلىرى قوشۇننى رەتلەش، تەرتىپكە سېلىش، قوتراتقۇلۇق قىلغانلارنى قېزىپ چىقىرىش ئىشى بىلەن بولۇۋاتقاچقا، ھازىرچە قاغىلىققا قايتالمايدىغاندەك تۇراتتى. بۇنداق ئارقىغا سۈرۈلۈش جاڭ گودۇڭ بىلەن لى داينى بىتاقەت قىلىپ قويدى. جاڭ گودۇڭ ئاچچىقىدا:

— ئاناڭنى ! ئۇ خەقنىڭ كەلمىكى يۇڭ يېگەن ئىتنىڭ پوقىدەك ئەجەب سۈرۈلۈپ كەتتا ! — دەپ تىللىۋەتتى. ئۇلارنىڭ بۇنداق تەقەززا بولۇشى سەۋەبسىز ئەمەس ئىدى. ئىككىنچى روتا قاغىلىققا كېلىشى بىلەنلا ئەسكەرلەرگە كېزىك يۇقۇپ، ھەپتە ئىچىدە كۆپلىگەن ئادەم تەڭلا يىقىلدى. كېزىك كېسەللىكى ئەسلىدە پىت ئارقىلىق يۇققاچقا، پاسكىنا، كەم ماغدۇر ئادەملەرگە ئاسانلا يۇقاتتى ۋە جېنىنى ئالاتتى. بۇ كېسەللىك يۇققان ئادەملەر چاچلىرى ۋە قاش ـ كىرپىكلىرى تۆكۈلۈپ، چىرايى كۈندىن ـ كۈنگە سارغىيىپ، تېنى زەئىپلىشىپ ئورنىدىن تۇرالماي قالاتتى. ئەسكەرلەرگە بىرنەچچە ھەپتە، ھەتتا بىرقانچە ئايلاپ مۇنچىغا چۈشۈش شارائىتى بولماي كەلگەچكە، ھەممىسىلا ئېچىپ كەتكەن خېمىرتۇرۇچتەك بەتبۇي پۇراپ

www.uyghurkitap.com

تۇراتتى. ئالماشتۇرىدىغان ئىچ كىيىملىرى يېتەرلىك بولمىغاچقا، ئۇلارنى پىت بېسىپ كەتكەنىدى. ئۇلار قەيەرگە بارسۇن، نەدە تۇرسۇن، خىجىل بولماي ئىشتان ـ كۆڭلىكىنى سېلىپ پىت باقاتتى. كىيىملىرىنى كۈندۈزلىرى ئاپتاپقا سالسا، كېچىلىرى توڭغا يېيىپ، پىتلارنى توڭلىتىپ ئۆلتۈرەتتى. شۇنداقتىمۇ، پىت ھەممىگە يامراپ كېتىپ، ئەسكەرلەر ئىچىدە كېزىك كېسەللىكىنى يۇقتۇرۇۋالغانلار ئاۋۇشقا باشلىدى. ئۈچ ـ تۆت ئېغىزلىقلا ياتىقى بار قاغىلىق دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ بېرىلغان ئەسكەرلەردىن ئۆلۈپ قالغانلىرىنى كېچىدە يالىڭاچلاپ دوختۇرخانىنىڭ ئارقىسىدىكى ئۆستەڭگە يۆمىلىتىپ ئېقىتىۋېتىشتى. بۇ جاڭ گودۇڭنىڭ يامان تەسىردىن ساقلىنىش ئۈچۈن يولغا قويغان «كەشپىياتى» ئىدى. جەسەت يالىڭاچ بولغاندىكىن، ئۇنىڭ دېھقان، ئىشچى، كاسىپ ياكى ئەسكەرلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى. ئاق كۆڭۈل، ساددا ئۇيغۇر دېھقانلىرى بولسا «ساۋاب تېپىش» ئۈچۈن جەسەتنى ھامان ئۆستەڭدىن سۈزۈۋېلىپ، نامىزىنى چۈشۈرۈپ كۆمۈپ قوياتتى. ئەسكەرلەرنىڭ مۇنداق تەرزدە ئۆلۈشىمۇ ئەمەلىيەتتە بىر ئارمىيە ئۈچۈن ئېيتقاندا شەرمەندىلىك ھېسابلىناتتى. بىر قېتىم ئىككى قاراۋۇل كېزىكتە ئۆلگەن بىر ئەسكەرنى كىيىملىرى بىلەنلا ئۆستەڭگە تاشلىغانلىقى ئۈچۈن، جاڭ گودۇڭ ئۇلارنى جازالاپ، قىشنىڭ زىمىستان سوغۇقىدا يالىڭاچلاپ، بىر سائەت مۇز ئۈستىدە تىزلاندۇرۇپ قويدى.

كېزىك بولغانلارغا كۈندە ئىككى ۋاخ كۆك ماش سالغان شۆۋىگۈرۈچ بېرىلەتتى. مۇبادا قازانغا چۆمۈچنى ئىتتىك سېلىپ تارتىۋالسا ئۇنىڭغا ھېچنېمە چىقمايتتى، ئاستا سېلىپ ئاۋايلاپ ئالسا، بىرنەچچە تال ماش ياكى گۈرۈچ چىقىپ قالاتتى. ئەمما، كېزىك بولغانلارنىڭ قورسىقى ھېلىدىن ـ ھېلىغا ئېچىپ، مەيدىلىرى ئاغرىپ، كۆڭۈللىرى ئېلىشىپ تۇراتتى. شۇڭا، كېزىك كېسەللىكىگە گىرىپتار بولغان ئەسكەرلەر بازارغا

ماڭىدىغان يول بويلىرىدا قاتارىسىغا تىزىلىپ ئولتۇرۇپ تىلەمچىلىك قىلىشقا باشلىدى. چاچلىرى، قاش ـ كىرپىكلىرى تۆكۈلۈپ، خۇددى قىپرى شەيختەك بولۇپ قالغان بۇ تىلەمچى ئەسكەرلەرنى كۆرگەن دېھقانلار، تىجارەتچىلەر، باققاللار، ھۈنەرۋەن ـ كاسىپلارنىڭ ئىچى ئاغرىپ، ئۇلارغا بىرنەچچە دانە گۆلە، ياڭاق، شاپتۇل قېقى، جىگدە ياكى پارچە زاغرا دېگەندەك نەرسىلەرنى تەڭلەيتتى.

جاڭ گودۇڭ بىلەن لى دايى ئون نەچچە ئەسكەرنى ئۆستەڭگە سەدىقە قىلىۋەتكەندىن كېيىن، شەيدۇللادىكى پىلىموت روتىسى قايتىپ كەلدى. جاڭ گودۇڭ يىگىرمىدەك ئېغىر كېسەلنى ئۇلارغا قالدۇرۇپ، بىر يۈز يەتمىش ئاتلىق ئەسكىرىنى ئېلىپ ئەتىسى سەھەردە يولغا ئاتلاندى. چېگرادىكى چازا ــ شەيدۇللا قاغىلىقتىن ماڭغان ئادەم ئۈچۈن ساق ئىككى كۈنلۈك يول بولۇپ، يەرلىك خەلق ئۇ يەرنى «مەلىكىشاھ» دەپ ئاتايتتى. سارانىڭ ئوت ـ پىراقى تېخىچىلا كۆڭلىدىن كۆتۈرۈلمىگەن ئۆمەر ئازابلىق خىياللاردىن بىردەم بولسىمۇ خالىي بولۇش ئۈچۈن، سەپەرگە ئاتلانغان سەھەردىن تارتىپ يول بويىدىكى يۇرتلارغا، ئۆتەڭ، كەنت، ئايماق، تۇرالغۇلارغا زەن سېلىپ ماڭدى.

بىر يۈز يەتمىش كىشىلىك ئاتلىق قوشۇن قاغىلىقتىن چىقىپ، ئالتە سائەت يول يۈرگەندىن كېيىن كۆكيارغا يېتىپ كەلدى. بۇ يۇرتنىڭ بىر تەرىپى ساي، يەنە بىر تەرىپى قاتمۇقات تىزىلىپ تۇرغان ئېگەرسىمان توپا تاغ ۋە تاش تاغلار ئىدى. تاشتىن قوپۇرۇلغان ھويلا تاملىرى، ئۆي ۋە ئېغىل تاملىرىغا ئاچماق ياغاچلاردىن تىرەكلەر قويۇلغانىدى. ئەگرى ـ بۈگرى كەتكەن رەتسىز كوچىلىرىدا لالما ئىتلار قوغلىشىپ يۈرەتتى. بۇ يۇرتنىڭ ئۆيلىرى تارقاق ۋە كۆرۈمسىز بولۇپ، ئەزەلدىن ئادەم ياشاپ باقمىغاندەك جىمجىت ئىدى. بۇ جىمجىتلىقنى پەقەت بىر موزايىنىڭ سوزۇپ ـ سوزۇپ مۆرىگەن مىسكىن ئاۋازى بۇزۇپ

تۇراتتى. شۇنچە كۆپ ئاتلىق ئەسكەرلەرگە، ئۇلارنىڭ بىر خىل رەڭدىكى كىيىملىرىگە، ساغرىلىرى تەرلەپ كەتكەن ئاتلىرىغا ھەيران بولغاندەك بىرقانچە لالما ئىت ۋە ئاپتاپتا كۆيۈپ قارىداپ كەتكەن تاغلىق بالىلار ئاغزىلىرىنى يوغان ئېچىپ، ئاسمانىباقتى بولۇپ قاراپ قېلىشقانىدى. بۇ بالىلار تاشلانمىغان ئاپپاق كۇرەك جۇۋا، يەڭسىز تېرە پىنجەك، پۇتلىرىغا قوتاز تېرىسىدىن تىكىلگەن يۇڭلۇق چورۇقلارنى كىيىۋالغان بولۇپ، خۇددى ئۇچەكتىن ئەمدىلا چىققان ئېيىق بالىلىرىغىلا ئوخشايتتى.

قوشۇن كۆكياردا يېرىم سائەتتەك تۇرۇپ، ئاتلىرىغا بوغۇز يېگۈزۈپ، سۇغىرىپ، ئۆزلىرىمۇ قورساقلىرىنى ئاز - تولا ئەستەرلىۋالغاندىن كېيىن سەپىرىنى داۋام قىلدى. ئۇلار ئىككى سائەت ئەتراپىدا يول يۈرۈپ «پۇسا» دېگەن يەنە بىر يۇرتقا يېتىپ كەلدى. بۇ يەرمۇ كۆكيارغا ئوخشاش تاقىر تاغلىق يۇرت ئىدى، پەقەت پەس ئوت - چۆپلەر ئۆسىدىغان ئېدىرلىقلار بىلەن قاپلانغان بولۇپ، ئانچە - مۇنچە مۇشا، توغراق، يەنە قانداقتۇر ئىسمى نامەلۇم بولغان تىكەنلىك چاتقاللار ئۆسۈپ تۇرغان قاپتال ۋە جىرالار كۆزگە چېلىقاتتى. كىچىك بىر ئېقىن كەنت ئىچىدىن ئۆتۈپ، جىرالارنى بويلاپ پەسكە چۈشۈپ كېتەتتى. قوشۇن بۇ يەردە توختىمىدى، ئىككى سائەتتەك جېدەللەپ يول يۈرۈپ، «قاق» دېگەن داۋانغا ياماشتى - دە، كەچلەپ «ئاقمەسچىت» دەپ ئاتىلىدىغان تاغلىق كەنتكە كىرىپ كەلدى. قاراڭغۇ چۈشۈپ قالغانىدى. جاڭ گودۇڭ بىلەن لى دايى بىرىنچى روتا كوماندىرى جۇ ليەنپاڭغا كىچىلىك قونالغۇ ھەل قىلىشنى بۇيرۇدى. ئەسلىدە قىسىم چۈشكەن يېرىدە، مەيلى ئۇ يەر تاغ تۇرا، چۆل - جەزىرە، ئايدالا بولامدۇ، ئۇچلۇق چېدىرلىرىنى قۇرۇپ قونۇپ، ئەتىسى ئۇلارنى يىغىشتۇرۇپ كېتىۋېرەتتى. لېكىن، بۇ يەر كەنت بولغانلىقى ئۈچۈن، جاڭ گودۇڭ كەنت ئاقساقاللىرى ئالدىدا ئۆزىنى كۆرسىتىش مەقسىتىدە ئۇلارغا قونالغۇ ئالۋىنى سالغانىدى. جۇ ليەنپاڭ بىرىنچى ئودلىنىيە كوماندىرى

ئابدۇسەيدىگە ئەھۋالنى ئېيتقاندى، ئۇ لو دەن بىلەن ئۆمەرنى باشلاپ، كەنت ئاقساقىلىنىڭ ئۆيىنى ئىزدەپ تاپتى. ئاقساقال ئاتلىق ئەسكەرلەرنىڭ ئاقمەسچىت جىلغىسىغا چۈشكەنلىكىنى ئاڭلاپ، دەرھال يۈزبېشى، ئەللىكبېشى، ئونبېشىلارنى چاقىرىپ ئەسكەرلەرنى بىر دەمدىلا بۆلۈپ - بۆلۈپ ئەكېتىشتى. ئاتلىرىنى بولسا يەم - خەشەك بىلەن باقماقچى بولدى.

ئاقمەسچىت پۈتۈنلەي قاقاسلىق، ساي، تاز تاغلار، تاقىر ئېدىرلار، قاراڭغۇ قاپتاللار بىلەن قاپلانغان بولۇپ، كۆپ يەرلىرىدە ئوت - چۆپ ئۈنمەيتتى. پەقەت تاغ، ئېدىر، بەللەرنىڭ تەسكەي غوللىرىدا، رەڭسىز، بەترەڭ تىكەنلىك ئوتلار، تۆگە يەيدىغان ئازغان، قوڭغۇراقتىكەن ۋە جىغان دېگەندەك سامان غوللۇق ۋە ياغاچ غوللۇق ئوت - گىياھلارلا ئۆسەتتى. ئاقمەسچىت كەنتىنى كېسىپ ئۆتكەن بىر سۈزۈك ئېقىن قىش - ياز ئۈزۈلمەي ئېقىپ تۇراتتى. بۇ يەردە ئاساسەن تاجىكلار ياشايتتى. ئۇلارنىڭ ئۆي (قارا ئۆي) لىرى شالاڭ، تارقاق ئورۇنلاشقاندى. ئاھالىلەر قالاش ئۈچۈن چىڭدىلىپ تاختايدەك بولۇپ قالغان تېزەكلەرنى قۇرۇتۇپ، ئوتۇن ئورنىدا دۆۋىلىۋالاتتى. يەنە تاشقورغان پارتىزانلىرى قاغىلىقنى بېسىۋېلىپ، ئۈچ ئاي ھاكىمىيەت يۈرگۈزگەندە ھاكىم بولغان ھەسەنبەگ دېگەن ئادەمنىڭ يۇرتى بولغان شىخپىو دېگەن جايدىن ئارچا، توغراق ۋە بەقەملەرنى كېسىپ، قوتازلارغا ئارتىپ ئەكېلىپ قىشقىچە يېقىلغۇ قىلاتتى. ئارچا ياغىچىنى يارسا، ئىچى قىزىل، سارغۇچ ۋە قوڭۇر رەڭدە بولۇپ، كۆيدۈرسە ئىسى مەززىلىك پۇرايدۇ. شۇڭا، شەھەر - يېزىلاردا كىشىلەر ئارچا ياغىچىنى ئۇششاق يېرىندى قىلىپ ساتىدۇ. بۇ يېرىندىلار «سەندەل» ياغىچى دەپ ئاتىلىپ، ئۇنىڭدا ئۆيلەردە ئىسرىق سېلىشىدۇ.

ئىككىنچى روتا ئاقمەسچىتتە بىر كېچە قونۇپ، ئەتىسى سەھەردە يەنە يولغا چىقتى. ئۇلار «ئاقاز» دەپ ئاتىلىدىغان كۆپ ئايلانمىلىق، تولىمۇ ئېگىز داۋانغا ئۈچ سائەتتە چىقىپ بولدى.

بۇ داۋانلىق تاغ ۋولقان ماگمىلىرىدەك ئۇيۇللا ئىدى. ئۇستىدە شېغىل ئارىلاش توپا بولغاچقا، بەكمۇ تاز - تاقىر ئەمەس ئىدى. ئوت - چۆپ، گۈل - گىياھلار ئۆسەتتى. قوشۇن داۋاندىن پەسلەپ سۇيى ئىنتايىن تېز ئاقىدىغان، ئاۋازى قۇلاقلارنى يېرىۋەتكۇدەك شاۋقۇنلۇق تىزناپ دەرياسىنىڭ بويىغا چۈشتى ۋە ئۇ يەردە بىردەم ئارام ئالدى. بۇ دەريانى كونىلار «خالاستان» دەپمۇ ئاتايتتى. دەريانىڭ سۇيى «سېرىقداۋان» دەپ ئاتىلىدىغان تاغ چوققىلىرىدىكى قار - مۇزلاردىن ئېرىپ كەلگەچكە، قول مۇزلىغۇدەك سوغۇق ئىدى. بۇ سۇ ئىنتايىن سۈزۈك بولۇپ، رەڭگى ياپيېشىل كۆرۈنەتتى. قوشۇن خالاستاننىڭ يېپىلىپ ئاقىدىغان يېرىدىن ئۇ تەرەپكە ئۆتتى. ئاندىن قارشى قىرغاقنى بويلاپ دەريانىڭ يۇقىرىسىغا ئۆرلەپ مېڭىپ، ئۇيغۇر چارۋىچىلار ئولتۇراقلاشقان «كۇدە» دېگەن تاغلىق كەنتكە يېتىپ كەلدى. بۇ كەنت مەككىگە ماڭغان ھاجىلار، چەت ئەلگە چىقىدىغان سودىگەرلەر، يۇرت ۋە دۆلەت ئاتلاپ جاھان كېزىدىغانلار ئالدىدىكى ئەڭ چوڭ ئۆتكەل — سېرىقداۋانغا قاراپ ئاتلىنىش ئالدىدا ئارام ئالىدىغان، تەييارلىق قىلىدىغان ئۆتەڭ ئىدى. بۇ يەردە تەييارلىقلارنى پۇختا قىلغاندىن كېيىن خالاستان دەرياسىنى ياقىلاپ، سېرىقداۋانغا ئاستا - ئاستا ئۆرلىگىلى بولاتتى. داۋاننىڭ ئۇستىنى قويۇق نەم تۇمان قاپلاپ تۇرغاچقا، سەپەرگە ئاتلانغانلار بارغانسېرى ئېگىزلەۋاتقانلىقىنى ئۆزلىرى سەزمەيتتى، ئەمما چىلىق - چىلىق تەرلەپ ھاسىراپ تۇراتتى. داۋاندا ئىتتىكلىمەيدىغان ياكى توختاپ قالمايدىغان سىم - سىم يامغۇر كېچە - كۈندۈز يېغىپلا تۇراتتى. داۋان بەكمۇ ئېگىز بولغاچقا، ھاۋا شالاڭ بولۇپ، نەپەس ئالماق تەس ئىدى. تېنى ئاجىز ۋە كېسەللى بار ئادەملەر ئاسانلا جېنىدىن ئايرىلىپ قالاتتى. سېرىقداۋان ئاخىرلاشقۇچە يول بويلاپ تاش دۆۋىلىرى ئۇچراپ تۇراتتى. ئۇ تاش دۆۋىلىرى داۋاندا ئۆلگەن مۇساپىر، ھاجى، سودىگەر ۋە جاھانكەزدىلەرنىڭ قەبرىلىرى ئىدى. داۋان

ئۈستىدە تاغنى قېزىپ لەھەت كولاش مۇمكىن بولمىغاچقا، ھەمراھلىرى ئۆلگەنلەرنى تاشلار ئارىسىغا ئېلىپ، قەبرە قىلىپ قويۇپ كېتىشىۋېرەتتى.

سىرىقداۋاندىن چۈشۈپ ئەسكەرلەر تۇرۇشلۇق چازا ـــ شەيدۇللاغا يېتىپ كەلگىلى بولاتتى. شەيدۇللادا چازىنى قوغدايدىغان ئەسكەرلەردىن باشقا ئادەم ياشىمايتتى. چازىدىن ئۆتمىگە قايرىلىدىغان يولدىن يىگىرمە كىلومېتىردەك ماڭسا، يەكەن دەرياسىنىڭ يۇقىرى ئېقىنىغا بارغىلى بولاتتى. دەريانىڭ بۇ يۇقىرى ئېقىنىنىڭ ئۇ قانتى ھىندىستاننىڭ زېمىنى بولۇپ، بۇ ئېقىن چېگرا سىزىقى ئىدى. چازىنىڭ سول تەرىپىدىكى يول تىبەت (شىزاڭ) تاغلىرىغا ئەكىرىپ كېتەتتى. بۇ يول بىلەن ئۇدۇل لاداق (لاسا)قا بارغىلى بولاتتى.

ئىككىنچى روتا شەيدۇللاغا 11 ـ ئاينىڭ ئاخىرى كېلىپ ئورۇنلاشتى. مانا ھەش ـ پەش دېگۈچە ئۈچ ئايمۇ بولۇپ قالدى. كوماندىر لى دايى، سىياسىي مەسلىھەتچى جاڭ گودۇڭلارنىڭ باشقۇرۇشىدا ئەسكەرلەر قاتمۇقات تاغلاردىكى مۇھىم ئېغىز، چىقىش يوللىرىدا، جىلغا بەندەرلىرىدە نۆۋەتلىشىپ قاراۋۇللۇقتا تۇرۇۋاتاتتى. لى دايى بىلەن جاڭ گودۇڭ ئادەت بويىچە ئاقمەسچىتتە بىر ئودلىنىيە، كۆدە كەنتىدە بىر ئودلىنىيە ئەسكەر تۇرغۇزۇپ، قالغان بىر يۈز ئەللىكتەك ئەسكىرى بىلەن جۇڭگو ـ ھىندىستان چېگراسىدا تۇرۇۋاتاتتى.

1949 ـ يىلى فېۋرالنىڭ ئوتتۇرىلىرى دەھشەتلىك قارا سوغۇق باشلاندى. تاغ تۇرانى ئاق قار، كۆك مۇزلار قاپلاپ، شىۋىرغان كېچە ـ كۈندۈز ئاچ قالغان بۆرىلەردەك ھۇۋلاشقا باشلىدى. قارنى ئىچىگە تارتىلىپ كەتكەن، قۇيرۇقىنى چىۋىسىگە تىقىۋالغان يالىلىق بۆرىلەر تاغدا قار قېلىن بولغاچقا ئوزۇق تاپالماي، تاغ ئارىسىدىكى زاستاۋغا لوقما ئىزدەپ كېلەتتى. ئۇلار شۇنچىلىك بىزەڭلىشىپ كەتكەنىدىكى، قاراۋۇللارنىڭ ئەتراپىغا كېلىپ، «سەددىقەڭ بولسا بەرمەمسەن؟»

دىگەندەك قىلىپ، ئۇلارغا چەكچىيىپ قارىشىپ تۇراتتى. كىچىلىرى گۇلخان يېقىپ قويۇلمىسا، ئۇلار قاراۋۇللارغا ئىغىز سېلىشتىنمۇ يانمايتتى. بەزىدە قاراۋۇللار ئۇلارغا قارىتىپ ئوق چىقىراتتى. ئوق ئاۋازى چىققان ھامان ئۇلار قاپتال، جىرا، جىلغىلارغا قاراپ پىتىراپ قېچىشاتتى.

ئۆمەر ھەر قېتىم مەيلى چارلاشقا چىقسۇن ياكى قاراۋۇللۇقتا تۇرسۇن، لو دەن، ئودلىنىيە كوماندىرى ئابدۇسەيدى، ئۇنىڭ مۇئاۋىنى ۋاڭ بىڭ قاتارلىقلار بىلەن بىللە بولاتتى. لۇ كۇنجۇڭنىڭ ئىككىنچى روتىسى بىر مەزگىل تيەن دالىڭغا ئۆتۈپ كەتكەندە، ياغاق يۇز، بىر كۆزى جىرتاق جۇڭ شۆلياڭنىڭ ئۇنى ئىچىگە چۇشۇپ كەتكەندى. مانا ئەمدى روتا لى دايى، جاڭ گودۇڭلارنىڭ ئالىقىنىغا ئۆتۈۋىدى، ئۇ ئەتىيازغا ئامان ـ ئېسەن چىقىۋالغان چاياندەك قايتا تىرىلىپ قالدى. ئۇ كونا غوجايىنى لۇ كۇنجۇڭنى تۇتۇپ بەرگەن لو دەن، ئۆمەرلەردىن ئۆچ ئېلىش ئۇچۇن پۇرسەت ئىزدەپ يۇرەتتى. بۇنى سېزىپ قالغان ئابدۇسەيدى ئۆمەرنى ياكى لو دەننى ھەرگىز بىر يەرگە يالغۇز خىزمەتكە بۇيرۇمايتتى. ئۇ ۋاڭ بىڭ، ئابلا، جاڭ لىجىلارغىمۇ جۇڭ شۆلياڭدىن ھوشيار بولۇشنى جېكىلىگەندى.

ئۆمەر بۇ ئاي، بۇ كۇنلەردە ھەممىگىلا ئېتىبارسىز قارايدىغان بولۇپ قالغانىدى. سارا گازارمىدىكى ئۆيدە ئوتتا كۆيۇپ ئۆلگەندىن كېيىن، ئازاب ۋە قايغۇ ئۇنىڭ يۇرىكىنى تىنىمسىز ئۆرتەپ، كۆڭۇل بوستانىنى گىياھسىز چۆلگە ئايلاندۇرۇپ قويدى. ئۇ چۇشلىرىدە ئاسمىگۇلنىمۇ، سارانىمۇ كۆرەتتى. قويچى قىز ئاسمىگۇل شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدا قوي ـ ئۆچكىلىرىنى بېقىۋېتىپ قىيا باققىنىچە: « ئۆمەر ئاكا، مېنىمۇ تاغ ئارقىسىغا بىللە ئېلىپ كەتكىنە !» دەپ بويىنىنى قىسىپ تۇرغان ھالدا ئايان بولاتتى. سارا بولسا: «ئۆمەر، ساڭا بىر ئىش بولۇپ قالسا، ئۆزۈمنى سېپىلدىن تاشلاپ ئۆلۈۋالىمەن» دەپ ئۇنىڭغا يىغلامسىراپ قارايتتى... راست، ئۆمەرنىڭ سائادەتلىك

كۆنلىرىنىڭ يادنامىسى بولغان بۇ ئاق كۆڭۈل، ئوچۇق چىراي، پاك قىزلار ئۆنىڭ ئۆتمۈشى، چۈشى، يوقالغان بەختى بولۇپ قالدى. ئۆمەر يوقاتقان نەرسىلەر ئاز ئەمەس ئىدى. ئۇ شەيدۇللاغا كەلگەندىن بۇيان سالامەتلىكى كۈندىن ـ كۈنگە ناچارلاشتى. بېشى قايىدىغان، كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدىغان، بەزىدە بۇرنى قاناپ، كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىپ كېتىدىغان بولۇپ قالدى. بۇنىڭغا ئودلىنىكوم ئابدۇسەيدى «ئېگىزلىك كېسەللىكى» دەپ ئىسىم قويۇپ قويدى. دەرۋەقە، شەيدۇللا ئېگىزلىكتە ئەڭ مەشھۇر سىرىقداۋاندىنمۇ هالقىپ ئۆتكەندە بارغىلى بولىدىغان تاغ ئۈستى بولغاچقا، ئۇ يەردە هاۋا شالاڭ بولۇپ، تاغ ئىچىدىن قويۇق ئىس ـ تۈتەك دائىم كۆتۈرۈلمەي تۇراتتى.

تۇكۇرگەن تۇكۇرۇك يەرگە تورۇكلاپ مۇز بولۇپ چۈشىدىغان جاڭ ـ جاڭ سوغۇقلار داۋام ئېتىپ 2 ـ ئاينىڭ ئاخىرىمۇ بولۇپ قالدى. جۇ ليەنپاڭنىڭ بىرىنچى ئىزۋوتى بىرىنچى ئودلىنىيەسىنىڭ كوماندىرى ئابدۇسەيدىنىڭ ئەسكەرلىرى سىرىقداۋان ئاستىدىكى ئىككى چېقىل ئېغىزىدا ئۈچ قات بولۇپ قاراۋۇللۇقتا تۇرماقتا ئىدى. هەربىر قاتنىڭ ئارىلىقى ئىككى يۈز قەدەم چامىسىدا بولۇپ، قاراۋۇللۇقتا تۇرغانلار قوزۇقتەك كۆتۈرۈلگەن خاڭتاش، قورام تاش ۋە بىر ـ بىرىگە گىرەلىشىپ كەتكەن تاقىر تاغلار ئارىسىدا بىر ـ بىرىنى كۆرەلمەيتتى. پەقەت ۋارقىراشسا ئەكس سادانى ئاڭلىغىلى بولاتتى، خالاس. بۇ ئىككى چېقىل ئوتتۇرىسىدىكى تار قىسىلچاقتىن بىرەر ئادەم ئۆتۈپلا كەتسە، شەيدۇللادىكى زاستاۋغا كۆزنى يۇمۇپ بولسىمۇ يېتىپ بارالايتتى.

ئۈچ قات قاراۋۇلنىڭ ئەڭ ئالدىنقى قېتىدا لو دەن، جاڭ لىجى، ۋاڭ بىڭ، ئۆمەرلەر تاغ باغرىدىكى ئىستىھكامنىڭ تۆشۈكلىرىدىن قوراللىرىنى چىقىرىپ، پەستىكى تاشلىق يولغا كۆز تىكمەكتە ئىدى. بۇلاردىن باشقا، ئېگىز داۋان، جىلغا يوللىرى، يىراق ـ يېقىن تاغ ئېغىزلىرىدىكى بارگاھلاردا

تۇرۇۋاتقان قاراۋۇللار، ھەتتا كۆدە كەنتى بىلەن ئاقمەسچىت ئەتراپلىرىنى ئايلىنىپ يۈرگەن ئىزۋوت، ئودلىنىيەلەرمۇ جىددىي ھالەتكە ئۆتكەنىدى. چۈنكى، بۇ 1949 ـ يىلىنىڭ باش باھارى كىرىشى بىلەن جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيەسى مەملىكەت بويىچە گومىنداڭ ھاكىمىيىتىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىغا ئەجەللىك زەربە بېرىپ، شىددەت بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەۋاتقان چاغلار ئىدى. بۇنداق ئوڭۇشسىز ۋەزىيەتتىن جاي ـ جايلاردىكى گومىنداڭ ھۆكۈمرانلىرى ئالاقزەدىلىككە چۈشۈپ قېلىشتى. ئۇلار پۈتۈنلەي گۇمران بولۇۋاتقان گومىنداڭ ھاكىمىيىتىدىن ھېچقانداق ئۈمىد قالمىغانلىقىنى بىلىپ يەتكىنىدە، ئۆزلىرىنىڭ جېنىنى ۋە بۇلاڭ ـ تالاڭ، چىرىكلىك، خىيانەتچىلىك، پارىخورلۇق ۋاسىتىلىرى بىلەن توپلىغان مال ـ مۈلكىنى ساقلاپ قېلىشنىڭ غېمىگە چۈشۈشتى. شۇڭا، بۇ ئاي، بۇ كۈنلەردە چېگرا ئاتلاپ چەت ئەلگە قاچىدىغانلار كۆپىيىپ قالغانىدى. ئۇلارنىڭ كۆپلىرى گومىنداڭنىڭ سىياسىي، مەمۇرىي، ھەربىي، ساقچى، سوت مەھكىمىلىرىدە خىزمەت كۆرسەتكەن ئەمەلدارلار، يېزا ـ قىشلاقلاردىكى قان قەرزگە بوغۇلغان مىڭبېگى، يۈزبېگى، يەرلىك زومىگەر بايلار ئىدى. بەزى قاچقۇنلار قوراللانغان بولۇپ، چېگرادا پات ـ پاتلا يېنىك ئېتىششلار بولۇپ تۇراتتى. شۇڭا، تاغ ئارىسىدىكى بۇ زاستاۋنى قوغداۋاتقانلار كېچە ـ كۈندۈز نۆۋەتلىشىپ تاغ باغىرلىرىدىكى تاش ئىستىھكاملاردىن ئايرىلمايتتى.

ئالدىنقى قاراۋۇل پونكىتىدا ۋەزىپە ئۆتەۋاتقان لو دەن، جاڭ لىجى، ۋاڭ بىڭ، ئۆمەرلەر ئىستىھكامنىڭ ھەممىلا تەرىپىگە ئېچىلغان كۆزنىكىش تۆشۈكلىرىدىن قاراڭغۇ قاپتاللار، ئېدىر ـ جىلغىلار ھەم ئېگىز داۋان، ياتىپاش غوللاردىكى تاغ يوللىرىنى كۆزەتمەكتە ئىدى. بىردىنلا چوڭقۇر يولدا قانچىلىغان ئاتلىق كۆرۈندى. ئۇلار ئات ئۈستىدە ئەتراپنى كۆزەتكەندىن كېيىن ئارقىسىغا قاراپ قوللىرىنى پۇلاڭلاتقانىدى، يەنە بىرمۇنچە ئاتلىق

پەيدا بولدى. ئۇلارغا ياندىشىپلا پاختىلىق چاپان، قىلىن جۇۋا، ئۇزۇن پەلتولارنى كىيىپ، يۇزلىرىنى شارپا، يۇڭ روماللار بىلەن يۆگىۋالغان ئۇششاقۇ چوڭلار ئاغزى ـ بۇرۇنلىرىدىن ئاپپاق ھور چىقىۋاتقان ئاتلىرىنى قاتراتىپ يېتىپ كەلدى. بۇ چاغقىچە قېچىۋاتقان قاچقۇنلار ئەڭ كۆپ بولغاندىمۇ ئون نەچچىدىن ئاشمايتتى. لېكىن، بۇلار جىلغا يولىغا پاتماي كېلىۋاتاتتى.

ــ بۇلار چوقۇم تاشقورغان پارتىزانلىرى، ــ دېدى ۋاڭ بىڭ مۇزلاپ كەتكەن قولىدىكى دۇربۇننى ئۆمەرگە سۇنۇپ، ــ قانداق، ئوققا تۇتامدۇق؟

ــ مېنىڭچە، پارتىزانلار ئەمەس، ــ ئۆمەر ئاستا پىچىرلىدى، ــ ئۇبدان زەن سېلىڭلار، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قاسقان شەپكىلىكلەرمۇ بار دەك قىلىدۇ.

ــ مەن بىر كۆرەيچۇ، ــ جاڭ لىجى ئۆمەرنىڭ قولىدىن دۇربۇننى ئالدى، ــ ئۆمەر راست دەپتۇ، قاراڭلار، ئاۋۇ ئالا ئات مىنىۋالغاننىڭ مۈرىلىرىدە پاگون، مەيدىسىدە چاپراس تاسما بەلباغلار تۇرغاندەك قىلىدۇ.

ــ ئۇلار ئۆز ئادەملىرىمىزمۇ قانداق؟ ــ دېدى لو دەن دۇربۇننى كۆزىگە تۇتۇپ، ــ توغرا، توغرا، ئۆز ئادەملەر ئىكەن. بىراق، بۇ يەرگە بۇنداق كۆپ ئادەمنىڭ كېلىدىغانلىقى ھەققىدە يۇقىرىدىن بىزگە بىرەر خەۋەر بېرىشمىگەنىدىغۇ؟

ــ ھەي، ھەي، ئۇلار بىز تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتىدۇ، ــ ۋاڭ بىڭ تەخسە پىلىموتنىڭ پۇتلىرىنى كېرىپ، ئۇنىڭغا بىر دىسكا ئوقنى «شاققىدە» قىلىپ سالدى، ــ ئەگەر ئۇلار توختىمىسا، ئوققا تۇتىمەن.

ــ توختاڭلار !

لو دەن ئىستىھكام سىرتىغا چىقىپ، كانايدىن ۋارقىرىغاچ، مىلتىقىدىن ئاسمانغا قارىتىپ بىر پاي ئوق چىقارغانىدى، ئۇلار چىپىدە توختىدى. لو دەن كانايىنىڭ تۇتقۇچىدىن تۇتۇپ تۇرۇپ قاتتىق ۋارقىرىدى:

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

— يەنە ئالدىڭلارغا ماڭساڭلار ئوققا تۇتىمىز، سىلەر نىمە ئادەملەر؟ ئۆزۈڭلارنى مەلۇم قىلىش ئۈچۈن دەرھال بىر ئادەم ئەۋەتىڭلار. ئەۋەتكەن ئادىمىڭلاردا قورال بولۇپ قالسا، ھەممىڭلارنى ئېتىپ تاشلايمىز.

ئۇلار نىمىلەرنىدۇر دېيىشكەندىن كېيىن تۇلكە قۇلاقچا، بوبرۇك پەلتو، ئاق پىيما كىيگەن ئوتتۇرا بويلۇق بىر ئادەم يانپاش غولغا يامىشىپ چىقىشقا باشلىدى. لو دەن ئون بەش قەدەم ئارىلىق قالغاندا، ئۇنىڭغا «توختا !» دەپ بۇيرۇق قىلدى.

— پەلتويۇڭنىڭ تۈگمىلىرىنى يېشىپ، ئىچى - تېشىنى ئۆرۈپ كۆرسەت، ئاندىن تۇلكە قۇلاقچاڭنى ئېلىپ يەرگە قوي ! — لو دەن ۋارقىرىدى، — پىيماڭنىڭ قونجىدا تومپىيىپ تۇرغان نىمە ئۇ؟

— ئۇ... ئۇ پىچاق ياكى خەنجەر ئەمەس، — ئۇنىڭ تەلەپپۇزىدىن تۇڭگانلىقى چىقىپ تۇراتتى، — ئۇ... ئۇ... چوكا ئالتۇن !

تۇڭگان قىزىل يىپەك رەختكە ئورالغان تۈگۈنچەكنى قونجىدىن سۇغۇرۇۋېلىپ ئاچقانىدى، بىر سىقىم چوكا ئالتۇن سايىسېرىق پارقىراپ كۆرۈندى.

— ئەگەر سىز... سىزگە لازىم بولسا، بىرەر - ئىككى تال بېرەي.

— سىلەر نىمە ئادەملەر؟

— بىز... بىز ھەممىمىز دۆلەت ۋە پىرقىنىڭ سادىق پېشۋالىرى، — تۇڭگان گومىنداڭ رەھبەرلىرىدىن بىرقانچىسىنىڭ ئىسمىنى ئاتىدى، — بىز ئۇلارنىڭ ئەڭ يېقىن ئادەملىرى، دوستلىرى، ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ھەم ئۇلارنىڭ خوتۇن - بالىلىرى. ھازىر شىنجاڭنىڭ ۋەزىيىتى ئىنتايىن خەتەرلىك بولغاچقا، بىر مەزگىل مۇشۇ يەردە پاناھلىنىش ئۈچۈن كەلگەن. مۇمكىن بولسا، جاڭ سىياسىي مەسلىھەتچى بىلەن لى كوماندىرنى چاقىرىپ بەرسەڭلار.

لو دەن گومىنداڭنىڭ ئەڭ چوڭ ئاتامانلىرىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ، گەپ - سۆزلىرى بىردىنلا يۇمشاپ، مۇلايىملىشىپ قالدى.

— ئۇنداقتا، سىلەر پەستە بىردەم ساقلاڭلار، مەن روتنىغا ئادەم ئەۋەتەي.

لو دەن ئىستىھكامنىڭ تاشلار بىلەن قوپۇرۇلغان ئويۇق ئىشىكىدىن كىرىپ ئىچىدىكىلەرگە بولۇنغان گەپلەرنى دەپ بەردى. ۋاڭ بىلىڭ، جاڭ لىجى، ئۆمەرلەرنىڭ ئاغزى ئوچۇقلا قالدى. گومىنداڭنىڭ ئاتىسا ئىتى، تونسا سىپى بار باشلىقلىرى خوتۇن - بالىلىرى، قىرى - چۇرىلىرى، يىقىن - يورۇقلىرىنى چىگرادىكى زاستاۋ — شەيدۇللاغا ئەكىلىپ پاناھلاندۇرماقچى بولغانىكەن، شۇنىڭغا قارىغاندا، گومىنداڭ ھاكىمىيىتىدىن ھېچقانداق ئۇمىد قالماپتۇ - دە! بۇ خىيال ھەممىسىنىڭ كاللىسىغا بىر يولىلا سايە سىلىپ ئۆتكەندەك، ھەممىسى ئۈن - تىنسىز جىمىپ كىتىشتى. شۇنداقتىمۇ، ساددا ۋاڭ بىلىڭ نىمىلەرنىدۇر دەپ غۇدۇرىدى، لىكىن نىمە دىگەنلىكىنى ئۆزىمۇ ئاڭقىرالمىدى:

— چاتاق... چاتاق، بەك چاتاق... جاڭ... ۋىيىۋەنجاڭ ئۇ... ئۇ...

— سىلەرگە نىمە بولدى؟ — لو دەن بىردىنلا چىچىلدى، — بىز دىگەن ئەسكەر، بۇيرۇقنىڭ قۇلى. ۋاقتى كەلگەندە باشلىقلىرىمىز نىمە كۈن كۆرسە، بىزمۇ شۇنى كۆرمەيمىزمۇ! ئۆمەر، سەن دەرھال ئوتتۇرا قاراۋۇلخانىغا بىرىپ، ئەھۋالنى ئابدۇسەيىدىكامغا ئىيت. ئۇ جاڭ گودۇڭغا يەتكۈزسۇن!

— خوپ!

ئۆمەر يۈگۈرۈپ كىتىۋىتىپ يۇتىلاشقاندەك بولدى - دە، يەردە ئولتۇرۇپ قالدى. بۇرنىدىن شۇررىدە قىلىپ ئىسسىق بىر نىمە ئىقىپ چۈشتى. ئۇ ئىتىك قاراپ تاش ئۈستىدە قىپقىزىل پارقىراپ تۇرغان ئۈچ تامچە قاننى كۆردى. ئۆمەر بىشى قىيىپ،

كۆزلىرى قاراڭغۇلىشىپ تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، يەنىلا غەيرەت قىلىپ مېڭىپ، ئوتتۇرا قاراۋۇل ئىستىھكامىغا بېرىپ ئەھۋالنى دوكلات قىلدى.

— بۇ مۇھىم خەۋەر ئىكەن، مەن دەرھال باراي، — دېدى ئابدۇسەيدى ئۆمەرگە سىنچىلاپ قاراپ، — ساڭا نېمە بولدى؟ چىرايىڭ سارغىيىپ كېتىپتۇ، يەنە كۆڭلۈك ئېلىشىۋاتامدۇ؟

— ھېلىلا ئوڭلىنىپ قالىمەن، — ئۆمەرنىڭ ئاۋازى ئارانلا چىقتى، — سىز تېز بېرىڭ، تاغ يولىدا نۇرغۇن ئادەم سوغۇقتا قالدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئۇششاق بالىلارمۇ بار ئىكەن.

ئابدۇسەيدى بەدىنى تولغان، دىقماقىراق، كۈچلۈك ئادەم بولۇپ، ئوتتۇز سەككىز ياشلاردا ئىدى. ئۇنىڭ دۈپدۈگىلەك ئاپپاق يۈزى دائىم پارقىراپ تۇراتتى. ئەمما، ئۇ چاققان، ئايىغى ئىتتىك بولغاچقا، يول يۈرگەندە ھېچكىم ئۇنىڭ بىلەن تەڭ ماڭالمايتتى. ئابدۇسەيدى ئىستىھكامدىن چىقتى. ئۆمەرمۇ ئۆزىنىڭ ئىستىھكامىغا قايتىپ كەلدى. لو دەن، ۋاڭ بىڭ، جاڭ لىجى، ئۆمەرلەر دۈربۈننى بىر ـ بىرىنىڭ قولىدىن نۆۋەت بىلەن ئېلىپ، بەس ـ بەس بىلەن پەسكە قاراشقا باشلىدى. ئابايقى ئاتلىقلارنىڭ ھەممىسى ئاتلىرىدىن چۈشكەنىدى. بەزىلىرى تاماكا چېكىشسە، بەزىلىرى تاشلاردا ئولتۇرۇپ بىر نەرسىلەرنى يېيىشىۋاتاتتى. ئۇششاق بالىلاردىن بىرقانچىسى قېلىن ھەم ئېغىر كىيىملىرىگە قارىماي، قورام تاشلار ئارا بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ يۈرۈشەتتى. ھەتتا بەزى خوتۇنلار چوڭ تاشلارنىڭ دالدىسىدا بالىلىرىنى ئېمىتمەكتە ئىدى. بۇ كۆرۈنۈشلەر ئۆمەرگە ھەم كۈلكىلىك، ھەم ئېچىنىشلىق تۇيۇلدى. ئۇ كۆڭلىدە شۇنداق ئويلىدى: «قولىدا سىياسىي، ھەربىي، مەمۇريي ۋە ئىقتىسادىي ھوقۇق بار ئاشۇ كاتتىلارنى مۇشۇ ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويغىنى ئازادلىق ئارمىيە بىلەن ئۈچ ۋىلايەت قوشۇنلىرى بولسا، ئۇلارنىڭ كۈچ ـ قۇدرىتى تەسەۋۋۇردىكىدىنمۇ ئارتۇق ئىكەن ـ دە؟ بىراق، ماۋزېدۇڭنىڭ

دېھقانلاردىنلا تەشكىللەنگەن نامرات ئارمىيەسىنى تېرىق بىلەن قارا مىلتىققا تايىنىپ ئۇرۇش قىلىۋاتىدۇ، دېيىشىۋاتقانغۇ؟ ئۇنداقتا گومىنداڭنىڭ پۇتۇنلەي ئامېرىكا تەمىنلىگەن زامانىۋى قوراللار بىلەن قوراللانغان نەچچە مىليون كىشىلىك ئارمىيەسى نېمىشقا بۇ ئەھۋالغا چۈشۈپ قالدى؟ شۇنىڭغا قارىغاندا، غەلىبە ۋە مەغلۇبىيەتنى بەلگىلەيدىغان ئامىل زامانىۋى قورال ياكى ئازلىق ۋە كۆپلۈك ئەمەس ئىكەن ـ دە، بەلكى ھەقىقەتنىڭ زادى قايسى تەرەپتە بولۇشى ئىكەن...»

ئۆمەر بۇ ئويلار ئىچىدىن چىقالماي خېلىغىچە باش قاتۇردى. لېكىن، ئويلىغانلىرىنىڭ تېگىگە يەتكۈدەك ئەقلىي دىت ۋە سىياسىي قاراشلار ئۇنىڭدا تېخى تولۇق يېتىلمىگەنىدى. بۇمۇ ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس ئىدى. بۇ چەت چېگرا رايونىدىكى ئاھالىلەر تۇرماق، گومىنداڭ ھۆكۈمىتىنىڭ ھەر دەرىجىلىك تارماقلىرىدىكى ئەمەلدار ۋە خادىملىرىدىن تارتىپ، جايلاردا تۇرغۇزغان ھەربىي قوشۇنلىرىدىكى ئوفىتسېر ـ ئەسكەرلەرگە قەدەر ئىچكىرىدە بولۇۋاتقان ئۇرۇش ۋە باشقا ۋەقەلەردىن خەۋەرسىز ئىدى. چۈنكى، بۇ ھەقتىكى خەۋەرلەر قاتتىق قامال قىلىناتتى. گومىنداڭنىڭ ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەت ئاپپاراتلىرى، ساقچى ئىدارىلىرى ۋە ھەربىي ئاخبارات تارماقلىرى ئىشپىيونلۇق تورىنى ناھايىتى كەڭ يايغان بولۇپ، يۇقىرىلار ئىچىدە ھەربىر ئادەم، ھەربىي قىسىم ئىچىدە بولسا ھەربىر ئەسكەرگە قەدەر ئۇلارنىڭ كۆزىتىش دائىرىسىدە ئىدى. ئۇلار يۇقىرىلار ۋە ئەسكەرلەرنىڭ سۆز ـ ھەرىكىتىنى ناھايىتى ھوشيارلىق بىلەن قاتتىق كۆزىتەتتى. شۇڭا، ھەقىقىي ئەھۋالدىن ئاز ـ تولا خەۋەر تېپىپ قالغان كىشىلەرمۇ ئاڭلىغانلىرىنى ئىككىنچى بىرسىگە دېيىشكە پېتىنالمايتتى. مۇنداق خەۋەرلەرنى باشقىلارغا يەتكۈزگەنلەر ياكى ئۆزلىرىنىڭ گۇمانلىرى ۋە مۇلاھىزىلىرىنى باشقىلار بىلەن ئورتاقلاشماقچى بولغانلار ئەتىسىلا يوق بولاتتى، تۇتۇپ كېتىلەتتى ياكى ئۆلۈكى كوچىغا

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تاشلاپ قويۇلاتتى، يەنى «ئېغىز يوگوروكى باشقا» دېگەندەك ئىش بولاتتى.

ئەمەلىيەتتە بولسا كومپارتىيە رەھبەرلىكىدىكى خەلق ئازادلىق ئۇرۇشى ھەل قىلغۇچ غەلىبىگە ئېرىشكەن، خەلق ئازادلىق ئارمىيەسى پۈتۈن مەملىكەتنى دېگۈدەك ئازاد قىلىپ، ئەمدىلىكتە بولسا گومىنداڭنىڭ چەت - چېگرا جايلاردىكى تىرىپىرەن بولغان قالدۇق كۈچلىرىنى تازىلاۋاتاتتى. شىنجاڭدىكى گومىنداڭ دائىرىلىرى پۈتۈنلەي گۇمران بولغانلىقىنى پۈتۈن كۈچى بىلەن يوشۇرۇپ، ئۆزلىرىنىڭ جېنىنى ۋە بۇلاڭ - تالاڭ، چىرىكلىك، خىيانەتچىلىك، پارىخورلۇق ۋاستىلىرى بىلەن توپلىغان مال - مۈلكىنى ساقلاپ قېلىشنىڭ غېمىگە چۈشكەنىدى.

ئۆمەرنىڭ «غەلىبە ۋە مەغلۇبىيەتنى بەلگىلەيدىغان ئامىل زامانىۋى قورال ياكى ئازلىق ۋە كۆپلۈك ئەمەس ئىكەن - دە، بەلكى ھەقىقەتنىڭ زادى قايسى تەرەپتە بولۇشى ئىكەن» دەپ ئويلىغانلىرىدىكى ھەقىقەت مانا شۇ ئىدى.

— ھەي ئۆمەر، خىيالغا پېتىپ، ئەجەب جىمىپ كەتتىڭغا؟! — دېدى ۋاڭ بىڭ ئۈنلۈك ئاۋازدا، — تاجىك قىزى سارا ئېسىڭگە كېلىپ قالدىمۇ نېمە؟

ئۆمەر بېشىنى كۆتۈرۈپ كۈلۈمسىرىدى. لېكىن، جاڭ لىجىننىڭ «تىش... ش...» دەپ قولىنى كۆتۈرۈشى ھەممىسىنىڭ دىققىتىنى قوزغىدى، چۈنكى ئۇ دۈربۈن ئارقىلىق پەسلىكتىكى تاغ يولىنى كۆزىتىۋاتاتتى.

— ھەي، ھەي ئاغىنىلەر ! — دېدى جاڭ لىجى بوم ئاۋازدا، — روتا كوماندىرى لى دايى، سىياسىي مەسلىھەتچى جاڭ گودۇڭ ئاتتىن چۈشۈپ، كەلگەنلەر بىلەن كۆرۈشۈۋاتىدۇ.

— بىزدىن بارغانلار ئاشۇ ئىككىلا ئادەممىكەن؟ — سورىدى لو دەن، — ئوبدانىراق قارا !

— ۋوي راست، — جاڭ لىجى دۈربۈنىنىڭ ئەينىكىنى قول

ياغلىقىدا سۈرتۈپ كۆزىگە تۇتتى، — بىزنىڭ ئىزۋوت كوماندىرىمىز جۇ لىيەنپاڭ، يەنە ئىككىنچى ئىزۋوتنىڭ كوماندىرى جاڭ يىفەن، ئۈچىنچى ئىزۋوتتىكى ۋاڭ شياۋتاڭلارمۇ بار ئىكەن ئەمەسمۇ. توختاڭلار، يەنە ئىككى ئاتلىق كەلدى. ئالدىدىكىسى تۆتىنچى ئىزۋوتتىكى جۇڭ شۆلياڭ قىزىل كۆز ئىكەن، كېيىن ئاتتىن چۈشكىنى بەشىنچى ئىزۋوتنىڭ كوماندىرى لى شىۋۇ ئاۋاق...

بۇ ئادەملەر راسا چۈش ۋاقتىغا ئۈلگۈرۈپ كەلگەچكە، ئۇدۇللا چوڭ ئاشخانىغا باشلاندى. ھەربىي ئاشپەزلەر پۇت ـ قولى يەرگە تەگمەي دېگۈدەك يۈگۈرۈشۈپ يۈرۈپ، بىرنەچچە خىل قورۇما ۋە ھورنان تەييارلىدى. لېگەن ـ لېگەنلەردىكى ھورنانلارنى ئېچىرقاپ كەتكەن باللار بۇلاپ ـ تالاپ يەپ، بىر ياقتىن يانچۇقلىرىغا سالماقتا ئىدى. چاقىرىلمىغان بۇ ئادەملەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى ئۈششاق باللار بىلەن خوتۇن ـ قىزلار ئىدى. قالغانلىرى ياشانغان، ئوتتۇرا ياشلىق ۋە ياش ئادەملەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئەمەل ساھىبلىرى ئىكەنلىكى چىرايىدىن، كىيىنىشىدىن، تەق ـ تۇرقى ۋە گەپ سۆزلىرىدىن چىقىپلا تۇراتتى. بولۇپمۇ، ھەممىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا قوزۇقتەك چوقچىيىپ ئولتۇرغان، ئاق سېرىق، چار كەكە ساقاللىق، چوققا چاچلىرى شالاڭلاشقان بىر ئادەم ئالاھىدە كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى. ئۇ گەرچە ئەللىك ياشلاردىن ئاشقان بولسىمۇ ناھايىتى تىمەن كۆرۈنەتتى. ئۇ خۇددى «ھەممەيلەننىڭ سەركىسى مەن» دېگەندەك كەكە ساقىلىنى سىلاپ قويۇپ، سالاپەتلىك يۆتىلىپ قوياتتى. ئۇنىڭ قېشىدىكى ئاتمىش ياشلاردىكى، ئېگىز بويلۇق، بۇرنى پاناق، ياغاق يۈزىدىن زەھەرلىك چېقىن چىقىپ تۇرغان ئادەم قىياق كۆزلىرىنى ھەممىگە تەكشى تىكىپ، گۇمانلىق نەزەردە باقاتتى. ئەمما، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مايسارەك پەلتوسىنىڭ مۈرىلىرىدە پاگون ئىزنالىرى بىلىنىپ تۇرغان بالپا يۈز، تەتۈر ئۈستىخان، كېلەڭسىز ئادەم يەر باقىقىنىچە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ھېچكىمگە يۈز بەرمەيتتى. ئۇلاردىن باشقا، كۆچا كۆرپىسىدىن تىكىلگەن ئىسپانكا، قۇلاقچا، كۆل رەڭ بوبروك پەلتو كىيگەن ئىككى كىشىمۇ بار بولۇپ، ئۇلار خۇددى قوماندانلاردەك سۈر بىلەن گىدىيىپ ئولتۇراتتى.

ئۆمەرنى مۇنۇ ئەھۋال قاتتىق ئويلاندۇرۇپ قويدى: بالىۋاقىسىنى، خوتۇن - قىزلىرىنى كېلىش ئالدىدا تۇرغان خەۋپتىن قاچۇرۇپ بۇ يەرگە ئەكەلگەنىكەن، نېمىشقا ئۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەكلا مىنگەن ئېتىدىن باشقا يەنە ئۈچ ئاتنى يېتىلىۋالىدۇ؟ چىققان يېرىدىن شەيدۇللاغىچە بولغان بۇ ئارىلىققا شۇنچىۋالا ئات كېتەمدۇ؟

ئۆمەر خاتا ئويلىمىغانىدى. سەللا ئەقلى بار ئادەم ئۇلارنىڭ جابدۇنۇشى ۋە زاپاس ئاتلارنى يېتىلەپ ماڭغىنىغا قاراپلا، ئۇلارنىڭ ئۇزاق سەپەرنى كۆزلەپ چىققان قاچقۇنلار ئىكەنلىكىنى بىلىۋالالايتتى. گومىنداڭ شىنجاڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلغان يىللاردا گومىنداڭنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ۋە مەخپىي خىزمەت ئورۇنلىرىدا خىزمەت قىلىپ، مەنسەپ ساھىبلىرى بولغان بۇ ئادەملەر زاۋاللىققا يۈزلەنگەن گومىنداڭ ھاكىمىيىتىدىن پۈتۈنلەي ئۈمىدىنى ئۈزگەنىدى. ئۇلارنىڭ جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيەسى شىنجاڭغا كىرىش ئالدىدا تۇرغان، ئۈچ ۋىلايەتنىڭ مىللىي ئارمىيەسى ماناس دەرياسىنىڭ بويىدا تانكا، بىرونېۋىكلىرىنى تىكلەپ قويۇپ، ئۈرۈمچىگە خەنجەردەك قادالغان ۋەزىيەتتە ئۆز جېنىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن يوشۇرۇنچە چەت ئەلگە چىقىپ كەتمەكچى بولغان قاچقۇنلار ئىكەنلىكى ئېنىقلا تۇراتتى.

— جاڭ گودۇڭ ئىنى، — دېدى كەكە ساقاللىق كىشى ئۆسۈپ قالغان چار ساقىلىنى سىلاپ تۇرۇپ، — سېنىڭ دۆلەت، پىرقىگە سادىق بولۇپ، كۆپ خىزمەتلەرنى كۆرسەتكىنىڭنى مەن بىلىمەن، — ئۇنىڭ بۇ سۆزلىرىدىن خۇشامەت پۇرىقى كېلىپ تۇراتتى، — ئەلۋەتتە، بۇنى ئۇنتۇپ قالمايمىز. جياڭ ۋېيیۈەنجاڭ

(بۇ چاغدا ئۇ ئورنىدىن تاق تۇردى) تۆرىمىزمۇ سىنىڭ ئامىڭنى مۇبارەك خاتىرىسىدە ساقلايدۇ.

كەكە ساقال گېلىنى قىرىپ قويۇپ، ۋەزىيەت ھەققىدە توختىلىشقا باشلىدى. ئۇ كوممۇنىستلارنىڭ تەشۋىقات - تەرغىباتلىرىدىن تەلۋىلەشكەن ئۇچ ۋىلايەت ئوغرىلىرىنىڭ دۆلەت ۋە پىرقىگە سادىق مۇھىم ئەربابلارنىڭ بالىۋاقىسى، خوتۇن - قىزلىرىغا زىيانكەشلىك قىلىۋاتقانلىقىنى، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋاتقانلىقى ھەم تۇتۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى، شۇڭا ئۆزلىرىنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىنى بۇ يەرگە پاناھلىنىشقا ئەكەلگەنلىكى توغرىسىدا بىرمۇنچە ۋالاقلىدى، ئاندىن ئۆزىنىڭ يالغان - ياۋىداق سۆزلىرىنىڭ تەسىرىنى بىلمەكچى بولغاندەك، ھەممىگە تەكشى قاراپ قويدى. بالىۋاقا، خوتۇن - قىزلىرىنى ئوت - گىياھسىز، تۇرمۇش غورىگىل ئۆتىدىغان شەيدۇللادەك تاقىر تاغلارغا ئەكېلىپ قويۇش دېمىسىمۇ ئادەمنى ئەندىشىگە سالغۇدەك بىر ئىش ئىدى. كەكە ساقال گەپلىرىنى قانچىلىك ئەگىتسۇن، يەنىلا «ئاكام ئېيتقان ئابايىقى» دېگەندەك، ئۇنىڭ سۆزلىرى ئۇلتۇرغانلارنى ئەنسىزلىككە سېلىپ قويدى. لېكىن، ئۇ بۇ يەردە ۋاقىتلىق پاناھلىنىدىغانلارنىڭ ھەربىرىگە ھېسابلاپ ھەق بېرىدىغانلىقىنى، بۇ ھەققە ئالتۇن - تىللا تۆلەيدىغانلىقىنى ئېيتقانىدى، بۇ گەپ لى دايى بىلەن جاڭ گودۇڭنى قەۋەتلا خۇشال قىلىۋەتتى. ئۇلار ئالىقانلىرىنى ئىشقىلاپ، كۇلۇپ، تاماقلىرىنى تەمشىپ كېتىشتى. جاڭ گودۇڭ ئويلاپ قالدى، مەيلى ئەمەسمۇ، ئۇلارنىڭ ئالتۇن، تىللا، يامبۇلىرىنى قۇرغۇيۇڭ بولاي، قارچىغاڭ بولاي دەپ ئاغزىدىن كىرىپ، بۇرنىدىن چىقىپ ئېلىۋالسىلا بولمىدىمۇ؟ ۋاقتانىۋاق كەلگەندە، ئۇلار نەدە، جاڭ گودۇڭ نەدە؟ بۇنى خۇدا بىلمىسە بەندە بىلىپ بولماس! كوممۇنىستلار يېتىپ كەلسە ئۇلارنى چوقۇم ساق قويمايدۇ. ئۇ چاغدا ئۇلارنىڭ دەپىنە - دۇنياسى جاڭ گودۇڭ بىلەن لى دايىنىڭ قولىدا قالامدۇ؟ ئەگەر كوممۇنىستلارنىڭ قەدىمى بۇ يەرلەرگىمۇ يەتكۈدەك بولسا، بىر

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

تاقلاپلا ھىندىستانغا ئۆتۈپ كەتسىمۇ بولىدۇغۇ ! ...
ھېچقانداق داۋالاش كار قىلماي، يۇققان ئادەمنى ئاخىر ئۆلتۈرۈپ تۈگىتىدىغان موخۇ كېسەللىكى دەيدىغان بىر خىل كېسەللىك بار. بۇ خىل كېسەللىك ئۆز مىكروبى ئارقىلىق ئادەمدىن ئادەمگە يۇقىدۇ. ئۇ كېسەللىك يۇققان ئادەم دەرھاللا ئۆلۈپ قالمايدۇ، بەلكى ئاغرىق خېلى يىللارغىچە داۋاملىشىپ، ئادەم كۆزى ئوچۇق تۇرۇپلا چىرىشكە باشلايدۇ. بۇ خىل چىرىشتە ئالدى بىلەن بىمارنىڭ پۇت ۋە قول بارماقلىرى يىرىڭلاپ ئېقىپ تۈگەيدۇ، ئاندىن پۈتۈن بەدىنىدىكى قان، گۆش، تومۇر، ئۇستىخانلارمۇ سايسىپىرىق زەرداب ۋە يىرىڭغا ئايلىنىپ، بەدەن چىرىپ، سېسىپ، ئېقىپ تۈگەيدۇ. بۇ جەرياننى موخۇ كېسەللىكىنىڭ يۇقۇمچان مىكروبى ئورۇنلايدۇ. تاراپ يىلتىزلاپ كەتكەن، يۇقىرىدىن تۆۋەنگە قەدەر ئادەتكە ئايلانغان ئاچ كۆزلۈك، بۇلاڭ ــ تالاڭ، خىيانەتچىلىك، پارىخورلۇقمۇ دەل شۇ موخۇ كېسەللىكىنىڭ مىكروبىدەك گومىنداڭدىن ئىبارەت چوڭ گەۋدىنى سېسىتىپ، قان بىلەن يىرىڭغا ئايلاندۇرۇپ قويغان ۋە ئۇنىڭ جېنىنى ئېلىپ بولايلا دەپ قالغانىدى. جاڭ گودۇڭ بىلەن لى دايىلارمۇ مۇشۇ گەۋدىنى چىرىتىپ، بۇگۈنكى زاۋاللىققا كەلتۈرگەن مىكروبلار ئىدى !
شۇڭا، تارىخنىڭ يەكۈنى شۇكى: پارىخورلۇق، خىيانەتچىلىك، چىرىكلىك، ئاچ كۆزلۈكنىڭ يامراپ كېتىشى ئاشۇ ھاكىمىيەتنىڭ زاۋاللىققا يۈزلەنگەنلىكىنىڭ بېشارىتىدۇر ! قاراڭ، ئالتۇن، تىللا، يامبۇلار بىردەمدىلا جاڭ ۋە لى... لارنىڭ كۆزلىرىنى كور قىلىپ ۋىجدان ــ غۇرۇرىنى يوقاتتى. جاڭ گودۇڭ تېخى «بىر تاقلاپلا...» ئاسىيلىق خىيالىغىمۇ كەلدى. ئۇنىڭ ئاغزىنى ئاچسىلا تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان «دۆلەت ۋە پىرقە» دېگەنلىرى ھارام دۇنيا ئالدىدا خۇددى توزغاقتەك توزۇپ كەتتى...
ــ سىلەر دۆلەت ۋە پىرقىمىزنىڭ ئۇلۇغ، كەرەملىك ۋە دانا

ئەربابلىرى، — دېدى جاك گودۇك گېپىنى بىر غۇلاچ سوزۇپ، — سىلەرنىڭ پەرزەنت ۋە رەپىقىلىرىڭلارنى بۇ يەرگە ئەكېلىپ قويۇشۇڭلارمۇ يەنىلا دۆلەت ۋە پىرقە ئۇچۇن خاتىرجەم ئىشلەشنى كۆزدە تۇتقانلىقىڭلاردىن بولغان. ئۇلارغا ياخشى قاراش، ئۇلارنى قوغداش بىزنىڭ بۇرچىمىزدۇر. بۇنىڭ ئۈچۈن ھەق ئالساق قانداق بولىدۇ؟

جاك گودۇك «ھەق» سۆزىنى ئاتايىن ئېغىزغا ئېلىش ئارقىلىق ئۇ ئىشنى يەنە بىر قېتىم قانۇنلاشتۇرۇۋالماقچى بولدى. ئۇنىڭ بۇ ھىيلىسىنى سەزگەن قىياق كۆز جاناب ياغاق يۈزىنى سىيپاپ پىسەنتىمدە كۈلۈپ قويۇپ، گەپ باشلىدى:

— جاك مەسلىھەتچىنىڭ ھىممىتىگە ئاپىرىن، شۇنداقتىمۇ «ھېسابلىق دوست ئايرىلماس» دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ؟ ئەتىلا ئاتا - بالىلارنىڭ ھەر ئايلىق ھەققىنى ھېسابلاپ چىقىپ، ئالتۇن - تىللاغا سۇندۇرۇپ، يېرىم يىللىقىنى بىر يولىلا تاپشۇرۇۋېتىمىز. ئۇلارنىڭ ئاش - ئوزۇقى ۋە تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرى ئۆكسۈپ قالسا بولمايدۇ.

— بەك چوڭقۇر ئويلاپ كېتىپىتىسىلا، — دېدى لى دايى ھىجىيىپ، — ئەمدى ئالمايمىز دېسەكمۇ، ھەرقايسىلىرىدەك زاتى مۇبارەكلەرنى رەنجىتىپ قويىدىغان ئوخشايمىز، بوپتۇ... بوپتۇ... ئالايلى! ...

— جاك مەسلىھەتچى، — كەكە ساقال ئاپپاق لۆڭگىدە ئېغىز - قوللىرىنى سۈرتتى، — سىلەرگە راست گەپنى قىلسام، يەنە بىر مۇلازىمىتىمىز بار، ئۇنىمۇ قوبۇل قىلساڭلار!

— بۇ... بۇ... قانداق بولۇپ كەتتى ئۆزى؟ — جاك گودۇك قوللىرىنى يايدى، — ھەرقايسىڭلاردەك كاتتىلىرىمىزنىڭ مۇلازىمىتىنى قوبۇل قىلساق قانداق بولىدۇ؟ مېنى تولىمۇ خىجىل قىلىۋەتتىڭلار.

— ھەرگىز خىجىل بولماڭ، — ياللپا يۈز مايسا رەڭ پەلتوسىنىڭ تۈگمىلىرىنى يېشىۋېتىپ گەپ باشلىدى، —

سىلەر خوتۇن ـ بالىلىرىمىزنىڭ ئامانلىقىنى قوغدايمىز دەۋاتساڭلار، بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق شاپائەت بولامدۇ؟ قانچىلىك قىلساق ئەرزىيدۇ ـ دە!...

— جاڭ مەسلىھەتچى، لى كوماندىر، بىز سىلەرگە بىر ئۆكۈز، تۆت قوي ئەكەلدۇق، — دېدى كەكە ساقال مەمنۇنلۇق بىلەن، — هازىردىن تارتىپ كەچلىك زىياپەتنىڭ تەييارلىقىنى قىلىڭلار، ھەممە ئەسكەرلەر قاتناشسۇن. قاراۋۇل پونكىتلىرىدىكى يىگىتلەرمۇ كەلسۇن. ئۇلارنىڭ يېرەر قېتىم ئويناپ، كۆڭۈل ئېچىشىغا كوممۇنىستلار تاغ تۇرانى ئېلىپ قاچماس، — زالدا كۈلكە كۆتۈرۈلدى، — مېنىڭ ئۇلارغا دەيدىغان ئىككى كەلىمە سۆزۈم ۋە بېرىدىغان مۇكاپاتىم بار.

كېچىلىك زىياپەت كەچ سائەت سەككىزلەردىن ئاشقاندا باشلاندى. قورداق، كاۋاپ، سامسا، ھەر خىل گۆشلۈك قورۇمىلار ئۈستەللەرگە رەت ـ رەتتە بىلەن قويۇلدى. ئۇلار ئاتلىرىغا ئارتىپ ئەكەلگەن يەشىك ـ يەشىك ساپ جۇن ھارىقى ئۈستەللەرگە تىكلەندى. ئەسكەرلەر قورسىقىنى پوملىۋېلىپ، ھاراققا ئىشتىھا ساقلاپ تۇرماقتا ئىدى. لېكىن، «باش ئاتامان سۆزلەيدۇ» دېگەن گەپ قۇلاقلىرىغا كىرىپ قالغاچقا، ھەممە ئەيمىنىپ جىم تۇرۇشاتتى. بىردەمدىن كېيىن كەكە ساقال ئورنىدىن تۇرۇپ، ھەممىگە تەكشى قارىدى:

— يىگىتلەر، جاپا چەكتىڭلار، — دېدى ئۇ قولىنى كۆتۈرۈپ، — سىلەر ۋەتەننىڭ پەخىرلىك ئوغلانلىرى، مىننەت ـ تەمەسىز ھالدا چېگرانى قوغداۋاتىسىلەر، ئەسكەرلىك ۋەزىپىسى ئېغىر، بىراق شەرەپلىك. سىلەر دۆلەتكە ۋە پىرقىگە ساداقەت كۆرسەتتىڭلار، سىلەردىن دۆلەت رازى، ئاۋام ئەمىندۇر. ھازىر ھەممىڭلارغا بىردىن تىللا، ئىككىدىن ئاق تەڭگە تارقىلىدۇ. ئاز بولسىمۇ كۆپكە تاۋاپ قىلىپ ئالغايسىلەر.

تىللا ۋە ئاق تەڭگىنىڭ گېپى چىققان ھامان كوماندىر ـ جەڭچىلەر جانلىنىپ، بىردىنلا:

— ھەشقاللا، جانابلىرى ! — دەپ زالنى كۆتۈرۈۋەتكۈدەك ۋارقىراشتى. ئاڭغىچە بىرقانچىلىغان قىز ـ چوكان پەتنۇسلارغا تىزىلغان تىللا بىلەن ئاق تەڭگىنى ئەكېلىپ، ھەربىر كوماندىر ۋە جەڭچىنىڭ ئالدىغا قەدەر بېرىپ، بىر ـ بىرلەپ تارقاتتى. ئىككى ئودلىنىيە كۈدە كەنتى بىلەن ئاقمەسچىتتە ئىدى. ئۇلاردىن باشقا، يىراقراق تاغ ئېغىزلىرىدا بارگاھ قۇرۇپ تۇرۇۋاتقان ئىزۋوتلار، شۇنداقلا تاغ تۇرالارنى ئايلىنىپ يۇرۇۋاتقان ئىزۋوت ۋە ئودلىنىيەلەرمۇ بولغاچقا، شەيدۇللادىكى بۇ چارىدا پەقەت جۇ ليەنپاڭنىڭ بىرىنچى ئىزۋوتىدىكى قىرىق ئادەملا بار ئىدى. بۇ تەلەيلىكلەر بىردىن تىللا، ئىككىدىن ئاق تەڭگىنى قولىغا ئېلىپ، كېچىچە ئوينايدىغان قىمارنىڭ غېمىدە قالدى.

— ئەمىسە، ئېچىلىپ ـ يېيىلىپ ئوينايلى !

لى دايى بىر پىيالە ھاراقنى قولىدا كۆتۈرۈپ تۇرۇپ بىر ۋارقىرىۋىدى، ئىچىشمەك باشلىنىپ كەتتى. جاڭ گۇدۇڭ ئۇچىنچى چىنە ھاراقنى ئىچىپ بولۇپ، ھاياجانلىنىپ قالدى بولغاي، ئاشخانىنىڭ ئامبىرىدىكى پېچەت ھاراقلارنىمۇ ئاچقىشنى بۇيرۇدى. گۆشلۈك قورۇمىلار ئارقا ـ ئارقىدىن كىرىشكە باشلىدى. يۇقىرى گىرادۇسلۇق جۇن ۋە پېچەت ھاراقلار گالغا كوركىراپ كىرگەنسېرى، قورساقتا جىم تۇرماي ھەممىنى بۇرگىدەك سەكرەتمەكتە ئىدى. خەنزۇ ئەسكەرلەر بەش بارماق ئويۇنى بىلەن بەسلىشىپ ئىچىشسە، ئۇيغۇرلار «خۇشە !» دەپ ۋارقىرىشىپ چىنىلىرىنى بىر ـ بىرىگە جاڭگىلدىتىپ ئۇرۇشاتتى. مەست بولۇپ قالغان ئەسكەرلەر ئاتا ـ ئانا، خوتۇن ـ بالىلىرىنى ئەسلىشىپ يىغلىشاتتى. بەزىلىرى بولسا «مەن ساڭا ئېيتاي»غا چۈشۈپ، قانداقتۇر ئىشلارنى يېنىدىكىلەرگە قايتا ـ قايتا چۈشەندۈرەتتى. كېچە سائەت ئون بىردىن ئاشقاندى، كەكە ساقال ئادەملىرىگە: «ئۇلارغا ھەمراھ بولۇڭلار» دېگەندەك ئىشارەت قىلىپ قويۇپ، ئۆز ئوغلى بىلەن يەنە بىر يىگىتنى سىرتقا ئېلىپ چىقتى.

www.uyghurkitap.com

— كۆردۈڭلارمۇ، — دېدى كەكە ساقال ساقىلىنى ئوچۇملاپ، — ھاكىمىيەت مانا مۇشۇنىڭغا ئوخشاش ھاماقەتلەرنىڭ سەۋەبى بىلەن يىمىرىلىۋاتىدۇ. تۆگە كارۋىنىنى ئېشەكنىڭ قۇيرۇقىغا باغلاپ قويغاندەك، گومىنداڭمۇ مۇشۇنداق ئارمىيەگە باغلىنىپ قالغان. شۇڭا، كۆرۈۋاتقان كۈنىمىز مۇشۇ.

— جاڭ بىلەن لى بىز يالغاندىن ۋەدە قىلغان ئالتۇن - تىللانىڭ ئېتىنى ئاڭلاپ، ئۆزلىرىنىڭ بۇ يەردىكى چېگرانى قوغداش ۋەزىپىسىنى ئۇنتۇپلا قالدى، — كۇل رەڭ كۆرپە قولاقچا كىيگەن يىگىت مەنسىتمەسلىك بىلەن دىمىقىنى قاقتى، — ئۇ ئىككىسى خۇشاللىقىدا خۇدىنى بىلمەي ئىچىۋاتىدۇ. ئالتۇن - تىللا ئۇلارنى بىخۇدلاشتۇردى، بىزدىن ئازراقمۇ گۇمان قىلمىدى.

— دادا، بىرەر ئىشلىرى بارمىدى؟ — سورىدى يىگىرمە نەچچە ياشلار چامىسىدىكى يىگىت، — بولسا دېسىلە، قارىسام، سەل خاتىرجەم ئەمەستەك كۆرۈنىدىلا.

— سىلەر ئىككىڭلار ئېتىڭلارغا مىنىپ يول بەندەرلىرىدىكى قاراۋۇل پونكىتلىرىنى كۆزىتىپ كېلىڭلار. ئەگەر ئۇ پونكىتلاردا بىرەردىن ئادەم قالدۇرغان بولسا، ئۇلار سىلەرنى كۆرۈپلا «توختا !» دەپ ئۆزلىرىنى ئاشكارىلايدۇ. سىلەر: «بىز سىلەرنىڭ رىزق - نېسىۋەڭلەرنى ئەكەلدۇق» دەپ ئۇلارغا تىللا بىلەن تەڭگە بېرىڭلار. يەنە بىرەر خالتىغا پىششىق گۆش، يېمەكلىك، هاراق ئېلىۋېلىپ ئۇلارنى مېھمان قىلىڭلار. ئۆزۈڭلارمۇ ھەمراھ بولغاچ، ئۇلارنى مەست قىلىۋېتىڭلار.

ئوتتۇرا كېچە بولغاندا، تاغ ئارىسىدىكى بۇ زاستاۋ گۆرستان جىمجىتلىقىغا چۆمدى. بۇ تىمتاسچىلىقنى پەقەت ئاچ قالغان بۆرىلەرنىڭ سۈرلۈك ھۇۋلاشلىرىلا بۇزۇپ تۇراتتى. شەيدۇللانىڭ ئاسمىنى شۇنچىلىك كۆك ۋە تىنىق ئىدىكى، ئەتىكى دەھشەتلىك سوغۇقتىن دېرەك بېرىپ، يۇلتۇزلار تېخىمۇ روشەن چاقناپ كەتكەنىدى. ساھىبجامالنىڭ قېشىغا ئوخشايدىغان ھىلال ئاي

كۆكتىن كۆكۈچ سىرلىق تۇمان ئىچىدە قالغان زاستاۋغا مۆگىلىنىپ قارايتتى. بۇنداق جىمجىت كېچە شەيدۇللادا بۇرۇن بولۇپ باقمىغانىدى. چېگرا قوغدىغۇچىلار چەت ئەلگە قاچقان باندىتلار، ئەتكەسچىلەر، يەنە قانداقتۇر قاچقۇن جىنايەتچىلەر بىلەن پات ـ پاتلا ئېتىشىپ تۇراتتى. ئادەتتىكى خاتىرجەم ۋاقىتلاردىمۇ ئۆزلىرىنىڭ ئامانلىقىنى ياكى باشقا مەخپىي ئۇقۇملارنى بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن ئاسمانغا رىتىم بىلەن ئوق ئېتىشىپ تۇراتتى. قانداقتۇر سىرلىق ئادەملەرنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى مەلۇم قىلىپ رەڭلىك بەلگە ئوقلىرى ئېتىلاتتى. بىراق، بۈگۈن شەيدۇللا تەنلەر شۈركۈنگۈدەك ئۈن ـ تىنسىز ئىدى.

بۇ سۈرلۈك جىمجىتلىقنى تاڭ سەھەردە زاستاۋغا ئېتىلىپ كىرگەن ئالاقىلىشىش ئەترىتىنىڭ باشلىقى خەن ۋېنجىڭنىڭ ئالاقزەدىلىك بىلەن ۋارقىرىغان ئاۋازى بۇزۇۋەتتى.

— جاڭ سەنمۇجاڭ، هاي جاڭ سەنمۇجاڭ !... ئويغىنىڭ دېمەن ! ياپىرىم، شۇنچە ۋارقىرىسا ئويغانمايدىغان قانداق ئۇيقۇ بۇ؟ — خەن ۋېنچىڭ ئىشىكنى مۇشتلىرى بىلەن ئۇرماقتا ئىدى، — جاڭ سەنمۇجاڭ، قوماندانلىق ئىشتابىدىن پەۋقۇلئاددە جىددىي بۇيرۇق كەلدى، تېز بولمىسىڭىز، ئۇلگۈرەلمەيسىز !

بېشى زىڭىلداپ ئاغرىپ تۇرغان، بەدىنى گىر تېشىدەك ئېغىرلىشىپ كەتكەن جاڭ گودۇڭ مەستلىكتىن تېخى يېشىلمىگەنىدى. ئەگەر: «قوماندانلىق ئىشتابىدىن پەۋقۇلئاددە جىددىي بۇيرۇق كەلدى» دېگەن سۆز قۇلىقىغا كىرىپ قالمىغان بولسا، ئۇ ۋاقىتسىز ئويغاتتىڭ دەپ خەن ۋېنچىڭنىڭ يۈزىگە تۈكۈرۈپ، كۆتىگە تەپچىنى تەپكەن بولاتتى. ئۇ كېچىلىك كىيىمىنىڭ ئۈستىگە ھەربىيچە پەلتوسىنى يېپىنىپلا ئىشىكنى ئاچتى.

— تېز، تېز كىر دەيمەن، پالاكەت ! — ئۇيقۇسىغا قانمىغان

جاك گودۇك زەردە بىلەن ۋارقىرىدى، — كۆرمىدىڭمۇ سوغۇقنى! تازا بىر...

— جاك سەنمۇجاك، سىزگە تېلېگراممىا!

يول بويى يۈگۈرۈپ كەلگەچكىمۇ خەن ۋېنچىك ھېلىمۇ ھاسىراپ تۇراتتى. ئۇ سېپىرلىق تېلېگراممىا قەغىزىنى ئۇنىڭغا ئىككى قوللاپ سۇندى. جاك گودۇك تېلېگراممىنىڭ ئاستىدىكى خەتكە كۆز يۈگۈرتۈپ چىقىپ، ھېچنېمىنى ئاڭقىرالماي، گاراڭلا بولۇپ قالدى. كۆپلىگەن ئالتۇن - تىللا، يامبۇلار ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا يانچۇقىدىن ئاسمانغا ئۇچۇپ چىقىپ، بۇلۇتلار ئىچىدە ئېرىپ يوقاپ كېتىۋاتقاندەك، ئۇ ئىختىيارسىز ئۆينىڭ تورۇسلىرىغا ئالىيىپ قارىدى. ئوتتۇز - قىرىقتەك ئانا - بالا، قىز - چوكانلار ئۇچۇن ئالىدىغان ھەق ئاز ئەمەس ئىدى. مۇشۇ ئەسكەرلىك دېگىنى قۇرۇپ كەتسۇن! ئاناڭنى!... قولغا كىرەيلا دەپ قالغان ئاشۇ بايلىق بىلەن ئۇ ئەنخۇيدىكى يۇرتىغا راسا قاملاشتۇرۇپ بىرەر قاۋاقخانا، مېھمانخانا ياكى كارخانا سېلىۋالغان بولاتتى؛ ئۆمۈر بويى كىشىلەرگە چىراي سارغايتماي ئۆتكەن بولار ئىدى. مانا ئەمدى ماۋۇ لەنتى تېلېگراممىا ھەممىنى توزغاقتەك توزۇتۇپ، تېرىقتەك چېچىۋەتتىغۇ! ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى قولغا ئالسا، ساندۇق، خۇرجۇنلىرىدىكى مال - دۇنياغا قول تەگكۈزگىلى بولمىسا، بۇ قانداق گەپ بولۇپ كەتتى؟ مۇبادا ئۇ بۇ بايلىقلارغا مۇشۇ يەردە قول سېلىپ قالسا، ئۇرۇمچىدىكى ساقچى نازارىتى ئۇياقتا تۇرسۇن، يەكەن يېڭىشەھەردىكى ياك لېدى چېغىدا مېڭىسىدىن تۈتۈن چىقىرىۋېتىدىغان ئوخشايدۇ. قولىقى بىرمۇنچە ھەرە كىرىۋالغاندەك ۋاڭشىپ كەتكەن جاك گودۇك مۆلۈلدەپ قالغان كۆزلىرىنى تېلېگراممىغا يېقىن ئەكەلدى. ئۇ مۇشۇنداق قارىسا تېلېگراممىدىكى مەزمۇن ئۆزگىرىپ قالىدىغاندەك ھېسسىياتتا ئىدى. لېكىن، ئالىقاندەك قەغەزدىكى مەزمۇن ئۇنىڭغا

بالدۇرقىدىنمۇ ئېنىقراق كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئۇ تېرىنىڭ يىرتىقىدەك قىيپاش كۆزلىرىنى كۈچەپ يوغان ئاچتى، بىراق تېلېگرامما ئۆزگىرىپ قالمىدى:

«ئۆلكىلىك ساقچى نازارىتىدىن جىددىي ھەم مەخپىي تېلېگرامما كەلدى. ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتتە يۇقىرى ئەمەل تۇتقان ھەم ھۆكۈمەتنىڭ سىياسىي، مەمۇرىي، ھەربىي، ساقچى ۋە مەخپىي تارماقلىرىدا مۇھىم خىزمەت ھوقۇقلىرىنى ئىگىلىگەن بىر تۈركۈم ئۇيغۇر، خەنزۇ، تۇڭگان قاتارلىق مۇناپىقلار ۋەتەنگە ئاسىيلىق قىلىپ، چەت ئەلگە قېچىش ئۈچۈن ئوغرىلىقچە چېگراغا قاراپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇلار مۇشۇ بىر ـ ئىككى كۈن ئىچىدە شەيدۇللاغا يېتىپ بارىدۇ. بۇ قاچقۇنلارنىڭ بىرىنىمۇ چېگرادىن ئۆتكۈزمەي ھەممىسىنى قولغا ئېلىڭلار. ئېلىپ قاچقان ئالتۇن، تىللا، يامبۇلىرىنىڭ بانكىدا ھېسابى بولغاچقا، چېقىلىشقا بولمايدۇ. ئۇلارنى ئۆلكىلىك ساقچى نازارىتى ئۈرۈمچىگە ئېلىپ كېتىدۇ...

يەكەن قوماندانلىق ئىشتابى، قوماندان ياڭ لېدى

1949 ـ يىلى فېۋرال»

— جاڭ مەسلىھەتچى، ئەمدى... ئەمدى قانداق قىلارمىز؟ — خەن ۋېنچىڭ تىترەۋاتاتتى، — ئەمدى...

— نېمانداق كۆپ «ئەمدى» ئۇ؟! — جاڭ گودۇڭ ئاچچىقىدا چالۋاقاپلا كەتتى، — قانداق قىلاتتۇق، ئۇلارنى قولغا ئالماقتىن باشقا يەنە نېمە چارە بار؟

— ئەمما... ئەمما... لېكىن... بىراق...

— ھەي نېمانداق تىلىڭنى چاينايسەن؟ — ئالتۇن ـ تىللادىن قۇرۇق قالغان جاڭ گودۇڭ چېچىلىپلا تۇراتتى، — نېمە ئەمما ئۇ؟ بىردەم ئەمدى، بىردەم بىراق... يەنە قانداق

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

قوشۇمچىلىرىڭ بارمۇ؟ تېزرەك ئېيت، سەپرايىمنى ئۆرلەتمەي.
— ئەمما... ئەمما... — خەن ۋېنچىڭ ئاخىر دەۋەتتى، — ئەمما ئۇلار يوق تۇرسا...
— كىملەرنى دەيسەن؟
— تۇنۇگۈن كەلگەنلەرچۇ، بىرىمۇ يوق تۇرىدۇ.
— بىرىمۇ يوق؟ ئالجىدىڭمۇ، ئەبلەخ؟! — جاڭ گودۇڭ ئۆينى بىر پىرقىرىۋەتتى، — بى... بى... بىز تېخى توختام تۈزمىگەن تۇرساق؟ نەگە كېتەتتى ئۇلار؟
— قېچىپتۇ! — خەن ۋېنچىڭ تۇمشۇقىنى سوزۇپ ئاستا پىچىرلىدى، — ھىندىستانغا قاراپ قاچقان چېغى...
بىر چېلەك سوغۇق سۇنى كاللىسىغا قۇيۇۋەتكەندەك شۈركۈنۈپ ھەم ئەندىكىپ كەتكەن جاڭ گودۇڭ بىردىنلا ئېسىگە كەلگەندەك بولۇپ تېڭىرقاپ قالدى. زىيابەت ئۈچۈن ئەكەلگەن كالا، قوي، ھاراقلار، كوماندىر ـ جەڭچىلەرگە تىللا ۋە ئاق تەڭگە تارقىتىپ بېرىش ئەسلىدە جاڭ گودۇڭنى بەخۇدلاشتۇرۇش، قاپقانغا دەسسىتىش ئۈچۈن قىلىنغان ئىكەن ـ دە! قارا، ئۇلارنىڭ ئۇستاتلىقىنى! ھەممىنى مەست ـ ئەلەس قىلىۋېتىپ، ھودۇقماي، ئەمتىرىمەي بەخۇدۇك كېتىپ قېلىشقىنىنى! تېخى ئۆزىنىڭ ئۇلارنى قولغا ئالسا، نۇرغۇن ئالتۇندىن ئايرىلىپ قالىدىغانلىقىدىن ئەنسىرەپ كەتكىنىنى كۆرمەمدىغان! ئادەمنى بۇنداقمۇ ئەخمەق قىلغان بارمۇ؟
— قېنى، قايسىڭلار بار؟! — جاڭ گودۇڭ ئىككى مۇشتىنى سىلكىپ، جان ـ جەھلى بىلەن ۋارقىرىغانىدى، مەستلىكى تېخى يېشىلمىگەن ئىنژۇوت كوماندىرلىرىدىن بىرقانچىسى پەيدا بولدى. ئۇلار ئىچىدە مەستلىكتىن بىرقەدەر يېشىلگەنلىرىدىن بىرىنچى ئىنژۇوت كوماندىرى جۇ لېيەنپاڭ، تۆتىنچى ئىنزوتتىن جۇڭ شۆلياڭ ئىككىسى بار ئىدى. جاڭ گودۇڭ كوماندىرلارنىڭ مۈرىلىرىنى سىلكىپ تۇرۇپ ۋارقىراپلا كەتتى:

— ئىككىڭلار ئىزۋوتوۋڭلارنى ئېلىپ دەرھال ئاتلىنىڭلار، ئاتلىرىڭلار شامالدەك ئۇچسۇن! قارشىلىق قىلغانلارنى ئېتىڭلار، قالغانلىرىنى بىر - بىرىگە چېتىپ باغلاپ ئەكېلىڭلار. تېز... تېز... تېز بولۇڭلار! — جاڭ گودوڭ ئىزۋوت كوماندىرلىرىنىڭ ئارقىسىدىن يوگۇرۇپ چىقتى، — ھاي توختاڭلار، جاڭ يىفەننىڭ ئىزۋوتىمۇ بارسۇن، قانچە كۆپ بولساڭلار شۇنچە ياخشى!

جۇ لىيەنپاڭ، جۇڭ شۆلياڭ دېگەن بۇ بىر - بىرى بىلەن چىقىشالمايدىغان ئىككى ئىزۋوت كوماندىرىنىڭ سەكسەندىن ئارتۇق ئاتلىق ئەسكىرى ئاتلىرىغا ئايماي قامچا سېلىپ يورۇپ كەتتى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن جاڭ يىفەننىڭ ئىككىنچى ئىزۋوتىنىڭ قىرىقتەك ئەسكىرىمۇ ئەگىشىپ يېتىپ كەلدى. ئوقۇرمەننىڭ ئېسىدە بولسا كېرەك، شەيدۇللادىن ئوڭغا قايرىلىپ يىگىرمە كىلومېتىردەك ماڭغاندا، يەكەن دەرياسىنىڭ ئاخىرقى ئېقىنى بولغان تىزناپ دەرياسىنى بويلاپ ھىندىستان چېگراسىغا بارغىلى بولاتتى. ئەلۋەتتە، يىگىرمە كىلومېتىرمۇ ئاز مۇساپە ئەمەس ئىدى. ئەسكەرلەر ئاتلىرىنى جان - جەھلى بىلەن چاپتۇرۇپ كېتىۋاتاتتى. جۇ لىيەنپاڭنىڭ بىرىنچى ئىزۋوتىنىڭ سەپنىڭ ئالدىدا يول ئېچىپ مېڭىۋاتقان ئودلىنەيىسى تىزناپ دەرياسى ساھىلىغا قەدەم ئېلىشى بىلەنلا چىپپىدە توختىدى. ئىزۋوت كوماندىرى جۇ لىيەنپاڭ، ئودلىنىيە كوماندىرى ئابدۇسەيدى، ئەسكەرلەردىن لو دەن، ۋاڭ بىڭ، جاڭ لىجىلار ئاتتىن سەكرەپ چۈشتى، چۈنكى ئۆمەر ئاتتىن غۇلاپ چۈشكەندى. بىرنەچچە كۈندىن بېرى ئىسسىتمىسى ئۆرلەپ، بۇرنى قاناپ، بېشى قېيىپ يۈرگەن ئۆمەر بۇگۈن سەھەردە يولغا چىققاندا ئودلىنىكوم ئابدۇسەيدىگە ھال ئېيتىشنى، رۇخسەت سوراشنى ھار ئېلىپ ئېغىز ئاچمىغانىدى. ئۇ ھېچكىمگە يالۇۋۇرمايلا ئېتىغا مىندى. بىراق، يول بويى چېپىپ كېلىۋاتقان

ئات ئۇستىدە ئۇنىڭ كۆزلىرى قاراڭغۇلىشىپ، يوللارنىمۇ ئەتراپتىكى تاغ ـ ئېدىر، غوللارنىمۇ پەرق ئېتەلمىگەنىدى. ئاخىر خالاستان دەرياسى ساھىلىغا كەلگەندە ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى. ئۇ ئۆزىنىڭ نېمە بولۇپ يەردە يېتىپ قالغانلىقىنى بىلەلمىدى. بۇرنىدىن، جاۋغايلىرىدىن قان سارقىپ، چىرايى قەغەزدەك تاتىرىپ كەتتى. كۆز قارىچۇقى ئارقىسىغا تارتىلىپ، ئۆزى خۇددى سەكراتقا چۈشۈپ قالغاندەك توختىماي سىلكىنىشكە باشلىدى. جۇ لىيەنپاڭ، ئابدۇسەيدى، لو دەن، ۋاڭ بىڭ، جاڭ لىجىلار ئۆلۈك سىياقىغا كىرىپ قالغان ئۆمەرگە قاراپ «ئۇمىد يوق» دېگەندەك باشلىرىنى چايقاشتى. ئاڭغىچە يېتىپ كەلگەن ياغاق يۈز جۇڭ شۆلىياڭ ئاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ، يۈگۈرۈپ دېگۈدەك كەلدى ـ دە، تاپانچىسىنى چىقىرىپ ئۆمەرنىڭ پېشانىسىگە تاقىغانىدى، ئابدۇسەيدى خەنجىرىنى شارتتا سۇغۇرۇپ جۇڭ شۆلياڭنىڭ گېلىغا تاقىدى. كۆزلىرى ئالاق ـ جالاق بولۇپ كەتكەن جۇڭ شۆلياڭ قورققىنىدىن دۇدۇقلاپ كەتتى:

— بۇ... بۇ... نېمە قىلغىنىڭ؟ ئۇرۇشتا يوك بولۇپ قالغان يارىدار، كېسەللەرنى ئېتىۋېتىش دېگەن تۈزۈم بارغۇ؟

— ئۆمەر سېنىڭ ئادىمىڭمۇ ياكى مېنىڭمۇ؟ — جۇ لىيەنپاڭمۇ تاپانچىسىنى جۇڭ شۆلياڭنىڭ چېكىسىگە تاقىدى، — بىلىپ قوي، سەندە بار قورال مەندىمۇ بار. سېنىڭ بۇنى ئاتىدىغانغا ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ؟ سەن ئابدۇسەيدىنىڭ ئاچچىقىنى بوشراق كەلتۈر، بولمىسا ئۇنىڭغا سەندەك بىر جىرتاقنىڭ كاللىسىنى ئۈزۈۋېتىش خۇددى خوتۇنۇڭنىڭ ئىشتانىېغىنى ئۈزۈۋەتكەندەكلا ئوڭاي بىر ئىش.

— بۇنىڭدىن كېيىن مەن بىلەن ھەپىلەشكۈچى بولما، بولمىسا مېڭەڭنىڭ قېتىقىنى چىقىرىۋېتىمەن، — دېدى ئاچچىقىدا ھۆپپىدە ئېسىلىپ كەتكەن ئابدۇسەيدى. ئۇ ئاخىرىدا ئۈيغۇرچە سەت گەپلەر بىلەن تىللىغانىدى، باشقىلار ئۇقالمىدى.

— ئەمىسە، ھەربىي تۈزۈم بويىچە ئۆزۈڭ بىر تەرەپ قىل، — جۇڭ شۆلياڭ تاپانچىسىنى قىپىغا سالدى، — بىلىپ قوي، قاچقۇنلارنى تۇتۇشىمىزغا دەخلى يەتكۈزسەڭ، يۇقىرىغا دوكلات قىلىمەن.

— خاتىرجەم بول، — دېدى جۇ ليەنپاڭ ئابدۇسەيدىگە كۆز ئىشارىسى قىلىپ، — مېنىڭ قول ئاستىمدىكىلەر بۇ چاغقىچە ھەربىي تۈزۈمگە خىلاپلىق قىلىپ باقمىغان. ئودلىنىيە كوماندىرى ئابدۇسەيدى، ئۆمەرنى بىر تەرەپ قىلىشنى بىرنەچچە يىگىتىڭگە تاپشۇرۇپ، ئۆزۈڭ دەرھال يولغا چىق!

— خوپ! — ئابدۇسەيدى قەستەن جۇڭ شۆلياڭغا ئاڭلىتىپ ۋارقىرىدى، — لو دەن، ۋاڭ بىڭ، سىلەر ئۆمەرنى دەريا بويىغا ئاپىرىپ ئېتىۋېتىپ، جەسىتىنى سۇغا تاشلىۋېتىڭلار!

— خوپ!

— ئارقىمىزدىن دەرھال يېتىشىۋېلىڭلار! — ئابدۇسەيدى ئېتىغا مىنىپ جۇڭ شۆلياڭ ۋە جۇ ليەنپاڭلارنىڭ ئارقىسىدىن يۇرۇپ كەتتى. لو دەن بىلەن ۋاڭ بىڭ ئۆمەرنى ئېتىغا ئارتىلدۇرۇپ، ئۆزلىرىنىڭ ئاتلىرىنى يېتىلەپ پەسلىگەنچە دەريا بويىغا چۈشۈپ كەتتى. دەريا بويىدىكى تىك قىرغاقلاردا كىچىك - كىچىك ئۆڭكۈرلەرگە ئوخشايدىغان تاش گەمىلەر بار ئىدى. بۇ تاش گەمىلەرنى 1945 - ، 1946 - يىللىرى خوڭ يادۇڭنىڭ سابىق بەشىنچى پولكى تاشقورغان پارتىزانلىرى بىلەن ئۇرۇشقاندا، چېگرادىن قاچقانلارنى توسۇش ۋە چېگرا ساقلاش ئۈچۈن ياسىغانىدى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى قار - يامغۇر، بوران - چاپقۇنلاردا، بولۇپمۇ كەلكۈنلەردە بۇزۇلغان بولسىمۇ، كۆپلىرى ھېلىھەم مەزمۇت بولۇپ، ئۆيدەك ھەم ئىدى.

لو دەن بىلەن ۋاڭ بىڭ ئېغىر قىزىتما سەۋەبىدىن بىھوش ياتقان ئۆمەرنى بىر قەدەر پاكىز ھەم قۇرۇق بولغان بىر تاش گەمىگە ئەكىرىپ ياتقۇزدى. ئاندىن ئۇنىڭ ئېتىنىڭ ئېگەرى

ئارقىسىغا باغلاقلىق ئاق ماتا① نى ئەكېلىپ بېشىغا قويۇپ بەردى.

— ئۇ ئۆلۈپ قالسا، مال باققىلى كەلگەنلەر ياكى ھەرەمگە ماڭغانلار كېپەنلىككە ئېلىپ كۆمۈپ قويىدۇ، — دېدى لو دەن كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا، — ئۇ مېنى ئۆلۈمدىن قۇتقۇزغانىدى، لېكىن مەن ئۇنى ئۆلۈم قۇچىقىغا تاشلاپ كېتىۋاتىمەن.

— ئۇنىڭدىن ئۈمىد يوق، قارىغىنا ئۇنىڭ چىرايىغا ! — ۋاڭ بىڭ ئاستا پىچىرلاپ بېشىدا ئىما قىلدى، — ئۆلۈكتىن زادىلا پەرقى يوققۇ؟

— ئۆمەر، خەير - خوش، مەندىن رازى بول، ناۋادا ساڭا تەڭرى جان ئاتا قىلىپ تىرىلىپ قالغۇدەك بولساڭ، يېزاڭغا قايتىپ كەت، — لو دەن قول ياغلىقىدا ئۆمەرنىڭ ئاغزى - بۇرنىدىن سارقىغان قانلارنى سۈرتكەچ، ئېڭىشىپ تۇرۇپ ئۇنىڭ قۇلىقىغا يېقىن كېلىپ شىۋىرلىدى، — ئەسكەرلىكتە دېگەن ئادەم بەزى ھاللاردا گۆرگە زار بولۇپ، جەسىمىمۇ دەشت - چۆللەردە، قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا قەبرىسىز قالىدىغان گەپ ئىكەن. بۇ دۇنيادىن ئېتىبارسىز، بىنەزەر بولۇپ خورلۇق بىلەن خوشلاشقان ئاشۇ ئاددىي ئەسكەرلەر ئەسلىدە گۈزەل جانانىنىڭ بويىنىدىكى مارجان، شاھنىڭ بېشىدىكى تاج بولۇشقا مۇناسىپ يىگىتلەر ئىدى. قانداق قىلىسەن؟ بۇ دۇنياغا خاتا كېلىپ، ناباب بىر زاماندا ياشاپ قاپتىمىز. مۇبارەك تېنىڭنى ئېلىپ كەتكىلى، ئىززەت - ھۆرمىتىڭ بىلەن ئۇزاتقىلى بولمىدى. مەندىن رەنجىمە، خەير، ئاغىنە !

لو دەن سوخار خالتىسىدىكى تالقىنىنى، سۇدانىدىكى سۈيىنى ئۆمەرنىڭ خالتىسى بىلەن سۇدىنىغا تۆكۈپ بەردى. ۋاڭ بىڭمۇ سوخار خالتىسىنى بېشىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ: «بۇنىمۇ تۆكۈپ

①ئاق ماتا — ياردار بولغاندا، ئۆلگەندە ئىشلىتىلىدىغان رەخت.

بەر» دەپ لو دەنگە بەردى. ئۇلار چىرايى تامدەك تاتارغان، نەپەس ئېلىشۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايدىغان، بويۇن تومۇرلىرىمۇ لىپىلداشتىن توختىغان، ھەتتا كۆكرىكىدە يۇرەك سوقۇشىدىن ھېچقانداق ئالامەت كۆرۈلمەيۋاتقان ئۆمەر بىلەن خوشلىشىپ، تاش گەمىدىن چىقتى. ئۇلار ئاسمانغا قارىتىپ ئىككى پاي ئوق ئاتقاندىن كېيىن ئاتلىرىغا مىنىشتى. لو دەن ئۆمەرنىڭ ئېتىنىڭ چۇلۋۇرىنى ئۆز ئېتىنىڭ ئېگىرىگە چىگىپ، ئۇنىڭ مىلتىقىنى مۇرىسىگە ئېسىۋالدى.

— ۋاڭ بىڭ، قوشۇن ئارقىسىدىن يېتىۋالايلى، — دېدى لو دەن ئېتىغا قامچا سېلىپ.

— ئابايىقى ئىككى پاي ئوقنىڭ ئاۋازىنى جۇڭ شۆليالىڭ دېگەن جىرتاق ئاڭلىغانمىدۇ؟ — سورىدى ۋاڭ بىڭ ئاتلار قويۇندەك چېپىپ كېتىۋاتقاندا.

— چوقۇم ئاڭلايدۇ، چۈنكى ئەتراپ ئېگىز تاغلار بولغاچقا، ئاۋاز قاچمايدۇ.

ئۇلار تاغ ئارىسىدىكى تاش ـ شېغىللىق يوللاردا شامالدەك تېز كېتىۋاتقاندا، قاچقۇنلارنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ كېتىۋاتقان قوشۇن قوغلاشنى تەخىرسىز داۋام قىلماقتا ئىدى. كونا غوجايىنى ئۈچۈن قىساس ئېلىشنى بىرەر دەقىقىمۇ ئېسىدىن چىقارمىغان جۇڭ شۆلياڭ گەرچە قاچقۇنلارنى قوغلاپ كېتىۋاتقان بولسىمۇ، ئەمما قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ، ئارقىسىنى تىڭشاپ كېلىۋاتاتتى. بىردىنلا تاغ ئارىسىدىن غۇۋا ئاڭلانغان ئىككى پاي ئوق ئاۋازى ئۇنىڭ لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان ئاداۋەت ئوتىغا سۇ سەپكەندەك بولۇپ، ئۇ مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى.

كوماندىر ـ جەڭچى، كانۋاي، كانايچىلار بولۇپ بىر يۈز ئوتتۇز كىشىلىك ئاتلىق قوشۇن يىگىرمە كىلومېتىردەك مۇساپىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، يەكەن دەرياسىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئېقىنى بولغان تىزناپ دەرياسىنىڭ جۇڭگو تەۋەسىدىكى چېگرا

ئىقىنىغا كېلىپ توختىدى. ئىقىنىنىڭ ئۇ قانىتى ھىندىستان تەۋەلىكى بولۇپ، قاچقۇنلار ئاللىقاچان ھىندىستانغا ئۆتۈپ ئۇراپ كەتكەنىدى.

دەريا ساھىللىرى، تاشلىق قىرغاقلاردا پاتماي تۇرغان جەڭگاھ ئاتلىرى قومۇش قۇلاقلىرىنى تىككىدە تۇتۇپ، دۈپدۈگىلەك كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ، كۆكرەكلىرىنى كەرگىنىچە ھىندىستان زېمىنىغا تىكىلىپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ئىغىز - بۇرۇن، باش، قورساق ۋە ساغرىلىرىدىن كۆتۈرۈلگەن ئاپپاق ھور يات ئەلنىڭ چېگرا جىلغىلىرىنى بىر پەس مانانلاشتۇردى...

ئون سەككىزىنچى باب

ھايات - ماماتلىق

ئۇ زادى نېمىدۇر؟ ئەگەر ئاسمان بولغىنىدا، ئاق، قارا، سارغۇچ، قوڭۇر، كۆل رەڭ بولۇپ ئۇچۇشۇپ يۈرگەن ئاۋۇ نېمىلەر زادى قانداق نەرسىدۇ؟ توغرا، بۇلۇت ئوخشايدۇ. بۇلۇت بولسا، ئۇلار نېمانداق رەڭگارەڭ ھەم پارچە - پارچە؟ شۇنچە زىچ ھالەتتە ئۇزۇشۇپ يۈرىدىكىنا تېخى؟ ياق، ياق، ئاسمان ئەمەس ئىكەن، غايەت زور غار ياكى ئۆڭكۈر ئوخشايدۇ. ئەنە، قىسما - قىسما رەڭلىك ئۇچار قۇشلار ئۇياقتىن - بۇياققا، بۇياقتىن - ئۇياققا ئۇچۇشۇپ يۈرىدۇغۇ؟ ئۇلارنىڭ قورسىقى بەك ئېچىپ كەتكەن بولسا كېرەك، بىر - بىرىنى چوقۇشۇپ، تىرناق سىلىشىپ، قاناتلىرىدا ئۇرۇشۇپ، قىپقىزىل يۇڭدىلىنىپ كېتىپتۇ ئەمەسمۇ؟ ئاسمان دېگەن قارا بولمايتتىغۇ؟ بۇ ئاسمان نېمانداق قارا؟ ياق، ئاسمان ئەمەس، ئىسلىشىپ كەتكەن ئۆڭكۈر ئىكەن... ياھ، ئېسىلىپ تۇرغان ئۇ تاشلار نېمانداق يوغان! چۈشۈپلا كەتسە، ئاستىدا نەچچە يۈزلەپ ئادەم مىجىلىپ كېتەر! ئۇ ئۆزى قانداق بولۇپ ئۇ تاشلارنىڭ ئاستىدا قالدىكىنە؟ پۇت - قوللىرى، بېشى مىدىرلىمايۋاتىدۇ، ئۆزى تاشقا ئايلىنىپ قالدىمۇيا؟ ياق، تاش ئەمەس، مۇز بولۇپ ئۇيۇپ قالغان ئوخشايدۇ. ئاھ خۇدا! دۈمبىسىگە قىيىندا تاشلار بىلەن توختىماي ئۇرۇۋاتقان ئۇ كىمدۇ؟ ئەتراپ نېمانچە سوغۇق؟... ئۇ بۇ مۇز ئۈستىدە قاچانلاردىن بېرى يېتىپ قالدى؟ ھەي... جاھان

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىردىنلا يورۇپ كەتتىمغۇ؟ قۇياش پارچىلىنىپ يەر يۈزىگە چۈشۈپ كەتمىگەندۇ؟ پاھ ـ پاھ، نېمىدېگەن ئۆتكۈر نۇرلار بۇ ! قىزىق ئىش... ئۇلار بىردىنلا يوقىلىپ، دۇنيا قاراڭغۇلۇق ئىچىدە قالدى ۋە غايىب بولدى...

تاش گەمىدە بىر كۈندۈز، بىر كېچە ياتقان ئۆمەر سەھەرگە يېقىن قاپاقلىرىنى بەكمۇ تەسلىكتە ئېچىپ، يېرىم يۇمۇق كۆزلىرى بىلەن ئۈستىگە قارىدى. دەسلەپتە ئۇنىڭ گۇنسىز كۆزلىرىگە كۆرۈنگىنى ئاسمان، غار ياكى ئۆڭكۈر ئەمەس، بەلكى تاش گەمىنىڭ قول يەتكۈدەك يەردىكى كۈنگۈرىسى بولدى. ھېلىقى ئۇچۇپ يۈرگەن رەڭگارەڭ قۇشلار بولسا خىلمۇخىل تاشلار ئىكەن، ئارىسىدا قىزغۇچلىرى كۆپرەك بولغاچقا، ئۇنىڭغا بىر ـ بىرىنى چوقۇشۇپ قانغا بويالغان قۇشلاردەك كۆرۈنۈپتۇ. تاش گەمىنىڭ ئۈستى ۋە ئەتراپىدىكى چوقچىيىپ تۇرغان ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل يەرلىرى بولسا غارلاردا ئېسىلىپ تۇرغان غايەت زور قورام تاشلارغا ئوخشاپ كۆرۈنۈپ كېتىپتۇ. ئەتىگەندە تاش گەمىنىڭ ئىچىگە چۈشكەن كۈن نۇرى قۇياش پارچىلىنىپ چۈشۈپ، يەر يۈزىنى نۇرغا تولدۇرغاندەك بىلىنىپتۇ. قاراڭغۇلۇقنىڭ بېسىپ كەلگەنلىكى بولسا، ئۇنىڭ قايتىدىن ئېسىنى يوقىتىپ، ھوشىدىن كەتكەنلىكى ئىكەن...

ئېسىگە بىر كېلىپ، ئېسىدىن بىر كېتىپ، ناگىھان بىر ھالەتتە ياتقان ئۆمەر يەنە بىر ئاش پىشىمدەك شۇ ھالەتتە يېتىپ قالدى، كېيىن كۆزلىرىنى لەپپىدە ئېچىپ، ئەتراپىغا بىسەرەمجان ھالدا قارىدى. باشتا ئۇ ئۆزىنىڭ تاشلاندۇق تاش گەمىدە ياتقانلىقىنى بىلدى ھەم سۇنىڭ شارقىرىغان ئاۋازىنى پەرق ئېتەلىدى. توغرا، ئۇ نۇرغۇن ئاتلىقلار بىلەن بىللە كىملەرنىدۇر قوغلاپ چىققانىدى، كېيىن بىر دەريانىڭ ساھىلىغا كەلگەندە، بېشى قېيىپ، كۆزلىرى قاراڭغۇلاشقاندەك بولۇپ، ئاتتىن يىقىلىپ چۈشتى. ھازىر يەنە شۇ دەريانىڭ شاۋقۇنى ئاڭلىنىۋاتىدۇ. ئۇنداقتا ئۆلگەندىن كېيىن دوستلىرى ئۇنى

مۇشۇ تاش گەمىگە دەپنە قىلىپ كېتىپتۇ ـ دە!

ئۆمەر ئورنىدىن تۇرماقچى بولىۋىدى، پۇتۇن بەدىنى قېتىپ قالغان جەسەتتەك تەڭلا مىدىرلىدى. ئۇ كۆكسىنى تولدۇرۇپ نەپەس ئېلىپ، «ئۇھ...» دەپ چوڭقۇر تىنغاندىن كېيىن، قولىنى تىرىشىپ بىرھازا ھەرىكەتلەندۇردى، ئاندىن بىر پۇتىنى تەستە يىغدى ۋە قويۇپ بەردى. ئۇ بۇ ھەرىكەتلەرنى بىرقانچە قېتىم تەكرارلىۋىدى، پېشانىسىدىن پۇژژىدە تەر چىقتى. بېشىنى چىداپ تۇرۇپ مىدىرلاتقانىدى، بوينى گويا ئەينەك پارچىلىرى قادىلىپ قالغاندەك سىرقىراپ كەتتى. ئۇ بىردە ئوڭ تەرەپكە، بىردە سول تەرەپكە قىمىرلاپ، قول ـ پۇت، بويۇنلىرىنى توختىماي ھەرىكەتلەندۇردى، ئاندىن ئاستىدا قالغان قىلىچىنى نېرى ئىتتىرىۋېتىپ، جەينەكلىرىگە تايىنىپ، گەۋدىسىنى يېرىم كۆتۈردى، بىراق بىر كېچە ـ كۈندۈز سوغۇق تاشتا يېتىپ، ئۈيۈشۈپ، سېزىمىنى يوقاتقان بەدىنى مىدىرلىسىلا باشتىن ـ ئاخىر تەڭ قوزغىلىپ، مېڭىسىدىن باشلانغان سىرقىراش نەق تاپانلىرىغا كېلىپ توختىدى. ھېلىمۇ ياخشى، ئۇ ئېلەك ـ سىلەك يۈرگەن كۈنلىرىدىن باشلاپلا ئىچىگە قوشلاپ پوپايكا ۋە تېرە پىنجەكلەرنى كىيىپ، ئۇلارنى كېچىلىرىمۇ سالماي ياتىدىغان بولۇپ قالغانىدى. پاختىلىق ئىشتان ـ چاپان، ئىچى يۇڭلۇق ھەربىيچە ئاياغ بىلەن كىگىز پايپاق، پاختىلىق قۇلاقچا، پاچاقلىرىغا ئورىغان يۇڭ گوجەي ۋە بېلىگە چىڭ باغلىغان كەمەرلەر ئۇنى كېچىدىكى سوغۇقتىن ئامان ـ ئېسەن ساقلاپ قالغاندەك قىلاتتى.

ئۆمەر ئۇنداق قىلار ـ مۇنداق قىلار، ئاخىر گەۋدىسىنى كۆتۈرۈپ، گەمىنىڭ تاش تېمىغا يۆلىنىپ قوللىرىغا تايىنىپ ئولتۇردى. ئۇ ھە دېگەندە نەپەس يېتىشمەي ھاسىراپ قالدى. ئۇ بېشىغا قويۇلغان ماتانى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ راستلا ئۆلۈپ تىرىلگەنلىكىنى بىلدى. بۇ ماتا ئەسلىدە ئەسكەرلەرگە تارقىتىلغان كېپەنلىك ئىدى. ئەھۋال جىددىي بولمىغان ھالدا

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

مۇسۇلمان ئەسكەرلەر ئۆلگۈچىنى يۇيۇپ ـ تاراپ، كېپەنلىككە ئېلىپ كۆمۈۋېتەتتى. ئەگەر ئۇرۇش ۋاقتى بولۇپ قالسا، ماتانى ئۆلگۈچىنىڭ يېنىغا تاشلاپ قوياتتى. ئۆمەر ماتانى قولىغا ئېلىپ كۆرۈۋېتىپ يەنە هوشىنى يوقاتتى. تامغا بېشىنى تىرەپ خېلى ئۇزاق تۇرغاندىن كېيىن، قورسىقى ئارقا ـ ئارقىدىن كوركىراپ ئۇنى هوشىغا كەلتۈردى. شۇندىلا ئۇ قورسىقىنىڭ ئېچىپ كەتكەنلىكىنى، ئىسسىتمىسى يانغان بولسىمۇ، ماغدۇرسىزلىقتىن ئەسلىگە كېلەلمەيۋاتقانلىقىنى بىلدى. ئۆمەر سۇدانىنىڭ ئاغزىنى تەستە ئېچىپ، بىر يۇتۇم سۇ ئىچتى. بۇ سۇ ئۇنى مۇزلىتىۋەتكەن بولسىمۇ، ئەمما سەگەكلەشتۈرۈپ قويدى. شۇندىلا ئۇ دوستلىرىنىڭ سۇدانى سۇ بىلەن، سوخار خالتىسىنى تالقان بىلەن تولدۇرۇپ قويغانلىقىنى بىلىپ، كۆزلىرىگە ياش ئالدى.

ئۆمەر بىر ئوچۇم تالقاننى كاپ ئېتىۋىدى، ئۆپكىسى قېقىلىپ كەتتى، شۇنداقتىمۇ ئاغزىدا قالغىنىنى بىر ئاماللاپ يۇتۇۋەتتى. ئۇ سۇدانىنىڭ چاي ئىچىشكە بولىدىغان ئاغزىنى ئېلىپ ئىچىگە تالقان سالدى، ئۈستىگە سۇ قۇيدى ـ دە، ئۇنى چىمچىلاق قولى بىلەن مالتىلاپ، تالقان ئۇمىچى تەييارلىدى، ئاندىن ئۇنى ئىشتىها بىلەن يېدى. سۇدانىنىڭ ئاغزىدا تەييار قىلغان ئۇ خىل تاماقتىن ئۈچ قېتىم يېگەندىن كېيىن، ئۆمەرگە خېلىلا جان كىرىپ، پۇت ـ قوللىرى ئەمدى ئۆزىنىڭ بولغاندەك بىلىندى. ئۆمەر تالقان ئۇمىچىنى زوق ـ ئىشتىياق بىلەن يەپ، بارماقلىرىنى يالاپ، كالپۇكلىرىنى تەمشىپ، هاياتلىق ئۈچۈن چېلىنىشىۋاتقان مۇشۇ پەيتتە ئۇنىڭ قۇلىقىغا بىر كىم پىچىرلاۋاتقاندەك تۇيۇلدى. بۇ غايىبتىن كېلىۋاتقان ئاۋاز ئەمەس ئىدى، بەلكى ئۆزى راستلا ئاڭلىغاندەك قىلاتتى. كىمدۇر بىرى يىغلامسىراپ، پات ـ پاتلا بۇرنىنى تارتىپ ئۇنىڭغا: «تەڭرى ساڭا جان ئاتا قىلسا... يېزاڭغا قايتىپ كەت !» دەۋاتاتتى. ياق، ئۇ خېلىلا جىق گەپ قىلغاندەك قىلىنىۋىدىغۇ؟... هە، توغرا،

«قەبرىسىز قالدىكەن...»، «ناباپ زاماندا...»، «ئەسكەرلىكتە دېگەن...»، «مۇبارەك تېنىڭنى...»، «مەندىن رەنجىمە...» دېگەندەك قىلغان... ئۇ ئاۋاز ئۇنىڭغا ناھايىتى تونۇش ئىدى. قىسىم جىددىي ۋەزىپە ئۆتەۋاتقاندا، ئېغىر كېسەل بولغان ياكى يارىلانغانلارنى ئېتىۋېتەتتى. مېنى... مېنى... نېمىشقا ئېتىۋەتمىدى؟ مېنى «دەرياغا تاشلىۋېتىمىز» دەپ ئەكەلگەنلەر مۇشۇ تاش گەمىگە ئەكىرىپ ياتقۇزۇپ قويۇپ، قىسىمغا يالغان ئېيتىپ بارغان ئوخشىمامدۇ؟ بولىدىلا، بۇلارنى ئويلاپ نېمە قىلىمەن؟ ئەمدى قانداق قىلىشىم كېرەك؟ ئۆمەر بۇ يەرلەرگە بۇرۇن كېلىپ باقمىغانىدى، ئۇ ئاشۇ شارقىراپ شاۋقۇن كۆتۈرۈپ ئېقىۋاتقان دەريانى ياقىلاپ ماڭسا، يەكەنگە چوقۇم يېتىپ بارالايدىغانلىقىنى ئاڭقىرالىدى، شۇنداق، ئۇ يەكەنگە قايتىدۇ، ئۇدۇللا كىرىپ دارىلئېيتامدىكى لېتىپ نۇجۇر، ئەمرۇللا مۇدىر، خوجىلىق باشلىقى خەلپىدىنلەرنى ئىزدەيدۇ. ئۇ بالىلىقىدىن تارتىپ ئوقۇتقۇچى بولۇشنى ئارزۇ قىلغان ئەمەسمىدى؟ بۇ قېتىم ئاشۇ ئارزۇسىغا چوقۇم يېتىدۇ.

ئۆمەر چاپىنىنى سېلىپ، كېپەنلىك ماتانى مەيدىسىدىن تارتىپ كىندىك ئاستىغىچە يۆگەپ باغلىغاندىن كېيىن، چاپىنىنى كىيىپ، ئۈستىدىن كۆپ پىستانلىق كەمىرىنى باغلىدى. ئەمما، ئورنىدىن ئىككى قېتىم تۇرماقچى بولۇپ، ئىككى قېتىم ئولتۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ كۆپۈشۈپ كەتكەن پۇتلىرى ئۆزىگە بويسۇنمايۋاتاتتى. ئۈچىنچى قېتىم ئۇ قىلىچىغا تايىنىپ ئورنىدىن تۇردى ـ دە، تام سىيپاپ سىرتقا چىقتى ھەم يىراق تامانلارغا تىكىلىپ قاراپ يىغلىۋەتتى:

— ئاھ خۇدا! بۇ دۇنيايىڭنى نېمانچە ئادەم قىيالمىغۇدەك گۈزەل قىلىپ ياراتقانسەن؟ تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ ئېقىۋاتقان سۇلىرىڭ... قىن ـ قىنىغا پاتماي بۇلدۇقلاۋاتقان چەشمىلىرىڭ... ئۆز قۇدرەت ـ كامالىڭنىڭ نامايەندىسى قاتمۇقات تاغلىرىڭ... سۇپسۈزۈك ئاسمىنىڭ... ئاتقۇچىنىڭ زېيىدىن قاڭقىغان پاختا

تورۇنـدىلىرىـدەك ئاپپاق بۇلۇتلىـرىڭ... ئەدناسـى، ھەربىـر تـال تېشىڭ بىلەن ھەربىر توپ گىياھىڭ نېمانچە سۆيۈملۈك، نېمانچە قەدىرلىك!

ياش ئېرىقلىرى يۇرىدىن يول ـ يول بولۇپ ئېقىۋاتقان ئۆمەر ئەتراپقا قاراپ تويمايتتى. يۈرىكى تۇتقۇن قۇشتەك كۆكرەك قەپىسگە ئۆزىنى ئۇراتتى. شۇنداق، ئۇنىڭ يۈرىكى شادلىق ۋە ئەلەم بىلەن تېپچەكلەيتتى. بۇ ئۆلۈمنى يېڭىپ، ھاياتلىققا ئېرىشكەن ئىنساننىڭ زىددىيەتلىك ۋە مۇرەككەپ روھىي كەچۈرمىشى ئىدى.

ئۆمەر قىلىچىنى ھاسا قىلىپ تايىنىپ، ئېڭىشكەن ھالدا يەكەن دەرياسى ئېقىنىنى بويلاپ يولغا چىقتى. پۇت ـ قوللىرى ماغدۇر بولمىغاچقا، ئۇ پات ـ پاتلا مۇدۇرۇپ ئولتۇرۇپ قالاتتى. بېشى قېيىپ كۆزلىرى قاراڭغۇلاشسا، چوڭ تاشلارغا يۆلەنگىنىچە بىردەم تۇرۇۋېلىپ ھاردۇقىنى چىقىراتتى. ئىشقىلىپ، ئۇ قانچە كۈن، قانچە ھەپتە ماڭسۇن، مۇشۇ دەريا ساھىلىنى بويلاپلا ماڭسا، يۇرتى يەكەنگە بارالايدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى.

ئۆمەر يەنە بىر قېتىم قىلىچىغا تايىنىپ ئورنىدىن ئارانلا تۇردى ـ دە، دەريانىڭ چوقچايغان قورام تاشلىق، شېغىللىق، قۇملۇق قىرغاقلىرىدا سەنتۈرۈلۈپ، ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ، تەرلەپ ـ پىشىپ سەپىرىنى داۋام ئېتىشكە باشلىدى. ئۇ بىر كۆزىنى قىسىپ، ئالىقىنىنى سايىۋەن قىلىپ ئاسمانغا قارىدى. ئۆتكۈر نۇرلىرى بىلەن دەريا ساھىلىنى قىزىتىۋاتقان قۇياش غەربكە سەل قىڭغايغانىدى. بۇ ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ يېرىم كۈنلۈك ئېغىر مۇساپىنى بېسىپ ئۆتكەنلىكىنى بىلدۈردى. ئۆمەر دەريا بويىدىن ئەپلىك جاينى تېپىپ، بىر ئاق ياپىلاق تاش ئۈستىدە ئولتۇردى. دەريا سۈيى ئىنتايىن سوغۇق بولغاچقا، تالقان ئۇمىچىنى سۇدانىدىكى سۇ بىلەن چىلاپ، ئىككى قېتىم يېدى. ئۇنىڭ يەنە يېگۈسى بولسىمۇ، تالقاننى ئايىدى، سۇدانىنىڭ ئاغزىنى

ئېتىۋەتتى، گەرچە سوخار خالتىسى خۇددى ئاتنىڭ چوڭ ئۈچەيىدە ياسالغان قېزىدەك چىڭ تۇرسىمۇ. بۇ تاغ ـ داۋان، دەريا ساھىلى، چاتقاللىق، تاشلىق، قومۇشلۇقلاردىن ئۇ قاچان چىقىپ بولىدۇ؟ بۇ زادى قانچىلىك مۇساپە؟ يول قەيەردە؟ تېخى مەنزىلگە يېتەلمەي تۇرۇپ، يولدىن ئېزىپ قېلىپ بىر يەرنى ئون قېتىم ئايلىنىپ يۈرسىچۇ؟ يول ئۈستىدە ئادەم بار تۇرالغۇلار ئۇچراپ قالسىغۇ تەلىيى، ئۇچرىماي قالسىچۇ؟ ئۇ ھالدا قايسىدۇر دەشت، جىرا، يالاڭلىق ياكى تىكەنلىكلەردە ئۆلۈپ قېلىپ، جەسىتى يىرتقۇچلارغا يەم بولمامدۇ؟ كونىلار: «يازدا يېپىنچا، قىشتا ئوزۇق» دەپ بىكار ئېيتمىغان. قورساققا بىر چىشلەم، يېرىم چىشلەم بولسىمۇ لوقما كىرىپلا تۇرسا، كېچىلىرى قىشنىڭ سوغۇقى ئادەمنى بوزەك قىلالمايدۇ. ھەرقانچە بەردەم ئادەممۇ قاتتىق سوغۇقتا كۈنلەپ ئاچ قالسا، توڭلاپ ئۆلۈپ كېتىدۇ شۇ...

ناتونۇش تاغ ـ ئېدىرلار، ساپسېرىق سارغايغان جىلغا ـ جىرالار، چوقچىيىپ تۇرغان قوي، ئات، تۆگىدەك تاشلار، شېغىللىق سايلار زاۋال ۋاقتىنىڭ گۇڭگالىقى ئىچىدە بارا ـ بارا غۇۋالاشماقتا ئىدى. ئۆمەر ئىنجىقلاپ، ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ، ئېغىر تىنىپ كېتىۋاتاتتى. ناگان ـ ناگاندا توختاپ قېلىپ، قاياققا مېڭىشىنى بىلەلمەي، قاراڭغۇلۇق باسقان كۈنپېتىش تەرەپكە قارايتتى. ئاسمان سۈرتۈلگەن شېشىدەك تىنىق بولۇپ، يۇلتۇزلار جىلۋىلىنىپ تۇراتتى. يۇلتۇز توپلىرىنىڭ بىر تۇتاش يورۇقتا ئايلانغان سىرلىق كۆكۈچ نۇرلىرىدا دەريا خۇددى قوغۇشۇن ئېرىتمىسى ئېقىۋاتقاندەك گىرىمسەن يالتىرايتتى.

جەنۇب ۋادىلىرىدا مارت ئېيى كىرىشى بىلەنلا ھاۋا ـ جاھان ئىللىپ كېتىدۇ. كۈندۈزلىرى ئادەمنىڭ غولى قىزىغۇدەك ئاپتاپ بولىدۇ، ئەمما ئەتىگەن ـ كەچتە يەنىلا زەھەردەك سوغۇق بولىدۇ، بولۇپمۇ دەريا بويلىرىدا تېخىمۇ شۇنداق. ئاچچىق شامال يۈز ـ كۆزۈڭنى ھەرىدەك چېقىپ، سوغۇقى جاندىن ئۆتىدۇ. ھېرىپ

هالىدىن كەتكەن ئۆمەر ياتقۇدەك بىرەر پىنھان جاي ئىزدەپ ئەتراپىغا قارىدى. بىراق، ئاي قاراڭغۇسى بولغاچقا، ھېچ قەيەرنى پەرق قىلالمىدى. ھەممىلا يەر تۇتاش قاراڭغۇ ئىدى. ئۆمەر ئۇچۇن شامالغا دالدا بولغۇدەك بىرەر ئۆڭكۈر ياكى كەلكۈن كولاپ قويغان بىرەر كامار بولسىمۇ بولاتتى. بولمىسا دەريادىن ئۆرلۈۋاتقان مۇزدەك شامالغا كېچىچە چىدىغىلى بولمايتتى. ئۆمەر ئەتراپىغا بويۇنداپ قاراۋېتىپ بىردىنلا دەريادىن ئانچە يىراق بولمىغان ئارىلىقتا پاكارراق يارلىقنىڭ قاپقارا كۆلەڭگىسىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ دالدىلانغۇدەك بىرەر كامار چىقىپ قالار دەپ يارلىقنىڭ يېنىغا بارغانىدى، يار بويلاپ كاماردىن بىر ئەمەس، بىرقانچىسى كۆرۈندى. تۆشۈكلەر ئەتراپىدا چوڭ - چوڭ تاش ھەم چالمىلار دۆۋىلىنىپ تۇراتتى. ئۆمەر كامارلارنى تاللاپ ئولتۇرمايلا ئۇدۇل كەلگەن بىرىگە ئۆمىلەپ كىردى. كامارنىڭ ئىچى قاپقاراڭغۇ بولۇپ، نەملىك ئارىلاشقان بىر خىل بەتبۇي پۇراق ئۇنىڭ بۇرنىغا گۈپلا قىلىپ ئۇرۇلدى. شۇنداقتىمۇ، چارچاپ ھالىدىن كەتكەن، بېشىنى يەرگە قويسىلا ئۇخلاپ كەتكۇدەك ھالەتكە كېلىپ قالغان، كۆزلىرى يۇمۇلۇپ، پۈتۈن تېنى ئېغىرلىشىپ كەتكەن ئۆمەر ئۇ سېسىق پۇراق بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمىدى. ئۇ كاماردىن بېشىنى چىقىرىپ، بىرقانچە تاش ۋە چالمىنى ئالدىغا تارتىپ، كامارنىڭ تۆشۈكىنى شامال كىرمىگۇدەك قىلىپ ئېتىۋالدى، ئاندىن قولاقچىسىنىڭ قولاقلىرىنى چۈشۈرۈپ ئېڭىكىدىن باغلىدى ۋە تۈگۈلۈپ يېتىپلا ئۇيقۇغا كەتتى. ئۇ بىر كېچە ھېچنېمىنى تۇيماي ئۇخلىدى، بىراق ئەتىگەنلىكى بۇرنىدىن كىرىۋاتقان ئاجايىپ سېسىق بىر پۇراققا چىدىماي، ئىككى چېكىسى زىڭىلداپ ئاغرىغان ھالدا ئويغىنىپ كەتتى. قانداقلا بولسۇن، ئۇ ھەرھالدا ئۇيقۇسىغا قانغانىدى. ئۇنىڭ كۆزى بىردىنلا كامارنىڭ تۆشۈكىگە كەپلەپ قويغان تاش - چالمىلارنىڭ ئارىلىقلىرىدىن كىرىۋاتقان قىپقىزىل نۇرغا چۈشتى. ئۇ تاش - چالمىلارنى قولى بىلەن

ئىتتىرىپ، پۇتىدا تېپىپ كېچىسى ئۆزى تاقاپ قويغان بۇ «ئىشىك»نى يوغان ئېچىۋەتتى. ئۇدۇلىدىكى پاكار ـ پاكار تاغلار ئۈستىدىن كۆتۈرۈلگەن قۇياش بۇ بىر كېچىلىك ھۆجرىغا ئۇدۇل قاراپ تۇراتتى. ئۆمەر شۇ چاغدىلا سەھەر قۇياشى يورۇتۇپ تۇرغان بۇ ھۆجرىسىنى ئېنىق كۆرەلىدى، قارىدى ـ دە، يۈرىكى قارتىلا قىلىپ قالدى. چۈنكى، ئۇنىڭغا كېچىچە ھەمراھ بولۇپ چىققىنى ئادەم جەسىتىنىڭ قول ـ پۇت، قوۋۇرغىلىرىنىڭ ئورنىغىلا تۆكۈلۈپ قالغان سۆڭەكلىرى ئىدى. جەسەتنىڭ قاپاققىلا ئوخشايدىغان بېشىنىڭ كۆزى ئورنىدىكى ئىككى چوڭقۇرلۇق ھېلىمۇ ئادەمگە چەكچىيىپ قاراۋاتقاندەك قىلاتتى. باشنىڭ ئاستىنقى ئېڭىكى توپىغا پېتىپ قالغان بولۇپ، ئۈستۈنكى ئېڭىكىدە سارغىيىپ كەتكەن ئۈچ دانە چىش ھىڭگىيىپ تۇراتتى. ئۆمەر بىر كېچە ئۇخلىغان بۇ ماكانىنىڭ «ھۆجرا» بولماي، بەلكى لەھەت ئىكەنلىكىنى ئەمدىلا بىلدى. ئۇنىڭغا كېچىچە ھەمراھ بولۇپ چىققان جەسەت ئىسكىلىتى بىرلا ئەمەس ئىدى، تۆتى قاتارىسىغا ياتاتتى. ئەسلىدە بۇ يارلىقتىكى كامارلار ئەسكەرلەرنىڭ مېيىتى قويۇلغان شام گۆرلەر ئىكەن ـ دە! بۇنى ھەربىر جەسەت سۆڭىكى يېنىغا قويۇپ قويۇلغان داتلىشىپ كەتكەن قىلىچلاردىن بىلگىلى بولاتتى. ئۆمەر شام گۆردىن ئۆمىلەپ چىققاندىن كېيىن ئۇنىڭ تۆشۈكىنى تاش ـ داڭگال، توپىلار بىلەن مەھكەم ئېتىۋەتتى. ئاندىن توپىغىلا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئۆزى بىلگەن ئايەتلەردىن بىرقانچىنى ئوقۇپ، دۇئاغا قول كۆتۈردى.

ئۆمەر دەريانى ياقىلاپ ئۈچ كۈن ماڭدى. تۆتىنچى كۈنى مەنزىل يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىپ سولغا قايرىلدى ـ دە، بىر تار جىلغىغا كىرىپ كەتتى، چۈنكى دەريا بويىلاپ مېڭىشقا ئامال قالمىغانىدى. خالاستان دەرياسى تىك چۈشكەن ئىككى چېقىل ئوتتۇرىسىدىن چوڭقۇر بىر ھاڭغا شارقىراپ قۇيۇلۇپ، بارغانسېرى پەسلەپ ھەم تارىيىپ، تۆۋەن تەرەپتىكى گىرانىت

www.uyghurkitap.com

قىرغاقلارغا شىددەتلىك ئۇرۇلۇپ ئېقىۋاتاتتى، كۆتۈرۈلگەن ئاپپاق بۇژغۇنلار قاتتىق شاۋقۇن چىقىرىپ، نەچچە غۇلاچ يەرلەرگە قەدەر چاچرايتتى. دەريانىڭ ئىككى قاسنىقىدا ئەدناسى تاغ تېكىسى ماڭغۇدەكمۇ يول يوق ئىدى. ئۆمەر دەسلەپ چېقىلنىڭ ئەپلىك يەرلىرىدىن يامىشىپ، ئېسىلىپ - ئۆمىلەپ دېگۈدەك ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىپ باققان بولسىمۇ، ئەمما چېقىل بويلاپ پەسلەپ ماڭغۇدەك يول ئىزناسى كۆرۈنمىدى، ماڭماقچى بولغان يېرى خەتەرلىك تىك يار ۋە سوپۇندەك سىلىق قىيالىق ئىدى. مېڭىپ كېلىۋاتقان يولى كۆك قوراملار، تىرنا چىشىدەك تىكلىنىپ تۇرغان ئۇچلۇق تاشلار ۋە دەريادىن كۆتۈرۈلگەن مانانلار ئىچىدە غايىب بولغانىدى. شۇڭا، ئۇ ئۆز يولىدىن قېيىپ، تار جىلغا ئىچىگە كىرىشكە مەجبۇر بولدى. بۇ جىلغىدا ئۇنىڭغا چاتقاللىقلار، تىكەنلىكلەر، ئادەم ۋە مال سۆڭەكلىرى چېچىلىپ تۇرغان سېرىق قۇملار، ئۇزاقتىن بېرى سۇ كۆرمىگەن تاشلىق سايلار، ئاقىرىپ كەتكەن قوۋزاقسىز توغراقلار، ياۋا قومۇشلۇقلار، يېكەنلىك سازلىقلار ئۇچراپ تۇردى. ئۆمەر قىلىچىنى بەلبېغىنىڭ ئارقا تەرىپىگە يانتۇ قىلىپ قىستۇرۇپ قويۇپ، ئاپتاپتا قاغجىراپ كەتكەن ئۇزۇن بىر تال ياغاچنى ھاسا قىلىۋالدى. ئىلگىرىلىگەنسېرى ئۇنىڭغا غەلىتە - غەلىتە تاغ قاتارلىرى ئۇچرايتتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى قاپقارا تاقىر تاش تاغلار بولسا، بەزىلىرى سارغۇچ توپا تاغلار ئىدى. ئۇ تاغلارنىڭ ئاستى تەرىپىدە شامال دۈۋىلەپ قويغان ئۆپپەدەك يۇمشاق توپا دۆڭلىرىمۇ بار ئىدى. ئۆمەرنىڭ يولىدا يەنە كۆل رەڭ، قوڭغۇر، قىزغۇچ تاغلارمۇ قەد كېرىپ تۇراتتى.

ئىككىنچى روتا قاغىلىقتىن يولغا چىققاندا، كۆكيار، پوسا، قاق داۋىنى، ئاقمەسچىت، ئاقاز داۋىنى، تىزناپ دەرياسى، كۆدە قاتارلىق جايلاردىن ۋە سېرىقداۋاندىن ئۆتۈپ، شەيدۇللاغا يېتىپ بارغانىدى. ھازىر ئۇ يۇرتلار، ئۆتەڭلەر ۋە داۋانلار نەدە قالدى؟ ئۆمەر مانا تۆت كۈن بولدى، مېڭىۋاتىدۇ. ئۇدۇل كېلىپ قالغان

چاتقاللىقلار، غار ۋە ئۆڭكۈرلەر ئۇنىڭ قونالغۇلىرى بولدى. يولدىن ئېزىپمۇ كەتتى، جىلغىنىڭ ئىچىدىن چىقالماي، ئايلىنىپ يۈرۈپ، يەنە قوزغالغان جايىغا كېلىپ قالىدىغان ئەھۋاللارمۇ بولۇپ تۇردى. ئۇنىڭغا مال بېقىۋاتقان، ئوۋ ئوۋلاۋاتقان، ئوتۇن تېرىۋاتقان ئادەملەرمۇ ئۇچرىمىدى. ئۇ يەنە مۇشۇنداق قارىسىغا ھەم نىشانسىز قانچىلىك ماڭار؟ بۇنى ئۆزىمۇ بىلمەيدۇ. ئۇنىڭ سوخار خالتىسىدىكى تالقان قانچە تېجەپ يېگەن بىلەنمۇ بەربىر يېرىملاپ قالدى. ئەمدى تېخىمۇ تېجەپ، كۈنىگە بىر ۋاخلىقلا يېمىسە بولمايدۇ، كۆزلىگەن مەنزىلىگە بېرىپ بولغۇچە ئاچلىقتىن ئۆلۈپ قالمىغىنى ياخشى. ئۆمەر تالقاندىن ئەنسىرىگەنسېرى، يولدىن ئازىدىغان، بىر يولنى نەچچە قېتىم ماڭىدىغان پېشكەللىكلەر ئارقا - ئارقىدىن يۈز بەردى. بەزىدە ئالدىنى توسۇۋالغان ئېگىز تاغ چوققىسىغا كۈنلەپ يامىشىپ چىقتى، ئەمما چوققىنىڭ ئۇ تەرىپى تىك چېقىل، چوڭقۇر ھاڭ بولۇپ، پەسلەپ چۈشكىلى بولمايتتى، يەنە چىققان يولى بىلەن كەينىگە چۈشۈپ كەتمەي بولمىدى. بۇنداق قايتىش، چۆرگىلەش، ئايلىنىشلار ھەر كۈنى بىرقانچە قېتىم بولۇپ، بىر تاغ، جىلغا، قاپتال ياكى چاتقاللىقتىن بىر - ئىككى كۈنلەپ چىقالماي قالىدىغان ئىشلارمۇ بولدى. شۇنداق قىلىپ، ئارىدىن توققۇز كۈن ئۆتۈپ كەتتى.

ئۆمەر توختىماي مېڭىپ، ئونىنچى كۈنى تاغلىرى ئانچىمۇ ئېگىز ئەمەس، خۇددى ئېگەرسىمان ئېدىرلارغا ئوخشاپ كېتىدىغان بىر يالاڭلىققا چىقىپ قالدى. گەرچە بۇ قىش بولسىمۇ، بۇ يەردىكى تاغ - ئېدىرلاردا قار كۆرۈنمەيتتى. ئەمما، خېلىلا قاتتىق سوغۇق بولۇۋاتاتتى. ئۆمەر قۇرۇق ئوت - چۆپلەر ئارىسىدا تۇرغان قوي قۇمۇلاقلىرىنى كۆرۈپ قالدى. ئۇ ناھايىتى خۇشال بولۇپ كەتتى ۋە ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ بىر ئېدىرنىڭ ئۈستىگە چىقتى. پەستىكى جىغانلىق ئىچىدە بىر كىگىز ئۆي تۇراتتى، ئۇنىڭ چاڭغىراق تۆشۈكىدىن چىقىۋاتقان كۆكۈچ ئىس

www.uyghurkitap.com

ھاۋاغا ئېرىنچەكلىك بىلەن كۆتۈرۈلمەكتە ئىدى. ئۆمەر ھاسىسىنى تايىنىپ ئۇ كىگىز ئۆينىڭ ئالدىغا ئاران يېتىپ كېلىۋىدى، تۇكلىرى ئۆسكىلەڭ قاپقارا بىر ئىت ئېتىلىپ كېلىپ ھاۋشىپ، ئۆمەرنى ئالدىغا بىر قەدەممۇ ماڭغىلى قويمىدى. ئاڭغىچە كىگىز ئۆيدىن چاپىنىنىڭ مەيدىسىگە ھەر خىل مارجان، تەڭگە، تۇگمىلەرنى قادىۋالغان ئون ئىككى ياشلاردا بار بىر قىز چىقتى ـ دە، ئۆمەرنى كۆرۈپلا قاپاقلىرىنى تۈردى. ئۇ ئىتقا قىرغىز تىلىدا نېمىلەرنىدۇر دېگەنىدى، ئىت تېخىمۇ ۋەھشىيلىشىپ كەتتى. ھېلىمۇ ياخشى ئۆمەرنىڭ قولىدا ئۇزۇن ھاسا تاياقنىڭ بولغىنى، ئۇ تاياق ئەسقاتتى. قىز ئۆيگە كىرىپ كېتىپ بىر بوۋاي بىلەن موماينى باشلاپ چىقتى. بوۋاينىڭ قولىدا ئارا، موماينىڭ قولىدا ئۇزۇن نوغۇچ تۇراتتى. بوۋاي بىلەن موماينىڭ ئەلپازى بەكمۇ يامان بولۇپ، بوۋاي ئۆمەرگە ئارىنى تىقىۋېتىدىغاندەك داپىشىنىپ كەلدى. ئىككى تەرەپ بىر ـ بىرىنىڭ تىلىنى بىلمەيتتى، ئۆمەر ساراددىن تاجىك تىلىنى ئۆگەنگەچكە، مەقسىتىنى يامداپ ئۇقتۇرالايتتى، لېكىن قىرغىز تىلىنى پەقەتلا بىلمەيتتى. بوۋاي، موماي، قىز ئۆزئارا قىرغىزچە نېمىلەرنىدۇر دېيىشەتتى. پاخپاق ئىت بولسا ھەدەپ پاچاققا ئېسىلىشنىڭ كويىدا بولۇۋاتاتتى. بۇ بىر ئائىلە كىشىلىرى يۇمشايدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ئۇلارنىڭ پەيلى بارغانسېرى بۇزۇلۇپ دېۋەيلەپ كېلىشكە باشلىدى. ئۆمەر ئارقىسىغا قىستۇرۇۋالغان قىلىچنى غىلىپى بىلەن ئېلىپ، ئۇلارنىڭ ئالدىغا تاشلاپ بېرىپ، ئۆزى يۈكۈنۈپ ئولتۇردى. شۇ چاغدىلا ئۇلارنىڭ غەزىپى پەسكويغا چۈشۈپ، ئىتنى چاقىرىۋالدى. ئۆمەرنىڭ يادىغا نەدىن كەلدى، بىرقانچە ئايەتنى قىرائەت قىلدى. ئۇ بۇ ئايەتلەرنى بالىلىق چېغىدا ئېلاخۇن ئاكىسىدىن ئۆگەنگەنىدى. تولىمۇ مۇڭلۇق ئاڭلانغان قىرائەت بوۋاي بىلەن موماينى ھەم كىچىك قىزنى سېھىرلەپ قويغاندەك بولدى. ئۇلار سۈكۈت ئىچىدە باش ئېگىپ تۇرۇشتى. قىرائەت

تۆگەپ، ئۆمەر قولىنى دۇئاغا كۆتۈرۈۋىدى، ئۇلارمۇ تەڭلا قولىنى كۆتۈرۈشتى. ئاندىن ئورنىدىن ئارانلا تۇرغان ئۆمەر ھاسىسىغا تايىنىپ ئېغىر قەدەم ئېلىپ كەتمەكچى بولىۋىدى، بوۋاي نېمىدۇر دېدى. قىز ئۆيدىن ئىككى دانە كۆمەچنى ئاچىقىپ، ئۇنىڭغا ئەيمىنىپكىنە سۇندى. ئۆمەر يەنە دۇئا قىلدى. بۇ ئەسنادا قىز ئۇنىڭ قىلىچىنى ئەكىلىپ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويدى.

«بۇ قەيەر؟»، «يەكەنگە قانداق ماڭىمەن؟» دېگەن گەپنىمۇ سورىيالمىغان ئۆمەر «خۇدايا تۇۋا! بۇلارنىڭ زۇۋانى بىزنىڭ زۇۋانىمىزغا يېقىنمۇ كەلمەيدىكىنا؟» دېگەن ئويلار بىلەن ئۇ يەردىن ئۇزاپ كەتتى، يەنە «ئەگەر ئۇچامدا گومىنداڭنىڭ ھەربىي فورمىسى بولمىغان بولسا، ئۇلار ماڭا بۇنچىلىك قاتتىقلىق قىلمىغان بولاتتى، ھەتتا ئۆيىدە قوندۇرغان، مېھمان قىلغانمۇ بولار ئىدى...» دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزدى.

ئۆمەر قىرغىزلار بەرگەن ئارپا كۆمىچىدىن ئىككى – ئۈچ چىشلەم يەپ، سۇ ئىچىۋالغاندىن كېيىن يولىنى داۋاملاشتۇردى. بىردەم – يېرىمدەم ئولتۇرۇپ ئارام ئالغاننى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئۇ يەنە ئۇدا ئىككى كۈن يول ماڭدى. ئۇ ئىككى كۈنلۈك يول ئۇنى قاتتىق ھاردۇرۇۋەتتى. ئۇ قاراڭغۇ چۈشكەندە، پاكار – پاكار ياۋا قومۇشلار ئۆسۈپ كەتكەن بىر تۈزلەڭلىككە چىقىپ قالدى. بۇ يەرنى تۈزلەڭلىك دەپ كەتكىلىمۇ بولمايتتى. كۆز يېتىم يەرلەردە تۆگە لوككىسىدەك چوقچىيىپ تۇرغان تاغ پارچىلىرىنىڭ قاپقارا ئىزنالىرى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۆمەر كەڭ يېيىلىپ ئېقىۋاتقان بىر ئېقىننى بويلاپ خېلى ماڭدى، لېكىن ياتقۇدەك بىرەر جاي چىقمىدى. ئەمما، ئېقىننىڭ ئۇ تەرىپى قويۇق چاتقاللىق بولۇپ، ئۇ يەردىكى قۇرۇق ئوت – چۆپلەرمۇ ئۆسكىلەڭ ۋە قويۇق ئىدى. ئۆمەر شىرقىراپ ئېقىۋاتقان كەڭ ئېقىننىڭ ئۆتۈشكە ئەپلىك بىر يېرىنى ئىزدەپ تاپتى. ئۇ سۇ ئىچىدىن چىقىپ تۇرغان تاشلارغا دەسسەپ، ئېقىننىڭ ئوتتۇرىغا كەلدى، دەسسىگۈدەك ھېچنېمە بولمىغان يەرلەرگە تاش تاشلىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ھەرھالدا جاپا تارتسىمۇ ئۇ تەرەپكە ئۆتتۇۋالدى. چاتقاللىق ئىچىدىكى ئادەمنىڭ تىزىغا كەلگۈدەك قۇرۇق ئوت ـ چۆپ يۇمشاق ۋە قېلىن بولغاچقا، ماڭسا ئاۋاز چىقمايتتى. ئوت ـ چۆپ ۋە پاخپاق قورايلار ئىچىدىن يوغان ـ يوغان تاشلارمۇ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۆمەر قىلىچى بىلەن پاخپاق قوراي، لويلا، چىغىرتماق، چىغ، يۇمشاق مىسىل قاتارلىق ئوت ـ چۆپلەرنى چېپىپ، چاپقانلىرىنى چوڭ ئىككى تاش ئارىلىقىغا دۆۋىلىدى. باش تەرىپىگە بىرقانچە چوڭ تاشنى تىزىپ توستى، ئاندىن ئوت ـ چۆپلەر ئارىسىغا كىرىپ ياتتى ـ دە، ئۈستىگە بىرمۇنچە ئوت ـ خەس ۋە قۇرۇق گىياھلارنى ياپتى. ئۇنىڭ قورسىقى ئېچىپ كەتكەنىدى، قوينىدىكى ئارپا كۆمىچىدىن بىرنەچچە چىشلەم يەپ، سۇدانىنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ ئىككى يۇتۇم سۇ ئىچتى. كېيىن جىممىدە يېتىپ ئۇخلاپ قالدى. ئۇيقۇغا كېتىش ئالدىدا ھەر خىل ئوت ـ گىياھلارنىڭ خىلمۇخىل پۇراقلىرى بۇرنىغا ئۇرۇلۇپ تۇرغان بولسىمۇ، ئۇ ئارزاقمۇ بىئاراملىق ھېس قىلمىدى. ئەلۋەتتە، بۇ پۇراقلار ھېلىقى شام گۆردىكى بەتبۇي پۇراقلارغا قارىغاندا كۆپ ياخشى ئىدى.

يول ئازابى ۋە كەم ماغدۇرلۇقتىن ئېغىر ئۇخلاپ كەتكەن ئۆمەر چاتقاللار ئارىسىدا يىلتىزلارنى غاجاۋاتقان ياۋا توشقان ۋە جاڭگال كىرپىلىرىنىڭ كىتىرلاشلىرىنى، قارا چېكەتكىلەرنىڭ ئۇيقۇلۇق ھالەتتە قىسقا ـ قىسقا چىرىلداپ قويۇشلىرىنى، كېيىكلەرنىڭ «ۋەيت ـ ۋەيت» قىلىشىپ جۈپتىنى چاقىرىشلىرىنى، مارت شامىلىنىڭ بىر خىلدا ئۇشقىرتىشلىرىنى، قىسقىسى، چۆل كېچىسىنىڭ روشەن بولمىغان سىرلىق ھەم ۋەھىمىلىك ئاۋازلىرىنى ئاڭلىيالمىدى...

بىر كېچە ئۇنىڭ ئۈچۈن دەقىقىدەكمۇ بىلىنمىدى. تەسكەيلىرى سۆسۈن رەڭ سايلار بىلەن بېزەلگەن يىراق تاغ ئىزنالىرىنىڭ ئارقا تەرىپى قانىدەك قىزىرىپ تاڭدىن خەۋەر بەرگەندە، قېلىن ئوت ـ چۆپلەر ئىچىدە ياتقان ئۆمەر كۆزىنى

لەپپىدە ئاچتى. خۇددى يەر ئاستىدىن كېلىۋاتقاندەك زەئىپ بىر ئىڭراش ئۇنى ئويغىتىۋەتكەنىدى. ئۆمەر ئۇستىدىكى ئوت ـ چۆپلەرنى قايرىۋەتتى. ئوتقاشتەك تاۋلىنىپ تۇرغان تاغ ئارقىسىدىن ئەمدىلا يېرىمى كۆرۈنگەن قۇياشنىڭ قىزغۇچ نۇرى ئۇنىڭ كۆزىنى ئاچۇرماي قويدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، راسا بىر كېرىلىۋەتكەندىن كېيىن ئەتراپىغا قارىدى. چەكسىز كەتكەن ئايدالا، ھەممە يەر سۇكۇناتتا چۆمگەن، ئېگىز ـ پەس ئۆسكەن ھەر خىل گىياھلار... ئۇلار ئارىسىدا چوقچىيىپ تۇرغان تاشلار گويا ئوتلاۋاتقان ئاق، قارا، ئالا، سېرىق ۋە كۆك رەڭلەردىكى قوي ـ كالا ۋە ئاتلارغا ئوخشايتتى. ئۆمەر ئاخشام ئۆزى تەستە ئۆتكەن ئېقىن بويىغا كېلىپ، ئېغىز ـ بۇرۇنلىرىنى چايقاپ، يۈزىنى يۇدى. ئۇ سۇدانغا سۇ تولدۇرۇپ تۇراتتى، ئابايىقى ئىڭراش يەنە ئاڭلاندى. ئۇ ئارقىسىغا قايرىلىپ، قېلىن چاتقاللىق ئىچىگە قارىدى. ئىڭرىغان، يىغلامسىرىغان ئاۋاز يېقىنلا يەردىن كېلىۋاتقاندەك قىلاتتى. ئۆمەر چاتقاللىققا ئىچكىرىلەپ كىرىۋېتىپ نېمىدۇر بىر نەرسىگە گاچچىدە دەسسىۋالدى، ئۇنىڭغا قاراپ ۋارقىرىۋەتكىلى تاسلا قالدى. ئۇنىڭ ئايىغى ئاستىدا قان ئۇيۇپ كەتكەن ئۈزۈلگەن بىر قول تۇراتتى. ئۇ يەنە ئالدىغا بىرنەچچە قەدەم ئالدى، چۆچۈپ كېتىپ ئارقىسىغا سەنتۈرۈلۈپ كەتتى. ئالدىدا قۇرۇق ئوت ـ چۆپلەر ئۈستىدە بېشىنىڭ يېرىمى پۇچۇلۇپ كەتكەن، ئوڭ قولى مۈرىسىدىنلا كېسىۋېتىلگەن بىر ئەسكەر ئوڭدىسىغا ياتاتتى، ئەتراپىغا تۆكۈلگەن قان كونا بېغىردەك قاپقارا رەڭگە كىرىپ قالغانىدى. ئۆمەر بويىنىنى سوزۇپ ئەتراپىغا زەن سېلىپ قارىدى ۋە بىردىنلا كۆڭلى ئېلىشىپ ياندۇرۇۋەتكىلى تاسلا قالدى. بۇ يەردە ياتقان جەسەت شۇ بىرلا بولماي، بەلكى نۇرغۇن ئىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە پۇت ـ قوللىرىنى سۇنۇپ ئوڭدىسىغا ياتقانلار، تۈگۈلۈپلا قېتىپ قالغانلار ۋە دۈم يېتىپ ئاغزى ـ بۇرنى ماكچىيىپ كەتكەنلەرمۇ بار ئىدى. بەزىلىرىنىڭ بېشى بۇكىدە تىككەنلىك ئارىسىدا

بولۇپ، ساغرىسى سىرتتا تۇراتتى. تاشلارغا يۆلىنىپ مىلتىقىنى قۇچاقلاپ ئولتۇرغان ھالەتتىكىلىرىمۇ بار ئىدى. ئۇلارنىڭ كۆپى گومىنداڭنىڭ ھەربىي فورمىسىنى كىيگەن ئەسكەرلەر بولۇپ، ئارىسىدا پۇقراچە كىيىنگەن پارتىزانلارمۇ ئاز ئەمەستەك قىلاتتى، ھەتتا ئوق تېگىپ ئۆلگەن ئاتلارمۇ بار ئىدى، بىرقانچىسىنىڭ تاپى ئۇ يەر ــ بۇ يەرلەردە ياتاتتى. قورساقلىرى گومبەزدەك كۆپۈپ كەتكەن بۇ جانىۋارلارنىڭ ئوچۇق قالغان كۆزلىرى ياپيېشىل ئەينەك ساقىدەك پارقىرايتتى.

بۇ دائىرىدە يۈت ــ قوللىرى ئۈزۈلۈپ كەتكەن، باش سۆڭەكلىرى مىجىلغان قىرىقتەك جەسەت بار ئىدى. كۆكرەككە ۋە بەلگە تىقىلغان مىلتىق نەيزىسى ۋە خەنجەرلەرنىڭ تىقىلغان جايىدىلا قالغانلىقىدىن ھەم ئوق ئىزنالىرىدىن تۈنۈگۈن كۈن ئولتۇرغۇچە بۇ يەردە ئېتىشىش، قىلىچۋازلىق، ئاخىرىدا قۇچاقلاشما جەڭ بولغانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. پۇقراچە كىيىنگەنلەرنىڭ پارتىزانلار ئىكەنلىكىدە شەك يوق، ئەمما ئەسكەرلەر قايسى پولك، قايسى باتالىيوننىڭ؟ قاغىلىقنى قوغداۋاتقان روتىدىنمۇ؟ ئەگەر ئۇلار خوڭ يادۇڭنىڭ پولكىدىن بولغان بولسا، ئارىسىدىن بىرەر تونۇش چىرايىنىڭ ئۇچراپ قېلىشىمۇ ئېھتىمال. بەلكىم يەكەن قوماندانلىق ئىشتابى قارىمىقىدىكى گارنىزون قىسمىنىڭ ئەسكەرلىرىدۇر؟

ئۆمەر ئاتمىش ــ يەتمىش قەدەم دائىرىدىكى قويۇق ئوتلار ئارىسىدا ياتقان جەسەتلەرنىڭ يۈزلىرىنى كۆرۈپ باقماقچى بولۇپ تۇراتتى، ئابايىقى ئىڭراش يەنە تەكرارلاندى. بۇ قېتىم يېقىنلا بىر يەردىن كېلىۋاتقان بۇ ئاۋاز ئېنىق ئاڭلاندى: «سۇ... سۇ... سۇ بېرىڭلار !...» ئۆمەر نىدا كېلىۋاتقان تەرەپكە ئۇچ ــ تۆت قەدەم ئالدى ۋە ئۇچىسىغا مەللە رەڭ تالىما يۇڭ چەكمەندىن چاپان كىيىپ، بېلىنى ياخاق شوپۇكىدە بويىغان ماتا بەلباغدا باغلىۋالغان ئوتتۇز ئالتە ــ ئوتتۇز يەتتە ياشلاردىكى قىياق كۆز، سارغۇچ بۇرۇت، قىزغۇچ چىراي بىر ئادەمنىڭ يوغان ئاق تاشقا

يۆلىنىپ، پۇتلىرىنى ئۇزۇن سوزۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. تاشنىڭ ئەتراپىنى ياۋا قومۇشلار قاپلاپ كەتكەن بولۇپ، ئۇنىڭ قانلىق پۇتلىرىنى، قارا قوتاز تېرىسىدىن تارتىلغان يورۇمە چورۇقلىرىنى ئارانلا كۆرگىلى بولاتتى. بېشىنىڭ ئوڭ تەرىپىگە قىلىچ تەگكەن بولسا كېرەك، پېشانىسىدىن ئوڭ قېشىغىچە تىلىنغان جاراھىتىدىن چىققان قان يۈز، بويۇن، مەيدىلىرىگىچە ئېقىپ قېتىپ قالغانىدى، چىرايىنى كۆرگىلى بولمايتتى. ئۆمەر ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كېلىپ: «ئاكا، ئېغىر يارىلىنىپسەن !» دېۋىدى، ئۇ يېرىم يۇمۇق كۆزلىرى بىلەن ئۆمەرگە خېلى ئۇزاق قاراپ تۇردى، ئاندىن قاپاقلىرىنى يوغان ئېچىپ، ئېغىر يۆشۈلدىدى، قاپقارا تۈكلۈك بۇرۇن تۆشۈكلىرىدىن ئاپپاق ھور تېز ـ تېز ئېتىلىپ چىقىشقا باشلىدى، ئۇنىڭ غەزەپلىنىۋاتقانلىقى بىلىنەتتى. ئۇ قان ئۇيۇپ كەتكەن قوللىرىنى مىدىرلىتىپ يۇرۇپ، قېلىن ئوت ئارىسىدىن مىلتىقنى ئالدى، بىراق مىلتىق ئۇنىڭ ماغدۇرى قالمىغان قوللىرىدىن چۈشۈپ كېتىپ، بېشى بىر تەرەپكە قىڭغىيىپ قالدى، ئۇ ھوشىدىن كەتكەنىدى. ئۆمەر سۇدانىنىڭ ئاغزىنى سۇ قۇيۇپ ئۇنىڭغا ئاز ـ ئازدىن ئىچۈردى. دەسلەپتە سۇنى تەستە يۇتقان ياردار كېيىن ئاچ كۆزلۈك بىلەن غورتىلدىتىپ يۇتۇشقا باشلىدى.

— ئاستا... ئالدىرىماي ئىچ، ئاكا ! — دېدى ئۆمەر سىلىق تەلەپپۇزدا، — قېقىلىپ كەتسەڭ، جاراھەتلىرىڭدىن قان چىقىپ كېتىدۇ.

ئۆمەر سۇدان ئاغزىدا تالقان ئۇمىچى قىلىپ، ئۆزى ياسىۋالغان ياپىلاق ياغاچ قوشۇقتا ئۇنىڭغا يېگۈزدى. ياردار ئۇنى بوۋاق بولماق يېگەندەك ئاغزىنى ئۇچلاپ يېيىشكە باشلىدى. ياردار خېلىلا جانلىنىپ قالدى ۋە ئۆمەرنىڭ كىيىملىرىگە زەن سېلىپ قارىدى، ئاندىن تەسلىكتە ئۇزۇپ ـ ئۇزۇپ سورىدى:

— بۇ... بۇ... كىيىملەرنى نېمىشقا كىيىۋالدىڭ؟

— مەن شۇلارنىڭ ئەسكىرى بولغاندىكىن ... كىيىمەن ـ دە !

— نېمە؟ — ياربدارنىڭ كۆزلىرى غەزەپ بىلەن چەكچەيدى، — تۇ... تۇنۇگۇنكى جەڭدە سەنمۇ بارمىدىڭ؟

— تۇنۇگۇنكى جەڭنى بىلمەيمەن، مەن قاغىلىق شەيدۇللادا چېگرا قوغداۋاتقان ئەسكەر ئىدىم. ئېگىزلىك كېسەللىكىگە گىرىپتار بولغان. ۋەزىپە ئۆتەشكە چىققاندا ھوشۇمدىن كەتسەم، ئۇلار مېنى تاشلىۋېتىپتۇ. ئون ئىككى كۈن بولدى، يۇرتۇمنى ئىزدەپ كېتىۋاتىمەن. جاراھەتلىرىڭنى تېڭىپ قويايمۇ؟

— گومىنداڭنىڭ غالچىسى ئىكەنسەنغۇ؟ تېخى جاراھىتىمنى تېڭىپ قوياي دەمسەن؟

— ئۇ باشقا گەپ، بۇ باشقا گەپ. نېمانداق غەرەز ئۇقمايدىغان نېمىسەن، ئاكا؟

— تولا گەپ ئويناتما. ئۆز خەلقىگە قارشى قورال كۆتۈرگەن سەندەك مۇناپىققا قانداق ئىشىنەلەيمەن؟

— ئەمىسە، مەشەدە ئۆلۈمنى كۈتۈپ يات! — ئۆمەرنىڭ ئاچچىقى كەلدى، — قاراپ باقە يوتاڭدىكى قانغا! ھېلىمۇ سىرغىپ تۇرۇۋاتىدۇ. سەندە تۈگىمەيدىغان قان بولىقى يوقتۇ؟...

ئۆمەر ئارقىسىغا بۇرۇلۇپلا مېڭىۋىدى، ياربدار ئاچچىق ئىڭراپ قولىنى كۆتۈردى. بۇ كەتمە، توختا دېگەن يېلىنىش ئىدى. دېمىسىمۇ، ئۇ ئاغرىق ئازابىغا چىدىيالمايۋاتاتتى، كۆزىنى چىڭ يۇمۇۋالغان بولسىمۇ، كۆز ياشلىرى يەنىلا يۇمىلاپ چۈشۈۋاتاتتى. ئۆمەر قايتىپ كېلىپ ئۇنىڭغا ئېڭىشتى:

— قانداق، جان تاتلىقمىكەن؟ — ئۆمەر چاقچاق قىلغاچ چاپىنىنى سالدى، — ئاتتىن چۈشسەڭمۇ، ئۈزەڭگىدىن چۈشمەيدىكەنسەن.

— ئىچىڭگە ئورنۇالغىنىڭ نېمە بۇ؟ — ياربدار ئۆمەرنىڭ مەيدىسىدىن قورسىقىغىچە يۆگىۋالغان ماتاغا قارىدى، — نېمانچە قېلىن ئورنۇالدىڭ؟

— كېپەنلىك.

— نېمەدەپ جۆيلۈۋاتىسەن، غالچا؟

— مېنىڭ ئىسمىم غالچا ئەمەس، ئۆمەر.
— ئۆمەر؟ ئۇيغۇر ئىكەنسەن ـ دە؟
— ھەئە، ئۇيغۇر، سەنچۇ؟
— مېنىڭ ئىسمىم ئابدۇراي، قىرغىز، — ئابدۇراي بىردىنلا ۋايۋايلاپ كەتتى، چىرايى ئاقاردى، — ھەي ئۆمەر، گۆش ئىچىدە قالغان ئوق بېشىنى ئېلىپ باققانمىدىڭ؟ جېنىمنى ئېلىپ، يېنىمدا قويۇۋاتقىنى يوتامدىكى ئوق. ئۇنى ئېلىۋەتمىگۈچە ماڭا بىردەم ئاراملىق بولمايدۇ، تاڭغىنىڭ بىلەنمۇ ئاغرىق توختىمايدۇ.
— ئېلىپ باقمىغان.
— ئوق تەگكەن يەرنى داغماللاشنىغۇ بىلەرسەن؟ — ئابدۇراي ئىنجىقلاپ ئارانلا گەپ قىلاتتى، — جاراھەتنى داغماللىۋەتمىسە سېسىيدۇ، ھېلىمۇ بىر كېچىدىن ئاشتى.
— ئۇنداق ئىشنى قىلىپ باقمىغان، لېكىن ئاڭلىغان، ئەمما بۇ يەردە ئوت بولمىسا؟
— سەن تاماكا چەكمەمسەن؟
— ياق.
— كەيپى يوق ئەركەكنى ئەركەك دېگىلى بولامدۇ؟
— جېنىڭ تۇمشۇقۇڭغا كېلىپ قالغان بولسىمۇ، يەنە ئەركەكلىكتىن گەپ ئاچىسەنغۇ؟
— گېپىڭ ئەجەب ئوچۇق نېمىكەنسەن. يانچۇقۇمدا سەرەڭگە بار، ئاله!
ئۆمەر ئارچا، توغراق، تاغ سۆگەتلىرىنىڭ قۇرۇپ قاغجىراپ كەتكەن شاخلىرىنى يىغىپ كېلىپ، ئاستىغا ئاسان ئوت ئالىدىغان يۇمشاق قۇرۇق ئوت ـ خەسلەرنى دۆۋىلەپ ئوت ياقتى. ئابدۇراي ئەگرى پىچىقىنى غىلىپىدىن تەستە چىقىرىپ ئۇنىڭغا سۇنۇۋىدى، ئۆمەر ئۇنى ئالماي، ئۆزىنىڭ يالتىراپ تۇرغان خەنجىرىنى ئېلىپ ئۇچىنى ئوتقا تىقىپ قويدى، ئارقىدىن ئابدۇراينى ئوڭدىسىغا ياتقۇزۇپ، تامبىلىنى تىزىغىچە سىيرىپ

چۈشۈردى. جاراھەت ئىغىزىنىڭ ئەتراپى قىتىشىپ قالغان بولسىمۇ، ئەمما ئوتتۇرىدىكى كىچىككىنە تۆشۈكتىن قان سىرغىپ تۇرۇۋاتاتتى. ئۆمەر ئوق بېشىنىڭ نەدىلىكىنى بىلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ يوتىسىنىڭ ئارقا تەرىپىنى سىلاپ، مۇجۇپ بېقىۋىدى، قولىغا قاتتىقلا بىرنېمە ئۇرۇندى. لېكىن، ئابدۇراي بىر سىلكىنىپ ۋارقىرىۋەتتى.

— ئابدۇراي ئاكا، ئوق تېرىگە يېقىنلا يەردە ئىكەن.

— شۇ... شۇڭا جېنىم چىقىپ كېتىدىغاندەك ئاغرىۋاتىدۇ. قولۇڭغا ئۇرۇنغانىكەن، دېمەك، چوڭقۇردا ئەمەس، مېنى دوم قىل، ئاۋۋال ئوقنى ئېلىۋەت، ئاندىن داغماللا.

— كېسىپمۇ؟

— ئەمىسە شوراپ ئالاتتىڭمۇ؟ قاملاشمىغان گەپنى قىلىدىكەنسەن.

— قولۇم ھېلىتىنلا تىترەۋاتىدۇ.

— ھەي، سېنىڭ نەرىڭ ئەسكەر؟ گومىنداڭ دېگەن لامزەللىلەر ئەسكەرنى سەندەك قىلىپ تەربىيەلەمدۇ؟ قاتتىقراق بولمامسەن! مېنىڭ پىچىقىم ئۈستۈرىدەك ئىتتىك، بىر تىلىشتىلا ئۇنى ئوق بار يەرگە يەتكۈز، ئاندىن بىگىز بارمىقىڭنى تىقىپ ئوقنى سۇغۇرۇپ ئال! — دوم ياتقان ئابدۇراي بىر تال ئارچا ياغىچىنى چىشلەپ، ئىككى قولىدا ياۋا قومۇش تۈۋلىرىنى قاماللاپ تۇتۇۋالدى، — ئېسىڭدە بولسۇن، مەن ھەرقانچە ۋارقىراپ - جارقىراپ كەتسەممۇ چاتىقىڭ بولمىسۇن. ئوقنى ئېلىپ بولۇپلا، ئوتقا تىقىپ قويغان خەنجىرىڭ بىلەن كەسكەن يېرىڭنى داغلىۋەت!

قوللىرى تىترەپ تۇرغان ئۆمەر ئابدۇراينىڭ پىچىقىنىڭ بىسىغا بارمىقىنى تەگكۈزۈپ بېقىپ ھەيرانلا قالدى. دەرۋەقە، پىچاق بىسى ئەتنى ئۈزگە تارتىپ تۇراتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ خەنجىرىنىڭ ئۇچىنى قىپقىزىل چوغقا توغرىلاپ قويۇپ، ئوق بېشى بار يەرنى سىلىدى. تاقەتسىزلىنىپ تۇرغان ئابدۇراي غەزەپ

بىلەن ۋارقىرىدى:

— ھەي، خوتۇن كىشىدەك نېمىگە مىسىلدايسەن؟! دۇمبەمگە مىنىپ تۇرۇپ ئىشنى باشلىمامسەن؟!

— دۇمبەڭگە مىنەمدىم؟

— مىنىگەندىمۇ قاتتىق بېسىپ ئولتۇرمىساڭ، جان ئاچچىقىمدا تۇرۇپ كەتمەمدىم؟ سەندەك توخۇ يۈرەك ئەسكەرنى كۆرمەپتىكەنمەن. ئازابلىنىدىغىنى مەن، سەن ئەمەس !

«خوتۇن كىشىدەك»، «توخۇ يۈرەك» دېگەن تىللار ئېغىر كەلدىمۇ، ئۆمەر ئابدۇراينىڭ دۇمبىسىگە تەتۈر مىنىپ ئولتۇرۇپ، ئوق بار يەرنى سىلاپ بەلگىلىۋالغاندىن كېيىن، تاغلىقلارنىڭ ئۆتكۈر ئەگرى پىچىقىنى ئۇنىڭ يوتىسىغا پاتۇردى. ئابدۇراي قاتتىق بۇلجۇنۇپ تىترەپ كەتكەن بولسىمۇ، ئاۋازىنى چىقارمىدى. ئۇ ئارچا ياغىچىنى چىڭ چىشلىۋالغانىدى. ئەمما، ئۆمەر كېسىلگەن يەرگە بىگىز بارمىقىنى تىقىپ ئوقنى ئالالمىدى. تىترەشتىن پۈتۈن بەدىنى لەرزىگە كەلگەن ئابدۇراي چىش ئارىلىقلىرىدىن غەزەپ بىلەن شىۋىرلىدى:

— كەسكەن... يېرىڭنى چوڭقۇرلات !...

غەيرەتكە كەلگەن ئۆمەر پىچاق ئۇچىنى كەسكەن يەرگە ئىككىنچى قېتىم تىقىپ تارتىۋالغاندىن كېيىن، ئابدۇراينىڭ يارىلانغان شىردەك ھۆركىرەشلىرىگە پىسەنتمۇ قىلماي، بىگىز بارمىقىنى پاتۇرۇپلا ئوق بېشىنى سۇغۇرۇپ ئالدى. چىلىق - چىلىق تەرلەپ كەتكەن ئۆمەر ئابدۇراينىڭ بېلىدىن يەرگە چۈشۈپ ئۇنى كۆرۈپلا قورقۇپ كەتتى. ئابدۇراي چىشلەپ تۇرغان ئارچا ياغىچى سۇنۇپ كەتكەن، ياۋا قومۇشلارنى قاماللاپ تۇرغان قوللىرى كىرىشىپ كەتكەنلىكتىن، بارماق ئۇگىلىرى ئاقىرىپ كەتكەنىدى. ئابدۇراينىڭ چىرايى توپىدەك بەترەڭ بولۇپ كەتكەن بولۇپ، ئۆزى خۇددى جەسەتتەك ئۈن - تىنسىز ياتاتتى. ئۆمەر ئۇنى يۆلەپ ئولتۇرغۇزغاندىن كېيىن، ئاغزىغا ئاز - ئازدىن سۇ تېمىتتى. مۇزدەك سۇدىن ئېسىگە كەلگەن يارىدار پارتىزان

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يەنە سۇ ئىچتى:

— رەھمەت، ئۇكا، — دېدى ئۇ پەس ھەم زەئىپ ئاۋازدا، — ئەمدى ئوق كىرگەن يەرنى تازىلاپ داغماللىۋەت.

— چىدىيالامسەن؟ ئابايا بەك ئازابلىنىپ كەتتىڭ.

— بولىدى، ئەزمىلىك قىلما. داغماللىۋەتمىسەك، ئۇ يەر كېيىن جانغا تاقىلىدۇ.

ئۆمەر ئاق ماتادىن بىر پارچە كەستى، سۇدانىدىكى سۇ بەك سوغۇق بولغاچقا، سۇنى ئاغزىغا ئېلىپ ئىسسىتقاندىن كېيىن، جاراھەتكە تېمىتىپ تۇرۇپ يارا ئېغىزىنى ماتا بىلەن سۈرتتى. جاراھەت ئەتراپى تازىلىنىپ بولغاندا، ئابدۇراينىڭ دېگىنى بويىچە ئوق كىرگەن ئېغىزنى پىچاق ئۇچىدا ئېچىپ، ئىچىدىكى ئۇيۇپ قالغان قان، سېرىق سۇلارنى سىقىپ چىقاردى. ئاندىن ئابدۇراينىڭ ئىككى پۇتىغا ئولتۇرۇۋېلىپ، ئۇچى قىزىرىپ كەتكەن خەنجەر ئۇچىنى ئوق كىرگەن تۆشۈككە تىقتى. جاراھەتتىن «ۋاششىدە» قىلىپ ئىس كۆتۈرۈلۈپ چىقتى. چىرايى قەغەزدەك ئاقىرىپ كەتكەن ئابدۇراي بېشىنى دەس كۆتۈرۈپ ۋارقىرىۋەتتى. ئۆمەر ئابدۇراينى ۋارقىرىتىپ - چىرقىرىتىپ يۈرۈپ جاراھەتنى ئىككى - ئۈچ قېتىم داغماللىغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ يوتىسىنى ئاپپاق ماتادا يۆگەپ چىڭ باغلىۋەتتى. ئۇ يەنە بىر پارچە ماتانى سۇدا يۇيۇپ كېلىپ، ئابدۇراينىڭ پېشانىسى، يۈزى ۋە بويۇنلىرىدىكى قېتىپ قالغان قاننى يۇمشىتىپ، سۈرتۈپ تازىلىدى.

— مانا ئەمدى ئادەمگە ئوخشىدىڭ، ئاكا، — دېدى ئۆمەر كۈلۈپ تۇرۇپ، — ئابايا خوتۇنۇڭ كۆرسىمۇ قورقۇپ قېچىپ كەتكۈدەك دەرىجىدە سەتلىشىپ كېتىپتىكەنسەن.

— ئۇھ، — تاشقا يۆلىنىپ ئولتۇرغان ئابدۇراي چوڭقۇر تىنىدى، — ئوق بېشىنى ئېلىۋەتكەنىدىڭ، مانا ئەمدى ئارام تاپتىم. بىز يارىدارلارنى ئاشۇنداق ئۇسۇلدا ساقايتىمىز. مىشەكتىن ئوق بېشىنى ئېلىۋېتىپ، تېگىدىكى يۇرۇخنى

جاراھەت ئىغىزىغا قۇيۇپ، گۇگۇت چاقساق، جاراھەت ئىغىزى شۇنداق تېز داغماللىنىدۇ. لېكىن، مەن ئوقنى ئاياپ قالدىم.

— دوختۇرخانىلار يوقمۇ؟

— بىز ھەرقايسى قىر، ئايماق، يايلاقلاردىن توپلانغان ئۇيغۇر، قىرغىز، تاجىك پارتىزانلىرى، بىزدە دوختۇرخانا ياكى دوختۇر دېگەن نېمىلەر يوق. پەقەت تېۋىپ ۋە ئەمچىلەرلا بار، — ئابدۇراي يەردە ياتقان سوخار خالتىسىغا قارىدى، — ھەي، تالقىنىڭدىن ئازراق چالغىنا، قورسىقىم ئېچىپ كەتتى.

ئۆمەر تالقاندىن چېلىپ ئۇنىڭغا يېگۈزۈپ بولۇپ، كۆمەچتىن بىر پارچە ئوشتۇپ بەردى. ئابدۇراي كۆمەچنى يېمەي تۇرۇپ، ئاۋۋال ئۇنى ئۆرۈپ - چۆرۈپ قارىدى، پۇرىدى، ئاندىن كۆزىگە ياش ئالدى.

— پاھ - پاھ، ئانام پىشۇرغان كۆمەچكىلا ئوخشايدىكەنغۇ بۇ؟

— ئۇلۇشكۇن ئەتىگەن بىر قىرغىز ئائىلىسى بەرگەن، لېكىن ئۇلار سەندىنمۇ بەغەرەز ئىكەن.

ئۆمەر بوۋاي، موماي ھەم قىزچاقنىڭ ئۆزىگە قىلغان قوپاللىقى، قارا ئىتنىڭ ئۆزىنى تالاپ كەتكىلى تاسلا قالغانلىقى ھەققىدە سۆزلەپ بەردى. ئابدۇراي كۆزىنى لەپپىدە ئېچىپ، بوۋاي، موماي، قىزچاقلارنىڭ سىرتقى قىياپىتى، كىيگەن كىيىملىرى توغرىسىدا سورىدى. ئۆمەر ئۇلار توغرۇلۇق ئېنىقلىق قىلىپ سۆزلەپ بېرىپلا قالماي، سېرىق كىگىز ئۆينىڭ ئەتراپىدىكى پاكار تاغلار، بۇكىكىدە جىغانلارغىچە ئېنىق قىلىپ سۈرەتلەپ بەردى. ئابدۇراينىڭ كۆزلىرىدىن بىردىنلا ئۇششاق ياش تامچىلىرى يۇمىلاپ چۈشتى.

— ئۇلار، — دېدى ئابدۇراي ئالىقانلىرىدا ياشلىرىنى سۈرتۇپ، — مېنىڭ قېيىنئاتام، قېيىنئانام ۋە قىزىم بولىدۇ.

— نېمە؟ — ئۆمەر ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ تىزلىنىپ ئولتۇردى، — ئەمىسە، ئاياللىڭچۇ؟

ئابدۇرايىمنىڭ قاپاقلىرى بىردىنلا مىژژىدە تۇرۇلۇپ، ئارقىسىدىكى تاشقا بېشىنى تىرىگىنىچە ئولتۇرۇپ خېلى ئۇزاققىچە گەپ قىلالمىدى، ئەمما ئۇنىڭ چىشلىرى غۇچۇرلاپ، زاڭاقلىرى توختىماي لىپىلدايتتى.

— گومىنداڭ قىسىملىرىنىڭ رازۋېدكىچىلىرى ئاياغ ئاستى قىلغاندىن كېيىن، ئۇ ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋالغان.

— سەن ئۇ چاغدا يوقمىدىڭ؟

— مەن خېلى يىللار بولدى، ئۆزۈمنى پارتىزانلارغا ئاتىۋەتكەن. 1943 - يىلى ئىسھاقبېك بىر توپ پارتىزانلارنى باشلاپ قىرغىزىستان ئارقىلىق ئىلىغا ئۆتۈپ كەتمەكچى بولغاندا، ئاقتۇدىكى ئانام بىلەن دادام ئاياغلىرىمغا ئېسىلىۋېلىپ يىغلاپ، مېنى كەتكىلى قويمىغان. ئۇ چاغلاردا قىزىم بەش ياشلاردا ئىدى.

— ئابدۇراي ئاكا، ئۇ چاغدا سىلەرنىڭ مۇنتىزىم ئارمىيەڭلار بولمىسا؟ بۇ ئۆزۈڭلارنى ئۆزۈڭلار ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرگەندەكلا بىر ئىشقۇ؟ بۇنى ئويلىمىدىڭلارمۇ؟

— سەن بۇنى ھەرگىز چۈشەنمەيسەن، چۈنكى سېنىڭ كاللاڭدا ئانا يۇرتنى گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرىنىڭ چىرىك ھۆكۈمرانلىقىدىن ئازاد قىلىش، خەلقنى زۇلۇمدىن قۇتۇلدۇرۇش دېگەن ئۇلۇغ ئۇقۇملار يوق، — ئابدۇرايىمنىڭ كۆزلىرى ئۇمىد بىلەن ياندى، — لېكىن بىز پارتىزانلاردا ئۇ ئۇقۇملار بولغان، بىز تۇغۇلغان يۇرت، ئانا ماكانىمىز، ئۆز ئەركىنلىكىمىز ئۈچۈن جەڭ قىلغان. بىزنى تۈرمە، ئېغىر قىيناقلار، ھەتتا ئۆلۈممۇ قورقىتالمىغان، لېكىن، سەنچۇ؟ نېمە بولۇپ ئۇلارنىڭ قورالىنى كۆتۈرۈپ قالدىڭ؟

— دۆلەت، پىرقە ئۈچۈن دەپ.

— ئۇ دېگەن ساختا نىقاب، يالغان تەشۋىقات. ئۇنىڭ تېگىدە گومىنداڭنىڭ — بىزنىڭ دۈشمەنلىرىمىزنىڭ ھۆكۈمرانلىق مەنپەئەتى بار، — ئابدۇراي ئېچىنغان قىياپەتتە بېشىنى

چايقىدى، ــ ھىندىلاردا: «دەريا بويىدا ياشىساڭمۇ، تىمساھ بىلەن دوستلىشالمايسەن» دېگەن بىر ماقال بار. ئويلاپ كۆر، ئۇلار سېنى بۇمۇ ئىنسانغۇ دەپ ئادەمدەك كۆرەمدۇ؟ كۆرمەيدۇ، پەقەت ئىت قاتارىدا كۆرۈپ پايدىلىنىدۇ، خالاس. بۇنىڭمۇ تېگىگە يېتەلمىسەڭ، سېنىڭ نەرىڭ ئىنسان بولىدۇ؟ ئاغرىپ قالساڭ، داۋالىتىپ ساقايتماي، ھايۋاننىڭ تاپىدەك تاشلاپ كېتىپتۇ. بۇ سېنى ئادەم قاتارىدا كۆرگىنىمۇ؟ بۇ ئىش غۇرۇرۇڭغا تەگمىدىمۇ؟ بۇنىڭدىن خورلۇق ھېس قىلمىدىڭمۇ؟

ئۆمەر تېڭىرقاپ قالدى. ئابدۇراينىڭ گەپلىرى قوپالدەك تۇرغىنى بىلەن ھەقىقەت ئىدى. راست، قىسمىدا قانچىلىغان ئەسكەرلەر جەڭ مەيدانىدا يارىدار بولسا ياكى ھەربىي يۈرۈشتە كېسەل بولۇپ قالسا، كوماندىرلار ئېتىۋەتمىدىمۇ؟ قاغىلىقتا كېزىك بىلەن يۇقۇملىنىپ قالغان ئەسكەرلەر كوچىلاردا تىلەمچىلىك قىلدىغۇ؟ ئۆلۈپ كەتسە، قىپىيالىڭاچ قىلىپ ئۆستەڭگە تاشلىۋەتمىدىمۇ؟ ئۇلارنىڭ ئۇرۇشتا كۆرسەتكەن جان پىداكارلىقلىرى ئۇ چاغدا كىمنىڭ ئېسىگە كەلدى؟...

ــ مەندە نېمە ئامال؟ دارىلئېتامدا ئوقۇۋاتقان يېتىم باللار ئىدۇق، بىر كېچىدە مەكتەپكە باستۇرۇپ كىرىشىپ ئاتمىش نەچچىمىزنى تۇتۇپ كېتىپ، مەجبۇرىي ئەسكەر قىلدى، قاچقانلارنى ئاتتى، جادۇغا باستى، ــ دېدى ئۆمەر بېشىنى سالغان ھالدا، ــ ئەسلىدە مېنىڭ ئوقۇتقۇچى بولغۇم بار ئىدى...

ــ بىزدە پارتىزانلىققا تۇتۇش دەيدىغان نىزام يوق، ــ ئابدۇراي يارىدار يۈتىنى ئاستا يۆتكىدى، ــ ھەركىم ئۆز ئىختىيارى بىلەن قاتنىشىدۇ. گومىنداڭنىڭ تۇتقان يولى ھەق بولمىغاچقا، ياشلارنى ئەسكەرلىككە مەجبۇرىي تۇتىدۇ، قاچسا جازالايدۇ. چۈنكى، جياڭ كەيشى زالىم پادىشاھ، گومىنداڭ بولسا زالىم ھاكىمىيەت. ھەدىسلەردە: «كىمكى زالىمغا مەدەت بەرسە، ئاللا ئۇنى شۇ زالىمنىڭ قولى بىلەن ھالاك قىلىدۇ...» دېيىلگەن.

ئۇلار بىردەم پاراڭلاشقاندىن كېيىن ئابدۇراي يىراقتىكى تاغلار ئۈستىدىن خىلىلا ئىگىز كۆتۈرۈلۈپ، ئەتراپنى ئۇبدانلا قىزىتىۋاتقان مارت قۇياشىغا كۆزىنى قىسىپ قارىدى ـ دە، چىرايى ئۆزگەردى:

— قېنى ئۇكا، مېنى يۆلە، — دېدى ئۇ تۇرۇشقا تەرەددۇتلىنىپ، — بۇ يەردىن دەرھال كېتەيلى! بولمىسا بىزنىڭ ئادەملەر يېتىپ كەلسە، سېنى چاناپ ئىتلارغا تاشلاپ بېرىشتىن يانمايدۇ.

— نېمىشقا ئەمدى؟ مەنمۇ بىر مۇسۇلمانغۇ؟

— مۇسۇلمان تۇرۇپ زالىملارنىڭ غالچىلىقىنى قىلغانلارغا ئۇلار تېخىمۇ رەھىم ـ شەپقەت قىلمايدۇ.

— ئۇلار نېمىشقا كېلىدۇ؟

— ئۆز ئادەملىرىنىڭ بۇ يەردە قالغان ئۆلۈكلىرىنى دەپنە قىلىشقا ئېلىپ كېتىش ئۈچۈن كېلىدۇ. سەن دەرھال بۇ يەردىن كەت! بولمىسا جېنىڭنى ساقلاپ قالالمايسەن، مەنمۇ ئارا تۇرالماي قالىمەن.

— سەن ئۆزۈڭچۇ، ئاكا؟

— ئاستا ـ ئاستا ئۇلار كېلىدىغان تەرەپكە قاراپ ماڭىمەن.

— ئەمىسە ماۋۇ ياغاچقا تايىنىپ ماڭغىن! — ئۆمەر هاسىنى ئۇنىڭغا تۇتقۇزدى، — ھە راست، مەن قاياققا قاراپ ماڭسام بولىدۇ؟

— نەگە بارماقچىدىڭ؟

— يەكەنگە.

— ھەي، يەكەن نەدە، سەن نەدە؟ بۇ يەر دېگەن سانجۇ تاغلىرىنىڭ ئەڭ يىراق بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرى تۇرسا.

— نېمە، گۇمىنىڭ سانجۇمۇ؟ — ئۆمەر ئەتراپىغا قارىدى، — ئۇنداقتا مەن يەكەندىن خېلى بەك يىراقلىشىپ كەتكەن ئوخشىمامدىمەن؟

— يەكەن ئەمەس، قاغىلىقمۇ نەچچە كۈنلۈك يىراقلىقتا

قالدى، بۇ ئۆلگەنلەرنىڭ ھەممىسى خوتەن پولكىنىڭ گۇمىدا تۇرۇشلۇق ئەسكەرلىرى.

— خوتەن پولكىنىڭ ئەسكەرلىرى؟ — ئۆمەر يۇسۇپنى ياد ئەتتى، — سىلەر قانداق بولۇپ ئۇلار بىلەن تۇتۇشۇپ قالدىڭلار؟

— تولا ئەزمەڭنى ئەزمە! — ۋارقىرىدى ئابدۇراي دىڭگۇسلاپ ئارانلا كېتىۋېتىپ، — بىز سانجۇ ساقچىخانىسىغا بېسىپ كىرىپ، ئوق، گىرانات، قورال بۇلىدۇق. لېكىن، قايتىشىمىزدا خوتەن پولكىنىڭ پىستىرمىدىكى ئاتلىق ئەسكەرلىرىگە ئۇچراپ قالدۇق. ئۇلار يوپۇرۇلۇپ چىقىپ بىز بىلەن تۇتۇشۇپ قالدى، ئېتىشار - ئېتىشار، قوغلىشىپ مۇشۇ يەرگە كېلىپ قالدۇق. بۇ يەرنى «ئۇسكەنتاش يايلىقى» دەيدۇ. ئېتىشتۇق، قىلىچۋازلىق قىلىشتۇق، قۇچاقلاشما جەڭ بولدى، ئاخىرىدا ھەممىسى ئۆلۈپ تۈگەشتى.

ئۆمەر ئۆلگەن ئەسكەرلەرنىڭ خوتەن پولكىدىن ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ، پارتىزانلارنىڭ كېلىپ قىلىشىدىن ئەنسىرەپ ئولتۇرمىدى. ئۇ ناھايىتى تېز ھەرىكەت قىلىپ، قېلىن چۆپلەر ئارىسىدا، توپ - توپ تىكەنلىك ئازغانلارنىڭ تۈۋىدە، چوقچايغان تاشلارنىڭ دالدىلىرىدا ھەر خىل ھالەتتە يېتىپ قالغان جەسەتلەرنى ئۆرۈپ - چۆرۈپ، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىگە سىنچىلاپ قاراشقا باشلىدى. ئۇ كۆپمۇ ئاۋارە بولمىدى، پۇت - قوللىرىنى تاشلاپ ئوڭدىسىغا ياتقان ياش ئەسكەرنىڭ بېشىنى قۇچىقىغا ئېلىپلا ھۆڭگىرەپ يىغلىۋەتتى. يۇسۇپ ھۇزۇرىدىن ئازابى، شادلىقىدىن خاپىلىقى كۆپ بۇ دۇنياغا تويمىغاندەك، كۆزلىرى ئوچۇق ھالدا ياتاتتى. بۇ چاغدا يىراق تاغ ئېدىرلىرىدا قارا كۆرۈم ئاتلىقلار پەيدا بولدى. ئۆمەر يۇسۇپنى كۆتۈرۈپ قاچماقچى بولدى. لېكىن، بۇنداقتا ھەر ئىككىلىسى ئاشكارىلىنىپ قالاتتى. ئاتلىقلار ئۇنىڭغا بىردەمدىلا يېتىۋېلىپ، بىر قىلىچ ئۇرۇش بىلەن ياكى بىر پاي ئوق ئارقىلىق ئىشنى تۈگىتەتتى. شۇڭا، ئۆمەر يۇسۇپنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇپ، بەزىدە ئۆمىلەپ، بەزىدە

جەينەكلەپ ئۇنى سۆرەپ ئېلىپ كەتتى. قانلىق مەيدان خېلىلا ئارقىدا قالدى. شۇنداقتىمۇ، پارتىزانلارنىڭ ھەمراھلىرىنىڭ ئۆلۈكلىرىنى ئىزدەپ كېلىش ئېھتىمالىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئۆمەر ئاغىنىسىنى قېلىن تىكەنلىك چاتقاللار ئىچىگە سۆرەپ ئەكىرىپ كەتتى.

پارتىزانلار ھەمراھلىرىنىڭ ئۆلۈكلىرىنى ئىزدەپ تېپىپ ئاتلارغا ئارتىپ ئېلىپ مېڭىشتى. ئۇلارنىڭ نىمسلەرنىدۇر دەپ ۋارقىراشقانلىرى، يىغلاشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى، مۇرىلىرىگە ئېسىۋالغان مىلتىقلىرىدىكى نەيزىلەر، يانپاشلىرىدا پۇلاڭلاپ تۇرغان يالىڭاچ قىلىچلىرى ئاپتاپتا يالت - يۇلت يالتىراپ كۆزنى چاقاتتى. ئۆمەر ئۇلارنىڭ قارىسى چوڭقۇر جىلغىلار ئىچىدە غايىب بولغاندىن كېيىن، ئاندىن يۈسۈپنىڭ جەستىنى چاتقاللىقتىن كۆتۈرۈپ ئاچىقتى. يۈسۈپنىڭ كىندىك ئەتراپىدىكى ئوق تەگكەن ئىككى تۆشۈكتىن ۋە خەنجەر تىقىلغان سول كۆكرىكىدىن چىققان قان چاپىنىنى قاپقارا قىلىپ قاتۇرۇۋەتكەنىدى. ئۆمەر ئابايىقى ماتانى ئېقىن سۇدا يۇيۇپ كېلىپ، يۈسۈپنىڭ يۈز - بويۇنلىرىنى، قوللىرىنى تازىلىدى. ئاندىن قانلىق كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ، ئىچ كىيىملىرى قالغاندىلا، بېلىگە ئورىۋالغان ئاق ماتانى يېشىپ، ئۇنى كېپەنلىدى. ئۇ كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ تۇرۇپ خەنجەر ۋە قىلىچىدا يەرنى كولىدى. گۆرنىڭ چوڭقۇرلۇقى ئۆزىنىڭ بېلىگە كەلگەندىلا، يۈسۈپنى ئۇ يەردە تۇپتۇز ياتقۇزۇپ، ئۈستىگە سالدۇرۇۋەتكەن كىيىملىرىنى ياپتى، ئەتراپتىكى توغراق، ئارچىلاردىن سۇندۇرۇپ كەلگەن شاخلارنى قويدى، ئاندىن توپا تاشلىدى.

قەدىمدىن تارتىپ ئادەملەر ئانچە كۆپ قەدەم باسماي كەلگەن ئۇسكەنتاش يايلىقىدا توپا، قۇم، شېغىللار بىلەن قوپۇرۇلغان بىر يېڭى قەبرە قەد كۆتۈردى. ئۇنىڭ ئۈستى پۈتۈنلەي ئاق تاشلار بىلەن قاپلانغانىدى. قەبرە بېشىدا تىزلىنىپ ئولتۇرغان ئۆمەر

قىرائەتتىن كېيىن مەرھۇم دوستىغا خىتاب قىلدى:
— يۈسۈپ، شىڭلۇجى جاڭگاللىقىدا قوي باققانلىرىمىز ئېسىڭدىمۇ؟ سەن نەلەردىندۇر كاۋا، كەپتەر، توخۇلارنى تېپىپ كېلەتتىڭ. قۇم بارخىنى ئۈستىدىكى گۈلخان ئەتراپىدا ئولتۇرۇپ نېمىلەرنى دېيىشكەنلىرىمىزنى ئۇنتۇپ قالمىغانسەن؟ سېنىڭ بىلەن بىرىنچى قېتىم ئوغرىلىق قىلغان ۋاقتىمدىكى ھالىتىم زادىلا يادىمدىن چىقمايدۇ. شۇ چاغدا ئۆزۈمنى كاكچا، زاغرا، كاۋا، توخۇ، كەپتەر قاتارلىقلارنى ئوغرىلايدىغان ئادەتتىكى ئوغرى ئەمەس، بەلكى چۆچەكلەردىكى پادىشاھنىڭ خەزىنىسىگە ئوغرىلىققا چۈشكەن باغداد ئوغرىسىدەك ھېس قىلغانىدىم، — ئۆمەرنىڭ كۆزلىرىدىن يوغان - يوغان ياش تامچىلىرى چۈشۈشكە باشلىدى، — سەن، مەن، ئاسىمگۈل ئۈچىمىزنىڭ قىزىق قۇمغا كۆمۈلگەن كاۋىنى ئىشتىھا بىلەن يېگەنلىرىمىز... بورانلىق كۈنلەردە تۇغراق كاۋىكىدىكى ھۇجرىمىزدا يېتىپ چۆچەك ئېيتىشقانلىرىمىز... ئۇ كۈنلىرىمىز بەكمۇ كۆڭۈللۈك ۋە سائادەتلىك ئۆتكەنىكەن. ئاسىمگۈلمۇ مېنى تاشلاپ كەتتى، بۇ دۇنيادىن غايىب بولدى. مانا سەنمۇ كەتتىڭ. سىلەر مېنى بۇ دۇنيانىڭ تۈگىمەس - پۈتمەس غوۋغا، پېشكەللىك، قايغۇ - ئەلەملەرگە تولغان غەمخانىسىغا تاشلاپ قويۇپ كەتتىڭلار... مەن قوشراپ گازارمىسىدا بولاي ياكى قاغىلىق شەيدۇللادا، ئىشقىلىپ قەيەردىلا بولاي، ئاسىمگۈل ئىككىڭلارنى پات - پاتلا چۈشەپ كەلدىم. سىلەر قوي - ئۆچكىلىرىڭلارنى ھەيدەپ، قۇملۇقلار ئىچىدە ئۇزاپ كېتەتتىڭلار، مەن ئارقاڭلاردىن ۋارقىراپ - ۋارقىراپ يۈگۈرۈيتتىم. بىراق، سىلەر ماڭا قاراپمۇ قويماي يولۇڭلارغا كېتىۋېرەتتىڭلار. ئويلاپ باقسام، ئەسلىدىلا تەڭرىتائالا بۇ جۇدالىقتىن ئالدىن بېشارەت بەرگەنىكەن. يۈسۈپ، شۇ چاغلاردا سەن مەندىن بىرەر ياش چوڭ ئىدىڭ، كىچىك تۇرۇپلا قارا يېتىم بولۇپ قېلىپ، بېشىڭدىن كۆپ ئىسسىق - سوغۇق ئۆتكەچكىمۇ، ماڭا قارىغاندا تۇرمۇشقا پىششىق ئىدىڭ ۋە كۆپنى بىلەتتىڭ. ئاسىمگۈلنى قەۋەتلا ياخشى كۆرەتتىڭ، بىراق

www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭدىن ئۆزۈڭنى قاچۇراتتىڭ. ھازىر ئويلىسام، ئاسمىگۇل ماڭا يېقىنچىلىق قىلغانلىقى ئۈچۈنلا، كۆڭۈلگە تالىق سىرلىرىڭنى قۇربان قىلغانىكەنسەن. بۇنى ئەمدى چۈشەندىم. قارىغىنا، مېنىڭ ئەسكىلىكىمنى؟ بۇ ئىشلارنى سەن كەتكەندىن كېيىن دەپ يۈرگىنىمنى؟ يۈسۈپ، يېتىمچىلىكتە چوڭ بولغان باللار شۇنداق بولامدۇ؟ سەن بەكمۇ ئاق كۆڭۈل، مەرد، خۇشخۇي ئىدىڭ. مەن ئېلاخۇن ئاكامدىن تىل ئىشىتىپ، تاياق يەپ، يۈرىكىم مۇجۇلغان ھالدا قويلارنى ھەيدەپ شىڭگىلۇجى جاڭگاللىقىغا كېلەتتىم. سېنىڭ سەممىيلىك نۇرلىرى چاقناپ تۇرغان كۆزلىرىڭنى، كىرسىز، غۇبارسىز چىرايىڭنى، غەرەزسىز ھەزىل - كۈلكىلىرىڭنى كۆرۈپلا ھەممىنى ئۇنتۇپ كېتەتتىم. ھە، سېنىڭ يۈرىكىڭ بەئەينى ئېچىقلىق تۇرغان خاتىرىدەك ئاشكارا، ساپ يۈرەك ئىدى، ئۇنى كۆرگەن ئادەم ھەرقانداق قايغۇ ئەلەمنى ئۇنتۇپ قالاتتى...

ئۆمەر ياشلىق كۆزلىرى بىلەن باش ئۈستىدىكى قۇياشقا، ئۇسكەنتاش يايلىقىغا، يىراقتىكى دولقۇنسىمان پاكار - پاكار تاغلارغا، ھەر خىل ئوت - گىياھ، چاتقاللار ئارىسىدىن كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان سىلىق، يوغان تاشلارغا قارىدى. ئۇ ئۇيۇشۇپ قالغان تىزلىرىنى ئۇۋۇلىغىنىچە ئورنىدىن ئارانلا تۇردى. ئۇ ئاق تاشتىن يوپۇق يېپىلغان قەبرىگە كۆزى قىيمىغان ھالدا قاراپ - قاراپ، ئاستا - ئاستا ئۇنىڭدىن يىراقلاشتى.

ئۆمەر چوڭقۇر جىلغا، سېرىق توپىلىق ئېدىرلار، كۆل رەڭ تاقىر تاغلار ئىچىدە بىر كېچە، يېرىم كۈندۈز يول يۈرۈپ، پەس دۆڭلۈكلەر ئوتتۇرىسىدىكى چوڭ يىر ئېقىنىغا يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ دىمىقىغا جەنۇب يېزا - كەنتلىرىنىڭ پۇرىقى ئۇرۇلغانسېرى، سالامەتلىكى ئەسلىگە كېلىپ، ھارغان - چارچىغىنىنىمۇ بىلەلمىدى. پارتىزان ئابدۇراي بىلەن سۆزلەشكەندىن كېيىن، ئۇنىڭ يۈرىكىنى مەۋھۇم بىر ئىسكەنجە ئۆز ئىلكىگە ئېلىۋالغانىدى. راست ئەمەسمۇ؟ ئۇ تۆت - بەش يىل ئەسكەرلىكتە تۇردى، ئۆزىنىڭ ئانا يۇرتى، ئانا خەلقى ئۈچۈن

قانچىلىك ئىش قىلىپ بېرەلىدى؟ قىسقىسى، ئۇ مىلتىق تۇتقان شۇنچە يىللاردىن بېرى جان سۆيۈنگۈدەك بىرەر ئىش قىلدىمۇ؟ مىلتىقنى كىم ئۇچۇن تۇتتى؟ ئەدناسى، قولىدا شۇ مىلتىق تۇرۇپ، ئاسمىگۈلنى، سارانى، تۇغۇلۇش ئالدىدا تۇرغان بالىسىنى، قەدىرلىك ئاغىنىسى يۇسۇپنى قوغداپ قالالىدىمۇ؟ تۇمشۇقساراي، چامسال، كاچۇك، تاشناتا، ئارىتاش تاغلىرىدا قىلىچ ئوينىتىپ يۇرۇپ تاشقورغان پارتىزانلىرى بىلەن ئۇرۇشتى. ئارىتاشنىڭ قۇلۇلىسىمان داۋىنىدا يۇزلىگەن ئۆلۈكنىڭ ئىچىدە قالدى. ئۇنىڭ قەدرىگە كىم يەتتى؟ خۇڭ يادۇڭنىڭ قوشۇنى بىلەن قەشقەردىن كەلگەن ياردەمچى قوشۇن ئۆزئارا ئۇرۇشۇپ، بېگىل، قاراقۇملاردا ئادەمنىڭ قېنى ئېرىق بولۇپ ئاقتى. ئۆمەرمۇ پىداكارلىق بىلەن جەڭگە كىردى، ھەتتا ئودلىنىيە كوماندىرى لو دەن بىلەن رازۋېدكا قىلىپ بېرىپ، لۇ كۇنجۇڭ، ئابدۇقادىرلارنى تىرىك تۇتۇپ ئەكەلدى. بۇ خائىنلار قىلمىشىغا لايىق جاجىسىنى يېدى. مۇشۇ قاتارلىق پىداكارلىقلارنىڭ قايسىبىرى ئاۋامنىڭ كۆڭلىنى خۇش قىلغاندۇ؟ ئۆمەر نېمىگە ئېرىشتى، نېمىلەرنى يوقاتتى؟ بولدى بەس! بۇنداق ئەسكەرلىكتىن تۆت كوچا ئېغىزىدا ئولتۇرۇۋېلىپ تىلەمچىلىك قىلغان مىڭ ئەۋزەل ئەمەسمۇ؟

ئۆمەر يوتىسىدا ساڭگىلاپ تۇرغان قىلىچنى ئېلىپ ئۇلۇغ ئېقىنغا ئېتىۋەتتى، ئاندىن يىللاردىن بېرى ئەسكەرلىكتە ھەمراھ بولۇپ كەلگەن خەنجىرىنى غىلاپلىرى بىلەن قوشۇپ سۇغا تاشلىدى. ئاخىرىدا ئۇ قۇرۇقدىلىپ قالغان سوخار خالتىسى بىلەن ئون ئىككى شوئارلىق كۇن سۇرەتلىك كاكارىنى ۋە ياقا بەلگىلىرىنى سۆكۈپ ئېلىپ، ئۇلارنى ئېقىننىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرىگە پىرقىرىتىپ تاشلىۋەتتى.

ئۆمەر شۇ ماڭغانچە قاتمۇقات تاغلار ۋە ئېدىرلار ئىچىدە غايىب بولدى...

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

خاتىمە

ئۆمەر تاغ، ئېدىرلار، بىپايان چۆللۈكلەر ۋە كۆز يەتكۈسىز چاتقاللىقلارنى بېسىپ ئۆتۈپ، يول بويى ئۇيغۇر، قىرغىز، تاجىك چارۋىچىلاردىن نان تىلەپ يەپ، 3 - ئاينىڭ ئاخىرلىرى قاغىلىققا يېتىپ كېلەلىدى. ئۇ بىرنەچچە كۈن ئاچ قورساق يول يۈرگەچكە، گازارمىغا ئۇدۇل كىرىپلا، هويلا ئوتتۇرىسىدا يىقىلىپ قالدى. ئۇنى كېزىك سەۋەبىدىن گازارمىدا قېلىپ قالغان ئون نەچچە ئەسكەر كۆتۈرۈشۈپ دوختۇرخانىغا ئېلىپ كەلدى. بۇ چاغلاردا دوختۇرخانىنىڭ شارائىتى بىر قەدەر ياخشى بولۇپ قالغانىدى. دوختۇرلار ئۇنى تەكشۈرۈپ: «ئۇنىڭدا ئالتە ياشلىق بالىدىكىچىلىكمۇ قۇۋۋەت قالماپتۇ» دېيىشتى. دوختۇرخانىنىڭ بىردىنبىر بايلىقى كىرىستال پېنىسلىن ئوكۇلى بولۇپ، ئۇمۇ ئىنتايىن چەكلىك ئىدى. ئۇ يەردە ئۆمەرنىڭ كېسىلى بارغانسېرى يامانلىشىپ، ئاخىر كېزىككە ئايلىنىپ كەتتى. ئارىدىن بىرەر ئاي ئۆتۈپ 5 - ئاي كىرگەندە، ئۇ بىر تېرە، بىر سۆڭەكلا بولۇپ قالدى. ئۆمەر ئۆزىنىڭ هاياتىدىن ئۈمىد ئۈزدى. شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ياتاققا بۆرۈنقى روتا كوماندىرى تيەن دالىڭ ۋە 3 - روتىنىڭ كوماندىرى جاڭ لياڭ كىرىپ كەلدى. ئۇلار قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى. كىرگەنلەر ئۆمەرگە خۇڭ يادۇڭنىڭ ئۆزلىرىگە ئۇنىڭ ئەهۋالىنى ئۇقۇپ، ياخشى داۋالىتىش، قۇۋۋەتلىك ئوزۇقلاندۇرۇش، داۋالىنىش مۇھىتىنى ياخشىلاپ بېرىشنى تاپىلىغانلىقىنى ئېيتىشتى. دېگەندەك، شۇ كۈندىن باشلاپ دوختۇرلار ئۇنى ئەڭ ياخشى دورىلار بىلەن داۋالاشقا

كىرىشتى، كۆنىگە ئەچچە ۋاخ شورپا، گۆش، كەپتەر كاۋىپى، پولۇ، مانتا قاتارلىق يېمەكلىكلەرنى بەردى. ئۇ ئىككىيلەن قاغىلىقتا شەيدۇللادىن قايتماقچى بولغان روتىنىڭ ھوقۇقىنى تاپشۇرۇۋالغىلى كەلگەنىدى. چۈنكى، جاڭ گودۇڭ، لى دايى، جۇڭ شۆلياڭ قاتارلىقلار قېچىپ كەتكەنىدى. ھەتتا يەكەن قوماندانلىق ئىشتابىنىڭ قوماندانى ياڭ لىدېمۇ بىر كېچىدىلا خوتۇن ـ بالىلىرى، ئاتارمەن ـ چاپارمەنلىرىنى ئېلىپ يوقالغان، يەكەن يېڭىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابى بىلەن كونىشەھەردىكى يەتتىنچى پولك تامامەن خوڭ يادۇگىنىڭ ئىلكىگە ئۆتكەنىدى.

5 ـ ئاينىڭ ئوتتۇرىلىرىدا شەيدۇللادىكى ئىككىنچى روتا قاغىلىققا قايتىپ كەلدى. تيەن دالىڭ ئۆز روتىسىنى يەنە قولىغا ئالدى. ئۆمەر خېلىلا ئەسلىگە كېلىپ قالغانىدى، ئۇ ئابدۇسەيدى، لو دەن، ۋاڭ بىڭ، جاڭ لىجى، لۇ تيەنخەيلەر بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى.

ئىككىنچى روتا قايتىپ كېلىپ ئەتىسى سەھەردە قاغىلىق گازارمىسىدا تۇرۇشلۇق گارنىزون قىسمىنىڭ بۇرۇنقى ئەمەلدار ۋە كوماندىرلىرىمۇ ساغان تاغلىرى تەرەپكە قاراپ قاچتى. گارنىزون قىسمى بېشى يوق يىلاندەك بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى قىمارخانا، پاھىشىخانا، قاۋاقخانىلارغا چېپىشقا، ئوغرىلىق ۋە بۇلاڭچىلىق قىلىشقا كىرىشتى. جاڭ لياڭنىڭ روتىسىدىكى ئەسكەرلەر ئۇلارنى ھەر كۈنى تۇتۇپ كېلىپ سولاپ قوياتتى. بىر چاغلاردا خوڭ يادۇگىنىڭ پولكىغا قوبۇل قىلىنىپ، جاڭ لياڭنىڭ روتىسىغا ئورۇنلاشقان خەنزۇ ئەسكەرلەر ئاڭلىق ۋە تەرتىپلىك ھەرىكەت قىلىشاتتى. ئۇلار گارنىزوننىڭ بارغانسېرى تاپتىن چىقىپ كېتىۋاتقان ئەسكەرلىرىنى يىغىپ، مەجلىس ئېچىپ، ئۆگىنىشكە سېلىپ، ئۇلارغا تەشۋىق ـ تەربىيە ئېلىپ بېرىشقا باشلىدى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئائىلە ئەھۋالى ۋە تەركىبلىرىنى سۈرۈشتە قىلدى. ئۇلارنى بۇرۇنقى كوماندىرلىرى ئۈستىدىن شىكايەت قىلىشقا ئۈيۈشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ تونۇشى ۋە

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئىنتىزامىنى بىرلىككە كەلتۈردى. ئۇلارغا سېۋەت، زەمبىل توقۇشنى ئۆگىتىپ، دېھقانلارغا ئوغۇت يەتكۈزۈپ بېرىشكە، تۇل خوتۇن، قېرى ـ چۆرىلەرنىڭ ئىش ـ كۈشلىرىنى قىلىشىپ بېرىشكە، ئۇلاردىن ھال سوراشقا تەشكىللىدى. دېھقانلار دەسلەپتە ئۇلارنىڭ ئۇچىسىدىكى كىيىملەرنى كۆرۈپ، ئۇلارغا يېقىن كەلمىدى، ئەمما ئۆزلىرى ئۇچۇن ئورما ئورۇپ، قوناق تېرىپ، خامان ئېلىشىپ بېرىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ خۇشال بولۇشتى. ئەسكەرلەر ھەتتا مومايلارغا بېدە تېرىپ ئاپىرىپ بېرىدىغان ئىشلارمۇ بولدى.

دېھقانلارغا ياردەملىشىش، ئۇلارنىڭ ھالىغا يېتىشتەك ئىشلاردىن ئەسكەرلەرنىڭمۇ روھىي كەيپىياتى كۆتۈرۈلدى. ئارىدىن ئۇچ ـ تۆت ئاي ۋاقىت ناھايىتى تېز ئۆتۈپ كەتتى. 1949 ـ يىلى 9 ـ ئاينىڭ 25 ـ كۈنى خۇڭ يادۇڭ ئازادلىق ئارمىيەنى كۈتۈۋېلىش ئۇچۇن، يەتتىنچى پولك بىلەن گارنىزون قىسمىنى باشلاپ، قاغىلىق گازارمىسى ئىچىگە سەپ تارتىپ كىرىپ كەلدى. ئارىدىن بىرەر ـ ئىككى سائەت ئۆتمەيلا، پۇتلىرىدا چىغ خەي، ئىشتان پۇچقاقلىرى گوجەي ئىچىگە تىقىلغان، سارغۇچ مايسا رەڭ ھەربىي فورما كىيگەن، ئۇستىبېشىنى توپا باسقان ئەسكەرلەر پىلىموت، مىلتىق، مىناميوتلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ، رەتلىك تىزىلىپ گازارما ئىچىگە كىرىپ كەلدى. ئۇلار خۇڭ يادۇڭنىڭ ئەسكەرلىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ھەربىي ماشىنىلار گازارمىغا ئارقا ـ ئارقىدىن كىرىپ رەتلىك تىزىلدى. ئاندىن خۇڭ يادۇڭنىڭ ئەسكەرلىرى گومىنداڭنىڭ ھەربىي فورمىلىرىنى سېلىپ تاشلاپ، ئازادلىق ئارمىيەنىڭ ئۆزلىرىگە تارقىتىپ بېرىلگەن ھەربىي فورمىلىرىنى كىيدى.

ئۆمەر جۇڭگو خەلق ئازادلىق ئارمىيەسى مۇستەقىل ئاتلىق بىرىنچى دىۋىزىيە يىگىرمە ئۇچىنچى پولك تۆتىنچى باتالىيون ئىككىنچى روتىنىڭ ئەسكىرى بولۇپ، قىسىم بىلەن بىللە خوتەن

ۋىلايىتىنىڭ چىرا ناھىيەسىگە يۈرۈش قىلدى. ئۇلار چىرىغا ئون ئىككى كۈندە يېتىپ كەلدى. چىرىدا ئۇلار 1950 ـ يىلى 5 ـ ئايغىچە جۇڭگو كومپارتىيەسىنىڭ سىياسەت، ئەمر ـ پەرمانلىرى، ھۆججەت ـ ماتېرىياللىرىنى ئۆگىنىش، ئىدىيە ئۆزگەرتىش، گومىنداڭ ئۈستىدىن شىكايەت قىلىش، گومىنداڭ ۋاقتىدىكى يامان ئادەتلىرىنى تۈزىتىش قاتارلىق ئۆگىنىش ـ تەربىيە ئىشلىرى بىلەن بولدى.

1950 ـ يىلى 6 ـ ئايدا ئۆمەر تۇرغان قىسىم شىنزاڭغا يول ياساش قۇرۇلۇشىغا قاتناشتى. يول كېرىيەنىڭ بوغازلەڭگەر، نۇرۇممەتلەڭگەر دېگەن يەرلىرىدىن باشلىنىپ، پولۇ سۈبېشى دېگەن جايغا ئۇلاندى. بۇ يول پولۇ تېغىنىڭ قاپ بېلىدىن كېسىپ ئېلىنغاچقا، تاغ پارتلىتىشتا ياسقاق[1] تېگىپ، تاغ گۈمۈرۈلگەندە تاش بېسىۋېلىپ ياكى سۇدا ئېقىپ كېتىپ دېگەندەك خېلى كۆپ ئەسكەر قۇربان بولدى. يول ئېلىنغان تاغنىڭ تۈۋىدە ئايرىم ـ ئايرىم ئۆڭكۈلەر كۆپ بولۇپ، ھەممىسىلا كونا جەسەتلەر بىلەن تولغانىدى. ئۇلار ئۇرۇشتا ئۆلگەنمۇ ياكى ئالتۇن قازغىلى چىققاندا ئۆلگەنمۇ، بۇنى ھېچكىم بىلمەيتتى. بۇ ئۆڭكۈرلەر ئاستىدىن چوڭ ئېقىن ئۆتەتتى، شىددەت بىلەن ئېقىۋاتقان تاغ سۈيى قورام تاشلارغا ئۇرۇلۇپ، نەچچە غۇلاچ يەرلەرگە قەدەر ئاپپاق بۇژغۇن چاچرىتاتتى.

ئۆمەر تۇرۇشلۇق يىگىرمە ئۈچىنچى پولك يول ياساش ۋەزىپىسىنى تاپشۇرۇۋالغاندىن كېيىن، پىيادە ئەسكەرلەر پولكىغا ئۆزگەرگەنىدى. ئۆمەرنىڭ ئوقۇتقۇچى بولۇش ئارزۇسى ئارزۇ پېتى قېلىپ قالدى. ئەسلىدە ئۇ خوڭ يادۇڭغا دەپ، ئەسكەرلىكتىن ئايرىلماقچى بولغانىدى. بىراق، خوڭ يادۇڭنىڭ يەتتىنچى پولكى ئۈچىنچى پولكقا ئۆزگىرىپ، باشقا ۋەزىپە ئۆتەۋاتاتتى. يېڭى پولكوۋنىكقا ئەسكەرلىكتىن چېكىنىش

[1] ياسقاق — تاش پارچىلىرى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

توغرۇلۇق ئېغىز ئېچىپ بىرنېمە دېيىشكە ئۇ جۈرئەت قىلالمىدى. ئۆمەرنى تولۇق چۈشەنمىگەچكە، يېڭى باشلىقلار ئۇنىڭ ئىلتىماسىغا سىياسىي جەھەتتىن قاراپ، ئۇنى ئىدىيەسىگە تاقاپ قويۇشتىن يانمايتتى.

ئۆمەر تۇرۇشلۇق قىسىم 1951 ـ يىلى 6 ـ ئايدا شىزاڭغا قاراپ يولغا چىقتى. ئۇلار شىزاڭدا بىر يىل تۇردى. مەركەزنىڭ يوليورۇقى بويىچە ئۇرۇش قىلمىدى. بىر يىلدىن كېيىن شىزاڭ تىنچ ئازاد بولدى.

يىگىرمە ئۈچىنچى پولك 1952 ـ يىلى 9 ـ ئايدا كېرىيەگە قايتىپ كەلدى. 10 ـ ئايدا «ئارمىيە ئاشلىق تېرىپ، ئۆزىنى ئۆزى بېقىش» سىياسىتىنىڭ روھىغا ئاساسەن، يىگىرمە ئۈچىنچى پولكنىڭ ئىككىنچى روتىسى ئاقسۇ ئايكۆلنىڭ خاڭكۇڭ كەنتىگە ئەۋەتىلدى، باشقا روتىلىرى تارىمنى گۈللەندۈرۈش، ئېچىش ۋەزىپىسىنى تاپشۇرۇۋېلىپ يولغا چىقتى. ئىككىنچى روتا خاڭكۇڭ كەنتىگە كەلگەندىن كېيىن، ئۆمەر ئىزرۋوت كوماندىرلىقىغا تەيىنلەندى، لېكىن ئۇ سالامەتلىكىنىڭ تولۇق ئەسلىگە كەلمىگەنلىكىنى باھانە قىلىپ، بۇ ۋەزىپىنى چىرايلىقچە رەت قىلدى. بۇ قىسىم ئۇ يەردە گومىنداڭدىن ئەسىرگە چۈشكەن ئوفىتسېر ـ ئەسكەرلەرنى، تۇتۇلغان جىنايىتى ئېغىر، ھەتتا قان قەرزى بار ساقچى، سوت، تەپتىش ئەمەلدارلىرى بىلەن سىياسىي ـ مەمۇرىي باشلىقلارنى ھەم ئوسماننىڭ قولىغا چۈشكەن ئادەملىرىنى ئىشلىتىپ، ئۇلارغا 1953 ـ يىلى 3 ـ ئايغىچە غالىبىيەت ئۆستىڭىنى قازدۇردى.

1953 ـ يىلى 3 ـ ئايدا ئاقسۇدا ئازادلىق ئارمىيەنىڭ يېڭى دەۋردىكى ۋەزىپىلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇش، خىزمەت ئىلغارلىرى، ئەمگەك نەمۇنىچىلىرىنى مۇكاپاتلاش يىغىنى ئېچىلدى، يىغىنغا ئۆمەرمۇ قاتناشتى. ئۇ بۇ يەردە خۇڭ يادۇڭ بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. پولكوۋنىك ھېچ ئىككىلەنمەيلا ئاددىي ئەسكەرنى قۇچاقلىدى. ئۇلار ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ۋالىي مەھكىمىسىنىڭ

بېغىدىكى شادا ئورۇندۇقلارنىڭ بىرىدە ئولتۇرۇپ، قوشىراپتىكى قوزغىلاڭ، بېگىل ۋە قاراقۇملاردىكى قانلىق جەڭ، ئۆمەر باشلىق بەش يىگىتنىڭ يوشۇرۇن رازۋېدكىغا ئەۋەتىلگەنلىكى، دۇشمەننى سېپىل ئارقىسىغا ئالداپ ئاپىرىپ ئۇجۇقتۇرغانلىق قاتارلىق ئۇنتۇلغۇسىز ۋەقەلەر ئۇستىدە قىزغىن پاراڭلاشتى.

— ئۆمەر، خويمۇ ئوبدان ئۇچرىشىپ قالدۇق، — خوڭ يادۇڭ بۇرۇنقىدەكلا روھلۇق ئىدى، — مەن سېنى يۇقىرى ئارقىلىق ئۆزۈمنىڭ پولكىغا يۆتكەپ، ساڭا روتا كوماندىرلىقى ۋەزىپىسىنى يۈكلىسەم دەيمەن. قانداق، رازىمۇسەن؟

كونا باشلىقىنىڭ تەلىپىنى ئۇدۇللا رەت قىلىشقا ئۆمەرنىڭ تىلى بارمىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بۇرۇندىن تارتىپ قىلىپ كەلگەن ئارزۇسىنى گەپنى ئايلاندۇرۇپ يۇرۇپ ئىپادە قىلدى.

— خوڭ پولكوۋنىك، ئۆي - ئىمارەت سالغاندىمۇ ھەرقانداق ماتېرىيالنى ئۆز جايىغا ئىشلىتىش كېرەك، قالايمىقان ئىشلىتىپ قويسا، قورۇلۇش چوقۇم پۇختا بولماي قالىدۇ، — دېدى ئۆمەر تەمكىنلىك بىلەن، — ئويلاپ باقسام، مەن ھەربىي بولۇشقا مۇناسىپ ماتېرىيال ئەمەس ئىكەنمەن. ئىدارە - مەھكىمىلەرگە ئەمەلدار قويۇشتىمۇ ئۆز ماتېرىيالىنى تاللىماي، ماڭا ئوخشاشلارنى قويۇپ قويسا يەنە بولمايدۇ، ماڭا ئوخشاش ئادەملەر قول ئاستىدىكىلىرى بىلەن ئاداش ئاكام، ئاداش ئۇكام بولۇۋېلىپ، تۆت كۇندە ئىناۋىتىنى تۆكۈۋالىدۇ...

خوڭ يادۇڭ تۇيۇقسىز جاڭ لياڭنىڭ ئۆمەر توغرۇلۇق قىلغان: «بۇنداق كىتابقا ھېرىسمەن، قارىي مىجەز بالىلارنىڭ ھەربىي ئىشلار بىلەن ئانچە خوشى بولمايدۇ، ئەمەل بەرسەكمۇ ئۇنى قاملاشتۇرۇپ تۇتالمايدۇ، بۇنداقلار دۇشمەندىن: ‹نەرىگىگە ئاتسام ئاغرىمايدۇ؟› دەپ سوراشتىن يانمايدۇ» دېگەن سۆزىنى ئەسلەپ كۈلۈۋەتتى.

— ئۇنداقتا سەن نېمىنىڭ ماتېرىيالى بولالايسەن؟ — خوڭ يادۇڭ ئۇدۇللا سورىدى، — قېنى كۆڭلۈڭدىكىنى دەپ باققىن!

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

— ئۇخلىسام چۈشۈمدە، ئولتۇرسام خىيالىمدا، ماڭسام كۆز ئالدىمدا تۇرىدۇ، ئوقۇتقۇچىلىقنى ياخشى كۆرىمەن.

— ئەمىسە، سىنى ماڭا قوغدىغۇچى قىلىپ يۆتكىسەكچۇ؟

— ئۇنداقتا مەسئۇلىيىتىم تېخىمۇ ئېغىرلىشىپ كېتىدۇ، ئۇنىڭدىن كۆرە روتا كوماندىرى بولغىنىم تۇزۇكرەك. تېخى شۇنىمۇ قاملاشتۇرالىسام دەڭا؟

— سىنىڭ ھەربىي ئىشلار بىلەن خوشۇڭنىڭ يوقلۇقىنى مەن بۇرۇنلا بىلگەن.

— قاچان؟

— ئاقنىياز سىنى ياقۇم كەنتىدىن تۇتۇپ كەلگەن چاغدا.

— كەچۈرۈڭ، پولكوۋنىك. خۇدا ھەركىمنىڭ كۆڭلىگە بىر ئىشتىياقنى سېلىپ قويىدىكەن. ھەرقايسىڭلاردەك ئادەملەرگە يۈز كېلەلمەي، كۆڭۈل ئاياپ، قاچماي، «كېتىمەن» دېمەي، بەش يىلدىن بېرى چىداپ كەپتىمەن.

— بۇ دېگىنىڭگە ئىشىنىمەن، — خۇڭ يادۇڭ ئۆمەرنىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ قويىدى، — سەن ئەقىللىك يىگىت، ھەرقانداق ئىشنى ئەقىل بىلەن ئويلاپ قىلىسەن. شۇڭا، ھەممىمىز سەندىن رازى بولۇپ كەلگەن. بوپتۇ، يېڭى دەۋرگە قەدەم ئالدۇق. ئوقۇتقۇچىلىق كەسپىمۇ ئۇلۇغ، شەرەپلىك كەسىپ. مەن يۇقىرىدىكىلەر بىلەن بۇ توغرۇلۇق پاراڭلىشىپ باقاي.

شۇ سۆھبەت بولۇپ ئارىدىن بىر ئاي ئۆتكەندە، ئۆمەر يەكەن قوماندانلىق ئىشتابىنىڭ چاقىرىق قەغىزىنى تاپشۇرۇۋالدى. ئۇ نەرسە - كېرەكلىرىنى يىغىشتۇرۇپ، ئاقسۇ پولكىنىڭ ھەربىي ئاپتوموبىلى بىلەن يولغا چىقىپ، تۆتىنچى كۈنى يەكەن يېڭىشەھەر قوماندانلىق ئىشتابىغا كىرىپ كەلدى. ئۇنى ئازادلىق ئارمىيە تەرەپتىن قويۇلغان تاڭ قوماندان كۇتۇۋالدى. ئۇ ياڭ لىدېدەك ئېگىز بولسىمۇ، ئەمما تەمبەل، گەۋدىلىك ئادەم ئىدى، بۇغداي ئۆڭ چىرايىدىن بىر خىل جىددىيلىك چىقىپ تۇراتتى.

— سىز شەيدۇللادا ئېغىر كېسەلگە گىرىپتار بولغانىكەنز.

سىز؟ — دېدى تاڭ قوماندان قىزىل رەڭلىك قېرىنداشنى ئۇس-تەلگە چېكىپ تۇرۇپ، — ئاندىن كېزىك كېسەللىكى بىلەن قا-غىلىق دوختۇرخانىسىدىمۇ بىر ئايدىن ئۇشۇق داۋالىنىپسىز، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق، قوماندان!

— بىز سىزنى ئاشۇ كاتېگورىيەگە سېلىپ، ئەسكەرلىكتىن چېكىندۇرىمىز. بولمىسا ئەسكەرلىكتىن سەۋەبسىز چېكىنگەن-لىكىڭىز سىزگە بەزى كۆڭۈلسىزلىك ۋە ئاۋارىچىلىكلەرنى ئې-لىپ كېلىشى مۇمكىن.

— ئۇقتۇم، قوماندان.

— بۇ كىنىشكىنى ئوبدان ساقلاڭ! — قوماندان قىزىل دوخاۋىدا قاپلانغان ئالىقاندەك كىنىشكىنى ئۇنىڭغا سۇندى، — بۇنى كۆتۈرۈپ ھەرقانداق ھەربىي ئورۇنغا كىرسىڭىز، ئۇلار سىزنىڭ ماددىي ۋە مەنىۋى تەلەپلىرىڭىزنى قاندۇرىدۇ.

— رەھمەت، قوماندان!

— بۇ سىزنىڭ تونۇشتۇرۇشىڭىز، — قوماندان تامغا بېسىلغان بىر پارچە قەغەزنى ئۆمەرگە بەردى، — يەكەن بىرىنچى ئوتتۇرا مەكتىپىگە بېرىپ خىزمەتكە چۈشسىڭىز بولىدۇ.

— ئۇلار قوبۇل قىلارمۇ؟

— جان دەپ قوبۇل قىلىدۇ. ھازىر ھەممىلا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى كۆزگە سۈرتكۈدەك تۇتىيا بولۇۋاتسا.

شۇنداق قىلىپ، ئۆمەر پەقەت ئازادلىقتىن كېيىنلا، ئۆزى ئارزۇ قىلىپ كەلگەن ئوقۇتقۇچىلىق خىزمىتىگە ئېرىشەلىدى.

2007 - يىلى 6 - مارت، ئۈرۈمچى

www.uyghurkitap.com

تاغ جۇدۇنلىرى

ئاپتورى: جالالىدىن بەھرام

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەزىز تۇردى

مەسئۇل كوررېكتورى: ۋەلى زەيدۇن

مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچى: ئەكبەر سالىھ

نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر

تېلېفون: 0991 — 2827472

پوچتا نومۇرى: 830001

باسقۇچى: بېيجىڭ شېڭتۇڭ مەتبەئەچىلىك پاي چەكلىك شىركىتى

ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى

فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر 1/32

باسما تاۋىقى: 17.25

نەشرى: 2011 - يىلى 8 - ئاي 1 - نەشرى

باسمىسى: 2012 - يىلى 3 - ئاي 2 - بېسىلىشى

تىراژى: 10,001 — 15,000

كىتاب نومۇرى: ISBN 978 - 7 - 228 - 14273 - 6

باھاسى: 47.00 يۈەن